پښتنې قبیلې وپیژنئ

ډاکټر لطیف یاد

خيبر ويب پاڼه

www.khyber.org

د دې کتاب برخې لومړي وار د بېنوا وېب پاڼې (benawa.com) کښې ښکاره شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرليکو نبنې

1 ابد اليان 9
2 ابراهيم خيل 13
3 اپريد ي (افريد ي) 14
4 اتمانخيل 16
5 اتمانزي 18
6 اتوال 18
7 احمد زي 19
8 اڅکزي 20
9 اد ريمزي (عبد الرحيمزي) 23
10 اد وزي 23
11 اد ين خيل 23
12 اسماعيل خيل 24
13 اسحٰق زي 24
14 اکاخيل 26
15 الياس خيل 26
16 امر خيل 26
17 اوريا خيل 27
18 الکوزي 28
19 علي زئي 30
20 اند ړ 32
21 اورکزي 34
22 اورمړ 37
23 بابړ 39
24 بابي (بابياني) 42
25 بړ يڅ 48
26 بنګښ 56

(c) ketabton.com: The Digital Library

27 بنوڅی 61
28 بېټنی 66
29 بابکر خیل 71
30 بختیار 72
31 څمکني 74
32 فر ملي 77
33 پړ به 80
34 پړ انګیان 81
35 پڼي 82
36 پو پلزي 84
37 تر کا ڼي (تر کلا ڼي) 87
38 تره خیل 89
39 تر کی 92
40 ترین 95
41 تڼي 98
42 توخي 101
43 توري 106
44 جبار خېل 108
45 جد ون 111
46 جلال زي 113
47 جلواڼي 114
48 جمریاڼي 116
49 ځاځي 118
50 ځد ران 121
51 څولیزي 126
52 څینزي 127
53 حسین خېل 127
54 خبښي، بښخي، خوخي، خابښي خېل، ښاخي خېل 128
55 خاکواني 130

(c) ketabton.com: The Digital Library

56 خټک 131
57 خد وزي 137
58 خد وزي و خرشين 138
59 خروټي 138
60 خليل 145
61 خوږياني 147
62 خوند ي 150
63 خيسوري 151
64 خېشکي 151
65 د اؤد زي 155
66 د اوي 157
67 د رمان 159
68 د رې کوټي 160
69 د له زاک 160
70 د ستو خېل 163
71 د وتاني 164
72 د وړ 166
73 د ولت خېل 169
74 د ولت زي 172
75 د ينار خېل 174
76 رتن زي 174
77 رځړ 175
78 زاخېل 175
79 زموخت، زمښت، زويمشت 177
80 زيرک، ځيرک 178
81 زېرماني 179
82 زېړاني 180
83 سافي، ساپي 181
84 سالار زي 187

(c) ketabton.com: The Digital Library

85 سهاک 189
86 ستانکزي 190
87 ستانيزي 193
88 سبري 193
89 ستورياني 194
90 سد وزي 196
91 سرکاڼي 198
92 سرواڼي يا شېرواڼي 199
93 سرپپال 202
94 سړبني 204
95 سلطان خېل (غلځي) 205
96 سلطان خېل (نيازي) 206
97 سلېمان خېل 207
98 سنټيا 210
99 سنځر خېل 211
100 سوري 212
101 ساد ات يا سېد ان 219
102 شلماني 228
103 شملزي 232
104 شيتک 233
105 شيراڼي 234
106 شينواري 237
107 طوطا خېل 243
108 علي خېل 244
109 عمر خېل 246
110 عيسی خېل 247
111 غلجي يا غلزي يا غرزي 251
112 غرغښت 254
113 غرشين 255

(c) ketabton.com: The Digital Library

114 غوريا خېل.. 257
115 کاسي... 259
116 کاکازي... 261
117 کاکړ.. 263
118 قلند ر خېل... 271
119 قوال خېل.. 273
120 کړو خېل.. 274
121 کرلاڼي... 277
122 کسايي... 289
123 کوټي... 289
124 کورم خېل.. 290
125 ګاړي... 290
126 ګبري... 290
127 ګګياڼي.. 291
128 ګنده پور.. 294
129 ګوربز.. 300
130 لالي يا ليلي وزير... 303
131 لواڼي.. 304
132 لودي... 306
133 لودين.. 308
134 ما کو... 310
135 ماموند... 310
136 محمد زي.. 313
137 متون... 315
138 متي زي.. 316
139 موشياني.. 318
140 محسود... 319
141 مروت.. 324
142 مشواڼي... 326

(c) ketabton.com: The Digital Library

143 مقبل 331
144 ملا خیل 331
145 ملکزی 332
146 ملاګوري 332
147 مندنړ 335
148 مندوخیل 337
149 مندوزي 340
150 منګل 340
151 موسی خیل 343
152 مومند 343
153 مهمن زي (ممن زي- محمدزي) 349

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرليک

ګرانو اوښاغلو لوستونکو! پوهېږم چې د پښتني قبيلو د نومونو سره به زموږ ډېر ګران هيواد وال اشنا وي، په تيره بيا پښتانه چې په ځانګړي توګه هر يو تن يې د پښتنو په بيلا بيلو قبيلو، خيلونو، ښاخونو و ځانګو پورې اړه لري. البته د پښتنو په اړوند ډېر شمير ختيځ پيژند ونکو اوپه تيره بيا انګريزي محققينو و څيړونکو ډېر پنډ پنډ کتابونه او ډېرې مقالې کښلي دي چې په هغو کې د پټان د کتاب د ليکوال سر اولف کيرو، د بليو bellew د افغانستان توکمونه کتاب، د مونټ ستوارت الفنستن د کابل سلطنت بيان و په کلکته کې د بريتانيا د هغې ډکشنرۍ نومونه اخيستلای شو چې په ۱۹۱. ميلاد ي کال کښې په انګريزي پوځي اډه کې چاپ شوې وه او The Dictionary of Pathan Tribes نومېږي. له بلې خوا په هند کې د انګريزي واکمنۍ د وخت يو شمير مسلمانانو هم د پښتنو په باب غټ غټ کتابونه کښلي د ي چې د ډېټې کمشنر محمد حيات خان حيات افغاني، د شير محمد خان ګنډاپور تواريخ خورشيد جهان و زرد ار خان ناغر صولت افغاني چې د پښتنې قبيلو په اړوند په زړه پوري معلومات پکې راټول شوي ياد ولای شو.

همد اراز زموږ د هيواد ګران افغانستان نامتو پوهانولکه اروابناد علامه عبد الحی حبيبي، اروابناد استاد احمد علي کهزاد، اروابناد علامه رشاد بابا، اروابناد استاد عبد الروف بينوا، اروابناد قيام الد ين خاد م، اروابناد استاد صديق الله رښتين، اروابناد حبيب الله تږی، استاد پوهاند کاکړ، ښاغلي استاد محمد ولي ځلمي، ښاغلي و قد رمن محقق قد رت الله حد اد، ښاغلي پوهاند عبد الرسول امين، اروابناد حکيم تنيوال او اروابناد د وست شينواري د پښتنو د نسب او توکم په باب د قد روړ خد متونه کړي د ي چې د ستاينې وړ د ي. پر د ې سر بيره په پښتونخوا کې د اروابناد قاضي عطاؤ الله خان، سيد بهاد رشاه ظفر کاکا خيل او د سهيلي پښتونخوا د مشهور ليکوال پروفيسر ولې محمد خان سيال کاکړ نومونه ياد ولای شو چې د پښتنو پوره او بشپړه پيژند ګلوي يې راته کړې د ه.

په ۱۳٦۷ لمريز کال کې چې ما د افغانستان د علومو اکاډمۍ د پښتو څيړنو په نړيوال مرکز کې د علمي غړي په توګه د ند ه ترسره کوله نو د د غه مرکز له خوا د پښتني قبيلو په نامه پروژه راکړل شوه چې ما د غه د رې کلنه پروژه په ۱۳۷. کال کې بشپړه او د چاپ له پاره برابره کړه چې نوموړی کتاب د پښتني قبيلي په نامه په ۱۳۷. لمريز کال د کابل په پو هنې مطبعه کې د ٤... ټوکو په تيراژ چاپ شو، خو له بد ه مر غه د ۱۳۷۱ کال کې کله چې ټوپکمار د ځواک پر ګد ۍ کښيناستل نو مې وليد ل چې د کابل د د ه افغانانو په يوه د وکان کې د همد ې چاپ شوي کتاب نه د پوړيو کار اخيستل کېد ه، خد ايږو ډېر خواشينی شوم. په هماغه کال مې د رې نور کتابونه هم د حيات افغاني، خوشال خټک او د اود ي تاريخ په نامه په اريانا مطبعه کې چاپ شوي وو چې د د غو چاپ شوو کتابونو پته رانه ورکه شوه وروسته مې چې پته ولګوله نو ټوپکمارو د خپلو خوړو د پخولو له پاره د همد ې کتابونو د سوځولو نه ګټه اخيسته، خو د وی د د ې نه څه خبر وو چې هره کرښه يې د زړه په وينو ليکل شوې وه او په شپو شپو به د پرښنا د نشتوالی له کبله به تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سهاره د خاورو د تيلو ځراغ و ډيوې ته ناست وم. په ۱۳۷۱ کال مې چې حالات ناسم وليد ل او کور مې چور، تالا او وران شو نو د هيواد ه مهاجر شوم او د اد ی د هغې مود ې تر اوسه لا هماغسي د خپل ګران هيواد ه ليرې پروت يم. خوله نيکه مرغه مې د غه ټول ياد شوي کتابونه د د انش د خپرېند ويه ټولنې په مرسته له سره بيا چاپ کړل چې د لوې خد ای په مرسته مې يو څه روحي ارامتيا تر لاسه کړه.

ګرانو ورونو د پښتنو د غه قبيلې چې انشاء الله د بينوا د ويب پاڼې په راتلونکو پاڼو کې به يې ولولئ د الفبا په ترتيب به د رته وړاند ې شي د وې ګڼې لري. له يوې خوا به د پښتنو د قبيلو له نومونو سره اشنا شو و له بلې خوا که چيرې ما د ځينو قبيلو د خيلونو، ښاخونو و څانګو د نومونو په برخه کې تير وتنې کړې وي، نو زما نيمګړى کار به بشپړ کړئ چې د ا په خپل ذات کې د پښتنو د نسب د شجرو د بشپړولو په اړوند به ستاسو لوى خد مت وى.

1ابد اليان

ابداليان چه په درانيانو سره هم شهرت لري د افغانستان په تاريخ کښې يو نامتو ټبر دې چه د نامه رښنهئې د ۴ ميلادي شا او خوا کښې سپين پوستي آريايې قبيلې ته: چه اپتل Aptal يا هپتالي نومېږي، رسېږي. د دغې قبيلې په باختر او تخارستان کښې يو غښتلى دولت جوړ کړ او د برتانوي د ايرتالمعارف Encyclopaedia Britannica په استناد مؤرخانو ئې نوم ابدالوي هم راوړى دې.[1] په تاريخونو کښې ئې نوم په بيلا بيلو بڼو هپتل، اؤدل، ابدل، يفتل، او ابدال ضبط دي.

د ابد ال په هکله زيات افسانوي روايتونه هم شته چې د لته به يې راوړل بيځا يه نه وي.روايتونه وليي چې د اسلامي د ورې په تا ريخ کې لو مړنى سړى چې د (ابد ال=اود ل)په نامه ياد شوى د ى د پښتني قبيلو مشهور نيکه د ى چې د خپل نا متو کهو ل سره د سليمان په غره کې او سيد ه.د ى د ترين زوى د شر خبون لمسى او د سړبن کړوسى د ى او د د ه نو م په پښتواد بياتو او پخوانيو او زړو نسخو کې (اود ل) او د جمع منسوب په بڼه (اود لى=ابد الى) ضبط د ى چې د ٤٤. هجري يا ٤٨١. ميلاد ي کلو نو په شا او خوا کې يې پښتانه قبايل پر ځان راټول کړي وو او د د ه له تو کمه ملک سليمان د عيسى زوى چې په زيرک سره مشهور و پښتني قبيلي د سليمان له غره نه کند هارته بوتلې ا وهلته يې مېشته کړې او د خپل ژ وند په پاى کې يې خپل زوى ملک بارک پر مشرى و ټاکه او تر بارک وروسته د زيرک بل زوى ملک پوپل د خپل نفوذ ساحه د اوسني بلو چستان تر شال او ژوبه وغزوله او د ٦٥ کالو تر مشر تو ب وروسته د ٨٩ کلو نو په عمر ومړ.

---

1 عبد الرؤف بېنوا، د افغانستان نو ميالي، لو مړى ټوک، ٣١. مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسې فو لکلوري روايتو نه هم شته چې په پيل کې ابد ال بل نوم د ر لود، خو کله چې د خواجه احمد لبد ال چشتي حضور ته چې د خپل وخت مشهور پير او ستانه و ورغی او د هغه خد مت ته يې ملا وتړله هغه ورته د لبد ال نوم او لقب ور کړ چې له هغې راهيسې په د غه نوم مشهور او اولاد ه يې د ابد اليانو په نامه ياد ېږي او پښتا نه په خپلې ورځنۍ محاوره کې ابد ال د اود ل په نامه هم ياد وي [2] خو د ا روايت ا فسانوي ار زښت لري.

د اسې روايت هم شته هغه وخت چې د ابد ال د پلار تر ين د مړينې وخت را نيږد ې شو نو ويې غو ښتل چې د خپلو د ريوزامنو يعنې ابد ال، سپين او تور له جملې نه يو تن پر خپل ځای د مشرۍ له پاره و ټاکي چې د تور او سپين د خپګان سره سره يې ابد ال د مشرۍ له پاره مناسب او وړ وباله. پښتانه د تاريخ په رڼاکې اثر ليکلي د ي چې ابد ال يا اود ل د ٤٢. هجري کلو نو په شا او خوا کې ژوند کاوه.

ويل کيږي چې د ابد ال تر مړينې ور سته ر ځړ د خپلې کورنۍ مشر شواو د ه د خپلو نورو زامنو د جملې نه خپل مشر زوی عيسی په خپل ځای وټاکه.د عيسی د زامنو نه سليمان تر ټو لو پوه او هوښيارو نو ځکه د ی په ځيرک يا زيرک مشهور شو چې تر اوسه هم پښتانه هو ښيار سړي ته ځيرک وايي، که څه هم عيسی د ميرک په نامه مشر زوی د رلود، خو سليمان يې د هو ښيارۍ په وجه په خپل ځای وټاکه.د زيرک په څلورو زامنو کې مشر بارک نوميد ه چې پلار يې د ی د کو رنۍ مشر ټا کلی و، خو تر څه مو د ې وروسته مشري د پوپل لا سته ورغله. لوی ابد الي احمد شاه بابا چې د پو پلزيو د سد وزو په څانګې پورې يې اړه د ر لود ه د ١٧٤٧ ميلاد ي نه تر ١٧٧٣ ميلاد ي پورې يې يوه لويه امپراتوري جوړه کړه چې به تا ريخ کې د د رانيانو د امپراتورۍ او يا د Durani Empire په نامه سره شهرت لري.

د رانيان چې د پښتنو د سرښني پښتنو په ټولنيزې ډلې يا ګروپ اړه لري په د وو سترو ښاخونو يعنې ځيرک او پنج پای باند ې ويشل شوي د ي چې بارکزی، اڅکزي، پو پلزي، الکوزي، محمد زي او سد وزي د زيرک څانګې د ي او نورزي، سهاکزي، اليزي، اد وزي او ماکو د پنج پای څا نګې د ي.د ابد اليانو کو رنۍ د ١٧٤٧ميلاد ي نه تر ١٨١٨ ميلاد ي پورې پر افغانستان واکمني کړې چې بيا حکومت بارکزيو او د هغو يوې څا نګې محمد زيو په لاس کې وه. [3]

1.1 د ود او د ستور

د د رانيو د هرې قبيلې په سرکې يومشر موجود د ی چې کله کله د د غې مشرۍ مو قف په يوې کو رنۍ کې موروثي پاتي کيږي خوکله کله په د غه برخه کې تغير هم را تلای شي. د د غې قبيلې د ښا خو نو خلک خپلو مشر انو

2 حيات افغاني، د ډپټي محمد حيات خان، پښتو ژباړه ١٤٢مخ، د د انش د خپر ند ويه ټو لنې چاپ، پېښور، ١٣٨٦ کال

3 پښتانه د تاريخ په رڼاکې، سيد بهاد رشاه ظفر کاکاخيل، ١٩٦٥ د لاهور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته پوره او بشپړ د رناوی لري او اکثره لانجې د جر ګو او مر کو له لارې چې د ټو لو پښتنو یو منل شــــوی د ود د ی اوارويـ د وی اکثرا په جوماتونواوحجرو کې سره را ټو لیږي او د خپلو ستو نزو د اوارولو په اړوند تصمیمونه پکې نیسيـ د رانیان میلمه پال خلک د يـ ښنا یسته ځیري، د نګ د نګ قد ونه، ګرد مخونه او پراخې ټنډې لريـ

د رانیان اکثرا په کند هار، هیلمند، ارزګان، فراه، هرات، باد غیس، فاریاب، بلخ، کند ز او د هیـــواد پـــه نـــورو مختلفو بر خو ا او هم په سهیلي پښتونخوا کې په کو یټه، شال، پشین، لور لایي، زیارت، ژوب او نورو ډیروسیمو کې استوګنه لريـ د ایران په ختیځو بر خو کې هم ډیر شمیر د رانیان چې په پخوا وختو نو کې هلته لیږ د ید لي د ي میشته د ي.

1.2 په ملتان کې میشته ابد الیان

هغه ابد الي پښتانه چې د کند هار له شا او خوا نه یې مها جر تو نه کړي او په ملتان کې مېشته شــوي د ي پـــه او سني وخت کې د ملتاني پټانانو یا افغا نا نو په نامه یاد ېږيـ په د وی کې هم د نو رو افغانانو په څیر زي او خیلو نه شتهـ په تا ریخ کې ملتان ته د ابد الیانو تګ پوره معلوم نه د ی، خو د ځینو شو اهد و له مخې د اسې اټکل کید ای شي چــــې د وی به ملتان ته د هند د مغولي واکمن عالمګیر اورنګ زیب او شا عالم د وا کمنیو په وختونوکې هلته تللي ويـ د اســــي روایت هم په لاس کې لرو چې په ملتان کې د ابد الیانو د ورتلو نه د مخه د ځمند د قبیلې خلک چې هغوی هـــم ســـړبني پښتانه د ي میشته وو او کله چې د غه پښتانه ابد الیان ملتان ته وکو چید ل نو هلته په رنګپور ګهریان واله کـــې مېشـــته شول چې ډیر شمیرو یې د سو د اګرۍ له لارې خپله ګوزاره تر سر ه کوله او د ابد الیانو هر ښاخ چې پـــه ملتـــان کـــې مېشته وو هر یوه یې ځان ته بیل بیل مشران د ر لود لـ کله چې د ابد الیانو شمېر په ملتان کې زیات شو نـــو د د وی او ځمند پښتنو تر مینځ د کر نیزو مسالو په سر شخړې رامینځ ته شوې او په پای کې د د وی تر مینځ خونـــړۍ جګـــړې وشوې چې په نتیجه کې د ځمند پر قبیلې بریالي او هغوی یې له هغې سیمې وشړلـ همد راز په د غو جګړو کې د ځمند قبیلې ډیر خلک ووژل شولـ کله چې د د غو پیښنو خبر د ډیلي مغولي د ربار ته ورسید نو د ملتان نه یې د ابد الیانو د وتلو فر مان ورکړـ هغه وخت چې ابد الیانو ته د د ې خبرې پته ولګید ه نو خپل د رې تنه استازي یې د ډیلي مغولـــي د ر بار ته واستولـ مغولي د ربار ته د ابد الیانو د پلاوي په رسید و فر مان معطل شو، خو ابد الي مشران تر بـــل امـــره پورې بند یان شولـ

کله چې په د کن کې مر هټه او نورو د مغولي د ربار پر خلاف په بغاوت لاس پورې کړ، نو د ربار له د غو بند یا نو نه غو ښتنه وکړه چې که چیرې د د ې قبیلې خلک د د وی سره د مر هټه وو او نورو با غیانو پر خلاف ورســـره مر سته وکړینو د وی به د غه مشران له بند ه خو شې کړيـ د غو مشرانو د خپلې قبیلې د جنګیالو سره د کن ته لاړل او ډېرې تو رې یې ووهليـ مغولي واکمن پرته له د ې چې د وی د ملتان نه ونه شړل، بلکې ډېر خلعتونه، منصبونه او جا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګیرونه یې هم د وی ته ورکړل چې تر اوسه پورې ځینې په ملتان کې مېشته او د ډېرو شتو او جا ید اد ونو څښتنان د ي.

د ملتان په ابد الي وا کمنانو کې نواب مظفر خان ډیر مشهور سړی تیر شوی د ی چې نو موړی د رنجیت سنګه له خوا چې د لا هور سکه واکمن و په ۱۸۷۵ بکر ما جیتي کا ل [4] کې ووژل شو. سکهانو په ملتان کې ډېر پښتانه له تېغــــه تېر کړل او هغه پښتانه چې د سکهانو د قتل عام نه خو ند ي پاتې شوي وو نو د وی له ملتان نه ولیږد ید ل او د نـــواب محمد خان بهاد ر خیل سد وزي سېمو یعني منکیرا او بکهر ته لاړل او کله چې منکیرا هم د رنجیت سنګه د پو ځـــونـــو لاس ته ور غله نو هغوی په د ېره جاتو په تېره بیا په د ېره اسما عیل خان کې مېشته شول.

1.3 واکمانان

لاند ې د د رانیو و د د وئي بارکزي څانګې واکمنان نومونه ورکړ شوي د ي:

1. د رانیو د کورنۍ نا متو واکمنان
   1. لوی احمد شاه بابا ۱۷۴۷- ۱۷۷۳
   2. تیمورشاه سد وزی ۱۷۷۳-۱۷۹۳
   3. شاه زمان ۱۷۹۳-۱۸۰۱
   4. شاه محمود ۱۸۰۱-۱۸۰۴
   5. شاه شجاع ۱۸۰۴-۱۸۰۹
   6. شاه محمود د وهم ځل لپاره ۱۸۰۹-۱۸۱۸
2. د رانیانو د بارکزیو د څانګې نا متو واکمنان
   1. امیر د وست محمد خان ۱۸۳۴-۱۸۳۹

4 بکرماجیتي سنه چې د هند په نېمه وچه کې بکر مي هم ورته وایي تر عیسوي سنې اوه پنځوس کا له مشره د ه

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. امیر شیر علیخان ۱۸۶۳ -۱۸۶۶
3. محمد افضل خان ۱۸۶۶- ۱۸۶۷
4. محمد اعظم خان ۱۸۶۷
5. امیر محمد یعقوب خان ۱۸۷۹
6. امیر عبد الر حمن خان (ضیا الملت والد ین) ۱۸۸۰-۱۹۰۱
7. امیر حبیب الله خان (سراج الملت والد ین)۱۹۰۱-۱۹۱۹
8. امیر اما ن الله خان ۱۹۱۹-۱۹۲۹
9. محمد ناد ر شاه ۱۹۲۹- ۱۹۳۳
10. محمد ظا هر شاه (المتوکل علی الله) ۱۹۳۳- ۱۹۷۳
11. محمد د اود خان، د افغانستان د جموريت بنسټ ایښند ونکی ۱۹۷۳- ۱۹۷۸
12. حامد کرزی ۲۰۰۱ نه تر اوسه پورې

2 ابراهیم خیل

زموږ توکم پو هان(نسب پېژند ونکي) ابرا هیم خیل د غلجیو پښتنو د ټولنیز ګروپ او په هغې پورې اړوند ه قبیلې سلیمان خیلو پورې تړي.د ابراهیم خېلو قبیلې خلک د افغانستان په ډېرو ولا یتو نو او له هغې جملې نه د کابل ولایت د پغمان په ولسوالی، د مید ان او ورد ګو ولایت د مید ان ښار د ابراهیم خیلو په سېمه، د پکتیا ولایت د مرکز د ګرد یز ښار په سهیلي برخه، د لوګر ولایت په ببلا ببلو ولسوالیو، د لغمان ولایت د قر غیو په ولسوالۍاو یو شمیر هم د افغانستان د بلخ، کند ز غزني، زابل او بکتیکا په ولایتونو کې مېشته د ي.د لغمان ولایت د ابراهیم خېلو شمېر د ۱۳۶۰ کا د سر شمېرنې له مخې د ۲۰۰۰تنو په شا اوخواکې ښو د ل شوی وو چې ښایې اوس به یې په شمېر کې ډېروالی راغلی وي.د د غې قبیلې یو شمېر د کرنې او ما لد ارۍ په چا رو بوخت د ي او ځینې خلک یې د سود لګری او رلکړې ور

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې کا رونه ترسره کوي.د د غې قبیلې یو شمیر په د ولتي چارو بوخت د ي. ابراهیم خیل مېلمه پال پښــــتانه د ي، د د وی حجرې هر وخت د مېلمنو پر مخ پرانېستلې وي.د وی د علم او ښوونې او روزنې سره ډېره مینه لري.

3 اپرید ي (افرید ي)

اپرید ي د کر لاڼې پښتنو یوه ډېره نا متو، لرغونې او غښتلې قبېله د ه چې د عیسی مسیح علیــه الســلام.تــر زېږید و ۵. کلونه وړاند ې یو نا ني مشهور مؤ رخ هروډوتس چې د پښتنو د څلوروقبېلو کومه یاد ونه کړې د ه پــه هغو کې د یوې قبېلې نوم اپي ریتي یاد شوی د ی چې توکم پو هان یې همد ا اوسني اپرید ي بولي چې د اپـــي ریـــتي کلمه د اپرید ي سره د فقه اللغت پر بنسټ هم مطا بقت مو ند لی شي.(۱)

د پښتني شجره الا نسابو له مخې اپرید ی د برهان زوی د ککي لمسی او د کرلاڼ کړوسی د ی.د اسې ویل کیږي چې په پیل کې د ا پرید ي نوم عثمان و چې د یوې پیښې او واقعې په سبب په اپرېد ي مشهور شو.

اپرید ي په خیبر د رې، کوهاټ او تیراه کې مېشته د ي. د د وی ختېزه پوله د خټکو سره نښتې د ه. سهیل تـــه یې اورکزي او بنګښ او سپین غر، لوید یز ته یې شینواري او شمال ته یې د مومند و سیمه پر ته د ه. په عمومي توګه د اپرېد یو سېمه په څلورو جغرافیایې برخو ویشلې شوې د ه چې د خیبر د ره، د بازار د ره، د اخور د ره او د پېښور او د خیبر د غرونو د لړۍ ترمینځ مید ان نه عبارت د ي. اپرید ي په یوه غرنۍ سیمه کې ژوند کوي چـې پــه د وو اد اري واحد ونو کې تنظیمه شوې د ه یعنې د خیبر ایجنســـي چـــې لکـــثریتـــیـــې پښـــتانه د ي او د ۱۹۶۱ میلاد يکـــال د سرشمېرنې له مخې د د وی شمېر (۲۷۵۳۱۲) تنه ښود ل شوی د ی بله د کو هاټ ضلعه چې هلته اد م خیل اپرید ي مېشته د ي او د د وی تخمیني شمېرد ٦___ تنو په شا او خوا کې ښود ل شوی د ی. د اد م خیلو پورې بله اړوند ه څانګه حســـن خیل د ي چې د وی د پېښور په شا او خوا سېمو کې او سیږي چې د ۱۹۶۱ میلاد ي کال د سرشمېرنې له مخې یې شمېر د ۲٤___ تنو په شاو خوا کې ښود ل شوی د ی.

اپرید ي ډېر زړور او تو ریالي خلک د ي.د وی هر وخت د ښکیلاکګرو په وړاند ې پراخې مبارزې کړي د ي. د لوی سکند ر نه راواخله، تر مغو لو او انګرېزانو پورې په تا ریخ کې د د وی د مبارزو او کا رنا مو یا د ونه شـــوې د ه.اپرید ي غیرتي، میلمه پال او په پښتني رواجونونو او د ود ونو ته پابند خلک د ي.د د وی تر مینـــځ د وه قـــبیلوي فراکسیو نونه (ګوند ونه)موجود د ي چې د سمل اوګاړي په نامه یاد یږي.

په اوسني وخت کې د اپرېد و قبېله په اتو مشهورو ښاخو نو باند ې وېشلې شوې د ه چې هر ښاخـیـې ډېـــرې څانګې لري، چې د د غو ښا خونونومونه او د د وی د استو ګنې سېمې په لاند ې ډول د ي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. ملک د ین خیل:په مید ان، شلوبر، تند، چوره، کجوری، خیبرد ره او شډلي کې استوګنه لري۔

2. قنبرخیل:په کا هو د ره، شلوبر، ناوه، برشلوبر، باړه اوکجوری کې مېشته د ي۔

3. کوکي خیل:په د وه توري، تورڅپری، راجګل، مخرنې، لاله چېنه او د جمرود نه تر علـــي مســـجد مـپـــورې او سیېري۔

4. زخه خیل:په خیبرد ره، څبري کډو، بازار، الچه، کرمنه، پراګ، بنکو، شنه کمر، توره ویاله، بوکاړ، سنډه پل او شډلي کې استوګنه لري۔

5. سه پای:په باړه، ترخو کڅ، سنډه پل، لګړي او کجوری کې او سیبري۔

6. کمرخیل:په ګړي، څاوخ، تخته کلي، غلام علي، بغري، وچ پال، چهل ګزي، میرود ره او کمـــزويکـــې اســـتوګنه لري.

7. اکاخیل:په باړه، ګلي خیل، وړان، کجوری او د اکا خیلو په میره کې اوسیبري۔

8. اد م خیل:په اخورد ره او مید ان کې اوسیبري۔

د اپرېد ود یوشمېر نو رو څانګو نو مو نه د اد ي:ګلي، زرغون خیل، محمد خیل، تورسپر، فېروز خیل، شېر خان خیل، کمال خیل، باسي خیل، میټاخان خیل، کټیا خیل، زونه خیل، شیخ مل خیل، عبد ل خیل، ونډ، لنډي خیل، برګټ خیل، د لد ارخیل، ظفري، عبد الرحمن خیل، احمد خیل، نیکي خیل، اورموزخیل، فتح خیل، بهرام ګور، بکهیا، بود یـــا، کمل خیل، سلطان خیل، سکند رخیل، شان خیل، د ولت خیل، عمر خیل، مد ر خیل، میري خیل، ژراکي، شلو بار خیـــل، زونه خیل، اد یلي خیل، احمد خیل، نصرالد ین، بابکریاونور...

د لنډي کوتل، باړه، جمرود اواخورد ړې سود اګرېز مرکزونه د اپرېد و په سېمه کې مو قعیت لري اود د ې له پاره چې په تنګود رو او غر نیو سېمو کې استوګنه لري، نو د وی د کر کېلې ځمکې لږې د ي، نو ځکه یې زیات شمېر خلک د کا بل او پېښور تر مینځ د سو د ا ګری په چارو بو خت د ي۔

د پښتونخوا سر ببره یو شمېر اپرید ي د ا فغا نستان په جلال اباد، کابل ا وکند ز کې هم مېشته د ي.په د ې ســر ببره زیات شمېر اپرید ي د هند و ستان په جنوب د کن، د هریا نا د ایالت په پاني پت، کشمیر، بیهاراود اترا پراد یش په قا یم جنګ کې مېشته د ي.د هند وستان یو پخوانی جمهور رئیس ډاکټر ذاکر حسین هم د هند د اتر اپراد یش دقـــایـــم

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنګ اپریدی پښتون و. همد اراز په هندوستان کې یو بل ستر شاعر قاسم علیخان اپربدي د پښتو ژبې مشهور شاعر تیر شوی دی چې شعري دیوان یې موجود دی.همد اراز د پښتونخوا د اپریدیو لاند ینې کسان مشهورتاریخي کسان تیر شوي دي:نواب عظمت خان کوکي خیل شیرخان خیل او د هغه زوی عجب خان اپریدي چې په کوهاټ کې د انگریزي ښکېلاکګرو پر خلاف یوه مبارزه څېره وه.نو موړی د انګرېزانو له لاسه افغانستان ته هجرت وکړ او بیا وروسته په کندوز کې وفات او هورې ښخ شو، چې ددهء د غوکارنامو په ویاړ په پښتونخوا کې یو پښتو فلم هم جوړ شوی دی.همد اراز په اپرید و کې بل مشهورتن خاطر اپربدی وچې د ٤ بیتو په شاوو خواکې شعرونه لري او د ۳۲ کلو نو په عمر یې له دې فاني نړۍ نه سترګې پټې کړیدي.په او سني وخت کې د اپربدیو مشهور شخصیتونه دادي:

1. سلمان حامد اپربدی
2. ډاکټر منور خان
3. مشهور قانونپوه او وکیل لطیف اپربدی
4. رحمت شاه اپریدی
5. او د کرکټ مشهور لوبغاری شاهد اپربدی

4 اتمانخیل

اتمانخیل د پښتونخوا یوه مشهوره قبیله ده چې د پښتنو په کرلانې ټولنیز ګروپ کې شامل دي اود وی ته د وی د پلار اتمان باباد نوم په وجه اتمانخیل وایي.اتمانخیل په یوه واحده سېمه کې استوګنه لري، خو په درې اداري واحدونو یعنې باجوړ ایجنسۍ، مومند و ایجنسۍاوملکنډ ایجنسۍ پورې اړه لري.

اتمانخیل د څوارلسمې عیسوي پېړۍ په پیل کې د یوسفزیو قبېلې په ګډون د ټاک او ګومل د غرونو نه د کابل او ننګرهار له لارې پېښور ته لاړل او له هغه ځایه په دوابه او اشنغر کې د یوسفزیویو سره یو ځای په غم او ښادۍ کې شریک شول.کله چې د دلازاکو، یوسفزیو او نورو قبیلو تر مینځ د لنګر کوټ په میره یا ګړي کپوره کې جګړه پېښه شوه، نو په دغه وخت کې دغه قبیله سره له دې چې د لازاک د دوی سره د قبیلوي خپلوۍ له کبله نږدې و د یوسفزیو پر خوا ودریدل او په دې توګه یې د لازاکو ته ماتې ورکړه، خو یوسفزیو د دوی سره کومه ښېګڼه و نکړه.وروسته اتمانخیل له هغه ځایه تېراه ته ولېږدېدل او کله یې چې له هغه ځایه هم لاسونه لنډ شول نو بیا د اړنګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېرنگ سېمې ته لاړل چې لا تر او سه هم په همد ې سېمې کې مېشته د ي.

د اتمانخیلو سېمه په عمومي ډول غرنۍ د ه چې د لویو او کو چنیو د رو نه جوړه شوې د ه چې واړه(کوچني) سېند ونه یې د سوات په سېند کې چې په د غه سېمه کې د ابزو په سېند مشهور د ی توئېږي.د د وی د سېمې شمال ته د باجوړ سېند بهېږي چې تر کلاڼې او اتمانخیل سره جلاکوي. د اتمانخیلو هغه سېمه چې په ملکنډ ایجنسۍ پورې اړه لري د سوات د سیند له خوا خړوبېږي.

د باجوړ او مو مند و ایجنسۍ پورې اړوند اتمانخیل په عمو مي توګه د کرنې او مالد ارۍ په چاروبوخت د ي چې د شمو زیو، علیزیو، ماند ل او اصېل ښا خونه یې په با جوړ ایجنسي او د میا، ملا او بوټ کور ښاخونه یې په مومند و ایجنسۍ پورې اړه لري.

اتمانخیل د نورو پښتنو په څېر ډېر غیرتمن او تو ریالي خلک د ي او اولسي تړي، نرخونه او څلیې د باجوړ خلکو ته ورته د ي.اتمانخیل په عمومي تو ګه بزګران او ځینې یې په انفراد ي توګه په سو د اګرۍ بوخت د ي. همد اراز د اتمانخیلو لاسي صنایع په د غه سېمه کې ډېر شهرت لري.لکه چې د مخه وویل شول اتمانخیل په یو ه غرنۍ سېمه کې ژوند کوي چې غرونه یې په ځنګلونو پټ د ي.د د وی د مشهورو غر ونو نه یو هم د کیمورغرد ی چې مرکزي برخه یې د اصیلو، علیزو او ماند لو د سیمو تر منځ پرته د ه.د د وی په غرونو کې څېړۍ، ګورګورې، ښون او ځنګلي انځر ډېر پید ا کیږي.

د اتمانخېلو په جنو بي خو اکې د د بر له لوري د پنج کوړې په نامه یو سېند بهیږي چې د اتمانخیلو سېمې ته د غر شموزو په برخه کې رانوزي او د د وی ډېرې سېمې خړوبوي.همد اراز د غر شموزو د لر غاو نه هم یو سېند را بهېږي چې د پنجکوړې د سېند سره یو ځای کیږي.همد اراز د پو رتنیو یاد و شو سېند ونو سر بېره په اتمانخیلو کې ډېر شمېر رڼې چېنې شته چې خلک یې د څښلو د اوبو نه ګټه اخلي.د اتمانخیلو په تند وبي (ابي) ځمکو کې جوار، غنم او اوربشې کرل کیږي او په وچوبو(للمي) ځمکو کې غنم، اوربشي، شړشم، نسک او مشنګ کرل کیږي.د د وی د سېمې صاد رات نسک، شړشم، غوړې او د ود انیو لرګي د ي.همد اراز د انګورو، مالټو، الو چو او شفتالو ډېر باغونه هم لري.

د اتمانخیلو مشهور خیلون د اد ي: شموزي، ماند ل، بوټ خیل، اصېل، علیزي، با ئیزي، اسماعیل خیل، سه صد ه، میاملا، کید وخیل، کمپل خیل، سر نې خیل، عمر خیل، خمار خیل، بلو خیل، مامد خیل، عمر خیل او نور. شموزي د اتما نخیلو په شمال ختېز کې کې او سیږي او د باجوړ، سوات او د بر سر ه پو له لري.

1. ماند ل: د اتمانخېلو په شمال لوید یز کې مو قعیت لري او د اسې ویل کیږي چې ماند ل په اصل کې د اتمان با با مشر زوی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. بوټ خیل: چې د اتمان خېلو لوید بز ته موقعیت لري.

3. اصیل:د ا ښاخ هم د اتمانخیلو لوید یځ ته پروت د ی.

4. علیزي:د اتمانخیلو په شمالي برخه کې پروت د ی.

میاګان او ملایان هم د اتمان بابا اولاد ه د ه چې په اتمانخیلو کې په خوره واره ډول سره ا ستو ګنه لري.

د اتمان خیلو مشهورکلي خرکی، میاخان، سنګاو او کوه بر مول د ي.

په هغه سر شمیرنه کې چې په ۱۳۶۱المریز کال په د ې سېمه کې شوې وه د اتمان خېلو ټول شمېر ۱۸۵۶ـ تنه ښود ل شوی و چې له هغې نه ۱۲۹۷ـ تنه په با جوړ، ۴۸ــتنه په مو مند و او ۶۸۶ـ تنه په ملکنډ کې استوګنه لري.کېد ای شي چــــې اوس په د ې شمېر کې زیاتوالی راغلی وي.

5 اتمانزي

که چېرې د اتمانزیو د قبیلې د نسب شجره په غور سره وګورو نو د ا به راته څر ګند ه شي چې د وی سرېښي پښتنا نه د ي او د مند ړ یو ښا خ ګڼل کیږي.اتمانزي د یوسفزیو د سېمې په ختېزه برخه کې د ابا سین پرغاړه او د مهــــا بڼ د غره په سهیلي لمنو کې پر اته د ي.ټوپي، میني، کوټه او مر غز د د وی د سېمې مشهورکلي د ي.د اتمانزیو نــــور خېلونه په لاند ې ډول د ي: ا کازي، کنا زي او علیزي.د سد و اولاد ه که څه هم په اتمانزیو ور ګد یږي، خو ځان ته یـــې بل نو م غوره کړی د ی.د اتمانزیو د قبیلې د رې واړه ښاخونه د شیخ ملي د ویش له مخې برابرې پلرنۍ برخې لري چې د غه د رې واړه ښا خو نه په برابر ډول خپلې پلرنۍ ځمکې کري او ورنه ګټه اخلي.همد اراز د علي زیو د طاهــــر خیلي څا نګه ډېره مشهوره او په ګند ګهر نو مي سېمه کې مېشته د ي.د تاریخ حیات ا فغا ني په استناد د وی په هغه وخت کې ۱۲ــ وسله وال کسان د رلود ل.

6 اتوال

که چېرې د اتوال د قبیلې د نسب شجره په غور سره و ګورو نو د وی په اصل کې غلجي پښتانه د ي او په لنــــد ړو پورې یو تړلی ښاخ د ی چې زیات شمیر یې د زابل ولایت په اړوند و ولسوالیو په تېره بیا د د ای چـــوپـــان پــــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسوالۍ کې استوګنه لري او شمېر يې د ۱۳۶کال د مرکزي احصائيې د سرشمېرنې له مخې د ۱۸۵ـ تنو په شا او خوا کې ښودل شوی دی چې ښايي اوس يې شمېر د وه برابره وي.ويل کيږي چې ا ټوالو په پخو اوختونو کې کو چيانی ژوند درلود.د وی به د موسی خېلو اندړو سره يو ځای د مني په موسم کې د ناور او ما لستان له غرونو نه شلګر او قره باغ ته راښکته کېدل او له دې ځايه به ګند هار ته لېږد بېدل، خو اوس د وی زياتره کليوالي ژوند غوره کړی. اټوال مېلمه پال، د ښه اره او زړور خلک دي.

7 احمد زي

احمد زي په اصل کې غلجي پښتا نه دي او په سليمان خېلو ور ګډ بېږي، خو نن د سليمان خېلو نه د لېږي والي او هم د شمېر ر ډېروالي په و جه د پښتنو ډېره پياوړې او غښتلې قبېله شمېرل کيږي.د غې قبېلې خلک د افغانستان په ډېرو ولايتونو او په تېره بيابه پکتيا، لوګر، ننګرهار، لغمان، مزارشريف، بغلان، هرات، کند ز او فارياب کې هم استوګنه لري.د احمد زيو قبېله د پکتيا د مهمو قبېلو په ډله کې شمېرل کيږي چې زيات شمېر يې د ګرد يز په شمال ختيز او جنوب کې د رود احمد زي او ميلن په سېمو کې استوګنه لري.د پکتيا و لايت احمد زي د منګلو، تو تا خېلو، خد راڼو، زرمت او لو ګر د ولايت سره پوله لري او د ۱۳۵٤ کال د يوې سروې له مخې د د وی شمېر په پکتيا کې د يو سلو زرو تنو په شا او خو اکې ښودل شوی و.د لوګرولايت احمد زي د د غه ولايت په ځېنو سېمولکه ازره، التمور، سرخاب، ، د اوبازک په د ښته او محمد اغه کې ژوند کوي.

د ننګرهار ولايت احمد زي د د غه ولايت په مر ګز جلال اباد، د سره رود ولسوالۍ د احمد زيو په کلي، د چپرهار د ولسوالۍ د د ولت زيو په کلي، د حصارک غلزايي په اولسوالۍ او د کامې په او لسوالۍ کې استوګنه لري.د لغمان ولايت احمد زي د د غه ولايت په مرکزاو هم يو شمېر يې د کابل او لغمان تر مينځ د کابل سيند پر د واړو غارو مېشته دي.

د احمد زيويوه پياوړې ښانګه د موسی خيلو په نامه سره شهرت لري چې اکثره خلک يې کو چيان دي.زه د د ې مقالې ليکوال په ۱۳۵٤ لمرېزکال کې د ميد ان او ورد ګو ولايت د بهسود و د ويمې حصې ولسوالۍ ته تللی وم او هلته مې د احمد زيو کو چيانو په زر ګو نو کيږد ۍ ليد لې وې.، ځکه همد ا احمد زي او نورکو چيان د د وبې په موسم کې ايلبند ونو ته تلل او د د وی د ښارويو له پاره د غه سېمه ډېر ښه ځړ ځای شمېرل کېد ه.

په پښتنو قبېلو کې تر بلې هرې قبيلې د احمد زيو د قبيلي خلک په جر ګو کې ښه مهارت لري او د د وی جر ګې د رنې ګڼل کيږي او په پښتنو کې د وی ځلي او نر خونه ډېر اهميت لري. په پخوا وختو نو کې به که چېرې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورو پښتنو تر مينځ کو مه شخړه او لانجه پيښه شوه نو خلکو به د احمد زيو د قبيلې جر گه ما رانو ته ورتلـــل او د د وی په مر سته او منځگړتوب به يې شخړې او لانجې اوارولې چې بيا به وروسته د واړو خواووته د منلـــو وړ وي او عمل به پرې کېد ه.

احمد زي زړور او په هېواد مين خلک د ي.د انگر يزي ښکيلاکگرو پر خلاف د د وی د غيرت او ميړانې نمونې په تاريخ کې ثبتې د ي. د روسي ير غلگرو سره د مبارزې په ترڅ کې هم د وی د مبارزې سنگرونه تاود ه ســـاتلي وو چې زموږ هېواد او تاريخ پرې وياړي.

د افغانستان پخوانی جمهور رئيس او د وطن گوند مشر نجيب الله هم د احمد زيو د قبيلې پورې اړه د رلود ه او په اصل کې د پکتيا ولايت د رود احمد زي د ميلن د کلي او سيد ونکی احمد زی پښتون و. همد اراز په احمد زيـــوکې د جنرال شا هپور ا حمد زي او د ماليي د پخواني وزيرد کتور اشرف غني احمد زي نو مو نه هم ياد ولای شو.

د احمد زيو ځينې څانگې او خېلو نه په لاند ې ډول د ي :اله د ين خيل، عيسی خيل، يحيی خيل، ځنډي خيل، مو سی خيل، ابرا هيم خيل، معروف خيل، جبار خيل، ستانکزي، عبد الر حيمزي (اد ريمزي)چې د غه څا نگې بيا په لاند نيو کو چنيو ښا خو نو ويشل شوي د ي.چې الله د ين خيل په با د ين خيلواو کو چي خيلو، عيسی خيل په سا د و خيلو، با زو خيلو، محمد علي خيلو، پا د شاه خيلو، خواجه خيلو، توره خيلو ا و ما ني خيلو با ند ې ويشل شوي د ي

1. همد اراز يحيې خيل: په فتح الله خيلو، سلام خيلو، کامران خيلو، خا نه خيلو، ازک خيلو او فيروزخيلو.
2. ځنډي خيل: په شاه خيلو او خورم خيلو،
3. موسی خيل:په کړو خيلو، پا يند ه خيلو او منصور خيلو.
4. معروف خيل:په با د ين خيلو، شکر خيلو، محمد خيلو، عبد الرحمن خيلو او سر کي خيلو با ند ې ويشل شوي د ي.

8 اڅکزي

اڅکزي د پښتنو يوه خورا نامتو، غيرتي، مېلمه پاله او په خپلواکۍ مينه قبيله د ه چې د گران افغانستان پـــه تـــا ريخ کې و ياړلی نوم لري.زموږپښت پوهان اڅکزي د پښتنو د سړ بن د گروپ نه شميري چې په اصـــلـکـــې د رلـــي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتانه او د ځیرک د څانګې پورې تړلي د ي. که چیرې د اڅکزیو پښتنو د نسب شجره په غور سره تر ستر ګو تېره کړو په لو مړي سرکې په د و لو یو ښاخو نو ویشل شوي د ي چه ګو جین او با د ین نو میږي.د ګو جین ځانګې په لاند ې ډول د ي :حمید زي، ملي زي، اشیزي، عثمان زي، الیزي، نصرت زي، غني زي، خد رچي زي، صالح زي، متــک زي، اد وزي، ملایزي، سلطانزي، شکرزي، اسحق زي اوګبرزي.همد اراز د با د ین ښاخ هم په لا ند نیو څا نګو ویشل شوی د ی:کاکوزي، غیبي زي، شمشو زي، پیر علي زي او پا نیزي.

8.1 د اڅکز یو د استو ګنې سېمې

اڅکزي هم په ا فغا نستان کې مېشته د ي او هم په سهیلي پښتونخو ا کې.هغه ا څکزي چې په ا فغا نستا ن کې ژوند کوي نو د وی د سپین بو لد ک په ولسوالی، ریګ، د کند ها ر د ښار په مرکز او د ډنډ په ولسوالی، د هلمند په ولایــت، ارزګان، هرات، باد غیس او کا بل کې استوګنه لري، خو هغه ا څکزي چې په سهیلي پښتونخواکې اوسي نو زیات شــمېر یې په کو یټه، چمن، کلای عبد الله، ګلستان، کوړک، خواجه عمران افغاني، پښین، توبه، جلګه او زیارت کې استوګنه لري. په کند هار پورې اړوند ا څکزي د سپین بو لد ک په ولسوالی، د ریګ په ولسوالی، د د امان په ولســوالی او د ډنــډ او پنجوایي په ولسوالیو کې استوګنه لري چې شمیر یې د ریو سوو زرو تنو ته رسیږي.

د هلمند په ولایت کې مېشته ا څکزي د هلمند ولایت په مرکز لشکر ګاه، د ناد علي په ولسوالی، د ګرمســیر پــه ولسوالی او د ناوه بارکزا یي په ولسوالیو کې مېشته د ي چې په نو موړي ولایت کې یې شمېر د د یرش زر و تنوپــه شا او خواکې اټکل شوی د ی.

د هرات ولایت اڅکزي د هغه ولایت په مرکز او همد اراز د انجیل، پښتون زر غون، ګلران او د غو ریانــوپــه ولسوالیو کې مېشته د ي چې شمېر یې په نو موړي ولایت کې د شلو زرو تنو په شا او خواکې ښو د ل شوی د ی.

د ارزګان ولایت ا څکزي د هغه ولایت په مرکز تیرین کوټ، د چوره په و لسوالی، د خاص ارزګان په ولسوالی، د ګیزاب په ولسوالی، د کجران په ولسوالی، د د هراود په ولسوالی، د شهید حساس په ولســوالی (ښــایي اوس د د ې ولسوالی نو م بل څه وي)او د نیش په ولسوالی کې استوګنه لري او د اڅکز یو ټول شمېر په د غه ولایت کې تقریبا د د وه سوه زرو په شا او خو اکې ښو د ل شوی د ی.

د باد غیس ولایت ا څکزي د هغه و لایت د بالا مر غاب د ولسوا لی په بیلا بیلو کلیو کې مېشته د ي چې د د وی د سر شمېرنې په برخه کې راسره مؤ ثق معلو مات نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشهور ا نگرېز مؤرخ مو نټ ستوارټ الفنستن په خپل نامتو اثر (د کابل سلطنت بيان)کې ليکلي د ي :" اڅکزي اکثره کروند ګر او پيوند ه د ي که څه هم يوه اند از ه ځمکې لري، خو د خپل ژ وند له پاره په ځمکو اتکا نه لـــري.د د وی څاروي د خو اجه عمران په غرونو او د توبې په هسکه سېمه کې سا تل کيږي، په د اسې حال کې چې او ښان يــــې د شوراوک په شګلنه سېمه کې پيوول کيږي.اڅکزي په د اسې ځمکه پراته د ي چې يا خو لغړ غرونــــه د ي او يـــا ســـپېره ډاګونه او يا هم خا لصې شګې، د د وی د کر نې ځمکې خورا لږې د ي."د کند هار اڅکزي د کر نې پر ته د سو د اګرۍ په چا رو هم بو خت د ي.د د وی يو شمير خلک کو چيا ني ژوند هم لري.

8.2 ښاغلی خلک

اڅکزي د تاريخ په او ږد و کې د ښکېلاکګرو په و ړاند ې ډېرې مېړانې او سر ښند نې هم کړې د ي چې د د وی د غه مبارزې زمو ږ د وياړلي هېواد ګران افغانستان په تا ريخ کې په زرينو کر ښو ثبتې د ي.

د اڅکزيو په نا متو مبارزينو کې يو هم غازي عبد الله خان ا څکزی و چې د ۱۸۴۱زېږد يز کال په ملي پا څون کې يې انګريزي ښکېلاکګرو ته مر ګوني ګو زارونه ورکړي د ي چې د د ه په ويا ړلي نو م هر افغان وياړي.

د اڅکزيو بل نا متو او غيرتي شخصيت غازي مېد اد خان ا څکزی د ی چې د افغان-انګرېز په د ويمه جګړه کې يې د ميو ند د فاتح غازي محمد ايوب خان تر څنګ يې د انګرېزانو غو ړونه ښه ورتاو کړيد ي او هغوی ته يــــې ښــــه ماتې ورکړېد ه.د غازي مد د خان پلار بد ين خان او نېکه يې ګل محمد خان هم مېړني خلک تېر شـــويد ي.همـــد اراز د اروخان ا څکزی هم د اڅکزيو يو ډېر معزز او د د رناوي وړ مشر تير شويد ی.

په سهيلي پښتونخواکې د اڅکزيو په ملي مبارزينو کې د خان شهيد عبد الصمد خان و ياړلې مبارزې د پښتنو د مبارزو په تا ريخ کې يو وياړلی باب د ی چې د پښتنو او بلو څو د حقه حقو قو له پاره يې مبا رزې کړې او په پای کې د پاکستاني جرنيلانو له خواپه شهاد ت ورسيد چې اوس د د ه زوی محمود خان اڅکزی د پښتونخوا ملي عوامي پارټۍ مشر د پښتنو د حقو قو د تر لاسه کو لو له پاره چې په پاکستان کې تر پنجا بيانو وروړسته د وهم ستره اتنيکه ډله د ه، خوله بد ه مرغه له هره پلوه د خپلو حقو قو نه بې برخه او محرومه ساتل شوي د ي د مبارزې بيرغ ر پا ند ه سا تلی او د خپل شهيد پلار و ياړلې لاره تعقيبوي.همد ا را ز په ا څکزيو کې د خان محمد ايوب خان اڅکزي مبارزې، د اڅکزيـــو د مشهور و علمي شخصيتونو هر يوه شاعر اوليکو ال ملا عبد الر حيم اشيزی او هم د اروابناد محمد علم بڅرکي نو مو نه نه يو ازې د اڅکزيو وياړونه د ي، بلکې د د ې هيواد هر افغان پر ي ويا ړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

9 اد ريمزي (عبد الرحيمزي)

که چيرې د اد ريمزيو د نسب شجره په غور سره تر څېړنې لاندې ونيسو نو جو ته به شي چې د وی غلجـــي پښتانه دي يعني د د غې قبيلې خلک د غلجيو پښتنو يو ښاخ دی چې زيات شمېر خلک يې د لوگر ولايت په ښلا بيلو ولسواليو کې استوگنه لري.يو شمېر اد ريمزي د لغمان ولايت د قرغيو په اولسوالي اود عزيزخان کڅ پـــه ســـيمه کـــې مېشته دي.

اد ريمزي خورا زړور، توريالي او ميړني خلک دي.د روسي ير غلگرو او تيري کوونکو پـــر خلاف يـــې د مبارزې سنگرونه تاوده سا تلي وو. د اد ريمزيو قبيلي يو شمېر خلک کو چيانی ژوند هم لري.د د غې قبيلې يو شمير خلک د سو د اگری او راکړې ورکړې کارونه هم سر ته رسوي. د اد ريمزيو د قبيلې په نا متو مشرانو کې يو هم عبـــد الملک خان عبد الرحيمزی و چې د افغانستان د ټولواک اعليحضرت محمد ظاهرشاه د واکمنۍ په وخت کې د افغانســـتان د ما ليې وزير تير شوی دی.

10 اد وزي

اد وزي د پښتنو د سړبني په ټولنيزې ډلې پورې يوه اړونده قبيله ده چې د پنځ پای څانگې پورې اره لري.د د غې قبيلې شمېر پنځه زره کو رنۍ ښودل شوي دي، خو د شوروي مشهور اتنو گرافر ستا نيشفسکي د اتنـــو گـــر افيکو معلو ما تو له مخې د شلمې پېړۍ په نيمايي کې د د وی شمېر ۱۳ زره تنه ښودل شوی دی چې زياتره يې د کند هار د معروف په اولسوالۍ، د اوروزگان ولايت د د هراود په اولسوالۍ او همد اراز د هلمند ولايت د گر مســـير پـــه او لسوالۍ کې مېشته دي.

11 اد ين خيل

اد ين خيل په اصل کې غلجي پښتانه دي او په سليمان خيلو پښتنو چې يوه خورا غښتلي قبيله ده ور گډ برېږي. د د غې قبيلې اکثره خلک د پکتيکا په مرکز شرنه او د پکتيا ولايت د زرملې په اولسوالۍ کې چې په زرمت ســـره هـــم مشهوره ده استوگنه لري.د د غې قبيلې يو شمېر خلک د غزني ولايت د گېرو په او لسوالۍ کې هم استوگنه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

12 اسماعيل خيل

اسماعيل خيل په اصل کې د کر لاڼې پښتنو په ټولنيزې ډلې پورې يوه اړونده قبيله ده چې د خوست په ولايت کې د شمل سيند په جنوبي کنډو مند وزيو ته نږدې مېشته دي.د مند وزيو د قبيلې لويد يز ته ځدراڼ او جنوب تــــه يې د تنيو قبيله پر ته ده.د مند وزيو د قبيلې په ختيز او د شمل سيند په شمالي څنډو کې هم اسما عيل خيل اســـتوګنه لري.د ۱۳٦ـ کال د مرکزي احصائيې د سر شمېرنې له مخې د دوی شمېر ۱٦___ تنه ښودل شويدی، چې ښايې اوس بـــه يې شمېر دوه برابره وي.

اسماعيل خيل اکثره د کرنې په چارو بوخت دي، يوشمير خلک يې د ولتې د ندې هم سر ته رسوي.د دوی يو شمېر په عربي هيواد ونولکه سعودي عر بستان او کويټ او يو شمير يې هم د خليج په هېواد ونو لکه متحده

عربي امارات، قطر، دوبی، شارجه، ابو ظبي او د خليج په نورو ښارونو کې په مزد ورۍ او غريبۍ بوخت دي.

13 اسحٰق زي

اسحق زي چې د ساکزيو په نامه سره هم شهرت لري د پښتنو د سړ بن په ټو لنېز ګروپ کې يوه ډېره مشهوره قبيله ده چې خلک يې هم په کليوالي تو ګه ژوند کوي او هم يې يو شمېر کو چياني ژوند لري.د تاريخ حيـــات افغـــاني ليکوال ډېټي محمد حيات خان په خپل د غه نا متو اثر کې چې د افغانستان د بيلا بېلو قو مونو او په عمده تو ګه يـــې د پښتنو قو مونو او قبېلوپه اړوند يې کښلی دی د اسحق زيو يا سا کز يو پښتنو په باب د اسې وايې:" ساکزي د کند هار لو يد يز خواته په شګلنه سيمه کې د ارغند اب د سيند پر غاړه د بست تر کلا پورې او همد اراز څو سيمې يې د چکه علا قې په ښکتنۍ برخه کې د هيلمند سين په ختيزه غا ړه کې پر تې دي. ځينې ځمکه وال خلک يې په ګر مسير، فراه، شين ډنډ، لاش وجوين، د هرات جنوب لو يد يز، د سيستان په شمال او ځينې يې هم په هرات کې مېشته دي.همد ا راز د ســا کزيو د قبيلې پورې اړونده د وې معتبرې کورنۍ د ياد ولو وړ دي چې يوه يې د سر د ار سالو خان کو رنۍ چـــې د لاش و جو ين په سيمه د د رناوي او واک خاوند ه ده او بله يې د ګر مسېر د کلای خا نشين په سېمه کې د رئيس ســـرد ار مد د خان کو رنۍ ده چې په د غې کو رنۍ کې موسی ډونګی يو مشهور سړی تېر شويدی.[5,6]

---

5 تاريخ حيات افغاني، ډېټي محمد حيات خان، پښتو ژباړه، ۱۵۹ مخ، د د انش خپر ند ويې ټولنې چاپ، پېښور ۲_۷ کال

6 پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، د ريم چاپ، د انش خپرند ويه ټولنه، ۱٦-۱۷ مخونه، ۲_۷کال، پېښور

(c) ketabton.com: The Digital Library

13.1 اسحٰق زو ولایتونه

په اوسني وخت کې اسحق زي يا سا کزي پښتانه د افغانستان په لاند نيو ولايتونو کې مېشته د ي:

1. د کند هار په ولايت کې: اسحق زي د کند هار ولايت په مرکز، د ميوند په ولسو الی، د پنجوايي په ولسوالی، د ارغند اب په ولسوالی او د معروف په ولسوالی کې مېشته د ي چې په د غه ولايت کې د د وی تخميني شمېر د سلو زرو تنو په شا او خواکې ښود ل شوی د ی.

2. د هلمند په ولايت کې: د هلمند په ولايت کې هم يو زيات شمېر ساکزي اوسيږي.په د غه ولايت کې د وی د هلمند په مرکز لشکر گاه، د کجکي په ولسوالی، د ريگستان په ولسوالی، د خانشين په ولسوالی، د نوزاد په ولسوالی او د نهر سراج په ولسوالی کې استوگنه لري چې په نو موړي ولايت کې د د وی ټول شمېر څه د پاسه سل زره تنه ښو د ل شويد ي

3. د فراه په ولايت کې: د فراه ولايت په مرکز او د لاش و جوين په ولسوالی کې هم زيات شمېر اسحق زي يا ساکزي مېشته د ي چې په نو موړي ولايت کې د د وی شمېر پنځوس زره تنه ښود ل شويد ي

4. د هرات په ولايت کې: په هرات کې د ساکزيو شمېر د هېواد د ټو لو ولايتو نو په پر تله ډېر د ی.په د غه ولايت کې ساکزي د انجيل، شين ډنډ، پښتون زر غون، گلران، کشک، غوريان او کهسان په او لسو اليو کې مېشته د ي چې د هرات په ولايت کې د سا کزيو مجمو عي شمېر تر يو سلو پنځوس زرو تنو زيات ښود ل شوی د ي

5. د باد غيس په ولايت کې: په د غه ولايت کې ساکزي د مر غاب او غورماچ په ولسواليو کې مېشته د ي

6. په فارياب ولايت کې: د فارياب په ولا يت کې او په تېره بيا د پښتون کوټ په اولسوالی کې ساکزي پښتانه اوسي. زه د د ې مقالې ليکوال کله چې په ۱۳۵۷ کال ميمني ته تللی وم نو ما د ميمني د لويد ېزې په پنځه کيلو متری کې يو شمېر کو چيان ولېد ل چې په کېږ د يو کې او سيد ل او ځانونه يې اسحق زي بلل

7. د جو زجان په ولايت کې: په د غه ولايت کې هم د اسحق زيو يو شمير کو رنۍ مېشته د ي

8. د بلخ په ولايت کې: د بلخ په ولايت کې هم يو زيا ت شمېر سا کزي استوگنه لري چې د حيات افغاني مؤلف د د وی شمېر په ۱۸٦٥ عيسوي کال کې چې له نن نه ۱٤۳ کلونه پخوا کيږي د د وی شمېر د بلخ په ولايت کې تر زرو کو رنيو زيات او په ټول افغانستان کې تر يولس زره کو رنيو نه زيات ښود لی د ی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

14 اکاخیل

اکاخیل په اصل کې غلجي پښتانه دي چې د سلیمان خیلو یو ښاخ ګڼل کیږي چې زیاتره یې په پووند ه ډول ژوند کوي او ځانته کو مه ځانګړې سیمه نه لري.د وی اکثره په کېږد یو کې ژوند کوي او د ټغرو، کیږ د یو او جو الو نو په او بد لو کې ښه مهارت لري.د تا ر یخ حیات ا فغا ني د لیکوال ډپټي محمد حیا ت خان په قول د اکا خیلو یو شمیر د غزني و لایت په مقر کې هم ا ستو ګنه لري [7]. یو شمیر اکا خیل په ا فغا نستان باند ې د شوروي تر یر غل وروسته له هیواد ه ولیږ د ید ل او پاکستان ته کډ وال شول چې د هغه هېواد په مختلفو ښارو نو لکه پېښور او کر اچۍ کې استوګنه لري. اکا خپل زیارکښه خلک د ي، ځیني خلک یې د سو د اګر یو په کا رونو بو خت د ي.د ا کا خیلو ځو انان په ا تڼ کې ډېر تکړه د ي او د خو ښیو او خو شالیو او ود ونو کې د د وی ځو انان چې ښا یسته او ړ د ې ځنې لري په خپلو ماهرانه اتڼو نو سره محفلونه تاود ه ساتي.

د روسي نامتو اتنو ګرافر د اتنو ګر افیکو څېړ نو له مخې د اکا خیلو شمېر د شلمې زېږ د یزې پېړۍ په نیمایې کې د ۳۵ زره کو رنیو په شا او خوا کې ښود ل شوی د ی.

15 الیاس خیل

الیاس خیل په ا صل کې غلجي پښتانه د ي.د د وی یو شمېر کو چیان او هم یو شمېر خلک یې د ځمکو خا وند ان د ي چې اکثره یې د کابل او ننګر هار تر مینځ واد ي کې د کابل سین په د واړو غا ړو کې ژ وند کوي، خو د د وی د شمېر په اړوند ز ما سره بشپړ معلو ما ت نشته.

16 امر خیل

امر خیل په ا صل کې غلجي پښتانه د ي او په سلیمان خیلو ور ګډ یږي. د ا سي ر وایتو نه مو جود د ي چې د امر خیلو د قبیلې مشر نېکه امر بابا نو مېد ه چې زیار ت یې د ننګرهار په سیمه کې د ی.امر خیل د ننګر هار، مید ان، لغمان، پکتیکا او جوزجان په و لا یتو نو کې مېشته د ي. د مید ا ن و لایت ا مر خیل د د غه و لایت د نرخ د اولسوالۍ او چا ر یکه په سېمو کې استوګنه لري او په د غه ولایت کې د وی په لا ند نیو خیلو نو ویشل شوي د ي: یار خان خیل، الله

7 حیات ا فغاني، محمد حیات خان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وش خیل، یو سفزي، ممي خیل، غو نډا خیل او بو ړ خیل. همد اراز یو شمېر امر خیل د ننګر هار و لایـــت د ســـر ه رود د ولسو الئ د پېټاوي امر خیل په کلي کې چې د ننګر هار و لایت د د رونتهی بند ته نږد ې مو قعیت لر ي او ســـېږ ي.همد ا راز د ننګر هار ولایت د چپر هار د او لسو الئ د سپین جو مات او سنګینه په سیمه کې هم د ا مر خیلو قبیلې یو شمېر کو رنئ مېشته د ي.یو شمېر امر خیل د با میانو په ولایت کې هم او سیږي, خو هغو ی کو چیا نې ژ وندلـــر ي. د جوز جان په و لایت کې د وی د اقچې په او لسو ا لئ کې مېشته د ي. د ۱۳٦ـ کال د مرکزي احصا ئیې د سر شـــمېرنې لـــه مخې د مید ان په و لا یت کې د امر خیلو شمېر ۱۲ــ تنه، د ننګر هار ولایت د امر خیلو شمېر ٤٨٤٢ تنه او د لغمان و لایت د امر خیلو شمېر ۲۱۸۸ تنه ښو د ل شوي وو، چې ښا یې د ا شمېر اوس د وه ګونې وي.

امر خیل مېلمه پا لونکي، غیرتي او د علم سره ډېره مینه لري.په د وی کې یو زیات شمېر ښوونکي، اســـتاد ان، اکاد میک او پو هان او نظامي منصبد اران شته. د مید ان ولایت په امر خیلو کې د اعلیحضرت محمد ظـــاهـــر شـــاه د وا کمنئ په و خت کې په ولسي جرګې کې د مید ا ن ولا یت د خلکو استازی ار وابناد حفیظ الله خان امر خیل مشهور]قو مي مشر تیر شوی د ی. همد اراز د هغه زوی خد ای بخښلی سر محقق عزیزالله امر خیل د ا فغا نستان د علو مو د اکا ډیمئ د ژ بو او اد بیا تو د مرکز علمي غړی و چې په پښتو فولکلور کې یې د ستاینې وړ علمي خد متو نه سر ته رسولي د ي.

17 اوریا خیل

اور یا خیل هم په اصل کې غلجي پښتا نه د ي چې د د غې قبیلې زیات شمېر خلک د کابل و لایت د پغمان پـــه او لسوالئ کې استوګنه لري او په نو موړې ولسوالئ کې د د وی مشهور کلی او سېمه د خالد ار یو په نامه سره یاد ېـــږي. یو شمېر اوریا خیل د کابل د لوید یځ په للند ر او یو شمېر هم د مید ان په و لایت کې استوګنه لري.

یو شمېر اور یا خیل د پکتیا ولایت د زرمت(زرملې) په اولسوالئ کې هم مېشته د ي. د لغمان ولایت اوریا خیـــل د لغمان ولایت په مرکز مهترلام او د غه ولایت د قر غیو په او لسوالئ کې استوګنه لري چې د ۱۳٦ـ لمریز کال د هغې سر شمېرنې له مخې چې د مرکزي ا حصا ئیې له خوا تر سره شوې وه د لغمان په ولایت کې د د وی شمېر ۱۲۱۸۸ تنه ښود ل شوی د ی چې ښایې په د غه و لایت کې او س د د وی شمیر د وه چند ه وي.همد اراز یو شمېر اوریا خیل د کابل و لایت د قره باغ په اولسوالئ کې هم مېشته د ي.

اوریا خیل میلمه پالو نکي، زړور، غیرتي او په خپلواکئ مین خلک د ي. د روسي تیري کوونکو په وړلـــنـــد ې یې د غیرت او مېړنتوب کارنامې ز موږ د ویاړلي هېواد ګران افغانستان د تاریخ ځلاند ه بابو نه د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

18 الکوزي

الکوزي د پښتنو یوه تا ریخي او لر غونې قبیله د ه چې په زړو او پخو انیو تاریخي یو ناني متو نو کـــې د د وی سېمه د اراکو زیا په نامه سره یاد یږي چي د الکوزي د نامه سره یې ور ته والی د امکان نه لیرې خبره نـــه د ه پـــه پښتو ، فارسي، اردو او انګر یزي تا ریخي کتا بو نولکه: تا ریخ حیات ا فغاني، تواریخ خو رشید جهان، پښتانه د تا ریـــخ په رڼاکې، د پښتنو تاریخ، صولت ا فغاني، د سر او لف کیرو د پټان او د بلیو د پټان په ډکشنرۍ او په تیره بیا د پښتنو په شجرو کې الکوزي سړبني پښتانه ګڼل شوي د ي چې د زیرک زوی او د ابد ال لمسی د ی او پوپل، بارک، اڅـــک او مو سی یې ورونه د ي چې بیا الکوزي په ډېرو نورو ښا خو نو او څا نګو ویشل شوي د ي چې مشهور ښا خو نه یې په لا ند ې ډول د ي :

صفوزي، شکر زي، اپل یا اپو زي، سر کا ڼي، زکوزي، میلازي، یعقوب زي، د ولتزي، ابراهیمزي، مـــو ســـی زي، عمر زي، خانخیل، اکا خیل، سید خیل، پروټ، زنګي، بو ستان زي، نسوزي،پـــانیزي،کـــو ټـــي زي، خـــالوزي، باروزي، نکروزي، بیان زي، فیرو زي، جیلاني زي، خد اید د خیل، راموزي، اولالګي خیل.

18.1 الکوزو ولایتونه

الکوزي د افغانستان په لا ند نیو ولایتو نو کې مېشته د ي:

1. د کند هار په ولایت کې: د الکو زیو د قبیلي خلک د کند هار ولایت په مرکز، د ار غند اب، خاکریز، ار غســـتان، معروف، میوند او پنجو ایي په او لسو الیو کې مېشته د ي چې د ۱۳۶ــ کال د مرکزي اد ارې د سر شـــمېرنې لـــه مخې په کند هار کې د د وی مجمو عي شمېر د ۸ــــ زرو تنو په شا او خو اکې ښو د ل شوی وو چې ښا یي اوس یې شمېر د وه چند ه وي.

2. د اروزګان په ولایت کې: د ارز ګان د و لایت الکوزي د اوروزګان په مرکز تیرین کوټ، د د هراود په ولسوالۍ او د هغه و لایت په ځینو نورو ولسو الیو کې مېشته د ي چې مجمو عي شمېر یې په د غه ولایت کـــې د پنځـــه زرو تنو په شا او خواکې ښود ل شوید ي.

3. د زابل په ولایت کې: د زابل ولایت الکوزه ولایت د میزان، ترنک او جلد ک په اولسوالیو کې استوګنه لري چې شمېر یې په نو موړي ولایت کې د شلو زرو تنو په شا او خوا کې ښود ل شوید ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. د هلمند په ولايت کې: د هلمند ولايت الکو زي د د غه ولايت په مرکز لشکر گاه او د ناد علي، بغران، زمينـــد اور او گر شک او نو زاد په او لسواليو کې مېشته د ي چې مجمو عي شمېر يې په نو مو ړ ي ولايت کې د ٤___ تنو په شا او خو اکې ښو د ل شوی د ی.

5. د فراه په ولايت کې: د فراه ولايت په بيلا بيلو ولسواليوکې هم الکوزي شته چې شمېر يې د ٧__ تنو پـــه شـ ا او خو ا کې ښو د ل شوی د ی.

6. د هرات په ولايت کې: د هرات ولا يت الکوزي د د غه ولايت د انجيل، گذرې، پښتون زر غون، اوبې، کرخ، زند ه جان، اد رسکن، کهسان او يو شمېر نو رو ولسواليو کې مېشته د ي. په د غه و لايت کې د الکو زيو ټول شمېر د سلو زرو تنو په شا اوخواکې ښود ل شويد ي.

7. د باد غيس په ولايت کې: يو شمېر الکوزي د با د غيس ولايت په بيلا بيلو ولسواليو په تېره بيـــا د مرغـــاب او غور ماچ په ولسواليو کې هم ميشته د ي. د کو نړ په ولايت کې:

په پور تنيو ولايتونو سر بېره يو شمېر الکوزي په فارياب، جو زجان، سرپل، کند ز او کا بل کې هم مېشـــته د ي.

8. د کو نړ په ولايت کې د الکو زيو يو ه څانگه چې د سر کا نيو په نامه سره ياد ېږي د د غه ولايت د سر کــــا نيو په اولسوالۍ کې مېشته د ي چې د وی په اصل کې د ځينو عو املو له کبله ډېر پخوا له کنـــدهـــا ره د ې سيمې ته را لېږد يد لي او د لته مېشته شوي د ي چې شمېر يې د شلو زرو تنو په شـــا او خـــواکې ښـــود ل شويد ي چې زياتره خلک يې د کرنې او سو د اگرۍ په چارو بو خت د ي او د چارتراشو سود لگـــري هـــم کوي.

9. په سهيلي پښتونخواکې: د سهيلي پښتونخوا په تېره بيا په کوېټه، چمن او د بلو چستان پـــه ځينـــو نـــورو سيمو کې هم الکوزي استوگنه لري.

10. په پښتونخو ا کې: پرد ې سر بېره د پښتونخوا د د و ابې په سېمه کې او د پېښور په شاوخوا کې هـــم يـــو شمير الکوزي استوگنه لري.

11. په پاکستان کې: د پاکستان د راولپنډۍ د چهچه نومي سېمه کې هم ډېر شمېر الکوزي مېشته د ي چې د سر کا نيو په نامه يوه سېمه کې د الکو زيو د نسوزي ښاخ خلک مېشته د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

12. په جنو بي هند وستان کې: د الکوزيو يو شمېر د جنوبي هند وستان د د کن او حيد ر اباد په سېمه کې هـــم مېشته د ي، خو له بد ه مر غه ځېنو يې خپله خو ږه ژبه پښتو له لاسه ور کړي او په هند ي ژبه ګړيږي.

18.2 ښاغلي خلک

الکوزي زړور، غير تي او ميلمه پاله خلک د ي.په علـــم اوپـــو هـــي ميـــن د ي.د وی د روس د اســـتعماري او ښکيلاکګرو ځو ا کو نو پر خلاف د خپل هېواد د خپلواکۍ له پا ر ه ښې تورې وهلي د ي.

د الکوزيو په تا ريخي کسانو کې د د غو لاند نيو کسا نو نو مو نه ا خيستلی شو چې ز مو ږ د هيواد په تاريـــخ کې مشهور د ي:

1. عبد الغني خان چې د الکو زيو د زيرازي له څانګې و او د مير ا فغا ن په نامه ياد يد ه
2. د هرات والي يار محمد خان زين الد وله چې د الکوزيو د نسوزي څا نګې نه و او يو ډير با تد بيره شخصـــيت تير شوی د ی
3. د افغانستان د ستر ټولو اک اعليحضر ت احمد شاه بابا مور زر غونه انا چې د الکو ز يو د نسو زي ښاخ‌پـــورې يې اړه د رلود ه
4. مولوي محمد سرور خان و اصف د لو مړني مشر وطه غو ښتو نکو د ټو لنې مشر چې په اصل کې د کند هار د ارغستان د ولسوالۍو او بياور وسته زند اني شو او د کا بل په شير پور کې د خپل ورور سعد الله خـــان او د خپل پلار د اکا د زوی عبد القيوم خان سره يو ځای اعد ا م شو
5. بابا عبد العزېز خان الکوزی د مشروطيت د د ويم غو رځنګ غړی و.

19 علي زئي

که چيري د اليز يو پښتنو د نسب شجره په غور سره و څيړو نو د وی سړ بني پښتانه او د د رانيو د پنجپای په ښا خ پورې اړه لري چې نورزي، ساکزي، اد وزي او ماکو يې ورونه قبيلي د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېټي محمد حيات خان د تاريخ حيات ا فغا ني په کتاب کې چې ۱۴۳ کلو نه د مخه يې کښلی د ی د اليزيو پښتنو په اړوند د اسي ليکلي د ي:" اليزي د کند هار په ز ميند اور کې اوسيږي.د د وی د ود او د ستور د الکوزيو په څير د ی.د اليزيو او الکوزو تر مينځ يو له د هلمند سين د ی.د د وی سيمه هم د الکو ز يو سېمې ته ورته والی لري، خـو د الکــو زيو زيا تره سېمه د رود ونو په اوبو او د اليزيو سېمه په کا ريزو نو خړ و بيږي."

اليزي(عليزي) زياتره د کر ني او ما لد ارۍ په چا رو بو خت د ي او خورا غښتلي، غير تي، ميلمه پا لو نکي او د هيواد په خپلواکۍ مين خلک د ي.د افغان-انگريز سره د خپلواکۍ په جګړه کې يې د ميړانې او غيرت کار نامې ښـود لي او د روسي و حشي ير غلګرو سره په مېړ انه جنګيد لي د ي.

په او سني وخت کې اليزي په لا ند نيو سيمو کې مېشته د ي:

1. د هلمند په و لايت کې: د هلمند ولايت اليزي د د غه و لايت د ناد علــي، کجکــي، بغــران، موســی کلا، گرمسير او نو زاد په ولسواليو کې مېشته د ي.

2. د کند هار په ولايت کې: د کند هار ولايت اليزي د کند هار ولايت په مرکزاو د د امان، ميوند، ار غند اب، معروف او ژيړي په ولسواليو کې مېشته د ي.

3. د ارزگان په ولايت کې: د ارزگان ولايت اليزي د د غه ولايت په مرکز ترين کوټ او د هراود، گزاب او شهر ستان په ولسواليو کې استوگنه لري.

4. د فراه په ولايت کې: د فر اه و لايت اليزي د نو موړي و لايت په مرکز او د با لا بلوک په او لسوالۍ کې مېشته د ي.

5. د هرات په ولايت کې: د هرات د ولايت اليزي د انجيل، گذرې، کشک، غوريان، زنــد ه جــان، کهســان، پښتون زر غون، اد رسکن او شين ډنډ په ولسواليو کې مېشته د ي.

6. د با غيس په ولايت کې: د باد غيس و لايت البزي د نو موړي ولايت د مر غاب او غور ما چ ولســواليو په بېلا بېلو کليو او با نډو کې مېشته د ي.

پر پورتنيو ولايتونو سر بيره يو شمير اليزي په فارياب، جوزجان، سرپل، بلخ او کند ز په و لايتو نوکې هــم استوگنه لري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. په پښتونخواکې: یوشمیر الیزي د پښتونخوا د ټانک او د یر ه اسما عیل خان په سیمه کې استوګنه لري

8. په پاکستان کې: په پاکستان کې الیزي د پنجاب ایالت د راولپنډۍ په اسلامګړ کې چې د حسن ابد ال ختیز لوري ته پرته د ه او همد اراز په ملتان کې استوګنه لري.

د تاریخ حیات افغاني په قول د اسلام ګړ د سیمي د الیزیو د قبیلي مشر محمد شر یف خان و چې د رئیـــس بـــر هان په نامه سره هم یا د ید ه چې په نو موړي سیمه کې ځو کلي یې د جا ګیر په تو ګه تر لاسه کړي وواو د د ه په زامنو کې شیر د ل خان، پر د ل خان، سرورخان او حسین خان مشهور کسان تیر شوید ي.همد اراز د راولپنډۍ د چهچـــه پـــه سیمه کې هم ګڼ شمیر الیزي استوګنه لري.

په ملتان کې د الیزیو د قبیلي نه نواب فو جد ار خان یو مشهور نواب تیر شوی د ی. همد اراز د د ه نیکـــه خـــد ایار خان او یو شمیر نور الیزي مشران لکه عاشق محمد خان، محمد خان او غلام حسن خان الیزی نامتو خلک تیر شوید ي.

9. په ایران کې: یوشمیرالیزي د ایران په ختیزه برخه کې د قاین په سیمه کې چې د افغانستان پولي ته نږد ې د ی هم استوګنه لري.

10. د هند وستان په د کن کې: د هند وستان په جنوب په تیره بیا په اند را پراد یش کې هم یو شمیر الیـــزي استوګنه لري.

د روسیي د نامتو اتنو ګرافر ستا نیشفسکي په حواله په ټول افغانستان کې د شلمې عیسوي پېړۍ په نیمایي کې د د وی مجمو عي شمیر ۳ـ زره تنه ښود ل شوی د ی.

20 اند ړ

که چیرې د اند ړو د نسب شجره په غور سره و څیړو نو ثر ګند ه به شي چې د وی په اصل کې غلجي پښتانه د ي.اند ړ د موسی زوی، د ابراهیم لمسی او د غلجي کړ وسی د ی. د شجرو له مخې یې تر ه کی او سهاک ورونه ګڼـــل کیږي [8,9].

8 تاریخ حیات ا فغاني، پښتو ژ باړه، ۱۳۸۶-۲-۷کال چاپ، د انش خپر ند و یه ټو لنه، پېښور

9 پښتني قبیلي، لطیف یاد، ۱۳۸۵، د د انش خپر ند ویه ټو لنه، پیښور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اند ړو شمال ته د غزني مرکز، جنوب ته يې د تر ه کو او سليمان خيلو قبيله، ختيز ته يي زرمت چې زرملـــه يې هم بولي، لو يد يز ته يې د هزاره وو قوم او په ضمن کې د کره باغ سيمې سره پو له لري.

د اند ړو د قبيلې ښا خو نه په لاند ې ډول د ي: بازيد خيل، جلال زي اولکڼ خيل چې با زيد خيل بيا په خو اڅـــه خيلو، مر جا ن خيلو، پير خيلو، مو سی خيلو او ابر ا هيم زيو، جلال زي په خا ني خيلو، الله يار خيلو او مصري خيلـــو او لکڼ خيل د پو مي خيلو او بشال خيلو په ځا نګو ويشل شوي د ي.

د ا ند ړو د قبيلې خلک زياتره په غزني، پکتيا، زابل، پکتيکا، بغلان ميد ان او کا بل کې مېشته د ي چې په لانـــد ې تو ګه د ر پيژ ند ل کيږي:

1. د غزني په و لايت کې: اند ړ د غزني ولايت د اند ړو، جغتو، شلګر، جامراد، د ه يک او زنه خـــان پـــه ولسواليو او سيموکې مېشته د ي چې په نو موړي و لايت کې د د وی مجمو عي شمير ۲ـ زرو تنو ته ر سيږي.

2. د پکتيا په ولا يت کې: اند ړ د پکتيا ولايت په مرکز ګر د يز، زرمت او څمکنيو په ولسو اليو کې ميشته د ي چې په نو موړي ولايت کې يې ټول شمير د ۵ـ زرو تنو په شا او خوا کې ښود ل شوی د ی.

3. د پکتيکا په ولايت کې: د پکتيکا ولايت اند ړ په شرنه او ميټا خان کې استوګنه لري چې مجمو عي شمېر يې په د غه ولايت کې د ۲ـ زرو تنو په شا او خو اکې ښود ل شوی د ی.

4. د زابل په ولا يت کې: د زابل ولايت اند ړ د د غه ولايت د شا ه جوی په ولسوالۍ کې استوګنه لري چـــې مشهور کلي يي عبد الرؤف کلا، د اند ړو کو ټي، د اند ړو کلی او سرور کلا نو ميږي.د اسي ويل کيږي چې د وی د غزني ولايت د شلګر ولسوالۍ نه د ې سيمې ته ليږ د يد لي او د لته ميشته شوي د ي. همـــد اراز د زابل ولا يت د د ای چو پان په ولسوالۍ کې هم د اتوالو په نامه د اند ړو يو ښاخ اســـتوګنهلـــري چې شمير يې د ۲ـ زرو تنو په شا او وا کې ښود ل شو ي د ي

5. د بغلان په ولايت کې: د بغلان ولايت اند ړ د د غه ولايت د نهرين په ولسوالۍ کې ميشته د ي او د انـــــد ړو د لکڼ خيلو د ښا خ پورې اړه لري.

6. د کابل په ولايت کې: د کابل ولايت اند ړ د چهارد هي ولسوالۍ د کلای بها د ر خان په کلي کې اســـتوګنه لري چې شمېر يې ۵ـ تنو ته رسيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اند ړ ډېر میلمه پال، غیرتي او د هیواد سره مېنه د د وی په پښتني خټه کې اخښل شوې د ه. د ا نګرېز انو سره د افغانستان د خلکو په د ري ګو نو جګړو کې د د وی ونډه د رنه د ه.د بیلګې په توګه د ۱۸۷۹ میلاد ي کال د د سـامبر د میاشتې په عمو مي پا څون کې اند ړ د ملا د ین محمد اند ړ په مشرۍ چې په ملا مشک عا لم سره یې شهرت د رلـود او همد اراز د ګل محمد خان اند ړ په مشرۍ چې یوملي شخصیت و په غزني کې یې په انګرېزانو ځمکه تبۍ و ګر ځوله او د یو ملي ځواک په تو ګه یې د انګر یزانو په وړاند ې سره یو مو ټی او د ښمن ته یې خوله ما توونکي ګـو زارونـه ورکړل.

د روسي ښکیلاکګرو په و ړاند ې هم اند ړو ډېرې سر ښند نې کړي د ي او د افغاني غیرت او تورې پـه زور یې روسي غلیمانو ته هم غاښ ما توونکي ځو ابو نه ور کړي د ي.

21 اورکزي

اورکزي د پښتنو یوه نا متو قبیله د ه چې ز مو ږ پښت پو ها ن (نسب پیژ ند و نکي) یې د کر لاڼي پښـتنو د ټولنیز ګروپ نه شمیري.

د او رکزیو د قبیلي زیا تره خلک د اورکزیو په ایجنسۍ او یو شمیر یې په کو رمه ایجنسۍ کې استوګنه لري. چې مرکز یې د هنګو ښارد ی. او رکزي د کو هاټ په شمال لوید یځ، د سپین غره په ختیز او د تیراه په جنوب کې پراته د ی. شمال ته یې د اپرید و قبیله، شمال لوید یز ته یې پړه څمکني، لوید یځ ته یې توري، جنوب ته یې بنګښ او ختیز خو ا ته هم د اپر ید و اوبنګښو سره پوله لري.

د او رکز یو د ایجنسۍ مجمو عي نفوس ٤٥... تنه د ی چې په او رکزیو سر بیره نور پښتا نه هم یکې اوسـي لکه: علي خیل، میشتي خیل، ملا خیل او شیخان خیل.

اور کزي په لا ند نیو مشهورو ښا خو نو با ند ې ویشل شوي د ي چې بیا هر یو ښاخ یې په نورو څا نګو بانـد ې ویشل شوید ي. د د غو مشهورو ښا خو نو او څا نګو نو مو نه په لاند ې ډول راوړل کیږي:

1. اسماعیل زي: چې د ا ښاخ په ر ابیا خیلو، ابا خیلو، مامازي، بهریم خیلو، خاد ي زي، عیسي خیلو او ساد ا خیلو با ند ې ویشل شوي د ي.

2. موسي زي: چې په لنډي زي، علي زي او خواجه خیلو با ند ې ویشل شوي د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. لشکر زي: چې په علي شير زيو او ما مو زيو باند ې ويشل شوي د ي.

4. د و لت زي: چې په فيروز خيلو، اتمان خيلو او بيزو تي با ند ې ويشل شويد ي.

5. محمد خيل: چې په بر محمد خيلو، عبد العزيز خيلو، ما ني خيلو او سه پاى با ند ې ويشل شويد ي.

6. ستوري خيل يا علي زي: چې په باړه ستوري خيلو او تيراه ستوري خيلو با ند ې ويشل شوي د ي.

په د وی کې ځيني ښا خو نه شيعه مذ هبه او ځيني يې هم سني مذ هبه د ي. د د ې نه پر ته د د وی تر مينځ يـو بل ډول قبيلوي ويش هم مو جود د ی چې سمل ګو ند او ګا ړي ګو ند يې بو لي چې د د غې قبيلې ځيني خلک په سمل او ځيني په ګاړه پورې اړه لري.

تا ريخ حيات ا فغاني د او ر کز يو په باب ليکي: " د اسي ويل کيږي چې د بنګښنو نه د مخه په کو ها ټ بـا نـد ې اور کز يو واک د رلود او تقر يبا پنځه سوه کلونه د مخه بنګښنو د اورکز يو نه د کو هاټ سيمه ونيوله چـې د د غـې سيمې د نيولو له پا ره د د وی تر مينځ خو نړۍ جګړې وشوې او د يوه افسا نوي روايت له مخې د د وی تر مينځ د غه شخړه او لا نجه د (د ای) په نامه يوه تن اواره کړه، په د ې تو ګه چې يو ځل د بنګښنو او اورکزيـو ملکـان د سـيمو د ويش له پاره په د رسمند کې سره را غو نډ شوي وو او هرې يوې غاړې غو ښتل چې زر خيزې سيمې تر لاسه کـړي، له همد ې کبله د د وی تر مينځ سو له ونه شوه او نږد ې و چې د د وی تر مينځ بيا جګړه ونښلي، په د غه وخت کې د ای نو مى چې پر اس سپور و له ليرې را ښکاره شو. د ې له پاره چې بنګښ او اورکزي د واړه له جنګ جګړو نه په تنګ راغلي وو نو د وی په د ې خبرې با ند ې سره اتفاق و کړ چې د غه د ای نو مى سپور کله چې د وی ته نږد ې راشي نو د وی به ورته د بنګښنو او اور کز يو تر مينځ د سيمو د ويش سؤال مطرح کړي او هر څه پرېکړه چې د ه وکړه‌نـو د واړو غاړو ته به د منلو وړ وي. په د غه وخت کې نو موړی سپور راورسيد او د واړو خـواوو د د غـې شـخړ ې د اوارولو له پا ره له د ه سره خبرې وکړې، هغه په د اسي حال کې چې هما غسي پر اس سپور و په پښتو ژبه‌يـي د غـه بيت ووايه:

د ای خو د اسي وايي.....چې سمه د بنګښ، غر د اورکزی

ويل کيږي چې له هماغه ورځې وروسته د د ای ويش عملي شو او تر اوسه هم د چلند وړ د ی".[10]

اورکزي په غر نۍ سيمه کې ژوند کوي چې د وبې يي معتد ل او ژمی يې خورا سـوړ د ی،پـه تيـره بيـا د

---

10 تاريخ حيات افغاني، د ډيپټي محمد حيات خان

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرغومي، سلواغې او کب په میا شتوکې چې د جنوري، فبروري او مارچ د میا شتو سره سمون خوري۔ د د وی زیا تره خلک د کرنې په چارو او لږ شمیر خلک یې په پوونده ه ډول ژوند کوي۔ د ځمکو لړه برخــه یــې پــه رولنــو او بــو خړوبیږي، خو د ځمکو ډیره برخه یې وچوبه (للمي) د ي، مگر ډیرې زرخیزې د ي، ان چې د وه فصله حا صـــلات ور کوي۔د وی په خپلو ځمکو کې وریجي، غنم، جوار، اوربشي، لو بیا، کد و ان، ټیپر او د ار چیني کــري چــې د د وی د سیمي خوراکي پید اوار د د وی اړتیاوې پوره کو لای شي۔

د اورکزیو ایجنسي د سمند ر نه تر ۷__ فو ټو پورې لوړوالی لري او ټوله ر قبه یې ۱۸__ کیلو متره ښـــو د ل شوې د ه۔

مشهور سیند ونه یې تاجلي، خرماني، د ماموزو رود، گند او، انگوري، تبي، کړمان، ابی د ری، مســـتوره او د خانکي توی سیند ونه د ي۔

د اورکزیو د ایجنسۍ هیڅ کوارټر هنگود ی او اصلي ښا ر یې د ره اد م خیل د ی۔اورکزي خپل با زارونه د میله په نامه یاد وي چې د هغو نه یې لاند یني میلې مشهورې د ي: ډبوري میله، میشتي میله، فیروزخیل میله، کا لایـــا میلـــه، غلجو میله، ساما مموزي میله، انجاني بازار، کد ه بازار او کوریز میله۔ د اورکزیو ایجنسۍ د لید و وړ ځا یونه، کلا یـــا، فیروز خیل سا ما نه، ډوبرۍ، کول او بد ن د ي۔

د او رکز یو د ایجنسۍ سر بیره یو شمیر او رکزي او د هغو جملي نه مسوزي او نیمایي لښکرزي د کورمې په ایجنسۍ کې هم استوگنه لري۔د پاکستان په نورو ښارونو لکه کراچۍ، راولپنډۍ، اسلام اباد او لاهور کې هم یو شمیر او رکزي میشته د ي۔ په بیښور کې هم زیات شمیر اورکزي استوگنه لري۔

اورکزي غیر تمن، جنگیالي، میلمه پالو نکي او په پښتنولۍ ټینگ خلک د ي۔ د وی د انگریزانو سره پــه هغــه وخت کې چې د هند نیمه وچه د د وی تر استعماري واک لاند ې وه په ډیره میړانه جنگید لي د ي او د اسي ویل کیـــږي چې د وی په هغه وخت کې ۲۸__ زره تنه وسله وال ځو انان د رلود ل۔

د اورکزیو په ټو لو ځانگو کې د ولتزي او مسوزي په شمیر کې زیات د ي۔د اورکزیو مجمو عي شـــمیر د ۳__ زرو تنو په شا او خواکې ښود ل شوی د ی چې له هغې جملې نه ٦۔ زره تنه یې د کورمې په ایجنسۍ اوپـــاتـــې یـــې د اورکز یو په ایجنسۍ کې مېشته د ي

(c) ketabton.com: The Digital Library

21.1 اورکزي په هند وستان کې

اورکزیو په هند وستان کې د اتلسمې پېړۍ په لو مړۍ نیمایي کې د د غه هیواد په مد هیا پرادیـــش کــې چــې مرکز یې د بهو پال ښارد ی یو لوی پښتني ریاست جوړ کړ چې بنسټ ایښود ونکی اورکزی پښتون نــواب د وســت محمد خان د ی.نو موړي د د غه پښتني ریاست بنسټ په ۱۷۲۳ زیږرد یز کال کې په بهو پال کې کیښود.نــو مړی د هنــد وستان د مغو لي واکمن عالمگیر اورنګ زیب د زوی سلطان بهاد رشاه په زمانه کې له تیراه نه چې په هغه و خت کــې د افغانستان د خاورې برخه وه هند وستان ته راغلی و.په بهو پال کې تر د وست محمد خان نه وروسته د اورکزیو پښتنو د پاتو نوابانو نو مو نه په لاند ې ډول د ي:

نواب سلطان محمد خان، نواب یار محمد خان، نواب فیض محمد خان، نواب حیات محمد خان، نواب غوث محمــد خان، نواب جها نګیر محمد خان، نواب نظیر محمد خان، نواب شاه جهان بیګماونواب سلطان جهان بیګم.

د بهوپال پښتني نوابانو د بهو پال د ښار په ود انولوکې ډیرې هلې ځلې کړي د ي چې د ســـتا ینـــي وړ د ي.د د وی د نو ابیو په وخت کې ډیر جو ماتونه، مد رسې، کتابتو نو نه، پلونه، رو غتونونه او نور ډېر عام المنفعه کــارونه تر سر ه شوي د ي.

22 اورمړ

د پښتني شجرو پر بنسټ اورمړ سړ بني پښتانه د ي چې د جنو بي و زیر ستان په کانېګروم، د پېښور په شــا اوخوا او د افغانستان د لو ګر په و لایت کې مېشته د ي.د اورمړ اصلي نوم عمر د ین و چې وروسته د اورمړ پــه نــامه مشهور شوی د ی.(۱)پښتني توکم پو هانواورمړ د شر خبون زوی او د سړبن لمسی ګڼلی د ی.

د تاریخ حیات ا فغا ني مؤ لف ډېټي محمد حیات خان د اورمړو په اړوند د اسي لیکلي د ي:" جوته د ه چې د اور مړ پلار امر د ین د شر خبون له پنځو زامنو په جمله کې تر ټو لو کو چنی و.د ه یو زوی د رلود چې اورمړ نو مید ه او قبیله یې هم د د ه په نامه نو مول شوې د ه او تر اوسه هم په همد ې نامه سره یاد ېږي.د اسي ویل کیږي چې اورمــړ شل زامن د ر لود ل او هر څوی یې چې چیرته پید ا شوی د ی د هما غه ځا ی نوم یې پرې ایښی د ی او یوه منظو مــه چې حضرت میا عمر څمکني(رح) ویلي نو په هغې کې هم اورمړ ته شل زامن منسوب شوي د ي، په د ې ډول: سنګتوی، منتوی، مشکور، شکتوی، زیق، مشوی، جلو یان، کانیګروم، حوان، کو نیخ، خصیران، رنګ، د لجا، ملاڼې، ســید لنــي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان، د و توي، سين، خليل و بورکي." [11]

نوموړی مؤرخ د د وی د استوګني سيمي موږ ته د اسي معر في کوي:" د اورمړو د استو ګني سېمه د سليمان د غره هغه برخه د ه چې اوس پکې د وزير واو مسيد و قبيلي استوګنه لري. د کا نيګروم ښار چې د وزيرو او مسيد و د بد ر په سيمه کې پروت د ی د اورمړو له خوا جوړ شوی د ی چې اوس هم د اورمړو پنځه ښا خونه په کا نيګروم کـــې په د ې ډول او سيري: خيکني شپيته کوره، خرم چاني څلويښت کوره، ملا تا نې شپيته کوره، بيکسي د وه سوه کـــوره او جراڼې شل کوره چې ټول د ۳۸. يا ٤. کو رنيو تر مينځ په خپل پخوا ني ټاټوبي کې استوګنه لري. "[12]

د کانيګروم اورمړ په خپلو مينځو کې په اورمړي ژبې ږغيږي چې بر ګستا، بورکي او بر کي يې هم بولي چې د پښتو، هند ي او پارسي ژبې لغوي جوړښتونه پکې شته، خو هغو اورمړو چې خپله ژبه يې ساتلي د ه د د وی په ژبه کې له څيړنو د اسي معلوميږي چې په مشکله کيد ای شي هغه د پښتو ژبې يو د ايليکټ(لهجه) وګڼل شي ځکه چې د د غې ژبې فو نو لو جي، مور فو لوجي، سين تا کسيس، ليکسيالوجي او نور ې ژ بنۍ ځا نګړ تياوې د ا جو توي چې د د وی ژبه لرغوني او د ختيزو اريايي لهجو ځيني شميرله کيږي او د اريايي ژبو په کو رنۍ کې شا مله د ه.[13]

په اوسني وخت کې د اورمړو د استو ګني ځايونه د اد ي:

1. د جنوبي وزيرستان په کا نيګروم کې چې د ۱۹۹۲ زيږد يز کال د سر شميرنې له مخې يې شمير ۳ــ تنه ښود ل شوی د ی.

2. د پيښور د جنوب ختيز په لس کيلو متری کې د اورمړو د ړې کلي شته چې د برو اورمړو، ښکتني اور مړو او منځني اور مړو په امه ياد يږي.

3. په جنوبي وزير ستان او پيښور سر بيره يو شمير اورمړ د پښتونخوا په کورمې ايجنسۍ، کهرک، اورکزيـــو ايجنسۍ او سوات کې هم ميشته د ي، خو په د غو ياد و شوو سيمو کې د وی شمير خورا لږ د ی.

4. د افغانستان د لو ګر په ولايت کې: د تاريخ حيات افغاني د مؤ لف ډيټي محمد حيات خان پــه حــواله د د وی يــو شمير ٦ــ کلونه د مخه د وزيرو قبيلي د غلبې په وجه او هم د کاختۍ(قحطۍ) په سبب د جنو بي وزير ستان نه د لو ګر د برکي برک سيمي ته وليږد يد ل.د افغانستان د علو مو اکيډيمۍ د ژبو او اد بيا تو د انستيوت د غړي

---

11 حيات افغاني، پښتو ژباړه، ۱۸. مخ

12 پښتانه د تاريخ په رڼا کې، د سيد بهاد رشاه ظفر کاکا خيل ليکنه، ۱۲۸۳ مخ

13 د افغانستان ژبې او تو کمو نه، سر محقق د وست شينواری، ۱٦۸-۱٦۹ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلي د کتو ر خلیل الله اورمړ په قول چې خپله هم یو ژبپوه د ی ماته یې په په ۱۳۶۹المریز کال کې د لو ګـــر د اورمړو په اړوند وویل چې د لوګر اورمړ د عبد الصمد خان، نورالله او تقي په کلیو کې استوګنه لري او په هغه وخت کې یې ما ته په نو موړي ولایت کې د اور مړو مجمو عي شمیر د ٤ـ او ٥ـ تنو تر مینځ و ښـــود، چـــې ښایي اوس به د د وی په شمیر کې ډیروالی راغلی وي.

5. د هند وستان د پنجاب ایا لت د جلند رهر په ښار کې هم ډیر لږ شمیر اورمړ شته.

اورمړ غیرتي، میلمه پالونکي او په ملګرتیا کې تکړه خلک د ي.

د روښاني غورځنګ بنسټ ایښود ونکی او د خیرالبیان او حالنا مې مؤ لف حضرت بایزید انصاري چې په پیر رو ښان علیه الر حمته ۱۵۲۵-۱۵۸۵زیږد یز مشهورو او د مغو لو پر خلاف یې د ویاړه ډکې مبا رزې کړې د ي اورمـــړ پښتون و.

د وزیر ستان په اور مړو کې د غه لاند یني اورمړ نا متو کسان د ي: جنرال وحید علي بورکی، سکند ر افضـــل خان د البورکي قو مي مو منټ مشر، ملک عبد الرؤف بورکی په کانیګروم کې د بورکي قوم مشر، ملک محمـــد قریـــب خان بو رکی او ستر جنرال فاروق احمد خان.

همد اراز د افغانستان د لو ګر د اورمړو له جملې نه ښا غلی د کتورخلیل الله اورمړ نه یا د ونه کوم چـــې د افغـــا نستا ن د علو مو اکډمی علمي غړی او محقق د ی چې په پښتو او اورمړي ژبو کې څیړ نې کوي.

23 بابړ

که چیري د بابړو د قبیلي د نسب شجره په غور سره وڅیړو، نو جو ته به شي چې د وی په اصل کې سړ بني پښتا نه او د شیر ا نیو د قبیلي یوه څا نګه د ه. د وی وروسته د شیړ انیو نه بیل شوي او او لاد ې یې ځا نته بیل نـــوم غوره کړی د ی او نن ورځ د یوې جلا قبیلې په تو ګه ژوند کوي.

د تاریخ حیات افغاني د شجرې پر بنسټ بابړ د ود م ځوی، د شیرانې لمسی، د شر خبون کړوسی او د ســـړبن کود ی د ي. همد اراز بابړ د انجر او سنجر په نامه د وه زامن د رلود ل چې سنجر بیا د مسعود خیلو، اسما عیل خیلـــو، ابراهیم خیلو، یعقوب خیلو او غو ریا خیلو په څا نګو با ند ې ویشل شوي د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بابړو د استو ګنې اصلي ځای د سلیمان غر ګټل شوی د ی چې وروسته د شمیر د ډیر والي او یا هم ښنایـــې د نورو عو املو له کبله له خپل اصلي ټا ټو بې نه خواره و اره شوي او په نورو ځا یو نو کې مېشته شوي وي.

ویل کیږي چې د بابړو د قبیلي خلک د پخوانۍ زمانو ر اهیسي د تجارت او سو د اګرۍ د کارونو سره ډیــــره لیوالتیا د رلوده او د د ې قبیلې خلکو د هند وستان او د منځنۍ اسیا (بخارا او سمر قند)تـــر مینـــځ د بیلا بیلوســـود اګریزو مالونو لکه پو ستینونونو، اینجې او قیمتي وریښمینو ټو کرانو سو د اګري کوله او د وی‌پـــه خپلـــو ســـو د ا ګرېزو د ند و کې، ریښتوني، ایماند اره، حلیم او د ښه چلند خا وند ان وو، ان تر د ې چې انګریزي نا متو مـــؤرخ او د کابل د سلطنت بیان مؤلف مونټ سټوارټ الفنسټن هم د د ې خبرې سره موافق د ی چې د وی د سو د اګرۍ په چــــارو کې ډېر ماهر وو. همد اراز د وی په اقتصاد ي پلان جوړونې او حسابي چارو کې د ومره مهـــارت د رلـــود او‌پـــه د ې کارونو کې د ومره بر یالي وو چې د افغانستان د بنسټ ایښود ونکي لوی احمد شاه بابا په وخت کې نور محمد خان بابړ مستو في المما لک او ګل محمد خان بابړ ته د امین الملک(لوی خزانه د ار) مهمې د ند ې سپارل شوې وې.

په او سني وخت کې بابړ په لاند نیو ځا یو نو کې مېشته د ي:

1. په کند هار کې: په کند هار کې بابړ د د غه ښار د بابړو په کوڅې، د پنجوایي په ولسوالۍ او د کند هار د ارغنـــد اب په سوزني نو مي سیمه کې ژوند کوي چې په د غه ولایت کې د بابړو مجمو عي شمیر د ۲. زرو تنو په شـــا او خواکې ښود ل شوی د ی.اروابناد سترعلا مه پو هاند رشاد بابا(۱۹۲۱-۲-۵ میلاد ي) چې‌تـــول پښـــتانه‌پـــرې ویاړي او پښتو ژبې، اد ب، تاریخ او فر هنګ ته یې د ستا یني او قد ر وړ خد متو نه کړي د ي اوما د د ې مقالې لیکوال هم د هغوی د ارزښتناکو علمي لاربښوونو نه ډیره ډیره ګټه او چته کړې د ه هم بابړ پښتون و چې د کند هار ښار د بابړو په کو څه کې یې د ې نړۍ ته ستر ګې پرانبستلې وې.

2. په ننګر هار کې: د ننګر هار ولایت د جلال اباد ښار لوید یز خواته د بابړ یانو یوه لو یه محله شته چې د علـــي خیلو سره په ګا ونډ کې د ه.

3. د جوزجان په ولایت کې: یو شمیر بابړ د جوزجان په بیلا بیلو ولسوالیو او د هغې جملې نه د خواجه د وکـــوه، اقچې، فیض اباد او خانقاه په ولسوالیو کې هم مېشته د ي. د شبر غان د ښار بابړ د د غه ښار په مرکـــز او همـــد اراز د د غه ښار ته څیرمه سیمو لکه شکرک، افغان تپه، شیر خیل، شوبې، خواجه د وکوه افغانیه اوتـــابین‌کـــې ژوند کوي. په اوسني وخت کې د جوزجان د بابړو نه یو تن ګو هر خان بابړ د جوزجان ولایت د فیض لبـــاد د ولسوالۍ ولسوال د ی.

4. د فاریاب په ولایت کې: یو شمیر بابړ د فا ریاب ولایت د قیصار په ولسوالۍ کې هم میشته د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د با د غیس په ولایت کې: بابړ د د غه ولایت د غورماچ او مرغاب په ولسوالیو کې استوګنه لري.

6. د بلخ په ولا یت کې: د بلخ په ولا یت کې مېشته بابړ د د غه ولایت د بلخ په ولسوالۍ کې استوګنه لري.

7. د کند ز په و لایت کې: یو شمیر با بړ د د غه ولایت د د شت ارچي په ولسوالۍ کې هم مېشته د ي.

په پورتنیو ولایتو نو سر بیره یو شمیر بابړ په هیلمند، لوګر او کو نړ کې هم مېشته د ي، خــو د هغــوی د د قیق شمیر په اړوند زما سره کوم معلو مات نشته.

د اسي تاریخي شواهد شته چې د د وی ۵ـ کورنۍ کو چیاني او ۷ـکورنۍ نیمه کو چیاني ژوندلــري چــې د د وی د لیږد مسیر اولاره د هرات د هریرود نه نیولې د باد غیس، فاریاب، جوزجان، بلخ او کند ز پورې د ي چې دکــال په بیلا بیلو مو سمونو کې په نو موړو ځا یو نو کې خپلې کیږد ۍ د روي او خپل مالونه او رمې په ورشوګــانوکــې څروي.

8. په سهیلي پښتونخواکې: د سهیلي پښتونخوا د مشهور لیکوال، مؤرخ او فولکلور پیژند ونکي پروفیسور سیال کاکړ په حواله یو شمیر بابړ په ژوب، کوټه او پښین کې هم مېشته د ي.

9. په پښتونخواکې: په پښتونخواکې د بابړو سیمه د میا خیلو سهیلي برخې ته پرته د ه چې لو ید یزلــورتهیــې سختې غرنۍ سیمي پر تې د ي. اوس د وی د پښتونخوا د د یره اسماعیل خان په چو دهــوان او د لمــانکــې مېشته د ي. اوس د امان د تانک په نامه یاد بږي چې د د یره اسما عیل خان یو د سټرکټ (ولســوالي) د ه. همــد اراز په سیهره نومي سیمه کې هم چیرې چې شیراني اوسي بابړ مېشته د ي. یو شمیر بابړ په پیښورکــې هــم استوګنه لري چې انګریزي ژبپوه میجر را ورټي په د امان یا اوسني تانک کې د د وی د مجمو عي شــمیر د ۷ــ کو رنیو په شا او خواکې ښود لی و چې ۷ـ تنه جنګیالي ځوانان یې د رلو د ل.

10. په سند کې: د پروفیسور سیال کاکړ د اثر پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخواکې پر بنسټ یو شــمیر بــابړ د پاکستان هیواد د سند ایالت په ګړهي یاسین، سلطان کوټ او شکار پور کې هم مېشته د ي.

11. په هند وستان کې: لکه چې د مخه ورته اشاره وشوه بابړ و د سو د اګرۍ په چارو کې ډیر مهارت د رلــود او د هند او منځنۍ ایشیا تر مینځ یې د سو د اګرۍ چارې پر مخ بیولې، چې د د غو با بړو د جملې نه یو شمیر پــه هند وستان کې مېشته شوي د ي چې د هند په مختلفو ایالتو نو لکه مهاراشټرا، اند هراپرد یش، مد هیا پراد یش او ګجرات کې مېشته د ي، خو له بد ه مر غه چې خپله خوږه پښتو یې له لاسه ورکړې د ه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاریخ حیات ا فغاني د بابړو د د ود او د ستور په اړوند لیکي:" هغه بابړ چې په افغانستان کې اوسي نو د ود ونه او رواجونه یې د هغو بابړو سره تو پیر لري چې د شیرانیو په ګا ونډ کې اوسي. هغه بابړ چې د شیرانیو په ګا ونډ کې اوسي نو د هغوی رواجونه کټ مټ د شیرانیو په څیر د ي." [14,15,16,17]

24 بابي (بابیاني)

زموږ پښت پو هان (نسب پیژند ونکي) د بابي یا با بیانو قبیله د پښتنود غر غښت د ټـولنیز ګـروپـپـورې تړي.

د پښتني شجرو له مخې بابي څلور زامن د رلود ل چې میرزی، سرو، عزرائیل او کتـوزیـنـو میـد ل چـې میرزی په شلو خیلو، یحیی زیو او حید رزیو او کتوزي په یاسین زیو، اد ریس زیو او صایب زیو با نــد ې ویشـل شوي د ي. د تا ریخ حیات افغا ني په قول چې د مخزن افغاني نه یې روایت کړی د ی وایي چې بابي په پیل کې په خپلـو څلورو زا منو با ند ې د څلورو سپیڅلو او مقر بو پر ښتو(ملائکو) نومونه ایښي وو، چې نورو پښتنو هغــه ملامـت کړاو هغه هم د هغوی نو مو نه بد ل کړل، خو یوازې د عزرا ئیل نوم په خپل پخواني حالت تر او سه هم پاتي د ی.

بابیان په کند هار-کند ز، کلات نصیر خان او د سهیلي پښتونخوا په بورې، چمن او د کوئیټې په شا بو نو مــي کلي کې مېشته د ي.د پاکستان د سند ه ایالت په مرکز کر اچۍ کې هم یو شمیر با بیان استوګنه لري. همــد اراز د هنــد و ستان د ګجرات ایالت په جو ناګړه کې هم بابیان استوګنه لري او د 1747 میلاد ي کال نه تر 1948میلاد ي کا ل پوري بـــا بیانو د جو ناګړه په سیمه کې یو پښتني ر یاست د رلود.

ډېټې حیات خان په خپل مشهور اثر تاریخ حیات افغاني کې چې په اردو ژبه کښل شوی او وروسته په انګریزي او بیا په کابل کې په پښتو تر جمه او چاپ شوی د ی د بابي پښتنو په اړوند د اسي لیکلي د ي:" بابیان په کنــد هــار او کلات نصیر خان کې ډېر با همته سو د اګران د ي او د خپل غوره سلوک اونرم چال چلند په و جه د ښه ژو ند څښـتنان او اکثره یې شتمن د ي.همد اراز د د غې قبیلې خلک په میړانه کې هم ښه شهرت لري".

د بابیانو د ستور کټ مټ نورو ګاونډي پښتني قبیلو ته ورته د ی.

---

14 مونټ سټوارټ الفتسټن، د کابل سلطنت بیان، د وهم ټوک، ٦٢ مخ

15 پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ١٢٧٦ مخ

16 تاریخ حیات افغاني، ٢٥٥ مخ

17 پښتو او پښتا نه په سهیلي پښتونخواکې، د پروفیسور سیال کا کړ تالیف

(c) ketabton.com: The Digital Library

د روسي نا متو اتنو گر افر ستا نیشفسکي د اتنو گرا فیکو معلو ما تو پر بنسټ د شلمې پیړۍ په لو مړۍ نیمـا یي کې د بابیانو شمیر په افغانستان او سهیلي پښتونخواکې ۸۵ زره تنه ښود ل شوې د ی.بابیان ډیر ښه شا عران، لیکو الان او هنر مند ان لري.په او سني وخت کې لطیف جان بابی د پښتو خوږ ژبې سند ر غاړی د ی. د هند وستان د جو نا ګړه د پڅود د سیمي نواب او د هند ي، اردو او ګجراتي ژبو مشهور شاعر عما د الد ین خان بابي چې په رسوا مظلـــوم سره هم متخلص و د روان ۲ـ۸ میلاد ي کال د اپریل په ۲٤ نیټه یې له د ې فا نی نړۍ نه ستر ګي پټې کړې. همـــد اراز د هند د سینما فلمي اد اکاره پروین بابي ۱۹٤۹-۲ـ۵ میلاد ي هم بابي پښتنه او د جو نا ګړه د بابي پټانانو (پښتنو) پـــه کـــو رنۍ پورې یې اړه د ر لود ه.

24.1 د هند وستان د ګجر ات ایالت د جونا ګړه د سیمي بابي نوابان

د جو ناګړه سیمه چې د هند د ګجرات په ایالت کې مو قعیت لري یوه تا ریخـــي او پخـــوانۍ ســـیمه د ه چـــې د سنسکرت په پخوانیو او زړو متو نو کې یې ذکر او یا د ونه شوې د ه.په د غه ښار کې ډیرې لر غو ني کلا ګاني او تـــا ریخي ود انۍ شته چې د معمارۍ د هنر له مخې د ډیر اهمیت وړ ګڼل کیږي. پر د غـــې ســـیمې بلنـــد ې مـــو ریـــانو، سلونکیانو، مغولو، افغا نا نو او انګریزانو واکمني چلولې د ه، خو د لته زموږ د بحث مو ضوع هغه پښتا نه با بیان د ي چې پر د غه سیمه یې تقریبا ۲ـ کلونه واک د رلود. د پښتنو بابي نوا بانو د جملې نه لا ند یني نوابان د ر پیژنو. بلید وویل شي چې د غو بابي نو ابانو ته خانجي هم وایې، ځکه چې هند یان په مجموع کې افغانان او په تیره بیا پښتانه یا پټها نان ته خان صا حب او خا نجي هم وایي.

24.1.1 نواب بهاد رخان بابي

نواب بهاد رخان د صلابت خان زوې، د صفد ر خان لمسی او د جعفر خان کړ وسی د ی.ویل کیږي چـــې د د وی کورنۍپه اصل کې له کند هاره د جو نا ګړه سیمې ته تللي او هوري میشته شوي د ي. نواب بهاد ر خان‌بـــابـــی د هنـــد وستان د مغو لي واکمنۍ په وخت کې د پو هې او میړ نتوب په وجه د د یوان خطاب تر لا سه کړ او د ګجرات په ایـــالت کې د وې سیمې د ه ته د جا ګیر په تو ګه ور کړل شوې.د ه همد اراز د ه د احمد اباد د حا کمانو سره هم ډیرې ښې اړیکي د ر لود ې، همد ا وجه وه چې د وی ورته د بیرم ګام، بیجا پور او بار ها رچه سیمي د اجارې په تو ګه ور کړې. نـــواب بهاد ر خان بابي د مهارا شترا د پو نې د پیشوا سره هم د و ستانه اړیکې ټینګې کړې وې‌او د پیشوا له خواهـــم د ه‌تـــه د سر بلند خان لقب ور کړل شوی و.

د نواب بهاد رخان بابي د نوابۍ په وخت کې یوبل بابي پښتون ته چې کمال الد ین خان بابی نو میـــد ‌دبـــالاجي راؤ له خوا په ګجرات کې د پیران پټن، بړنګر، بیس نګر، سمي، مینچور، تهراد، بیجا پور او کمرالو سیمي د جا ګیر په

(c) ketabton.com: The Digital Library

تو گه ور کړل شوې.

په ۲۰۱۸ میلاد ي کال هغه وخت چې پیلاجي نومي د جو نا ګړه د نیو لو پریکړه وکړه، نو نواب بها د ر خان بـــا بي د خپلې پو هې او تد بیر په و جه د هغه سره سو له و کړه.نو موړی نواب په ۲۰۱۸ میلاد ي کال کې له د ې فانيـنـــړۍ نه ستر ګي پټې کړي.

24.1.2 نواب مها بت خان بابي

نواب مهابت خان د نواب بهاد ر خان زوی د ی او هغه وخت یې چې لا پلار نواب بهاد ر خان بابی ژوند ی و نو د ه ته یې د نوابۍ د ند ه او چارې ور سپارلې وې.د د ه د نوابۍ په وخت کې یو تن چې جګنات جهاله نو مید او یوه اند ازه پو ځي ځواک یې تر لاسه کړی و، د نواب مها بت خان په سیمه کې یې په لاس وهنو لاس پورې کړ، خو نواب مهابت خان نو موړی تنبیه او غو ږو نه یې ور تاو کړل، چې بیا وروسته جګنات نو می د پور بند ر سیمي ته وتښـــتید او د ا هغه وخت وچې ا نګر یزانو د اوړیسا سیمه د نواب سراج الد وله نه نیولې وه او ابد الي احمد شاه بابا د مر هټه وو د ځو اکو نو سره په جګړې بو خت و.

نواب مهابت خان په ۱۸۱۸ میلاد ي کال کې د یوه تن له خوا چې ځان یې مسلمان عرب ګا ڼه ونیول شو او د اوپـــر کو ټ په کلاکې بند ي شو، خو کله چې د نواب مهابت خان اکا، نواب کمال الد ین خان بابي له د ې پېښې خبر شو د پیران پټن له سیمې یې لښکرې راټولې کړې او پر مظفر خان باند ې چې د نواب مهابت خان پر ځاې ټاکل شوی و برید وکړ او نواب مهابت خان یې له بند ه و ژغوره او د نواب صاحب د خور خا وند شها مت خان بابې چې د شیخ میا یلاول سره بند ي و د د یوان جي په مر سته خو شي کړ.

نواب مهابت خان د خپلې نوابۍ په و خت کې ډیرې سیمې ونیولې چې د هغو د جملې نه د کو تیا نه تلاڃـــه او د منګلور د کلاوو نیول د ي. همد اراز نواب مهابت خان هغه کسانو ته هم سزا ورکړه چې د مالیې د ور کو لو نه به یې سر غړ ونه کو له او د ها لار جهالا، اراود او د کچ د سیمو د خلکو شتمنۍ به یې لو ټولې. نواب مها بت خان د د یوان جي په مر سته د بابر پاواړ په نامه هغه لو ټمارې ډلې هم و ځپلي چې د نا ګهر، کا ټهیاوار او لا ونګ پر سیمو یې بر یـــد ونـــه کول.

نواب مهابت خان بابي د منګلور پر سیمې له د ې کبله برید وکړ چې د پټبن د پر ګني خلکو د ه ته شکایت وکړ چې د سو ترا پالارا د سیمې جا ګیر د ار چاند پټني له لاسه پوزې ته راغلي د ي، نو هماغه و چې نواب مهابت خان امـــر وکړ چې د سو ترا پالارا کلا د ې فتحه شي او هما غه و چې د یوې میا شتې په تر څ کې یې نو موړې کلا ونیـــوله، خـــو چاند پټني په عذر او زاریو لاس پورې کړ، وروسته یې نو موړې کلا ور خوشې کړه او چاند پټني د ګورکهه مد هـــي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیمې ته و تښتید.

تر د ې سو بې وروسته نواب مهابت خان بابي د اولکه د وارکان د کلا د نیو لو هوډ وکـــړ. د ا د اســـي کلکـــه، پیاوړې او پخه کلاوه چې تر اوسه پورې یې ځوک په نیو لو نه و بر یالي شوي.نواب مهابت خان‌بـــابي د غـــه کلاپـــه ډیرې میړانې ونیوله او هغه شتمني او لوټ شوي ما لو نه چې د ځینو لوټمارانو له خوا د عر بوپـــه ســـمند ریګـــې اود مسقط په سواحلو کې د عر بو، سند هیانواو پر نګیانو نه لوټ شوي وو او په د ې کلا کې مو جو د وو د نواب صا حب لاس ته ورغلل.تر د غې سو بې ورو سته نواب مهابت خان په ۱۸۳۱ میلاد ي کال کې له د ې فاني نړۍ نه د تلـــلـــه‌پـــاره ستر ګې پټې کړې. لنډه د ا چې د نواب مهابت خان د خپلې سپیڅلتیا او زړورتوب په وجه د ټو لو خلکو په زړونو کې ځای د رلود.

24.1.3 نـواب حامد خان بابي

نواب حامد خان بابي د نواب مها بت خان ځوی و.کله چې یې پلار وفات شو نو د ی په جو ناګړه کې نه و او کله چې د خپل پلار له مړ ینې خبر شو نو ډیر ژر یې ځان جو نا ګړ ه ته را ورساوه.د د ه مور سبحان کنور نو میدلـــه او هغه وخت چې نو موړ ی د جو ناګړه د سیمې د نوبۍ پر ګد ۍ کښیناست نو ا ته کلن و. په د غه وخت کې یو شمیر جـــا ګیرد ارانو لکه عبد ل خان بابي او مختارخان با بي د بغا وت جنډې پو رته کړې، خو وروسته نواب حامد خان بابي‌پـــر هغوی پر ید وکړ او د بفتهلي پر کلا یې چې قبضه کړې وه هغه یې بیر ته ځینې ونیو له. په د غه وخت کې د پو نـــې د پیشوا یو تن صوبد ار چې امرت راؤ نو مید د مالیې د راټو لولو په پلمه د د وی پر سیمې یر غل وکړ، خو وروسته د د وی تر مینځ سوله وشوه او امرت راؤ احمد اباد ته لاړ څو په هما غه ځای کې د یوه عرب له لاسه ووژل شو.

تر هغه وروسته نواب حامد خان بابي د واګهر پر سیمې برید وکړ او د نسوه کلا یې ونیو له او د ډیرو سو غـــا تونو او غنیمتو نو سره جو نا ګړه ته ور ستون شو.همد اراز نو مو ړ ی د امریلي کلا هم ونیوله او جیو راجي سالم ته یې ما تې ور کړه او شیخ میا قا ضي نو مي چې د منګلور په سیمه کې یې د فساد اورونه بل کړي وو تـــنـــبیه‌کـــړ، خـــو وروسته نواب د هغه ټو لې ګناوې وبخښلې. همد اراز د نواب حا مد خان بابي د نوابۍ په وخت کې د یوړه، خا ګیسري، د لواړهاو د اد نه پیاوړې کلا ګانې هم فتحه شوې.

نواب حامد خان بابی یو پراخ نظره انسان و. د ه د ټولو مذ هبو نو پیروانو او لارویانو ته د رناوی‌کـــا وه او د هند وانو د هو لي او د یوالي په جشنونو کې به یې ګډون کاوه.

د نواب حامد خان بابي او د د ه د مخا لفینو تر مینځ ډیرې جګړې وشوې چې په د غو جګړو کې نواب حامد خان بابي ډیرې سوبې کړې د ې چې د د غو سو بو په لړ کې د لا ند نیو کلا ګا نو نیول شا مل د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سوترا پاراه، کیسوج، مالیه او کو تیانه د کلاوو فتحه.

نواب حامد خان بابي په ۱۸٦۷ میلاد ي کال کې وفات شو.د ه ۳٦ کاله، د رې میا شتې او پنځه ورځې نوابي وکړه.د ی یو غریب پا لونکی او د ښو کړو وړو څښتن و. د سیمې خلک پرې ډیر ګران وو او تل به یې د هغوی مر ستې ته ور د انګل.

24.1.4 نواب بهاد ر خان بابی

نو موړی د نواب حامد خان بابي زوې واو په ۱۸۵۱ کال کې د کنور بائي له بطنه و زیږید.د ي اتلس کلنو چې د جو ناګړه د سیمې د نوابۍ پر ګد ۍ کښیناست او د ا هغه وخت وچې انګر یزان د امر یلې او کو ړي نار سیمې لانـد ې کړې وې.په ۱۸٦۹ میلاد ي کال کې په ګجرات کې کاختي راغله څکه چې بارانونه نه وو اورید لي او ډیر خلک د لوږې له لاسه مړه شول.همد اراز په ۱۸۷۵ میلاد ي کال کې په ګجرات کې سخته زلزله وشوه چې ډیر خلک پکې سټ او تبا ه شول. له بلې خوا انګریزي پو ځونو خپل پر مختک ته اد ا مه ورکوله، څو په ۱۸۸٦ میلاد ي کال یې بیلسن ـو مې انګریـز د جونا ګړه د سیمې نا ظم وټاکه.

نواب بهاد ر خان بابي په ۱۸۹٦ میلاد ي کال کې د ٤۵ کلونو په عمر وفات شو.

تر نواب بهاد ر خان بابي وروسته نواب محمد رسول خان بابي ۱۸۹۲- ۱۹۱۱ او ورپسې نواب محمد محبت خـان ۱۹۱۱-۱۹۴۸ پورې د جو ناګړه د سیمې پښتانه نوابان وو، چې د هند تر خپلواکۍ وروسته ۱۹۴۷ م پورې د دغـې نـوابۍ ټغر هم مخ په ټو لید و شو.

24.2 با رکزي

با رکزي په اصل کې سړ بني پښتانه او د د رانیو د زیرک په ښا نګې پورې تړ لي د ي.بارکزي، اڅکـزي، پـو پلزي او الکوزي سره ټولې وروڼه قبیلي د ي.بارکزي په نو رو ډیرو ښا خو نو او ښا نګو ویشل شوي د ي چې په د ې ډول پیژ ند ل کیږي : باکل زي، ګورجي زي، خانچه زي، خواجک زي، ملک د ین زي، نسي زي، شـیر زي، انګیـزي، غیبي زي، نورالد ینزي، عبد الله زي، نصرت زي، مد ي زي، جنک زي، عمر خان زي، بیان زي، تاروزي، خونسي زي، اتما نزي، ولي زي، جمال زي، بورزي، خواجي زي، ابازي، این زي، شیخي زي، بایزي، سنجر زي، سلیمانزي، سـوند رزي، موسي زي او محمد زي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حیات افغاني لیکوال ډیټې حیات خان د بارکزیو په اړوند د اسي کښلي د ي:"بارکزي د شمیر له مخې تر پو پلزیو ډیر د ي او د وی د کند هار جنوب ته په ارغستان او د هیلمند د سیند ونو پر غاړو پر وچ مید ان میشته د ي. د بار کزیو هغه برخه چې کند هار ته نږد ې د ار غستان او هیلمند د سیند ونو پر غاړو میشته د ي د ښو ځمکو د د رلود لو په وجه په کر نې بو خت د ي، خو ځیني نور بې د وچ بیا بان په مینځ کې په ډیرې سختۍ او زحمت سره د کر کیلې په چارو بو خت د ي. د غه خلک ډیر زړور او جنګیا لي د ي.د وزیر فتح خان با رکزي له وخته د غه خلک ډیر مشهور شول، په تیره بیا کله چې امیر د وست محمد خان د کا بل د واکمنۍ پر ګد ۍ کښینا ست، نو د هغه په سبب د د وی په شهرت کې نور هم ډیر والی تر ستر ګو شو." [18]

امیر د وست محمد خان په ۱۸۳۷ زیږ د یز کال کې په افغانستان کې د بارکزیو د واکمنۍ بنسټ کیښود چې تر هغه وروسته د بارکزیو قبیلې نه لاند یني واکمنان په قد رت کې پا تي شوي د ي: امیر شیر علي خان، امیر محمد ا فضل خان، امیر محمد یعقوب خان، امیر عبد الر حمن خان، امیر حبیب اله خان، امیر امان الله خان، محمد ناد رشاه، محمد ظاهر شاه او د افغانستان د جمهوریت مؤ سس شهید محمد د اؤد خان، چې په مجموع کې بار کزیو پر افغانستان ۱٤۱کلونه واکمني چلو لې د ه.

په او سني وخت کې بارکزي په افغانستان کې په لا ند ې ډول مېشته د ي:

1. د کند هار په ولایت کې: د کند هار بارکزي د کند هار ولایت په مرکز، د د امان، شاه ولي کوټ، ار غند اب، پنجوایي، ار غستان او معروف په ولسو الیو کې مېشته د ي او د ۱۳٦. کال د سر شمیرنې له مخې په د غه ولایت کې د د وی شمیر تر سلو زرو تنو لوړ د ی
2. د هیلمند په ولایت کې: په د غه ولایت کې با رکزي د هلمند په مرکز لشکرګاه، دناد علي، واشیو،ناوه بارکزایي، نو زاد او نهر سراج په ولسو الیو کې او سیږي او د ۱۳٦. لمر یز کال د سر شمیرنې له مخې د با رکزیو مجمو عي شمیر ۱۸... تنه ښو د ل شوی د ی.
3. د نیمروز په ولایت کې: د د غه ولایت با رکزي د نو موړي ولایت په مرکز زرنج، او د کنګ او چار بر جک په ولسوالیو کې ا و سیږي چې ټول شمیر یې د ۱۲... تنو په شا او خواکې ښود ل شوی د ی
4. د فراه په ولایت کې: با رکزي د د غه ولایت په مرکز او د با لا بلوک او ګلستان په ولسو الیو کې میشته د ي. د فراه په و لایت کې د د وی مجمو عي شمیر د ۱۳... تنو په شا او خو اکې ښو د ل شوي د ي.

---

18 حیات افغاني، ۱۵۳ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د هرات په ولایت کې: بارکزي په هرات کې د د غه ولایت د انجیل، گذرې، پښتون زر غون، گلران، غو ریـــان، زند ه جان او اد سکن په ولسو الیو کې میشته د ي چې د ۱۳٦ـ لمر یز کا ل د سر شمیرنې له مخې د د وی مجمـــو عي شمیر ٦٧ــ تنه ښود ل شوي د ي.

6. د با د غیس په ولایت کې: د د غه ولایت با رکزي د مر غاب او غور ما چ په ولسو الیو کې میشته د ي چې شمیر یې د لسو زرو تنو په شا او خواکې ښو د ل شوي د ي.

24.3 بارکزي کو چیان

یوډیر شمیر با رکزي په کو چیا نې ډول ژوند کوي. د وی د لیږد ید و او کو چ له پاره بیلا بیلې لارې لــري د بیلگې په تو گه یو شمیر با رکزي کو چیان د د وبې په مو سم کې له خپلو رمو سره له هراته د غور د جنو بــي ځنــډو پورې ځي او خپل ما لونه لکه پسو نه او وزې په د غو ورشو گانو کې څر وي.د ویمه ډ له یې له با د غیس نـــه د غـــو رماچ په لاره د فاریاب ولایت د قیصار او جلایر له لارې ځا نونه تیر بند تر کستان ته رسوي.د د غو بارکز یو کو چیان د ختیز کند ز(نو اباد) نه د بغلان د شت بای سقال، پورتني اند راب، او خوست او فر نګ ته ځا نونه رسوي، په د اسي حال کې چې بله ډله یې ځا نو نه د بد خشان د شت سیوه ته رسوي.باید ووایو چې د افغانستان په شمالي ولایتونوکــې د بارکزیو کو چیانو مجمو عي شمیر ۲۲ـ٤کو رنۍ ښو د ل شوی د ی.

با رکز یان غیر تمن، میړنې، میلمه پالو نکي خلک د ي. د علم او پو هې سره زیاته مینه لري.په د وی‌کــې‌کــڼ شمیر عا لمان، لیکوال او شا عران تیر شوي د ي او همد ا اوس هم شته. حنان بارکزی د پښتو ژبې مشهواو وتلی شــاعر تیر شوی د ی چې د با رکزیو له قبیلې سره یې تړاو د رلود.[19,20]

25 برېڅ

برېڅ د پښتنو یوه مشهوره قبیله د ه چې زمونږ پښت پو هان (نسب پیژ ند ونکي) یې د ســړبــن دټــولنیز گروپ پورې تړي او په سړ بني پښتنو کې د ښر خبون په ښاخ ور گد یږي.

د هند په کیمبریج تا ریخ (Cambridge History of India) کې د لر غو ني ار یا یې کتاب رگ وید ا په حواله

---

19 پښتني قبیلي ۳۸-۳۹مخو نه

20 Dictionary of Pathan Tribes-۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسي ليکل شوي د ي:" د لسو ملکا نو (وا کمنا نو) جګړه د ويد ي زمانې مشهوره جګړه وه. په د ې جګړې کې لس اريا يې قبيلې ملګرې وې او د بها رتيه نو مې ار يا يي قبيلې د واکمن سو د اسه پر خلاف وجنګيد ل او په د غو لسو قبيلو کې يوه قبيله پکتهان نو ميد ه چې او سنی پکتون=پختون=پښتون=پټهان ځينې مراد د ی.

د د غه سو د اسه پلار يا نيکه(Devadasa) هم د خپلې قبيلې نا متو واکمن و.د ی د خپلې وا کمنۍ په ز ما نه کې له څو ار يا يي قبيلو سره جنګيد لی چې په هغو کې يوه(Brisaya)د ه."

افغا ني مؤ رخينو لکه اروابناد استاد احمد علي کهزاد او ار وابناد علامه عبد الحی حبيبي د غه په ويد کې راغلې"بر يسيه" قبيله بړيڅ بولي.

25.1 د بړ يڅو د قبيلې خيلونه

بړ يڅ په لو مړي سر کې په د وو پلارو ويشل کيږي چې يو يې "اوتغ " او بل يې" اوسين" د ی. اوتغ په لا ند نيو خيلو نو ويشل شو ي د ي: د اؤد زي، چو پا ن زي، مليزي، بد ل زي، ثا بت زي، شکرزي او بروکي زي. او سين هم په لا ند نيو خيلو نو ويشل شويد ي : با رکزي، زکو زي، مند و زي، سبازي او راوزي.

حا فظ الملک حافظ رحمت خان بړ يڅی چې په ۱۱۴۸ هجري قمري کال کې يې د هند وستان د اتهرا پراديش د ايالت په رو هيل کهنډ کې خلا صته الانساب ليکلې د ی هلته د اسې وايي: " اوس بړ يڅي په خپل اصلي وطن ښو راوک کې يوازې پر د غو خيلو نو ويشل شوي د ي: بد ل زي، زکو زي، مد ي زي. چو پا ن زي او مليزي د يوسفز يو سيمې ته را کو چيد لي او ز يا تره بيا له هغه ځا يه هند وستان ته تللي د ي.د د غو د وو (زيو) خلک چې په ښو راوک کې پا تې د ي ځا نته خاني او د ځمکو ټا کلي جلا برخه لري. د شکر زيو، راوزيو او نورو (بارکزيو، سبازيو، بروکي زيو) شمير لږ وو.د وی هم په هغو د ر يو زيو کې مد غم شوي د ي.

د حا فظ ر حمت خان د غه ليکنه وروسته تر ۲۵۰ کلو نو هم اوس هم رښتيا کيږي او د ښوراوک د کر نې ځمکې پر نو موړو د ريو زيو (بد ل زيو، زکو زيو،مند و زيو) با ند ې په د ې ډول ويشل شوي د ي:

1. د بد ل زيو برخه: د پښين خو اته له غل د رې نه تر باد وز يو پورې (د ښوراوک ختيځه سيمه).

2. د زکو زيو برخه:له پنج پايه د ريګ تر ولسوالۍ پورې.

3. د مند و زيو برخه: له کا ريزه نيولې د بلو څانو تر بريد ه پورې (د ښوراوک لو يد يزه سيمه).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لته د ا هم با يد و ويل شي چې د مند و زيو په برخه شير اني هم اوس شر يک شـوي د ي او د بـړ يڅـو د ځلورم خيل په تو ګه پيژ ند ل کيږي. په خلا صته الا نساب کې بد ل زي پر د غو لا ند ې پنځو ښا خو نو با ند ې ويشـل شوي د ي: سا لارزي، بيسين زي، اد وړي زي، ملا خيل او د ولت خيل.

حا فظ رحمت خان د اهم زيا توي: او ريد ل کيږي چې ملا خيل او د ولت خيل اوس په ښو راوک کې نه د ي،پـا تي د يو سفز يو سيمې ته راغلي او زيا تره يې بيا له هغه ځا يه هند وستان ته را ليږ د يد لي د ي. په خلا صته الا نسـاب کې د ا هم راغلي د ي چې مند وزي او زکو زي هم د بد ل زيو په څير پر څو ښو ويشلي د ي، خو د هغوی نو مو نـه يې نه د ي راوړي.

25.2 د بړ يڅو ټا ټو بی

د بړ يڅو پخوانی ټا ټو بی د بست تا ريخي سيمه وه چې پښتانه يې کلا بس بولي چې اوس هم هلته بړيڅي يـا بړ يڅان استوګنه لري، د فتح خان او رابيا د نکل قهرمان (پتي خان) د کلا بس له بړ يڅو نه و. د تاريخ حيات افغاني‌پـه قول د پتي خان پلار اسلام خان نو ميد ه [21]، پتي خا ن د کو مې خبرې په و جه له خپل پلاراو کو رنۍ نه خپه او خوا بد ی شو شواو د خپلو څو تنو ملګرو او د و ستانو سره چې د پښتنو په نکلو نو کې يې شمير شپيته بړ يڅي راغلي د ي د هند وستان خو اته لاړ.د ا هغه ز مانه وه چې پر هند وستان با ند ې مغولي واکمن نو رالد ين جها نګير واکمني د رلود ه.ويل کيږي چې پتي خان د خپلو زړورو ملګرو سره د سيالکوټ په سيمه کې د د غه مغو لي واکمن د پو ځو نو سـره په ډيرې زړورتيا مقا بله وکړه چې د خپلو ټو لو ملګرو يا شپيتو بړ يڅوسره ووژل شو. خو څر نګه چې د ی په مسـا پرۍ او پر د يسۍ کې ووژل شو، نو ځکه په د غه کيسه کې له سوز او ګد ازه ډکې جملې راغلي د ي چې د امنظـو مـه کيسه د پښتنو په حجرو، محفلونو او مجلسو نو کې د ساز او سرود سره يو ځای ويله کيږي چې پښتانه‌يـې‌پـه ډيـر شوق او ذوق سره اوري.[22]

په د غه نکل کې د هلمند پر غاړو باند ې د بړ يڅو ګڼه اباد ي ښيي. کله چې په ۱۰۵۸هجري قمري کال پر کند هار با ند ې د ايران صفوي واکمن د ويم شاه عباس ۱۰۵۲-۱۰۷۷هجري.ق بريد وکړ نو پرد ل خان بړ يڅي د خپـل قـبيلوي لښکر سره د ايراني پو ځو نو په مقا بل کې پنځه پنځوس ورځې د کلا بس کلا بند ي وسا تله، د غه پيښه هـم د اسـي ښيي چې تر يوولسمې هجري سد ۍ پورې لا د هلمند پر غاړو په تيره بيا په کلای بس کې ډير بړ يڅي ميشته وو او د کلا بس پر شا او خوا بړ يڅو خپله خا ني د ر لود ه او خان يې او رنګ خان نو ميد ه.

---

21 حيات افغاني، د ډپټې محمد حيات خان تاليف

22 د افغانستان جغر افيوي قا موس، ۱۳۳۸، کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هلمند پر کینه غاړه باندې د ګر مسیر او سیستان تر مینځ په لنډي او پلالکه کې اوس د ړې سوه کوره بړیـــخ میشته د ي او د غه بړیخ د زکو زیو په ایسا زي پښې پوړې اړه لري. لنډی او پلالکه د وې ویالې د ي چې بړ یځو پخپله کیند لي د ي. لنډی ویاله لو ید یزې او پلالکه ویاله ختیزې خو اته پرته د ه چې د د واړو تر مینځ تقر یبا لس کیلو متره وا ټن شته.لنډی او پلالکه له اد اري پلوه د هلمند ولایت د د یشو په ولسوالۍ پو رې اړه لري. د د غې ولسوالۍ خـــتیز لورته د ګر مسیر ولسوالي پر ته د ه.

د کند هار په ښار کې هم د بړ یځانو څو کوره شته، مګر د د وی د استو ګنې تر ټولو لو یه سیمه ښوراوک د ی چې د لنډی او پلالکه ویالې یې شما ل لو ید یز ته پر تې د ي.

ډیټهې حیات خان په حیات افغاني کې چې ۱۴۳ کلونه د مخه یې کښلی د ی لیکي چې اوس په ښوراوک کې تخمینا د رې زره کوره بړ یځ استوګنه لري. د حیات افغا نې په د غه شمیر کې شیراني هم راځي. د ښوراوک د خلکو شـــمیر د " اتلس قر یه های افغانستان" په ۱۳۴۹ مخ کې لیکلي د ي تقریبا یوولس زره تنه د ي چې په د غو کې تقر یبا د وه زره تنه بړ یځان د ي او د هغې سر شمیر نې له مخې چې په ۱۳۵۳ لمرېز کال په کا بل کې خپره شوې د ه د ښوراوک د بړ یځـــو شمیر پر ته له شیر انیو نهو زرو تنو ته رسیږي.

د (Dictionary of the pathan Tribes) په ۲۱ـ مخ کې لیکل شوي د ي"څه بړیځي په کوټه، پښین او ځاګي کې او سیږي، د د غه قبیلې زیاتره خلک د افغانستان په ښو راوک کې میشته د ي."

د ولس مجلې د ۱۹۶۸ زیږد یز کال د اکتو بر په ګڼه کې عا بد کښلي د ي:" بړیځي د کو یټې ډویژن په شـــرارود نو مي ځای کې له عیسی خیلو سنټیا کا کړو سره میشته د ي او په کو یټه کې هم بړ یځ او سیږي."

د پټهان کتاب چې د انګرېزي مؤ رخ سر او لف کیرو له خوا لیکل شوی د ی په سلم مخ کې د اسي راغلي د ي:" د بړ یځو څو کوره د کویټې د بو لان د حکو مت په ځا ګي کې هم شته او څه بړ یځي په نو شکي کې هم اوسي. څه اکازي، الیک زي او وسمي زي بړیځي (چې له نسبي لحا ظه په مند و زیو ور ګډ یږي) په بو لان کې له سنجر انیو بلو څو سر ه میشته د ي او اوس یې خپله ژبه له لا سه ور کړې د ه. د د غو بړ یځو شمیر سلو مړو ته رسیږي.

ملک صالح محمد لهري د بلو چستان نو مې کتاب په ۵۵ مخ کې لیکلي د ي:" په ۱۹۵۱ ع کال کله چې په بلو چســـتان کې د نفو سو سر شمیر نه وشوه د بلو چستان د بړ یځو شمیر ٤۹٦٥ تنه و و. "

په صولت افغاني کې چې د زرد ار خان ناغر تا لیف د ی راغلي د ي:" بړ یځ په هند و ستان کې‌هـم اوســي او د جهجرو پر ګنه د بړ یځا نو د ه. په ۱۸۵۷ کال کې چې هند وستانیان د انګر یزي ښکیلاکګرو نه د خپلواکۍ د تر لاسه‌کـــو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لو له پاره را پورته شول د جهجر بېر يځى رئيس هم د د غو غا ز يا نو ملگرى و، انگرېزانو چې برى وموند د غه بـــېر يځى رئيس يې هم پر د ار و ځړاوه."

د جهجر پر گنه د ډهلي او عليگړ تر مينځ پر ته د ه، په اد اري لحاظ د اتهراپرد يش ايا لت د ســکند ر لبــادپــه ډسټرکټ (ولسوالۍ) پورې اړه لري.سکند ر اباد د هند پښتون واکمن سلطان سکند ر لود ي(۸۹٤-۹۲۳هجري قمري)تــه منسوب د ی.

همد اراز بړيڅ د هند د اتهراپرد يش د ايالت د رو هيل کهنډ په ښا رونو کې هم شته په تيره بيا د بريلي سيمه د بېر يځو نه ډکه د ه.

د پټهان د کتاب په سلم مخ کې راغلي د ي چې د هند د مهارا شټرا په ايالت کې د بړوچ په نامه ښار هم بېر يځوتــه منسوب د ی.

25.3 ښوراوک

د ښوراوک سيمه د اوسني کند هار په جنوب لو يد يزه څنډه کې پر ته د ه چې ځا نته جلا ولسوالي د ه، د ريگ په نامه يوه علا قه د اري هم په د غې ولسوالۍ پو رې تړ لې د ه. د ښوراوک د سيمې شمال لويد يز ته ريگ(ريگستان) پروت د ی. د غه ريگستان په شمال کې د سپين بو لد ک تر حد ود و او په لو يد يز افغانستان کې د غر بي پو لې پورې غځيد لی د ی.لمر خاته خو اته يې د خو اجه عمران غر د ی چې له پښينه ښوراوک جلا کوي. د جنوبي ډډې غر ونه يې د بر اهوي بلو څو ټا ټو بی د ی چې په نو شکي پورې اړه لري. د ښوراوک ځمکه ښوی ډاگ د ی او د غه ډاگ په مينځ کې هيڅ غر نشته، ځمکه يې متينه د ه. د ښوراوک د پر اخوالي په اړوند د صو لت افغاني د تاريخ په ۳٤۷ مخ کې راغلــي د ي:" ښوراوک نسبتا مربع شکله پروت د ی چې هره ضلعه يې شپيته ميله او بر د والی لري." [23]

د صو لت افغا ني د غه ليکنه د حيات افغاني د ۱۵۳ مخ نقل د ی. د اتلس قر يه های افغانستان پــه ۱۳٤۹مــخ کــې د ښوراوک د ټو لې ولسوالۍ پراخوالی ٤۹٦٤ مر بع کيلو متره راغلی د ی، خو اروابناد قا ضي عطاؤالله خــان پــه خپــل اثرچې د پښتنو تا ريخ نو ميږي د ښوراوک ټو له سيمه شپيته ميله ښو د لې د ه. د اروابناد قا ضي صاحب د غه ليکنه د اسې تو جيه کيد لای شي چې د ه يو ازې د ښوراوک اباد ه ځمکه شپيته مر بع ميله بللې وه چې د بېر يځو کر وند ې او ټا ټو بی د ی او د نوي او زاړه ښو راوک په نامه ياد ېږي.

23 صو لت افغاني، د زرد ار خان ناغر تاليف

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قا موس جغر افيايي افغانستان کې د ښوراوک کلي ۲۷ ښو د ل شوي د ي. په د غو کليو کې تر ټو لو لوی کلی د باد رزو د ی چې تقربېا ۱۲ـ پکې اوسي. په زيا تره کليو کې د وه د رې کوره بر اهو يان هم شته چې نا رينه يې د کلي سا روانان او شپا نه د ي او ښځمنې يې کمبلې، جو الونه، خورجينونه او د ستر خو انونه اوبي.

25.4 کلي او کو رونه

د ښوراوک د بړ يځو کور په يو ه ساد ه کو ډۍ(کو ډله) کې وي چې په بيضوي بڼه د غزو له پنډو لښتونه جوړه شوې د ه چې څلور پنځه د انې يې يو ځای په ځمکه کې له يوې خوا او بلې خوا د نيمې د ايرې په توگه سره اينجتې کړي وي چې پر سر يې کيږه ور اچوي.کيږه د غزو له لښتو ياغوړگو او کړ کو نه د ټغر په بڼه جوړ شوي وي چې د خو نو په پو ښښ کې يې پر تير انو اچوي. هغه کو ډۍ چې د ژمي له پاره وي پر کيږه سر بيره يې ا خيړوي. خو ني يې څلور د يوالونه لري او چت يې له يوه او بر د ه تير او د غزه له لښتو نه د اسې جوړ کړی د ی لکه عصري څاد ر پو ښه کو رونه. د غه خونې او کو ډلې يوه د بلې اړخ ته په بيضوي يا مستطيله بڼه يو لړ پر له پسې پر تې وي. پر شا وخوا با ند ې د ښاري ډوله کو رو نو په څير د يو الو نه لري او زياتره کو ډلې بې د روازې وي، د ا ځکه چې په بړ يځو کې مخ پټې او غلا نشته.

25.5 کښت او کر

د ښوراوک د وبی ډير تود او ژمی يې معتد ل د ی. څه شمير تره کي او خروټي کو چيان د ژمي په مو سم کې ځا نو نه ښوراوک ته رسوي. د ښو راوک کښت په باران د ی، يوازې يو کا ريز گی پکې شته چې پر هغه هم د وه د رې کوره ابا د ي او نورې بها ند ې او به نه لري.غنم، اوربشي او با جرې په للمي ډول کرل کيږي.څه للمي پا ليزونه هم کري.

د ښو راوک د بړ يځو سپين بږيري وايي زموږ نيکه گانو چې په ښو راوک کې واړول کښت يې په با ران و او له لوړې نه يې ځمکې نه خړو بيد لې.لوړه د يوه رود نوم د ی چې د تو بې له غره نه راوځي چې اوږد والی يې ۲۵ـ ميله د ی، لوړه ژوره د ه او غاړو ته يې اوبه نه خيژي.

ستر ستانه حاجي محمد خيشکي د وی و هڅول چې ويالي وکاري او له لوړې نه اوبه خپلو کروندو ته و خيژوي.بړ يځو د حا جي نيکه خبره ومنله، ليځې يې را ونغښتلې او لو ړې ته يې او مه بند ونه وا چول.د وی لويې ويا لې ځينې وکښلې.يوه وياله د بد ل زيواو زکو زيو وه او بله وياله د مند وزيو وه چې شير اني هم پکې شر يک شول،

(c) ketabton.com: The Digital Library

له د غو ويالو نه يې بيا کو چنۍ ويا لې جلا کړې چې په د غو کې شپږ ويالې يوازې د مند و زيو د ي.

وروسته د اوبو د هغه بند په اغيزه چې د پښين په ملوزو کې لوړې ته واچول شو، د لوړې اوبه ښوراوک تــه ونه رسيد ې او ښوراوک يې په يوه بې او بو ميره بد له کړه.اوس د ښوراوک د خلکو کښت وکر د باران په او بو د ی. څه اوبه په اوښا نو له څاه ګا نورا کا ږي. څاه ګا نې يې شپيته اويا متره ژورې د ي. د څاه ګانو او به يې تروې د ي،نــو ځکه د وی ناوران(ځليرونه) هم لري. په نا ورانو کې د باران او به زير مه کوي. د څاه او ناور پــه اوبــو د ښــوراوک خلک خپلې اړتياوي پوره کوي، ځيني يې اود سو نه تا زه کوي، لو ښي او کا لي پرې مينځي او څــا رويږپــرې اوبــه کوي. د څاه ګانو او نا ورونو او به د و مره نه د ي چې د کښت او کر له پاره ځيني کار وا خلي. د ښوراوک ځمکه ډيره د ه او اوبه يې لږې د ي، ځکه نو ځينو ځمکو ته د کر هڅې وار پس له څلورو پنځو کلو نو ور رسيږي، له د غه امله يې ځمکه خورا زوروره وي، ډير حا صل ورکوي او سرې ته يې اړتيا نشته.

د ښوراوک ټول خلک په پښتو خبرې کوي او د خلکو په محا وره کې يې د ډيرو متلو نو د کارولو نه د اســـي ثر ګند يږي چې د فو لکلوري اد ب خزانه يې ډيره بډايه د ه.

د بړ يڅو ډير شمير وګړي په هند وستان کې استوګنه لري او د ا هغه پښتا نه د ي چې د افغا ني فا تحينو ســـره هند ته تللي د ي اوس يې پاتي کسان ځا نونه هغو کسا نو ته منسوب ګڼي چې د هند وستان په تا ريخ کېنــوم او نښــان لري.

يو له د غو کو رنيو نه د حا فظ الملک رحمت خان بړيڅ کو رنۍ د ه چې په اصل کې د کند هــار د ښــوراوک و چې د هند وستان په رو هيل کهنډ کې حکمران و. حا فظ رحمت خان په هند کې د ابد الي احمد شاه د فتو حا تو او سو بو ملګری و او د د ه زامن او وريرونه د رو هيل کهنډ ډير نا متو حکمرانان وو. پخپله حا فظ رحمت خان د افغا نـــي فـــر هنګ په بډاينه کې ډيره لو يه ونډه اخيستې وه او ځينې د اسي تا ريخي متون د د ه په پا ملرنه د ورکيد و او هيرېنــه ژغورل شوي د ي چې هغه نن د سترو علمي اسناد و په جمله کې ډير هسک ځای لري.

تواريخ حا فظ رحمت خاني چې پير معظم شاه ته منسوب د ی، اصلي متن يې د حا فظ رحمت خان په سپا رښـــت ليکل شوی د ی او د ا يو د اسي غنيمت اثر د ی چې د پښتني اقوامو او قبايلو د ليږ د يد نو او نورو ټولنيزي او ســـيا سي منا سبا تو ډيرې خبرې په کې پر تې د ي.

د ۱۸۵۷ع کال په ډسمبر کې انګرېزانو د ډيلي پر ښار ير غل وکړ. مغولي واکمن بها د ر شاه ظفر په ډ ار ســـره ځان انګر يز انو ته تسليماوه، خو پښتون جنرال بخت خان هغه ته ډاډ ورکاوه چې د انګر يزانو مخه به ونيسي.جنـــرال بخت خان د انګريزانو په وړاند ې د و مره خنډونه را مينځ ته کړل چې د کشميري د روازې او لال کلا تر مينځ واټـــن

(c) ketabton.com: The Digital Library

انگر یزان په پنځو ورځو کې وواهه.

د غه جنرال، پا چا د تسلیمید و نه ونه شو گرځولای، نو کله چې پا چا تسلیم شو، جنرال بخت خان له ډیلي نـــه لکهنو ته لاړ او له هغه ځا یه د هند وستان غر ونو ته وخوت او پسي ورک شو چې تر ننه یې بیا چا پته ونه مو ند له.

د بنوراوک خلک وایې کله چې د ډیورنډ کر ښه ټا کل کید له نوا نگر یزانو په خپلـه نقشـهکـې بنـوراوک د افغانستان نه ایستلی و، خو سمند رخان بړ یځ د خپلو سپرو سره پر کو یټې بر ید وکړ او د و مره لوی خطر ونه یــې انگر یز انو ته متو جه کړل چې هغوی په د ې را ضي شول چې بنو راوک د ډیورنډ د کر ښې افغاني خواته وټاکي.

بړیځ قوي او پیا وړي خلک د ي. د وی د کار نه تر فا رغید و وروسته بیلا بیل سپور ټو نه لري چــې عمــد ه سپو ر ټو نه یې غیبر د ه. د میلو په ور ځو او ود ونو کې اتڼونه کوي او د بړ یځو اتڼ ځا نته نوم لري. د وی په اتــڼ کې ټو پکونه خو ځوي او کله چې اتڼ تود شي نو په همد ې ټو پکو ډزې کوي. د سپوږمۍ په څو ار لسمه شپه د ســپو ږمۍ په رڼا کې ځو انې ښځې او پیغلې اتڼونه کوي او سند رې وایې. د وی د زوی زیږید نه نیکمر غه بولي او په هغــه کورنۍ کې چې زوی وزیږي خیر اتو نه کوي او د هلک د نوم د ایښود لو پر وخت سند رې وایې او اتڼو نه کوي.

25.6 د بړیځو نامتو مشاهیر

1. شیخ بستان بړیځ مړ ۱ـ۲ هجري کال چې بستان الا ولیا د د ه تالیف د ی.
2. حا فظ الملک حا فظ ر حمت خان چې په ۱۱۴۸ هجري قمري کال یې په رو هیل کهنډ کې خلا صته الانساب لیکلــی د ی او په هند وستان کې د پر نگیانو سر سخته د ښمن و.
3. جنرال بخت خان بړیځ چې په هند کې د پر نگیانو پر خلا ف مبارزه کوله.
4. شیخ ثا بت بړیځ
5. ملا فا ضل بړیځ
6. فتح خان بړ یځ
7. پرد ل خان بړ یځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

8. **نو رخان بړيڅ**

9. **محبت خان بړيڅ**

10. **سمند ر خان بړيڅ**

همد اراز پو هاند د کتور نور احمد بړ يڅ چې د افغانستان د عامې رو غتيا وزير وا و يو پوه او تجربه لرونکی متخصص او علمي شخصيت و هم د بړ يڅو له قبيلې نه و.

ماخوذونه د ه ([24]، [25]، [26]) نه.

26 بنګبن

که چيرې د بنګبنو پښتنو د نسب شجره په ژوره تو ګه تر څيړ نې لا ند ې ونيسو، نوجو ته به شي چې بنګبن کرلاڼي پښتا نه د ي.

تاريخ حيات افغاني د بنګبنو د لو مړ ني استو ګنځي په اړوند د اسي ليکي:" د د غې قبيلې لوی نيکه اسمعيل نو ميد ه چې د ګر د يز د سيمې په زرمت(زرمله) کې او سيد ه. وروسته بيا د د غې قبيلې د غړو تر مينځ کو رنۍ جګړې پيل شوې چې په نتيجه کې د وی پر د وو ګو ند ونو و ويشل شو ل چې يوه يې سمل او بله يې ګاړه نو ميږي. هغـــه و خت چې په زرمت کې د د غې قبيلې د خلکو شمير مخ پر ډير يد و شو او له بلې خو ا يې د غلجي قبيلې زور او ځواک وليد نو تقر يبا ٦٥. کلونه د مخه يې د غه سيمه پر ېښود له او وتلو ته اړ شول، چې وروسته بيا د وی په کورمې، پيواړ او شلوزان کې چې د سپين غره په سهيل کې مو قعيت لري خپله قبضه ټينګه کړه، خو د اورکزيو او د د وی تر مينـــځ خوا بد ي پيد اشوه په هغه وخت کې خټکو هم د بنګبنو سره مر سته وکړه او تر يوې سختې جګړې ورو سته يـــې د او رکز يو لاس له کو ها ټه لنډ کړ او خپلې واګې يې ور با ند ې ټينګې کړې، څو په پای کې د بنګبنو او او رکزيو تر مينځ سر حد وټا کل شو. ميد ان او هغه د ره چې اوس بنګبن پکې استو ګن د ي د بنګبنو او د شمال غر نيزه سيمه او رکـــز و

---

24 د پښتنو تاريخ، د قا ضي عطاؤالله خان تاليف، د کا بل چاپ

25 Cambridge History of India

26 اتلس قريه های افغانستان، د کابل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ورسید ه." [27، 28، 29]

د تا ریخي رو ایتو نو سره سم د اورکزیو سیمې ته د د وی راتګ په کال ۱۳۹۸ ع کال کې تر سره شــوی د ی، چې بیا ورو سته یې د کو هاټ سیمه یې هم له هغو نه ونیوله. د یوه افسانوي ر وایت له مخې د د وی‌تــر مینــځ د غــه شخړه د د ای په نامه یوه تن اواره کړه. په د ې تو ګه چې یو ځل د بنګښو او اورکزیو ملکان د سیمو د ویش له پاره په د ر سمند نو مي ځای کې سره را غو نډ شوي وو او هرې یوې خوا غو ښتل چې زر خیزې سیمې تر لا سه کړي. له همد ې کبله د د وی تر مینځ سوله ونه شوه او نږ د ې و چې د د وی تر مینځ بیا جګړه ونښلي. په د غه وخت کې د د ای‌پــه نامه یو سپور سړی له لیرې را ښکاره شو. څر نګه چې د واړه قبیلې یعني او رکزي او بنګښ له شخړو او لا نجو نه په تنګ شوي وو، نو د وی په د غې خبرې سره اتفاق وکړ که چیرې د غه سپور راشي، نو د وی به ورتــه د بنګښــو او اورکزیو د قبیلو تر مینځ د ځمکو او سیمو د ویش سؤ ال مطرح کړي او هر هغه نظر چې د ای ورکړ د واړه خــو اوې به یې مني. په د غه وخت کې د ای نو می سپور را ور سید او د واړو غا ړو د د غې شخړې د اوار ولو په ســرلــه د ه سره خبرې وکړې، د ای په د اسې حال کې چې پر اس سپور و په پښتو ژبه یې د اسي وویل چې :

د ای خو د اسې وایي

چې سمه د بنګښ، غر د او رکزي

ویل کیږي چې له هما غې ور ځې د د ای ویش عملي شو چې تر او سه پو رې د چلند وړ د ی.[30]

26.1 د بنګښو خیلونه

بنګښ په ډیرو خیلو نو ویشل شوي د ي چې د غه خیلو نه په لا ند ې ډول د ي:میران زي، بایزي، ســمل زي، باد ه خیل(بډه خیل)، حسن زي، عمر خیل، ایلم خیل، حسن خیل، لنډي خیل، میاوي، کا غذي، کمال خیل، مند و خیــــل، د اؤد خیل، شاد ي خیل، د ود ا خیل، او د اخیل، یو سف خیل، خا خیل، میر ا حمد خیل، علي شیر زي، علیزي، خد ي زي، ورد ي خیل، ستوري زي، خواجه ا حمد خیل، بر ستوري زي، کوز ستوري زي، موزو خیل، نسیو خیل، تاتا خیل، کله سور خیل، وانک زي، لابي خیل، ازي خیل، شا هو خیل، لو د ي خیل، شني خیل، ګل خان خیل، عزت خیل، د ولت خیل، ګل شاه خیل، متو خیل، فتح خیل بلند خیل، لغماني، جمشید ي او نور---

27 حیات افغا ني، پښتو ژباړه، ۴۵۷، ۴۵۶، ۴۵۸ او ۷۴۳ مخونه، د پېښور چاپ

28 د پښتنو تا ریخ، لو مړی ټوک، د قا ضی عطاؤالله خان اثر، ۳۹ مخ، د کابل چاپ ۱۳۵۶

29 پښتو نستان، عبد الرؤف بینوا، ۲۷ مخ، ۱۳۳۰ کال، کابل

30 Selection from the poetry of the Afghan from the 16 to 19 century, by Henry George Raverty, 2008

(c) ketabton.com: The Digital Library

26.2 د بګښنو د سیمې مو قعیت

بنګښ په کو هاټ او هم په کو رمې ایجنسۍ کې استوګنه لري.

د بنګښنو سیمه د د رې په بنه د ه چې د ختیز نه لو ید یځ ته د غرو نو تر مینځ پر ته د ه چې لمر ختاته او جنوب ختیز ته یې خټک، جنوب ته یې وزیر او لو ید یز ته یې تو رې او سیرې.د د وی مید اني یا اواره سیمه زر خیزه او بډایه د ه چې ورته کوز بنګښ وایي او غر نۍ سیمه یې د بر بنګښ په نامه یاد یږي.

26.3 د بنګښنو د استو ګنې سیمې او ځا یو نه

بنګښ په کو هاټ، هنګو، ټل، کو رمې، پیواړ، شلوزان او پا ړه چنار کې استوګنه لري. هغه بنګښ چې په کو رمې ایجنسۍ کې او سیږي، نو د د وی سیمه د پیواړ او پاړه چنار په نامه یاد یږي. همد اراز بلند خیل، یو سف خیل او خا خیل بنګښ د ټل ښار ته نږد ې د وزیرو په ګا ونډ کې ا ستو ګنه لري. میر احمد خیل او علیشیر زي په هنګو او د هغه په شا او خواکې استوګنه لري.

د بنګښنو د مشهورو ځا یو نو او کلیو نو مو نه په د ې ډول د ي: نرۍ اوبه، ټل، د رسمند، هنګو، اوسترزي، کسا ئي، تر غه، توره وړۍ، کڅ او مد خوزه.

په پو ر تنیو سیمو بر سیره ډیر شمیر بنګښ په پیښور، کر ا چۍ او اسلا م اباد کې هم میشته د ي.

باید وویل شي چې د د وی پر سیمه تل بهر نیو یر غلګرو لکه مغولي تیمور، بابر، سکهانو او انګر یز انو بر ید ونه کړید ي، خو د د ې ځای غیر تي خلکو ور ته په میړاني غا ښ ما توونکي ځو ابونه ور کړي د ي.

26.4 په هند وستان کې میشته بنګښ

26.4.1 نواب غضنفر جنګ محمد خا ن بنګښ

بنګښنو د هند د اتهرا پر اد یش د ایا لت په فرخ اباد کې د پښتنو یو ځا نګړی ریاست د رلود، چې بنسټ ا یښنو د ونکی یې نواب غضنفر جنګ محمد خا ن بنګښ و. د ه په پیل کې د ډیلي په شا هي پو ځ کې یوه کو چنۍ پو ځي د نده د رلود ه، خو د شهزاد ه فرخ سیر په ملا تړ یې یو زریز منصب تر لا سه کړ، چې د خپلې پو هې او زړورتیا په وجه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې په كراره كراره اووه زريز منصب تر لا سه كړ چې په پاى كې د ٥٢ زريز منصب خاوند او د هند و ستان په خلكـــو كې يې په (باون هزاري) سره مشهور شو.

كله چې ايراني نا د رشاه د هند وستان نه بير ته خپل هيواد ته ستنيد ه، نو يو شمير يو سفزي پښتانه ور سره بند يان وو، خو نواب غضنفر جنگ محمد خان بنگښ د خپلو پښتنو ورو نو د ژغو رنې او خلا صون له پاره ايراني نا د ر شاه ته د رې لكه رو پۍ ور وليږ لې چې نو موړي يو سفزي خو شي كړي چې همد اسې هم وشول. نواب صا حـــپ ډير با تد بيره، زړور او ښه اد اره چي و چې د د ه تر واكمنۍ لا ند ې خلك ور نه ډير خو شا له وو. د د ه تر مړ ينـــې وروسته يې زوى قا يم الد وله قا يم جنگ نواب قا يم خان د فر خ اباد د سيمې نواب شو. [31]

26.4.2 نواب قا يم خان قا يم الد وله قا يم جنگ

نو موړى د ډيلي د واكمن له خوا د فرخ اباد د سيمې د نو ابۍ پر مسند و ټا كل شـــو، خـــو وروســـته د نـــواب منصور علي خان صفد ر جنگ له خوا ووژل شو. نو موړي نواب د فر خ اباد د سيمې واگې په لاس كــې و نيـــولې او خپل نا ئب راى نول ته يې د فر خ اباد سيمه وروسپا رله. په د غه و خت كې د نواب قا ئم خان مور خپل بل زوى نـــواب احمد خان چې د خپل ورور نه خپه شوى او په ډ هلي كې او سيد ه ور و غو ښت او نو موړى د مئو او نورو سيمو د ر ئيسا نو په ملا تړ راى نول وواژه او كله چې نواب صفد ر جنگ د ر اى نو ل له و ژلو خبر شو، نو د جگړې له پاره ور د مخه شو، خو نواب قا يم جنگ بنگښ هغه ته ما تې ور كړه. نواب صفد ر جنگ مجبور شو چې د بهر تپور د واكمن را جا سورج مل نه مر سته و غواړي او هغه هم په د ې شر ط چې نو موړي ته به د ورځې ٣٥ زره رو پۍ وركوي، ځو په فر خ اباد بر يد و كړي، خو په پاى كې مر هټه وو د د وى تر مينځ سو له وكړه.

26.4.3 نواب تفضل حسين خان بنگښ

د نواب ا حمد خان تر مړ ينې ورو سته نواب تفضل حسين خان د فر خ اباد د سيمي نواب شـــو، خـــو پـــه ١٨٥٧ عيسوي كال كې هغه و خت چې د هند وستان ازاد ي غو ښتو نكو د انگريزي ير غلگرو پر خلاف عمو مي پا څون وكړ، نو پر نگيان د نواب تفضل حسين خان نه خپه شول. انگر يزانو د فرخ اباد ريا ست ضبط او نواب تفضل حســين خـــان بنگښ يې د خپل ريا ست او نو ابۍ نه بيو اكه كړ او مكې معظمې ته يې تبعيد كړ چې بيا هوري وفات شو.

---

31 د ميزان جريد ه، په هند كې افغا ني النسله نو ابان او د هغوي د واكمنۍ سيمې او ريا ستو نه، د ٢_١ كال د جنورى مياشتې ٦٧ گنـــه، د هنـــد چاپ. چې په هغې كې په هند و ستان كې د افغا ني قبيلو او د د وى د رياستونو او نو ابيو په اړوند زما له خوا معلو مات چمتو شـــوي وو او په پر له پسي گڼو كې راغلي د ي

(c) ketabton.com: The Digital Library

علا مه رشا د بابا د حیات افغاني د پېښور چاپ په ۷۴۳ مخ کې د فرخ اباد د نوابانو په اړوند د اسي ليکلي د ي:"په شمالي هند وستان کې تر ټولولوی او مشهور سيند ګنګا د ی. د د غه سيند په لو يد يځه غاړه با ند ې د فرخ اباد نـــوابي واقع د ه. د فرخ اباد ښار په ۱۱۵۳هجري قمري کال غضنفر جنګ محمد خان بنګښ (مړ ۱۱۵٦)هجري قمري کال ود ان کـــړ او د وخت پا چا فرخ سير(۱۱۲٤-۱۱۳۱هجري قمري) په نسبت يې فرخ اباد نوم پرې کيښود . د فرخ اباد د نوابۍ لومـړی نواب غضنفر جنګ محمد خا ن بنګښ واو په ۱۱۲٦ هجري قمري کال يې د د غې نوابۍ بنسټ ايښی د ی.د ې نوابۍ تـــر ۱۲۷٤ هجري قمري کال پورې پا يښت وکړاو وروستی نواب يې تفضل حسين خان وچې د هند و ستان د ازاد ۍ پـــه پـــا څون (۱۸۵۷ عيسوي) کې د لاس لر لو په تور پر نګيا نو حجاز ته فرار کړ او هلته په ۱۲۸۸ هجري قمري کال مـــړ شـــو. نواب غضنفر جنګ محمد خان، د هغه زامن نواب قا يم خان او نواب احمد خان د د غې کو رنۍ مشهوره نوابان تير شوي د ي.

نواب احمد خان د پاني پت په مشهوره غزاکې ګډون د رلود او د لوی احمد شاه بابا له ټينګو ملګرو نه وـنـــواب احمد خان چې په ۱۱۸۵ هجري قمري کال کې مړ شو پر ځای يې زوی مظفر جنګ د لير همت خان د فرخ اباد نواب شـــو، شپږ ويشت کا له يې نو ابي وکړه او ۱۲۱۱ هجري کال مړ شو.

د ۱۸۵۷ ع کال پا څون چې د هند وستان د ازاد ۍ له پاره نا کام شو، د د غې بنګښې کو رنۍ څو تنه په د غـــه پـــا څون کې د لاس لر لو په جرم پر نګيا نو په د ار و ځړول."

په فرخ اباد سر بيره په قايم جنګ، شاه جهانپور او په ډهلي کې هم بنګښ او سيږي. په ډهلي کې د بنګښو محلـــه مشهوره د ه.

همد اراز يو شمير بنګښ د ايران په ما زند ران او خر اسان په ايا لت کې هم ميشته د ي.

يو زيا ت شمير بنګښ په سعود ي عر بستان، کو يټ او د خليج په عر بي هيواد ونو لکه د وبـــی، قطـــر، ابـــو ظبي، عمان، مسقط او شا ر جه کې هم استوګنه لري چې اکثره يې په ټکسي چلولو او نورو خواريو او غر يبيو بو خت د ي.

26.5 د بنګښو نا متو شخصيتونه:

د بنګښو قبيله په خپله غيږ کې ډير پو هان، سياسي مشران، نوابان، ليکوالان، شا عران او هنر مند ان روزلي د ي چې د ځينو نومو نه يې د اد ي :نواب غضنفرجنګ محمد خان بنګښ، قايم ا لد وله قا يم جنګ نواب قايم خان بنګـــښ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نواب تفضل حسين خان، نواب احمد خان، مظفر جنگ د لير همت خان او نا صر جنگ امد اد حسين خــان چــې د هنــد د اترپراد يش د فرخ اباد د سيمي بنگښ نوا بان وو.

د اورنگزيب عالمگير د زماني مشهور پښتو شا عرخواجه محمد هم د بنگښ په قبيلي پورې اړه د رلو د ه.

په سيا سي مشرانو کې د مزد ور کسان پار ټۍ مشر افضل بنگښ چې په پښتونخواکې يــې د مــزد ورلنــو او خواريکښانو د حقو قو له پاره مبارزې کړي د ي هم بنگښ پښتون و.

د هند د مو سيقي ستر استاد ښا غلی امجد علي خان چې د سرود استاد د ی او د هغه زامن ښا غلي امان او عيان هم بنگښ پښتا نه د ي.

په د وبی کې د بنگښ پرا پر ټيز چير مين ښا غلی عبد النبي بنگښ چې د پښتو ژبې او پښتنو سره ډيره مينه لري او په د وبی کې پښتانه پرې را ټول د ي او په د رنه ستر گه ور ته گوري هم پښتون بنگښ د ي.

26.6 د بنگښو مجمو عي شمير

حيات افغاني ۱٤۱ کلونه و ړاند ې د بنگښو مجمو عي شمير ۱۸ زره کور ه ښو د لی د ي.

خو هغه ورو ستۍ سر شميرنې چې په د غه سيمه کې شوي د ي په مجمو عي تو گه د ټو لو بنگښو شمير که هغه په کور مه ايجنسۍ کې اوسي او که په کو هاټ کې د ۳. زرو تنو په شا او خواکې ښود ل شوي د ي.

27 بنوڅی

زموږ پښت پو هان (نسب پيژند ونکي) بنو ځي د پښتنو د کرلاڼي ټولنيز ې ډلې نه شميري. دتــا ريخــي رو ايتو نو له مخې د بنو ځيو لوی نيکه شاه فر يد نو ميد چې ورو سته په شيتک مشهو ر شو. د شيتک مور ککۍ نو ميد ه چې د د ه د زيږ يد و په وخت کې په لنگوال مړه شوه. پلار يې پر د ه با ند ې د شاه فر يد نوم کيښود. د اسي روايتونه هم مو جود د ي چې شيتک د رې مير منې د ر لود ې، چې د لو مړۍ مير منې نه يې چې با نو نو ميد ه د وه زامن چې کيوي او سو راڼي نو ميد ل و زيږيد ل چې د د وی د مور د نوم له کبله د وی ته با نوزي يا بنو زي ويل کيد ل چــې د بنو د سيمي پښتانه يې بنو ځي بولي او د بنو د سيمي د تسميې وجه همد ا مير من د ه. د بلې مير منې او لا د ه يې تنې او د وړ د ي. د د ريمې مير من او لاد ه يې جيلم او هويد وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېټېي محمد حیات خان په خپل مشهور اثر تاریخ حیات افغاني کې چې د د ه له خوا ۱٤۱ کلونه وړلنــد ې پـــه اردو ژبه کښل شوی و او بیا ورو سته په انگر یزي او پښتو ژبو ژبا ړل شوی د ی د د وی د پخو انۍ سیمې او د بنو سیمې ته د بنو څیو د راتلو په اړوند د اسي لیکلي د ي:" د بنو څیو د استو گنې اصلي ځای د سلیمان د غره یوه لړۍ یعنــي د شوال غر و او د بنو څیو تر راتگ د مخه په بنو کې د هني او منگلو قبیلي میشته وې، چې بیا ورو سته د د غو قـــبیلو پیر شیخ شاه محمد رو حاني(رح) د د وی نه له د ې کبله خپه شو چې د غلو د انو عشر یا لسمه برخه یې چې هغه ته ور کو له ور باند ې بند ه کړه، چې له هما غه و خته نو موړي پیر د شیتک له او لاد ې نه د کیوي او سوراڼي اولاد ه د خپل زوی شاه نیکبین سره یو ځای د شوال د غره نه د ې سیمې ته راو لیږل او اجازه یې ورکړه چې د وی بلیــد د هنـــي او منگلو قبیلې له د ې ځایه وباسي او د غه سیمه چې د بنو څیو تر راتلو د مخه په ډنډ با ند ې مشهوره وه په خپــــل واک کې راولي۔ څر نگه چې د شیتک اولاد ه د شوال په غره کې د وزیرو قبیلې د زور زیاتي په وجه په تنگ شوي وو، نو د نو موړي پیر د غه خبره یې غنیمت و گڼله او د غې سیمې ته یې ډله ایزه لیږ د ید نه پیل کړه چې لو مړی د تو چـــي سین سهیل او د گبر غره په شمالي لمنې ورغړ کې میشته شول۔ بنو څیو د خپل پیر د زوی شاه نیکبین په غو ښـــتنه د رې کو ترې راوړې۔ د یوې کو ترې نه یې هیڅ ښکې ونه ایستلې، د د ویمې کو ترې نیما یې ښکې او د د ریمـــې کـــو ترې ټو لې ښې یې وایستلې او د رې واړه کو ترې یې د خپل یوه استازي په لاس د هني او منگلو قبیلو ته واستولې او د ا پیغام یې ور ولیږه که چیرې هر هغه څوک چې خپل مالونه له ځا نه سره واخلي او له د ې ځایه و لیږد ي نو د وی به د هغې کو ترې په شان په امن کې وي چې ښکې یې نه د ي ایستل شوي او د وی ته به هیڅ ډول ځا ني او مالي زیـــان ور ونه رسیږي او هغه خلک چې په د ې کار کې ځنډ وکړي نود د وی سره به د هغې کو ترې په څیر چلند وشي چې نیمـــا یي ښې یې ایستل شوي وي یعني د وی ته به ځا ني او ما لي تا وانونه ور ورسیږي او پښیما نه به شي او هغه څوک چې نه ځي مور به هغه د خپل پیر په بر کت د هغې ښې ښکو کو ترې په څیر لوڅ کړو۔کله چې هني او منگلو قـــبیلو د کـــو ترو د غه حال ولید او نو موړی پیغام یې واورید ه نو په خپلو مینځو کې یې سره سلا او مشوره وکړه چې که چیرې له د وی سره جگړه وکړي نو د بر یالیتوب هیله نشته۔ همد ارز د وی د خپلې ښې اتفا قۍ او د خپل پیر د خپگان په وجـــه خو اشیني وو۔ له بلې خوا بنو څیو د د وی کرنې او زراعت ته تا وانونه رسول، چې په پای کې هني او منگـــل قــبیلې مجبوره شوې چې خپله سیمه پر یږد ي۔ د هني یو شمیر خلک د هند وستان خو اته ولیږ د ید ل او لږ شـــمیر د منگلـــو سره د سپن غره په سهیلي برخه کې میشته شول او په د ې تو گه بنو څیو پر د غې سیمې خپله واک ټینگ کـــړ او پـــه بشپړه تو گه یې د غه سیمه په خپله ولکه کې راوسته۔ که څه هم د بنو څیو له خوا د د غې سیمې د نیو لو نیټـــه نـــه د ه معلومه، خو د وی د شیخ شا ه محمد روحاني(رح) په وخت کې چې د شاه رکن عالم همعصره او مریـــد و د لتـــه میشـــته شوي د ي او شا ه رکن عالم د ۸۸ کلو نو په عمر په(۷۔۵لمریز) کال له د ې نړۍ نه ستر گې پټې کړي د ي۔"

خو علامه استاد رشاد (رح) د حیات افغا نې د پښتو ژباړې، پیښنور په ۵۱۔ مخ په پایلیک(پاورقي)کې د شیخ رکن ا لعالم په باب د اسي کښلي د ي:" شیخ رکن العا لم د شیخ صد رالد ین عارف زوی او د شیخ بهاؤ الد ین زکر یا ملتا ني سهر ورد ي لمسی د ی، د د ه د مړ ینې کال په مقا ما ت ار شا د یه (۸۵) مخ کې، د خز ینته الا صفیاپه ۲/۵۱ مخ، د او لیا ملتان په

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۸ مخ او د اوليا هند و پاکستان په ۳۱۳ مخ کې ۷۳۵ هجري قمري ليکل شوي د ي."

27.1 د بنو ځيو تر مينځ په خپلو کې د سيمو ويش

د هني او منګلو تر وتلو وروسته د غو خلکو د خپل پير پر لار ښوونه د بنو سيمه په خپلو مينځو کې په د ې ډول سره وويشله چې د کيوي د مشر ځوی او لا د ې ته يې سهيلي برخه، چې اوس په مير ي مشهوره د ه د ککي تر ختيزو بر خو پورې چې په هغه وخت کې ز يا ته ابا د ه وه ورکړه. د کيوي د ويم زوی سمي ته يې په مينځ کې تر نا ر پورې ځمکې او د سو رانې او لاد ې ته د کو رمې د رود شمال ته تهل پورې سيمې ور کړل شوې.

په هغه وخت کې د سو را ڼيو برخه ځمکه زيا تره په ځنګلو نو پټه وه، خو اوس ډيره ښه او لو مړۍ د رجه ځمکه د ه.

د ميري د اولاد ې برخه (شمال) ته: د با رکزيو د واړه تپې، د نورړ تپه، د مه خيل تپه او د ککي او بهر تهه د واړه تپي

د سو را ڼي د او لاد ې برخه (شمال او لو يد يز): د مند ا خيلو تپه چې په با زيد هم مشهوره د ه. ولاد ين تپه چې په د هر مه خيل هم مشهوره د ه. د کو ټي تپه چې په حسين هم مشهوره د ه. د ولا خيلو تپه چې په خلعت هم مشهوره د ه.

د سمي د او لاد ې برخه (منځنۍ): د تپي د واړه تپې اود عيسکي او فا طمه خيلو تپي. همد اراز د سمي او لا د ې ته د د اؤد شاه، شمن خيلو او امند ي تپي په جهيز کې ورکړل شوي د ي.

27.2 د بنو په سيمه کې د پخو انيو او سيد و نکو په اړوند لنډ معلو مات

د تا ريخي معتبرو منا بعو په حواله په پخوا نيو ز ما نو کې د لته د هند وان او يو نا نيا ن او سيد ل، چې د پو رتنيو خبرو ثبوت د هغو زړو او لر غو نو سکو او ود انيو نه ښکاري چې د لر غو ن پيژ ند ونکو د څيړ نو په نتيجه کې لاس ته ر اغلي د ي. د لته د پخو انيو زړو ود انيو کنډ والې، د يو الو نه، زړې کلا ګانې او نور تا ريخي ځا يو نه او اثار شته او هغه سکي چې لر غون پو ها نو تر لا سه کړي د ي هغه ز يا تره د يو نا نيا نو او هند وانو له خوا ضرب شوي د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسي تا ريخي رو ايتو نه هم مو جو د د ي چې په بنو کې د سبکتګين يا د غز نو ي سلطان محمود د واکمنـــۍ تر پيله د بد ني په نوم يو قوم چې هند وانو ور ته مذ هبي عقيد ه د ر لو د ه او سيد ل، ځر نګه چې سلطان محمـــود د خپلو ير غلو نو په وختو نو کې چې پر هند وستان به يې کول ځيني و ختو نه له همد ې لارې تير يد ه، نو د مذ هـــبي تعصب او مخا لفت په وجه د د غه قو م او مشر انو سره چې د ار الر ياست يې د سترام يا او سنی اکرا ښار و وجنګيـــد ه او هغوی ته يې ما تې ور کړه. د سلطان محمود لښکرو د غې سيمې او خلکو ته د و مره تبا هي و اړوله چې ډيـــر يـــې ووژل شول او هغه لږ شمير خلک چې بچ پا تې شول نو هغوی د د غې سيمې پر يښنو د لو ته اړ شول. تر هغې وروسته د غه سيمه ور انه پر ته او په ځنګله بد له شوه. څو د غوري شهاب الد ين د واکمنۍ په و خت کې د هني او منګلو قبيلې په د غه سيمه کې ميشته شوې.

بايد ووايو چې په هند کې د مغولي امپر اتور عالمګير په وخت کې د هغه زوی بها د ر شاه د غه سيمه ونيوله او سيد حسن نو مى يې د د غه ځای حا کم وټاکه. تر او رنګزيب ور وسته د ا سيمه خو د مختاره وه. د ابد الي احمد شـــاه د واکمنۍ په وخت کې د غه سيمه د د ه په قلمرو کې شا مله او د کال د ولس زره روپۍ ما ليه به يې تر ينه ا خيستله چـــې قلنګ بلل کيد له. د د ې سر بيره يې شپږ زره رو پۍ د سو رسات په نامه چې د پا چا هي لښکرو خر څ او اذوقـــه وه را ټو لولې چې مجمو عا اتلس زره رو پۍ کيد ې.

د سد وزي تيمو ر شاه په وخت کې په د غه ما ليه کې کو م بد لو ن رانغي، خو سد وزي زمـــان شـــاه د د وړود سيمې ما ليه چې د کا ل د و لس زره رو پۍ کيد ې د ککه پير د غو ښتنې له مخې چې يو رو حا ني شخصيت و وبخښله او هما غه د و لس زره رو پۍ يې د بنو پر سيمه کيښنود لې چې په مجمو عي تو ګه يې د بنو له سيمې په يو ه کال کې د ير ش زره رو پۍ ماليه يا قلنګ را ټو لو لې. د د ې قلنګ نه پر ته د د ې ځای د راني حا کما نو د هند وانو نه‌يـــو ډول ما ليه د جز يې په تو ګه تر لا سه کو له.

هغه وخت چې په ۱۸۸ـ بکر مي کا ل يا ۱۸۲۳ عيسوي کال کې ر نجيت سنګه د افغا نستا ن د واکمنۍ د کمزورۍلـــه کبله د بنو سيمې ته راغی او د غه سيمه يې په خپل واک کې راوستله نو د ه هم پر د غو خلکو با ند ې د کال يو لک رو پۍ ما ليه وټا کله. چې د غه ماليه د سکها نو مختلفو حا کمانو لکه نو نهال سنګه، تا را چند او را جا سو چيت سنګه هم له د غې سيمې را ټو لو لې. هغه وخت چې فتح خان ټو انه د سکهانو له خوا پر د غه سيمې حا کم و ټا کل شو هغه د غه ما ليـــه يو نيم لکه رو پيو ته لو ړه کړه. د رې کا له ورو سته سکهانو جر نيل ګورد ت سنګه د غې سيمې ته د ما ليې د را ټو لو له پا ره ور وليږه چې هغه د غه ما ليه د وه نيمو لکو رو پيو ته لو ړه کړه او په د غه برخه کې يې د و مره زور زياتی پيل کړ چې زيا تره خلکو خپلې ځمکې پر يښود ې او تيښتې ته اړ شول.

په ۱۹ـ۵ بکر ما جيتي کال چې ۱۸٤۸ عيسوي کال سره سمون خوري انګر يزي سر کار پر يو ه فصل‌بـــانـــد ې

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲٤۲۸۲ روپۍ تر لا سه کړې چې بیا په ۱۸۵۲ عیسوي کال په منځني ډول تقر یبا د کال ۸۵... زره رو پۍ ما لیه ر ا ټو لید ه چې ا نګر یزان د غې ته د بنو په سیمه کې د ما لیې لو مړ نی انتظا م وایې. د ما لیې په د ویم انتظا م کې چــې د میجــر جنر ال نکلسن له خوا تر سره شو د غه ما لیه ۹٤٤٤٦ رو پیو ته لوړه شوه. د بنو د سیمې د مالیې په د ریم انتظام کې یې اند ازه لو مړ ی ۱ـ۷۱ـ۵ رو پیو او تر هغې ور و سته ۱۱۱ـ۵۸ ته لو ړه شوه.

27.3 د بنو د سیمې جغر افیوي مو قعیت

د بنو سیمې لو ید یز ته د وزیرو غر، ختیز ته یې شا ه پور د ضلعې پو له، د متهه ټو انه ســیمه او د جیلــم د ضلعې د تله کنګ تحصیل یوه برخه، سهیل ته یې د یره اسما عیل خان، شمال ته د لو ید یز نه نیولې د سند ه د ر یاب تر بنې غا ړې پورې کو هاټ او د خټکو غر نۍ سیمه پر ته د ه. بنو د کهرک، لکهې مروت او وزیر ستا ن سره هم پو لــه لري. بنو د پېښور جنوب په ۱۹۲ کیلو متر ی کې مو قعیت لري.

اوږد وال یې له لو ید یز نه چې هلته د کو رمې سیند د غره نه اوارې سیمې ته راځي، ختیز خو اته د شا ه پور تر ضلعې پورې ۱ـ میله او منځنی پلنو الی له شماله تر جنو به تر ځلو یښتو میلو لږ زیا ت د ی.

بنو یو پراخ مید ان د ی چې د کو رمې په سیند سره خړوبیږي.په د وبي کې یې هوا تود ه او په ژمــيکــې د اسي سړه وي چې انسان یې زغملای نه شي.

27.4 حا صلات

شولې، غنم، جوار، ګني، تمباکو، کورکمن او اد رک (زنجبیل) د ي.

27.5 میوې

خټکي، تو تان، نارنج، لیمو، سنتره، چکو تره، کیله، ام، خرما، انګور، انځر، انار او بیري.

27.6 ګلان

ګلاب، چنبیل، رانبیل، د اود ي، لمر ګلی، عباسي، بند رابني، ګل خیرو، جعفري، ببري ګلی، پیغمبري ګــل او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسي نور.

27.7 په بنو کې میشته نور قو مونه

په بنو کې پر بنو څيو سر بيره نو رقو مونه لکه خټک، مروت، وزير، اپريد ي، اوان، هند وان، کشميريان او لړ شمير بهاريان هم استوګنه لري، خو خلک يې په سلو کې ۹۹ پښتا نه د ي.د خلکو ژبه يې پښتو د ه، خو اينکو يا هنـــد کو، پنجا بي او اردو هم پکې مروجه د ه.

27.8 د بنو څيو مشهور خيلونه

لکه چې د مخ مو وويل د شيتک لو مړۍ مير من بانو نو ميد ه چې زامن يې کيوي او سو راڼي نو ميد ل چې د وی د بنوزيو يا بنو څيو په نامه سره شهرت لري.د کيوي د ښاخ مشهورې څا نګې د اد ي: ميري، سمي، بارکزي، ککی، بهر تهه، نوړر، د هر مه خيل، ممه خيل، احمد خيل، بر هيم خيل، عا لم ګل خيل، خد ر خان خيل، بورا خيل، مو سي خيل، سرکي خيل، نقره د ين، وله خيل، قلند ر خيل، برت خيل، ميټا خيل، سکند رخيل، جهند وخيل، منـــد ان، ســـليم خيـــل، بډاخيل، سيناور، اسما عيل خيل، او نور...

د سوراڼي مشهورې څانګې د اد ي:مند اخيل، ولاد ين، کوټي، ولا خيل، خوزک، کڅ زي، هيبک، ملي زي او نور.

28 بېټنی

د د غې قبيلې خلک د خپل لوی نيکه بيټ يا بټن د نامه له کبله په بيټنو سره شهرت لري. د ا سړی په پښتنو کې ډير مشهور نيکه تير شوی د ی او له پخوا زمانې نه تا ريخ ليکو نکو د د ه نوم او حال ليکلی د ی.په پښتني عنعنه کې د ا سړی يو خورا لوی پښتون او مشهور نيکه ګڼل کيږي.

د دې عنعني تصد يق په بهر نيو مؤ ر خينو کې ابو الفضل علامي (۱_٦ هجري) د هند د مغولي واکمن جلا ل الد ين محمد اکبر د د ربار مؤ رخ په دې ډول کوي:

"په پښتنو کې د رې ورونه بيټنی، غر غښت او سړ بن ډير مشهور نيکو نه د ي". [32]

---

32 ائين اکبري، لو مړی ټوک، ۱۹۱ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بیټ نیکه نوم په تا ریخو نو کې بیټني او بټن هم راغلی د ی او نعمت الله هروي چې په (۱۰۱۸ هجـري) کـې مخزن افغا ني تا لیف کړی د ی هم د شیخ بیټني او د د ه د او لا د ې احوال په بشپړه تو ګه راوړی او ځینـو نـورو تـا ریخو نو ته حواله ورکوي چې مجمع الا نساب ا، معد ن ا خبار احمد ي او تا ریخ ابرا هیم شا هي له هغو نه د ي او تر د ه د مخه لیکل شوي د ي. [33]

د رو ا یتو نو له مخې بټن د قیس عبد الر شید زوی د ی. بیټ نیکه [34] د خپلو د وو ورو نو یعني غر غښـت او سړ بن نه په عمر کو چنی و، خو د خپل نیک خوی، زهد او تقوی په وجه یې ډیر شهرت تر لاسه کړ. په کو چنیوالي کې یې تر عر بستان او عر اق پورې سفر و نه وکړل چې د د ې سفر و نو په تر څ کې یې د ډیرو خلکو سره لید نـې کتنې وکړې او د هغوی له صحبته یې فیض تر لا سه کړ. [35]

اخو ند د رویزه ننګر هاری چې تر (۱۰۴۸ هجري) پورې ژ وند ی و هم د شیخ بیټنـي او د د ه د او لا د ې یـا د ونه کوي او د پښتنو له نو میا لیو او مشاهیرو نه یې ګڼي. خو تر د غو ټو لو پخو انی او زوړ کتاب چې د بیـټ نیکـه ذکر او د د ه اشعار پکې را غلي د ي د با رک خان د زوی سلیمان ما کو تذ کر ت الا ولیا د ی چې له(۶۱۲هجري) نــه ورو سته لیکل شوی د ی. د د ې کتاب هغه یو څو پا ڼې چې شته د شیخ بیټني ذکر د اسي کوي:" نقل کا ند ي هسي یا رانو چې په روزګار د شیخ بیټني د د ه ورور چې سړ بن نو میده او پر شیخ بیټني هم خورا ګران و، سړبن نه د ر لود زامن او هر کله به یې ویل خپل ورور ته، بیټني خپل زوی اسما عیل ورکا او لوی شو د سړ بن په کا له، خد ای مهر بان د اسـما عیل په بر کت سړ بن ته نصیب کړل د و مره زامن چې اوس شو ګڼون د هغو..."[36]

لوی استاد علا مه عبد الحی حبیبي د پښتو اد بیا تو تا ریخ په د وهم ټوک کې د بیټ نیکه په اړوند د ا سي لیکلي د ي:" د بیټ نیکه نور ا حو ال مو ږ ته نه د ی معلوم او نه د د ه ژوند مؤ ر خانو تصر یح کړی د ی، فقط د پټې خز انې د لیکلو څخه ښکاري چې اسما عیل د بیټ نیکه زوی د ښر خبون معا صر او د غه سړ ی په کال(۴۱۱ هجري) کې مړ شوی د ی. نو چې د اسما عیل د ژوند وخت(۴۰۰هجري) حد ود وي ښا یي پلار او اکا یې هم د (۳۵۰ هجري) په حد ود و کــې ژ وند ی وي." [37]

د تا ریخ حیا ت افغا ني د لیکوال ډیټي محمد حیات خان په حواله بیټ نیکه د سلیمان په غر ه کې میشـته و، خـو

---

33 د پښتو اد بیا تو تا ریخ، د ریم ټوک، ۱۰۵ مخ
34 په سا نسکریت کې Bhutt د د انشمند او فا ضل په معنی راځي
35 تو اریخ خورشید جهان، د شیر محمد ګنډ اپور تالیف، ۲۰۶ مخ
36 د پښتو اد بیا تو تاریخ، د ویم ټوک، ۱۰۶ مخ
37 نو موړی اثر، ۱۰۷ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته د غزني په شاوخو اکې ښخ شو.[38]

شیخ بیټني یو روحاني شخصیت و. سلیمان ماکو په خپل کتاب تذکرت الاولیا کې د ده یو مناجات راوړی دی چې په لاندې ډول یې وړاندې کوو"

لـــويه خــدايــهلــويه خــدايــه ستاپــه مينــهپــه هــر ځــايه
غــر ولاړ دی د رنــاوي کـــی تــوله ژوي پـــه زاري کښـــې
د لتـــه دي د غـــرو لمنـــې زمونږ کېـــږدی دي پکــې پلنـــی

دا وګړي ډېـرکـړې خـدايـه
لــويه خــدايــهلــويه خــدايــه

د لتــهلــږ زمــونږ اوربــل دی وړ کورګی دی، وړ بورجــل دی
مینه ستاکــېمــونږ میشــتهيــو بل دچــاپــه ملــه تلــهنــهيــو
هسک او مځکــه نغښــته ســتا ده د مــــړو وده لــــه تــــا ده

دا پــا لنــه ســتا ده خــدايــه
لويه خــدايــهلــويه خــدايــه!

شیخ بیټني د ړې زامن درلود ل چې اسماعیل، وړسبون او کجین نومیدل او په دغو زامنو سربيـــرهيـــې یوه لور هم درلوده چې بي بي متو نومیده او د شاه حسین غوري میرمن وه چې اولاده یې متو زي پښتانه دي.[39]

د بیټ نیکه په زامنو کې د وړسبون او کجین اولادې ته بیټني وایي.[40]

په پخوا وختونو کې د دغې قبیلې خلک د سلیمان غره په لویدیزه خواکې او سیدل، خو په هندوستان کې د پښتون واکمن د سلطان بهلول لودي د زوی سکندر لودي د واکمنۍ په وخت کې د غلجیو د قبیلې د غلبې په وجه

38 حیات افغاني، د پیښور چاپ، ۲٦٦ مخ

39 نوموړی اثر، ۲٦٦ مخ

40 ښتني قبیلې، زما اثر، د پیښور چاپ، ٦١ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپل اصلي او پخو اني ټا ټو بې نه و کو چيد ل او د سليمان غره په لمر خا ته د ګو مل د سيند پر غاړه او په ټا نک کې ميشته شول. وروسته بيا د د غې قبيلې زيا تره خلک د سو د اګرۍ او نورو د و لتي چارو د تر لا سه کو لو له پاره هند وستان ته ولاړل. د د ې له پاره چې په هغه و خت کې په هند و ستان کې پښتنو واکمنانو ځواک د رلود او ټول قد رت د و ی په لاس کې و ، له همد ې کبله د بيټني قبيلې ځيني کسان هم د لو يو ر تبو خا وند ان شول چې يو له هغو نـــه فتـــح خان بيټنی د بنګال د ګور د سيمې خود مختاره او مشهور صو بد ار او يا ګورنر و، چې تر هغه وروسته د غـــه مقـــام د کرلاڼي قبيلې لاس ته ورغی. [41]

هغه شمير بيټني چې د ګو مل په د ره کې او سيد ل، نو د هغوی په شمير کې زيا تو الی راغی، چې د خپل ملک په لو يولو او نورو سيمو په نيو لو يې پيل وکړ، ان تر د ې چې (د وتو) چې کا نيګرام ته نږ د ې مؤ قعيت لـــري ور سيد ل. د وی د لته د وزيرو او مسيد و سره مخا مخ شول او په هغه جګړه کې چې د د وی تر مينځ پيښه شوه نو بيټنـــو ما تي وخوړه او شا ته تلو ته مجبور شول او د کر نګي له کلا نه هم په شا شول، چې اوس نو موړې کلا د مسيد و قبيلې د بهلو ل زيو د بنا خ د شنګي ځا نګې په لا س کې د ه. کله چې وزير او مسيد د د وی د مقبو ضه ملک د نيو لو پر ته د هغوی پر سيمې باند ې هم تيری پيل کړ، نو په د غه وخت کې ځينې خلک له خپلو کو رو نو نه لاړل او چير ته چـــې د وی ته پناه ور کړل شوه هلته ميشته شول، خو د کچين د او لاد ې زيا تره برخه او د هغـــې نـــه د وړ ســـبون او لا د ه د سليمان د غره په ختيزه کې ميشته د ي.

د اسي ويل کيږي چې په هغه وخت کې د ګبر غر چې د بنو جنوب او د ټانک شمال ته پروت د ی او د ورګا ړا يا او ګاري بناخ د وړ سبون بيټنيو په قبضه کې و، چې ورو سته بيا په نو مو ړي بنا خ با ند ې د ګو ربزو قبيلې ير غـــل وکړ او بې شميره ورګاړي يې ووژل او د د وی سيمه يې و نيو له.

28.1 د بيټني قبيلې د استو ګنې سيمې

1. په پښتونخواکې: بيټني د جنو بي وزير ستان په سهيل او د د يره اسما عيل خان د ضلعې په لو يد يځ کې ا ستو ګنه لري، چې د جغر ا فيوي پلوه په جنو بي و زير ستان، خو په اد اري لحا ظ په د يره اسمعيل خـــان کـــې مـــو قعيت لري.د د وی سيمه له ۱۲ نه تر ۱۵ ميله پورې پلنوالی او تقر يبا ۵. ميله او ږد والی لـــري. د د وی اصـــلي مرکز د جنډ وله په نامه ياد يږي، چې په جنو بي و زير ستان کې د ټا نک پورې اړوند ه سيمه د ه. همد اراز د د غې قبيلې خلک په بنو، لکهي مروت کې هم ميشته د ي. په او سني و خت کې په بنو او د يره اسما عيل خان کې د د وی شمير د ۲۵ــ زرو په شا او خواکې اټکل شوی د ی.سر بيره يو شمير بيټني په پيښـــور، کراچـــی او د پاکستان په نورو بنا رو نو کې هم استوګنه لري

41 ياد شوی اثر، ٦١ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. په ا فغا نستان کې: په افغانستان کې د و ی په پکتیکا، غزني او ننګر هار ولا یتو نو کې میشته د ي۔ د اســي ویــل کیږ ي چې په غزني کې د د و ی څلور پنځه کلي شته۔ یو شمیر بیټني په نیمه کو چي ډول ژوند کوي چې د کابل او ننګر هار تر منځ لیږ د کوي۔ د ننګر هار ولایت د چپر هار د ولسوالۍ په ځینو کلیو کې هم یو شمیر بیټنـــي میشته د ي۔ د ا فغا نستان پښتانه بیټنیو ته د بیټ نیکه د رو حاني شخصیت له کبله د رنـــاوۍکـــويپــهتـــول افغانستان کې د د و ی شمیر د ٦۔۔۔ تنو په شا او خواکې ښو د ل شوی د ی۔

3. په هند وستان کې: لکه چې د مخه وویل شول یو شمیر بیټني په پخوا زمانو کې کله چې لود ي او سوري پښتنو پر هند وستان باند ې واکمني د رلود ه د غه هیواد ته ولیږ د ید ل د د غو واکمنا نو تر حما یې او سیوري لانــد ې د غټو غټو منصبو نو خا وند ان شول، په تیره بیا په بنګال کې د و ی ډیر پو ځي منصبو نه د ر لود ل۔ چـــې همد ا اوس هم د هند په بنګال، بیهار، اوړیسا او اتهراپراد یش ایا لتو نوکې بیټني پښتا نه میشته د ي، خو ژبـــه یې له لا سه ور کړې د ه۔

28.2 د بیټني قبیلې بنا خو نه

لکه چې د مخه مو وویل د بیټ نیکه په زا منو کې د وړ سبون او کجین اولا د ې ته بیټني وایي چې په لا نـــد ې ډول به د د و ی بنا خو نه د ر وپیژند ل شي:

1. د وړ سبون بنا خو نه

مزیانې، کزبوڼې، ورګاړي، غړون، فتح خیل، مند ي خیل، اد م خیل، سن خیل، ما ني خیل، رسول خیل، معروف خیل، خواجي خیل، چارګل خیل، رحیمد اد خیل، الفد ین خیل، جاني خیل، حسن خیل، لا لي خیل، سمر زي، د ري خیـــل، ملا خیل، تا جو خیل، یو سف خیل، لبنکري، عمر خیل، کلي خیل، سر مست خیل، اورک زي، زکني، غوري زیاو نور۔۔۔

2. د کجین بنا خو نه

تتا، د نا، کټا، کوټي، رتنزي، بو یا یي، بو یک، توران خیل، کټه ګرام، مند انه، شـــیخایـــيـتـــر لیـــي، څپلا ي، شهمیر، بالمیر، شنګر لا ني او نور۔۔۔

بیټني زړور، میلمه پا لونکي، جنګیالي او د ښه مزاج خا وند ان د ي۔د و ی د ود اد د ستور وزیرو ته ورتـــه د ی۔ د حیات افغا ني مؤ لف ډیټي حیا ت خان ۱۴۳ کلو نه وړاند ې د د و ی د وسله والو جنګیا لیو شمیر ۳۔۔۔ تنه ښو د لی د ي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

29 بابکر خیل

که چیرې د با بکرخیلو د نسب شجره وګورو نو د ا خبره به جو ته شي چې د وی په اصل کې غلجي پښتانـــه د ي. د د وی یو شمیر د پکتیا ولایت د ځاځي مید ان او خو ست ولایت تر منځ د باک په ولسوالۍ کې استوګنه لري چې د د غې سیمې د او سید ونکو شمیر (۱ـــ) تنه ښود ل شوي د ي چې ډیره کي یې با بکر خیل د ي. د باک د سیمي با بکــر خیل په یوه شنه او اوره سیمه کې ژوند کوي چې زیاتره یې د کر نې په چارو بو خت د ي.

د د لغمان ولایت په مرکز پورې تړ لو ځو کلیو کې هم چې خان کلا، سه صد ه او هر مل نو میږي یو شمیر بـــا بکر خیل استوګنه لري. د لغمان د ولایت با بکر خیل د شمیر له مخې د ۱۵ــ تنو په شاا و خوا کې ښو د ل شوي د ي. یـــو شمیر با بکر خیل د کابل او ننګر هار تر مینځ د سرو بي و لسوالۍ په جګد لک او تیز ین کې هم استوګنهلـــري. د غـــه راز د کابل د خاک جبار د خورد کا بل په سیمه کې هم یو شمیر با بکر خیل میشته د ي چې د غه سیمه د اد اري پلوه د کا بل د بګر امیو په ولسوالۍ پورې اړوند ه سیمه د ه. په د ې سر بیره د کا بل د چهار اسیاب په ولسولۍ کې هم یو شمیر بابکر خیل استوګنه لري. د لو ګر ولایت په یو شمیر سیمو کې هم با بکر خیل ژوند کوي.

با بکر خیل زړور، جنګیالي، میلمه پال او په پښتو او پښتو نولۍ با ند ې ټینګ خلک د ي. د انګر یزانـــو پـــر خلاف یې ډیرې توري وهلي او ډیرې میړانې یې ښود لي د ي. د افغان او انګرېز تر مینځ په لو مړۍ جګړه کې غا زي محمد شا ه خا ن غلجی چې په اصل کې د لغمان د بد یع اباد د با بکر خیلو له مشر انو نه و د ۱۸۴۱ میلا د ي کال د نو لمـــبر په ۲۸ مه نیټه چې د ۱۲۵۷ هجري کال د شوال د میا شتې د د یا رلسمې نیټې سره سمون خوري د غازي میر مسجد ي خان او غا زي سر د ار محمد اکبر خان په ملګر تیا د نورو ملي مبا رزینو په ګډون سره یو ځای شول، څو د انګر یز انو په مقا بل کې د ملي پا څون لیکي نورې هم پیاوړې کړي چې په پای کې د خلکو د پا څون په بر کت د انګر یز انو یر غلګر ځو اکو نه د ې ته اړ شول چې د ۱۸۴۲ کال د جنورۍ په ٦ مه نیټه کا بل خو شي کړي او وتښتي.

د روسي یر غلګرو ځواکو په وړاند ې هم د با بکر خیلو د شاه ځلمیو مبا رزې زموږ د ویا ړلي هیواد ویـــاړلي افغانستان د تا ریخ زرین بابو نه جو ړوي.

30 بختیار

د بختیارو پښتنو په اړوند مؤ رخینو او تو کم پو هانو بیلا بیلې نظر یې راوړي د ي، د بیلګې په توګه ډېـــټې

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد حیات خان په خپل مشهور اثر حیات افغا ني کې د نعمت الله هر وي د مخزن افغاني د کتاب پر بنسټ د اسي لیکلي د ي:" اسحق نو مى چې په اصل کې د یوه سید زوی و په اوش(*) نو مي ځای کې چې د بغد اد له تو ابعو نه د ی، د ژ وند انه د پیښنو او ستو نزو له کبله د ې ته اړ شو چې په سفر لاس پورې کړي، نو هما غه و چې د سلیمان غره‌تـــه د شـــیر انیو سیمي ته راغی او له یوې نجلۍ سره یې چې شیخۍ نو میده واده وکړ، چې د د غې میر منې نه یې یــوازې یـــو زوی پیدا شو چې ابو سعید نوم یې ور با ندې کیښود چې نو موړی ما شوم یې د ده د ښو طا لعو او نیکمر غــۍ پـــه وجه یې په بختور شهرت و مو ند چې د و خت په تیر ید و سره په بختیار مشهور شـــو چــې اوس د ده او لاد یـــتـــه بختیار وایي. محمد حیات خان دا هم زیاتوي:" ځیني خلک د وی سید ا ن بولي. دا خلک په اصل کې له ایرا نه راغلـــي د ي چې د د غې قبیلې یو شمیر د ایران د اصفهان په لو ید یز او یو شمیر یې په بخا را کې ژوند کوي ."

د اوش په اړوند کې چې ما د د ې مقالې لیکوال کومه څیړ نه وکړه هغه د بغد اد له تو ابعو نه نه و، بلکـــې اوش Osh د ما ورالنهر له ښا رونو نه شمیرل کیده چې همد اوس د قر غیز ستان د ویم لوی ښارد ی چې د فر غا نې په واد ۍ کې مو قعیت لري. سر بیره پر د ې اوش د اسلامي علو مو لوی مرکز او ډیر شمیر اسلامي عا لمان یې په خپلې غیږ کې روزلي د ي.

شیر محمد خان ګنډا پور په خپل مشهور تا ریخي اثر توا ریخ خو ر شید جهان کې چې په ۱۸۶۷ عیسوي کال‌کـــې په لا هور کې چا پ شوی د ی د محمد حیات خان هغه قول رد وي چې د مو نټ سټوارټ الفنستن پر استناد یې بختیـــا ر ایرا نیان بللي د ي. شیر محمد خان ګنډ ا پور بختیار پښتانه بللي اود ایر اني بختیاري قبیلې نه یې په بشپړه تو ګه جلا ګڼي، ځکه پښتنا نه بختیارهیڅکله هم ځا نو نه د ایر اني بختیاري قبیلې سره یوډول نه ګڼي او نه د د وی تر مینځ کو مې تا ریخي اړ یکي شته. د غسي روایتو نه ډیر د ي چې ځیني تو کم پو ها ن کله د پښتنو یوه قبیله او کله هم بله په ســـید انو یا نورو عر بي الا صله قبیلو پورې تړي چې په حقیقت کې افسا نو ي رنګ لري.

په او سني وخت کې بختیار د سلیمان غره په شا او خوا، د راښ او مر غه کې استوګنه لري چې د حیات افغانـــي مؤ لف ۱۴۳ کلو نه د مخه د د راښ په سیمه کې د د غې قبیلې شمیر ۸ـ کو رنۍ او د مر غه په سیمه کې یې ۵ـ کو رنـــۍ ښو د لي د ي.د مخزن افغاني او د پښتنو نورو تو کم پو ها نو په یوه اتفاق د ا خبره تا ئید وي هغه بختیار چې پـــه د را ښ کې او سیږي، نو د وی د میا خیلو سره په ګډه او تا وان کې شر یک د ي. د بختیار د قبیلې ځیني پووند ه سو د اګر د ډیر کلک هوډ خا وند ان او د سو د اګرۍ په چارو کې ربښتیني او اما نتد ار د ي.

بختیار په لا ند نیو قبیلو ویشل شوي د ي

- کو رتي

(c) ketabton.com: The Digital Library

- اکو
- اتو
- پري
- توري
- سيد محمد
- خواجه الياس
- خواجه يحيي کبير : چې او لاد ه يې د شيخ زي په نامه ياد يږي
- مر غچي: هغه بختيار د ي چې په مر غه کې د ا يمي استوگنه لري
- مقر زي: پووند ه بختيار د ي چې د خپل لو مړ ني استو گنځي له کبله يې مقرزي بو لي
- نظر زي:د وی هم پووند ه سو د اگر او د بختيار قبيلې يو ښاخ د ی

د بختيار قبيلي يو ستا نه او ولي حضرت خو اجه قطب الد ين الد ين بختيار کاکي(٦ـهجري) و چې نعمــت الله هروي په مخزن افغاني کې د ی اقطب افغان بولي او د د ه د قبيلې د نورو مشاهيرو ذکر کوي چې په هغو کې د خـــواجه يحيي بختيار، شيخ شهاب بختياراوشاه ابو بکر بختيار نو مو نه يا د ولای شو.د د ه زيارت د ډيلي د ښار په مهرولي کې د ی چې خلک له ليري ليري گو ټو نو نه د د ه مزار ته راځي او ډير اراد ت ور ته لري.

پښتون مؤرخ سليمان ما کو(٦١٢ هجري) په خپل کتاب تذ کر ت الا وليا کې د د غه ستر ستا نه ذکر کوي او وايي:" بختيار په پښتو سند ري کړ ينه- اوښي تو يو ينه- خد ای ته نارې کړي غلبلي کړي-پاړکي لر ينه"- چې يو د اد ی:

وير مې زړه سوری سوری کـــړ رلتـــه وگـــوره ملـــوکـــې!
پـــه بيلتـــونکـــې د ې وبـا سـم لـــه خـــو ږمنـــه زړگـــيکـــوکې

راتـــه وگـــوره ملـــو کـــې!
راتـــه و گـــوره ملـــو کـــې!

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بیلتـــون اورونـــه بـــل د ي   هر ګړۍ‌مې زړګـی ســو ځـي
لیـــو نـــی یمـــه د مینـــي   ســر څـم زه لکـه پیلــو ځـی

راتـــه وګـــوره ملـــو کـــې!
راتـــه و ګـــوره ملـــو کـــې!

غـــــوړولی د ې وربـــــل د ی   اور زمـــاپـــه زړه‌کـې‌بـل د ی
زه بختیار څـاورې لیـرې ســوم   په اور ســوی‌مـې‌ګـوګـل د ی

راتـــه وګـــوره ملـــو کـــې!
راتـــه و ګـــوره ملـــو کـــې!

31 ځمکني

ځمکني چې څو کني یا چمکني یې هم بولي د پښتنو یوه مشهوره قبیله د ه چې زموږ پښت پو هان یې د پښتنو د سړ بن ټولنیزې ډلې نه شمیري چې بیا په سړ بني پښتنو کې د کند په ښا خ پو رې اړه لري. کند په خپل وار په د وو لو یو څا نګو ویشل شوی د ی:

1. غوري یا غو ریا خیل: چې مو مند، د اؤد زي، زیړاني او ځمکني پکې راځي.

2. خښي: چې یو سفزي، مند ړ او تر کلا نې پکې را ځي.

د پښتو نا زکخیا ل شا عر حمید ما شو خیل د غه د وه څا نګې د ا سې یا د ې کړي د ي:

چـې د ا ســتا دنـامـې‌بـوی اخلـي حمیـد ه!
څه به نه وي خـوش دمــاغــه غــوري، خښــي

د ا سي روایتو نه شته د ي چې د غو ر یا خیلو او لاد ه په پیل کې د کند هار په ار غستان کې میشته وه، چـــې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت په تیر ید و سره د غز نې لو ید یزو او سهیلې بر خو ته را غلل چې په اغلب ګو ما ن سره ۹۱ـ هجري کال او د بــا بر د وا کمنۍ لو مړۍ شپې او ور ځې وې. ویل کیږي چې په هغه وخت کې د د غې قبیلې خلک پووند ه او د ځړ او مــا لد ارۍ په چارو بو خت وو. ځر نګه چې ورو سته د د غې قبیلې د خلکو په شمیر کې ز یا تو الی راغی نو بیا د غز نې نه د کا بل پر لوري را و لیږ د ید ل ا و بیا له هغه ځا یه د ننګر هار خواته لاړل. کله چې غور یا خیل ننګر هار ته ورسید ل، نو ځمکنیو د سپین غره په لمنو کې استوګنه غوره کړه. تا ریخ حیات افغاني د افضل خان د تا ریخ مر صع په حو ا له د خپلو ورو نړو نه د د ې قبیلې د بیلتون وجه خپګان بولې او ا خو ن د ر ویزه هم د نورو ورو نړونـــه د ځمکنـــي جلا والی مرور تو ب ښود لی د ی، خو ښا یې پو ر تنی ر وایت افسا نوي بڼه ولر ي.

د ځمکنیو د استو ګنې سیمې: ځمکني یا ځو کني په لا ند نیو سیمو کې مېشته د ي

1. د پکتیا په ولا یت کې: د پکتیا ولایت ځمکني د د غه و لا یت د ځمکنیو په او لسو الۍ کې چې د د غې قبیلې پـــه نامه ور ته د ځمکني و لسو الي وا یي. ځمکني یوه ښکلې د ره د ه چې د پیواړ د غا ښي جنوب لو ید یز خو اته مو قعیت لري، شمال ته یې د منډ هیر مشهور ځنګل او لو ید یز خو اته یې د بکیاد غر ونه را ځر خید لي د ي.

2. په تیرا ه کې: د ځمکنیو د قبیلې هغه شمیر خلک چې په تیراه کې میشته د ي د پړه ځمکني په نامه یې یـــا د وي چې د تیراه په ښکلو غر و نو کې استوګنه لري چې د سپین غره په سهیلې بر خو کې ژ وند کوي. ختیز ته یې اپر ید ي او ا رکزي، لو ید یز ته یې توري، شمال ته یې سپین غر او د جنوب خو اته د تو ري او ا و ر کـــزي قبیلو سره ګډه پو له لري. پړه ځمکني د افغانستان نه د سپین غره په و ا سطه جلا شوي د ي او کله یې چې خلک افغانستان ته سفر کوي نو د اپرېد یو او کو رمې له لارې تګ او ر ا تګ کوي. د د وی سیمه د اد اري پلوه د کو رمې په ایجنسۍ پورې ا ړ ه لري او زیاتره د کړ مان په د ره کې ژ وند کوي.

پړه ځمکني خوار یکښ او جنګیالي خلک د ي. ښځې او نا ر ینه یې ټول په ګډه کار کوي. د د وی د سیمې زیـــا تره با راني او للمي د ي، خو د مو سم د سو ړ و الي په و جه د غنمو، جوارو او ر بشو ډیره ښه کر نه پکـــې کیږي، خو د غه ځمکې د د وی ور ځنۍ اړ تیاوې نه پوره کوي. همد اراز د د وی په سیمه کې ډول ډول میـــوي لکه منې، زرد الو، انګور، شفتالو هم پکې پید ا کیږي. د غه خلک په خپلو منځو کې شخړې نه کوي او ډیر ســـو له خو ښو ونکي خلک د ي. د پړه ځمکنیو مشهورې ښا نګې او ښا خو نه د اد ي: ازي خیل، خا ني خیل، خو اجه خیل، اسیا بي، غر بینه او ګا ند اره.

3. په پیښنور کې : یو شمیر ځمکني د پیښنور په شپږ میلۍ کې او سیږي چې د د وی کلی د ستر او لوی ســـتا نـــه حضرت میا عمر (ر حمته ا لله علیه) د مزار په و جه مشهور کلی د ی او د ځمکنیو په نامه یاد یږي. همـــد ا راز د ځمکنیو ختیز ته په اته کیلو مترۍ کې د ازي خیلو کلی پر وت د ی. ازي خیل د ځمکنیـــو یـــو ه پښنـــه د ه چـــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیښور کې د ثمکنیو د نورو مشهورو محلو نو مو نه د اد ي:

a. قا د ر خیل، یا سین خیل، بهرام خیل، مصطفی خیل، خو ا جه خیل، چو غه خیل، با زار ګهـړي، د قصـا بانو محله، د مو چیانو محله، د قا ضیانو محله، خا لق اباد، اول نمبر او د ویم نمبر کو ټهـی، سـید ان، مسکین اباد، زرین اباد، میا ګان، جمرود اباد، جان خان ګهړی، حا جي اباد او بابا خیل.

31.1 د ثمکنیو د قبیلې بنا خو نه

1. ازي خیل: چې د د ر په خان خیل، د رې پلاره، ابراهیم خیل، خو تي زي، نصر خیل، حسین خیل، لشکري خیـل او قمر خیلو په څا نګو ویشل شوي د ي.

2. خاني خیل: چې د مموت خیل، مد ي خیل، ګو ر ګه خیل، مبارک خیل، سلطان خیل، مصطفی خیلو، تو له خیـل، جمال خیل او شیر خا ن خیل په څا نګو و یشل شوي د ي.

3. خو اجه خیل: چې په د ري خیل، میر زا خیل، ګل شیر خیل، جلال خیل، لنګر خیل، شوي خیل، حکیم خیل، ولي خیل او فتح خیل په څا نګو ویشل شوي د ي.

ویل کیږي چې د ثمکنیو د قبیلې مجمو عي شمیر که هغه په افغانستان کې د ي او که په پښتونخوا کې د ي د ۵ــ زرو تنو په شا او خوا کې ښو د ل شوي د ي.

31.2 د ثمکنیو د قبیلې مشهور خلک

1. د ثمکنیو حضرت میا عمر [42] (رح) چې د ثمکنیو په میا عمر هم مشـهور د ی اومـزاریـې د پیښـورپـه ثمکنیوکې د خا صو او عا مو زیارت ځای د ی. د د غه ستر ستانه په اړوند په پښتو کې یوه د اسي لنډۍ شته:

په پیښور کې ولیان ډیر د ي
کړې جنډې په میا عمر ولاړې د ینه

د د غه ستر ستانه د د رناوي او ستر مقام له کبله د افغانستان د جلال اباد په ښار کې یو ښوونځی هم شته چې

42 رشاد، عبد الشکور، د ثمکنیو میاعمر، د ا جتما عي علو مو مرکز، د ا فغا نستا ن د علو مو ا کا ډیمي، کابل، ۱۳۶۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

د میا عمر په ښوونځي سره یاد ېږي.

2. حا جي د ر یا خان با با عبد ل خیل چې لوی علمي شخصیت و او په اسلا مي علو مو کې یې لوی لاس د رلـــود. ویل کیږي چې نو موړی د ځمکنیو د میا عمر صا حب استا د هم و او مزار یې د پیښور په ځمکنیو کې د ی.

3. ار وا ښاد هد ایت الله خا ن ځمکنی چې د صو به سر حد د اسا مبلي سپیکر و.

4. حا جي محمد ځمکنی چې یو وخت د افغانستان په و لسي جر ګه کې د پکتیا ولایت د ځمکنیو د ولسوالی منتخــب استازی و او بیا په ۱۳٦۵ لمرېز کا ل کې د یوې لنډې مو د ې له پاره د جمهوري ریا ست مؤ قتي سر پر ست پـــا تې شوی د ی.

5. اروا ښاد فضل ا لر حمن ځمکنی په ولسي جر ګه کې د پکتیا د خلکو منتخب استازی چې سږ کال د اپر یل په میـــا شت کې د مجا هد ینو د بر یا لیتوب د ورځې د لما نځلو په مر اسمو کې د ډزو په تر څ کې په شها د ت ور سید.

32 فر ملي

پر ملیان په پښتنو کې یوه ډیره لر غو نې قبیله د ه چې د غر غښت په ټولنیز ګروپ پورې اړه لري او ځلنـــو نه د کا کړو یو ه څا نګه بو لي. [43، 44]

د د وی د استو ګنې اصلي ټا ټو بی پر مل یا بر مل د ی چې د سلیمان د غرو نولـــړۍ او د پکتیکـــاپه و لایـــت پورې یوه اړوند ه ولسوالي د ه.

ډېټې محمد حیات خان په خپل مشهور اثر تا ریخ حیات افغا نې کې د پر ملیا نو په اړ وند لیکي:" پر ملیـــان زیـــا تره په ارګون او د خرو ټو د سېمې په منځنۍ برخه کې او سیږي."

البیروني د قا نون مسعود ي په د ریم ټوک کې د پر ملیا نو د سیمي مو قعیت د غز ني او ملتان تر مینځ ښو د لی د ی. همد اراز د صو لت افغا ني د تاریخ مؤ لف زرد ار خان نا غر د پر ملیا نو د سیمې د مو قعیت په اړوند لیکلي د ي:" بر مل د غز ني په تو ابعو کې د یوې سیمې نوم د ی او هغه کسان چې د بر مل په سیمه کې اســـتو ګـــن د ي د پـــر

43 تا ریخ شا هي چې په تا ریخ سلا طین ا فا غنه سره هم یاد ېږي، د احمد یاد ګار تا لیف، ۱۹۳۹، کلکته

44 د اؤد ي تا ریخ، د پیښور چاپ، کابل، ۲_۷ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملیانو په نامه یاد ېږي."

د افغانستان نا متو او وتلی مؤرخ اروا ښاد استاد احمد علي کهزاد هم د پر ملیانو اصلي ټا ټو بی اورګون ښـــو د لی چې پر ملیان پکې ژوند کوي.

که څه هم د پر ملیانو د تو کمیزو(نژاد ي) اړیکو په اړوند بیلا بیلې نظر يې څر ګند ې شوي او د ځینو په اند د وی د یفتلي شهزاد ه ګانو او لاد ه د ه چې د عر بو د فتو حا تو او سو بو له و خته د غز نوي وا کمنۍ پورې تر اوسه په سلیمان او سپین غر کې مېشته د ي.

همد اراز د پر ملیانو په اړوند د ریم نظر د اد ی چې د وی د غلجي پښتا نه د ي، خو د تا ریخي شـــو لهـــد وـپـــر بنسټ د وی د پښتنو د غر غښت د ټولنیز ې ډلې پورې اړه لري.

هغه وخت چې المتو کل علی الرحمن پښتون واکمن بهلول لود ي د ډیلي سلطنت تر لا سه کړ نو د یوه فر مان له مخې يې پښتا نه قبا یل هند ته ور و بلل تر څو د خپلې وا کمنۍ ستنې پیا وړې او مضبو طې کړي او له بلې خوا پښتنو ته د خپلې وا کمنۍ په قلمرو کې جا ګیرونه او منصبو نه ور کړي. د بهلول لو د ي په د ې فر مان کې را غلي وو:" ما ته خد ای د هند وستان تخت راپه برخه کړ، خو د د ې تخت سا تنه هغه څوک کو لای شي چې د قوم او قبیلې خا ونـــــد وي. نو پښتنو ته په کار د ي چې د د وی ډیر شمیر هند و ستان ته ر اشي او نه یو ازې د واکمنۍ په پیا وړ تیا کې برخـــه وا خلي، بلکې د غې وا کمنۍ ته پر ا ختیا ور کړي او جا ګیر ونه تر لا سه کړي. "

د د غه فر مان په ځواب کې ډیر پښتا نه قبا یل چې په هغه کې لو ا نیان، نیا زیان، لو حـیـــان، ســـــروانیان، پنـــي، ترین، سړ بني، سو ریان، میا نه، کاکړ، کرلاڼي او پر ملیان (فر ملیان) هم شا مل وو له افغا نستا نه د هند لور ته لاړل چې ډیرو يې لوړ لوړ منصبو نه او جا ګیرونه تر لا سه کړل چې موږ کو لای شو د لو د ي او سوري د و اکمنا نو په وخت کې د ځینو مشهورو امر اوو نو مو نه وا خلو چې پر ملي پښتا نه وو.

32.1 خا نخا نان فر ملي

1. د سلطان بهلول لود ي د مشهورو امر اوو نه شمیرل کید ه چې د د ه د واکمنۍ په و خت کې د د ه د سو بو یــــو پیا وړی ملګری پا تې شو ی د ی. د ه د را جپو تا نه یا او سني را جستان په اود یپور کې د هند وانو د مشـــــهور او پیا وړي را جپوت جنرال رانا خوریي چتر سال ته ما تي ور کړې وه.

2. د ولت خان فر ملي: د بهلول لود ي د مشهورو امیرانو نه و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. کالا پهاړ فر ملي: د لو د ي او سوري وا کمنانو د واکمنۍ په وختو نو یو ډیر مشهور امیر و.

4. شیخ سعید فر ملي: چې د سلطان سکند ر لود ي له امر اوو نه و.

32.2 د پر ملیانو د استو ګنې سیمې

په او سني وخت کې پر ملیان په افغانستان کې په لا ند نیو سیمو کې مېشته د ي:

1. زوړ ار ګون: چې د او سني اور ګون په شپږ کیلو مترۍ کې پروت د ی او ویل کیږي چې په د غه ځای کې د پر ملیانو تقر یبا څلور زره کو رنۍ ژوند کوي. د زاړه او رګون پر ملیان په د وو ښا خو نو ویشل کیږي: شرف او سپري. شرف بیا د با لشتي، سیل احمد او ملت کلان په څانګو او علي خیل او قره خیل د سپري په ښا خ پورې اړه لري.

2. د کابل د چها رد هي په ولسوالۍ کې: هغه پر ملیان چې د کا بل د چها رد هي په ولسوالۍ کې او سیږي نو د د وی د سیمو او محلو نو مو نه د اد ي:

   a. کلای قاضي، کلای غیبي، اقا علي شمس، د ه مراد خان، چهلستون، سر اسیاب، مو سهي، پر ملیان، کلای کا شف، یو سف بنګي، بر پر ملي او کوز پر ملي چې د ګلبا غ په سیمې پورې اړه لري، کلای غیب الله او کلای بهاد ر خان پر ملي.

همد اراز د کا بل د رخت شنګ ته نږ د ې په کوز پر ملي کې هم پر ملیان ژ وند کوي.یو شمیر پر ملیان د مزار شر یف په چار کنت ا ود لو ګر، غزني، هلمند او کند هار په و لایتو نو کې هم او سیږي. د پښتونخوا په صو بې او د پاکستان په پنجاب کې هم یو شمیر پښتانه پر ملیان استوګنه لري.

32.3 د پر ملي قبیلې پورې اړوند مشهور خلک

1. د کتور محمد عثمان صد قي: چې تاریخپوه و او د کا بل د چهارد هي د کلای قا ضي پر ملي و.

2. ار وا ښاد معاون سر محقق محمد محسن فر ملي چې د افغانستان د علو مو غړی او د څه مود ې له پاره د نو مو ړې ا کیډ یمۍ سر پر ست پا تې شوی او د اعلیحضرت محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې په ولسي جرګه کې د کا بل د چهارد هي و لسوالۍ د خلکو استا زی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

33 پړ به

که چيري د پړ به قبيلې د نسب شجره په غور سره وڅيړو، نو څر گند ه به شي چې پړ به په اصل کې کرلاڼي پښتا نه او بيا په کرلاڼيو کې د خو ږ يا نيو يا خو گيا نيو د قبيلې يو ه څا نگه د ه، خو له ډيرې مو د ې را هيسي د خو ږ يا نيو له نو رو پا تي څا نگو او ښا خو نو نه د و مره ليرې ژ وند کوي چې د وی پخپله هم نه پو هيږي چې له خو ږ يا نيو سره کو مې اړ يکې لري او که نه؟ ځکه د خو ږيا نيو قبيله د ننگر هار ولايت د خو ږ يا نيو او پچير او لگـام‌پـه و لسو اليو کې استوگنه لري، په د ا سې حال کې چې پړ به د خو ست په و لا يت کې ا ستو گنه لري.

د اسي تا ريخي شو ا هد او اسناد مو جو د د ي چې په پيل کې د خو ست پر تو لې سيمې باند ې د کرلاڼي پښتنو د خو ږيا نيو او نورو ښا خو نو واک د ر لود. د هند د مغو لي وا کمن نو ر ا لد ين جها نگيـر (۱۰۱۴-۱۰۳۷هجـري) د وا کمنۍ په و خت کې د غلجي پښتنو ځيني ښا خو نه او څا نگې د پکتيا د زر مت له سيمې نه چې زر مله يې هم بولـي را ووتل او د خو ست پر سيمه يې بر يد و کړ. په پا يله کې يو شمير خو ږ يا نې له خو ست نه د ننگر هار و لا يـت د ا و سني خو ږ يا نيو سيمې ته و ليږ د يد ل او ډير کمزوري شول، خو د خو ږ يا نيو د پړ به څا نگه چير ته ونه ليږ د يد له او په خو ست کې پا تې شوه.

سيد بها د ر شاه ظفر کا کا خيل په خپل اثر ' پښتانه د تا ريخ په ر ڼا کې' د د وی د کمـزورۍبـل علـت د د وی خپلمنځی جگړ ې بولي او ليکي:" د مغو لي واکمن شهاب الد ين شا ه جهان (۱۰۳۷-۱۰۶۸هجري) د و اکمنۍ په و خت کې د د وی تر مينځ کو رنۍ جگړې پيل شوې او د وی په هغو جگړو کې ډير کمزوري شول. "

د تا ريخ حيا ت افغا ني مؤ لف ډيپټي محمد حيات خان چې خپل د غه مشهور اثر يې ۱۴۳ کلو نه وړاند ې ليکلـی د ی د پړ به د و سله والو کسانو په اړ وند د اسي کښلي د ي:" په تيرو و ختو نو کې د پړ به قبيلې د وسله والو ميړ ونو شمير ۳ زره تنه وو، خو اوس د د وی د وسله والو کسا نو شمير ۱زره تنو ته ر سيږي." چې شير ممحمد خان گنډا پورپـه خپل مشهور اثر (توا ريخ خو رشيد جهان) کې هم د د وی د وسله والو کسا نو شمير ۱زره تنه ښو د لي د ي.

پړ به د کر کيلې په چا رو بو خت د ي، خو يو شمير خلک يې سو د اگر بزي د ند ې هم سر ته رسوي. د د وی ټول رو اجو نه، د ود ونه، نر خو نه او څلي د خو ست د خلکو په څير د ي. د وی ميلمه پال، غير تمن اوپـه پښتـو او پښتو نو الې با ند ې ډير ټينگ د ي.

د پړ به قبيله په لا ند نيو ښا خو نو او څا نگو با ند ې ويشله شو ې د ه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرد ي خيل، ميا خيل، بسي خيل، سر د ار خيل، محمو د خيل، نري زي، ملي زي، اشي زي، ډډه خيل او بو چي خيل.

34 پړ انګيان

پړ انګيان د پښتنو يوه قبيله د ه چې په لود يا نو ور ګډ يږي. د د غې قبيلې لوی نيکه ابر اهيم نو ميد چې پــه لود ي مشهور و. د تا ر يخي رو ايتو نو پر بنسټ بيټ نيکه چې د سړ بڼ او غر غښت ورور و خپله لور بي بي متــو يې شا ه حسين غوري ته ور کړه چې له هغې نه د وه زا من پيد ا شول چې يو يې غلجی او د بل نو م ابر ا هيم و چې بيا ورو سته ابر ا هيم په لو د ي سره مشهور شو.

تا ر يخ حيات ا فغا ني په لو د ي با ند ې د ابرا هيم د مشهور کيد لو په اړ وند د اسي ليکلي د ي:" د اسي رو ايت د ی کله چې شيخ بيټنی له کلي نه بير ته هغه غره ته ستون شو چې د د ه ا ستو ګنځی و، نو خپلې مير منې تــه يــې و ويل چې بسم ا لله کړه اوپه پخو اني نغري ډو ډۍ پخه کړه او ما ته يې راوړه چې زه هغه ډو ډۍ پخپله وويشم او راتــه څر ګند ه شي چې ز ما په لمسيا نو کې کو م يو ډير بختور د ی. کله يې چې مير منې ډوډۍ پخه کړه نو د بي بي متــو کو چني زوی ابر ا هيم منډه کړه او هغه پخه شوې ډوډۍ يې خپل نيکه شيخ بيټني ته راوړه، بيټ نيکه ډير خو شا لــه شو او ويې ويل چې ابرا هيم لوی د ی چې له هما غې ورځې ابر ا هيم د لود ي په نامه شهرت ومو ند چې د د ه او لا د ه د لود ي او يا لو د يا نو په نامه ياد يږي."

لود ي په د ريو غټو قبيلو و يشل شوي د ي چې هغه سيا ڼي، د و تا ڼي يا د فتا ڼي او نيا زي د ي.

پړ انګی د سيا ڼي زوی او د لود ي لمسی د ی. په پيل کې پړ ا نګيان په لو يد يز ا فغا نستان کې او سيد ل، خوو رو سته له هغه ځا يه د سليمان غره ختيزې خوا ته د د ا مان سيمې په ټاک او رو ړي کې ميشته شول چې د ډېر ېمــو د ې را هيسې د غه سيمه د د وی په واک کې وه، خو د هند د مغو لي وا کمن ظهير الد ين محمد با بر د واکمنۍ په و خــت کې د د ولت خيلو، ميا خيلو، مر وتو او د لواڼي (نو حاني) او پړا نګيا نو نه د ا سيمه په زور و نيول شــوه چــېپــه نتيجه کې ډير شمير پړ انګيان ووژل شول، هغه چې بچ پا تي شول خواره واره شول او د خپلې قبيلې له نو رو ځا نګو سره د هند وستان خو اته لاړل او د هند وستان په بيلا بيلو بر خو کې ميشته شول.اوس په ا فغا نستان او پښتونخوا کې ان څوک د پړ ا نګيا نو له نامه سره اشنا يي نه لري، خو د هند و ستان په مختلفو ځا يو نو کې د وی خلک د لود ي افغا نا نو يا پټا نا نو په نامه پيژ ني. د هند و ستان د پنجاب ايا لت په رو پړ او لو د هيا ڼې کې هم د د غې قبيلې خلک ميشته د ي. همد ا راز د هند و ستان په د کهن کې هم يو شمير پړ انګيان استوګنه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له د غه پړ انگي قبيلې نه په هند و ستان کې ډيرمشهور وا کمنان د ډيلي پر تخت نا ست و و چې په د وی کې د سلطان بهلول لو د ي، سلطان سکند ر لود ي او سلطان ابر ا هيم لود ي نو مو نه يا د و لای شو۔ د وی ډير علم پللو نکوي وا کمنا ن و و او د هند و ستان په ود انو لو کې يې پيا وړې ونډه اخيستې د ه۔

همد اراز د لود ي او سو ري واکمنا نو په ز مانه کې د غه لا ند يني شخصيتونه چې پياوړي پو ځي د ند ې يې د ر لو د لې او د پړ انگي په قبيلې پورې اړه لري د يا د ونې وړ د ي: جلال خان، حسين خان، اعظم هما يون، سلطا ن شاه، ملک فيروز، ملک محمد، خو اجه محمد، ملک نا صر، ملک بهرام، ملک کا لا، بار بک شاه، مبارک شاه او مو سی خان۔

پړا نگيان په لا ند نيو ښا خو نو او څا نگو ويشل شوي د ي۔: ا ړند، زيتو ن خيل، ريد ي، عمر خيل، اسحاق، شا هو خيل، يو سف خيل، يا سين خيل، احمد خيل، محمو د خيل، مر چي خيل، تاتار خيل، د ولت خيل، رستم خيل، شموزي، اسحا قزي، شيخ زي، حسن زي، يو سف خيل، پيا را خيل، عمر زي، ا حمد خيل، مجيد خيل، گد ليي خيل، محمود زي، الف خيل او زکر يا خيل۔

35 پنړي

ز موږ تو کم پو هان (نسب پيژ ند و نکي) پنړي د پښتنو د غر غښت د ټولنيزې ډلي نه شميري چې په سهيلي پښتونخوا، افغانستان، پاکستان، بنگله د يش او هند و ستان کې ميشته د ي۔

په پخوانيو تا ريخو نو کې چې د د غې قبيلې يا د ونه پکې شوې د ه هغه تا ريخ خا نجها ني يا مخزن افغا ني د ی چې مولف يې خواجه نعمت الله هروي نورزی و چې د هند د مغولي واکمن جلا ل الد ين محمد اکبر د د ربار مؤ رخ و۔ همد اراز په انگر يزي مؤ رخينو کې ميجر را ور ټي، مو نت ستوارت الفنستن او د پټان د کتاب مؤلف سر اولف کيرو هم په خپلو ا ثا رو کې د پنړي قبيلې يا د ونه کړې د ه۔

د سهيلي پښتونخوا مشهور اد يب او تا ريخپوه پرو فيسر ولي محمد خان سيال کا کړ په خپل ر اثر[پښتو او پښتا نه په سهيلي پښتونخوا]کې د پنړي پښتنو په اړوند د اسي ليکلي د ي:" د پنړي قبيلي اصلي مرکز د کاکړ ستان د ژوب نا وه او د بوري تا ريخي سيمه د ه، خو بيا پنړيو خپله پلر نۍ سيمه پر يښې او د لو يې تا ر يخي پښتونخوا نورو سيمو ته لير د يد لي د ي۔ هغه وخت چې پنړيا نو خپل اصلي ټا ټو بی کا کړ ستان پر ښنود نو ځينې يې په پښين کې ميشته شول او ځيني يې د سيوۍ په تا ر يخي سيمه کې اباد شول۔"[45]

45 پښتو او پښتا نه په سهيلي پښتونخواکې، د پر و فيسر ولي محمد خان سيال کا کړ تاليف، ۹٤ مخ، کو يټه، ۱۹۷٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتونخوا مشهور مؤ رخ سید بها د ر شاه ظفر کا کا خیل په خپل اثر[پښتا نه د تا ریخ په رڼا کې] لیکلي د ي:" پڼي هم د کا کړو په څیر مشهوره او پخوا نۍ قبیله د ه چې جر ړې یې تر ویدي زما نو پورې رسي، چې د د وی ځینې خلک په افغانستان او ځیني هم په د کن کې استوګنه لري."[46]

د تا ریخ حیات افغا ني مو لف ډپټي محمد حیات خان له نن نه ۱۴۳ کلو نه د مخه د پڼیو د قبیلې په اړوند د ا ســـي لیکلي د ي:" د د غې قبیلې د نسب له شجرې نه د د غې قبیلې د ښا خو نو او ځا نګو ویش ډیر ښکاره او وا ضح د ی. د د غې قبیلې ښا خو نه هم په کا کړو ور ګډ یږي او د پڼي د قبیلې سیمه چې سیوۍ نو میږي د کا کړو په سیمه پورې اړه لري. کله چې یو مسا پر د ډاډر له سیمي نه په لو مړي مزل د شمال خو اته لاړ شي نو سیوۍ ته ر سیږي. د سیوۍ سیمه د کلکې خاورې نه جوړ شوي مید ان د ی، چې په ځینو ځا یو نو کې یې غر نۍ ویا لې را وځي چې د ځمکو په خړ وبو لو کې ور ځینې ګټه اخیستل کیږي. د سیوۍ او ډاډر نیل ډیر غوره جنسیت لري چې په کند هار او ایران کې د ملتان د نیل په پر تله زیات پیر ېد و نکي لري او د خیر پور د نیل سره بر ابر شمیرل کیږي. د د غې قبیلې د ایسوټ او مـــو سی خیلو ښا خو نه د کا کړو د سیمې ختیز خو اته په یوه غره او صحرا کې او سیږي او د مو سی خیلو له د وو ځا نګو نه د بلیل د ځا نګې نسل د شمیر له مخې زیات د ی چې زیا تره یې د کر نې په چا رو بو خت د ي او د ویمه ځا نګه یـــې چې لهر زي نو میږي او شمیر یې د بلیل د ځا نګې په پر تله لږ د ی، نو زیا تره خلک یې په ما لد ارۍ او د غو ا یا نـــو په سا تنه بو خت د ي. د پڼي قبیلې د لهون ښاخ د چځن او کند ر په سیمه کې او سیږي، چې د کا کړو د سیمې لو یدیـــز ته پر تې د ي او د د وی د استو ګنې له سیمې نه ما لګه د ځمکې د ښورې نه تر لا سه کیږي او د غه کسب خلک د ا ما لګه ټو لوي اوپه او ښا نو او غوا یا نو با ند ې یې کند هار او د کا کړو د مند و خیلو سیمې او نورو شا او خوا ســیموتـــه د خر څلاو له پاره وړي او په عمو مي تو ګه یې له غلې سره تبا د له کوي. ځینې وختو نه چې د غلې بیه لوړه وي نـــو د غلي سر ه یې په یوه وزن ور کوي او کله هم د وه چند ه اور بشي او جوار ور باند ې اخلي.

د پڼي ښاخ د خلکو د ود او د ستور کټ مټ کا کړو ته ورته د ی، خو د پڼیو یوه ځا نګه چې امر زي نو میـــږي او د ستو ریا نیو د قبیلې لو ید یز ته پر اته د ي، نو د هغوی د ود او د ستور د شیر ا نیو د قبیلې خلکو ته ور ته والی لري.د پڼي د قبیلي ټول شمیر چې په خپلې پخو انۍ سیمه کې پر اته د ي ۸ــــزرو تنو ته ر سیږي."[47]

د راو لپنډۍ په چهچه او هم د هزاره په سیمه کې د پڼي په نامه یوه سیمه شته چې پڼي پکـــې او ســـیږي. د هنـــد وستان په د کن کې هم د پڼیو په نامه یوه سیمه شته چې تقر یبا ۲ــــ تنه پڼي پکې استوګنه لري.له د ې نه پر ته د هنـــد د هر یانا د ایا لت د رو هتک د ضلعې په کو ها نه کې هم پڼي استوګنه لري چې شمیر یې تر ۵ــــ تنو زیـــات د ی. د هنـــد د اتهرا پرا د یش د ایالت په خو رجه نو مې سیمه کې هم ډیر شمیر پڼي استوګنه لري. یو شمیر کا کړ د هند د لو ید یـــز

---

46 پښتا نه د تاریخ په ر ڼا کې، د سید بهاد ر شاه ظفر کا کا خیل تالیف، پیښنور یو نیور سټي بک ا یجنسي، ۱۳۲۹ مخ، د ۱۹۶۲ کال چاپ

47 پښتني قبیلي، د کتور لطیف یاد، د پیښور چاپ، ۲ـ۷ کال، ۷ـ۷۱ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنګال په ایالت کې هم او سيږي. د هند د اند هرا پراد يش په ایالت کې هم پښې ژو ند کوي.خو هند و ستا ني پښتو خپله ژبه له لا سه ور کړې د ه. د هند و ستان په تا ريخ کې پښتو ډیر رول لو بولی د ی، په تیره بیا د اؤد خان پنی چې په ۱۷۱۳ میلاد ي کال کې د هند د مها شترا د ایالت د خا ند یش د سیمي تا متو صو به د ار تیر شوي د ي.[48]

35.1 د پښې قبیلې بنا خو نه

د پښتني شجرو سره سم پښې د د اني زوی او د غر غښت لمسی د ی. لا ند يني بنا خونه د پښې او لا د د ه: ختا ني، مر غزايي، سيڼ، مر غستن، قا سم، سا هنګ، زمری يا مزری، با بکر زي، خو ژک، ايسوټ، شکوڼ، لهون، سا مـی، وهپال، اتما نخيل، شد ي خيل، موسی خيل، علي خيل، بليل، لهر زي، حمزه خيل، ملهي زي، عمر خيل، ممي زي، مرد و خيل، نصر زي، انځر زي، حسن زي، مولي زي، با بړ زي، اعزز خيل، هيبت خيل، د ړې پلاري، سين زي، مغد ود زي، کما ل زي، جلال زي، خد وزي، احمد زي، اد ين زي، ملي زي، شها لم زي، عمر ګټ زي، کر مو زي، شـاد ي زي،تـو لا زي، کرم زي، طو طي زي، د اروزي، اد ينه زي، خاتوزي، کا نوزي، خو اجک زي، با زي، مر سينزي، کا بل زي، بهـر زي، با ئيزي، بهد ين زي، هر زان خيل، مکي زي، خان زي، خو يد اد خيل، زرو خيل، هلال زي، ګهد ازي او نور.

36 پو پلزي

ز موږ پښت پو هان (نسب پيژ ند ونکي) پو پلزي د سړ بنې پښتنو په ډله کې شميري چې د د را نيو پښـتـنو يوه څا نګه د ه. د را نيان په د وو سترو بنا خو نو ويشل شوي د ي چې يو يې ځيرک او بل يې پنج پای نو ميږي، چې بيا ځيرک د با رکز يو، اڅکز يو، الکو زيو او پو پلز يو په څا نګو او پنج پای د نو ر زيو، سا کزيـو (اسـحق زيـو)، اليزيو، اد وزيو او ما کو په څا نګو ويشل شوي د ي.

36.1 د پو پلزيو د قبيلې بنا خو نه او څا نګې

حبيبزي، ايوب زي، بارو زي، اسما عيل زي، حسن زي، قلند ر زي، با ميزي، بهلولزي، سد وزي او نور...

د پو پلز يو مشهور او نا متو خلک چې د ځينو په نو مو نو د د غې قبيلې بنا خونه نو مول شوي د ي:

ايوب، بارو، حبيب، حسن، اسما عيل، با مي، نصرت، غني، معروف خان، عمر خان، ملک سد و، خو لجـه شـير،

48 تاريخ حيات افغا ني، د ډيټي محمد حيات خان تا ليف، د پيښور چاپ، ۲_۷کال، ۲۵۸-۲۵۹ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسد الله خان، خضر خان، مست خان، د ولت خان، رستم خان، محمد زمان خان، نظر محمد خان، خد اد اد سـلطان، حسـين خان، زعفران خان، کامران خان، یحیی خان، مو سی خان، هارون خان، فتح الله خان، رحمت الله خان، بها د ر خـان، اسـما عیل خان، کمال خان، محبت خان، علي خان، جعفر خان، غازي خان، با رخان، نواب محمد خان، خد ا یار خان، مؤ من خان، عظمت خان، حلیم خان، ملک صا لح، اد م خان، بهلول خان، علي خان، شا هیا، مستی.

همد ا راز پو پلزي د نورو د ر انیا نو د څا نگې په پر تله ځکه مشهوره د ه چې د افغانستان بنسټ ایښنو د ونکی ابد الي احمد شاه بابا او د د ه اولاد ه په همد ې څا نگې پورې اړه لري. د افغانستان ولسمشر حامد کرزی چې په اصل کې د کند هار او سید و نکی د ی د پو پلزیو قبیلې ته منسوب د ی.

36.2 د پو پلز یو د قبیلې د استو گنې سیمې

پو پلزي د نورو پښتني قبیلو په پر تله د شمیر له مخې خور ا ډیر د ي. د وی زیا تره د کر نې په چـارو بـو خت د ي، خو یو شمیر یې د سو د اگرۍ په چارو او د و لتي ملا زمتو نو بو خت د ي. د وی زړه ور، هیواد پا لو نکي، جنگیالي، میلمه پال او علم خو ښوونکي خلک د ي. اوس د افغانستان په بیلا بیلو ولا یتو نو کې د د وی د اسـتو گنـي سیمي او شمیر په اړ وند معلو مات وړاند ې کوو.

1. د کند هار په ولایت کې: هغه شمیر پو پلزي چې د کند هار په ولایت کې استوگنه لري زیا ترهـیـې د کنـدهـار ولایت په مرکز، د شاه ولي کوټ، د امان، ارغند اب، خاکریز، پنجو ایي او ار غستان په ولسوالیو او د غورک په علا قد ارۍ کې استوگنه لري، چې د کند ها ر په ولایت کې د د وی مجمو عي شمیر د څه د پا سه ۱ــــ سلو زرو تنو په شا او خوا کې ښود ل شوی د ی.
2. د هرات په و لایت کې: پو پلزي د هرات ولایت د انجیل، گذرې، پښتون زرغون، غوریان، زند ه جان، اوبـې او کرخ په ولسو الیو کې میشته د ي چې د هرات په ولایت کې د وی ټول شمیر د ۳. زرو تنو په شا او خـوا کـې ښود ل شوی د ی.
3. د هلمند په ولایت کې: د هلمند ولایت پو پلزي د د غه ولایت د ناوه بارکزایي، نوزاد او د واشیو پـه علا قـه د ارۍ کې استوگنه لري، چې ټول شمیر یې د ۲. زرو تنو په شا او خوا کې اټکل شوی د ی.
4. د زابل په ولایت کې: د زابل ولایت پو پلزي د د غه ولایت د ترنک او جلد ک په ولسوالیو او همد اراز د میزان په علا قد ارۍ کې استوگنه لري، چې په نو موړي ولایت کې یې مجمو عي شمیر د ۱. زرو تنو په شا او خـواکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اټکل شوی د ی.

5. د ارزګان په ولایت کې: په د غه ولا یت کې پو پلزي د د غه ولایت په مرکز تیر ین کوټ او د خا ص ارزګان، ګیزاب، د هراود او د شهید حساس (بنا یې اوس یې نوم بد ل شوی وي) په او لسو الیو کې استوګنه لري چې په د غه و لایت کې د د وی شمیر د ٤. زرو تنو په شا او خواکې بنود ل شوی د ی.

6. د باد غیس په ولایت کې: یو شمیر پو پلزي د باد غیس ولایت د مر غاب او غور ماچ په او لسوالیو کې هم میشته د ي چې شمېر د ۳ــ تنو په شا او خواکې بنود ل شوید ی.

په د ې سر بیره یو شمیر پو پلزي په کابل او د هیواد په شمالي ولا یتو نو لکه بلخ، فاریاب، سر پل، جوزجان، کند ز او بغلان کې هم میشته د ي.

یو شمیر پو پلزي د سهیلي پښتونخوا په کو ئټه، چمن او نورو سیمو کې هم ژوند کوي. د پاکستان د ملتان او کر اچۍ په بنا رو نو کې هم پو پلزي شته.

با ید زیا ته کړو چې یو شمیر پو پلزي کو چیا نی ژوند لري او له یوې سیمې نه بلې ته لیږد ي، خو شمیر یې زیات نه د ی.

ماخوذ د [49، 50] نه .

37 تر کا ڼي (تر کلا ڼي)

تر کا ڼي (تر کلا ڼي) د پښتنو یوه ډیره مشهوره قبیله د ه چې د سړ بن په ټولنیز ګروپ پورې تړلې د ه. ترکا ڼي د پښتنو د نورو قبیلو په لړ کې یوسفزیو، مند ړو او ګګیا ڼیو ته ډیر نږد ې او د غه د رې واړه قبیلې د تر کا ڼیو په ګډون د بنا خي خیلو یا خو بني خیلو په نامه سره یاد ېږي.

د غه قبیله په پخو ا نیو متو نو کې او له هغې جملې نه د اخوند د رویزه په" تذ کرت الابرار والا شرار" کې د تر کلا ڼي په نامه یا د ه شوې د ه، خو اوس معمو لا د تر کا ڼي په لیکد ود لیکله کیږي.

---

49 معلو مات مختصر د ر باره اقوام و قبایل سر حد ي کشور، ۹۷-۹۸ مخونه، د کا بل چاپ

50 د کا بل سلطنت بیان، د ویم ټوک، ۸۷ مخ، د کا بل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو سفزي، مند ړ، ګګيا نې او تر کا نې چې په مجمو عي ډول د بنا خي خيلو په نامه ياد يږي د د وی اصلي او لو مړ نی ټا ټو بی د کند هار د ار غستان د سيمې په حد ود و کې د غو نډان او سره غره په شا او خواکې هغه ځمکه د ه چې د غوړې مر غئ په نامه ياد يږي. د وی چې د تر ينو پښتنو په ګا ونډ کې او سيد ل د تر ينو د فشار له کبله‌يـــې خپلــه سيمه پر يښود ه او د غو ريا خيلو له خوا د مقر په کڅئ کې په ور کړل شوې ځمکه با ند ې د څه وخت له پاره ميشـــته شول، خو له غوريا خيلو هم خو ابد ي شول او هغه ځمکه يې هم پر يښود ه چې په نتيجه کې د کابل خواته را و خو ځيد ل.کا بل. د راتګ په وخت کې اتما نخيل هم ورسره ملګري شو ل اوبيا د کا بل په شا او خوا ورشو ګا نو کې ميشته شول.

په هغه وخت کې په کا بل کې د تيموري کو رنئ مرزا ابو سعيد واکمن و چې ور پسې يې زوی مرزا الغ بيګ د همد غو پښتنو په مر سته په کا بل او غزني کې په ۱٤٦۹ ميلاد ي کال کې واکمن شو. له د غه ځا يه د د ې خبرې اټکل کيــد ای شي چې بنا يي بنا خي خيل پښتا نه به د کا بل ور شو ګا نو ته د پنځلسمې عيسوي پيړۍ‌د لو مړۍ نيما يي پـــه ورو ستيوکلونو کې را غلي وي.

مرزا الغ بيګ چې تر څو پورې کمزوری و د همد غو پښتنو نه يې مر سته غو ښته او په همد غو پښتنو به يې ځان سا ته، خو کله چې په خپلو پښو ود ريد اوپياوړی شو د پښتنو سره يې په مخا لفت لاس پورې کړ. په پای کې للـــغ بيګ وپتيبله او هوډ يې وکړ چې د د وی پياوړی ځواک مات کړي. هما غه و چې د بنا خي خيلو پښتنو مشرانو ته يې د وکه ورکړه او هغه د ا چې د بنا خي خيلو پښتنو مشرانو ته يې يوه ميلمستيا جوړه کړه او په ډير چل ول ســـره‌يـــې د هغوی د ۹ـ تنو په شا او خو اکې يې په يوه شپه له تيغه تير کړل چې اد يره يې د کابل د مر نجان د غو نډۍ د سياه سنګ د غره په لمنه کې پر ته د ه. د ا پيښه په غالب ګو مان د ۱٤۸ـ-۱٤۹ـ عيسوي کلو نو تر مينځ رامينځ ته شوې د ه.

تر د ې خو نړۍ او خو اشينوونکې پيښې نه ورو سته بنا خي خيل پښتا نه د کا بل نه د ننګر هار خو اته ولېږ د يد ل، خو ترکا ڼيو په لغمان کې واړول. يو سفزي، ګګيانې او اتما نخيل په ننګر هار کې او سيد ل چې بيانـــو ـمـــوړې د رې قبيلې په سوات کې ميشته شوې، خو تر کا نې چې په لغمان کې استو ګن شوي وو د لغمان خلکو د د وی له لا سه‌پـــه کا بل کې مغو لي واکمن ته د د وی له لا سه شکايت وکړ چې بيا د مغو لي پو ځو نو د فشار په و جه د ې تـــه اړ ايســـتل شول چې د لغمان سيمه پر يږد ي او با جوړ ته لاړ شي چې له هما غه و خته د با جوړ په سيمه کې استوګنه لري چــــې د افغانستان د کو نړ ولايت سره ګډه پو له لري.

37.1 قبيلوي جو ړښت

تر کا نې په لا ند نيو بنا خو نو با ند ې ويشل شوي د ي: سالار زي، ما موند، ابراهيم زي، اسوزي، او اسما عيل زي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. سالارزي: چې د با جوړ په لر امد ک، بر امد ک، لر سد ین، بر سد ین، ښار، ناوه ګی، کو ټکی، الیکی، چار منګ، بابو قره اورود کې میشته د ي. په سالارزیو کې د برم او لاد ه برم خیل او هلال خیل د د انګام او اسمار د تا ریخ سره نه شلید ونکي تړاو لري.په با جوړ سر بیره د افغانستان د کو نړ ولا یت کې هم ډیـــر شـــمیر ســا لارزي استوګنه لري اود د وی د استو ګني ځا یو نه په لاند ې ډول د ي:

   a. د انګام، شو نکړی، اغز باغ، اسمار، ساو خوړ، ناړی، ځو کی، بار ګام، ازیر ګل ببـــر یکـــوټ، ډمـــبرو، حصاره، کراړه، د م کلي، نر نګ، کنجګل، د و نايي او ټا نکو د ره کې میشته د ي

2. ما موند : ما موند په د وو مهمو ښا خو نو ویشل شوي د ي. لوی ما موند چې کا کازي هم ور ته وایي او واړه مـــا موند.

د ماموند لوی اکثریت په با جوړ کې او سیږي. د د وی ختیز ته سا لارزي، شمال ته یې د ا نګام، شمال لوید یز ته یې شوړ تن او د مرورې د رې، لوید یز ته یې چا رمنګ او سهیل ته یې د ښار ریا ست پروت د ی. لوی مامـــو ند د ما مو ند و په شمال او لو ید یز کې میشته د ي. په ختیز کې د لو یو ما مو ند و او سا لارزو تر مینځ بر ید (حد) د ملا سید غر د ی او د لو یو او وړو ما مند و تر مینځ بر ید لوی خوړ د ی. د لو یو ما مو ند و د ځا نګو او خیلو نو نو مو نه د اد ي: مسعود خیل، عمر خیل، یو سف خیل، سلیمان خیل او خلوزي. د وړو ما مونـــــد و خیلونه بړوزي، اوریازي او برم کازي د ي.

د لو یو ما موند و کلي د اد ي: غاښی، شبنتر، ذکي کوټ، ګیري، زري او تر خو. د وړ ما مو ند و کلــــي د اد ي: ځپري، مو ضی، کګی، وړوکی خرکی، با نډه، شا هي تنګی، لوی خرکی، بد ان، ډ مه ډوله او ډبر.

3. ابراهیم خیل: په ټو له تر کاڼي قبیله کې ابراهیم خیل د مشر توب او اعتبار څښتن د ي. د وی په اصل کې په ســـا لارزیو ور ګډ یږي، خو له کو مه وخته چې ابر اهیم نو می د با جوړ د سالارزیو مشر د خپلې سیمې د ازاد ۍ له پاره د مغو لو د امپر اتورۍ سره ډیرې جګړې وکړې او د با جوړ د سیمې خپلواکي یې په ډیرې میړانې ســـره وسا تله، نو د هغه ځای د پښتنو له خوا د ه ته د خان لقب ورکړ چې د غه مشري تر ډیرې مو د ې له پـــاره د د ه په کو رنۍ کې پا تې شوه او او لاد ه یې د ابر اهیم خیلو په نامه سره یاد ه شوه.

4. اسوزي: په مید ان او براول کې استوګنه لري.

5. اسما عیل زي: چې په مید ان او براول کې استوګنه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د باجوړ نه بر سيره تر کاڼي په د ير او د افغانستان د کو نړ په ولايت کې هم استوګنه لري چې په ديرکې ميشته تر کا ڼي په براول، ميد ان او جند ول کې استوګنه لري.

ترکاڼي زړور، ميلمه پا لو نکي او غير تي خلک د ي. په با جوړ کې د تر کا ڼيو شمير د ۱۸ تنو په شا او خو اکې بنود ل

شوي د ي، همد اراز په د ير کې ۸ تنه او د افغانستان د کو نړ په ولايت کې د تر کا ڼيو شمير د ٤٥ تنو په شا او خواکې ښود ل شوي د ي.

ماخوذ د [51، 52، 53، 54، 55] نه .

38 تره خيل

تره خيل په اصل کې غلجي پښتا نه او د احمد زيوقبيلې پورې تړلی ښا خ د ی چې د کابل ولايت د د د ه سبز ولسوالۍ په تره خيلو کې، د لغمان ولايت د تبې کو نج او تره خيلو په سيمو او يو شمير هم په کو هد امن کې ميشته د ي.

د د ه سبز ولسوالي چې د کابل په شمال ختيز اته کيلو متر ی کې پر ته د ه د خلکو مجموعي شمير يې (۱_۱۳٦ تنه د ی چې په سلو کې ۷. خلک يې پښتا نه او زيا تره تره خيل د ي.

د د ه سبز ولسوالي د شکر د رې، مير بچه کوټ، کلکا نو او د قره باغ سره ګډه پو له لري. د د ه سبز ولسوالي مرکز د تره خيلو په پل سنګي کې مو قعيت لري. د د ه سبز ولسوالي د لا ند نيوکليو او با ندو نه جوړه شوې د ه : تره خيل، د ه يحيي، بختياران، خواجه چا شت، د پای منار پا چا صا حب، خاص د ه سبز، اب د ره، قلعه شاه محمد، کټه خيل، نوار، سورخي، ابد ره بالا، جارو اود ه سبز بالا. په افغانستان با ند ې د رو سانو ديرغل په د ورانکې د دغې ولسوالۍ زيا تره خلک اوله هغې جملې نه تر ه خيل له خپلې سيمي نه مها جرت ته اړ شول او پيښور ته ولېږ د يد ل او

51 د پښتنو ټولنيز -اقتصاد ي جوړښت، د پښتو څيړنو بين المللي مرکز، د افغانستان د علومو اکا ډمي، ۱۳٦. کال

52 پير معظم شاه، تواريخ حا فظ رحمت خاني، پيښور، پښتو اکيډ يمي، ۱۹۷۱ کال

53 تذکرت الا برار والاشرار، د اخوند د ر ويزه تاليف، اد اره اشاعت سر حد، پيښور، ۱۹٦. کال

54 تا ريخ حيات افغا ني پښتو ژباړه، د محمد حيات خان تاليف، د پيښور چاپ، ۲۳٤ مخ

55 پښتني قبيلي، د کتور لطيف ياد، د پيښور چاپ ۷۵- ۷٦-۷۷او ۷۸ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زياتره يې د اکوړې او زا خيلو په کيمپو نو کې او سيد ل. د اسي ويل کيږي چې د تپل شوې جګړې په تر څ کې د د وی په سلو کې ۸. کورونه ويجاړ او د کر نې ځمکې يې شاړې شوې.

تره خيل زيا تره د کر کيلي اوباغو نو په چا رو بو خت د ي. د کر نې محصو لات يې غنم، جوار، ختکې او هند وانې د ي.د وی په خپلو بڼو نو کې د توت، زرد الو، انګوراو باد امو ونې لري، خو د پنبه ګل په نامه د تاکونونا روغې د د وی د انګورو حا صلاتو ته ډيرتا وان رسوي.په پخوا وختو نو کې د د وی ځمکې د کابل د سيند او هم د کاريزونو په ذريعه خړوبيد لې، خو د د يرش کلن تباه کوونکې جګړې په تر څ کې د د وی د اوبو لګولو سيستم بيخي ويجاړ شو، په تيره بيا پر له پسي وچکا ليو د د وی کرنې او ونو بو ټو ته ډير زيات ز يا نو نه واړول اواوس د ژورو څا ه ګا نو په ذريعه خپل د کر کيلې چارې پر مخ بيا يي، خو اوس يې هم ډيرې ځمکې د اوبو د نشتوالي له کبله شاړې پر تې د ي.حيوانات يې پسونه، وزې او غواګانې د ي.

تره خيل زيا تره د کر کيلي اوبا غد ارۍ په چارو بو خت د ي، خو لږ شمير يې د بيلا بيلو کارونو د تر سره کو لو له پاره کا بل ته ځي. د د ه سبز ولسولي په عمو مي ډول او په تيره بيا د تره خيلو سيمه په ځا نګړي تو ګه کوم رو غتون نلري، خو يوازې د وه رو غتيا يي کلينيکونه لري چې د ډاکټرانو او نر سا نو مجمو عي شمير يې ۸ تنوته ر سيږي چې د د وی د سيمې له پاره کفا يت نه کوي. د د ه سبز ولسوالي په مجمو عي تو ګه ۲ ليسې او د ګوتو په شمير لو مړ ني ښوونځي لري.

تره خيل غير تي، ميلمه پا لو نکي، نرم مزاجه او د ښو اخلاقو او کړو وړو څښتنان د ي. د روسي ير غلګرو په وړاند ې ښه په ميړانه جنګيد لي او خپل هيواد نی رسالت يې تر سره کړی د ی. د وی د علم او ښوونې او روزنې له چارو سره هم ځانګړې مينه لري.د د وی قو مي مشران او سپن ږيري هم ډير د رانه خلک د ي.

د تره خيلوخلک د سپورټ سره هم ځا نګړې مينه لري لکه غيږه نيونه، تيږه اچول اوپه ځا نګړي تو ګه توره وهل يا شمشير بازي پکې زيات رواج لري چې د لوبې په وخت کې د مخصو صو ډالو نو نه پکې کار اخلي اوپه د ې کار کې خورا مهارت لري.

په او سني وخت کې لا ند يني بهر نۍ مو سسي د ه سبز ولسوالۍ د بيا ود انولو په چارو کې مر سته کوي:

1. UNOPS- د د ه سبز د د ه يحي د ليسې او د سړ کو نو د جوړو لو په برخه کې مر سته کوي.

2. KOHINOOR- چې د کا ريزو نو په برخه کې مر سته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. CARE-چې د روغتيايي چارو او پو هنې په برخه کې مر سته کوي.

4. UNICEF-د پوهني او ښوونې او روزنې په برخه کې.

5. DACAAR- د اوبو او پاکوالي په برخه کې.

6. IAM-د خوړو او روغتيا په برخه کې.

7. SCA- د روغتيا او ټولنيزې سو کالۍ په برخه کې.

8. WFP- د خوړو په برخه کې.

9. PAYANA- د تره خيلو د ښوونځي په برخه کې.

10. ARKAR- د کاريزو نو په برخه کې.

11. ICRC-د پا يپونو په برخه کې.

په د ې ورو ستيو وختو نو کې د افغانستان د بيا رغا ونې وزارت پتيپلې د ه چې په د ه سبز کې به يو ښار گو ټې چې د ښار جوړولو په نړ يوالو معيارونو سره به برابر او د ۲۔ زره تنو له پاره به کورونه ولري جوړ کړي چې د ا په خپل ذات کې د د ه سبز د ولسوالۍ په غوړيد و اد پر مختگ کې ستر رول لو بولای شي.

39 تر کی

د پښتنود عنعنوي شجرو له مخې تره کي د غلجيو په ټولنيز گروپ پورې اړه لري. تره کی د موســـی زوی د ابر اهيم لمسی او د غلجي کړ وسی د ی. تر ه کي زياتره د غزني ولايت د مقر، نا وې، گيلان او اب بند په ولسواليو کې ميشته د ي چې ۲پر ۳ برخه خلک يې په کليو او با نډو کې او يوه برخه خلک يې په پو ند ه او کو چيا ني ډول ژونـــد کوي چې د د وی د شمير په تنا سب د هغوی سيمه وړه او کو چنۍ د ه. د د ې په وجه چې د مقر د سيمې زيا ته برخه علي خيلو او خد و زيو (خد رزيو) په لاس کې د ه نو ځکه د ځمکې د لږ والي له کبله يې يو پر ۳ برخې خلک په شـــپو نتوب او د پسونو، ميږو، وزو او غواگانو په روزنه او پا لنه ژوند کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تره کي قبيلي جنوب او جنوب ختيز ته د سليمان خيلو او تو خي قبيلې، ختيز ته يې سليما ن خيل، شمال تـــه يې علي خيل، اند ړ او هزاره او جنوب ته يې سيمه د ډيورنډ پر کر ښه د کا کړو پښتنو سره نښتي د ه.

د تا ريخ حيات افغا ني مؤ لف ډپټي محمد حيات خان په خپل د غه تا ريخي اثر کې چې ۱٤٤ کلو نه د مخه يې کښلی د ی د تر ه کو پښتنو په اړ وند د اسې ليکلي د ي : " په افغانستان کې د تره کو د قبيلې شمېر پنځلس زره کو رنيو تـــه رسيږي چې له ۲ پر د ريو نه زيات خلک يې د ايمي استو ګنځي لري او يوه د ريمه برخه خلک يې په پووند ه او کـــو چي ډول ژوند کوي. د د وی اصلي ټا ټو بی د مقر او ناوې سيمه د ه چې د د وی د سيمې په پر تله د هغوی سيمه وړه د ه. د د غې قبيلې خلک د مني مو سم په پيل کې د ژمي د تير ولو له پاره کند هار ته ځي او په پسر لي کې بير ته د مقـــر سيمې ته را ستنيږي چې د د وی د د ې تګ راتګ په اړوند د پښتو يو مشهور متل د ی چې د اسې وايې:

[چې چو نګښې وايې قر، تره کي وايې مقر چې چو نګښې وايې غار، تره کي وايې کند هار]

د د ې متل مقصد د اد ی چې کله د ګر مۍ د مو سم په پيليد و سره چو نګښې د قر غږ پو رته کوي، نو په د غه وخت کې تره کو کو چيانو ته خپل وطن او ټا ټو بی ور په ياد شي، نو د د وبي د تير ولو له پاره بير ته مقر ته راځي، خو کله چې چو نګښې د يخنۍ د رار سيد لو له کبله د غار نارې وهي نو تر ه کي د ژمي د تير ولو له پاره کند هار تـــه ځي چې د غه متل ډير شهرت لري.

د تره کي قبيلې ښا خو نه

د تره کي قبيله په لاند نيو ښا خو نو ويشله شوې د ه:

با د ين خيل، ناخيل، ساک خيل، تسويل خيل، ګر بز خيل، با رک خيل، مصري خيل، حسن خيل، حا تم خيل، لالو خيل، جما ل خيل، ګربز خيل، حريف خيل، ګلان خيل، شباب خيل، تراب خيل، سليم خيل، کنجو خيل، ميري خيل، کلـــو خيل، نوروز خيل، تا جو خيل، اناري خيل، صا بر خيل، نازک خيل، د لد ار خيل، شيکي، المري، قد رت خيـــل، د وران خيل، خجل خيل، شاګل خيل، شيرين خيل، سد و خيل، شيخ نور خيل، نور خا ن خيل، سد و خيل، خيرو خيـــل، کـــبير خيل، سالي خيل، قتال خيل، اکبر خيل، زرين خيل، تري خيل، بستام خيل، لا جمير خيل، شهباز خيل، قباد خيل، ســــيني زي، نورزي، ملک د ين خيل، موسی خيل، ګران خيل، بر ا هم خيل، زلو خيل، خان خيل، صا حبد اد خيل، فراق خيـــل، بيګو خيل، شاه عبد ال خيل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

39.1 د تره کي قبيلې د استو ګني سيمې

1. د غزني په ولايت کې : لکه چې په پيل کې مو يا د ونه وکړه چې د د غې قبيلې اصلي ټا ټوبی د غزني ولايت د مقر، ناوې، ګيلان او اب بند ولسوالۍ د ي. په تيره بياپه مقر او ناوه کې زيات شمير تر ه کي ژوند کوي.

2. د زابل په ولايت کې : تره کي د زابل ولايت په مرکز کلات او هم د شاه جوی په ولسوالۍ کې ژوند کوي.

3. د کند هار په ولا يت کې: د د غې قبيلې کو چيان په عمو مي تو ګه په ژمي کې د کند هار ولايت د ريګ ا و اڅکز يو په سيمو کې او همد ا راز د کند هار په نورو بر خو کې ليد ل کيږي، د د وی يو شمير د ډيو رنړ له کر ښې تير يږي او د کا کړو د قبيلې سيمې ته ليږد ي او تر پښينه پورې ځي.

4. د هلمند په و لا يت کې: د تر ه کيو د قبيلي يو شمير خلک د د غه و لايت د ناد علي او ګر مسير په ولسو اليـــو کې هم ژو ند کوي.

5. د باد غيس په ولا يت کې : د با د غيس په ولايت کې تره کي د د غه ولايت د مر غاب ولسوالۍ د بو کن په کلـــي کې چې مشر يې ملک عبد الر حمن خان د ی استوګنه لري. پرد ې بر سيره د نو موړي ولا يت د غو ر مـــا چ د ولسو الۍ په ځو کليو کې هم تره کي ا ستو ګنه لري.

6. د فارياب په ولايت کې : د د غه ولايت د قيصار او پښتون کوټ په ولسو اليو کې هم تره کي شته، چې يو شمير يې کو چياني ژوند لري.

7. د سر پل په ولايت کې: د د غه ولايت په ځينو کليو کې هم تره کي استوګنه لري.

8. د کند ز په ولايت کې : د د غه و لايت په ځينو ولسواليو کې هم تره کي استوګنه لري.

9. د ننګر هار په ولايت کې: د د غه و لايت د چپر هار د ولسوالۍ د تره کو په کلي کې هم زيات شـــميرتـــره‌کـــي استوګنه لري چې شمير يې ۳ـــ تنو ته رسيږي.

10. په سهيلي پښتونخوا کې: د سهيلي پښتونخوا په کو ئيټه، پشين، ژوب، سيوۍ او کچلاغ کې هم يو شمير تره کي استوګنه لري، چې په سهيلي پښتونخوا کې د د وی ځيني نا متومشران د اد ي: تاد ين خان تره کی، چار ګل خان تره کی، الحاج شير محمد خان تره کی، حاجي عبد الغفور تر ه کی، محمد يو سف خا ن تر ه کی او حا جـــي ګلاب

(c) ketabton.com: The Digital Library

خا ن تر ه کی.

39.2 د تره کو د قبیلې نومیالي او مشران

د تاریخ حیات افغا نی په قول ۱٤٤ کلو نه وړاند ې په مقر او نا وه کې د د وی مشران او نو میالي خان تر ه کـــی، محمود خان تر ه کی، زمان خان تر ه کی، هارون خان تر ه کی، مر تضی خان تر ه کی او میر احمد خان تر ه کی ول.

د افغانستان د خلک ډیمو کر اتیک گو ند مشر او د انقلابي شورا رئیس نور محمد تره کي چـــې د ۱۹۷۸کـــال د ثور د کو د تا په نتیجه کې یې ځواک تر لا سه کړ هم د غزني د مقر ولسوالۍ د سور کلي تره کی و.

سر بیره پرد ې عبد القد یر تره کی د افغانستان د ستري محکمې لو مړنی رئیس و، چې د اعلیحضرت محمـــد ظا هر شاه له خوا پر د غه د نده گو مارل شوی و.

د کابل پو هنتون د حقو قو د پو هنځي پخوانی استاد او سیا ستپوه ښاغلی د کتور رو ستار تر ه کی هم د تـــره کی قبیلي ته منسوب د ی.

تره کي غیر تي، میلمه پا له، هیواد پا لو نکي او په پښتني ننگ او پښتنواله با ند ې ټینگ خلک د ي. د انگریزي یر غلگرو سره په د ري گو نو جگړو کې یې ښې تورې و هلي د ي چې ښه بیلگه یې د ستر غازي صـــاحب خـــان پـــه مشرۍ د د وی د غه و یا ړلې مبا رزې وې چې زموږ د گران هیواد افغانستان په ویا ړلي تا ریخ کې ثبت د ي.

د روسي یر غلگرو او د د وی د لاسپو څو پر خلاف هم د تره کو د قبیلې مبارزې د ستا ینې او شا بسي وړ د ي.

40 ترین

ترین په سړ بني پښتنو کې یوه مشهوره قبیله د ه چې په افغانستان، سهیلي پښتونخوا، پښتونخوا او په پاکستان کې استوگنه لري. د پښتني روایاتو او د نسب د شجرو نه جو تیږي چې ترین د شر خبون زوی او د سړ بن لمســـي د ړې زامن د ر لود ل چې ابد ال، سپین او تور نو مید ل چې د سپین او تور اولا د ه د خپل پلار په نامه په تریـــن ســـره مشهور شول. د ترین هغه زوی چې تور وزمه و هغه په تور تر ین او هغه بل زوی یې چې سپن رنگی و په سپین تـــر ین مشهور شو چې د د وی د هر یوه او لاد ه د سپینو او تورو تر ینو په نامه یاد یږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

40.1 ښنابښونه

د حيات افغاني مؤ لف ډېټي محمد حيات خان د تور ترين او سپين تر ين په اړه د اسي ليکلي د ي:

40.1.1 تور تر ين

تور تر ين د د رانيو د ملک سهيل ته په پشين کې او سيبري چې لو يد يځ ته يې د شوراوک سيمه چې د بړ يڅو قبيلې ټا ټو بی د ی او سهيل ته يې د شال سيمه چې د تکتو غر د د غو سيمو تر مينځ پو له جوړوي. د پشين سيمه تقر يبا ۸. ميله او ږد والی لري او د غه او ږد والی د شمال ختيز نه د تو بې ختيز خو اته غز يد لی د ی، چې تر ټولو سورور ځای يې ٤. ميله پلنوالی لري.

د پشين سيمه د بړ يڅو د سيمې يعنې شو راوک نه لوړه د ه او سطحه يې هم د شوراوک نه ډير لوړ والی او ژور والی لري، خو د شوراوک په پر تله ډيره اباد ه او شنه د ه. د لته د ځمکې يوې کو لو له پاره د او ښنا نو په پر تله له غوا يا نو نه زيات کار اخيستل کيږي، که څه هم په يوې کو لو کې کله نا کله د او ښنا نو نه هم ګټه اخلي، نو ځکه د د وی په سيمه کې او ښان هم روزل کيږي. که څه هم تو رترين ز يا تره په کر نې او ما لد ارۍ با ند ې خپله ګو زاره کوي، خو يو زيات شمير يې د سند ه اوکند هار تر مينځ په سو د اګرۍ بو خت د ي. د د غې قبيلې ځيني د ود ونه او روا جو نه د ر انيا نو ته ورته د ي او د د وی خان د د رانيو د خان سره يو شان حيثيت لري.

د کابل امير او د کند هار حا کم پخوا د د غو خا نا نو په چارو کې لاسو هنه نه کوله، خو د غو خا نا نو په ټا کلي شمير سپاره د کابل د امير د ربار چو پړ ته استول، چې د غه کار به د قلنګ په بد ل کې تر سره کيد ه او کله کله به هم د د وی خا نان د ربار ته ور غو ښتل کيد ل.

د پښين د ټولو او سيد ونکو شمير تخمينا کور نی ۱. کو رنۍ شميرل شويد ي، چې په د غه سيمه کې سيد ان هم او سيږي، چې په د غو سيد انو کې ډير تکړه سو د ا ګران هم شته د ي. د تور تر ينو شمير تقر يبا ٦... کورنۍ ښود ل شوی د ی.

40.1.2 سپين تر ين

د غه قبيله په شمير کې له تورو تر ينو نه لږ د ي، د وی په څلورو ښا خو نو بيل شوي د ي او د ژوره په نامه واد ي کې چې د ټل او چو ټيالې په ميد انې برخه کې پر ته د ه او سيږي. د د وی او تورو تر ينو تر مينځ يو څه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاکړو ملک پروت د ی، خو د وی په د ود او د ستور کې له تورو تر ینو سره یو والی لري. د وی قوي او متهور خلک د ي. د د واړو تر ینو یعني هم د تورو تر ینو او هم د سپینو تر ینو مشري او ریا ست سره له د ې چې سره لیرې پر اته د ي د یوه خان په لاس کې د ه او د پښته پښته مشري او خاني د تورو تر ینو د بټي زي په ښا خ پورې اړه لري. د د ې خبرې د ثبوت له پاره د غه لا ند ینی متل مشهور د ی :

خاني د ه په د وه کوره--- په تر ین کې په بټي د ه--- په لو حاڼي کې پر کټي د ه

د د ې متل مقصد د اد ی چې خاني په د ووکو رنیو پورې اړه لري، د لو د یا نو په لو حا ڼي قبیلې کې د کټي زیو په ښاخ کې او بل د تر ین د قبیلې د بټي زي په ښا خ، چې د ا خبره پوره ثا بته د ه چې په د واړو تر ینو کې یو خان د ی او نو موړی هر کال د سپینو تر ینو سیمې ته د قلنګ د را ټو لو لو له پاره ځي او که څوک ونه غواړي نو کري وکړي، نوله هغه نه د د غه کار په بد ل کې پیسي اخلي، کله چې د کابل په د ر بار کې بې نظمي را مینځ ته شي، نو پر د وی هم د غه بې نظمي او فسا د ونه تاثیر کوي او خپلسري کیږي. اوس د کند هار حا کم د پشین له سیمې نه په ټا کلې اند ازه نغد ې روپۍ اخلي.

د سپینو تر ینو د رې واړه سیمې سره نښتې د ي. ژوره چې د واد ی نه په پورتنۍ سیمه کې د ځپر د غره له نږد ې سیمو نه بیلیږي، د غرونو په مینځ کې تنګه، خو کوزې خواته پر اخه د ه، ترد ې ځا یه چې اباد ي هم پکې د ه او د وه لوی کلي هم پکې شته. ټل بیا د د غه ځای په پر تله لږ څه پر اخه د ی او د بوري او چو تیالي مید ا نونه هم ور سره یو ځای کیږي. د ټل او چو تیالی سیمه د سیوی له سیمې سره پرتله کید ای شي، خو هو ا یې له سیوی نه یوه لند ازه ښه د ه.

د او د ترین د قبیلي په اړوند د ډیټي محمد حیات خان لیکنه چې ۱٤٤ کلونه ترې تیر یږي او په ښکاره توګه معلو میږي چې په هغه وخت کې د ترین سیمه او پشین د افغانستان د خاورې یوه برخه وه چې د کابل امیر او د کند هار حاکم پرې تسلط د رلود.

40.1.3 نور ښاښونه

د تر ینو د قبیلي ښا خو نه د اد ي: وزیر، جم، سلیمان، او مچي، با بو، ملمو ني، مندیزي، منګل زي، نیک ختاني، بټي زي، تورل زي، ها رون زي، سیکمي، ملکیار، اسما عیل زي، باروزي، حید ر زي، یعقوب زي، احمد زي، هیکل زي، خانخیل، ترینزي، بد لزي، فیروززي، لا لا زي، ملیزي، شاد ي زي، سخي زي، بلوزي، اغا خیل او نور...

(c) ketabton.com: The Digital Library

40.2 د ترین د قبیلې د استو گنې او سنی سیمې

1. په سهیلي پښتونخواکې

ترین د سهیلي پښتونخوا په پشین، ژوب، کو ئیټه، کلای عبد الله، زیارت، هر نایي، سنځاوي، لور لایي، گلستان، سیوی، شراګه، خو ست، د وکي، اوستا محمد، جهل مګسي، گند اوه، مستو نګ، کلات او کزد ارکــې اســـتوگنـهلــري. د لورلایي او زیارت اکثره پښتانه ترین د ي.

2. په افغانستان کې

یو شمیر ترین په کند هار، هلمند او اوروزګان په ولا یتو نو کې میشته د ي. د اسي ویل کیږي چـــې د ارزګـــان ولایت مرکز تیرین کوټ د تر ینانو په وجه په تیر ینکوټ با ند ې یاد ېږي.

3. په پښتونخوا کې

د پیښور د پچګي په کلي کې هم ګڼ شمیر تر ین او سیږي چې ویل کیږي د پشین نه د لته را لیږ د یدلـــي د ي. په د ې بر سیره په هر یپور او هزاره ډویژن کې هم زیا ت شمیر تر ین او سیږي. د اسي و یل کیږي چـــې دهـــزاره د ضلعي تر ینان د کند هار او ژوب له سیمي نه هزاره ته لیږ د ید لي د ي. هغه وخت چې لوی احمد شاه بابا پر هند با ند ې برید کاوه نو د هزاره د سیمي تر ین مشر انو لکه نجیب ا لله خان تر ین، سعاد ت خان اوز بر د ست خان د د ه په په پوځ کې لوړې پو ځي د ند ې د ر لود ې. همد ارز د سکهانو سره په جګړه کې د هزاره د سیمي مشر انو لکه محمد خان تر ین او بو ستان خان تر ین د میړانې ډېرې کا ر نا مې له ځا نه پر یښي د ي. په او سني وخت کې د هزاره ســـیمي پـــه تـــر ینوکې عبد الر حمن خان ترین او د هغه زوی جها نګیر خان د ي چې سیاسي او د ېپلو ما تیکي د ند ي لري.

د پاکستان پخوانی جمهور رئیس فیلډ ما رشال ایوب خان ۱۹-۷-۱۹۷٤، د د ه زوی ګو هر ایوب خان او لمسی یـــې عمر ایوب خان د هر یپور بېټي زي ترین پښتا نه د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخوذ د ([56]، [57]، [58]، [59]، [60]، [61]، [62]) نه

41 تنړي

که چیري د تنړیو پښتنو د نسب شجره په غور سره و څیړل شي نو جو ته به شي چې د وی په اصل کې کرلاڼي پښتانه د ي. تنړی د شیتک زوی د ی او د غه قبیله په د ریو عمد ه څانګو و یشلې شوې د ه یعني ار یوزي، مر یخیل او سینکي.

تنړي په عمو مي ډول د افغانستان د خو ست و لایت د تنړیو په ولسوالۍ کې چې د خو ست جنوب ته مو قعیت لري استوګنه لري. د تنړیو سهیل ته ګوربز او مد ه خیل وزیر پر اته د ي چې د ډیو رنډ کر ښه مد ه خیل او تنړي سره جلا کوي، لو یدیز ته یې ځد راڼ، شمال ته یې د شمل سیند او اسما عیل خیل او ختیزې بر خې ته یې هم ګو ر بز پر اته د ي.

د تنړیو قبیله پر ۱۱۲ سترو او کو چنیو کلیو و یشلې شوې د ه. د د وی لو یدیز خواته غر ډیر لبـاد او زیاتره خلک یې په غر ونو کې او سیږي.

د حیات افغا ني د تا ریخ مؤ لف ډیپټي محمد حیات خان په خپل د غه مشهور اثر کې چې ۱٤٤ کلونـه د مخـه یې کښلی د ی د تنړیو په اړوند د اسي لیکلي د ي [63]:

تنړي د خو ست په لو یدیز او جنوب کې میشته او زیا تره په غر ونو کې او سیږي، خو ځیني خلک یې د غـر ونو په لمنو کې هم استوګنه لري. د د وی لوی کلی د د رګي په مید ان کې د ی چې ٥ــ کوره لري. ویل کیږي چې د د وی د وسله والو کسا نو شمیر ١ـــ تنو ته رسیږي. د د رګي پر ته چې د د وی د سیمې خورا لوی کلـی د ی د ا لانـد ې کلي هم مشهور د ي.: حصارک، ګو خه، نر خی او اتمان. تنړي په مسقفو یا چت لرونکو کورونو کې ژ وند کوي. د د وی

56 پښتنې قبیلې، د د کتور لطیف یاد اثر، ۸۱-۸۲-۱٥۹او ۱٦. مخونه، د پښیور چاپ
57 د پښتنو قبیلو شجرې او مینې، د پو هنوال محمد عمر رونډ میا خیل تا لیف، ۲ــ مخ د کا بل چاپ
58 http://www.khyber.org/pashtotribes/t/tarin.shtml
59 تا ریخ حیات افغا ني، د ډیپټي محمد حیات خان تالیف، ۱۷ـ ۱۷۱ ـ ۱۷۲ مخونه، د پیښور چاپ
60 د کا بل سلطنت بیان، د مونټ سټوارټ الفنسټن تالیف، پښتو ژباړه، ۱۲۱ او ۱۲۲ مخونه، د کا بل چاپ
61 تواریخ خو رشید جهان، د شیر محمد خان ګنډ اپور تالیف، ۲ـ٤ مخ
62 http://en.wikipedia.org/wiki/Tareen
63 حیات افغا ني، پښتو ژباړه، د پیښور چاپ، ٤٣٣ او ٤٣٤ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لو يد يز غر ښه شين د ی، ګڼ سيوری لري او د لته ډير ښکاري با زان هم شته. د تڼيو ټول شـــمير ۱۲ــ زره تنـــه د ي، چې له د غه شمير نه يې ۳ــ تنه و سله وال د ي. د د وی د ټو پکو شمير د د وی وسله والو کسا نو په پر تله ۱/٤لږ د ي. د د وی ۳ــ تنه توري لري. په تڼيو کې هغه خلک چې ټو پک نه لري، نو تورې او سپر ونه ضرور له ځا نه سره ساتي. تڼي ډير زړور او جنګيالي سر تيري د ي. د خوست د سيمي په ګوند يو کې د وی په سپين ګو ند ی کې شــامــل د ي. تڼي زياتره د کر کيلې په چا رو بو خت د ي، څمکې يې للمي، خو يوه اند ازه يې د اوبو په ذريعه خړو بيـــږي. د د وی ځيني خلک د بنو تر سيمې پورې د تنبا کو او نورو شيا نو سو د اګري کوي، خو له خپلې سيمې نه يې بهر زيـــاتـــره تګ راتګ نه خو ښيږي، که څه هم د وی د خو ست د سيمې د حا کم رعيت بلل کيږي او د کال ۱ــ روپۍ ما ليه ور کوي. سره له د ې چې د ومره لږه ما ليه ورکوي، خو بيا هم د خپل غر ور، زړور تيا او سختو غر ونو د شته والي له کبله کله نا کله د خو ست د حا کم نه يا غي کيږي. که څه هم د تڼيو تر مينځ کو رنۍ د ښمنۍ نشته، خود د غې قبيلې ښا خو نه په د وو ګو ند ونو ويشل شوي د ي چې ار يوزي او سينکي يې په يوه ګو ند او مر يخيل يې په بل ګو ند پورې اړه لري چې د شمير له مخې د مريخيلو او بيا په مر يخيلو کې د اتي خيلو شمير زيات د ی. په مري خيلو کې د رې نا مې په يوه خوا او خيبي خيل، اتما نزي او خبر زي په بله خوا د ي. ګل خان او ګل هيبت د د رې نا مې په ښاخ، اسما عيل او د اد ګل د خيبي خيلو په څا نګې او خان، فقير، شير احمد او د لواز د تڼيو د قبيلې ملکان د ي

په او سني وخت کې د تڼيو ستر کلي د اد ي: حصارک، ګو خه، نر خی، ايتمان، کو چون، ډبر، وريځـــی، ديـــر ملکه، سنګړای، تور خيل او ور ژله.

تڼي په عمو مي تو ګه لوړې ونې، غنم رنګه او ښا يسته څيري لري. د وی زړور او جنګيالي خلک د ي. د هيواد د خپلو اکۍ په د ر يو جګړو کې چې د انګر يزي ښکيلا ګګرو پر خلا ف شوې د ه د تڼيو ونـــډه ډيـــره د رنـــه د ه. د روسي ير غلګرو په وړاند ې هم د وی د مقا ومت سنګر ونه تا ود ه سا تلي وو.

41.1 د تڼيو د قبيلې ښا خو نه

لکه چې د د ې مقالې په لو مړ نۍ برخه کې وويل شول چې تڼي کرلاڼي پښتا نه د ي او په د ر يو عمد ه ښا خـــو نو ويشل شوي د ي، د د وی د پا تې ښا خو نو نو مو نه په لا ند ې ډول د ي : د رېنـــومي، اريـــو زي،مـــر يخيـــل، سينکي، ګد يو خيل، جنګي خيل، تر خيل، عبد الخيل، اتي خيل، نو کو ر خيل، عيس خيل، زند ه خيل، شبو خيـــل، حـــا جي خيل، سره، بند ه خيل، کول کهول، خند ګي، منتګ، رو شا نه، د ک خيل، خيد ود خيل، پيزن خيل، ميد ود، ډبري، وتک خيل، اتو نزي، ميمي خيل، سيټ خيل، ګو يد ا خيل، مينه خيل، خبر زي، تور خيل، ايد ل خيل، بر يم خيل، ار ګند خيل، حصا رکي، سپير کي، چيچکي، کا مل خيل، لجي خيل، ميران، زرک، شهد اد خيل، لا جمير خيل، انډي خيل، شارزي خيل، پا يک خيل، ار شه خيل، بکر خيل، خو جي خيل، تر ين خيل، ر شيد خيل، ابر اهيم خيل او نور...

(c) ketabton.com: The Digital Library

41.2 د تڼيو د قبيلې شمير

لکه چې د مخه مو ولو ستل د حيات افغا ني مؤ لف ١٤٤ کلو نه د مخه د تڼيومجمو عي شمير ١٢ــزره تنه ښو د لي وو، خو د ورو ستيو د سر شمير نو او سر وي ګا نو له مخې د د وی او سنی شمير تر ٣ـ زرو تنو زيات ښو د ل شوی د ی۔

41.3 د تڼيو د قبيلي مشهور کسان

تڼي په مجمو عي تو ګه د علم او پو هې سره ز يا ته مينه لري چې د علم او پو هې په ډګر کې د يو شمير کسا نو نو مو نه اخيستلای شو۔

1. استاد حکيم تڼيوال

چې په يو وخت کې د کا بل پو هنتون ا ستاد و۔ د د ه د پښتنو او پښتنو د ټو لني په ا ړوند زياتې مقالې ليکلي او يو اثر يې چې د ښا غلي پو هاند ر سول امين په ملګر تيا ليکلی و د " پښتنو ټولنيز - اقتصاد ي جــو ړښــت "نــو ميږي چې په ١٣٦٥ لمريز کال د افغانستان د علو مو اکا ډمۍ د پښتو څيړ نو د نړ يوال مرکز له خوا د ښـا غلـي د ســر محقق د مر ستيال جلات خان حکمتي په سر يزې او اډيټ خپور شوی د ی چې د پښتنو د قبيلوي جوړښت په اړوند يو ګټور کتاب د ی۔ استاد حکيم تڼيوال د پکتيا د و الي په تو ګه هم د ند ه سر ته رسوله، چې بيا ورو ستهـپــه شــهاد ت ور سيد۔

2. استاد ګلد اد

په پيل کې د ننګر هار د طب په پو هنځي استاد و چې خپلې زد ه کړې يې په شوروي اتحاد کې سر ته رسولې وي، ور وسته د لوړو زد ه کړو وزير او بياد افغانستان د علو مو اکا ډمۍ د ر ئيس په تو ګه يې هم د ند ه ســر تــه ر سوله۔

3. استاد وزير تڼيوال

د هند په عليګړ ه پو هنتون کې يې د ژ بپو هنې په برخه کې خپله ما ستري ا خيستې وه، د کا بل پو هنتــون د ژبو اواد بياتو د پو هنځي د پښتو ډيپار تمنټ استاد واو ورو سته د افغانستان د علو مو په ا کا ډمۍ کې د خپر ونــو مــد

(c) ketabton.com: The Digital Library

يرو، څه مو د ه يې د المان د بر لين په پو هنتون کې د پښتو ژبې استا د هم پا تې شوى و، چې د ژبپو هنې په برخه کې يې زيا تې مقا لې ليکلي د ي.

4. د سر محقق مر ستيال مو لا جان تڼيوال

د کا بل په پو هنتون کې يې د ليسا نس او المان کې يې د ما سترۍ تر کچې پورې زد ه کړې کړي د ي. د ی همد ااوس هم د افغانستان د علو مو اکا ډمۍ د ژبو اواد بياتو په مرکز کې علمي غړی د ی او د پښتو د گر امر او ژبپو هنې په اړوند په څيړنو بو خت د ی او په ژبپو هنه کې يې ډيرې مقالې ليکلي د ي.

5. احمد جان تڼی

د کا بل پو هنتون د فلسفې د څا نگې فا رغ د ی، وروسته يې د ژو رنا ليزم سره مينه پيد اشوه، د ملي د فـــاع وزارت په نشر اتي بر خو او هم د با ختر اژانس کې يې خپلې د ند ې تر سره کړي د ي. د هيواد په ډيرو ور ځپا ڼو او مجلو کې يې گڼ شمير مقا لې خپرې شوي د ي.

6. شهنواز تڼی

د افغانستان د اردو صا حب منصب و، په شوروي اتحاد کې يې زد ه کړې کړي د ي، ورو ســـتهـيــې د ډلکــتر نجيب الله په و خت کې د افغانستان د د فاع د وز ير په تو گه د ند ه سر ته رسوله.

ماخوذ د ه [64، 65، 66] نه.

42 توخي

تو خي د غلجيو پښتنو په ټولنيز گروپ کې يوه مشهوره قبيله د ه. د پښتني رواياتو او شجرو پر بنسټ تـــو خی د هو تک بابا(٦٦١-٧٤ـ هجري قمري) ورور، د بارو زوی، د تو لر لمسی او د غلجي کړ وسی د ی، چې د تـــو خـــي قبيله د د ه په نامه مشهوره د ه. [67]

---

64 معلومات مختصر د ر باره اقوام و قبائل سر حد ي کشور، د شير رحمن د وړ تاليف، ٦٧ مخ، کابل

65 پښتانه د تا ريخ په رڼا کې، د سيد بهاد ر شاه ظفر کا کا خيل تا ليف، پيښور-١٣٩٦ مخ

66 پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، ٨٣-٨٤ او ٨٥ مخو نه، د پيښور چاپ

67 پټه خزانه، محمد هوتک بن د اؤد، ٩ مخ، د ١٣٣٩ کال چا پ، کا بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تو خو قبیلې د هو تکو تر عروج وړاند ې د غلجیو پښتنو په ټولنیز ګروپ کې لو مړ نی مقام او ځـــای د ر لود او سلطان ملخی تو خی چې د هند د مغو لي امپر اتور اورنګزیب عا لمګیر (1068-1118هجري) معا صر و، د تو خو د قبیلې ډیر مشهور مشر او سرد ار تیر شوی د ی. [68] نو موړ ی د میر ویس خان بابا د مور نازو انا پلارو.

د تو خو سیمه د کند هار ولایت لمر خا ته ته په ۸۵ میله وا ټن کې مو قعیت لري چې په کلات غلجـــایـــي ســـره مشهوره د ه او د تو خو صد ر مقا م ګڼل کیږي. تو خي د تر نک د رود پر څنډو د پل سنګي نه نیـــولې تـــر شـــیباره پورې استوګنه لري [69]

مشهور انګریز مؤرخ مو نټ ستوارټ الفنستن په خپل کتا ب (An Account of The kingdom of Caubul) کې چې د افغانستان د علو مو اکا ډمۍ د پښتو ټولنې د نو د نړ یوال مرکز له خوا د کابل ســـلطنت د بیـــان تـــر عنوان لاند ې په پښتو ژبه تر جمه شوی د ی:

په هغه و خت کې د تو خو د قبیلې شمیر ۱۲ زره کو رنۍ ښو د لې د ي، په د ا سي حال کې چې د حیات افغاني د تا ریخ لیکوال ډپټي محمد حیات خان ۱٤٤ کلونه وړاند ې د تو خو شمیر ۱۵ زره کو رنۍ ښو د لې د ي [70]

د زابل ولایت د ار غند اب د واد ۍ په شمالي برخه کې چې د هزاره ګا نو د سیمې تر څنګ پرتـــه د ه او هـــم د میزان سیمه د تو خو په ولکه کې د ه. همد اراز یو شمیر تو خي د ناوې د واد ۍ په جنوبـــي او ښـــکتنۍ برخـــه کـــې استوګنه لري، پاتي یې په شیبار، هلتاغ، ار غند اب، باغر، د ای چو پان، جلد ک، کاکړ، نو بهار، کلات، شاه جوی، شملزي او شینکي کې میشته د ي.

42.1 د تو خو د قبیلې ښا خو نه

د تو خو قبیله په لا ند نیو ښا خو نو ویشلې شوې د ه: ر همند، ایوبزي، حسن زي، رستم خیل، پوپـــل خیـــل، مغد ود خیل، یو نس خیل، با ټا خیل، بسو خیل، بامیو خیل، اکازي، محمد زي، شملزي، جلالزي، با بکر زي، میرا نـــزي، جعفر زي، پیروزي، پیر خیل، کشیا ڼي، نتوزي، مو سی خیل، حسن خیل، عا شو زي، سوري زي، سید خیل، عر لقـــي، برانخیل، خو ید اد خیل، نظر خیل، شکي خیل، ما مي خیل، علیشیر زي، انه زي، مټه خانخیل، کا لو خیـــل، فقیـــر زي، ببري، مو سی زي، شاه حسن خیل، سیکاک، اد م زي، هو تکزي، اقر بي زي، پیرکزي، عیسی زي، بر هان خیل، پـــلتـــو

68 تاریخ حیات افغاني، ۲۸۵ مخ، د پیښور چاپ، ۱۳۸٦ کال
69 هو تکي ها، عبد الرؤف بینوا، ۵-٦ مخونه، کابل ۱۳۳۵ کال
70 مونټ ستوارټ الفنستن، د کابل سلطنت بیان، ۱۲٤-۱۲۵ مخونه، د کا بل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

زي، کر مو نخیل، پیروي خیل، حسن خیل، خان خیل، بارکزي، عمر خیل، الي زي، مین خیل، مغلزي، نو ر الد ین زي، هوازي، ختي زي، فیروز خیل، د عوت خیل، بهرام خیل، سیان زي، ناز خیل، بهلول خیل او نا جو خیل

42.2 د استوګنې سیمې

په بیلا بیلو ولا یتو نو کې د د وی د استو ګنې سیمې او شمیر په لا ند ې ډول د ی :

1. د زابل په ولایت کې :
   a. د د غه ولایت په مرکز کې ۲ـ زر ه تنه
   b. د شاه جوی په و لسوالۍ کې ۳ـ تنه
   c. د ار غند اب په ولسوالۍ کې ۲۲ زره تنه
   d. د شینکۍ په ولسوالۍ کې ٦ نیم زره تنه
   e. د شملز یو په و لسوالۍ کې ۳۲ زره تنه
   f. د میزان په و لسوالۍ کې ۵ــ زره تنه
2. د کند هار په ولا یت کې
   a. د کند هار ولایت په مرکز کې ۱۱ زره تنه
   b. د شاه ولي کو ټ په ولسو الۍ کې ۷ زره تنه
   c. د ار غند اب په ولسوالۍ کې ۵ــ زره تنه
3. د ارز ګان په و لایت کې

په د غه و لایت کې هم ډیر شمیر تو خي استوګنه لري، خو د شمیر په اړوند مې کو م معلو مات ر لا سه نه کړل

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. نیمروز په ولایت کې

د د غه ولایت د کنګ په ولسوالۍ کې کې هم یو شمیر تو خي استوګنه لري چې شمیر يې د ۳ـ زره تنو په شا او خوا کې ښو د ل شوي د ي.

د هرات ولایت په بیلا بیلو ولسوالیو کې هم یو شمیر تو خي استوګنه لري

د حیات افغاني د مؤ لف په قول د تو خو یوه محله د کابل په د ه افغا نا نو کې هم شته.

د امیر عبد الر حمن خان د واکمنۍ په وخت کې تو خو ډیره شد ید ه ضر به ولید ه او یو شمیر يې د خپلې سیمې نه د افغانستان نورو بر خو ته تبعید شول.

تو خو د تا ریخ په او ږد و کې د ښکیلاکګرو ځو اکو نو پر خلاف له ویا ړه ډکې مبا رزې کړي د ي. د مغولي تیري کوونکو، صفوي یر غلګرو، انګر یزي ښکیلاکګرو او روسي ناتار پر خلاف د د وی د ویاړه ډکې مبا رزې ز مو ږ د هیواد د تا ریخ ځلاند ه با بو نه د ي چې موږ پرې ویاړو.

42.3 د تو خو د قبیلې نو میالي

1. سلطان ملخی تو خی

سلطان ملخی تو خی د هند د مغولي واکمن عالمګیر اورنګزیب (۱۰۶۸-۱۱۱۸ هجري) معا صر و. نو موړی د میر ویس خان هو تکي د مور نازو انا پلار و. د ه ته د غلزیو د قبیلې مشري ور په غاړه وه. د ه د جلد ک په حد ود و کې د ګرم اب واد ي او ځمکي د ابد الي قبا یلو د مشر خد اد اد سلطان سره د غلز یو او ابد الیو تر مینځ پو له وټا کله او نو موړې ځمکې يې د د واړو اړ خو نو تر مینځ وویشلې چې تر او سه هم د غه ویش معتبر د ی. سلطان ملخی تو خی په هغه جګړې کې چې د انځر ګي او سر خ سنګ تر مینځ وشوه ووژل شو او د د ه تر مړ ینې ورو سته د د ه زوی حاجي عاد ل او د هغه زوی بايي خان د قبیلې مشري کو له او پر کلات او ملحقا تو يې واک ټینګ و. د وی د کلات او چغتران په کلاوو کې چې د تر نک پر غا ړه ول او سید ل، چې ور وسته با ئي خان هم ووژل شو. تر هغه ورو سته د علي خان زوی شاه عالم خان چې د سلطان ملخی وراره و او د هغه زوی خو شال خان هم تر یوې مود ې پورې د تو خیو د قبیلې مشري کوله، چې د د ې کو رنۍ ور وستي کسان اشرف خان او الهیار خان د ي چې د خو شال خان زامن ول چې اشرف خان د لوی احمد شا ه بابا له خوا د کلات نه د غز ني تر سیمو پورې حکمران ټا کل شوی و او پر هند با ند ې د برید پر وخت هم د احمد شا ه با با ملګری و. د تیمور شاه په وخت کې د اشرف خان زوی امو خان د غلجیو حکمران و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. ملا باز تو خی

د پټې خز انې د مؤلف محمد هو تک په قول ملا باز تو خی د اتغر د سیمې او سید ونکی و چې د غـــه ســـیمه د زابل ولایت د مرکز کلات جنوب ختیزې بر خې ته پر ته د ه. نو موړی په شعر کې استاد و او غزلې او رباعی لـــري. محمد هو تک نو موړی خپل همراز بللی د ی. نو موړې خپلې زد ه کړې په هند وستان کې کړې وې او په فقه، منطق او حکمت کې تکړه و او خپلو شا گر د انو ته به یې د ر سو نه ورکول.

3. نور محمد غلجی

د ی په اصل کې غلجی او په غلجیوکې تو خی و. پلار یې ملا یار محمد نو مید ه. د پټې خزانې د مؤ لف په قول د ی په عمر پوخ او اتیا کلن و او په پنځو ایي کې او سید. د میر ویس نیکه میر منې او کو چنیانو ته یې د ینې تد رېس کاوه. د ی شا عر هم و او د نا فع المسلمین په نامه یې یو کتاب هم کښلی و چې شر عي احکام پکې بیان شوي وو او د فقه او اخلا قو د معتبرو کتا بو نو نه ګڼل کید ه. د ه په پنځوایي کې خپلو شا گر د انو ته مشکات شر یف، بخاري شر یف، هد ایه، کنز، طر یقه محمد یه او نور کتا بو نه تد ریس کول. د د ه د شعر یوه نمو نه چې مخمس د ی په د ې ډول د ه :

نه مؤ من ژوند ی په د ین یې زما یـــاره نه فر یاد ژړا کوه پـــه څـــو کـــو کـــاره
اســـتغفارتـــو بـــه کـــوه د ځـــا دپـــاره ته هم ځان سا ته پنـــاه غـــواړه لـــه نـــاره

بید اري کړه پـــه ســـهار کـــې زمـــا دلـــد
اره.______________________________

4. نازو انا

نازو انا د میر ویس نیکه مور او د سلطان ملخی تو خي لوروه چې په ۱۰۶۱ هجري کال په تازي نو مي ځای کـــې زیږ ید لې د ه. پلار یې سلطان ملخی تو خی په هغه وخت کې د غزني تر جلد که د غلز یو د قبیلو مشرو. نازو انا په کو چنیوالي کې د علم او پو هي سره مینه د ر لود ه. نازو انا په کو چنیوالي د پښتنو میر منو او عالمانو نه لو ســـت زد ه کړ. کله یې چې پلار د سور غره په جگړه کې ومړ او ورور یې عاد ل خان د خپل پلار د انتقام له پاره جنـــگ تـــه روان شو، نو نازو توره تر ملا وتړله او د نورو جنگیالیو سره یې د کور او کلا سا تنه کو له. نازو انا ډیره میلمه پاله پښتنه وه او هر کله به چې د مسا پرو قا فلې د وی سیمې ته راغلې نو د د وی د ډوډۍ بند و بست به یې کاوه او چابـــه چـــې کالي نه د ر لود ل کالي او جا مي به یې ور کولې. نازو انا د ښالم خان هوتک میرمن وه چې نو موړی د کرم خـــان زوی و. نازو ا نا څلور ز امن د رلود ل چې عبارت و له حاجي میر خانه (میر ویس نیکه)، عبد العزیز خان، یحیي خان او عبد

(c) ketabton.com: The Digital Library

القاد ر خان. نازو انا عابد ه او صا لحه میر من وه او ټول عمر یې خپلو او لا د ونو ته په او د اسه شید ې ورکړې. هغـــه وخت چې میر ویس نیکه و زیږ ید نو یوه شپه د پښتنو ستر ستانه بیټ نیکه یې په خوب کې ولید چې ورته وایې :

د ا زوی ښه تر بیت کا، چې لوی شي ستر کا رونه به وکا او په حج د بیتالله به مشرف شي او له نسله به یې پید ا شي پا د شا هان چې د ین به رو ښان کا

په ریښتیا هم چې نازو انا د اسې زوی ور وزه چې د ښمنان د وطن یې ورک کړل او د د ه له نسله واکمنان پید ا شول چې پر اصفهان با ند ې یې واکمني کوله. نازو انا شا عره او د د یوان خا وند ه وه. د یوان یې د وه زره بیتونـــه د ر لود ل. د نازو انا د شعر بیلګه په لاند ې ډول د ه :

سحرګه وه، د نـــر ګـــس لیمـــه لا نـــد ه   څاڅکی څا څکی یې لـــه ســـتر ګـــو څڅید ه
ما ویـــل څـــه د ي ښـــکله ګلـــه ولـــې ژاړې؟   د ه ویل ژوند مې د ی یوه خوله خنـــد یـــد ه

همد اراز د تو خیو نور نو میالي چې د هیواد او د ملي نو امیسو په سا تنه کې یې سر ښند نې کړي د ي نو مو نه یې د اد ي: شهاب الد ین خان تو خی، عبد الر حمن خان، سلطا نمحمد خان، د و ست محمد خان، صمد خان، ګـــل محمـــد خان، میر علم خان، مهتر مو سی خان، ، عز یز خان، محمد شر یف خان او نور.

نور ماخوذ د [71] نه.

43 نوري

توري د پښتنو یوه لر غو نې قبیله د ه چې د کرلاني په ټولنیز ګروپ پورې اړه لري. توري پـــه کـــو رمـــې ایجنسی کې ژوند کوي چې مسا حت یې ۳۳۱ کیلو متر مر بع د ی او ۱۹۹۸ زیږ د یز کال د سر شمیر نې له مخې د د غې ایجنسی د وګړو شمیر ۴۴۸۳۱ تنه ښود ل شوي د ي.

کور مه تر ۱۸۷۹ زیږ د یز کال پورې د افغانستان د خا ورې یوه برخه وه، خو ورو سته پر نګیانو جبرا له افغـــا نستا نه جلا کړه.

د د وی د سیمې شما لي بر خې ته سپین غر، لو ید یز ته یې د پکتیا ولایت، جنوب تـــه یـــې ټـــل او بنګـــښ او د

71 شیر رحمن د وړ، معلومات مختصر د رباره اقوام وقبایل ولایات سر حد ي کشور، ۸۸ مخ، کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ختیز خواته د اورکز یو د قبیلې سره ګډه پو له لري. د کو رمې ایجنسۍ په د ر یو بر خو ویشلې شوې د ه یعنې پو ر تنۍ کور مه، ښکتنۍ کو رمه او منځنۍ کو رمه. پاړه چنار د کو ر مې ایجنسۍ هیډ کوار ټر یعني مرکز د ی. دکـــورمې ایجنسۍ مشهور ښا رونه سد ه، علم شیر، باګن، تالو کنج او با ګز ایي د ي.

په لر غو نو تا ریخي متو نو له هغې جملې نه په ریګو ید ا کې د کورمې د سیمې او د کو رمې د سیند یاد ونـــه شوې د ه. د هند مغولي واکمنۍ بنسټ ایښنو د و نکي ظهیر الد ین محمد با بر هم د ۱۵۰۵ زیږ د یز کال په پیښنو کې دکـــو ر مې د سیمې او د توري قبیلې یا د ونه کړې د ه.

د تار یخ حیات افغا ني لیکوال ۱٤٤ کلو نه وړاند ې د تو ریو په اړوند د اسې لیکلي د ي :[تـــوري د خوســـت د سیمي شمال او د سپین غره په جنوب کې د کورمې سیند په د واړو غاړو او د کو رمې په نامه سیمه کې او سیږي. د غه سیمه د مخه د بنګښو د قبیلې په لاس کې وه، خو ورو سته د وی د غه سیمه له د وی نه ونیو له. د توریو قبیله په پنځو ښا خو نو ویشلې شوې د ه چې د هغوی نو مو نه، د وسله والو کسا نو شمیر او د هرښاخ د ملکانو نومو نه په لا نـــد ې ډول د ي :

1. حمزه خیل چې د رې زره تنه وسله وال جنګیالي لري او ملک یې او مک نو میږي.
2. مستو خیل چې د وسله والو جنګیا لیو شمیر یې د وه زره تنه د ي او فقیر علي او شنبک یې ملکا ن د ي
3. د وپر زي د رې زره تنه جنګیالي میړ ونه لر.ي او د اروابناد محمد علي خان ورور غلام د د وی ملک د ی.
4. علي زي چې د و سله والو کسانو شمیر یې د وه زره تنه او د وست محمد او زید علي یې ملکان د ي.
5. غو نډي خیل د وه زره تنه جنګیالي لري او د ملکانو نو مو نه یې نور علي او الله نور د ي.

د توریو د وسله والو کسانو مجمو عي شمیر ۱۲ زره تنه ښود ل شوي د ي. د وی د کر نې په چا رو بو خـــت د ي، خو ځیني د میوو په خر څولو او نورو شیا نو سو د اګري هم کوي. د تو ریو په سیمه کې وریجې، جوار، غنـــم او اور بشي ډیرې پید ا کیږي، خو مڼې او نورې ډول ډول میوې هم پکې شته.

د حمزه خیلو د ښاخ د وه سوه کو رنۍ په کو چیا نې ډول ژوند کوي چې د ژمي په مو سم کې بلند خیلو او ټل ته خپل ما لو نه د خر څلاو له پا ره بیا یې او د تود و خې په مو سم کې سپین غره ته ځي. د کورمې په سیمه کې د کا بل واکمن یوه کلا جوړه کړې د ه او یو شمیر پو ځیان پکې شته، نو ځکه توري د کابل د واکمن رعیت ګڼل کیږي او د وی ته په هر جر یب ځمکې د کابل یوه نیمه رو پۍ ما لیه ورکوي. همد اراز د کا بل واکمن د تو ري قبیلې نه د هر کور پـــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سر د لو ګي په نامه يوه رو ږی ما ليه اخلي۔ د توريو د کر نې ټو لې نهري ځمکې د کو رمې له سيند ه خړو بيـــږي، د وی شيعه مذ هبه د ي او په ميلمه پا لنه او پښتني ننګ او د ود او د ستور ټينګ خلک د ي۔ د د وی په سيمه کې کو مې بد رګې ته اړتيا نشته او د وی له سيمې نه کا روا نو نه پر ته له کوم خطره تير يږي۔]

لکه چې وړاند ې وويل شول توري شيعه مذ هبه د ي او د مذ هبي احکامو په تر سره کو لو کې ډير ټينـګ د ي۔ د وی د خپل قبيلوي د ود او د ستور له مخې د سيد انو ډير د رناوی کوي او هر يو تن يې د سيد انو مريـــد ان د ي۔ د غې قبيلې سيد ان په څلورو ډلو ويشل شوي د ي چې د وی ورته ډير معتقد د ي د غه سيد ان عبارت د ي د تيراه ســيد ان، احمد زي سيد ان، د کړ مان سيد ان او د ماوره سيد ان .

هغه تو ريان چې د تيراه په سيد انو پورې اړه لري د ميا مر يد په ټينګ وانډي او پا تي نور يې د سست وا نډي په نامه ياد ېږي چې د رې وانډي د ميا مر يد په مقابل کې سره يو د ي۔ شهيد علا مه عارف حسين الحسيني په کو ر مــې ايجنسۍ کې ستر مذ هبي لار ښود و چې د ۱۹۸۸ زيږ د يز کال د اګست د ميا شتې په ۵ نيټه د نا معلو مو کسا نو له خـــوا شهيد شو۔

په د ې برسېره تور يان په سپين ګو ند ي پورې اړه لري۔ لنډه د ا چې توري د پښتنو زړوره، غير تي او پـــه پښتو او پښتو نواله با ند ې ټينګ خلک د ي

44 جبار خېل

جبار خيل په غلجيو پښتنو کې يوه مشهوره قبيله د ه چې د ننګر هار ولايت د سره رود او حصا رک غلجا يـــي په ولسواليو، د لغمان ولايت د کڅ عزيز خان په سيمه، لو ګر او د کابل او جلال اباد تر مينځ سيمو لکه ګند مک، جګد لک، تيزين او د کابل ولايت په خاک جبار کې چې د جګد لک او خورد کا بل تر مينځ مو قعيت لري ميشته د ي۔

که د جبار خيلو د نسب شجره په غور سره وګورو نو د وی د احمد زيو غلجيو يوه پښه د ه، چې د خپل نيکــه جبار بابا د نامه په وجه په جبار خيلو ياد ېږي۔ د جبار بابا مزار د کا بل د خاک جبار په و لسوالۍ کې د ی، له همد ې کبله د غه ولسوالي د خاک جبار په نامه سره ياد ېږي چې د جګد لک او خورد کا بل تر مينځ مو قعيت لري۔

د لوی احمد شاه با با د واکمنۍ په وخت کې د حصارک غلجا يي د جبار خيلو مشر لنګر خان نو ميــد چــې نــو موړی د جبار خيلو د قبيلې نا متو مشر تير شوی د ی۔ د امير د وست محمد خان د واکمنۍ په وخت کې د جبار خيلو د قبيلې مشران د احمد خان زوی عزيز خان و چې د جبار خيلو د مر يم خيلو په څا نګې پورې يې اړه د ر لود ه۔ د عزيز

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان پلار احمد خان د ډیرې مود ې له پاره د امیر د و ست محمد خان د مشر ورور فتح خان د نږد ې مقر بینو نه و چې هغه ور ته د لغمان د کڼ په سیمه کې ډیر جا ګیرونه ور کړل چې بیا ورو سته نو موړې سیمه د هغه د زوی عزیز خان د نامه له کبله تراو سه پورې د عز یز خان د کڼ په نامه سره یاد ېږي چې د ننګر هار د د رونټې سیمې ته نږد ې پر ته د ه او د پښتو د ژبې د مشهور لیکوال او شا عر اروابناد استاد ګل پا چا الفت مزار هم د کڼ عز یز خان په سیمه کې د ی.

له بلې خوا د امیر د و ست محمد خان او عز یز خان جبار خیل تر منځ خپلوي هم مو جو د ه وه، هغه د ا چې د عزیز خان خور د امیر د و ست محمد خان میر من وه. د افغان- انګر یز په لو مړی جګړه کې عز یز خان، امیر د وست محمد خان ته وفا د اره پاتې شو، خو ورو سته په ۱۸۴. او ۱۸۴۱ میلاد ي کلو نو کې نو موړی د محمد شاه خان با بکر خیل سره چې هغه هم د انګر یزي ښکیلاکګرو سر سخته د ښمن و و یو ځای شو او د انګرېزانو پر خلاف د هغه په ملګر تیــا په ډیرې زړورتیا او میړانې و جنګید. کله چې امیر د و ست محمد خان د د ویم ځل له پاره د افغانستان واکمن شــونــو عزیز خان د حج د مبا رکې فر یضې د اد ا کو لو له پاره مکې معظمې ته لاړ او د حج تر مر اسمو ورو سته د هغې نا رو غۍ له کبله چې ور پیبنه شوې وه په ۱۸۵۵ میلاد ي کال کې هورې وفات او ښخ شو.

د عزیز خان تر مړ یني ورو سته د هغه ورور کریم خان جبا رخیل د امیر د و ست محمد خان پر خلاف پو رته شو، نو موړي د غازي محمد شاه خا ن با بکر خیل په ملګر تیا پر چا ر باغ بر ید وکړ او د کابل- جلال اباد لاره یې بند ه کړه. په د غه وخت کې د د وی د مبارزې مرکز اوزبین و.

د امیر شیر علي خان د واکمنۍ په وخت کې د عزیز خان جبار خیل زوی غازي عصمت الله خان جبــار خیــل د جبار خیلو غلجیو مشر و. هغه ته د امیر شیر علي خان له خوا د حشمت الملک لقب ور کړل شو او په د ربار کې یــې د وزیر معاد ل صلا حیتونه د ر لود ل او د کابل او د کابل د شا او خوا د سیمو د امنیت مسئول و. په د غه وخت کې ا میر شیر علي خان د جبار خیلو د قبیلې یو بل تن مشر د محبت خان زوی ار سلا خان جبا ر خیل خپل سلا کار او د بهر نیو چارو وزیر وټا که او د زرمت، خو ست او کټواز د سیمو د چارو مسئو لیت یې د هغه زوی معز الله خان ته و ســپاره. د عصمت الله خان جبا ر خیل په څیر ار سلا خان د امیر شیر علي خان په د ر بار کې د ډیر ځواک او نفوذ خا ونــد و ملــه همد ې کبله وه چې امیر شیر علي خان د حصارک غلجا یي سیمه د ما لیې د ور کو لو نه معا فه کړه.

جبار خیل په پښتني ننګ او غیرت ټینګ، زړور، میلمه پاله، هیوا د پا لو نکي او په علم او پو هې مین خلــک د ي. هما غسې چې د انګریزي استعمار او ښکیلاک پر خلاف یې زړورې مبا رزې کړې او توري یې وهلي د ي او د بـــر ایډن لښکرې یې ما تې کړي د ي، د روسي سور استبد اد ي ښا مار پر خلاف هم په میړ انه جنګید لي د ي.

په حصارک غلجا یي کې د جبا رخیلو مشهور کلي د اد ي: اب زنګیاني، غوربیزه، ناد ر، ګلا خیل، حلیم خیل، ظر یف خیل، سیاب، چار توت، سروند، بر جنه، خنجر او کڅي. مشهور خیلو نه یې مر یم خیل، نو ګیا نې خیل او نـــور د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ي.

جبار خيل زيا تره د كر كيلي په چا رو بو خت د ي، غنم، جوار او نور حبو بات پکې کر ل کيږي. د حصـــــارک غلجايي د جبار خيلو شمير د ۲ـ زرو تنو په شا او خواکې اټکل شوی د ی.

44.1 د جبار خيلو نا متو مشران

1. جبار خان با با چې د جبار خيلو مشر نيکه و او مزار يې د کا بل د خا ک جبار په ولسوالۍ کې د ی او د ه د نامه له کبله د غه ولسوالي په خاک جبار سره ياد يږي
2. لنگر خان چې د احمد شا ه با با د واکمنۍ په وخت کې د حصارک غلجا يي د جبار خيلو مشر تير شوی د ی.
3. احمد خا ن جبار خيل د جبار خيلو مشر او د عزيز خان جبا ر خيل پلارو.
4. عزيز خان جبار خيل چې د لغمان د کڅ سيمه د د ه په نامه سره مشهوره د ه
5. کريم خان جبار خيل چې د خپل ورور عزيز خان جبار خيل تر مړ ينې ورو سته د جبار خيلو مشر و.
6. ملي مبارز او د انگر يزي استعمار پياوړی د ښمن غازي عصمت ا لله خان جبار خيل چې د غازي محمـــد شاه خان با بکر خيل په ملگر تيا يې د انگر يزانو سره ډيرې جگړې کړي د ي او د ملي مبا رزينو مشر و.
7. محبت خان جبار خيل چې د حصارک غلجا يي د جبار خيلو غلجيو مشرو.
8. ارسلا خان جبار خيل چې د امير شير علي خان په د ر بار کې د لوړ مو قف خا وند او د انگر يزانو سر سخته د ښمن و.
9. معزالله خان جبار خيل چې د ار سلا خان زوی او امير شير علي خان د زرمت، خوست او کټواز د سيمو مسئول ټا کلی و.
10. اروابناد عبد المجيد خان حکمران چې د اعليحضرت محمد ظا هر شاه په وخت کې د کا پيسا حکمران و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

11. اروا ښاد وکیل عبد الو هاب خان چې د ملي شورا وکیل و.

12. اروابناد عبد الله مشهور په لعل اغا چې په سره رود کې او سید او حاکم او ورو سته د سره رود د خلکو وکیل و.

13. شیرین جان اغا چې د لعل اغا ورور و.

14. د کا بل پو هنتون پخوانی رئیس او استاد پو هاند طا هر عنا یت.

ماخوذ د [72، 73] نه

45 جد ون

جد ون چې د گد ون په نامه سره هم یاد ېږي د پښتنوپه غرغښتي‌ټولنیزګروپ‌پورې اړه‌لري چې د پښتونخوا په جنوب صوابی، ایبټ اباد، هزاره او هر یپور کې کې چې د مها بڼ د غرونو جنو بي‌لـړی د ه اسـتوګنه لري. د تا ریخي روایاتو سره سم د ا خلک له پیل نه د خا ښني خیلو په ګو ند ی کې شا مل شوي او د قبایلي لیږد په زمـا نه کې د یو سفز یو مند ړو سره د ې سېمې ته را غلي د ي [74]

د مغولي واکمن نو ر الد ین جهانګیر د د ربار مؤ رخ خوا جه نعمت الله هروي په خپل مشهور اثر تا ریخ خانجها ني و مخزن افغا ني کې چې په ۱۶۱۲ میلا د ي کال یې کښلی د ی جد ون غر غښتي پښتا نه او په غر غښتیو کې د پنـــي او لاد ه بولي.

سر اولف کیرو په خپل مشهور اثر The Pathan کې جد ون غر غښتي پښتانه او د پڼي پښتنو یو ښاخ ګڼلی د ی [75]

د تا ریخ حیات افغا ني لیکوال ډپټي محمد حیات خان ۱٤٤ کلونه وړاند ې د جد ون قبیلې په اړوند د اسې لیکلي د ي :

72 State and Tribe in Nineteenth-century Afghanistan, by Christine Noelle, Christine Noelle-Karimi

73 د ارو ا ښاد لعل اغا سره زماا (د د ې مقالې لیکوال) هغه مر که چې په ۱۳٦۷ لمریز کا ل کې مې په کابل کې کړې وه

74 پښتانه د تاریخ په ر ڼا کې، د سید بهاد ر شاه ظفر کا کا خیل لیکنه، یو نیور سټي بک ایجنسي، ۱۹٦۲ کال

75 تا ریخ حیات افغا ني، د ډپټي محمد حیات خان تالیف، پښتو ژبا ړه، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ا ثر گند ه خبره د ه چې د غه خلک خپله قبیله د کا کړ و یو ښا خ بو لي، د وی په پیل کې په د وو لو یو ښا خو نو چې د منصور او سا لار په نامه یاد یږي ویشل شوي د ي چې بیا د غه ښا خو نه په نورو څا نگو ویشلي شوي د ي.

1. د سالار ښاخ څا نگې په د ې ډول د ي : مست خوازي، اتو زي، سلیمان زي، عیسی خیل، عبد الر حیم زي، محمد خیل، علیشیر خیل، قلند ر خیل، علي خیل، د ولت خیل ا واد و خیل.

2. د منصور د ښاخ څا نگې د اد ي : متي زي، د وله زي، خد رزي، عمرزي، گو ا خیل، یعقوب خیل، عیسی خیل، کرم خیل، قمبر خیل، باره خیل، ولي خیل، قا سم خیل، شا هي خیل، الهد اد خیل، خوا جـــه رســتم کور، اد یزي، شا ئب زي، ماما زي، خلیل زي، امرازي، یعقوب زي، شا مان زي، حسن زي، بهلـــول زي، عید و خیل، توره خیل، زکریا خیل او عباس خیل

تاریخ حیات افغا ني زیا توي

ز یاتره جد ون په ځا نگري ډول سالار د هزاره غرونو د د وړ په نامه ویالې‌پـــه د واړو غــاړو د اورش‌تـــر سیمې پورې میشته د ي.د هزاره سیمې د جد و نو ښکتنۍ برخه ډېره ښه شنه او زر خیزه سیمه د ه.د مغــولي واکمــن جها نگیر په و خت کې کله چې د د لا زاک قبیله لوټ او تباه شوه، نو د غه سیمه په تد ریجي تو گه د جد ونو لاس ته ور غله، خو د لته هغه جد ون تر زیا ته حد ه د یا د ونې وړ د ي چې د ابا سین په لو ید یز او د مها بڼ غره په سهیلي بر خو کې میشته د ي. مها بڼ یوه لر غو ني هند ي کلمه د ه چې ریښه یې سنسکریټ ته ر سیږي. په سنسکر یټ کې مها=لــوی او بڼ= ځنگل د ی یعني لوی ځنگل او د د ې غره د تسمیې وجه بیخي صحیح د ه. د جد ون د قبیلې د واړه ښــا خــونه یعني منصور او سا لار د د ې غره له څو کې نه تر کښتنیو بر خو پورې قبضه لري. که څه هم د د وی د کو چنیـــو بـــا نډو شمیر تقر یبا شلو ته رسیږي، خو د رې لوی کلي لري. په گند پ کې تقر یبا له شپږ سوو زیات کو رونه د ي چې د غه ځای د سالار ښاخ لوی او مشهور کلی د ی او د اتو زیو تقر یبا ټو لې څا نگې پکې میشته د ي. د غه ښاخ په د وولـــو یو کلیو گند پ او د الوړې باند ې واک لري، چې اوس میر باز عیسی خیل، جها نگیر علیشیر خیل، نواب قلند ر خیـــل، خانی محمد خیل او طو طي علي خیل د د غه ځای مشران او ملکان د ي.

د سالار د ښاخ د مست خوازي څا نگه په با بیني نو مي ځای کې چې د انگر یزي سر کار په سیمه کې مؤ قعیـــت لري او سیږي. د سالار ښاخ د سلیما ن زیو څا نگې خلک په پاد ه، شني، ، کو لا کر او پو لا اچپلي کې چې کو چني کلي د ي او د مها بڼ په سیمه کې پر تې د ي استوگنه لري.

د منصور د ښاخ لوی کلی بیسک د ی چې تقر یبا د رې سوه کوره خلک پکې میشته د ي. د بیسک مشهور ملک عیسی خان ولي خیل د ی چې جر گو او نورو معا ملو ته خلک له هغه نه مر سته غواړي او د جر گو او مر کو په‌کـــا رو

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو کې ډېر مها رت لري. همد اراز ها شم علي قا سم خيل، قا بل خان شا هي خيل، مير خان الله د اد خيل، غلام شاه او صحبت د د غې ځا نګې ملکان د ي. فتح خان د وله زی هم يو معتبر ملک د ی. خد رزي په ملکا ګړی کې او سيږي چې زنګی او هوس د د ې ځا نګې ملکان د ي.

د ګند پ او بيسک زياتره د کر نې وړ ځمکې د انګر يزي سر کار د ميد ان په سيمه کې پرتې د ي. ګند پ، بيسک او ملکا ګړی د غره په لمنه کې د ميد ان د علا قې تر څنګ مؤ قعيت لري. د د غو کليو زياتره ځمکي للمي د ي، خو هغه ځمکې چې د غرونو په د ننه کې پر تې د ي هغه زيا تره شنې، ابي او حا صلخيزه د ي.

په مها بڼ کې غنم، جوار او وريجي ډيرې پيد ا کيږي. د جد ون قبيلې زيا تره خلک د کر نې او ما لد ارۍ په چا رو بو خت د ي. د مهابڼ ميښې مشهورې او پيبورې د ي. د د وی د وسله والو کسانو شمير اتلس زره تنه ښود ل شوي د ي [76]

پټه د ې نه وي چې يو شميرجد ون په کشمير او د کيمبل پور په سيمه کې هم ميشته د ي.

جد ون په پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلک د ي. د ميلمنو عزت او د ر ناوی کوي. همد اراز د وی په خپلواکۍ مين خلک د ي. کله چې په ۱۸عيسوي پيړۍ کې سکهانو د وی پر سيمه بر يد وکړ نو د وی په ډېر ميړ‌انه ور سره و جنګيد ل، په د غه وخت کې د جد ونو مشر سخي جان جد ون و چې د خپلې سيمې نه يې په ميړ انه د فاع وکړه او بيا د سکها نو له لا سه شهيد شو. همد ارا د انګر يزي ښکيلاکګرو په وړاند ې هم د د وی مبا رزې د پښتنو د تا ريخ ويا ړلي او د قد ر وړ بابونه د ي.

په او سني وخت کې د جد ون د قبيلي مشهور کسان عنا يت الله خان جد ون، ا ما ن الله خان جد ون او سلطان خان جد ون د ی. سلطان خان جد ون په ۲_۱ کال کې د جد ون قبيلې په اړوند يو کتاب هم په انګر يزي ژبې کښلی د ی.

46 جلال زي

که چيري د غلجيو پښتنو د نسب شجره په غور سره و څيړو، نو د ا به تر ې جو ته شي چې جلا لزي د اند ړو يو ښاخ شميرل کيږي.جلالزي د غزني ولايت د اند ړ او شلګر په و لسواليو او واغز نو مي سيمه کې ميشته د ي. همد ا رازد پکتيا ولايت د زرمت په ولسوالۍ چې د زر ملې په نامه سره هم ياد ېږي يو شمير جلالزي استوګنه لري. د پکتيکا و لا يت په کټواز سيمه کې هم جلالزي ميشته د ي.

76 http://en.wikipedia.org/wiki/Jadoon

(c) ketabton.com: The Digital Library

جلالزي ډېر غيرتمن او په پښتو او پښتو نولۍ با ند ي ټينګ ولاړ خلک د ي. همد اراز د وی د علم او پو هـــي سره ډېره مينه لري. د د وی حجرې تل د ميلمنو پر مخ خلاصي وي.

جلا لز يو تل د خپلو نورو پښتنو په څير په هيواد او خپلو اکۍ مين خلک د ي، همد ا و جه د ه چې د انګر يزي ښکيلا ګګرو پر خلاف د افغان- انګر يز په د ري ګو نو جګړو کې يې د وی ته خو له ما تو و نکي ګو زارونه ور کړي د ي . همد اراز د سره ښکيلا ګګرو يعني د روسي استعما ر او د د وی د ير غلګر پو ځ په وړاند ې د د وی مبـــا رزي ز موږ د ګران هيواد افغانستان د ويا ړلي تا ريخ زرين با بو نه د ي چې موږ تل پري و يا ړو او د د رناوي سر ونـــه ور ته ټيټوو.

جلالزي زيا تره د کر کيلي او با غد ارۍ په چارو بو خت د ي. د کر نې محصو لات يې غنم، جوار او همد اراز د بڼونو محصو لات يې انګور، منې، زرد الو او نورې ميوي د ي چې زياتره د کا ريزونو د اوبو په ذريعه خړو بيږي.

46.1 د جلالز يو د قبيلي خيلونه

لکه د نورو پښتني قبيلو په څير جلالزي هم په بيلا بيلو ښا خونو، څانګو او خيلو نو ويشل شوي د ي چـــې د ځينو نو مو نه يې په لا ند ې ډول وړاند ي کيږي:

سليما نزي، خيرو خيل، امران خيل، شايب خيل، عيد و خيل، حيد ر خيل او، شالي خيل.

هغه جلا لزي چې د غز ني و لا يت په واغز کې ميشته د ي د د وی خيلو نه په لا ند ې ډول د ي :

الله يار، خا ني خيل او مسري خيل.

47 جلوانې

که چيري د جلو ا ڼيو د نسب ونه يا شجره په غور سره و څيړو نو ثر ګند ه به شي چې د وی سړبني پښـــتانه او د شيرانيو پښتنو له نسله د ي. جلوانې د شيرا ني زوی د شرخبون لمسی او د سړبن کړوسی د ی. که څه هم د غـــه قبيله د شيرانيو اولاد ه د ه، خو نن د يوې جلا قبيلې په نامه سره ياد يږي.

جلوانې په افغانستان، پښتونخوا او هند وستان کې ميشته د ي. په افغانستان کې که څه هم د د وی شمير زيات نه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ی، خو د د وی یو شمیر د کند هار، غزني، زابل او پکتیکا په و لا یتو نو کې میشته د ي. جلوانې د شیر انېو په غر نیو سیمو کې پر اته د ي، د سلیمان غرد د وی په سیمه کې مؤ قعیت لري. د د وی د سیمې شـمالـتــه دگــومــل د ره او د وزیرو او مسید و سیمې، جنوب ته یې ستور یاني او زمري قبیلې او لو ید یز ته یې هر یپال، کاکړا و د منــد وخیلــو پښتني قبیلې پر تې د ي.

جلوانې منځنۍ ونې، ډنګر، غښتلي غیر تمن، سخت سرې اوتکړه او فعا له خلک د ي. که څه هم کر وند ې یــې لرې د ي، خو د د وی په ځمکو کې غنم، جوار، اوربشي، وریجي او تماکو کرل کیږي. هغه جلوانې چې په غرونو کــې استوګنه لري د غو ایانو نه سر بیره د پسو نو او وزو رمې ساتي.

د د وی رواجو نه او د ود ونه کټ مټ د شیر ا نېو په څیر د ي.جلو انې د نورو پښتنو په څیر د خپلــو کلیــو مشر ته په د رنه ستر ګه ګوري او د کلي مشر د د وی شخړې او لا نجې په ښه ډول حل او فصل کـــوي، چـــې د د غـــو مشرانو فیصلې د واړو خواوو ته د منلو وړوي او د احترام او د رناوي په ستر ګه ور ته ګوري. جلوانیــان پــه خپلــو منځو کې د و مره شخړې او لا نجې سر ه نه کوي.

جلوانې مذهبي لار ښود ونکو، د یني عا لمانو او ملا یا نو ته په د رنه ستر ګه ګوري، د هغوی عــزت او د رنـــا وی کوي او هم د خپلوکر نیزو محصو لا تو عشر یا لسمه برخه د غو ملا یا نو ته ور کوي. ملا یان د جو مات د اما مت نه پر ته نکا ح ګانې تړي، هلکانو ته لمو نځ او نور مذ هبي فر ایض ور ښیي او مړو ته غسل ور کول د ملا او د هغه د میر منې د ند ه شمیر له کیږي.

جلوانې د شیر ا نېو په څیر د قر ان کر یم تلاوت کوي، خو ملا یان یې په پښتو ژبه خلکو ته هغه کتا بونـــه ور زد ه کوي چې په مذ هبي مسا یلو پورې اړه لري. خلک یې په عمومي ډول لمو نځ او روژه نه قضا کوي او په مذ هـــبي چارو کې ډیر ټینګ خلک د ي.

یو شمیر جلوانې د لود ي او سوري پښتني واکمنانو په وخت کې چې په هند و ستان یې واکمني چلـــولـــه لـــه افغانستان او پښتونخوا نه هند و ستان ته تللي او د د وی یو زیات شمیر د لود ي او سوري پښتني واکمنا نو په د ر بـــا رونو کې لوړ پو ځي منصبونه او د ند ې د ر لود ې.

با ید وویل شي چې هند وستان ته د لیږد په وخت کې د وی د شیر انېو سره یو ځای هلته لیږ د ید لي چې تـــر او سه هم د هند په بنګال، بیهار، اترپراد یش، راجستهان او ګجرات کې ډیر شمیر جلو انې د شیر ا نېو سره یـــو ځـــای استوګنه لري، چې موږ یې د لته په ځینو ایا لتو نو کې د استو ګنې سیمې د ر پیژ نو :

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. د راجستهان د ناګور په سيمه کې د بر نيل، بهينياد، د انته، حميد پور او د و نګاری په کليو کې د نورو شـــير ا نيو سره ميشته د ي.

2. د هند د ګجرات د واد نګر او شيمبير واد ا په سيمه کې.

همد اراز ويل کيږي چې د هند مغولي واکمن نصير الد ين هما يون او جلا الد ين محمد اکبر د جلو ا نيو او شير ا نيو پښتنود تو ر زنو په زور او مټو د ود يا را جپو تو ته د راجستهان او ګو جرات پو لو ته نږد ې سخته ما تـــې ور کړې وه.

47.1 د جلوانيو د قبيلې ښا خو نه

هغه جلو انې چې د شير ا نيو د سيمې په غر نيو بر خو کې استوګنه لري نو د د وی مشهورې ښا نګې او خيلو نه په لا ند ې ډول د ي :

سالار خيل، مروت خيل، سپند زي، کو نکړي، نيکي خيل او مهار .

ماخوذ د ه [77، 78] نه

48 جمريانې

په کا سيو پښتنو کې يوه پښه د جمر يا نې په نامه ياد يږي چې په زياترو تا ريخي کتا بو نو کې د زمر يانې او ژمر يانې په بڼه هم راغلی د ی. کا سي پښتا نه د سړ بن په ټولنيزې ډلې کې راځي او د ښر خبون په ښا خ ور ګډ يږي. د حيات افغاني ليکوال ډپټي محمد حيات خان او د تواريخ خور شيد جهان مؤ لف شير محمد خان ګنډا پور له نن نـــه ۱٤٤ کلو نه د مخه په افغانستان کې د جمر يا نيو شمير تقر يبا يو زر کوره ښود لی او د ا يې هم زيا ته کړې د ه چې جمريـــا نې د تو خو (تو خيو) ستا نه د ي.

د د غې قبيلې خلک د تو خو په سيمه کې ميشته د ي، خو له کا بله تر کند هاره پورې په زيا تره کليو کې يو يا د وه کوره استوګنه لري. د د وی ځيني خلک د کر نې په چا رو او ځينې يې هم په سو د اګرۍ او نورو چارو بو خـــت د

77 http://encyclopedia.jrank.org/SHA_SIV/SHERANI_or_SHIRANI.html

78 http://en.wikipedia.org/wiki/Shirani

(c) ketabton.com: The Digital Library

ي. د تاريخ حيات افغا ني په قول د وی د سو د اګرۍ په چارو کې پر مختګ کړی او د ښو شتو خا وند ان د ي.

ار وابناد علا مه اکاد مسين عبد الشکور رشاد د افغان ياد د مقا لو د مجمو عې په ۱۵ مخ کې په خپلې هغه مقا له کې چې جمر يا ښی افغان نو ميړي او د اروابناد مولوي غلا م محي الد ين افغا ن په اړه يې چې د افغانستان د لو مړ نيو مشرو طه غو ښتو نکو له ډلې و او د د ه د قبيلې يعني جمر يا ښيو په با ب د اسي کښلي د ي :

په جمريانيو کې حسين خيل ستا نه د ي. په حسين خيلو جمر يا ښيو کې په اوو مه هجري سد ۍ کې د شعيب جمر يا ښي زوی حسين لوی بزرګ او ستا نه تير شوی د ی. د ی په تو رانو غلجيو (هو تک، تو خي) کې ميشت و. د شـــيخ متي خليل رحمته الله عليه(۶۲۳-۶۸۸هجري قمري) د زوی يو سف ظا هر بين سره يې مکا بره پيښنه شوې د ه او للی تره کی د د ه له خليفه ګا نو نه و. للي زي تره کي د هم د غه للي نيکه او لاد ه ګڼل کيږي.

د حسين نيکه زيارت په کو ند ر کې د ی. کو ند ر د وازې خوا په ختيز کې د وزيرو او مند و خيلو پښتنوتـــر مينځ پروت د ی. کله چې د کند هار کو چيان د يره اسما عيل خان ته ځي له ګو متو چې بار شي په کو ند رکـــې اړوي او له کو ند ره چې بار شي په چچند ي کې اړوي. د غه کو چيان د د ه د اروا د خو ښۍ له پاره قر با ني کوي او خپل د رانه وري (بارونه) هم په د غه زيارت کې پريږد ي. په زيارت کې د غه ما لو نو ته هيڅوک هم لاس نه شـــي ور وړای او د خپلو خا وندا نو تر راتګه پورې اما نت پر اته وي. د اسي ويل کيږي چې د شيخ حسين نيکه له زيارت نه څوک لښـــته هم نه پري کوي.

لکه چې د مخه هم وويل شول د د غه حسين نيکه او لاد ه د حسين خيلو جمر يا ښيو په نامه شهرت لري. همد اراز د لو ګر د مو سهي فيض محمد اخو نزاد ه(۱۳۱۹مړهجري قمري) هم حسين خيل جمر يا ښی و او د د ه او لاد ه چې په هغه کلی کې او سي نو هغه کلی حسين خيل په نامه سره ياد ېږي.

په حسين خيلو جمر يا ښيو کې زموږ د هيواد يو ستر شخصيت، اد يب، عالم او د لو مړ ني مشرو طيت د غړو نه يو هم مولوي غلا م محي الد ين افغان و چې د ی هم حسين خيل جمر يا ښی و.

د علامه استاد رشاد په قول نو موړی په ۱۲۷۹ هجري قمري کال د کند هار په احمد شا هي ښار کې وزيږيد ه. د ی لا کو چنی و چې پلار يې وفات شو او د د ه رو زنه او پا لنه د د ه د تره له خوا کيد ه. د د ه اکا ورو سته د د ميوند د نا متو اتل سرد ار محمد ايوب خان په د ر بار کې پيشخد مت و. وروسته چې غازي محمد ايو بخان مجبور شو چې ليـــران ته لاړشي نو مولوي محي الد ين افغان او تره يې هم ور سره يو ځای ايران ته لاړل او پوره اووه کلو نه هلتـــه پـــاتـــې شول. په پای کې د انګر يزانو د فشار په وجه هغوی له بغد اد پر لارې هند وستان ته وليږل شول. افغان د هند و ستان په کا لجو نو کې خپلې زد ه کړې وکړې.د امير حبيب الله خان د واکمنۍ په وخت کې غلا م محي الد ين تر ۲۵ کلو نو تبعيد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورو سته بير ته خپل هيواد ته ستون شو۔ هيواد ته تر راستنيد و وروسته په حبيبيه د ارالعلوم کې د ښونکي په تو گه و ټاکل شو۔ د ی په پښتو، فارسي، عربي، سانسکريت، اردو، هند ي او گور مکهي ژبو پو هيد ه۔ د د ه پښتو او فارســـي مقالي په سرا ج الا فغان کې چا پيد لې۔

غلا م محيي الد ين افغان وروسته د کاکا سيد احمد خان لود ي، مولوي محمد سرور خان واصف الکوزي، مير سيد قاسم خان لغماني، محمد ظفر خان مروت بنو څي، مولوي محمد حسين خان اورمړ جا لند هري، ډاکټر غني پنجا بي او د د ه د وه ورونو نجفعلي او چراغعلي غو ند ې خلکو سره چې د مشر وطيت د غو ر ځنګ د نا متو لار ښو د و نکو نـــه وټينګې اړيکي لرلې۔

غلا م محيي الد ين افغان د ۱۳۳۹ هجري قمري کال د زمري د ميا شتې په ۱۲ نيټه په کا بل کې وفات او په شهد ای صا لحين کې خاوروته وسپارل شو۔

ماخوذ د ه [79، 80، 81] نه

49 ځاځي

که چيرې د ځا ځيو پښتنو د نسب شجره په غور سره وڅيړو نو جو ته به شي چې د وی د پښـــتنو د کرلانـــي پښتنو په ډله کې راځي۔ د پښتنو ستر اتل او د تورې او قلم خا وند خو شال خان خټک په خپل بياض کې د توري او ځـــا ځي ښنا خو نه د کر لاڼ له نسله ګڼلي د ي۔

ځا ځيان د پکتيا ولايت له مهمو قبيلو نه شميرل کيږي۔ شمال خوا ته يې غلجيان، د لو ګر د ازرې او د ننګر هار د حصارک ولسوالۍ او لږ څه د خو ږ يا ڼيو قبيله، لو يد يځ ته يې احمد زي، جنوب ته يې مقبل، څمکني، منګل او تو تا خيل او ختيز ته يې د ډيورنډ کر ښه پر ته د ه چې د کو رمې ايجنسۍ سره پو له لري او د پيواړ مشهورا و تا ريخي کو تل د د غې قبيلې په سيمه کې مو قعيت لري۔

ځا ځيان په پکتيا کې په اريوب، د ځا ځيو په ولسوالۍ، د خوست ولايت په ځا ځـــي ميـــد ان او د څمکنيـــو پـــه ولسوالۍ کې او هم په ډنډ پټان کې ا ستو ګنه لري۔ يو شمير ځا ځيان د کابل په شاه شهيد، نوې کارتې، رحمن مينـــې او

79 د افغان ياد، د مقالو مجمو عه، د کا بل پو هنتون د ژبو او اد بياتو پو هنځی ۱۳۶۱ کال، ۱۵-۲۵ مخونه
80 تواريخ خو رشيد جهان، د شير محمد خان ګنډاپور تاليف، د لاهور چاپ، ۱۸۶۷ ع۔ ۲۲۲ مخ
81 جنبش مشرو طيت د ر افغانستان، د علامه عبد الحی حبيبي اثر، ۳۔ ۳۱، ۳۲ او ۳۳ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سمټ خانې او د ه خد اید اد په سیمو کې هم استوګنه لري. د کند ز او بغلان په و لایتو نو کې هم یو شمیر ځا ځي میشته د ي. د پښتونخوا د کورمې او اور کز یو په ایجنسیو او په تیره بیا په پاړه چنار، کو هاټ، هنګو، د ر سمند او پیښـــور کې هم ځا ځیان استوګنه لري. د تا ریخ حیات افغا ني لیکوال محمد حیات خان له نن نه ۱٤٤ کلو نه وړاند ې د ځا ځیـــو د و سله والو کسا نو شمیر ٥ــ زره تنه ښو د لي وو.[82]

49.1 د ځا ځیو د قبیلي خیلونه

احمد خیل، حسن خیل، ها شم خیل، علي خیل، هد ه خیل، لیو ني، بیا ن خیل، ډبزي، تعد ي خیل، سکند ر خیل، با د ین خیل، ماما خیل، کو ټکي، خا ن خیل، میر خیل، خوازي خیل، غو نځي احمد خیل، مصري خیل، کټه خیل، شو خیل، همزه خیل، مري خیل، سا تي خیل، ند و خیل، خر منه.

د ځا ځیو د قبیلې خلک په عمو مي ډول د کر نې په چارو بوخت د ي، خو یو شمیر یې پــه ســو د لګــرېــزو کارونو او په تیره بیا د تر انسپورتي کارونو په سبب خپله ګو زاره کوي. د منډ هیر مشهور ځنګل هم د د وی په سیمه کې مو قعیت لري. ځا ځي میلمه پال، غیر تمن، هیواد پا لو نکي او په علم او پو هې با ند ې مین خلک د ي. د انګر یـــزي ښکیلا ککرو پر خلاف یې ډیرې تورې وهلي د ي او هر ځلې یې د خپلو نورو هیواد پا لو نکو په څیر خپله میړ انه او زړ ر تیا ثا بته کړې د ه. د روسي بلو سګرو او تیري کوونکو ځو اکو نو په وړاند ې یې هم خپله ملي او اسلامي د ند ه په ښه تو ګه تر سره کړې د ه او د وی ته یې خو له ما توونکي ګو زارونه ور کړي د ي.

49.2 د ځا ځیو ځیني علمي او ملي څیرې

ځا ځي سر بیره پر د ې چې د تورې په ډګر کې یې له ځا نه ډیرې میړ انې ښو د لې د ي د علم او پو هې په ډګر کې یې هم یو شمیر کسان ټو لنې ته وړاند ې کړي د ي چې د ا نه یوازې د ځا ځیو د قبیلې له پاره د ویاړه ډک کســـان د ي، بلکې مو ږ ټول افغانان پرې ویاړو. زه به په د ې لړ کې د لته د یو شمیر کسا نو نو مو نه یاد کړم :

1. د کتورانجنیر جمعه محمد محمد ي

خد ای بخښلی د کتور انجنیر جمعه محمد محمد ي د پکتیا ولایت د ځا ځیو ولسوالۍ د شاه محمد په کلي کې نړۍ ته ستر ګې پر انیستلې. لو مړنۍ زد ه کړې یې د خپلې ولسوالۍ په یوه ښوونځي کې تر سره کړې او بیا وروستهپـــه کا بل کې د رحمن بابا په لیسه کې شا مل شو. د رحمن بابا په لیسې کې د زد ه کړو تر پا یته رسو لو ورو سته د یوه سکا

82 تاریخ حیات افغا ني، پښتو ژ با ړه، د پیښور چاپ، ۳٥٤ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لر شيپ په اخيستلو سره چې د د ه د بنه استعد اد په وجه د ه ته ور کړل شوی و، لند ن‌تــه لاړ او خپلــه BSC يـ ې د London School Of Economics نه تر لا سه کړه. ور پسې خپله Ph.D د Sussex د پو هنتون نه وا خيسته. کله چې افغانستان کې جمهوري نظام را مينځ ته شو نو انجنير جمعه محمد محمد ي د شهيد د اود خان په کا بينه کې د اوبو او بر بښنا وزېر په تو ګه وټا کل شو. کله چې د غو يي کو د تا وشوه نو خد ای بخښلی محمد ي د څه مود ې له‌پـــاره زنــد اني و. د حامد کرزي په و خت کې نو موړی د افغانستان د کا نو او صنا يعو د وزير په تو ګه و ټا کل شو، خو د ۲_۳ کال د فبر وری د ميا شتې په ۲٤ نېټه په يوه هو ايي پيښه کې د د ه الو تکه را و غور ځيد ه او د ه له د ې فا نې نړۍ نه ستر ګې پټې کړې. خد ای بخښلی يو هيواد پال، با تقوااو په هيواد او خلکو با ند ې مين شخصيت و.

2. د کتور نبي مصد اق [83]

په خټه د پکتيا ځا ځی د ی. خپلې ز د ه کړې يې د کابل د رحمن بابا په ليسه کې سر ته رسولي د ي. ورو ســـته د يوه سکا لر شيپ په تر لا سه کو لو سر ه لند ن ته لاړ او Bs.C Hon يې London School of Languge کې تر سر ه کړې او خپله Ph.D يې د Sussex د پو هنتون نه تر لا سه کړه. وروسته يې په اتيا يمو کلو نو کې BBC را ډيو ته لاره و مو ند له او د ی په BBc را ډيو کې د پښتو څا نګه تا سيس کړه. د ه پر افغانستان با ند ې د رو سانو د تير ي په اړوند کتا بو نه هم کښلي د ي. نوموړی په ۲_۱ کال کې امر يکي ته لاړ او د George Minson په پو هنتون کې يې د پښتو ژبه تد ريس کو له. د ی اوس په وير جينيا کې د پښتو ژبې د نصـــاب‌پـــه اړونـــد د Diplpmatic languge School سره په کار بو خت د ی.

همد اراز د افغانستان د علو مو اکا ډمۍ د فلسفې څا نګې غړي ښا غلی سر محقق د کتور خو اجه الد ين صد يقي او د همد ې اکا ډمۍ‌د ژبو اواد بياتو د انستيوت غړي ښا غلی سر محقق نو رالله ولسپال او ښا غلي ســـر محقـــق محمـــد عارف غر وال چې د پښتو ژبې خوږ ژبی شا عر هم د ی د ځا ځي قبيلې ته منسوب خلک د ي چې هر يوېـــې د پښـــتو ژبې او اد ب ته د قد ر وړ خد متو نه کړي د ي. د همد ې قبيلې ته يو بل منسوب شخص ښا غلی تور يالی تور ځا ځی د ی چې د ی هم په پښتو ژبې او اد ب مين سړی د ی او د ه د هيواد په مطبو عا تو کې خپلې ژبې ته د ستا ينـــې وړ خـــد متو نه کړي د ي.

ماخوذ د ه [84، 85] نه

83 http://en.wikipedia.org/wiki/Nabi_Misdaq

84 http://en.wikipedia.org/wiki/Zazi

85 معلومات مختصر د ر باره اقوام و قبا يل و لايا ت سر حد ي کشور، ٤٥ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

50 ځدران

ځدراڼ د پښتنو يوه مشهوره او نوميالۍ قبيله ده چې ز موږ پښت پوهان د وی د پښتنو د کرلاڼي په ټولنيز ګروپ کې شميري. ځدراڼ د پکتيا، خوست او پکتيکا په ولا يتونو کې استوګنه لري. د پکتيا ولايت ځدراڼ په وزه ځدراڼ او زرمت په و لسو اليو، د خوست ځدراڼ د د غه ولايت د سپيره او تڼي په و لسواليو او د د غه ولايت په مرکـز کې او د پکتيکا ولايت ځدراڼ د د غه ولايت د ارګون، ګيان، زيړوک او نکه په ولسو اليو کې ميشته د ي.

د ځدر ا ڼو شمال ته منګل، احمد زي، ګر د يز او زر مت مؤ قعيت لري، لو يد يز ته يې زر مت او د خرو ټـــو قبيله، جنوب ته يې پير ګو تي او يوه برخه يې د ډيورنډ د کر ښې سره د مد ه خيلو وزيرو سره پو له لري.همد اراز ختيز لوري ته د خو ست، تڼيو او منګلو سره پو له لري.

د تا ريخ حيات افغا ني ليکوال ډپټي محمد حيات خان له نن نه ۱٤٤ کلو نه وړاند ې د ځدر ا ڼو د قبيلې په اړ وند د اسې کښلي د ي :[86]' د ځدر اڼو د قبيلې د استو ګنې سيمه د خو ست لو يد يز او د زرمت ختيز ته يوه شنه غر نـــۍ سيمه د ه. د د وی په د غه شنه غر نۍ سيمه کې رڼې اوبه، شنه وا ښه، د نګې د نګې ونې، د مر غا نو اوازونه او ســـړه هوا انسان ته خو ښي او خو شا لي ور بخښي، خو سره د د ې ښې اب و هوا د کر نې وړ ځمکه پکې‌لـــږه د ه او د غـــه د ځمکو کمو الی تر د ې اند ازې پکې محسوس د ی چې خلک تيرې په ځا نګړي ډول ا واروي او خا ورې ور بـــا نـــد ې اچوي او د کر نې له پاره يې چمتو کوي. له همد ې کبله د ه چې د د غې سيمې پيد اوار د نو موړې قبيلې د خلکو له پـــا ره بسنه نه کوي او د وی د مزد و ريو له پا ره ګا ونډ يو سيمو ته ځي. ځدران د ڼاه ګا نو په کيندلـــو او ژورولـــو او همد اراز د خټينو د يو الو نو په جو ړولو کې ځا نګړی مها رت لري.

ځدراڼ په خوړو کې د غنمو، جوارو او وريجو نه ګټه اخلي او خپلې خو راکې اړ تياوې د ګر د يز او خو ست د ښا رو نو نه لا س ته راوړي. د د وی په غر نيو سيمو کې ډول ډول ميوې لکه منې، مند تې، غوزان (چار مغز)، باد ام او ځنغو زي پيد ا کيږي. چې ځنغوزې د د غه ځای له غوره پيد اوارو نه ګڼل کيږي. په د وی کی ما لد اري‌هـم شـــته او وزې، پسو نه او غو ايې سا تي.

مشهور انګر يزي تا ريخپوه مو نټ ستوارټ الفنسټن په خپل مشهور اثر An Account of The kingdom of Cabul کې د ځدر اڼو د قبيلې د خلکو په اړوند د اسي ليکلي د ي : [87] ' د د وی جا مې د وزيرو د قبيلې د خلکو

86 تا ريخ حيات افغاني، پښتو ژ باړه د پيښور چاپ ۳٤۸-۳٤۹ مخونه

87 د کا بل سلطنت بيان، د کا بل چاپ، ۷٤ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په څير د ي او د خر و ټو په لور د ځنغو زيو ډکو ځنګلو نو په مينځ کې د رومي۔ "

50.1 د ځدر انو د قبيلې ښاخو نه، څا نګې او خيلو نه

که چيري د ځد را نو د قبيلې د شجرې په اړوند څېړ نه و کړو نو لکه چې د مخه وويل شـــو ل د وی کرلانـــي پښتا نه د ي. په پښتني عنعنوي شجرو کې ځد راڼ د بر هان زوی، د ککي لمسی او د کر لا ڼ کړ وسی د ی، نن ورځ د د غې قبيلې خلک د ځد راڼ د نامه په وجه په ځد رانو سره شهرت لري۔ د ځد را نو د پا تې ښاخونو، څا نګو او خيلونـــو نو مو نه په لا ند ې تو ګه د ر پيژند ل کيږي :

تولا خيل، احمد خيل، شير خيل، زنګي خيل، سوري خيل، بر اهم خيل، پيرو خيل، با زيد خيل، ســـلطا نخيـــل، بهيکار خيل، ايسپ خيل، ا ختون خيل، ابو خيل، الله خيل، با زکي، ويد ي خيل، د يري خيل، هوس خيل، خوی خيل، مو سم خيل، بيبه خيل، زني خيل، غرزي، سپيره کي، مد ه خيل، شاه خاني، يحيي خيل، غيبت خيل، ميزايي، باروم خيـــل، شريک خيل، پړانګي، خان خيل، جنيا ت خيل، توري خيل، مر شن خيل، هوني خيل، خوز خيل، زود ين، ملک د ين او نور خو په عمو مي تو ګه په ځد را نو کې د غه لا ند ينۍ ښا خو نه او څا نګې مشهور د ي : پير د اد خيل، زنـــي خيـــل، ختين خيل، بيبه خيل، علي محمد خيل، سپا هي خيل، زني خيل، ګر مو ښي، سپر غه خيل، د ري خيل او ميـــر زليـــي۔ د ۱۳۵٤ کال د مرکزي احصائيې د سر شميرنې له مخې د پکتيا او پکتيکا په ولا يتو نو کې د ځد ر ا نو د قـــبيلې د خلکـــو مجمو عي شمير ۱۵٤۱۲۲ تنه ښود ل شوي وو چې ښا يې د ا شمير به اوس ډير شوی وي۔

ځد راڼ غير تمن، په هيواد او خپلو اکۍ مين، جنګيالي، ميلمه پال، د يند اره او په پښتو او پښتو نو لۍ بانـــد ې مين خلک د ي۔ د تاريخ حيات افغاني د ليکوال په قول د وی ډير جنګيالي خلک او تقر يبا هر با لغ تن يې په خپل کـــور کې وسله لري، څو د بهر ني ير غل په وخت کې د خپلې قبيلې د خلکو او سيمې نه سا تنه او د فا ع وکـــړي۔نومـــوړي مؤرخ ۱٤٤ کلو نه وړاند ې د د وی د وسله والو جنګيا ليو شمير له ۱۵ زرو تنو نه زيات ښو د لی د ی۔ په ر ښتيا هم چې د وی د هر تيري کو ونکي ځواک په وړاند ې په ډير ميړ نتوب سره جنګيد لي او سترې حما سې يې زيږ ولـــي د ي۔ د افغان - انګر يز په د ري ګو نو جګړو کې د نورو افغا ني شاه زلميانو تر څنګ يې په ډيره ميړانه توري وهلـــي د ي، چې د بيلګې په تو ګه د غازي ببرک خان ځد ر اڼ نوم يا د ولای شو چې د افغانستان د حما سو تا ريخ د د ه په ويا ړلـــي نوم فخر کوي۔

د روسي ير غلګرو په وړاند ې هم ځد رانو د ملي مقا ومت سنګر ونه تا ود ه سا تلي وواو د هغوی په وړاند ې په ميړانه جنګيد لي د ي چې په د غو جنګيا ليو کې د مو لانا جلال الد ين حقاني او ګل زرک ځد راڼ نو مو نه د يا د ونې وړ د ي۔د ځد رانو بل قو مي مشر با چا خان ځد راڼ د ی چې د ځد رانو په قبيله کې ډير نفوذ لري۔ نو مـــوړی اوس د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په پا رلمان کې د خپلې سیمي منتخب استا زی د ی.

همد ارازیو شمیر ځد رانو د شهید د اؤد خان په رژیم او د ثور تر کو د تا ورو سته رژیم کې پو ځي د ند ې د ر لود ې چې په هغوکې د پا چا گل وفاد اراو سید محمد گلابزوی نو مو نه یا د و لای شو. پا چا گل و فاد ار د د اؤد خان په وخت کې د سر حد و نو چارو وزیر او د ثور تر کو د تا وروسته په هند کې افغا نې سفیر و. همد اراز سید محمد گلا بزوی د کارمل په رژیم کې د کو ر نیو چا رو وزیر او اوس د افغانستان د پا رلمان او ملي جبهې غړی د ی.

50.2 د ځد را نو د قبیلې علمي او اکا ډمیکې څیرې

1. پو هنوال ډاکترنظر محمد سلطا نزی ځد ران

نو موړی هستوي فز یکپوه او د افغانستان د اتو مي انر ژۍ د سازمان AAEC پخو انی مسئول مشـــر و. د د ه ډیر اثار او مقا لې خپرې شوي د ي چې ز ه یې د لته د ځینو مقالو نو مو نه وړاند ې کوم : د اتوم انرژۍ بنســـتیز فـــو رمول، د چر نو بیل د پیښې شل کلن تاریخ، د گا ونډیو هیواد ونو هستوي از مو ینې، اتو مي بمو نه او مذ هبي نو مو نه، د مسلمان پښتون او د اتو م بم د کار پوه عبد القد یر لنډه پیژ ند نه، د ویني د سر طان نار وغي، پیژند نه، د ر ملنه او مخنیوی، په هیواد کې د اتو مي پا تي شو نو خبر تیا، د سر طا ني نا رو غیو کلینیکي فورمول TNM او نور...

2. پو ها ند د کتور الف شاه ځد ران

د کابل پو هنتو ن د ټولنیزو چارو استاد او څه مود ه د کا بل پو هنتو ن د علمي چارو د مر ستیال په تو گه یې د ند ه د ر لود ه. نو موړی د یو شمیر ز یا تو علمي اثارو خا وند د ی.

3. سر محقق عبد الر حیم ځد ران

د ی د افغانستان د علو مو اکا ډمۍ یو تکړه محقق د ی. د د ه ز یا ت شمیر مقالې د کا بل په مجلــه، د زیـــري پـــه جرید ې او د هیواد په نورو معتبرو مجلو او جر ید و کې خپرې شوي د ي. د د ه یو مهم اثر د رو هیله پښتانه په نـــامه سره یاد یږي چې په هند او په تیره بیا د رو هیلکهنډ د سیمي پښتا نه نو ابا ن پکې معر في شوي د ي.

4. سراج الحق ببرکزی ځد ر ان

حقو قپوه او قا نو نپوه د ی. د ی یو شمیر اثار او مقالې لري چې د ځینو مقالو نو مو نه یې د اد ي : افغانســـتان

(c) ketabton.com: The Digital Library

او نړ یو اله جز ایي محکمه، یو نسکو، د بشر حقوق او مو رنۍ ژ به، د عر بو سیا سي نظا مونو سیستم او په افغانستان کې د ژبو سیا ست او ملي تر مینا لو جي نو میږي.

5. عبد القاد ر ځد راڼ

د ښا غلي ځد راڼ مقالي او ژ با ړې د هیواد په مطبو عا تو کې خپرې شوي د ي چې ما د د ه مقالې د کابـــل پــــه مجلې او په زیري کې لو ستې وي. ښا غلی ځد راڼ په جر مني ژبه کې وارد د ی.

ماخوذ د ه [88، 89، 90] نه

50.3 ځمند

د پښتني عنعنوي او د ود یزو روایاتو له مخې د سړبن زوی خر ښبون د رې زامن د ر لود ل. یو یې کند نـــو مید ه چې د د ه د ریم زوی غری یا غو ریا نو مید ه او او لاد ه یې د غو ر یا خیلو په نامه سره یاد ېږي چې د مو مند و، خلیلو، د اؤد زو، ز یړ انو او څو کنو قبیلې د د وی او لاد ه ګڼله کیږي. د خر ښبون د ویم زوی ځمند یا جمند و چې د د ه د او لاد ې نه خیشکي، کتاني، اومهمنزي ډیر مشهور د ي. همد اراز د خر ښبون د ریم زوی کاسی یا کا نسي و چې د غه قبیله به په خپل ځای کې ورو سته و څیړ له شي

د ځمند د قبیلې سیمه په پیل کې د کند هار په شا او خوا د ارغستان د غوړې مر غۍ سیمې ته نږد ې پر ته وه او د (۸ـ-۹ـ هجري) کلو نو تر مینځ د وی د پشین سیمه چې په هغه و خت کې د پشنګ په نامه یا د ید له هم تر لا سه کـــړه. ورو سته ځمند یا جمند چې ستر ښاخ یې خیشکی و په د غه ځای کې ډیر په تنګ شول. د ځمند د قبیلې نه ځینې خلــــک ملتان ته لاړل او هوري میشته شول او د خیشکي ښاخ خلک د غز ني له لارې کا بل ته او د کا بل له لارې د غوربند د رې ته لاړل او د غه ځای یې د او سید لو له پاره غوره کړ چې تر او سه پورې یو زیات شمیر ځمند او خیشکي هلته مېشـــته دي.

په هغه وخت کې چې مغو لي ظهیر الد ین محمد بابر کا بل ونیوه او څه مود ه ورو سته یې پر هند با ند ې د یر غل تکل وکړ، نو ځینې خیشکو او ځمند و چې په غور بند کې او سید ل ورته ګران ښکاره شول د هند و ستان خـــواته رهي شول اوډیر شمیر خیشکي او ځمند د خپلو کو رنیو سره د پیښور له لارې هند و ستان ته ولیږ د ید ل چې په د غه

---

88 http://www.khyber.org/pashtotribes/trees/zadran.shtml

89 http://benawa.com/kandahar/ariki

90 معلومات مختصر د ر باره اقوام و قبا یل سر حد ي کشور، ٤٩ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت کې سليم خان ځمند د د غې قبيلې مشر او سرد ارو۔ [91]

د وی د لا هورجنوب ختيز ته په هغه ځای کې ميشته شول چې نن د قصور ښار پروت د ی او د وی نن ورځ د قصوريه پټا نا نو په نامه سره ياد ېږي۔ په د غه و خت کې له بد ه مر غه د وی د سليم خان ځمند تر مشرۍ لاندې د بابر پا چا په لښکرو کې د ند ې د ر لود ې او په هغه جگړه کې چې د هند و ستان د پښتون واکمن سلطان ابر اهيم لود ي او مغولي با بر شاه تر مينځ په پاني پت کې وشوه په هغه وخت کې د ځمند د قبيلې (۷۔) تنه ځمند چې د با بر شاه په پوځ کې يې د ند ې د ر لود ې ووژل شول۔ له همد ې کبله و چې بابر او هما يون پر د وی ډيره مهر با ني کوله۔ هغه وخت چې خيشکي او ځمند په قصور کې ميشته شول، نو د سپره په نوم يو تن بلو څ د خپلې قبيلې له يوې ډلې سره د د وی سيمې ته راته او په لوټ او تا لان به يې لاس پورې کاوه چې د د غو بر يد و نو د مخنيوي له پاره د بټک زي، عارف زي، حسن زي، شا ښزي، کرلاڼي او سلمهاک چې د د غې قبيلې ښا خو نه د ي په بر کلي کې ميشته شول اود د ې له پاره چې سپره به له د غې لارې پر د وی ير غلو نه کول نو د غه لاره يې بند ه کړه او بيا سپره له د غې لارې نور لوټ او تالان نه شو کو لای۔ همد اراز د د غې قبيلې د عزيز زي، جنوزي او ابر اهيم زيو ښا خو نه په لر يا ښکتني کلي کې ميشته شول او پا تې ځمند په مطلق ډول د شمال خو اته پر يو تل۔ تر هغه ورو سته ابر ا هيم زي د جنوزي د ښاخ سره د د ښمنۍ له کبله له د غه ځايه ولېږ د يد ل او د هند و ستان د اتر ا پراد يش د ايالت د خور جې په باره بستي کې ميشته شول چې نن د خو رجه ښار د پټا نا نو ښارد ی۔ همد اراز زياتره سلمها کو چې د امچو زيو او حسين زيو سره يې د مقا بلې توان نه د رلود د ټاند ه سيمې ته لاړل او يو شمير يې په قصور کې پا تې شول او د بټک زيو يو شمير هم د کو ر نيو شخړو له کبله په هيرو وال کې ميشته شول۔

د جمند د قبيلې خلک د کند هار په ار غند اب کې چې هلته يو کلی هم د خيشکو په نامه شته، پشين، د پروان ولا يت د غو ربند ولسوالۍ د تيخان، يخد رې اود سيد انو په د رو، پېښور، اشنغر، نو ښار، چا رسد ه، ، مو مند و ايجنسۍ، د خيبر د تا ريخي د رې تر مينځ، د پاکستان د پنجاب په په قصور، ټاند ه اوهير و وال او د هند و ستان د اتر ا پراد يش د ايالت په خور جه کې استوگنه لري۔

50.4 ښاښونه او څانگې

د ځمند د قبيلې ښا خو نه او څا نگې په لا ند ې ډول د ي

خيشکي، مهمن زي، عزيززي، بټک زي، سلمهاک، امچوزي، کرلاڼي، زيړاني، عمرزي، غيبي زي، نکبي زي، زيمل، باجوزي، جميل زي، منصورزي، امچي زي، بټي زي، شور ياني، خلفزي، و ټوزي، جنوزي، شبن زي، عارف

91 پښتنا نه د تاريخ په رڼا کې، د سيد بهاد ر شاه ظفر کا کا خيل، يو نيور سټي بک ايجنسي، پيښور، ۱۳۲۶ مخ، ۱۹۶۲ ع کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

زي، ابراهيمزي، اشوزي، شموزي، عمر زي، ملازي، الازي، عيسی زي اونور...

د غوربند ولايت د ځمند د قبيلي د خيشکو ښا خو نه د اد ي :

شا هي خيل، ملي خيل، علم خيل، بار خيل، سليمان خيل، خليل خيل او ياروم خيل.

ماخوذ د ه [92، 93، 94] نه

51 ثوليزي

که چيري د ثو ليز يو د نسب شجره په غور سره و څيړو نو ثو ليزي د غلجيو په ټولنيز ګروپ پورې يـوه تړ لې قبيله د ه چې زيا تره يې کو چيا ني ژوند پر مخ بيا يي، خو د ثو ليزيو د قبيلې نه يو شمير يې کليوالي ژو ند هم غوره کړی د ی.

ثو ليزي چې په سليمان خيلو غلجيو ور ګډيږي ډير شمير خلک يې د ننګر هار ولايت د چپر هار و لسوالۍ د ثو ليز يو په کلي کې ا ستو ګنه لري، چې د غه کلی د د وی د استو ګنې په و جه د ثو ليز يو د کلی په نامه سره مشهور شوی د ی. د ننګر هار په و لايت کې ميشته ثو ليزي د کر نې او ما لد ارئ په چارو بو خت د ي. که څـه هـم د د وی د استو ګنې سيمه و چه او په پوره او کا في اند ازه او به نه لري، خو د وی ميرېې، پسونه، وزي او او ښان هـم سـاتـي. ځيني خلک يې د سو د اګر يو په چارو هم خپلې شپې او ورځې تيروي.

ثو ليزي د يند اره، غيرتي او په هيواد او خپلو اکئ مين خلک د ي. د رو سانو د ير غل په وخت کې د روسي تيري کوونکو سره په نره جنګيد لي او د وی ته يې خو له ما توونکي ګو زارونه ور کړي د ي.

د ثو ليزيو د قبيلې يو شمير خلک د کابل د بګر اميو په سيمه کې هم استوګنه لري. د د غې قبيلې په مشر لـنـو کې اروابناد ملک نور جان مشهور سړی تير شوی د ی. د ننګر هار ولايت د ثو ليزيو مجموعي شمير د ٤... تنو په شـا او خواکې ښود ل شويد ي

---

92 http://en.wikipedia.org/wiki/Kasur

93 http://www.khyber.org/pashtotribes/k/kheshki.shtml

94 حيات افغا ني، د ډيپټي محمد حيات خان اثر، پښتو ژباړه ٢٤٥- ٢٤٦ او ٢٤٧ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

52 ځینزي

ځینزي د غلجیو پښتنو په مینځ کې یوه مشهوره قبیله ده. د دغې قبیلې زیاتره شمیر د ننګرهار ولایت په حصارک غلجایي ولسوالۍ کې مېشته دي چې د دوی مجموعي شمیر د. ۱ـ تنو په شا او خوا کې ښـو دل شـوي دي. همداراز د ځینزیو د قبیلې یو شمیر خلک د لغمان ولایت د قرغیو په ولسوالۍ او د عزیز خان کڅ په سیمه کې هـم استوګنه لري..

ځینزي زیاتره د کرکیلې او سوداګر یو په چارو بوخت دي. د دوی د ښو کړووړ ښښتنان دي. په دوی کـې میلمه پالنه ډیره ده او د پښتني عنعنو او دودونو ته ډیر درناوی لري. ځینزیو هم د خپلو نورو پښتني قبیلو پـه څیر خپلو اکي غوښتو نکي خلک دي. دوی د انګریزي ښکیلا کګرو سره د افغان- انګریز په دروګو نو جګړو کـې په میړ نتوب سره جنګید لي او خپل هیواد نی رسالت یې په ښه توګه سر ته رسولی دی. د روسي یـر غلګـرو پـه وړاندې هم د ځینزیو د قبیلې شاه زلمیو خپله پښتو نواله او افغانیت په ښه توګه ثابته کړې ده.

پاتې دې نه وي چې یو شمیر ځینزي په ټول افغانستان او په تیره بیا د غلجیو پښتنو په سیمه کې پـه خـواره واره ډول ژوند کوي.

53 حسین خېل

حسین خیل په غلجیو پښتنو کې یوه نامتو قبیله ده. د دغې قبیلې خلک د لغمان ولایت مرکز مهترلام ته نږدې په یو شمیر کلیو په تیره بیاد ده زیارت په کلي او یو شمیر یې د کابل د بګرامیو د ولسوالۍ د شیوه کیو په شا او خوا سیمه کې ژوند کوي. د پروان ولایت په یو شمیر ولسوالیو په تیره بیا په قره باغ او میر بچه کوټ کې هم یو شـمیر حسین خیل او سیږي. همدارا د میدان او وردګو ولایت مرکز ته نږدې او هم د نرخ په ولسوالۍ کې یو شمیر حسـین خیل غلجي میشته دي. د ننګرهار ولایت د چپرهار ولسوالۍ د ماڼو په کلي کې هم یوڅو کوره حسین خیل شته چـې ویل کیږي د میدان ولایت نه ډیره موده پخوا د غې سیمې ته لیږد ید لي دي. پاتې حسین خیل د افغانسـتان پـه بیلا بیلو برخو کې په خواره واره ډول استوګنه لري.

حسین خیل میلمه پالو نکي، په علم او پوهې مین خلک، پر مختګ غوښتو نکي، غیرتي اوپه هیواد او خپلـو اکۍ مین خلک دي. دوی زیاتره د کرکیلې او سوداګرۍ په چارو بوخت دي. یو شمیر خلک یې د وکانو نه لـري،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځينې حسين خيل د ولتي د ند ې هم لري.

54 خبني، بنخي، خوخي، خابني خېل، بناخي خېل

د پښتنو په عنعنوي او د ود يزو شجروکې راغلي د ي چې سړ بن نيکه د وه زامن د ر لود ل يو يې شر خبون او بل يې خر شبون نو ميد ل. خر شبون د رې زامن د رلود ل چې کاسي، کند او ځمند نو ميد ل. کند د وه زامن د رلود ل چې يو يې بنخی يا خو خی نو ميد چې او لاد ه يې د خا بني خيلو په نامه سره ياد ېږي او د ويم زوی يې ابر اهيم نو ميد چې غري يا غو ريا نو ميد او لاد ه يې د غو ر يا خيلو په نامه سره شهرت و مو ند.

د پښتو نازکخيال شا عر حميد ما شو خيل د پښتنو د د غو د واړو قبيلو په اړوند د خپل شعر په يوه بيت کې د اسي وايي :

چې د ا ستا د نامې بوی اخلي حميد ه ! څه به نه وي خوش د ما غه غوري، خبني

يوسفزي، مند ړ، گگيانې او تر کلانې چې په مجمو عي تو گه د خابني خيلو په نامه ياد ېږي د د وی اصلي ټاټوبی د کند هار د ار غستان په حد ود و کې د غو نډان اوسره غره په شا او خوا هغه ځمکه د ه چې د غوړې مر غۍ په نامه ياد ېږي. خا بني خيل چې د تر ينو د قبيلې په گا وند کې او سيد ل د تر ينو د فشار او زور زياتۍ په وجه د نو موړې سيمې پر يښود لو ته اړ شول او د غو ريا خيلو له خوا د غزني د مقر په کڅۍ کې په ور کړل ځمکې او ور شو با ند ې د يو څه وخت له پاره ميشته شول، خو ورو سته بيا له غوريا خيلو نه خو ابد ي او خپه شول، نو هما غه و چې نو موړې سيمه يې هم پر يښود ه او د کابل خو اته راوليږ د يد ل. د راتگ په وخت کې اتمان خيل هم ور سره ملگري شول او د کابل په شا او خوا ور شو گانو کې ميشته شول.

په همد ې وخت کې د سلطان ابو سعيد زوی ميرزا الغ بيگ چې کو چنی و د ماوراالنهر نه کا بل ته راغلی و، نو د خا بني خيلو د قبيلې مشري ملک سليمان شاه ته ور په غاړه وه چې د ملک تا ج الد ين زوی او د ملک رځړ لمسی و. ملک سليمان شاه د کو چني الغ بيگ سره ډيره مينه کوله.يوه ورځ ميرزا الغ بيگ د سليمان شاه په غيږ کې نا ست و، قد وه المکا شفين شيخ عثمان د موتي مليزي زوی چې د هغې زمانې د وليا نو نه و او د يو سفز يو خلک د د ه معتقد ين وو پرې ورغی. شيخ عثمان قد س سره چې کو چنی مرزا الغ بيگ د ملک سليمان شاه په غيږ کې نا ست وليد ورته يې وويل چې ملکه ! د ا څه کړې ؟ ملک سليمان شاه ور ته وويل چې د ا شهزاد ه د ی لو يوم يې که پا چا شي نو سلطنت به يې زما شي او قوم به مې پرې عزيز او د روند شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیخ عثمان ور ته و فر ما یل چې :" د د ې ما شوم ستر ګې لکه یزید هسې د ې چې صحابه (رض) یې قتل کـړي او هلاک کړي وو د غسي به ستا قوم هم هلاک کا "

ملک سلیمان ورته وویل چې :

' شیخه د اسې مه وایه تا ته د اسې نه ښایي، چیرې نه چې په د ې خبره بل څوک خبر شي، خو پا چایـان د چـا احسان نه ورکوي. د ی شهزاد ه د ی چې لوی شي پا چا به شي قام به مې پرې محترم شي "

شیخ عثمان ورته وویل چې ښه ملکه! خبر مې کړې، بیا به وایې چې ما ته د ې نه و ویلې، نورد ې اختیار خپل د ی '

همد ا خا ښې خیل وو چې د مرزا الغ بیګ سره یې د کا بل د تخت په نیولو کې ډیره ډیره مر سته وکړه او هغه یې د کابل واکمن کړ. میرزا الغ بیګ تر هغه پورې چې کمزوری و، په همد غو پښتنو به یې ځان سا ته، خو کله چې پـه خپلو پښو ود رید او پیا وړی شو، نو د پښتنو پر خلاف یې په مخا لفت لاس پورې کړ. الغ بیګ د یو سفز یو او ګګیـا نیو تر مینځ بې اتفا قي وا چو له. ورو سته بیا یې د خا ښې خیلو پښتنو مشر انو ته یوه میلمستیا جوړه کړه چې ۹ــ تنو پکې ګډون کړی وو، بیا یې د میلمستیا او ډوډۍ خوړلو په وخت کې په نا ځوانمر د انه توګه یې د غه ۹ــ تنه له تیغه تیر کړل چې هد یره یې د کا بل په سیاه سنګ کې مؤ قعیت لري. د ا پیښه د ۱۴۸ـ او ۱۴۹ـ عیسوي کلو نو په شا او خوا کې پیښه شوې د ه.

تر د ې خونړۍ او خوا شینوونکې پیښې ور وسته خا ښې خیل پښتا نه د کا بل نه د ننګرهـار پـر خـوا روان شول، تر کلا نیو په لغمان کې واړول او یو سفزي، ګګیانې او اتمان خیل په ننګر هار کې او سید ل چــې وروســتهـنــو موږې د رې قبیلې په سوات، د یر او با جوړ کې میشته شوې. ورو سته تر کلانې هم د لغمان د خلکو د شکا یت له کبلــه چې د الغ بیګ د ر بار ته یې کړې و د لغمان نه با جوړ ته ولیږ د ید ل چې تر او سه پورې هما غلته میشته د ي.

د خاښې خیلو د تر کلانې د قبیلې ښا خو نه د اد ي.: سالا رزي، ما موند، ابراهیم خیل، اسوزي او سمیل زي.

د خاښې خیلو د مند ړ د قبیلې ښا خو نه د اد ي : ابا خیل، عمر خیل، بهزاد خیل، خد و خیــل، رځــړ، لکــوزي، خضر زي، محمود زي، ما نوزي،

د خا ښې خیلو د یو سفز یو د قبیلې ښا خونه د اد ي : حسنزي، مد ا خیل، اکازي، چغــر زي،نــورزي، لکــزي، خواجوزي، با چي زي، رانیزي، مالیزي، سلطانخیل، نصرالد ین خیل او پا یند ه خیل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخوذ د ه [95، 96، 97] نه

55 خاکواني

خا کو انې چې د خا وګا نې او خا ګو انې په بڼو هم را غلی د ی د پښتنو د سړ بن د ټولنیزې ډلې او د پنځ پـــای په بنا خ پورې یوه تړ لې قبیله د ه او با ید د ا قبیله د هغو خو ګیا نیو سره چې د ننګر هار ولا یت په خـــو ږیـــا نیـــو ولسوالۍ کې استوګنه لري او په اصل کې کرلانې پښتا نه د ي اشتباه نه شي او یو ونه ګڼل شي.

د د غې قبیلې د وګړو شمیر ډیر لږ د ی، خو د قبیلوي پلوه په د وو بر خو ویشل شوي د ي چې یوه برخه یې سترخاکو ا نې او بله برخه یې کو چني خا کو ا نې د ي چې په کند هار او د نو ر زیو د قبیلې په سیمو کې میشته د ي.

همد اراز یو شمیر خا کو انې په هرات او د هرات په بیلا بیلو ولسو الیو کې میشته د ي.د غز ني په ولا یت او د غه ولایت په بیلا بیلو ولسو الیو کې هم د خا کو انیو د قبیلې خلک استوګنه لري او د اسي ویل کیږي چې د د وی ځـــو کلي د ما کو د کلیو تر څنګ پر ا ته د ي چې خلک د وی د خا کو ا نیو ماکو انو په نامه سره یاد وي.

خا کو انې زیار کښه او ر ښتیني خلک د ي. د وی په میلمه پا لنه او پښتني ننګ او غیر ت با ند ې ولا ړ خلک د ي. په ټول افغانستان کې د د وی شمیر د لسو زرو تنو په شا او خوا کې ښو د ل شوي د ي.

تا ریخ حیات افغاني چې له نن ورځې نه ۱٤٤ کلونه وړ اند ې لیکل شوی او مؤ لف یې ډپټي محمد حیات خان د ی په د یره اسماعیل خا ن کې د خا کو ا نیو د مشر انو په اړ وند د اسي لیکي: [98]

د خکو ا نې په قبیله کې غلام سرور خان خا کو ا نی چې د د یره اسما عیل خا ن او سید ونکی د ی د خلکو پـــه مینځ کې د ډیر قد ر وړ او په د ر نه ستر ګه ور ته کتل کیږي. د د ه زوی عطا محمد خان هم ډیر ښه او بختور ســړی د ی. حیا ت افغا ني په د یره اسما عیل خان کې د خا کو ا نیو شمیر په هغه وخت کې اتیا کو رنۍ ښو د لي د ي.

په اتلسمه عیسوي پیړۍ کې خا کوا نیو پر ملتان با ند ې حکم چلو لی د ی او نوابي یې د ر لود ه چې په د غـــو

---

95 پښتني قبیلي، د کتور لطیف یاد، د پیښور چاپ، ۱ـ۷-۱ـ۸ـ۱ او ۹ـ۱ مخو نه

96 تاریخ حیات افغاني، ۲٤۷ مخ

97 تواریخ حا فظ رحمت خاني، د پیر معظم شاه تالیف، پښتو اکیډیمي، پیښور ۱۹۷۱ کال، ٦-۷ مخونه

98 تا ریخ حیا ت افغا ني، د پیښور چاپ ۱٦۹ - ۱۷ـ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو ابا نو کې یو هم نواب علي محمد خان خا کو انی و چې د ملتان د سیمي مقتد ر گورنر او نواب و چې افغـا نسـتا ن د ستر ټو لواک احمد شاه با با د فر مان له مخې د ملتان گورنر ټا کل شوی و. د د ه د نوا بۍ او گور نرۍ په وخـت کـې ملتان د کرنې او زراعت په برخه کې ډیره ود ه و کړه او د هغه ځای خلک په ډېر امن، خو شالۍ او سو کا لۍ کې شـپې او ور ځې تیر ولې. همد اراز نو موړي په کال ۱۷۵۷ ع کال کې په ملتان کې یو ستر جو ما ت هم و د ان کړ چې تر نـنــه پورې د غه جو ما ت شته.

د ملتان د خا کو انیو د د قیق شمیر په اړوند مې معلو ما ت تر لا سه نه کړ ای شول، خو په او سني و خت کې د ملتان د خا کو ا نیو نه د د وو مشهورو کسا نو نو مو نه د یا د ونې وړد ي. یوهم مشهور و کیل او قا نو نپوه محمدنـــد یم خان خا کو انی او بل هم د کر نې د چارو ما هر او متخصص محمد سهیل خان خا کو انې د ي.[99، 100، 101]

56 خټک

خټک د پښتنو یوه مشهوره او لر غو نې قبیله د ه چې د کرلانیو پښتنو پورې اړه لري، چې د خپل لوی نیکـــه لقمان په و جه چې په خټک سره مشهورشو اونن ورځ د خټکو په نامه سره یا د یږي.

د تا ر یخي رو ایتو نو له مخې په پیل کې خټک د جنو بي و زیر ستان د شوال په غره کې چې د سلیمان د غره شما ل لو ید یځه لړۍ د ه استوگنه د ر لود ه. د شوال واد ي د بنو په لو ید یز کې پر ته د ه چې او ږد والی یې شپا ړس میله او پلن والی یې ۸ میله د ی. د اسي ویل کیږي چې د وی ٦ــ کلو نه وړاند ې له هغه ځا یه د پښتونخوا د بنو ســیمې ته راغلل او هلته یې د هني او منگلو د قبیلوسره چې د د وی په څیر کرلانې پښتا نه وو استوگنه غوره کړه. څه مود ه ورو سته د کرلانیو یوه بله قبیله چې شیتک نو مید ه او اوس د بنو څیو په نامه سره یاد یږي د شوال خوا ته ولیـــږ د ید ل او له هغه ځا یه یې د هني او منگل قبیلې و شړلې او پخپله په هما غه سیمې کې میشته شول. په د غه وخت کې خټک هم له د وی سره استو گن شول چې د سد راوڼ نهر او د هغه د شا او خوا سیمې د خټکو په لاس کې وې، خو تر څه مود ې ورو سته خټک د شیتکو سره د د ښمنۍ په و جه له هغه ځا یه ولیږ د ید ل او د کو هاټ په شمال ختیزوبر خـــو کـــې میشته شول. د کو هاټ د غه بر خې د چو ترې، ټیرې، لاچي، کر بو غې، شکرد رې، چراټ او نورو واد یو او سیمو نه عبارت د ي. چو تره د او سني کو هاټ د غره (چې په کو ها ټ کې د مالگې د غره جنوب لو ید یزه لړۍ د ه) او د لو اغر په مینځ کې یوه زر خیزه واد ی د ه. د د غې واد ۍ مشهور ځای او د مالگې منډ یې کرک نو میږي.ټیرې د کو هاټ لـــه

---

99 http://www.answers.com/topic/multan

100 http://en.wikipedia.org/wiki/Multan

101 http://encyclopedia.stateuniversity.com/pages/15513/Multan.html

(c) ketabton.com: The Digital Library

بناره د ۳۶ میلو په واټن د جنوب خو اته یو مشهور ځای د ی او د کو هاټ د ټیرې تحصیل د همد ې کبله په د غه نوم بـا ند ې مشهور شوی د ی. لا چي د کو هاټ له بنار ه د ۱۷ میلو په واټن د جنوب خو اته د سړک پر غاړه پروت د ی.

کر بو غه د ټیرې د سیمې په شمال لو ید یز او د ټیرې د قصبې په لو ید یز کې لږ څه د شمال خو اته یوه واد ي د ه، چې په د غه ځای کې په همد ې نامه سره یو کلی هم شته، د غه ټولې سیمې د کو هاټ د ضلعې د ټیرې پـه تحصـیل پورې اړه لري او د د ې ضلعې په سهیل او سهیل لو ید یزو بر خو کې مو قعیت لري. د شکرد رې په سیمه کې په همد ې نامه یو کلی هم شته چې نو مو ړې سیمه د کو ها ټ د ضلعې په جنوب ختیزې بر خې با ند ې مشتمله د ه. په هغه وخـت کې کله چې خټکو پر پو رتنۍ سیمې قبضه وکړه او په هغې کې یې استوګنه غوره کړه، نو د کوهاټ د او سنۍ ضـلعې ځمکې چې د غه ځای شمال ختیزې بر خې هم پکې شا ملې وې د اورکز یو پښتنو په لاس کې وې چې هغوی هم کرلانـي پښتا نه شمیرل کیږي.

د ګوډ تیمور تر یر غل ۱۳۹۸ ع ورو سته په اغلب ګو مان د پنځلسمې پیړۍ په پیل کې د پښتنو یوې بلې قبیلې یعني بنګښ چې هغوی هم کرلاني پښتا نه د ي د کورمې له واد ۍ نه چې د کو هاټ په شمال لو ید یز کې پـروت د ی د کو هاټ لوري ته په لیږد پیل وکړ او د د غې ضلعې د لو ید یزو پو لو نه تیر شول او د د غې قبیلې خلکو کو هاټ تـه تګ راتګ پیل کړ. څه مود ه خو په خیر او خیر یت سره تیره شوه، خو په پای کې د بنګښو او اورکزو تر مینځ شخړې را مینځ ته شوې چې په د غو جګړوکې خټک د بنګښو ملګر تیا وکړه چې په د غو جګړو کې محمد زیو او تېپې ته نـږد ې د وه فیصله کوونکې جګړې پیښې شوې چې په د غو جګړو کې بنګښ او د د وی ملګري خټک بر یالـي شـول او اورکزي د کو هاټ شما لي غر ونو ته پر شا وتمبول شول چې تر او سه پورې هم هلته استوګنه لري. د د غو جګړو پـه نتیجه کې چې اورکز یو کو مې سیمې له لا سه ور کړې وې یوه هم د ریسي سیمه وه چې خټکو پرې قبضه وکړه. د غه ځای د کو هاټ په شمال ختیزه برخه کې مو قعیت لري. خټکو پر د غو ټو لو سیمو با ند ې د ۱۵ پیړۍ په پـای یـا د ۱۶ پیړۍ په لو مړ یو وختو نو کې تسلط ومو ند چې په د غو سیمو کې پنیاله، زیړي، توره څیړۍ هم شا ملـې وې. همـد اراز خټکو پر شمال ختیزې بر خې باند ې خپله پر ا ختیا جاري و سا تله او د زیړه پر ټو لې واد ۍ او د خـوړه نیلاب پر واد ۍ یې هم خپله قبضه ټینګه کړه چې د نیلاب واد ۍ یوه برخه په کو ها ټ او لږه برخه یې په پیښور کې پرتـه د ه. د غه واد ي د چراټ د غره د لړۍ او د نیلاب د غره تر مینځ مو قعیت لري. د نیلاب غر د اپر ید یو له سیمې نه پیـل کیږي او د ختیز خو اته د سند د د ریاب تر پورې غاړې پورې رسیږي. نیلاب په عمو مي تو ګه د کو هاټ په ضلعه کې شا مل د ی. د خوړه شما لي برخه د پیښور په ضلعې او جنو بي برخه یې د کو هاټ په ضلعه کې شا مل د ي.

تر هغه ورو سته کله چې د خټکو قبیلې په شمیر کې زیا توالی راغی نو په هما غه تنا سب یې خپلو مقبـو ضـه سیمو ته پر اختیا ور کړه او اوس هغه پراخه سیمه د د وی په لاس کې د ه چې د یوسفزیو د سیمې او د کا بل یا لنـډي سیند له شمالي څنډو نیولې تر کا لا باغ، عیسی خیلو، مر وتو، بنو، وزیرو او د سند د د ریاب تر لو ید یـزو څنـډو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې غځيد لې د ه.

د خټکو شمال ته يو سفزي، لمر پر يو تو ته يې خليل، اپريد ي او بنګښ، جنوب ته يې د بنو سيمه او ختيز ته يې ابا سين مو قعيت لري.

د خټکو د سيمې اوږد والی شاوخوا سلو ميلو او پلن والی يې پنځوس ميلو ته رسيږي. د خټکو سيمه پر د وو بر خو ويشلې شوې د ه چې يو يې شما لي خټک او بل يې جنو بي خټک د ي. د جنو بي خټکو په سيمه کې د ما لګې کـا نو نه شته. د د ې سيمې ځمکه ميد اني او شګلنه د ه. غرونه يې شنه او اباد نه د ي. ټيري، لاچي، کرک او شکر د ره د د ې سيمې مشهور ځا يو نه د ي.

د شما لي خټکو سيمه هم غر نۍ د ه چې د د ې غرونو نه کو مه استفاد ه نه شي کيد لای. اکوړي، شـيد و، نظـام پور، امير او امير کلان د د ې سيمې مشهور او لوی کلي د ي.

د خټکو د سيمې په لوړو بر خو کې ځينې وړې وړې او سمسورې د رې هم شته چې په ځينو بـر خـو کـې د بنونو ځنګلي ونې شته. د خټکو په سيمه کې د بهاد ر خيلو د ما لګې کان يا د رنګ ډير مشهورد ی چې د د غه کان د عـا يد اتو په وجه ډيرې پيسې لاس ته راځي.

56.1 د خټکو مشهور ښا خونه

هغه خټک چې د کو هاټ په شمال ختيز کې اباد د ي او د کابل د سيند ه پورې استوګنه لري د اکوړه خټکو په نامه سره ياد ېږي.اکوړي د پيښور او نو ښارنه ختيزې لور ته د کا بل سيند په جنو بي څنډو کې مو قعيت لري.خټـک پـه اصل کې په د وولو يو ښا خونو يعني تري او بو لاق ويشل شوي د ي. د هند پر نيمې وچې با ند ې د انګـر يزانـو د واکمنۍ نه وروسته خټک په د ريو نو مو نو اکوړه، ټيرې او سا غري سره ياد ېږي. ساغري خټک بولاق د ي، خو ملک اکوړي چې ذکر به يې وشي تري خټک و.

د پښتونخوا مشهور ليکوال اروابناد قا ضي احمد جان د پښتو په مجلې (سترې مشي) کې په ۱۹۳۲ ع کـال کـې د خټکو د قبيلې د ښا خو نو په باب د اسې ليکلي د ي :

"د خټکو د وه لوی لوی ښاخونه د ي. يو د ټيري خټک او بل د اکوړي خټک. د ټيري خټک د کوهاټ په ضـلع، او په بنو، او پنډۍ کې آباد د ي. او د وی اووه قامونه د ي: خورم، سيني، ټيري، بارک، ساغري، بنګي خيل، نصروټي. د اکوړي خټک د پيښور ضلع کې سهيل اړخ ته او د کوهاټ ضلع کې لمر پرېواتۀ ته آبـاد د ي. د لکـوړي خټـک ټـول

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرونه خريږي. بې د هغو نه چه د کوهاټ په ضلع کې د ي.

د 1931ء په مرد م شماري کې د د ې د واړه شاخونو د نارينه ۋ شمېر .... وۀ.

په د ې خټکو کښ د رې قسم خلق د نورو نه زيات معتبر د ي.

1. خان خيل

په د ې نامه د خټکو او د ټيري د د واړه ټبرو خانان ياد ېږي. او د وى د سپاهيګرت د صفتونو او د ملک د انتظام د قابليتونو نه ډک د ي. په سول کې ډير په لويو لويو عهد و باند ې مقرر د ي او ډير په رسالو پټړو کې سرد اران د ي.

2. کاکا خيل

د وى د خټکو د زيړي کاکا يعني د شيخ رحمکار صاحب اولاد د ي. د هغه زيارت نوښهرتهنزد ې د ې او د زيارت کاکا صاحب په نوم باند ې مشهور د ې. د کاکا خيلو مياګانو په ټولو پښتنو باند ې که په رعيت کې د ي او که په غيرو علاقو کې ډير لوى عزت او زور د ي. او د پښتنو لويه ستانه د ه او وله خلق ډيري ډيري شکرانې او منوتئي ورکوي.

3. فقير خيل

د ا د خوشحال خان خټک د مشر ورور اولاد د ي. خلق ورته د بزر ګی په سترګه ګوري او ډير تعظيم يې کوي.

خټک خلق عام د پولې پټي کار (زميند اري) کوي او ګډې ربړې وغيره ډيرې ساتي ليکن اکثرپکې چې زمکې يې خرابې او غير آباد ې وي نو د مالګې کريي يعني چلن کوي او سود اګري پسې لرې لرې ځي او په پوځ کې بهرتي کيږي. د ا وخت هم په پوځ او مليشه کې د د ريو زرو نه زيات نوکران د ي او په سود اګري او نوکري کې د وى اکثر مسافري کړې وي نو ځکه يې د نورو نه خوى خصلت او سړيتوب ښۀ وي. د وى ډير سخت خواريکښ او چست چابک او خند ه روى خلق د ي. د وى د سند رو او د نڅاډير شوقيان د ي او د خټکو د بنګړي او د بلبلې نوم خو هر چا اورېد لې د ي. د پټڼري سپاهيان يوه تيله د اره کلاه او زري واسکټ واغوند ي.

د خټکو نور ښا خو نه د اد ي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

امند ي، ند اخيل، بليل خيل، بشبلي خيل، د رغانخيل، گنډ ا خيل، سمند ر خيل، بهرام، خواجه خيل، نصـــرتـــي، لګاړي، عبد لي، لو ګر خيل، بد ين خيل، کشيد خيل، ګل د ين خيل، چر ګي خيل، علي خان خيل، عالم خان خيـــل، لشـــکر خيل، مير ګل خيل، الله د اد خيل، اشرف خيل، د اور خيل، کامل خيل، حسن خيل، محمود خيل، باد ين خيل، شـــيخ علـــي خيل، اتمان خيل، د ر پي خيل، بارک خيل، انو خيل، امير جان خيل، تاتار خيل، د وران خيل، او نور۔ د خټکو يو ښاخ د ا با سين نه بله خوا په مکود کې استوګنه لري۔

د خټکو اکثره ځمکې د بنجر والي له کبله د کر نې وړ نه د ي۔ د خټکو په سيمه کې غنم، با جـــره، چنـــي اوبـــا جرې کرل کيږي۔ همد اراز د وی د نا رنجو، ليمو ګانو او انګورو با غو نه هم لري۔

د خټکو د سيمي معد ني پيد اوار مالګه، پټکری او د ډبرو سکاره د ي۔

خټک د نورو پښتنو په څير غير تي، زړور، ننګيالي، ميلمه پال او د علم او زد ه کړې سره زيا ته مينه لـــري، همد ا سبب د ی چې زيا تره خلک يې با سواد ه او ښه تکړه ډاکتران، د پو هنتون استاد ان، انجنيران او د کمپيو ټر مـــا هر ين لري۔ په پوځ کې هم ډير خټک په د ند و بو خت د ي۔

د خټکو د قبيلي يوه ښه ځا نګر تيا د اد ه چې لا نجمنې مسالې د جر ګو او ننواتو له لارې اواروي او په عمومي تو ګه د جر ګو د فيصلو او پر بکړو ډير د رنا وی کوي۔

خټک په عمو مي ډول د شعر او شا عرۍ او مو سيقۍ سره ډير ه مينه لري، همد اوجه د ه چې د او چتې پا يې شا عران او د مو سيقۍ فنکاران پکې ډير د ی۔ د وی د مو سيقۍ په الا تو کې رباب، هار مو نيم، طبله او د مو سيقۍ نـــور الات استعما لوي۔ په پښتنو کې د خټکو اتڼ ډير مشهور د ی۔ په او سني وخت کې ښنا غلی بختيار خټک د خټکو د قـــبيلي نه د پښتو ژبې تکړه سند ر غاړی د ی۔

د پښتونخوا د ايالت د کو هاټ نه سر بيره ډير شمير خټک د انګلستان په پلا زمينې لند ن، بر مينګهم، مانچستر او ايلسبري کې او سيږي۔ همد اراز يو شمير خټک د خليج په عر بي هيواد ونو لکه د وبی، قطر او همد اراز په مليشـــيا کې استوګنه لري۔

د ۱۹۶۱ع کال د سر شمير نې له مخې د د وی شمير د ٣٧٨٣_٤ تنو په شا او خواکې ښود ل شوی و چې ښنا يـــې د ا شمير به اوس ډير زيات وي چې ا کثره يې په کو هاټ کې او سيږي۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

56.2 نومیالي خلک

د خټکو مشهور او نو میالي خلک دا د ي

1. ملک اکوړي

د خو شال خان غور نیکه د هند د مغو لي واکمن جلال الد ین محمد اکبر ۱/۹۶۳ـ۱۲ ع معا صر چې د مغولي د ر بار له خوا د خیر اباد قصبه او تر نو ښاره پورې سېمې د ه ته د جا ګیر په توګه ور کړل شوې وې. د ه د لو یې پا چا هـــي لارې سا تنه کوله. سرای اکوړه چې د اکوړه خټکو صد ر مقام د ی هم د ملک اکوړي له خوا ود ا ن شوی د ی.

2. یحیي خان

د ملک اکوړي مشر زوی چې د خپل پلار تر وفات ورو سته د هغه پر ځای د خټکو د قبیلې مشر و.

3. شهباز خان د خو شال خان خټک پلار

4. خان علیین مکان ستر خو شال بابا چې د تورې او قلم خا وند و. د مغولو پر خلاف یې ډیرې مبارزې کړي د ي

د د یوان خاوند واو ډیر کتابو نه یې کښلي د ي. مشهور اثار یې د خو شال کلیات، د خو شال خان د یوان، ســو اتنامه، طب نامه، با زنامه، د ستار نامه، فراقنامه، فضل نامه، هد ا یه، ائینه، صحت البد ن، بیاض، زنځیری او نـــور د ي. [102]

5. اشرف خان هجري

چې مغولي واکمن او رنګزیب بند ي کړ او د هند د بیجا پور په زند ان کې تر ۱٤ کلونو زند ان ورو سته وفا ت شو. د ی شاعرو او د د یوان خا وند هم و.

6. افضل خان خټک

د اشرف خان هجري زوی او د خو شال خان خټک لمسی و د تاریخ مر صع لیکوال چې د افغا نانو تاریخ او انساب

102 خو شال خان خټک په اردو ژبه د د وست محمد خان کامل اثر، پښتو ژباړه د د کتور لطیف یاد، د پیښور چاپ ۳۹- ۵۱ مخونه، ۲_٦ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکې راغلي د ي.

7. عبد ا لقاد ر خان خټک چې د د یوان خا وند د ی

8. مشهور مبارز اود پښتو ژبې تکړه او وتلی شا عر ښا غلی اجمل خټک

چې مشهور پښتو اثاریې د غیرت چیغه، باتور، ګل پر هر، تکلونه، د ازه پاګل وم، ژوند او فن، کچکول، د افغان ننګ، د وخت چیغه، د ژوند چیغه، کیسه زما د ابد ي ژوند ا و په اردو کې جلا وطني کې شا عري د ي.[103]

9. مشهور لیکوال او محقق اروابناد پریشان خټک.

57 خد وزي

د نو لسمي عیسوي پیړۍ مشهورومؤ ر خینو هر یوه ډ پټي محمد حیات خان په خپل مشهور ا ثر تار یخ حیات افغا ني او د تواریخ خور شید جهان مؤرخ شیر محمد خان ګنډ ا پور چې د واړه نسلا پښتا نه د ي د خد وزي د قبیلي ذکر او یا د ونه کړې د ه. خد وزي په اصل کې غلجي پښتا نه د ي چې زیات شمیر خلک یې د غز ني و لا یت د مقر په سیمه کې د علي خیلو غلجیو سره یو ځای پر اته د ي او په د غه سیمه کې د ملکیت او ځمکو خا وند ان د ي. د کند هار ولایت مرکز ته نږ د ي په د ه خو ا جه نو مي کلي کې هم خد وزي استوګنه لري چې د تا ریخ حیات افغا ني د لیکنې سره سم ۱٤٤ کلو نه وړ اند ې د د وی شمیر په نو موړي ځای کې ۲ ــ کو ر نیو ته ر سید ه.

د تواریخ خو رشید جهان او حیات افغاني په حواله د وی خپل نسب کله سید انو او کله هم د ر انیو پو پلز یو ته منسو بوي، خو په اصل کې د وی غلجي پښتا نه د ي.

د تاریخ حیات افغاني په قول ۱٤٤ کلو نه وړ اند ې په ټول افغانستان کې د خد و زیو پښتنو مجمو عي شــمیر ۲ــــ کوره ښود ل شوی و چې زیا تره خلک یې د کر نې او ما لد ارۍ په چا رو بو خت د ي

(ماخذونو په حقله د خرڅنو برخه ولټوئې)

103 http://en.wikipedia.org/wiki/Ajmal_Khattak

(c) ketabton.com: The Digital Library

58 خدوزي و خرڅين

خر څين يوه کو چنۍ قبيله د ه چې په اصل کې کرلاڼي پښتا نه اود شمالي و زير ستان د د وړو د سيمې د زا نګيټي او وژګي په کليو کې استوګنه لري چې په زانګيټي کې يې شمېر ٦ـ کو ر نيو او په و ژګي کې ١٦کو ر نيوته ر سيږي. د د وی يو کلی د مد ه خيلو د تنګي او پيپلي تر مينځ پروت د ی چې خر څين نو ميږي.

خر څين په قبيلوي اتحاد کې پخوا د د وړو سره متحد وو، خو نن ورځ د مد ه خيلو وزيرو سره په يوه اتحاد کې شا مل د ي.

د د وی رواجونه او د ود ونه کټ مټ د د وی د ګا ونډيو د وړو او وزيرو په څير د ي. خر څين زړور او جنګيالي د ي او په پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلک د ي.

د خر څين د قبيلي ځيني ښا خو نه او څا نګې په لا ند ې ډول د ر پيژ نو :

تير سم خيل، ليو ني، لا د و د خيل، مليا ګي، سيره خيل او سنګر خيل.

د خد وزو و خرڅنو په حقله ماخذونه: [104، 105، 106، 107، 108]

59 خروټي

زمونږ پښت پو هان او تو کم پيژ ند ونکي خروټي د پښتنو د غلجي د ټولنيزې ډلې پورې اړوند ه قبيله ګڼي چې ډيره مشهوره او هم د شمير له مخې يوه پياوړې قبيله شمير له کيږي چې د افغانستان په بيلا بيلو ولا يتونو لکه پکتيکا، پکتيا، غزني، ميد ان او ورد ګو، زابل، کند هار، هيلمند، هرات، کند ز، بغلان، مزار شريف، پروان، کا پيسا، کابل، لوګر اولغمان کې استوګنه لري.

---

104 د پښتنو قبيلو شجرې او مېنې، د پو هنوال محمد عمر روند ميا خيل تا ليف، ميوند خپر وند و يه ټو لنه، ٢٥٦ مخ، ١٣٨٣ کال

105 تاريخ حيات افغا ني، د محمد حيات خان تا ليف، پښتو ژباړه د محقق فر هاد ظر يفي او د کتور لطيف ياد، ٣ـ مخ، د پيښور چاپ، ٢ـ٧ کال

106 تو ار يخ خو ر شيد جهان، د شير محمد خان ګنډا پور تا ليف، ٢٢٢ مخ، ١٨٦٧ عيسوي کال، د لا هور چاپ

107 پښتني قبيلي، د د کتور لطيف ياد تا ليف، ١١٧ مخ، د پيښور چاپ، ٢ـ٧کال

108 اضلاع، ا يجنسيها و قبايل ايا لت پښتو نستان، د قو مو نو او قبا يلو چارو وزارت، ١١١ مخ، ١٣٦٤ کال، د کا بل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خرو ټو اصلي ځای ځا یګی او ټا ټوبی د ګو مل سیمه د ه چې له اد اري پلوه د پکتیکا ولایت پورې یوه اړوند ه ولسوالي د ه. همد اراز د د غه ولایت په سروبي، اورګون او سر رو ضه کې هم خر وټي استوګنه لري.

ډېټي محمد حیات خان په خپل مشهور اثر تاریخ حیات افغاني کې چې له نن نه یې ۱٤٤ کلو نه وړاند ې کښلی د ی د خرو ټو د سیمې په اړوند د اسي لیکلي د ي : " خرو ټي په هغو غرو نو کې او سیږي چې د کټواز په ختیز د سلیمان د غره د اړوند و سیمو نه تر بر مل پورې پر اته د ي. د خرو ټو د سیمې یوه برخه د ار ګون سیمه د ه چې په هغې کې د پر ملیانو قبیلې خلک هم استوګنه لري. خرو ټي په ځینو هغو تنګو مید اني سیمو باند ې هم ولکه لري چې په مینځ کې یې د نګ د نګ غر ونه پر اته د ي. د وی ځلور کلي لري چې په د غو کلیو کې سر رو ضه لو مړنی مقام لري" [109]

د خرو ټو د قبیلې لوید یز، شمال لو ید یز او جنوب لو ید یز ته سلیمان خیل استوګنه لري، شمال ختیځ ته یې د زرمت سیمه او ختیز ته د وزیرو د قبیلې سره پو له لري.

خروټي د کر نې او ما لد ارۍ په چارو بو خت د ي، خو ځیني یې په پووند ه ډول هم ژوند کوي یعني کو چیا ني ژو ند لري. د خرو ټو پووند ه اوس هم د شلګر او وانې په سیمه کې د کال نیمه برخه تیروي. د تل په کو چیا نو کې د خرو ټو مشهور مشر ملک محمد کر یم خان را جي و چې د اعلیحضرت محمد ظا هر شاه د وا کمنۍ په وخت کې یې اعزازي معاش او رتبه هم لر له. د بنو او د یرې په خر وټو کو چیا نو کې مشهور کسان امیر خان یحیي خیل، سلطان محمد، روزي خان، مو سی خان اد ي خیل او اصحابي امند خیل وو. یو شمیر خر وټي په سو د ا ګر یزو چارو هم بو خت د ي چې په هند و ستان، کر اچۍ، د وبۍ، اروپا او امر یکې کې بیلا بیل سو د اګریز کا رونه سر ته رسوي. په کر اچۍ کې د وی یوه کمیټه هم لري چې د سر رو ضې د کمیټې په نامه یاد یږي او حا جي امیر ګل خر وټی یې مشري کوي. همد اراز په کر اچۍ کې د خر و ټو د قبیلې یو بل مشر حا جي جمعه خان خر وټی د ی چې په افغانستان کې د خپلې قبیلې د بیو زله خلکو سره مالي مر ستې هم کوي.

په ګو مله کې له پخوا نه د خر وټو د وې ډلې مشهورې وې چې یوه ډله یې پا سني یا کا بلي خر وټي بلل کید ل چې لوی مشر یې خوا جه ګی نو مید، بله ډله ښکتني خرو ټي وو چې مشر یې مخا مد نو مید چې لوی خان یا شیر خان د قطغن نا ئب الحکو مه هم له د غې د و یمې ډلې نه و. د اسي و یل کیږي هغه وخت چې ناد ر شاه افشار د غلجیو ځواک مات کړ نو ډیر شمیر خروټي یې ایران ته فراره کړل، خو کله چې بیا شیر خان د قطغن نا ئب الحکو مه شو د وی ته یې د زابل په شاه جوی، هیلمند او کند زکې ځمکې او جا ید اد ونه ور کړل.

هغه خرو ټي چې په کا بل کې استوګنه لري نو د د وی یو شمیر په پغمان، خاک جبار او خورد کا بل کې استوګنه لري. د لغمان ولایت خر وټي د د غه ولا یت په مرکز او د قر غیو په او لسوالۍ کې ژوند کوي. همد اراز د پروان ولایت

109 تا ریخ حیات ا فغاني، پښتو تر جمه، د پیښور چاپ، ۲۹۷-۲۹۹ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خر وټي په با ګرام کې هو ایي ډګر ته ثیر مه استوګنه لري.

خروټي غیر تمن، علم خو ښونکي، میلمه پال او د ینږ اره خلک د ي. د انګر یز انو سر ه یې په د ر یو تا ریخي جګړو کې ډېرې توري وهلي او هم د رو سي سور ښامار په ګو نډو کو لو کې یې هم خپل تا ریخي رسا لت په ښه تو ګه سر ته رر سولی د ی. په او سني وخت کې په ټول افغانستان کې د خر وټو مجمو عي شمیر د یو ملیون تنو په شا او خواکې ښو د ل شوي د ي.

59.1 د خرو ټو د قبیلې ښا خو نه او ثا نګې

خروټي د نورو پښتني قبیلو په ثیر په لا ند نیو ښا خو نو او ثا نګو با ند ې ویشل شوي د ي :

زکو خیل، یا خیل، اد یخیل، امند خیل، شمو خیل، سلیما نزي، الو خیل، اد و خیل، مد و خیل، سند و خیل، علي خیل، غوري خیل، علي زي، خد ر خیل، باند زي، کند اخیل، یحیي خیل، کا کل زي، جمال خیل، مالي خیل، للي خیل، خر منځي، مارزک، زوبي خیل، عباس خیل، شهباز خیل، از غر خیل، بهاد ر خیل، نوروز خیل، اشرف خیل، عیسی خیل، سلطا نخیل، بهرام خیل، عصمت خیل او نور...

59.2 د خر و ټو د قبیلي مشهور کسان

1. د لوی احمد شاه با با په وخت کې د خر وټو د قبیلي لوی ملک او مشر ملک شمس ا لد ین نو مید ه چې ځیني و ختونه یې د وزیرو، ځد رانو او پر ملیا نو د قبیلو سره د مخا لفتو نو په وجه کو چنۍ لا نجې او شخړې هم را مینځ ته شوي د ي

2. د امیر د و ست محمد خان په وخت کې د خرو ټو مشران ملک ښاد ي خان او سرور خان نو مید ل چې د خر وټو د قبیلي ټولې لا نجې او شخړې د همد وی له خوا حل او فصل کید لې.

3. د امیر عبد الر حمن خان د واکمنۍ په وخت کې ملک نظر شاه، عمر خان، کر یم خان، احمد خان، سر ور خان، خو اجه ګی، ملا ګل خان، ملک سمند راو ملک روزي خان د خر وټو د قبیلې ملکان او قومي مشران وو چې ورو سته ملک سمند ر د امیر عبد الر حمن خان له خوا اعد ام کړل شو.

4. د اعلیحضرت الغازي امیر اما ن الله خان په وخت کې د خرو ټو د قبیلې یو جید عالم ملا ګل خان خر وټی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وچې د امیر اما ن ا الله خان د سپا ر ښتني له مخې یې د کا بل د عبد ا لر حمن خان په سرای کې یوه د ارا لو کا له هم لر له او مفتي هم و.چې بیا د د ه تر مړ ینې وروسته د ه زوی عنا یت الله مفـــتي زاد ه خـــر وټي چې د کا بل پو هنتون د شر عیا تو په پو هنځي کې یې زد ه کړې کړې وي د نو موړي د د ار الو کالې چا رې پر مخ بیولې چې بیا نو موړی د روس د گو ډا گیا نو له خوا په شهاد ت ورسید.

همد اراز د اعلیحضرت امیر اما ن الله خان د و اکمنۍ په وخت کې د هغو خرو ټو غا ز یا نو نو مو نه چې د خپلو اکۍ په سپیځلې جگړه کې د انگر یزي ښکیلاکگرو او بلو سگرو په وړ اند ې جنگید لي د ي د اد ي :

1. غازي اصحا بي خان امند خیل

2. غازي ملک روزي خان امند خیل

3. غازي ملک مشتاق با ند زی

4. غازي ملک کند ا خیل

5. غازي ملک شیر محمد اد یخیل

6. غازي ملک امیر خان یحیي خیل

7. غازي ملک شیر جان کا کل زی

همد ا راز په معا صره د وره کې د خر وټو د قبیلې د نا متو کسانو، قو مي مشر لـــو او علمـــي اوفـــر هنگـــي شخصیتو نو او د یني عا لما نو نو مو نه چې ځینویې له د ې فا ني نړۍ نه ستر گي پټې کړي او ځیني یې لا ژوند ي د ي په لاند ې ډول د ي :

1. د غازي ملک روزي خان لمسی او د حا جي د راني خان زوی حاجي صفر محمد خـــاد م ملـــوی خـــان او مخور ملي شخصیت.

2. د ملک نور محمد خان زامن ملک جلا لزی او ملک جما لزی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. د ملا محمد انور زوی ملا عبد الحی مطمئن

4. د قر یشي جان خان زوی حا جي وکیل محمد معصو م خان د قوم مشر او ټولنیز شخصیت

5. د زابل په و لا یت کښ حا جي مراد خان زوی حا جي عبد الر شید مشهور په سید جلال چې سیا ســـي او علمي شخصیت د ی.

6. د قره باغ په ولسوالۍ کې حا جي احمد خان

7. د پکتیکا په اورگون کې ملک اغا محمد ما رزک

8. د کند هار د ولایت ملي سو د اگر د حا جي عمر خان زوی حا جي محمد ایوب خان

9. د پکتیکا ولا یت د یني عالم او ملي شخصیت د حا جي محمد اعظم خا ن زوی مو لوی عبد الر حیم

10. پخوانی صد راعظم او د افغانستان د اسلامي گو ند مشرانجنیر گلبد ین حکمتیار

11. د هرات په ولایت کې ځوان مخور او ملي شخصیت نصیر احمد خان با نزی

12. په کر اچۍ کې قو مي او ملي شخصیت نصر الله خان خر وټی

13. په کر اچۍ کې قو مي مشر حا جي امیر گل خر وټی

14. په کر اچۍ کې قو مي مشر حا جي جمعه خان خر وټی

15. د شهزاد خان امند خیل زوی قاري عطاالله

16. د مو لوي محمد رفیق خان زوی مو لوي محمد نور

17. د مو لوي محمد نور زوی فیض الله نوري

18. د ملا عبد الر حمن زوی ملا گل باران

(c) ketabton.com: The Digital Library

19. علمي او ټولنيز شخصيت عبد الر حمن حميد ي

20.سند رغاړې رحمان خروټي

21. د افغانستان د خلک د يمو کر اتيک گو ند عمو منشي او جمهور رئيس حفيظ الله امين چې د رو سا نو له خوا ووژل شو

22.د اتحاد اسلا مي مشر استاد عبد الرب رسول سياف

23.مولوي ار سلا رحماني رو حا ني شخصيت

24.شير خان خرو ټی چې په لوی خان سر ه هم شهرت لري او د اعليحضرت محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په د وره کې د قطغن نا ئب الحکو مه و چې د شېر خان بند ر د همد ه په نامه د ی

25.غلام سر ورنا شر چې په کند ز کې د خرو ټو مشر او د سپين زر د فا بر يکې رئيس و.

26.د الحا ج غلام جيلاني نا شر زوی حا جي احمد جان

27.د الحاج مفتي ملا گل خان خر وټي زوی حيا ت الله مفتي زاد ه خر وټی

28.د پکتيکا د ولايت نه سنا تور شهنواز خان

29.د غز ني ولا يت نه د پا رلمان و کيل خالد فا روقي

30.د خر وټي د قوم د سراسري شورا بنسټ ا يښود و نکی او مؤ سس انجنير مطيع الله مطيع چې ليکـــوال هم د ی.

31. د وانه د انگور هډې نه د حا جي محمد کر يم زوی حا جي د رگی

32.د لغمان ولا يت نه قو مي مخور ملک سيد ملا خر وټی

33.انجنير نجيب الله راعي

(c) ketabton.com: The Digital Library

34.څا ر نپوه محب الله خر وټی

35.پو هیالۍ نور ضیا د رابعه خر وټې د بنیاد مشره

36.د افغانستان د نړ یوالو څیړ نو او ستر ا تیژۍ د مرکز رئیس صد یق ا لله سا هل

37.د پکتیکا د سر رو ضې نه اکبر جان

38.ر ئیس محمد صد یق خان خروټی خورد کا بلی

39.د پروان د ولا یت نه الحاج غلام نبي خر وټی

40.د لغمان د ولا یت نه د کتور احمد الد ین خروټی

41. د پکتیکا د ولا یت نه د سید جان خان زوی الحاج محمد ایوب خان خر وټی

42.پکتیکا د ولا یت نه د ملک اغا محمد زوی حا جي خا ګی

43.د پکتیکا د ولا یت نه د حا جي محمد غني خر وټی زوی ملا سپین

44.د کند ز ولایت نه سید محمود ها شمي

45.د کند ز ولا یت نه د حا جي جمعه خان زوی رئیس محمد ګل

46.د کتور نسیم خر وټی

47.مو لوي عبد الر حمن

48.نا جیه سا حل خر وټي

49.انګیزه خر وټي

50.جنرال جسیم خان

(c) ketabton.com: The Digital Library

51. پخوانی عد لیه وزیر معراج الد ین خان خر وټی

52.الا هه خر وټي

53.مد یر سید رحمن

54.حا جي حارث خان

ماخوذ د [110] نه

60 خلیل

زه عا شق یم سروکار مې د ی له عشقه
نه خلیل، نه د اؤد زی یم نه مو مند (رحمن با با)

که چیرې د خلیلو د قبیلې د نسب شجره په غور سره تر څیړ نې لا ند ې و نیسو نو جو ته به شي چـــې د غـــه قبیله د سړ بني پښتنو د ټولنیز ګروپ پورې اړه لري او د غو ر یا خیلو له پښته را وتلې د ه او د د وی لـــوی نیکـــه غری یا غو ریا نو مید۔ غوریا څلور زامن د رلود ل . لو مړی د ولت یار چې د هغه او لا د ه مو مند او د اؤد زي د ي، د ویم خلیل، د ریم څمکنی او څلورم ز یړان چې ز یړ اني یې هم بو لي۔

غو ر یا خیل په مجمو ع کې د خپلوپو ر تنیو ښا خو نو په ګډون په لو مړي سر کې د کند هار په شا او خوا کې مېشته وو۔ بیا ورو سته د ۱٤٥۔ میلا د ي کال په شا او خوا کې د غز نې لو ید یز ته د تر نک سیند په خو ا کې یې ا ســـتو ګنه د ر لو د ه۔په هند کې د مغو لي و اکمنۍ بنسټ ا یښو د و نکي ظهیر الد ین محمد با بر په خپل مشهور اثر توزکـبـــا بري کې په مجمو ع کې د غو ر یا خیلو د او سید و ځای د مشد او سمګا نه سیمو په شا او خو ا کې ښو د لی د ی چـــې د ا سیمې د غز نې په جنو بي برخه کې پر تې د ي۔

کله چې د غو ر یا خیلو په شمیر کې ډیر والی راغی نو د وی له غز نې نه کا بل او بیا ننګر هار ته لا ړل او لـــه ننګر هاره د خیبر د تا ریخي د رې له لارې پېښور ته و لیږ د ید ل۔

---

110 د خرو ټي قبیله، د انجنیر مطیع الله خر وټي مقا له، د خا وران ویب پا ڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تا ریخ حیات ا فغا ني مؤ لف ډ پټې محمد حیات خان له نن نه ١٤٤کلو نه و ړاند ې د خلیلو د قبیلې په اړ ونــد د اسي لیکلي د ي :

" د د غې قبیلې شمېر ٦ــ کوره او د وسله والو کسا نو شمېر یې ١٢ــ تنه ښود ل شوي د ي. د وی د پیښور پــه مید اني برخه کې استوګنه لري. د د غې قبیلې څوکوره د مو مند و د قبیلې او همد اراز د برو د رانیو له نورو څو کو رو نو سره یو ځای په کند هار کې او سیږي او د لته یوازې د وی د برو د ر انیا نو په نامه یا د وي او غا لبلبــه د وی د راني ا حمد شاه په و خت کې هلته میشت شوي وي. د کند هار په ښار کې یوه بیله محله د برو د ر انیو له پاره مو جود ه د ه"

ار وا ښاد علا مه عبد ا لشکور ر شاد هم د حیات افغاني د کتاب د پښتو ژباړې په ٢٤٢ مخ کې د خلیلو د قبیلې پــه لمن لیک کې د برو د ر انیو په باب لیکلي د ي : د کند هار په احمد شا هي ښار کې یو با زار او یوه د روازه دبــرو پــه نامه نو مو لې شوې د ه چې برو د برو د ر انیو مخفف د ی.

د پښتونخوا مشهور لیکوال اروابناد قا ضي احد جان د پښتو مجلې (ستړي مشي) کې چې په ١٩٣٢ میلاد ي کال کې خپره شوېد ه د خلیلو د قبیلې په اړوند د اسي لیکلي د ي : د د وی د سیمې ځمکې د کا بل او باړې په ســیند ونــوخړو بیږي. د د ې قبیلې معتبر خلک ا ر با با ن د ي چې د متا خیلو په ښا خ پورې اړه لري. ویل کیږي چې د ا خطــاب شــا ه جهان پا چاد وی ته ور کړی د ی. د وی غښتلي او پیا وړي خلک د ي او زیا تره په پوځ او ملیشا کې د ند ې تــر ســره کوي، ځکه چې د وی د خپلو پیاوړو او غښتلو اند ا مو نو له وجې د پو ځي چا رو له پا ره مو زون د ي. د د ې قــبیلې زیا تره خلک د پیښور ښار او چو نې ته نږد ې او سیږي.

خلیل په پیښور کې د د اؤد زیو د قبیلې لو ید یز او جنوب لو ید یز ته پر اته د ي. د د وی سیمه شل میلــه او بر د والی او لس میله پلن والی لري چې بر تهکال، کوز تهکال، سپینه وړۍ او لنډۍ د د وی مشهور کلي د ي چې د باړې په ښۍ غاړه مؤ قعیت لري.

خلیل زړور، جنګيالي، علم خو ښوونکي، میلمه پا لو نکي او په پښتو او پښتو نولۍ با ند ې ولاړ خلک د ي.

د د ې قبیلې ځینې ښا خو نه او څا نګې په لا ند ې ډول د ي : متا خیل، باروزي، ا سحاکزي، تلزرزي، ســالارزي، افوزي، نورزي، متي زي اواکازي او لکه چې د مخه وویل شول د خلیلو مشران د ار با با نو په نامه یاد یږي.

د خلیلو په نا متو کسا نو کې یو هم د پښتو ژبې مشهور لیکوال، محقق او شا عر ښا غلی همیش خلیل د ی چې د ډیر شمیر علمي اثارو خا وند د ی. همد اراز د د ې قبیلې یو بل تن ارباب فتح محمد خان چې د پیښور یو نیو رستۍ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تا ریخ د څا نګې مشر و. د پیښور په پو هنتون کې د Area study centerکې غړی عبد الله جان خلیل هم د یا د ونې وړ علمي شخصیت د ی.

د سیا ست په ډګر کې هم د خلیلو قبیلې ځیني سیا سي شخصیتو نه د یا د ونې وړ د ي چې په د غو نو مو نو کې د بنا غلی ار باب جها نګیر خان خلیل نو م یا د و لای شو چې د پښتونخوا د صو بې وزیر اعلی هم و. همد اراز د خلیلو د قبیلې بل شخصیت ارباب عا لمګیر خان خلیل و چې د مخا بر اتوفد رال وزیر د ی. د خلیلو د قبیلې د ځینې نـــور و هغو ار با بو نو په جمله کې چې ځینو یې د و لتي د ند ې هم د ر لو د لي د ي د لا ند نیو کسانو نو مو نه د یا د ونې وړ د ي :

ارباب ولي محمد خان، ار باب نور محمد خان، ار باب ظا هر خان، ارباب امد اد خان، ار باب محمد فریـــد، اربـــا بزاد ه حبیب الله، ارباب هد ایت الله، ار باب سید احمد، ارباب اسلا م زیب خان، ار باب محمد صفد ر حیات، اربا بزاد ه عطا ؤالله، ارباب اسفند یار خان او ارباب احمد علي جان.

ماخوذ د [111، 112] نه

61 خوږیاني

خوږیا نې د پښتنو یوه مشهوره قبېله د ه چې د کرلاڼي پښتنو په ټولنیز ګروپ کې شـا ملـه د ه. د پښــتنو د عنعنوي شجرو له مخې خوږیاڼی د ککي زوی او د کر لاڼ لمسی د ی. د تاریخي رو ایتو نو له مخې په پیل کې د خو ږیا نیو د قبیلې خلکو په خو ست کې استوګنه د ر لود ه، چې د هند د مغو لي واکمن نو رالد ین جها نګیــر ۱۵۶۹-۱۶۲۷ میلاد ي د واکمنۍ په وخت کې د زرمت د سېمې ځینو غلجیو قبیلو پر د وی یر غل وکړ او د وی له د غې سیمې نه خپـــل او ســـــني ټـــا ټـــو بـــــي تــــه چـــــې پکـــې مـــې شـــــته د ي ولیـــــږ د یـــــد ل.

خوږیاڼي په عمو مي تو ګه د ننګر هار ولایت د خوږیاڼیو، شېرزاد او پچیر او اګام په ولسوالیو کې اســـتوګنه لري. د خو ږیا نیو د قبیلې لوېد یز ته د حصا رک غلجي ولسوالي، جنوب ته یې د کورمې ایجنسي او د ډیورنډ کر ښه، ختېز ته یې د شینوارو قبېله او شمال ته د ننګر هار د سره رود ولسوالۍ سره ګډه پو له لري.

د خوږیا نیو په ولسوالۍ کې د د وی شمېر ۱۴۷ـــ تنه ښود ل شوي د ي. په د غې ولسوالۍ کې د د وی مشـــهور ځا یونه وزیر، زاوه، کیلغو، ماما خیل او بیهار د ي. په تېره بیا د وزیرو سېمه ډېره شنه او ښه اب او هوالري. د خوږیـــا

111 http://www.khyber.org/pashtotribes/k/khalil.shtml

112 پښتا نه د تا ریخ په رڼا کې، د سید بهاد ر شاه ظفر کا کا خیل تا لیف، پېښور یو یو ر سټي بک ایجنسي، ۱۳۲۵ مخ، د ۱۹۶۲ میلاد ي کال چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیو په ولسوالۍ کې ډول ډول مېوې پیدا کیږي چې مشهورې مېوې یې انار، انځر، تو تان، اوانګورد ي.

د ننګر هار بله ولسوالي د شېرزاد و ولسوالي د ه چې په د غې ولسوالۍ کې د خوږ یا نیو د قبیلې ټول شمېر ۶۶۳۹۲ تنو ته رسیږي او اشپان پکې مشهوره سېمه د ه.

د ننګر هار د ریمه ولسوالي چې خوږیانې پکې مېشته د ي هغه د پچیر او اګام ولسوالي د ه چې هلته د خوږ یا نیو شمېر ۳۹۲۸. تنو ته رسیږي. د ګیري خیلو او تورې بورې سېمې هم د پچیر او اګام په ولسوالۍ کې پر تې د ي.د شجرو له مخې خوږیانې د وې میر منې د رلود ې او زامن یې خر بون، شېرزاد او وزېر ول چې د شېرزاد او لاد ه د شمېر له مخې د نورو خو ږیا نیو په پر تله زیا ته د ه. د خو ږیا نیو د قبیلې نور ښنا خونه په لاند ې ډول د ي :خربوني، وزېر، شېرزاد، پړبه، خد ر خیل، پراخي خیل، احمد خیل، ذخه خیل، ابراهیم خیل، کود لي، مرکي خیل، لقمان خیل، شیرزاخیل، شیخان، ګلي خیل، ملي خیل، مېر ګټ خیل، شمن خیل، پیرالي خیل، هلال خیل، ښاد ي خیل، عیسی خیل، علي خیل، بارک، عبد الرحمن، مند وزي، ګیر یخیل، یحیي خیل، سلیما نخیل، لنډه خیل او با مه خي.

د د غې قبیلې په اړ وند بیلا بیلو مؤ رخینو ډېر څه لیکلي د ي چې په د غوکتا بو نو کې د لا ند نیوتاریخي کتا بو نو نو مو نه یا د ولای شو: د ډېټي محمد حیات خان تا ریخ حیات افغا ني چې له نن نه ۱۴۴ کلو نه وړاند ې لیکل شوی د ی.د زرد ار خان ناغر تا ریخ ,صو لت افغاني او تواریخ خور شید جهان د شیر محمد خان ګنډاپور اثر.انګرېزي مؤرخ مونټ سټوارټ الفنسټن هم په خپل اثر د کا بل سلطنت بیان An Account of Kingdom Of Cabul او نورو ګڼ شمېر افغاني مؤ رخینو لکه اروابناد علا مه استا د حبیبي او استاد احمد علي کهزاد هم د د غې قبیلې ذکر او یاد ونه کړې د ه.لکه څنګه چې د مخه وویل شول چې د خو ږیا نیو د قبیلې په اړوند ډېرې تا ریخي لیکنې شوي د ي چې په د غو لیکنو کې چې د د غې قبیلې په اړوند شوي د ي یوه هم د ډېټي محمد حیات خان لیکنه د ه. د ی په خپل تا ریخي اثر کې چې ۱۴۴ کلو نه یې وړاند ې یې په اردو ژبه لیکلی او بیا د اردو نه په انګر یزي او وروسته د افغانستان د علو مو د اکېډ یمي له خوا په پښتو هم ژباړل شوی د ی د خو ږیا نیو د قبیلې په اړوند د اسي لیکلي د ي:

خوږیانې د ننګر هار په لو ېد ېزاو د سپین غره په شمال کې استوګنه لري چې په د وی کې د شېر زاد د اولاد ې شمېر زیا ت د ی.د هند د مغولي واکمن شاه جهان ۱۵۹۲-۱۶۶۶ میلاد ي د تخت کینا ستلو په لو مړي کال د ښاد ي خیلو او د بارک د اولاد ې لقمان تر مینځ یو لړ شخړې او لانجې را مینځ ته شوې چې په د غو شخړو او لا نجو کې د لقمان ښاخ د خد ر خیلو په مر سته ښاد ي خیل وځپل چې ښاد ي خیلو بیا د غلجیو پښتنو سیمو ته پناه یووړه او له هغوی نه یې مر سته وغو ښته. غلجیو د د وی مر ستې ته ملا وتړله او د کابل د مغو لي صو به د ار سید خان په ملګر تیا یې د د وی د مخا لفینو سره سختې جګړې وکړې چې په د غو جګړو کې د بارک د اولاد ې نه ۹___ زره تنه ووژل شول.

پاتې د ې نه وي چې د خوږیا نیو د قبیلې ځینې ښا خو نه د خو ست په ولایت کې هم استوګنه لري چې په د غو قبیلو کې د پړ به او مند وزي قبیلو نو مو نه د یاد ونې وړ د ی، خو اوس پړ به او مند وزي له پا تې خو ږیا نیو نه د و مره لېرې د ي چې د وی پخپله هم په د ې نه پو هیږي چې د خوږیا نیو سره کومې قبیلوي اړیکي لري که نه. یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېر خو ړيا نې د ننګر هار د ولايت په مرکز جلال اباد، کا بل اوکند ز کې هم استوګنه لري.

خو ړ يا نې په عمو مي تو ګه د کر نې او مالد ارۍ په چارو بو خت د ي. د د وی په ځمکو کې غنم، جـــوار او د کر نې نور محصو لات تو ليد يږي. په د وبې کې يې هوا معتد له، خو په ژمي کې سړه او واوره پکې اوري. د ميلـــې مشـــهور او تـــا ريخـــي بـــڼ هـــم د خـــو ړ يـــا نيـــو پـــه ولســـوالی کـــې مـــو قعيـــت لـــري. خو ړيا نې زړور، غير تمن، جنګيالي، په هېواد مين او ميلمه پا لو نکي خلک د ي. د انګر يزي ير غلګرو سره په د رې ګو نو جګړو کې يې ډېرې توري وهلي او د روسي ير غلګرو په وړاند ې هم په نره جنګيد لي د ي او خپل هيواد نـــی رسالت يې په ښه تو ګه سر ته رسولی د ی.

61.1 نامتو خلق

د خوړ يا نيو په مشهورو کسا نو کې چې د انګرېزانوا و رو سا نو پر خلاف جنګيد لي د ي د غه کسان مشهور د ي:

1. ملک قيس چې د خپلواکۍ په جګړو کې د انګر ېز انو سر ه جنګيد لی و.
2. د روسي ير غلګرو په وړاند ې د مبارزې يو مشهور مشر مولوي محمد يو نس خا لص
3. قو ماند ان زمان

د خو ړيا نيو مشهور پيژ ند ل شوي سيا سي شخصيتونه، ليکوالان او شا عران د ا د ي :

1. ارواښاد يو سف ميړنی د افغان ملت د ګو ند د رهبرۍ هيات غړی چې د روس د مز د ورانولـــه خـــوا شهيد شو.
2. ښا غلی فاروق ميړنی په پا رلمان کې د خلکو استازی.
3. ارواښاد والی حا جي محمد اصف خان چې د هېواد د پو هنې او معارف په برخه کې يې هم د قد ر وړ خد متو نه تر سره کړي وو.
4. ښا غلی عبد الرؤف قتيل خو ړيا نی مشهور ليکوال، ژور نا ليست او شا عر.
5. ښا غلی استاد غلام د ستګير ړنګ چې د پو هنې په برخه کې يې د قد ر وړ خد متو نه کړي د ي.
6. ښا غلی عبد اللطيف منت بار خو ړيانی د پښتو ژبې شا عر
7. ښا غلی اقا محمد ګړ ند ی شا عر او د پو هنې د ډګر يوتکړه خد متګار
8. د پښتو ژبې شا عره او ليکواله کبرا مظهري

(c) ketabton.com: The Digital Library

9. د پښتو ژبې شاعره او لیکواله بلقیس مکېز
10. ښاغلی متین خو ړیانۍ شاعر او لیکوال
11. ښاغلی قتیلزوی
12. ښاغلی اروابناد سنا تور محمد امین خو ړیا نۍ چې د هېواد تکړه لیکوال او محقق۔
13. د هېواد سیا سي شخصیت ښا غلی عبد الصمد حا مد چې د محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې د صد ارت مر ستیال و۔

ماخوذ د ([113]، [114]، [115]، [116]، [117])

62 خوندي

ز موږ پښت پو هان او نسب پېژ ند ونکي خو ند ي د غر غښتي پښتنو د ټو لنېز ګروپ پورې اړوند ه قـــبېله بولي او د اسې ویل کیږي چې د وی د د اوي قبېلې یوه وصلي څا نګه د ه۔ د خو ند ي په اړوند د اسې روایتونه هم شته چې د د اني زوی د اوي چې د غرغښت لمسی و د یوې سید ې کو نږې سره نکاح وتړله چې د خپــل زوی او څلــورو لمسیو سره یو ځای د خجند نه ملتان ته د خپلې خور د لېد لو له پاره په سفر راوتلې وه۔ د غې ښځې د خپــل پخــواني مېړه نه چې کوم زوی د ر لود د هغه نوم سید حسین و، چې سید حسین بیا د بلیل، سکند ر، موسی او علي په نو مو نو څلور زامن د ر لود ل چې د وی په وصلي ډول د د اوي په قبیله کې شا مل شول۔ د د ې له پاره چې د غه ښځه، زوی او لمسیان یې له د ې سره یو ځای د خجند له سیمې نه را غلي ول نو پښتنو ورته خجند یان ویل چې د وخت په تېرېـــد و سره د وی د خجند نوم په خپلې ور ځنۍ محاوره کې په خو ند ي بد ل کړ، نو ځکه یې خو ند ي بولي۔

خوند ي تر یوې مود ې پورې د د اوي د قبېلې او نورو غر غښتیا نو سره په ګډه او تا وان کې شـــریــک ول، خو د شمېر د ډېر والي له کبله یوه جلا قبېله ترې جوړه شوه چې اوس یې خو ند ي بولي۔ خوند ي زیاتره د کند هـــار په شا او خوا سېمو کې استوګنه لري، خو شمېر یې د و مره ډېر نه د ې۔

113 تاریخ حیات افغاني، د محمد حیات خان لیکنه، پښتو ژباړه، ۳۵۲ مخ، د پېښور چاپ
114 پښتني قبېلې، د د کتور لطیف یاد اثر، ۱۲۱-۱۲۳ مخونه، د پېښور چاپ
115 پښتانه د تاریخ په رڼا کې، د سید بهاد ر شاه ظفر کاکا خیا تالیف، ۱۳۸۸- ۱۳۸۹ مخونه
116 معلومات مختصر د ر باره اقوام وقبا ئل ولا یات سر حد ي کشور، ۳۹ مخ
117 د پښتنو قبیلو شجرې او مېنې، د پو هنوال محمد عمر روند میا خیل اثر، ۳۶_۳۶۱ مخونه، میوند خپر ند ویه ټو لنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخوذ د ه ([118]، [119]، [120]) نه۔

63 خیسوري

خیسور په اصل کې متوزي پښتانه د ي چې په غلجیو پښتنو ور ګډېږي او ځا نو نه د لود ي او لاد ه ګڼي۔ تاریخ حیات افغاني او تواریخ خور شید جهان د خیسورد قبیلې په اړوند متفق الرایه د ي او ګډ لید لري او وایې چې د خیسور قبیلې خلک ځا نونه د لود ي د لمسي پړ انګي او لاد ه بو لي۔ خیسور د عمر خیلو په نامه سره هم مشهور د ي۔

د خیسور قبیلې سېمه د سند د د ریاب لو ید ېز ته پر ته د ه۔ د د وی د سیمې شمال ته د عیسی خېلو سېمه،لــو ېد ېز ته یې یو کو چنی غر چې پنیاله او یا پلیا نه نو میږي او د مر وتو سېمه پر ته د ه۔ د د ې ځای د خلکو ونې ټېټې، غنم رنګه او ډنګر د ي۔ د تا ریخ حیات افغاني چې له نن نه ۱٤٤ کلو نه وړاند ې لیکل شوی د ی د د وی شــمېرپــه هغــه وخت کې د ۳۔۔ کو رنیو په شا او خوا کې ښو د لی د ی۔ د د وی په سېمه کې د خر ما ډېرې ونې شته۔

ماخوذ د ه ([121]، [122]، [123]) نه۔

64 خېشکي

خیشکي یا خویشکي په پښتنو کې یوه مشهوره قبېله د ه۔ که چېرې د د غې قبیلې د نسب ونه (شجره) په غــور سره وګورو، نو جو ته به شي چې د وی د پښتنو د سړبن په ټو لنېز ګروپ او ډلې پورې اړه لري او په همــد ې ټــو لنېز ګروپ کې د ځمند اولا د ه د ه۔

تاریخ حیات افغاني د خیشکو د قبیلې په اړ وند د اسې لیکلي د ي ([124]):

"د ځمند قبیله په پیل کې د کند هار په شا او خوا ارغستان ته نږد ې مېشته وه او د ۸۔۔-۹۔۔ هجري کلو نــو تــر

118 تاریخ حیات افغاني، د ډپټي محمد حیات خان اثر، پښتو ژباړه، ۳۱۵، ٤۵۳ او ٤۵٤ مخونه، د د انش چاپ، پیښور، ۲۔۷ میلاد ي کال

119 پښــتنيقــبیلې، د د کتــور لطیــفیــادتــا لیــف، د ویــم چــاپ، ۱۲٤، ۱۲۷ او ۱۲۸ مخــونه، د پیښــور د د لنــش د مطبعــې چــاپ ۲۔۷ میلاد ي کال

120 تواریخ خور شید جهان، د شیر محمد خان ګنډ ا پور لیکنه، ۲۲۹ مخ، ۱۸٦۷ کال، لا هور

121 تاریخ حیات افغاني، د ډپټي محمد حیات خان اثر، پښتو ژباړه، ۳۱۵، ٤۵۳ او ٤۵٤ مخونه، د د انش چاپ، پیښور، ۲۔۷ میلاد ي کال

122 پښــتنيقــبیلې، د د کتــور لطیــفیــادتــا لیــف، د ویــم چــاپ، ۱۲٤، ۱۲۷ او ۱۲۸ مخــونه، د پیښــور د د لنــش د مطبعــې چــاپ ۲۔۷ میلاد ي کال

123 تواریخ خور شید جهان، د شیر محمد خان ګنډ ا پور لیکنه، ۲۲۹ مخ، ۱۸٦۷ کال، لا هور

124 تاریخ حیا ت افغا ني، پښتو ژباړه د محقق ظر یفي او د کتور لطیف یاد، پیښور، د د انش چاپ، ۲٤۵- ۲٤٦ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینځ د پښین یا پشین سیمه چې پشنګ هم بلل کید له د همد ې قبیلې په لاس کې وه، چې روسته بیا د پښتنویــوې بلــې قبیلې ترین د غه سېمه په زور له د وی نه ونیو له او د وی یې له د غې سېمې نه بېواکه کړل. په د غه وخت کې د ځمند و او لاد ه خیشکي هم چې د لته او سېد ل کډوالۍ او مهاجرت ته اړ ویستل شول. په د غه وخت کې د خېشکو د قبیلې یو شمېرخلک د پشین نه ملتان ته لاړل او هغه ځای یې د خپلې استو ګنې له پاره غوره کړ، خو یو شمېر نور خیشکي غــز ني او بیا پر هغې لار کا بل ته را غلل او له د غه ځا یه بیا د غو ر بند د رې ته ولېږ. د بډ ل او د غه سېمه یې د خپلې استو ګنې له پاره غوره کړه چې تر اوسه پورې هم ډېر شمېر خیشکي د پروان ولایت د غو ربند د ولسوالۍ پــــه بېلا بېلا د رو کې مېشته د ي."

هغه وخت چې د هند مغو لي واکمن ظهیر الد ین محمد با بر ۹۳۲- ۹۳۷ هجري کا بل ونیو او تر څه مــو د ې ورو سته یې پر هند با ند ې د یر غل تکل وکړ، یو شمېر هغو خیشکو ته چې په غور بند کې ور ته او سېد لـګـران ښــکاره شول نو د خپل یو پییر په لا رښوونه د هند وستان خواته رهي شول. د افسا نوي روایتو نو له مخې د د وی پیــر د وی ته د او سپنې یو میخ ور کړ او ورته یې وویل په هغه ځمکه کې چې د غه میخ ننوزي، نو هغه به ستا سو سېمه او ملــک وي. کله چې زیا تره خیشکي او ځمند په ډله ایزه تو ګه له کا بله پېښور او له هغه ځا یه هند و ستان ته روان شول، نو په د غه وخت کې د د وی د قبیلې مشر سلیم خان ځمند نو مید او په هغه وخت کې چې بابر د هند و ستان د لود ي پښــتني واکمنۍ د وروستي واکمن سلطان ابر اهیم لود ي سره په پا ني پت کې په جګړه بو خت و، نو د غو خیشکو د سلیم خان ځمند تر مشرۍ لا ند ې د بابر په پلوۍ جګړه کو له چې ویل کیږي چې په د غو جګړو کې د د وی ۷ـ تنه ووژل شول، همد اوجه وه چې بابر او د هغه زوی هما یون پر د وی ډېره لو رېینه د رلو د له. د وی بیا په هغه ځای کې مېشته شــول چې نن ورځ د قصور ښار پروت د ی او د لا هور ختېزې بر خې ته مؤ قعیت لري او نن ورځ یې د خلکو شمېر ۲۳۷۶ـــ تنو ته رسیږي چې زیا تره یې خیشکي پښتا نه د ي.

د غه خیشکې چې په قصور کې او سیږي نو د وی ته افاغنه قصوریان یا د قصور پټانان وایي چې د تــاریخي روایتونو سره سم د وی د ۱۵۲۶ میلاد ي کال راهیسي په د غه سېمه کې او سیږي چې د د وی د ســېمې رقبه ۱۸۹۱ کیلــو متر مر بع ښود ل شوې د ه. د غو خیشکو یا قصوریه پټانانو تر ۱۸ـ۷ میلاد ي کا له پورې پر د غې ســېمې واکمنــي او راج کاوه چې شهنواز خان خیشکی د مغو لو په پوځ کې ستر جنرال تېر شوی د ی.بیا وروسته کله چې رنجیت سنګ د قصور سېمه ونیوله نود وی ته وویل شول چې د ستلج د سیند کېڼه برخه پریږد ي.

هغه وخت چې خیشکي او ځمند په قصور کې مېشته ول، نو د سپره په نامه یو تن بلوڅ د خپل قوم له یوې ډلې سره د د وی سېمې ته راته او د د وی په سېمه کې به یې لو ټماري کو له، د د غې لو ټماریو د مخنیوي له پــاره د د وی ځینې څا نګې او خیلو نه لکه ښټک زي، شها بن زي، سلماک او کز لا ني د قصور د سېمې لو ید ېز ته مېشته شــول او د وی د د غه لو ټمار د برېد ونو مخه ونیوله چې ورو سته یې د وی ته د بر یا پور تني کلي استو ګن ویل.

خیشکي زړور، جنګیالي، میلمه پال او په علم او پو هې با ند ې مین خلک د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

64.1 د خیشکو د استو ګنې سیمې

په او سني وخت کې خیشکي په لا ند نیو سیمو کې استوګنه لري :

1. د افغانستان د پروان ولایت د غوربند په ولسوالۍ کې

په د غه ولسوالۍ کې خیشکي د تیخان، یخد رې او سید انو په د رو کې استوګنه لري چې په د غه ولسوالۍ کې د خیشکو شمېر د ۲۵۰۰۰ تنو په شا او خو اکې بنو د ل شوي د ي. خلک یې اکثره د کر کیلې په چا رو بو خت د ی او د با د امو، منو، زرد الو، توتانو، ګیلا سو او الو با لو با غو نه لري.

2. په غور بند کې د خیشکو بنا خو نه:

شا هي خیل، ملي خیل، علم خیل چې بیا علم خیل د بارخیل، سلیمان خیل، خلیل خیل او یا روم خیل په څا نګو ویشل شوي د ي.

3. په کند هار او پښین کې:

که څه هم په نو موړو ځا یو نو کې د د وی شمېر زیا ت نه د ی، خو د وی هلته زیا تره د سو د اګرۍ په چا رو بو خت د ي. د کند هار ولا یت د ار غند اب ولسوالۍ په پو رتنۍ برخه کې د خیشکو په نامه یو کلی شته چې د مشهور ستانه با با ولي صا حب د مزار نه چې د خا صو و عا مو ز یا رتځی د ی څلور کیلو متره واټن لري چې تقر یبا د لسو کو رنیو په شا او خواکې خیشکي هلته مېشته د ي.

4. په پښتونخوا کې :

خیشکي د پښتونخوا په لا ند نیو ځا یو نو کې استوګنه لري:

1. د پیښور په ګینټه ګهر کې چې هلته د خیشکو په نامه یو ه محله شته.
2. په چا رسد ه کې هم د خیشکو څو کو رنۍ شته.
3. په هزاره کې هم د خیشکویو شمېر کو رنۍ مېشته د ي.
4. په خیشکي پایان او خیشکي بالا کې.
5. د نوشهره کلان په شمال کې د لنډي د سیند پر غاړه د خیشکي په نامه کلی شته.
6. په اشنغر کې هم د د وی یو کلی شته چې د شجا عت خان شموزي له خوا اباد شوی د ي.
7. د کابل سیند شمال ته د مومند و په غر نیو سیمو کې هم یو شمېر خیشکي مېشته د ي.
8. د خیبر د تا ریخي د رې په مینځ کې هم یو شمېر خیشکي استوګنه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

9. په د ېره اسما عيل خان کې.

10. په بنو کې.

11. په لکي مروت کې.

5. په پنجاب کې:

1. خيشکي د لا هور په قصور کې مېشته د ي چې هلته ورته قصوريه افغانان يا پټانـــان وليـــې چـــې د پاکستان يو پخوانی د بهر نيو چارو وزير خو رشيد احمد خان قصوري هـــم د همـــد ې قصـــوريه پټانانو ځيني يو پښتون د ی چې د خيشکي په قبيلې پورې اړه لري.

2. په ملتان کې.

3. په هيرو وال کې.

4. په تاند ه کې.

6. په هند و ستان کې

يو شمير خيشکي هند و ستان کې هم ژوند کوي چې سيمې يې په لا ند ې ډول د ي :

1. په خو رجه کې چې د هند د اترا پراد يش په ايالت کې مو قعيت لري.

64.2 د خيشکو مشهور نو ميا لي

جنرال محمود خان، جنرال شاه نظر خان او شهنواز خان خيشکي د مغو لو په پوځ کې مشهور جنرالان تېر شوي د ي. همد راز سليم خان ځمند هم د قصوري خيشکو مشر ؤو.

64.3 د خيشکوستر عارفان او صو فيان

عبد الله خيشکی قصوري چشتي چې عبد ي تخلص يې کاوه او د زوکړې نېټه يې ۱.۴۲ لمريز کال د ی. د ی د خپل وخت ستر عارف، صو في او ستا نه تير شوی د ی. د ه د ۷. په شا او خوکې کتا بو نه کبنلي وو. د د ه د مهمو اثارو نـــه يو هم (اخبار الا وليا من لسان الا صفيا) نو ميږي چې د ۱۶۳ تنو خيشکي صو فيا نو تذ کره د ه.

د خيشکو نو ر صو فيان د اد ي: حاجي ګګن شوريا نی خيشکی، شيخ يحيی، مو لا نا احمد، خواجه اويس، شـــيخ محمد، عبد الله، شيخ نبو کی، حا جي ميا، شيخ متو، شيخ د رانی، شيخ الله د اد، شيخ با يزيد، ابر اهيم، شيخ سد و، حاجي محمد چو لي، شيخ مبارک، شيخ پا يند ه، شير خان، پير رحمت، محمد خان، پير رحيمد اد خان، پير اد م حســـين، شـــيخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملهي، شيخ حره، شيخ احمد اتوزی، شيخ وتو خيشکی، نتمو، اخوند سعيد، ميان الحق، حا جي رحيمد اد، عبد الخالق، حا جي مير، شيخ عالم، شيخ با بر، شيخ بو چه، شيخ هناک، شيخ صا حب، شيخ رکن الد ين، شيخ يو سف، شيخ شمس الد ين، شيخ خالو، شيخ حسن، حا جي احمد، شيخ لا لو، شيخ عيسی، شيخ ضحاک، معري خان، شيخ حلو، محمد خان، شيخ با يزيد، شيخ ميرک، شيخ جهان، شيخ اسما عيل، شيخ سنگو، شيخ عمر، شيخ ابر اهيم، محمد خان، يار محمد، عا لم خان، شيخ مرد ان، شيخ جا نو، مو لا نا خواجه شيخ محمد، شيخ د اؤد، مو لا نا عبد الو احد او شيخ ډانگ مار.

د پښتو ژبې مشهور شا عر او صوفي او د د يوان خا وند ارزاني چې د با يز يد انصاري (پير روښان) همعصره و هم د خيشکو د عزيززي د څا نگې پورې يې اړه د ر لود ه.

د کا بل پو هنتون د ژبو او اد بيا تو د پو هنځي د پښتو څا نگې استاد ښا غلی محمد صا بر خيشکی چې يو وخت د افغانستان د علو مو اکا ډمی علمي غړی او د کا بل د مجلې مسئول مد ير و هم د غور بند د ســـيمې خيشـــکی د ی چـــې پښتو ژبې، اد ب، گر امر او ژبپو هنې ته يې د قد ر وړ علمي خد متو نه کړي د ي.

ماخوذ د ([125]، [126]، [127]، [128]، [129]، [130]، [131]) نه.

65 د اؤد زي

زه عا شق يم سروکار مې د ی له عشقه

نه خليل، نه د اود زی يم، نه مو مند

(رحمان بابا)

زمونږ پښت پو هان (نسب پيژ ند ونکي) د اود زي د سړ بني پښتنود ټولنيز گروپ پورې يوه اړ وند ه قبيله گڼي چې له اره غوريا خيل د ي. د نسب د شجرې سره سم غوريا څلور زامن د رلود ل چې د ولت يار، خليل، څمکني او زيړ اني نو ميد ل. د ولت يار د وه زامن د ر لود ل چې يو يې مو مند او بل يې د اود نو مېد ل چې بيا د د اود او لاد ه پـــه د اود زيـــو ســـره مشـــهوره اوتـــر نـــنه‌پـــورېپـــه همـــد ېنـــامه ســـرميـــادېـــږي.

125پښتني قبيلې، د د کتور لطيف ياد تا ليف، د پيښور چاپ، ۱۲٤، ۱۲۵، ۱۲٦، ۱۲۷ او ۱۲۸ مخونه

126تواريخ خورشيد جهان، د شير محمد خان گنډا پور ليکنه، د لا هور چاپ

127د غوربند د سيمې يو تن تکړه ژورناليست ښا غلی محمد الد ين خيشکي نه تر لا سه شوي معلومات

128khyber.org

129trekearth.com/gallery/Asia/Pakistan/West/North-West_Frontier/Kheshki_Payan/photo825542.htm

130پښتانه د تا ريخ په رڼا کې، ۱۳۲۵- ۱۳۲٦ مخو نه

131 http://en.wikipedia.org/wiki/Kasur_District

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتانه د تاريخ په رڼا کې د کتاب ښاغلی مؤلف سيد بهاد رشاه ظفر کا کا خيل د د اود زيو پښتنو په اړوند د اسې ليکلي دي:

" د اود زي هم سړ بني پښتانه دي او د غو ر يا خيلو پښتنو له ډلې شمېرل کيږي. د اود زي د پېښور په ميــــد انې برخه او د کابل سيند په سهيلې برخه کې مېشته دي. شمال ته يې مهمنزي او جنوب لويد ېز ته يې خليل پر اته دي. د غور يا خيلو د مها جرت په وخت کې د د وی کرد ار واضح نه دی. ويل کيږي چې د وی د خان ګجو ([132]) مر سته حـــا صله کړې وه او د هغه په بر کت د سېمې په علا قه کې د کلپا نې پر غاړه استو ګن شوي دي، خوپـــهـــپـــایـــکـــې د وی د پېښور په قطبي علا قه کې د کا بل سيند د ښا خونو په مېنځ کې اباد شول چې د د وی د غه سېمه ډېره زر خېزه د ه.([133])

65.1 د د اود زيو د قبيلې ښا خو نه او څا نګې

د د اود زيو قبيله په لو مړي سر کې په د ريو ښا خو نو با ند ې ويشلې شوې د ه چې لو مړی يې منديـــا منـــد کی، د ويم يې مامور او د ريېم يې يو سف د ي. د مند او لاد ه د بابوزي، حسين زي او نيکوزي په څا نګو ويشلې شوې د ه. همد اراز د ما مور او لاد ه د تا جو خيلو، محمد خېلو، سيد خيلو، يو نس خېلو، با زيد خيلو، علي زيـــو،ـــبـــيـــبـــي زيواو پها ګلزيو په څا نګو وېشلې شوې د ه. د يو سف اولاد ه هم د مند ر، وفا خېلو او صفا زي په څا نګو وېشلې شوې د ه.

تا ريخ حيات افغا ني د د اود زيو په اړوند د اسې ليکلي د ي ([134]) :

"د اسي ر وايت مو جود د ی چې د د اود لومړني زوی مند د وې ميرمنې د رلود لې چې د لو مړنۍ مېرمنـــې نه يې د حسين او له د ويمې مېرمنې نه يې د نيکو او با بو په نامه زامن د رلود ل او کله چې مند له د ې فا ني نړۍ نـــه

132ګجو خان رانيزی د پښتنو يو خورا نو ميالی مشروچې د علم او پو هې څښتن و چې نا متو انګر ېزي ختيز پېژ ند ونکي راورټي د د ه يو کتاب چې د پښتنو تا ريخ نو مېږي او په ۱٤٩٤ ميلاد ي ياپه ٩۔ هجري کال کې ليکل شوی د ی ليد لی و چې له بد ه مر غـــه اوس ورک د ی او ښا يې چې د برېتا نيې په کوم ميو زيم کې به خو ند ي وي، ځکه د لوی استاد اروابناد علا مه حبيبي په قول د راورټي ټول کړي کتا بو نه د د ه تر مړينې ورو سته نه د ي ضا يع شوي او زيا تره د لند ن په ميو زيمو نو کې خو ند ي د ي. د اسي ويل کيږي چې خان ګجو په خپـــل عصر کې تر ټو لو لوی مقتد ر او غښتلی ملک و. تا رخ حيات افغا ني ګجو خان رانيزی د هند د ستر پښتون ټولواک سوري شير شاه معـــا صر بولي او هغه جګړه چې په شيخ تپور (زاړه نو ښار) کې پېښه شوې د ه خان کجو يې قائد و. خان کجو د ټولـــو خښـــي، محمـــد زيـــو، اتمانخيلو، ګد ون او تر کلا نيو قبيلو مشر و او د شيخ تپور په جګړه کې چې په کال ٩٥٧ هجري کې وشوه د سلو زرو تنو ځوانا نـــو يـــو غښتلی پو ځ يې جوړ کړی و او د با جوړ او د يو سفز يو اوسنۍ ټو له سېمه يې نېولې او د د لا زاکو قبېله يې له د غو سېمو نه بې واکـــه کړې وه او د شيخ ملي قو انين يې د ځمکو په ويش کې جاري کړي وو. د استاد علامه حبيبي په قول (د پښتواد بياتو تاريخلـــو مـــړی او د ويم ټوک ٦٣٧- ٦٣٨- ٦٣٩ مخو نه د پېښور چاپ) د خان ګجو قبر اوس هم د سوابۍ او مرد ان تر مينځ پر يوې لو يې غو نډۍ با ند ې د ی چې خلک يې د د ګجو غو نډۍ بولي او د شا ه منصور نه شپږ ميله واټن لري. د د ه او لاد ه تر او سه هم د کلا بټ په سېمه کې شته

133پښتانه د تاريخ په رڼا کې، ۱۳۲٤- ۱۳۲٥ مخو نه

134حيات افغا ني، پښتو ژباړه ۲٤۱- ۲٤۲ مخو نه، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستر ګې پټې کړې، نو لومړني زوی حسين ته يې د پلار ميراث لاس ته ورغی، له همد ې کبله نېکو او بابــو د خپــل ورور حسين د و ژلو نيت وکړ، خو په خپل د ې نيت کې بر يالي نه شول چې په پای کې د نېکو او لاد ه په هند و ستان کې مېشته شوه او د با بو او لاد ه د تيراه په شاأو خواکې په خواره واره ډول ژوند کوي او د حسين او لاد ه په هغه سېمه کې ځای پر ځای پا تې شوه چې همد ا اوس هم پکې استوګنه لري."

د اود زي زړور، مېلمه پا لونکي او په پښتو او پښتنو اله با ند ې مين خلک د ي.

يو شمېر د اود زي د افغانستان د ننګر هار ولا يت د چپر هار ولسوالۍ د اود زيو په کلي کې چې د هغه ځـــای خلک ور ته د اوزيي وايې مېشته د ي. د کا بل ولا يت د قره با غ په ولسو الۍ کې هم يو ډېر شمېر د اود زي مېشـــته د ي.(135)

د افغانستان د ټو لواک اعليحضرت المتو کل على الله محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې د افغانستان د سترې محکمې غړی او د تميز د عالي د ېوان رئېس اروابناد مو لوي عبد البصير خان چې د هېواد يو جيد عالم اوپاک نفسه قا ضي وهم د اود زی پښتون و چې د د کابل ولايت د قره باغ د ولسوالۍ او سيد ونکی و.

حيات افغاني له نن نه ١٤٤ کلو نه وړاند ې په پښتونخوا کې د د اود زيوشمېر د لس زره کو رنيو په شا او خـــو ا کې ښو د لي د ي.

66 د اوي

زمونږ پښت پو هان (تو کم پيژند ونکي) د اوي د غر غښتي پښتنو په ټولنيز ګروپ پورې اړوند ه قبېله ګڼي. د وی په اصل کې د کا کړو پښتنو يوه پښه ګڼل کيږي چې په کند هار او د سهيلي پښتونخوا په ژوب، کوئيټه، چمن او د پشين د سيمې په اجيرم او کر بلا نو مي سېمو کې مېشته د ي. همد اراز د پښتونخوا د ايا لت په ځينو سيمو لکه کټلانګ، د هېرې ليکپاني، با بو زايي، سوال د هير او مرد ان کې هم استوګنه لري.

د تا ريخي رو ايتونو له مخې د د اوي پلار د اني نو مېد ه او د د اوي قبېله په د ربو ځا نګو وېشلې شـــوې د ه چې د مړ، همړ او خوند ي نو ميږي چې خو ند ي د د اوي وصلي زوی و.د خو ند ي په اړوند د اسې روايتو نه هم شته چې د د اني زوی د اوي چې د غر غښت لمسی و د يوې سيد ې کو نډې سره نکا ح وتړ له چې د خپل زوی سره يو ځای د خجند نه ملتان ته د خپلې خور د لېد لو له پاره په سفر راوتلې وه.د غې ښځې د خپل پخواني مېړه نه چې کوم زوی د ر لود د هغه نوم سيد حسين و، چې نو موړی سيد حسين بيا په وصلي ډول د د اوي په قبيله کې شا مل شـــو. د د ېلـــه پاره چې د غه ښځه او زوی يې د خجند له سېمې نه را غلي ول نو پښتنو ورته خجند يان ويل چې د وخت په تېرېـــد و سره د وی د خجند نوم په خپلې ور ځنۍ محاوره کې په خو ند ي بد ل کړ، نو ځکه يې خو ند ي بولي. خوند ي تر يوې

135پښتني قبيلې، د د کتور لطيف ياد تاليف، ١٢٩- ١٣. مخو نه، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مود ې پورې د د اوي د قبيلې او نورو غر غښتيا نو سره په ګټه او تا وان کې شر يک ول، خو د شمېر د ډېر والي لــــه کبله يوه جلا قبېله ترې جوړه شوه چې اوس يې خو ند ي بولي. خوند ي زياتره د کند هار په شا او خـــوا ســـېموکـــې استوګنه لري، خو شمېر يې د و مره ډېر نه د ی.

همد اراز تا ريخ حيات افغا ني د د اوي د قبيلې په اړوند د اسي ليکلي د ي ([136]) :

د د اوي قبېله په د ريو څا نګو ويشلې شوې د ه چې د همړ، د مړ او خو ند ي په نامه ياد ېږي. د د اوي د قبيلې د ريم ښاخ چې خوند ي نو ميږي د مخزن افغا ني په روايت د د اوي له اصلي نسبه‌نـــه د ي، بلکـــې هغـــه‌پـــه د ې ډول ورسره يو ځای شوي د ی چې د د اني زوی د اوي د خپل پلار په ژوند انه کې د اسو نو د سود اګرۍ لپاره پــــه ســـفر تللی و. په د غه سفر کې د د اوي سره يوه ښکلې ښځه چې د سيد حسن په نامه يو زوی ورسره و يو ځای شـــوه. د اوي له نوموړې ښځې نه د هغې د اصلي ځای ځايګي او ټا ټو بي په اړوند پو ښتنه وکړه. هغې ښځې د اوي ته په ځواب کـــې وويل چې له خجند ه راغلې د ه او د ا هلک د سيد زوی د ی. هغې همد اراز وويل چې په خجند کې‌کـــا خـــتي (قحطـــي) راغلې وه او زه غواړم چې د خپلې مشرې خور سره ملتان ته لاړه شم. د اوي هغوی ملتان ته ورسول او نو موړې ښځې په ملتان کې د خپلې خور په سلا او مشوره د د اوي سره نکاح وتړ له. د اوي له نو موړې ښځې نه څلور زامن د رلود ل او څر نګه چې حسن خجند ي ورسره و نو پښتنو په خپلو ور ځنيو خبرو اترو کې خجند ي په خوند ي بد ل کړ چې د ی په خوند ي سره مشهور شو. با يد ز يا ته کړو چې خوند ي د بليل، سکند ر، موسی او علي په‌نـــامه څلـــور زلمـــن د رلود ل.

د اوي زياتره د سو د اګرۍ په چارو بو خت د ي. د وی ميلمه پالو نکي او په پښتو او پښتونوالي با ند ې خورا ټينګ خلک د ي.

د د اوي د قبيلې نه سترعالمان او په پو هې مين شخصيتو نه را وتلي د ي. په د غو شخصيتو نو کې يو هم ستر مشر وطه غو ښتو نکی، ليکوال او شاعر اروابناد عبد الهاد ي د اوي د ی چې پر يشان تخلص يې هم کاوه. نو مـــوړی د اروابناد عبد الاحد اخونزاد ه طبيب کند هاری زوی د ی چې ۱۲۷٤ش کال کې د کابل په باغ عليمرد ان کې يې نـــړۍ تـــه ستر ګې پر انيستلې د ي. نو موړي د حبيبيې په لېسه کې د رشد يې تر د رجې پورې زد ه کړې وکړې او د پښتو او د ري ژبو شاعر او ليکوال و. په اردو، عربي، تر کي او انګر يزي ژبو هم پو هېد ه. نو موړی د پريشان په تخلص ســـره په سراج الاخبار کې ډير ې ټو لنېزي، سياسي او انتبا هي مقا لې او مضا مين وليکل او د مشر وطيت د غو رځنګ د نـــا متو مشر انو عبد الر حمن لو د ين، مو لوی غلام محي الد ين افغان او مو لوي عبد الرب نېرد ې ملګری و. د افغانستان د خپلواکۍ اتل غازي امان الله خان او محمود طر زي نو موړی له نېرد ې پېژاند ه له همد ې کبله و چې نو موړی ته د امان افغان د جريد ې مسئول مد يريت هم ور سپارل شوی و. نو موړی په ۱۹۲. ع کال کې د لمـــاني د ولـــت لخـــوا د هـــند د ميسوري په کنفر انس کې هم د افغاني هيئات غړ يتوب د رلود. د ه د سفير، مستشار، مختار وزير، د خلکو د استازي او

136تاريخ حيات افغاني، د پيښور چاپ، ۲۵۹- ۲٦. مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مشرا نو د جر ګې د رئيس په تو ګه لوړې د ند ې سر ته رسولي د ي. د ه ۱۳ کلونه زند انو نه هم ګاللي د ي او په پای کې د ۱۹۸۲زېږد يز کال کې چې د ۱۳٦۱ لمريز کال د زمري د ميا شتې د ۲۷نېټې سره سمو ن خوري په کابل کې د ۸۸کلو نـــــــو پــــــــه عمـــــــــر وفـــــــــات شــــــــو.

د اروابناد عبد الها د ي د اوي پښتو اود ري اثار د اد ي : زما رسول پاک، تجارت ما با روسيه، غيا صـــه، لالـــي ربختـــه، نغمات، ګلخانه، رجال وطن او زيست نامه. ([137])

نور ماخوذونه د ([138]، [139]) نه.

67 د رمان

د وئي د افغانستان د خوست په ولا يت کې استوګنه لري و په کرلاڼيو پښتنو پورې تړ لې قبيله د ه. د رمــــان د عبد الر حمن د قبيلې د نوم لنډه بڼه د ه.

د پښتنو د عنعنوي او د ود يزې شجرې يا د نسب د ونې سره سم د رمان يا عبد الر حمن قبيله کر لاڼي پښـــتانه او د خوړياڼيو قبيلې چې ياد ونه يې د همد ې قبيلو د پيژ ند لو په لړ کې د مخه شوې د ه يو ښاخ شمېرل کيږي.

پښتانه د تاريخ په رڼا کې د د رمان د قبيلې په اړوند د اسي ليکلي د ي ([140]):

د شجرې مطابق د وی کر لاڼي پښتانه او د خو ړيا ڼيو د قبيلې يو ښاخ شمېرل کيږي او حاجي خان خيل، ســـو د ي خيل، اصلي احمد خيل، مد ي خيل، کو نډي او منګس يې ښا خو نه د ي چې د غو شپږو ښا خونو ته مموزي هم وايي او د متون په نامه سره هم شهرت لري.

متون په اصل کې د خوست ولايت يوه ولسوالي د ه چې د خوست ختيزې بر خې ته پرته د ه چې په لويدېـــزه خواکې د مند و زيو او د ناد رشاه کوټ د و لسواليو، په شمال لويد يز کې د موسی خېلو د ولسو الۍ سره، شمال خواته د سبر يو د و لسوالۍ سره، په شمال ختيز کې د تيري زيو د ولسوالۍاو پاکستان د هېواد سره او په جنوب لويد يز کې د ګر بزو د و لسو اليو سره ګډې پو لې لري او په ۲_٦ زېږ د يز کال کې يې د ټو لو وګړو شــمېر ۱٦_۲۱٤ تنــه ښـود ل شوی د ی. ([141])

د تاريخ حيات افغا ني مؤ لف ډ پټي محمد حيات خان ۱٤٥ کلونه وړاند ې د د رمان د قبيلې په اړوند د اسي ليکلي

137جنبش مشرو طيت د ر افغانستان، د علا مه عبد الحی حبيبي تاليف، د ويم چاپ، ۱۲۸-۱۳۲ مخونه، کابل، ۱۳٦۳

138پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، ۱۲۸-۱۲۹ مخونه

http://en.wikipedia.org/wiki/Davi_tribe139

140ظفر کاکا خيل، سيد بهاد رشاه، پښتانه د تاريخ په رڼا کې، پېښور يو نېور سټي بک ايجنسي، ۱۳۸۹ مخ، ۱۹٦۲ ع

http://en.wikipedia.org/wiki/Khost_(Matun)_District 141

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ي ([142]) :

متون په اصل کې د خوست د يوې سېمې نوم د ى چې د د غه ځاى او سيد ونکو ته متون يا متو ني وايي۔ حيات افغاني په هغه وخت کې د د وى مجمو عي شمېر ۱ــــ تنه ښو د لي ووچې د کر کيلې په چارو بو خت د ي۔

متون زړور، ميلمه پالو نکي او په پښتو او پښتو نواله با ند ې مين خلک د ي۔

68 د رې کوټي

د وئي د افغانستان د خوست په ولا يت کې استوګنه لري و په غلجيو پورې تړ لې قبېله د ه۔

د تاريخ حيات افغاني د مؤلف د لېکنې پر بنسټ چې د پښتنو قبيلو په اړوند يې هر اړ خېز معلو مات د ر لود ل د د رې کو ټې قبېلې وګړي هم د افغانستان د خوست په ولا يت کې استوګنه لري او په سليمان خيلو غلجيو ور ګډيږي۔ د همد ې مولف په روايت د سليمان د ويم ورور علي نو ميد چې او لاد ه يې علي خيل د ي چې بيا د علي خيلــو د منــد وزي د ښاخ يوه څا نګه اسما عيل زي د ي چې د وې کو چنۍ څا نګې يې بد ا خيل او چند ن خيل د ي چې د د رې کو ټې په نامه سره ياد يږي۔ ([143])

تاريخ حيات افغاني له نن نه ۱٤٥کلو نه وړاند ې د د وى شمېر ٤۔ کورنۍ ښود لی د ی چې ښايـــې اوسـبـــه د د وى ټول شمېر تر د ې هم لا ډېر زيات وي۔

69 د له زاک

د پښتنو د عنعنوي او د ود يزې شجرې له مخې د لازاک د پښتنو د کرلاڼي پښتنو په ټو لنېزې ډلې کې شمير ل کيږي، خو د تا ريخي پلوه د وى د ساکي پښتنو يوه څا نګه د ه چې د سليمان د غرو نو د لړې نه د خپلې استو ګنـــې او سنۍ سېمې ته لېږ د يد لي د ي۔

د تاريخي رواياتو سره سم د لازاک لو مړني پښتانه د ي چې د پېښور په واد ۍ کې د ابا سين تر غاړو پـــورې استو ګن شوي وو او د اسي ويل کيږي ې د وى پر د غه سېمې با ند ې د هند و شا ها نو په وخت کې قبضه کـــړ ې وه۔د لازاک د غزنوي سلطان محمود ۹۹۷-۱۰۳۰ ع د واکمنۍ په وخت کې د هغه سره د هند په بر يد ونو کې ملګري او د خپـــل يوه مشر ملک يحيي په مشر تا به د سو منات په حمله کې يې ګډون د رلود۔ ([144])

142تاريخ حيات افغاني، د محقق فر هاد ظر يفي او د کتور لطيف ياد ژباړه، د پېښور د د انش چاپ، ۳٥٥ مخ

143پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، د د انش چاپ، پېښور، ۱۳۳- ۱۳٤ مخونه

144پښتا نه د تاريخ په رڼا کې، ۳۷٥ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسي رو ایتو نه هم شته چې د لازاکو د لا هور د راجا د کمزورتیا په وجه د خیبر د تا ریخي د رې له لارې پر پېښور باند ې چې په هغه وخت کې بګرام ورته ویل کېد ه ([145]) یر غل وکړ او د تورې په زور یې د غه سیمه په خپلـــه ولکه کې راوسته، ان چې د سند لوید یزې بر خې یې هم تر لیرې لیرې ځایو نو کې په خپلې قبضې کـــې راوســـتې او خپل تسلط یې وربا ند ې ټینګ کړ.

تاریخ حیات افغا ني چې له نن نه ۱٤٥ کلو نه وړاند ې لیکل شوی د ی د د لازاکو پښتنو په اړوند د اسي کښـــلي د ي :

د د غې قبیلې ځیني سپین ږیري د خپلو پلرو نو او نیکو نو په اړوند د اسي روایت کوي کله چې په پیل کې د د لازاک قبیله د افغانستان ختیځو بر خو ته د اخله شوه، نو تر د ې وړاند ې په پېښور او د سند د ریاب په لو ید بېزو او ختیزو غاړو کې سره کافر او سید ل او هغو خلکو ته یې سره کا فر ویل چې د ګر یک او بکټرین له نسله وو. په پیل کې د یګان او د اصلي سو اتیو نیکو نه هم د پېښور، راولپینډۍ او د جلال اباد تر حد ود و مېشته وو چې بیا د د لا زلکـــو د قبیلې خلکو په تد ریجي تو ګه د غه خلک پر شا وتمبول او خپله قبضه یې پرې ټینګه کړه. لنډه د ا چې د غـــه قـــبیله د کابل د واکمن مرزا الغ بیګ تر وخته ډېره مشهوره وه، خوکله چې د وی خپل زور او ځواک با ند ې مغروره شول، نو لو مړی د خلیلو او مو مند و له خوا چې پېښور ته راتلل مات او د پېښور پربښود لو ته اړ شول. ه په هغه وخـــت کـــې پېښور، د و ابه، با جوړ، ننګرهار، کلپا نه او د هزاره تر سېمې پورې ټو لې سېمې د د لازاکو وې. په د غه وخت کې یو سفزي هم په کا بل کې د مرزا الغ بیګ له خوا ټکول شوي وو او پېښور ته راغلي وو. ([146])

د یو سفز یو مشر ملک احمد د د لا زاکو نه د یو سفز یو لپاره د یوې سېمې غو ښتنه وکړه، هما غه و چـــې د لا زاکو د یو سفز یو سېمه د وی ته ورکړه. ورو سته بیا یو سفز یو د د لازاکو نه د نورو سیمو غو ښتنه وکړه او ورته یې وویل چې یوازې د و ابه لږه د ه په هغې سېمې مو ګو زاره نه کیږي، چې بیا د لا زاکو ورته د د انشکول، عنبر او د با جوړ سېمې هم ورکړي او د لا زاکو ته یې وویل چې اشنغر هم په د وابه پورې د ی که څه زور اوقـــوتمـــو وشـــي اشنغر هم په خپله توره له شلما نیو نه واخلئ .([147])

وروسته بیا د یوسفزیو او د لازاکو تر مینځ د ځمکو په نیولو سختې او خو نړۍ جګړې وشوې چې له د واړو خواوو ډېر کسان ووژل شول. په پای کې د یو سفزو د مشر ملک احمد او د د لا زاکو د قبیلې د مشر ملک محمد خان د لا زاک تر مینځ سو له وشوه.

د د لا زاکو یو شمېر کو رنۍ د مغو لي واکمن جهانګیر د و اکمنۍ په وخت کې د هند بیلا بیلو بر خو ته ولیږل شوې چې زیات شمېر د لازاک لا تر او سه هم هلته مېشته د ي.

145تاریخ حیات افغاني، د د انش چاپ، پېښور، ۳۲۳ مخ

146نو موړی اثر ۳۲۳ مخ

147تواریخ حا فظ رحمت خاني، د پیر معظم شاه اثر، پېښور، ۳ـ۳۱ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

69.1 د لازاکو قبیلې ښاخونه

د د لا زاکو د قبیلې مشهور ښا خو نه د اد ي : لوري خيل، يعقوب خيل، احمد خيل، وتک زي، عمر خيل، يحيـــي زي، زکر يا خيل، سمرزي، شمشير خاني، نصرت خيل، عنا يت خيل او نور...

69.2 د لازاک په پښتونخواکې

د لازاک د پښتونخوا په چارسد ې، مرد ان، سوات، او همد اراز په حسن ابد ال، ټکسيلا، راولپنډۍ، هريپور، چڅ، هزاره، اټک او ايبټ اباد کې مېشته د ي.

د هر يپور د سيمې د لازاک په لا ند نيو کليو او با نډو کې مېشته د ي:

سرای صالح، شاه محمد، لبن با نډې، مراد اباد، مونن، غيبه، بگرا، شاه مقصود، چور، پورانا باکه، هرې، اخون با نډې، تېر، تالوکير، بهيرا، کو ليان، کلنوان او چمبه کې اوسيږي.

همد اراز د اټک د سيمې د لا زاک د د غې سېمې په لا ند يو کليو او با نډو کې ژوند کوي:

د اټک په کلی، د وليا په کلي، د فور ملي په کلی، د حميد په کلي او غورغشتي کلي کې ژوند کوي. ([148])

69.3 په هند وستان کې

د هند و ستان د اتراپراد يش د ايالت د ميرټ د ولسوالۍ (د سټر کټ)کې هم ډېر شـــمېر د لازاک پښـــتانـــه او سيږي چې تر او سه پورې د د غې قبيلې ځيني خلک په پښتو ژبې خبرې کوي.

د شا هجهانپور د سيمي يو مشهور پښتون ليکوال چې د د لا زاک په قبيلې پورې اړه لري ښا غلی مر غوب احمد خان د ی چې د د لا زاکو د قبيلې په اړوند يې پر اخه څيړ نې کړي د ي چې د سرخ مناري، شـــيوگۍ، مصـــري خيلـــو، جلالپور، رسولپو ر د سيمو د لازاک يې چې د ميرټ د د سټر کټ د شاهجهانپور په سيمې پورې اړه لري مـــوږ تـــه را پيژ ند لي او همد اراز يې په د غه سيمه کې د د لازاک د قبېلې ځيني تا ريخي شخصيتو نه يې مو ږ ته رامعر في کړي د ي چې په د غو کسانو کې يو هم محمد عباس خان د لازاک و چې د مغولي واکمن جها نگير په وخت کې د خپلو پنځه زره پو ځو نو سره هند وستان ته راغلی او بياد شاهجهان د و اکمنۍ په وخت کې همد لته مېشته شوی و او د شا هجهـــانلـــه خواورته شا هي منصب هم ور کړل شوی و.

د وهم نا متو پښتو ن چې د د لازاک په قبيلې پورې يې اړه د رلود ه هغه محمد خان و چې د مغولي واکمنۍ لـــه

---

[148] http://dilazak.blogspot.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوا ورته د اوړیسه د سیمې صو بد اري ورکړل شوې وه ا و د هو ګلي، بنګا پور او د بیهار پر سیمو یې راج کاوه چې د د ه او لاد ه په هو ګلي کې استوګنه لري، خود د ه مزار د شا هجهانپور د سیمې په شهید والا باغ کې د ی او د اسي ویل کیږي چې په کو مې جګړې کې شهید شوی و.

همد اراز بل نا متو پښتون چې د شاهجهانپور په سېمه کې مېشته شوی و د ولت خان و چې د د لازاک ه قـــبیلې پورې یې اړه د رلود ه د لازاک پښتون و چې د د ه او لاد ه اوس هم د شاهجهانپور په سیمه کې استوګنه لري.

جنید خان بل پښتون د لازاک و چې د رسولپور سیمې ته را لیږ د ید لی و او اوس د غه ځای د ننپورپه نـــامه یاد یږي چې د ا سېمه هم په شاهجهانپور پورې یوه تړ لې سېمه د ه.

بل پښتون د لازاک د لاور خان و چې هغه هم د ې سېمې ته رالیږ د ید لی و او د شاهجها نپور په د لازاک محلـــه یاجلا لپور کې یې استوګنه غوره کړې وه.

همد اراز د او رنګزیب په وخت کې د د لا زاکو د قبیلې یو شمیر مشهور شخصیتو نه چې سر کاري پـــو ځـــي منصبو نه یې د رلود ل په هغو کې مصري خان، عنا یت خان او نهر خان مشهور د ي. ([149])

پا تي د ې نه وي چې د هند په بنګال، د اند راپراد یش په باري، د پنجاب په جلند ر، د راجســـتان پـــه د لازي او ځینو نورو سیمو کې هم د لازاک پښتانه استوګنه لري.([150])

د د لا زاکو د قبیلې یوه مشهوره اتله شاه بورۍ نو مید ه چې د عبد الر حمن عمر خیل د لازاک لور وه چې د نو موړې د اتلوالۍ کا رنا مې د پښتو ژبې په کیسو کې شته. ([151])

70 د ستو خېل

د ستو خیل په اصل کې غلجي پښتانه د ي او په سلیما نخیلو پښتنو ورګډیږي. د وی په پخوا وختو نو کې کـــو چیاني ژوند د رلود او د وزو، پسونو، میږو او اوښانور مې او ګلې یې د رلود لې، خود ډیرې مود ې را پد ښخـــوایې کلیو الي ژوند غوره کړی د ی. د د غې قبیلې زیا تره خلک د ننګر هار ولا یت د سره رود د و لسوالۍ پهـــو رتنـــۍ برخه کښکک او خیر اباد کې ژوند کوي او هلته ډیرې ځمکې او بر جورې کلاګانې هم لري. د سره رود د ولسوالۍ نـــه سر بېره د ننګر هار ولایت په مرکز جلال اباد، پېښور او د کابل په ششد رک او بینې حصار کې هم ډېر شمېر د ســـتو خیل استوګنه لري.

149 http://en.wikipedia.org/wiki/Dilazak

150 http://www.freewebs.com/ishaat/detail.htm

151 http://pukhtunwomen.org/node/308

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ستو خيل زيا تره د سو د اګرۍ په چا رو بو خت د ي او د چايو، ټو کر انو، صا بونو، غوړيو او نورو ډول ډول شيا نو سو د اګري کوي. د وی د ځينو هيواد ونو لکه جاپان، چين، هند و ستان، د وبی، ما ليزيا، تا يوان، کوريا، تا يلينډ، انګلستان او ځينو نورو هيواد ونو سره د سود اګرۍ اړيکي لري. ځيني ځو انان يې په لند ن کې هم ژوند کوي.

د ستو خيل ميلمه پا لو نکي او په پښتو او پښتو نواله با ند ې مين خلک د ي. د وی خپلو پخوانيو د ود ونو او رواجو نو ته چې د پلرو نو او نيکو نو نه ورته په مېراث پا تي د ي اوس هم ټينګ د ي.

د د ستو خيلو د قبيلې يو مشهور مشر اروابناد حاجي الله نظر خان د ستو خيل و چې د المتو کل على الله محمـــد ظا هر شاه د واکمنۍ په د وره کې د ولسي جر ګې په د و لسمه د وره کې د ننګر هار ولايت دکـــو چيـــانـــو وکيـــل او استازی و. د ی خورا حليم، زړه سواند، ميلمه پال او په پښتو او پښتو نو الې با ند ې ټينګ پښتون او يو منلی مشـــر و چې د محمد د اود خان د و اکمنۍ په وخت کې سياسي بند ي و. د د ستو خيلو د قبيلې ټولې لانجې او شخړې به د د ه له خوا حل کيد ې او د يوه محترم قو مي مشر په تو ګه د د ه پرېکړې او فيصلې ټولو خلکو ته منظورې وې. د غه مشري اوس د د ه په کو رنۍ کې د د ه زامنو خد ای نظر او مو لا نظر ته پا تې د ه.

د د ستو خيلو د قبيلي د نورو مشهورو کسانو نه د حاجي جا نباز، حا جي امير زاد ه، حا جي ګلـــزاد ه، حـــاجي چنار، حاجي انار او ځينو نورو نو مو نه يا د ولای شو.

د يوې احصا ئيې له مخې د د ستو خيلو د قبيلې د خلکو مجمو عي شمېر د ۵... تنو په شا وخواکې اټکل شوی د ی

ماخوذونه د ه ([152]، [153]، [154]) نه.

71 د وتاني

که چېرې د پښتنو د نسب عنعنوي او د ود يزه شجره وګورو نو جو ته به شي چې د وتاڼي يا د فتا ڼي د متـــو زيوپښتنو په ټو لنيز ګروپ کې د لود ي اولاد ه د ه. ابراهيم چې په لود ي سره يې شهرت د ر لود د رې زامن د رلود ل چې سيانۍ، نيازی او د وتا ڼي نو ميد ل. د د وتاڼيو د قبيلې زياتره خلک پووند ه يعني د مالونو او رمو څښـــتنان او کو چيان د ي. ځيني خلک يې د سو د اګرۍپه چارو بو خت د ي او د وی په د ې برخه کې ډېر زيار ګا لو نکي د ي.پـــه پخو انيو وختو نو کې به د د وی هغه شمېر خلک چې د سو د اګرۍ په چارو بو خت ول د سو د اګرۍ له پاره تر بخارا پورې تلل. همد ا وجه وه چې د وی د نورو پووند ه وو تر مينځ ډېر شهرت د رلود.

152پښتنې قبيلې، د کتور لطيف ياد، د د انش چاپ، پېښور، ١٤ـ مخ

153معلو مات مختصر د ر باره اقوام وقبايل سر حد ي کشور، د شير رحمن د وړ ليکنه، ١ـمخ، د قو مو نو او قبا يلو چارو وزارت، ١٣٦٣ کال

154د د ستو خيلو د قبيلې په اړوند زما (د مقالې د ليکوال) شخصي معلو مات او يا د ښتو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

71.1 د د وتا نیو د قبیلې ښاخو نه او څانګې

د د وتا نیو د قبیلې مشهور ښاخونه او څانګې په لاندې ډول دي ([155]):
حسن خیل، عمرزي، مړر خیل، سد و خیل، ابر اهیم خیل، بد ین خیل، احمد زي، نسو خیل، سرکي زي، راڼا خیل، محمد خیل، بازار خیل او نور...

تاریخ حیات افغاني ۱٤٥ کلو نه د مخه د د وتا نیو د قبیلې په اړوند د اسي لیکلي دي ([156]) :

"د د وتا نیو د استو ګنې اولیړد ځر نګوالی د نورو پووند ه وو په څېر د ی، خو ځیني د و تا نې د ولنه په سیمه کې مېشته د ي. د غه سېمه د شېرانیو د قبیلې د هرییال د څا نګې شمال خواته د یوه مید ان له پا سه په هغو غرو نو کې پرته د ه چې د ګو ملې خواته زوړ والی یا نشیب لري. د وانه زیاتره د وتا نې د کر کیلې او کرنې په چارو بوخت د ي. "

حیات افغاني په هغه وخت کې په وانه کې د د وی شمېر اتیا کورنۍ ښود لی د ی او زیا تو ي چې د د وی د شمېر د کموالي سره سره هم د وزیرو قبیله نه شي کولای چې د وی له د غه ځا یه بیواکه کړي.

خود تاریخي شو اهد و له مخې د نو لسمې سد ۍ په نیما یې کې د وی د احمد زیو وزیرو له خوا د لانجو او شخړو له کبله په تد ریج سره د بته اړ ایستل شول چې پووند ه ژوند غوره کړي.د وتاڼي د وزیر ستان نه برسېره په د یره جا تو، د ګو ملې په د رې، غزني، پکتیکا، زابل، کند هار، هلمند، پکتیا اود کند ز د د شت ارچي په ولسوالۍ کې استوګنه لري. یو شېر د وتاڼي په ایران، پاکستان او هند و ستان کې هم استوګنه لري.

د وتا نې زیاتره د ډیورنډ د کر ښې د واړو خواووته په تګ او راتګ کې وي او خپلې رمې پیایي.په پخوا وختو نو کې به د وی خپلې رمې تر هزاره جا تو پورې بیولې چې هلته د د وی د ما لو نو او رمو له پاره ښې ور شو ګانې او څر ځا یو نه وو. د اسې ویل کیږي چې ځیني وختو نه د کاکړو د قبیلې شپا نه خپلې رمې او ګلې د د وی جنوبي او لو ید یزوسیمو ته ورولي خو د وی د میلمنو په تو ګه د هغو د رناوی کوي او د څر ځا یو نو نه یې نه منعه کوي.

هغه د و تاڼي چې په پووند ه یا د مالو نو او رمو څښتنان دي د د وی د ود او د ستور د نورو پووند ه په څېر د ی، خو هغه د وتاڼي چې په وانه کې ژوند کوي د د وی خوراک او پو ښاک د وزیرو د قبیلې خلکو ته ورته د ی.

د اسي ویل کیږي چې کله نا کله د د وتا نیو او سلیما نخیلو پښتنو تر مینځ شخړې او لا نجې را مینځ ته شوي د ي چې یوه ستره لا نجه چې د د وی او سلیما نخیلو تر مینځ د شلمې پیړۍ په لو مړۍ نیما یې کې را مینځ ته شوې وه بیا د پښتني د ود او د ستور سره سم ا واره شوه، خو د وزیرو سره بیا د د وی کو مه لویه شخړه او لا نجه نه د ه را

155د پښتنو قبیلو شجرې او مینې، د پو هنوال محمد عمر رووند میا خیل تا لیف ۲٦۸- ۲٦۹ مخو نه

156تا ریخ حیا ت افغاني، د پیښور چاپ ۳_۱ او ۳۱٥ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینځ ته شوې.

د د وتا نیو کو چیانو لوی خان خد اید اد خان نو مید چې اولاد ه یې اوس هم د هلمند په ولایت کې د لو یو جا ید اد ونو او شتمنیو خا وند ان د ي او ویل کیږي چې د اروابناد غلام شاه خان د و تاڼي تر مړیني وروسته د هغوی زلمـــن په هغه ولایت کې د د وتا نیو د قبیلې د کو چیانو د مشرۍ پر گد ۍ ناست د ي.

د وتا نې زړور، جنگیالي، میلمه پا لو نکي او په پښتني ننگ او غیرت ټینګ خلک د ي. د روسي ښکیلا کگــرو په وړاند ې یې د نورو پښتني قبیلو په څېر د ویاړه ډ کې کار نا مې تر سره کړي د ي چې زموږ د هېواد تا ریخ به یې هیڅکله هم له یاد ه ونه با سي. د د وتا نې د قبیلې په با تورو مبا رزینو کې د حا جي ا هل ا لله خان د وتا نې نـــوم یـــا د ولای شو چې په حاجي عبید ي سره مشهور د ی. نو موړي د روسي ښکیلاکگرو یو سر سخته د ښمن او د لمـــوړو زد ه کړو او پو هې خا وند د ی چې د خپل قوم او قبیلې په مینځ کې د ښه نوم خا وند د ی. همد راز د کند ز ولایت د د شـــت ار چي په ولسو الۍ کې حا جي وکیل د وتا نی چې د اعلیحضرت محمد ظا هر شاه په وخت کې د ولسي جر گې وکیل واو د هغه کورنۍ د د وتا نیو په قبیله کې د ښه نوم او عزت خا وند ان د ي.

د ۱۹۷۸ کال د یوې سروې له مخې په ټول افغانستان او پښتونخواکې د د وتا نیو مجمو عي شمېر ۱۲۱۵کو رنـــۍ ښود ل شوی و، چې ښا یې اوس به په د غه شمېر کې په زیا ته کچه زیا توالی را غلی وي.

ماخوذونه د ه ([157]، [158]، [159]) نه.

72 دوړ

زموږ پښت پو هان او نسب پیژ ند ونکي د وړ له اره کر لاڼي پښتانه گڼي چې تر وزیرو ورو سته د شما لـــي وز یر ستان د و یمه لو یه پښتني قبېله د ه. د وړ د شمالي وزیر ستان د تو چي سین په د واړو غا ړو کې د غلمـــیـنـــه نیولې د شینکي تر د ربې پورې اباد د ي. تو چي د یوه واد ي په څېر د لوید یز نه ختیز لورې ته پر ته د ه چې د تـــو چي سین پکې بهیږي او د وړ د تو چي سین په د واړو غاړو په سترو او کو چنیو کلیو کې استوگنه لري او چـــار چـــا پیره څلور خواوو ته یې د و زیرو د قبیلې خلک مېشته د ي. همد اراز د وړ د ختیز نه د خجوړي نه نیو لې په لو یـــد یز کې تر خړ کمر پورې چې څلو یښت مېله او ږد والی لري په یوه شنه او سمسوره سیمه کې پر اته د ي او د کر نـــې ډیرې ښې حاصلخیزه ځمکې لري.

د وړ په د و بر خو ویشل شوي د ي یعني ښکتني د وړ او بر د وړ. هغه د وړ چې د ټل د د ربې ختیز لورې ته

157پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱۳٤-۱۳۵ مخو نه

158http://www.khyber.org/pashtotribes/d/dotani.shtml

159http://www.scribd.com/doc/6192578/A-Dictionary-of-the-Pathan-Tribes

(c) ketabton.com: The Digital Library

د میر انشاه نه تر خجوړۍ پورې مېشته د ي هغوی د ښکتنیو د وړو او هغه د وړ چې د د ټل د رې لو ید ېز لوري ته د میرانشاه او په لوید یز کې تر خړ کمره پورې ا ستو ګنه لري د برو د وړو په نامه یاد ېږي. په د وی کې یو بل ډول قبیلوي وېش هم شته چې د تپي ذوت د تور ګوند ي او مل ذوت د سپین ګو ند ي په نامه سره یاد ېږي.

د د وړو سېمه د تا ریخي پلوه هم ډېره مشهوره د ه. د د وی په سېمه کې د پخوا نیو، زړو او ورانو د انیو د کنډوالو نښې نښا ن پا تې د ي چې له هغو نه د اسې اټکل کید ای شي چې د هند وانو یا یو نا نیانو د واکمنیو په وخت کې لوید یز افغانستان ته له د غه ځا یه یوه عا مه لاره تللې وه. همد اراز هغه زړې سکې چې د د غې سېمې نه تر لا سه شوي د ي د ا ښيي چې د غه سېمه ډېره پخوانۍ او د پو ځي اهمیت نه خورا بر خمنه وه.

تاریخ حیات افغا ني له نن نه ۱٤٥ کلو نه وړاند ې د د وړو د قبیلې په اړوند د اسي کښلي د ي :

" د وړ د شیتک اولاد ه د ه او له هغه وخته چې د کیوي او سور انې او لاد ه چې په بنو ځیو سره شهرت لري د شوال نه د بنو سیمې ته راغله، نو له هغې نه تقر یبا ٥ـ کلو نه تېر شوي د ي اود د وړو قبیله هم د تو چي د سین په واړو غاړو کې مېشته شوه، خو د زیا تو معلو ما تو سره سره هم د ا حال ځر ګند نه شو چې په هغه ځای کې چې اوس د د وړو د قبیلې د سیمې په نامه یاد ېږي د مخه څوک او سید ل. "

په هغه وخت کې چې مغو لي محي الد ین عا لمګیر او رنګزیب د هند و ستان واکمن و نو په ۱۱۱۲هجري کال چې د ۱٦۹٦ عیسوي کال سره سمون خوري د شهزاد ه بهاد رشاه په مشرۍ یو پو ځ د بنو خواته ولیږه او غو ښتل یې چې د پښتنو سیمې ا یل او لا ند ې کړي، هما غه و چې څه مود ه یې سید حسین نو می د د وړو د سیمې د حاکم په تو ګه وټا که او د د وړو په سېمه یې هر کال د ولس زره روپۍ ما لیه وټا کله. بیا ورو سته د د غې سیمې انتظام او امنیت مخ په خرابید و شو او د وړ ېېر ته ازاد او خپلواک شول.

څه مود ه ورو سته د د راني واکمنا نو په وخت کې بېرته تابع او ایل شول، ځکه د ا سېمه د افغانستان پورې یوه تړلې سېمه وه اود د راني زمانشاه تر وخته پورې یې د راني د ولت ته د ولس زره رو پۍ ما لیه ور کو له، خو د راني د ولت په د غه سېمه کې کوم ځا نګړی حاکم یا ولسوال یې نه د رلود.تر یوه یا د وه کلو نو وروسته به یو تن د راني افسر د یو شمېر پو ځو نو سره د د وی سېمې ته ورته او د ولس زره رو پۍ ما لیه به یې ترې را ټو لو له. د بارکز یو او سد و زیو د شخړو په د وران کې د وی بیا د ما لیې نه ځان ازاد کړ او هغه د ا چې شاه زمان د یوه سید پېر په غو ښتنه د وی ته کلنۍد ولس زره روپۍ ما لیه ور وبخښله چې د هغې په بد ل کې به په کال د وی خپلو ځمکو په سر یوه اند ازه غله د انه د د غه سید کو رنۍ ته ورکوله.

باید ووایو چې د د وړو سېمه که څه هم د ۱۸۹۳ میلاد ي کال پورې د افغانستان د خاورې یوه برخه وه چې د ډیورنډ د تورې او منحو سې معا هد ې او تړون تر لا سلیک ورو سته چې د امیر عبد الر حمن او انګرېزانو تر مینځ وشوه د د وړو سېمه له افغانستانه جلا شوه او د بریټش انډیا تر وا ک لا ند ې راغله او په د ې توګه د افغانستان د خاورې د نورو بر خو په ګډون چې د ډیو رنډ د پو لې ها خوا ته پر اته د ي او زموږ پښتنانه ورونه پکې او سي زموږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غه د وړ پښتانه وروڼه هم زمو نږه جلا شول، خو سره له د ې هم د غه سېمه تر ۱۸۹۵ پوړې د فغا نستان تر واکمنۍ لا ند ې پا تې وه.

د وړ ډېر جنګيالي، ميلمه پا لو نکي او په پښتو او پښتنو الې با ند ې مين خلک د ي. د وی د علم او پو هې سره هم مېنه لري، همد ا سبب د ی چې يوزيات شمېر خلک يې د ولتي ملا زمتونه او د ند ې هم سر ته رسوي. د وی په هـــر وخت کې د بلو سګرو او تا ړاکګرو په وړاند ې په مېړانه جنګيد لي د ي. تاريخ حيات افغاني ۱٤٥ کلونـــه وړلنـــد ې د د وړو د وســـله والـــو ميـــړونـــو او جنګيـــاليو شـــمېر ۱۲ــ تنـــه ښـــو دلـــی د ی. د اسي ويل کيږي چې د تو رګو ند ي د و سله والو شمېريې ۳ــ تنه او د سپين ګو ند ي د و سله والو کسانو شمېر ۹ــ تنه وو.

د وړ منځنی ونې لري او غنم رنګه د ي چې زياتره د کر کيلې او سو د اګرۍ په چا رو بو خـــت د ي. د د وی د سيمې هوا په د وبې ې تود ه او په ژمي ې سړه د ه. غنم، جوار، ګني، تما کو، کور کمن او اد رک يې غوره حا صـــلات د ي. د ميرانشاه ښار اود مير علي با زار هم د د وړو په سيمه کې مو قعيت لري.

72.1 قبيلوي جوړ ښت

لکه چې د مخه وويل شول د وړ په د وو بر خو ويشل شوي د ي چې يو ته يې ښکتني د وړ او بل ته يې بـــر د وړ وايي. د برو د وړو ښا خونه په لا ند ې ډول د ي :

ملخ، همزاني، د رپه خيل، نصرت خيل، لنډ، بو يه، طوايف خيل، زيراخيل، ابر اهيم خيل، مريم خيل، علي زای، ګر بزای.

د ښکتنيو د وړو ښا خو نه د اد ي :

مبارک شي، عيد ک، خد ي، سو خيل، حيد رخيل، تپي، خد ري، سليان. هر مز، حکيم خيل، پيران، شـــمل، بيبـــا کي، بارقوم، ملکان، ايسوړي، زيړوکي، نصر خيل، علي خيل، قيمت خيل، ايپي، نا نه خيل، زو خيل، توري يل، پلالي.

په مير انشاه کې د د وړو ځيني ښا خو نه د اد ي :

اتمان، لقمان، کټې خيل.

د ۱۹٦۱ کال د احصا ئيې له مخې د د وړو د قبيلې مجمو عي شمېر ۵۸۱٤٤۸ تنه ښود ل شويد ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخوذونه د ه ([160]، [161]، [162]، [163]، [164]، [165]) نه.

73 د ولت خېل

زموږ ښت پو هان او نسب پېژند ونكي د ولت خيل د پښتنو د متو زيود ټولنيز گروپ پوري يوه ټپلي قبيله بولي چې په لو د يو پښتنو ور گډيږي.

تاريخ حيات افغا ني چې له نن نه ١٤٥ كلو نه وړاند ې كښل شوى د ى د د ولت خيلو پښتنو په اړوند د اسي كښلي د ي :

"د نسب د شجرې تر څېړ لو وروسته د اسي جو تيږي چې د لوانې يا نو حاني د زوى مماپه د ريو زامنو كې د يا سين د اولاد ې نه د د ولت خيلو قبيله را مينځ ته شوه. د مما د نورې او لاد ې په پر تله د د ولت خيلو ښاخ د شمېر او واک له مخې د و مره پر مختگ وكړ چې د مما د اولاد ې نورې كو چنى څا نگې د د ولت خيلو پورې ا ړوند ې څا نگې گڼلې كيږي. تر د ولت وروسته چې ا ولاد ه يې د د ولت خيلو په نامه ياد ېږي په پنځم پښت كې كټي خان مينځ ته راغى چې او لاد ه يې د كټي خيلو په نامه سره ياد ېږي.تر د ې د مخه چې چې د لوانې ښا خونه لكه كټي خيل، د ولت خيل، ميا خيل، مروت، تتور او نور د ټانک په سيمه كې مېشته شي ټو لو په پووند ه ډول ژوند كاوه او لړه اند ازه سود اگـــري يې هم كوله. كه څه هم د د وى زياتره شمېر خلک په كټواز كې اوسيد ل، خو د د غې سيمې په سهيلي يا جنو بي برخـــه كې يو شمېر د كر نې وړ ځمكې يې هم د رلود لې، خو د وانه په غره او نورو سيمو كې چېر ته چې ډېر ښه څړ ځا يو نه مو جود وو هلته د مالد ارو لو انيو كيږد ى وې او كله كله به د ژمي د تير ولو لپاره د ټانک سيمې ته هم راتلل. كلـــه چې بيا د كټواز سيمه د سليمانخيلو له خوا د لوانيو نه ونيو له شوه نو له هماغه وخته په اوړي كې په وانه او په ژمـــي كې د د امان د سيمې ټا نک ته د هغوى تگ راتگ پيل شو. په د غه وخت كې د لو انيو د قبيلې هر يو ښاخ يو تن مشر د رلود چې خان به ورته كيد ه اود د غو خا نا نو به د هر خيل اوزي ملكان او مشران تر لاس لاند ې د رلود ل، چــې د د غو خا نانو او ملكانو په لار ښوونه به د اړوند ه ښاخونو او څانگو چارې سر ته رسېد ې، و د لـــوانې د قـــبيلې ټـــوله مشري يا خاني د كټي خيلو په كو رنۍ په لاس كې وه چې د د ولت خيلو يوه څا نگه شمير له كيد له. "

د اسي ويل كيږي چې د د ولت خيلو د قبيلې او نورو څا نگو وړاند ې د ټانک په سيمه كې پړانگيان چې د لود

160اصلاع، ايجنسيها وقبايل ايالت پښتو نستان، د شير رحمن د وړ تا ليف، ١١٣- ١١٤ مخونه

161تاريخ حيات افغاني، د پيښور چاپ، ٤٢٨- ٤٣٢ مخو نه

162پښتا نه د تاريخ په رڼا كې، د سيد بهاد رشاه ظفركا كا خيل تاليف، د پيښور چاپ، ١٣٩٥-١٣٩٦ مخونه

163پښتنې قبيلې، د د كتور لطيف ياد تاليف، د پيښور چاپ، ١٣٧- ١٤. مخو نه

http://www.khyber.org/pashtotribes/d/dawarh.shtml164

http://en.wikipedia.org/wiki/North_Waziristan165

(c) ketabton.com: The Digital Library

ي قبيلې يو ښاخ د ی استوګنه د رلود ه او د د غه ځمکې او ملکيت د د وی په لاس کې و، خو ځر نګه چــې دلـــواڼي د قبيلې پووند ه د ژمي په مو سم کې د ټانک سېمې ته راتلل نو زياتره به د هغوی ځارويو د پړ انګيانو د قبيلې د کرنې ځمکو ته زيان رساوه، نو همد ا وجه وه چې د د وی تر مينځ شخړې او لا نجې را مينځ ته شوې ځو په پای کې پړ انګيان او نور په هند کې د مغولي واکمن بابرد غضب وړ وګر ځيد ل. په د غه وخت کې د کټې خيلو د ښاخ نه شهباز خان نومی چې د خانز مان لقب ورکړل شوی و د لواڼي د ښاخ ټولې ځانګې يعنې د ولت خيل، تتور، يا خيل، مروت او نور له ځــا نه سره يو کړل او د پړ انګيا نو نه يې د ټانک د سېمې د تر لا سه کولو نيت وکړ. نو موړي د ټــولــلـــواڼي ښــاخــنـــه لښکرې راټولې او همد ا راز له هغو پووند ه وو نه چې په تنګ شوي وو مر سته وغو ښتله او د ټانک د ســيمېـپــر او سيد ونکو پړ انګيانو يې ير غل وکړ او تر ځو جګړو ورو سته لو انيان د شهباز خان يا خانز مان په مشرئ پر پړ انګيا نو با ند ې بر يالي شول او د کر نې ټولې ځمکې يې د اب سياه په ګډون په ځلورو بر خو با ند ې وويشلې په د ې ډول چې يوه برخه يې د ولت خيلو، يوه برخه يې تتور، يوه برخه يې مر وتو او يوه برخه يې هم ميا خيلو ته ور کـــړه او هغه وخت به چې کال پای ته ورسيد نو د مروتو او ميا خيلو خا نان به د ولت خيلو د کټې خيلو د ځانګې مشر خانزمـــان حضور ته و رتلل اوهغه به په منا سبه اند ازه د ځلورمې بر خې له مخې هر يوه ته خپله برخه ور کوله او رخصتول به يې.

په پای کې مر وتو د ځلورمې بر خې په ويش با ند ې د خانز مان کټې خيل سره شخړې رامينځــتــهـکـــړې او د خپلې بر خې د نيو لو له کبله يې پر ټانک باند ې ير غل وکړ او په هغه جګړه کې چې د واړو غاړو تر مينـــځ پېښـــه شوه د ولت خيلو ماتې وخوړه او هغوی يې له خپل مشر خانزمان سره د ټانک د سېمې نه بې واکه کړل او پخپله يې پر ټانک با ند ې قبضه ټينګه کړه، خو د کټې خيلو مشر له جبيل خان نه چې د ګنډ اپوريانومشر و او په هغه وخت کې يې د امان ته په پوند ه ډول تګ او راتګ کاوه مر سته وغو ښته، خو ځر نګه چې مر وتو له د ه سره د مقا بلې توان نـــه لاره نو ځکه يې د ټانک سېمه خوشي کړه. که څه هم خانزمان د مروتو ځلو رمه برخه پر د وی باند ې بند ه کړه، و سره له د ې هم د مر وتو کوم خان به چې خانزمان ته ورغی نو هغه به يې تش لاس بېر ته نه لېږه.

تر لږې مود ې وروسته خانزمان د ميا خيلو ځلو ر مه برخه هم پر هغوی باند ې بند ه کړه او د تتور د ځا نګې د بر خې پر ته د ټانک پورې ټولې سيمې د د ولت خيلو لاس ته ورغلې چې اوس هم د د وی په لاس کې د ي. نا متـــو انګر يزي مورخ په خپل مشهور اثر(an account of kingdom of caubul) کې د د وی شمېر اته ز ره کو رنۍ ښود لي د ي. د نو موړي مولف په قول د ولت خيلو د قبيلې يو شمېر وګړي په کارند ه، زيمه، کافر کلا او د کابل په ښا اوخواکې هم استوګنه لري. ([166])

د د ولت خيلو د قبيلې ښا خو نه او مشهور کسان چې د د غې قبيلې ځيني ځا نګې هغو ته منسو بې د ي :

عيسی خان، موسی زي، منډوزي، پلنګ، اسماعيل، زکو، لقمان، تاجي زي، بند رزي، جلال خان، موســـی خـــان،

166د کابل سلطنت بيان، د مونټسټوارټ الفنسټن اثر، د کابل چاپ، ٦. مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

يحيى زي، کټي خيل، بهد ين، خواجه خضر، موسى خان، فيروزخان، برمزيد خان، د ولت خان، شــهبازخان، غازيخــان، حيات خان، محمد خان، شير خان، د ليل خان، سليم خان، قتال خان، خمرېز خان، صاحب خان، اکبر خان، شهباز خان، هيبت خان، الله د اد خان، خد اد اد خان، صاحبد اد خان، سرور خان، نواب شهنوازخان او محمد اکبر خان.

73.1 د د ولت خيلو په قبيله کې د مشرۍ څر نګوالي

موږ د مخه وويل چې د د غې قبيلې مشري له پخوانه د کټي خيلو د کورنۍ په لاس کې وه، خو هر يوه مشــر د خپلې څا نګې يعنې د د ولت خيلو سره ښه او د ورور ګلوۍ چلند کاوه، خو کله چې مشري د سليم خان زوی قتال خــان ته ورسيد ه، نو هغه په خپلې قبيلې با ند ې سختي راوا خيسته او څر نګه چې نو موړی يو تند مزاجه سړی و نو له د ې کبله د د ولت خيلو د قبيلې، کټي خيلو سره سلا او مشوره وکړه او قتال خان او د هغه زوی اکبر خــان‌يــې ووژل او د قتال خان مشر زوی سرور خان له د ې پېښې نه بچ پا تې شول او د ګل خان د ورور ظفر خان په ملګر تيا د مــر وتــو سېمې ته راغی او څو زره رو پۍ يې د خپل پلار د يوه ملګري نه يې پور کړې او په کابل کې د افغانستان واکمن ته په عر ض ورغی. د افغانستان واکمن د غلجي عبد الر حيم خان هو تک په مشرۍ د سرور خان مرستې ته څلور زره‌پــوځ او څو تو پو نه يې د هغه مر ستې ته وګو مارل. کله چې سرور خان د کابل د شا هي ځو اکو نو په مر سته د ټا نک سېمې ته نږد ې شو نو ګل خان د سرور خان سره د د ښمنۍ سره سره د و لت خيل و پو هول چې د سرور خان ملاتړ وکړي او سرورخان هم سو ګند وکړ چې پخو انۍ خبرې به هيروي او چا ته به زيان نه رسوي. د ولت خيلو د سرور خان خــا ني او مشري ومنله، خو د سرور خان لوړې او سو ګند تر هغو پورې د وام وکړ تر څو چې د د ولت خيلو معتبران او ملکان د سرور خان حضور ته راغلل او په هغه وخت کې سرور خان هغه اتلس تنه مشران چې زيا تره يې د هغــه د پلار قتا ل خان او ورور اکبر خان په وژلو کې سره سلا او مشوره کړې وه و وژل، خو ګل خان ونه وژل شو، خــو ســرور خان څه مود ه ورو سته هغه وواژه. کله چې يې د ښمنان له منځه ولاړل او د سرور خان خاني او مشري ټينګه او پياوړې شوه او بيا نو هيڅچا هم د هغه سره د مقا بلې توان نه د رلود. هغه د خپل پلار قا تلين په تد ريجي تو ګه او کله به هم چــې يو يو لاس ته ور تلل وژل به يې. نو موړي له ځا نه سره پنځه سوه سپا هيان وټاکل او د ټانک په سېمه کې يې‌يــوه کلا او با غ جوړ کړ. سرور خان به د ملک په چارو کې د عد ل او انصاف نه کار اخيست. که څه هم غريب او بيو زله رعيت له هغه ځيني خپه او نارا ضه ول، خو سره له د ې هم هغه د اسي بند و بست وکړ چې هيڅچا هم ترې سر نه شــو پــورته کولای. د ټا نک د سيمې هر ډول عايد د هغه شخصي مال ګڼل کيد ه، خو هغه د د ولت خيلو نه هيڅ ډول محصول او ما ليه نه اخيستله. سرور خان په سخاوت کې ډېر مشهورو. له چې د ګنډاپور يانو او ميا خيلو په لښکرو بر لاســی شــونــو ځواک يې لا پيا وړی او پخپلو سيا لا نو کې ډېر مشهور شو.

سرور خان په ۱۸۹۲ بکر ما جيتي کال کې چې د ۱۸۳۵ عيسوي کال سره سمون خوري مړ شو او پر ځای يې زوی الله د اد خان مشر وټا کل شو. په ۱۸۹۳ بکر ما جيتي کال کې چې د ۱۸۳۶ عيسوي کال سره سمون خور ي کنورنــو نهــال

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنگه د سکهانود پو ځو نوسره د یره جاتو او د د امان سېمې ته راغی او بیا یې د ټانک د سېمې خو اته پــو ځــو نــه ولیږل. کله چې الله د اد خان د نو نها ل سنگ د راتلو نه خبر شو او په د ې متیقن شو چې خپلو سرد ارنو او ملا زما نو یې ورسره بیو فا یې کړ ې د ه نو د خپلو زامنو او خپلې منقو له شتمنیو سره یې د مسید و او وزیرو ملک تــه پنــاه وروړه او په د ې تو گه د ټا نک سېمه د سکهانو لاس ته ورغله. د ی بیا ورو سته د افغانستان امیر د وست محمد خان ته ورغی او له هغه نه یې د مر ستې غوښتنه وکړه. تر څو مود ې ورو سته بېر ته د مسید و اوو زېرو غرو ته را ستون شو او ثر نگه چې کنور نو نهال سنگه د ټانک سېمه د ملتاني افغا نانو پا یند ه خان خواجک زي، حیا ت الله خان سد وزي او عا شق محمد خان علیزي ته د جا گېر په ډول ورکړې وه، نو الله د اد خان تر ډېرې مود ې پورې د ســکهانو او ملتــا نیانو سره وجنگید او تل به یې د ټا نک پر سېمې با ند ې برید ونه کول چې نو موړي خپل ټول عمر په جگړو ې تېــر کړ تر څو په پای کې مړ شو. د الله د اد خان تر مړ ینې ورو سته یې د د و تنو زا منو نه یو یې چې محمد شاه نوازخان نومید د پلرني مشرۍ د بیا تر لا سه کو لو له پاره ډېرې هلې ځلې وکړې چې بیاد انگر یزي سر کار په وخــت کــې د ټانک موروثي مشري شاهنواز خان ته ور کړل شوه چې هلته نواب وټا کل شو.

باید ویل شي چې د ټا نک سېمه د پښتونخوا په ایا لت کې مو قعیت لري.ټانک پخوا په د ېره اســما عیــل خــان پورې اړوند ډیسټرکټ یا ولسوالي وه.

د ولت خیل میلمه پا لو نکي، جنگیالي او په پښتو او پښتو نوالۍ با ند ې مین خلک د ي. د وی د ســکند ر دـتــا ړاکونو، چنگیزیانو، مغولو، سیکهانو او انگرېزانو په وړاند ې په میړانه جنگید لي د ي.

ماخوذونه د ه ([167]، [168]، [169]، [170]، [171]) نه.

74 د ولت زي

د د غې قبیلې خلک غلجي پښتا نه د ي او ځا نو نه په سلیمان خیلو ور گډوي. د ولت زي د ننگر هار ولا یــت د چپر هار ولسوالۍ،د ولت زیو، بي بي مهرو او چینې په کلیوا و د مو مند د رې په ولسوالۍ، د پکتیا ولا یت د مرکــز گر د یز ښار ته نږد ې د د ولت زي په کلي او د زر مت په ولسوالۍ، د سمنگا نو ولایت د مرکز د ایبکو په ښار، د بغلان ولا یت په مرکز، د بلخ ولا یت د بلخ په ولسوالۍ، د مید ان او ورد گو په ولایت او د کا بل ښار د چهارد هي او بگر امیو د و لسوالۍ په شینه او د د ه سبز ولسوالۍ په بختیا رانو کې استوگنه لري. یو شمیر د ولتزي د کا بل او جلال اباد تــر

167تا ریخ حیا ت افغاني، پښتو ژباړه، د پېښور چاپ ۳-۸- ۳۱۱ مخونه

168پښتا نه د تا ریخ په رڼا کې، ۱۳۴۹ مخ

169پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، د پیښور چاپ، ۱٤-۱٤۳ مخو نه

http://www.khyber.org/pashtotribes/d/dolatkhel.shtml170

http://en.wikipedia.org/wiki/Tank_Pakistan 171

(c) ketabton.com: The Digital Library

مینځ د کا بل د سیند په د واړو غاړو کې د الیا س خیلو پښتنوسره په ګا ونډ کې ژوند کوي او د کر کیلې په چارو بــــو خت د ي ([172]).

د ننګر هار ولا یت د چپر هار ولایت د د ولتزو د کلي او سید و نکي د و لتزي د د رویش خیلو، الله د اد خیلــو او زاري خیلو په څا نګو ویشل شوي د ي. د د وی مشران وایي چې د د وی نیکو نه ډېر کلو نه وړاند ې د کند هــار او غزني د سیمو له شا او خوا نه د ې سیمې ته رالیږ د ید لي او د لته یې ژوند غوره کړی د ی. د ننګر هــار ولا یــت د د ولتزو، بي بي مهرو او چیني د کلیو زیا تره د ولتزي په کر کیلې اخته د ي او د کر نې حا صلات یې جوار، غنم او نور حبو بات د ي، خو د وی د خپلو کر نیزو ځمکو لپاره ډېرې او به نلري نو ځکه یې ډېر شمېر خلک په بیو زلــۍ کـــې شپې او ورځې تیروي. په ا فغا نستان باند ې د روسي یر غلګرو تر تیري وروسته د نورو پښتني قو مو نو او قبیلو د خلکو په څېر د و لتزي هم د خپل ټا ټو بي او ځای ځا یګي نه کډوالۍ ته اړ ایستل شول او زیا تره یې پېښور ته مها جر شول چې هلته د کچه ګړ هۍ، اکوړي ختک، جلو زیو، هنګو، متنیو، کو هاټ، شین ډنډ او ما نسهره کې په کمپو نو کې او سید ل او زیا تره په مز د وریو او شا قه کارونو بو خت ول. د رو سا نو تر وتلو ورو سته د وی ډېر ې کورنۍ بېـــر ته خپلو اصلي ټا ټو بو ته را ستنې شوې.

د سمنګانو، بغلا ن او بلخ ولا یتو نو د و لتزي هم ز یاتره د کر کیلې او سو د اګر یو په چارو بو خت د ي، خو په هېواد کې د تنظیمي جګړو ورو سته د وی زیات شمېر مهاجرت ته اړ ایستل شول اوپه شمال کې د نورو پښتنو پــــه څېر د د وی ځمکې او جا ید اد ونه، کورونه او نورې منقولې او غیر منقولې شتمنۍ د یو شمېر جنګسا لا رانو له خـــوا ونیول شوې چې تر او سه هم د هغوی په ولکه کې د ي.

په پخوا وختو نو کې یو شمېر د و لتزیو کو چیا ني ژوند د رلود او د اوښا نو، پسو نو، وزو او غوایانو رمي او ګلې د ر لود لې، خو د وخت په تېرید و سره د وی کلیوالي ژوند غوره کړی د ی، خویو شمېرېـــې لاتـــر او ســـه پورې کو چیانی سر ګرد انه ژوند تیروي.

د ولت زي میلمه پا لو نکي، په علم او پو هې مین، زړورا و په پښتو او پښتو نولۍ با ند ې ټینګ خلــک د ي. د روسي ښکیلا کګرو په وړاند ې په میړا نه جنګید لي او ډېرې قر با نۍ یې ور کړي د ي.

د ۱۳٦. کال د سر شمیر نې له مخې د ننګر هار ولایت د چپر هار په ولسوالۍ کې د د وی شمېرد ٤٦٥٩تنو په شـــا او خواکې او د مو مند د رې په ولسوالۍ کې د د وی شمېر د ٣.١٤تنو په شا او خواکې ښود ل شوی د ی چې ښــلیـــې د ا شمېر به اوس تر د ې لا زیات وي. د هیواد په پا تې نورو ولا یتو نو کې د د و لتز یو د قبیلې د ژونـــد او شـــمېرپـــه اړوند مې بشپړ او د قیق معلو مات تر لا سه نه شول کړای ([173]).

172پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ١٤٣- ١٤٤ مخونه، د پېښنر چاپ

173د ا هغه معلو مات د ي چې ما پخپله د سا حوي ریسر چ په نتیجه کې تر لا سه کړي د ي

(c) ketabton.com: The Digital Library

75 د ينار خېل

د ينار خيل له اره غلجي پښتا نه د ي او د سليمانخيلو پښتنو يو ه څا نگه گڼل کيږي. د کند هار ولايت د ارغنـــد اب په ولسوالۍ او همد اراز د د غه ولا يت په مرکز د کند هار په ښار کې هم يو شمېر د ينار خيل استوگنه لري. د کنـــد هار په ولايت کې د د ينار خيلو د قبيلې مجمو عي شمېر د ۱۳٦. کال د سر شمېر نې له مخې ۳۳۸۸ تنه ښود ل شـــوي د ي (174) چې ښا يي په د غه شمېر کې به اوس ډېر زيا تو الى راغلى وي.

د د ينار خيلو د قبيلې يو شمېر د پکتيکا ولايت په شر نه او يو شمېر هم د پکتيا ولايت د مرکز د گرد يز ښـــار ته څېر مه د رباط په سېمه کې هم ژوند کوي. هغه د ينار خيل چې په کند هار کې استوگنه لري نو د ود ونه او رواجو نه يې کټ مټ د هغه ځاى د خلکو په څېر د ى.

د ينار خيل، زړور، ميلمه پالو نکي، په هېواد مين او په پښتو او پښتو نولۍ با ند ې ټينگ خلک د ي.

76 رتن زي

که چيرې د رتن زيو د قبيلې د نسب شجره په غور سره وڅيړو نو جو ته به شي چې د وى د بيټني قبيلې يوه څانگه د ه چې د جنو بي وزير ستان او د ټانک په سېمو کې استوگنه لري. بيټ نېکه په پښتنو کې ډېر مشهور نېکه تېر شوى د ى او په پښتني عنعنه کې هم بيټ نيکه خورا لوى پښتون، ستانه ا و مشهور نېکه گڼل کيږي.د د ه‍ـــو م‍ـپ‍ـه‍ـتـــا ريخو نو کې بيټنى او ښځې هم راغلى د ى چې له خپلو د وو ورونړو سړبن او غر غښت نه په عمر کو چنـــى و، خـــو د خپل نيک خوى، زهد او تقوا په وجه يې ډېر شهرت تر لا سه کړ.

لوى استاد اروانښاد علا مه عبد الحى حبيبي رحمت الله عليه د پښتو اد بيا تو د تا ريخ په د وهم ټوک کې ليکلي د ي:

" د بيټ نېکه احوال موږ ته نه د ى معلوم او نه د د ه ژوند مورخا نو تصريح کړى د ى، يوازې د پټې خزانې د ليکنې پر بنسټ ښکاري چې اسما عيل د بيټ نېکه زوى د خر ښبون معا صر و او د غه سړى په ٤١١ هجري کال‌ک‍ـې‌م‍ـــړ شوى د ى. نو چې د اسما عيل د ژوند وخت د ٤.. هجري په حد ود و کې وي ښا يې چې پلار او اکا يې هم د ۳۵.هجري په حد ود و کې ژوند ي وي " (175)

د بيټني قبيلې يوه څا نگه رتن زي د ي، خو ځيني بيټني د اسې عقيد ه هم لري چې په بيټنيو کې د بو بک پـــه

174معلو مات مختصر د رباره اقوام وقبايل سر حد ي کشور، ۲۹-۳. مخونه

175عبد الحى حبيبي، د پښتواد بياتو تا ريخ، د ويم ټوک، ۱.٦ مخ، د کابل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامه د یوه تن زوی علي یو کو چنی ما شوم ومونند او رتن نوم یې پرې کېښود او هغه نسل چې د ه له پښته رامینځ تــه شوی د ی د رتن زي په نامه سره یاد ېږي. د رتن زیو ټول د ود و نه او رواجونه د بیټنیو د قبیلي نورو څانگو او ښا خو نو ته ورته د ی.

77 رځړ

رځړ په اصل کې سړ بني پښتانه او د مند ړ او لاد ه گڼل کیږي او د پښتونخواپه صوابی، مرد ان او سوات کــې ژوند کوي.که چېرې د د غې قبیلې د نسب ونې یا شجرې ته وگورو نو مند ړ د رې زامن د رلود ل چې منور، خضــرا و رځړ نو مید ل. ر ځړ په پنځو کو چنیو څا نگو ویشل شوي د ي چې ملکزي، ما نیزي، اکوزي، خضر زي او محمــود زي نو میږي چې ملکزي په یار حسین، شیر د ره او یعقو بي کې، ما نیزي په په ډاگي، ترلاند ي، بر مولي او اد ینه کې، اکوزي په د وبیانو، سړه چینه او اسما علیه کې، خضر زي په شیوه، کا لو خان او شیره غونډ کې او محمود زي په نوي کلي، شیخ جانا، اسو ټا او نا رنجي کې مېشته د ي. ([176])

78 زاخېل

زاخېل له اره سړ بني پښتانه د ي ا و په سړ بنیوکې غوري یا غو ریا خېل د ي چې ېر د ولت یار ورگډیږي او په د ولت یار کې د مو مند و سترې قبیلې ته منسوب او د مو مند و د د ویزیو د ښاخ یوه څا نگه گڼله کیږي.

غوري یا غو ریا خېل هغه پښتا نه د ي چې د چنگیز (٦٣٤ هجري قمري مړ) په تا ړاکو نو و د چنگزیانو په نا تــا رو نو کې له خپلې اصلي مېنې غور نه لیږد او مهاجرت ته اړ شوي د ي. د غو ریو پښتنو نوم د ستر خو شــال (١٠٢٢- ١١٠هجري قمري) په د ېوان کې د اسې راغلی د ی :

هند ته یې روان کړ بد رگه مې مستجاب
هم ملک، هم خان، هم همه غوري ارباب

د اورنگزېب عالمگېر (١١٦٨- ١١١٨هجري قمري) د زمانې یو بل شاعر حسین پکلي وال ویلي د ي :

د رقیب د نا کرد و به مې خلا ص نه کا
که جنبه مې شي تمام غوري خښي

د پښتنو نازکخیال شا عر حمید ما شو خیل هم د اسي وایې :

176پښتا نه د تا ریخ په رڼا کې، ١٣٢٢ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د ا ستا د نا مې بوی اخلي حمید ه!

څه به نه وي خوش د ما غه غوري، خبني

اروابناد علامه استاد عبد الشکور رشاد رحمته الله علیه د ر احت یاد په نامه د مقالو په هغه ټو لګه کې چې په ۱۳٦٤ لمریزکال کې کې د کا بل پو هنتون د ژبو او د بیا تو د پو هنځي له خوا خپره شوې د ه په خپلې یوې مقاله کې چـــې د راحت زاخیلي په اړوند یې کښلې د ه د زا خیلو د قبیلې په اړوند د اسي لیکلي د ي :

"د ویزي او خویزي د مو مند و د وې نامتو څا نګې د ي چې د ګند او او کو ډا خیلو تر منځ مېشته د ي"

زاخیل زیاتره کو چیان د ي، د یشین ([177]) ا و غر شین ([178]) هم پکې شته.

د ننګر هار ولایت د رود اتو د ولسوالۍ د کان او کتر غي تر منځ سېمو کې مېشته د ي. د ننګر هار ولایت د کا مې ولسوالۍ او ثمر خیلو د کلي تر منځ هم د زاخېلوڅو کلي شته د ي. د ډکې ختیز ته د کابل سیند پورې خو اته هـــم زاخېل پر اته د ي. د ننګر هار پر زا خېلو برسېره د کند ز په ولا یت کې هم زا خېل مېشـــته د ي ([179]) او دکـــو رنیـــو شمېر یې تقر یباً د وو زرو ته رسېږي او مشهور کلي یې په لاند ې ډول د ي ([180]):

1. زاخیل کلی: د سپین زر شرکت شاته.
2. خواند ان کلی : د چارد رې د سیند پر غاړه.
3. پا چا قلند ر کلی : د زرخرید په سېمه کې

د کند ز د و لایت په مرکز د کند ز په ښار کې هم زاخېل شته. د د غې سېمې نا متو ښډای حا جي نا زکمیر خان زا خیل وچې د زاخیلو نا متو قبیلې ته منسوب و.

د افغانستان نا متو لیکوال استاد عبد الرؤف بینواهم د پېښور په نو ښار کې د زاخېل په نامه د یو ه کلي یا د ونه کړې د ه او زیا ته کړې یې د ه چې د پښتو، فار سي، عربي او اردوژ بو لیکوال او شا عر راحت زاخیلی په د غه کلـــي کې زیږ ید لی د ی ([181]) خو پخپله ار وابناد را حت د پېښور د نو ښار په سېمه کې د زا خیلو د رې کلي ښو دلـــي د ي . ([182])

177پښتا نه په مجمو عي تو ګه د یشین هغو خلکو ته وایې چې کو چیان نه وي او د ما لو نو د روزنې پر ځای کښت او کر وکړي او په کلیـــو او ښا رونو کې او سي

178غر شین هغه پښتا نه د ي چې په غر ونو کې مېشته د ي. د پښتنو یوه قبېله هم د غر شین په نامه شته

179کند ز د ا فغا نستان د شما لي ولا یتو نو نه یو ولایت د ی چې د امو سیند یې له تاجکستانه بیلوي، ختیز ته یې تخار، لوېد ېز ته یې بلـــخ او سوېل ته یې د بغلان ولا یتو نه پر اته د ي

180د پا چا قلند ر زیارت او مرقد هم همد لته واقع د ی

181وګورئ اوسني لېکوال ۱-٤۲۱ د عبد الرؤف بېنوا تالیف، کابل، د و لتي مطبعه، ۱۳٤. کال

182و ګورئ لغات افغا ني، د راحت زا خېلي تا لیف، ۱۲٤ مخ، د لا هور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشهور انگرېز محقق او ختیز پیژند ونکی هینري جیورج راورټي د نو ښار د زاخېل کلی د ازي خېل په نامه یاد وي، خو د هند و ستان جیو گرافیکل سو سائیټي د د غه کلي نوم زاخیل لیکلی د ی. اروابناد راحت زاخېلی هم کښلي د ي چې د نو ښار په سېمه کې د زاخان با جوړي د رې زا منو، د ري کلي ود ان کړي د ي چې د رې واړه د زا خېلو په نامه سره یاد ېږي. د ز اخېلو کلي د نو ښار په جنوب لوید ېز کې پر اته د ي. د زا خېلو او نو ښار تر مینځ د پیر پا یې کلی پروت د ی. پیر پا یې له نو ښاره د وه نیم کروه واټن لري (183) او زا خېل له پیر پا یې نه یو نیم کروه لېرې د ی. په د ې حساب نو د نوښار او زا خېل تر مینځ څلور کروه لاره د ه. د پیښور او اټک تر مینځ پا چاهي لار د زاخېلو شمال ته تیر یږي. د پېښور ښار او زا خېلو تر مینځ یوولس کروه واټن د ی. نو ښار د زاخېلو کلی د پېښور ښار شمال ته لږ مایل ختیز لور ته پروت د ی اود مشهور شاعر او لیکوال راحت زاخېلي د ټا ټو بي له کبله د پښتنو په اد بي کړیو کې د ځا نگړي شهرت نه بر خمن د ی. اروابناد راحت زا خېلي په څلورو ژبو (پښتو، فارسي، عربي او اردو) کې د شپړ ویشتو تا لیفا تو او تر جمو څښتن د ی. (184)

د استاد راحت زاخېلي اوحاجي نازکمېرخان برسېره د ښا غلی کرزي په او سنۍ کا بینه کې د افغا ستان د مالیې وزیر ښا غلی عمر زا خېلوال اود پښتو ژبې د مشهور شاعر او مو سیقي پوه اروابناد استاد محمد د ین زاخېل نو مو نه یا د ولای شو چې د ز اخېلو قبیلې ته منسوب خلک د ي. (185)

79 زموخت، زمبت، زویمشت

زموخت چې د زمبت یا زویمشت په نامه سره هم یاد ېږي د پښتنو د کرلاڼي گروپ پورې یوه اړونده قبېله د ه چې د د غې قبیلې خلک د پښتونخوا ایالت د اورکزیو ایجنسۍ په جنوب کې د کو هاټ پو لې ته څېر مه غر ونو کې د میران زي ا و کور مې د د رې تر مینځ پر اته د ي. ختېز ته یې او رکزي او بنگښ، شمال ته یې ا ورکزي، لوید ېز ته یې د توریو قبېله او جنوب خواته د بنگښو پښتنو سره پوله لري.

د قبیلوي وېش له مخې زموخت یا زمبت په د وو لو یو اصلي څا نگو وېشل شوي د ي :

1. مموزي یا لوید ېځ زمو خت.
2. خوید اد خېل یا ختیځ زموخت.

مموزي یا لوید ېځ زموخت د منټوال، منډان، وټي زي، د ولت زي او د اود زي په څا نگو با ند ې وېشل شوي د

183وگورئ تواریخ خورشید جهان په ۱۹۸ مخ کې چې ازي خیل د څمکنیو یوه پښه ښود ل شوې د ه، څمکني هم غوري پښتانه د ي

184د کابل رود چې په پېښور کې یې لنډی بولې د نو ښار په مینځ کې تېر شوی د ی، شمالي برخه یې د اشنغر په نو ښار شهرت لري او محمد زي پښتا نه پکې اوسي، جنو بي برخه یې د خا لصه نو ښار په نامه یاد ېږي گډوله خلک پکې اوسي

185زاخېل، د راحت ټا ټوبی، د راحت یاد، د کابل پو هنتون فر هنگي شورا، کابل ۱۳۶۳کال، ۲۵٤-۲۵٦ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ي.

خوید اد خیل یا ختېځ زمو خت د حسین خیلو، ببی خیلو، ټپی او خد و خیلوپه څا نګو ویشل شوي د ي.

د زموخت د قبیلې د سېمې مجمو عي مسا حت ٤ـ مربع مېله د ه. د وی په په یوه غرنۍ سېمه کې استوګنه لري چې تکه شنه او ډول ډول ونې لري. خلک یې د نګې د نګې ونې او ډېرې ښا یسته څېرې لري. زموخت زړور، مېلمه پا لو نکي، جنګیا لي او په پښتو او پښتو نولۍ با ند ې مین خلک د ي.

د انګرېزانو د راج او حکمر انۍ په وخت کې د د وی د جنګیالیو میړونو شمېر ۳ـ تنو ته رسید ه.

د د وی او سنی شمېر د ٦ـ تنو په شا او خواکې ښود ل شوی د ی. د وی سني مذ هبه د ي او د سمل په ګوند ۍ یا ګروپ پورې اړه لري، خو نن ورځ د اورکزي قبیلې یوه برخه ګڼله کیږي.

ماخوذونه د ه ([186]، [187]، [188]، [189]) نه.

80 زیرک، ځیرک

د رانیان یا ابد الیان چې د پښتني قبیلو په لړ کې د مخه پرې بحث شوی د ی د سړبن په ټولنیز ګروپ او ډلې پورې اړه لري او په د وو سترو ښا خو نو ویشل شوي د ي چې یو یې زیرک (ځیرک) او بل یې پنج پای نو میږي.

د ابد الیا نو د قبیلې په مبحث کې مو ولو ستل چې د اسلا مي د ورې په تاریخ کې لو مړ نی سړی چې د (ابد ال= اود ل) په نامه یاد شوی د ی د پښتني قبیلو یو مشهور نېکه و چې د خپل نا متو کهو له سره د سلیمان په غره کې او سید ه. نوموړی د ترین زوی، د شرخبون لمسی او د سړبن کړ وسی د ی او د د ه نوم په پښتواد بیاتو او پخو انیو نسخو کې (اود ل) او د جمع منسوب په بڼه (اود لی=ابد الی) ضبط د ی چې د (٤٤ـ هجري یا ١ـ٤٨ زیږد بز) کلو نو په شا او خوا کې یې پښتا نه قبا یل پر ځان راټول کړي ول او د د ه له تو کمه ملک سلیمان د عیسی زوی چې په زېرک سره مشهور و پښتني قبیلې یې د سلیمان له غره نه د کند هار سېمې ته بو تلې او هلته یې مېشته کړې او د خپل ژ وند په پای کې یې ملک بارک په مشرۍ کېښناوه او تر بارک ورو سته د زیرک بل زوی (ملک پو پل) د خپل نفوذ سا حه د اوسني بلو چستان تر شال او ژوبه پورې وغز وله او تر ٦٥ کلو نو تر مشر توب ورو سته د ٨٩ کلو نو په عمر مړ شو. ([190])

ویل کیږي چې د ابد ال تر مړینې وروسته رځړ د خپلې کو رنۍ مشر شو او د خپلو زامنو د ډلې نه یې خپل

186اصلاع، ایجنسي ها وقبا ئل ایالت پښتو نستان، ٩ـ مخ

187پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ١٤٧- ١٤٨ مخو نه، د پېښور چاپ

http://en.wikipedia.org/wiki/Zaimukhts188

http://www.reference.com/browse/wiki/Zaimukhts189

190د افغانستان نو میالي، د استاد عبد الروف بېنوا تالیف، لو مړی ټوک، ٣٤ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشر زوی عیسی خپل ځای ناستی وټا که. ([191])

د عیسی په زامنو کې سلیمان تر ټو لو پوه او هو ښیار و نو ځکه په ځیرک مشهور شو، چې تر او سه پورې هم پښتانه په مجمو عي تو ګه هو ښیار سړي ته ځیرک وایي. که څه هم عیسی د میرک په نامه مشـــر زوی د رلــود، خــو سلیمان یې د هو ښیارۍ او ځیر کتوب په وجه خپل ځای ناستی وټا که. د ځیرک په څلورو زامنو کې یې مشر بارک نو میده او پلار د ی د کورنۍ مشر ټا کلی و، خو تر څه مود ې ورو سته مشري د مک پو پل لاس ته ورغله.

لنډه د ا چې ه په پای کې ستر غازي اعلیحضرت احمد شاه با با علیه الر حمه چې د پو پلزیو د ښاخ د سد و زیو د څا نګې نه و د ۱۷٤۷ میلاد ي کال نه ۱۷۷۲ میلاد ي کاله پورې یوه لو یه امپراتوري جوړه کړه ([192]) چې په تاریخ کــې د د رانیانو د امپراتورۍ په نامه یاد یږي.

د رانیان د ځیرک او پنج پای په د وو لو یو ښا خو نو ویشل شوي د ي. د ځیرک د ښاخ نورې قبیلې په لانــد ې ډول د ي :

بارکزي، اڅکزي، پوپلزي، الکوزي، محمد زي او سد وزي. ([193])

د غه قبیلې بیا په ډېرو نورو څا نګو ویشل شوي د ي.

81 زېرماني

زېر ماني په اصل کې غلجي پښتانه د ي او زیات شمېر وګړي یې د تو خو په سېمه کې استوګنه لري، خو د کـــا بله تر کند هاره پورې په ځینو کلیو او با نډو کې یو یا د وه کوره مېشته د ي. زېر ماني زیاتره د کر کیلې پـــه چـــارو بوخت د ي، خو ځینې یې سود اګري هم کوي ([194]).

د د وی د ود او د ستور زیاتره د نورو غلجیو قبیلو په څېر د ی. د ډېرو هلو ځلو په نتیجه کې مې نه د د وی د شمېر په اړه کوم معلو ت تر لا سه کړل او نه یې هم د خیلو نو وېش راته څر ګند شو.

د زېر مان کلمه د او ستا یي عصر او د ورې سر یمان را په زړه کوي چې د سلیمان د کلمې سره یې رېښنه یـــوه او د سلیمان یعنې د (روه) د سېمې معنی یې لر له.

---

191 تا ریخ حیات افغا ني، پښتو ژباړه، ۱٤۳مخ، د پېښور چاپ

192 پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۲۸۱ مخ

193 پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱٤۸- ۱٤۹ مخو نه

194 پښتا نه د تاریخ په رڼا کې، د سید بهاد رشاه ظفر کا کا خیل تالیف، ۱۳٤٦ مخ، پېښور یو نیورسټي بک ایجنسي، ۱۹٦۲ میلاد ي کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

82 زيړاني

زيړ اني په اصل کې سسړ بني پښتا نه د ي او د غو ريا خيلو پښتنو او لاد ه د ه. زيړاني ځا نونه په مو منـــد و هم ورګډوي. غوريا څلور زامن د رلود ل يعنې د ولت يار، خليل، څمکني او څلورم زوی يې زيړان نو مېد چې او لاد ه يې د زيړ انيو په نامه سره مشهوره د ه او د ننګر هار ولايت مرکز جلال اباد ته نږد ې د زيړ انيو په کلي کـــې چـــې د سره رود د ولسوالۍ په اد اري واحد پورې اړه لري مېشته د ي.

د پښتنو د تا ريخ مؤلف اروانباد قا ضي عطاؤالله خان ليکي :غو ريا خيل تقر يبا د (١٤٥٠) ميلاد ي کال په شـــا او خوا کې د غزني لو يد يز ته د تر نک د سېمې په شا و خوا کې او سېد ل. څر نګه چې د د وی په شمېر کـــې زيـــاتوالی راغـــی نـــو د وی د غزنـــي نـــه کابـــل او د کـــابله د ننګـــر هـــار خـــو تـــه وکـــو چيـــد ل. (195)
د تاريخ حيات افغا ني ليکوال ډپټي محمد حيات خان ليکي : زيړاني د ننګر هار په شا و خواکې د تا جکو سره يو ځای او سيږي او زياتره خلک چې د د وی د نسب د شجرې سره اشنا نه د ي د وی تا جک بولي(196)

لکه چې اخو ند د روېزه هم په خپل مشهور اثر تذ کر ۀ الابرار والا شرار کې ليکلي د ي چې د زيړاني ښناخ لـــه خپلو نورو ورو ڼو نه بېل او د ننګر هار د سېمې له تا جکا نو سره او سيږي (197). خو بايد وويل شي چې د وی سل په سلو کې پښتانه اود د وی په پښتو نولۍ کې هيڅ د شک ا و تر د يد ځای نشته.

د زيړانيو پښتنو د قبيلې ځينې ښا نګې لکه پهاړ خيل، د ولت خيل، احمد خيل او تار خيل د برو مو مند و سره په غم او ښاد ۍ کې شريک د ي. همد اراز د د غې قبيلې يو شمېر خلک د لغمان ولايت د الينګار او قر غيو په ولسو اليو کې هم استوګنه لري. (198)

زيړاني زياتره د کر کيلې په چارو بو خت د ي. يو شمېر يې په سو د اګرېزو کارونو او د وکاند اريو بلنـــد ې هم بو خت د ي. زيړاني ميلمه پا لونکي او په علم و پو هې مين خلک د ي.په پخوانيو وختو نو کې د د وی ځمکې ډېرې اوبه نه د رلود لې، خو کله چې په ١٣٤٥ هجري کال د ملت د با با خد ای بخښلي اعليحضرت محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې د ننګر هار د کانال پروژه جوړه شوه نو د د وی د سېمې کر وند ې يې خړوبه کړې. اوس د د وی د کرنـــې ځمکې ډېرې حا صلخيزه د ي.د ننګر هار ولايت د زيړاينو د کلي يو د روند مشر خد ای بخښلی ملک عطا و چې د ښـــو کړو وړو او ښه چلند خاوند و. (199)

195د پښتنو تاريخ، د قا ضي عطاؤالله خان تاليف، لومړی ټوک، کابل، ١٣٥٦ لمرېزکا ل

196تاريخ حيا ت افغا ني د پېښور چاپ، ٢٤٤ مخ

197تذکرۀ الا برار والا شرار، د روېزه اخون، پېښور، اد رۀ اشاعت سر حد، ٦٩مخ

198پښتانه، لومړی ټوک، ١١٨. مخ

199د دکتور لطيف ياد شخصي ياد د اشتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

83 سافي، ساپي

سا پي یا سا پیان د پښتنو د غرغښت په ټو لنېز ګروپ کې یوه مهمه او لر غو نې قبېله د ه چې وګړي یې په کو نړ ، لغمان، کا پیسا، پروان، ننګر هار ، پکتیا، خوست، باد غیس، بلخ، فاریاب، کند ز ، کابل، د پښتونخوا په مو مند و ایجنسی، د ره خیبر ، د سهیلي پښتونخوا په مرکز کو ئیټه، پښین، ژوب، سیبی او همد ارا ز په لټک او د پاکستان د پنجاب ایا لت په فیصل اباد کې استوګنه لري.

د سا پیو قبېله د تاریخ په اوږد و او بېلا بېلو پړاوونو کې په مختلفو او بېلا بېلو نو مو نو سره یاد ه شوې د ه، د بېلګې په تو ګه: ساپي، صافي، سا پین، سپین، سا پیس، سا پیت، سا فیست، سا فیت، سا پینګ، سا پیته، سا پیسته، اسا پنتیه، سپینته، سو پتا او نور ([200]).

د اسې روایتو نه شته چې سا پیان یوه لر غو نې اریا یې قبیله د ه چې یو ناني کلا سیکو مؤ رخینو په خپلو تا ریخي کتا بو نو کې د د غې قبیلې یا د ونه او ذکر کړی د ی او پخپله مقد وني اسکند ر د کو نړ او لغمان په ځمکو کې د د غو خلکوسره مخا مخ شوی د ی او ډېرې جګړې یې هم ورسره کړي د ي. د د ې خلکو څه برخه د مو مند و او باجوړ د سېمو په شا او خواکې هم د لوی اسکند ر سره په جګړو کې ښکیل شوي د ي ([201]).

لغمان او کو نړ ته د سا پیانو د راتلو په اړه د اسي ویل کیږي چې د میلاد نه ۲ــ کلو نه وړاند ې با ختري ار یا ئیان د شمېر د زیا توالي او د ځای د تنګوالي له کبله په لیرد پیل وکړ چې د پکهت د قبیلې نوربنا خونه او د هغو په لړ کې سا پیان هم شا مل ول. کله چې سا پیان د هند و کش له د رو نه د کا پیسا په حوزه کې ښکته شول او له د ې ځا یه یې تقر ېباد سیند و نو طبیعي مجرا ګا نې په مخه نېولې چې د هغوی نه یې یوې ډلې د کا بل سیند په مخه نېولې او د نجراب، تګاب، سروبي او لغمان له لارې د کو نړ د سیند حوزې ته ورسېد ل.

په د ې کې د هیڅ شک او تر د ید ځای نشته چې سا پیانو د میلاد نه ۲ــ کلو نه د مخه په لیرد او مها جر تو نو پیل کړی د ی او اوس په کا پیسا، کو هستان، کوه ساپي، پروان، لغمان، کو نړ ، جند ول، پشات، سوات او با جوړ کې مېشته د ي ([202]).

83.1 قبیلوي جوړښت

سا پیان په لو مړي سر کې په شپږومهمو ښا خو نو ویشل شوي د ي چې ود یر ، ګوربز ، کند هاري، مسود، ښا د

200عبد المالک کو لکوال ساپی، سا پیان او د هغوی قبیلوي وېش، د جرګې مجله، ۳۵ مخ، ۱۳۶۵ کال، کابل

201مطیع الله چمبیلی، بیا هم سا پیان وپېژنئ، د کابل مجله، ٤٤ ګنه، ۱۳۳٦ کال

202تاریخ حیات افغاني، ۲۳٦ مخ، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

يخيل اوکاګي زي نو ميري ([203]) چې بيا وروسته په نورو څانګو وېشل شوي دي چې د غه څانګې په لانـــد ې ډول د ي :

امري، شيخي، باړ ميزي، بيا نخيل، کټه سر، غيبي خيل، حبيب زي، کاکا زي، خا د يخيل، سليمان زي،بـــا ديـــن زي، اد م زي، پا يند ه خيل، نو رخيل، خيرن زي، زکوزي، مېر علي خيل، الو کوزي، عطا خېل، ســـين زي،ببـــري زي، شمسو کور، مد ور کور، غلجی کور، ابه خېل، سيپان، مرزاخېل، کمال خېل، امر ويي، بد ين زي، خاد ي خېل، رحيمد اد خېل، حيد ر خېل، شابول خېل، سليمان خېل.مولاتم کور، ملايان، کاګي، شهزاد ه او ټنګه ګوربز.

83.2 د سا پيانو د استو ګنې سيمې

1. د کونړ په ولايت کې

د سا پيا نو د قبيلې زيات شمېر وګړي د کو نړ په ولايت کې ا ستو ګنه لري او په نو موړي ولايت کې د سا پيانو د استو ګنې ځا يو نه په لاند ې ډول د ي: اسد اباد، نرنګ، بر يکوټ، سر کا نې، د انګـــام،څـــو کۍ، نورګل، پيچ، چپه د ره، با ډيل، د ښوه ګل، د مزار د ره او شو نکړۍ. د کو نړ په ولايت کې د سا پيا نو مجمو عي شمېر تقر يبا د ۱۵___ تنو په شا وخواکې ښود ل شوی د ی.

2. د لغمان په ولايت کې

د لغمان په ولايت کې سا پيان په عمر زيو، شکور اباد، علي خيلو، پا چا خيلو، احمد زيو،بـــا ړېزيـــو، سالاو، ګاګړ، کو ټالی، د روېش اباد، د ولت شاه، اتوک، چکله او د وګل کې ژوند کو ي چې په نـــو مـــو ړي ولايت کې سا پيان د ۵___ زرو تنو په شا او خواکې اټکل شوي د ي

د لغمان ولايت د عمر زيو سا پيا نو مشهور ښا خو نه تور خېل، خېرن زي، زکوزي، مېر علي خيل، الو کوزي او عطا خيل د ي.

3. د کا پيسا په ولايت کې

سا پيان د کا پيسا په ولايت کې د د غه ولايت د تګاب او نجراب په ولسو اليو کې استوګنه لري.

4. د پر وان په ولايت کې

سا پيان د پروان ولايت په کوه سا پي، سيد خيلو، کو هد امن او کو هستان کې استوګنـه لـــري. دپـــروان ولايت سا پيا نود د ې لپاره چې د وی د تا جکو ورو نوسره د ډېرو کلو نو په اوږد و کې او سيد لي د ي نو خپله ژ به پښتو يې له لاسه ورکړې د ه.

203معلومات مختصر د رباره اقوام وقبا يل سرحد ي کشور، ۱۲. مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د ننګر هار په ولایت کې

د ننګر هار ولایت د خېوږي ولسو الۍ په د ره نور کې هم د د وی یو کلی شته چې د بو ډیالۍ په نامه یاد ېږي.(204) د ا هغه بوډیالۍ د ه چې شا عر انو په خپلو شعرونو او سند ر غاړو په خپلو سند رو کې ترې یا د ونه کړې د ه او ویلي یې د ي:

اد کې مورې ما نو له ځمه

د بو ډیالۍ تو تان ړلۍ وهلې د بنه ما نو له ځمه

6. د بلخ په ولایت کې

د د غه ولایت په مرکز او د بلخ او د ولت اباد په ولسو الیو کې هم سلیمان خېل سا پیان استوګنه لري.

7. د فاریاب په ولایت کې

د د غه ولایت د قیصار په ولسوالۍ کې هم سلیما ن خېل سا پیان استوګنه لري.

8. د باد غیس په ولایت کې

د غورماچ په ولسوالۍ کې هم سلیما ن خېل سا پیان مېشته د ي.

9. د پښتونخوا په مو مند و ایجنسۍ کې

د پښتونخوا د مو مند و په ایجنسۍ کې یو زیات شمېر سا پیان چې د کند هاري، مسود، ګوربز او ود بر په بنا خو نو پورې اړه لري استوګنه لري او د اسې ویل کیږي چې د ۱۹۶۱ زېږ د ېز کال د سر شمېر نې له مخې د د وی شمېر ۵۳... تنه ښود ل شوي د ي چې بنا یې د ا شمېر به او س لا تر د ې ډېر زیا ت وي ځکه چې د د غې سر شمېر نې نه اوس پوره ٤۹ کلو نه تېر شوي د ي.

کند هاري سا پیان د مو مند وا یجنسۍ په وید انشا، کربل، چینه ګۍ، کند و کو هې، امرو یي او چناري کې استوګنه لري چې په مجمو عي تو ګه د د وی سېمه د سره کمر په نامه سره یاد ېږي. د سوات اخوند صاحب ملا عبد ا لغفور هم کند هاری ساپی و.

ګوربز سا پیان په تره کي تنګي، لکړۍ، کمر کلا او کټه سر کې مېشته د ي.

مسود ساپیان په چیناری، زیارت، خزینه او کوړ پاڼ کې مېشته د ي.

همد اراز ودبر ساپیان دکونړ د سیندپه جنوبي برخه کې استوګنه لري (205) باید وویل شي چې د مومند و ایجنسۍ د ساپیانو کلتور کټ مټ مو مند و ته ورته د ی.

---

204 http://www.nps.edu/programs/ccs/Docs/Pakistan/Tribes/Safi.pdf

205 ولي محمد خان سیال کاکړ، پښتو او پښتا نه په سهیلي پښتونخوا کې، ٤۹ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

10. په سهیلي پښتونخوا کې

یو شمېر سا پیان د سهیلي پښتونخوا په سیوی، ژوب او کو ئیټه کې هم استوګنه لري چې میر زایي او کمال زي یې بنا خو نه د ي، خو ځر ګند ه د ې وي چې د غو سا پیا نو پښتو هېره کړې د ه او د سند یـــا نو کلتوري حا کمیت یې پر ځان منلی د ی ([206]).

11. په پاکستان کې :

د پاکستان د پنجاب په فیصل اباد کې هم یو شمېر سا پیان استوګنه لري.

83.3 د سا پیا نو د قبیلې اقتصاد ي جوړښت

د کونړ سا پیان له د ې کبله چې د کرنې ځمکې یې لږې د ي، نو د هغې تر څنګ غولګـــانې، پســـونه،ګـــډیان او مېښې هم روزي چې د غوښو، شید و او نورو حا صلا تو نه یې ګټه اخلي. د وی د کرنې ځمکې زیا تره للمي د ي چـــې اوبه نه وررسیږي او یا د اوبو رسید ل ورته ناشو ني د ي. زیا تره بز ګران یې په بیوزلۍ کې ژ وند تیروي، په تېره بیا هغه بز ګران چې د با د ارنو (د ځمکو د خا وند انو) ځمکې کري نو مجبور او مکلف د ي چې د تخم نه پر تهـــورې تو لې ستو نزې لکه غوایان، د بزګرۍ الات، د ځمکې وهل، کرل، ریبل، را ټو لول او مید ه کول پخپله غاړه واخلي. ان د ځمکې د خا وند کو رته د حا صلا تو وړل هم د بزګر پر غاړه د ي. بز ګر مجبور د ی چې د ې نورو کا رونو تر څنګ د خپل باد ار، خره، غواګانې او مېښې هم وسا تي. همد اراز بز ګر خپل باد ار ته د غره نه وړیا لر ګي راوړي. د بز ګـــر مېر من باید ه د ي چې د ځمکې د خا وند د مېر منې اوامرو ته غاړه کښېږد ي. لنډه د ا چې زیاتره خلک یې بېـــوزله او نېستمن د ي.

83.4 خوراک

د وی په خوړو کې زیاتره د جوارو، اوربشو، غنمو ا و وربجو نه ګټه اخلي.ځر نګه چې د وی د بزګـــرۍ تـــر څنګ په مالد ارۍ هم بو خت د ي، نو زیاتره یې د غواګانو او مېښو د شید و نه هم ګټه اخلي ا و غوړي یې یا په شـــتمنو خلکو پلوري او یا یې د ننګر هار سېمې ته د پلورلو لپاره راوړي.

83.5 جامې

د وی زیاتره د وړیو او وزو د وړ غنو نه ځا نته مخصو صې جا مې جوړوي چې د ریشۍ ته ورته د ي، خـــو

206ولي محمد خان سیال کاکړ، پښتو او پښتا نه په سهیلي پښتونخوا کې، ٤٩ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

تېرېنلري. ښځې يې تور پړوني او اوږد ه کميسو نه لري. د د وی پر تو ګو نه چين د اره وي.نارينه يې د خمتا له ټــو کړ نه هم ځانته کالي جوړوي او اکثره يو ډول ټو پۍ چې پکو لونه يې هم بو لي او د وړيونــه جــوړ شــوي وي.پــه سروي.

83.6 مېلمه پالنه

د اقتصاد ي تنګسې او بې وسۍ سره سره سا پيان مېلمه پال خلک د ي. د وی د مېلمنو لپاره حجرې لري چې په د ې کار کې يو له بله سره سيالي کوي. په د وی کې د مېلمنو قد ر زيات د ی. د د وی په حجرو کې د مو سيقۍ الات لکه سيتار، رباب، منګۍ او نور شته.

83.7 پښتني ننګ

سا پيان د قام په ننګ کې غير تمن خلک د ي. د وی د خپل هېواد د ازاد ولو لپاره د انګرېزي‌يــر غلګــرو پــه وړاند ې

څو څو ځلې جنګيد لي او ډول ډول قر بانۍ يې ورکړي د ي.همد ا راز د سرو روسي ير غلګرو په وړاند ې د وی د اسي تورې وهلي د ي چې زموږ د ګران هيواد افغانستان تا ريخ د د وی د مېړانې کا رنا مې نه شي هېرولای. همد اسبب د ی چې د کو نږ په ولسي ژوند کې د وسلو د رلود ل او ساتل ډېر اهميت لري او د سا پيو په اړه وايې چې‌يــوه ورځ د يوه سا پي په کور کې نا رېنه ما شوم وزېږېد. ځر نګه چې په اکثرو پښتنو کې د ا رواج شته چې د نــارينه مــا شوم تر زېږېد و وروسته د ټو پک ډزې کوي. ځر نګه چې د غه سړي ټو پک نه د رلود نو لاړ چې يو ټوپــک پيــد ا کړي او د خپل زوی د پيد ا کېد و په خوشالۍډ زې وکړي، خو چا خپل ټو پک ورنکړ. کوم وخت چې بېرته خپل‌کــور ته راستون شو نو چا ورته ويل چې راشه زوی د ې وګوره که نه نو کبر به وشي. هغه په ځواب کې ورته وويل چــې زما زوی د لو مړي ځل لپاره با يد زما مخ ونه ويني ځکه زه د ومره نامرد يم چې د خد ای په د ې لويه د نيا کې يو ټــو پک هم نلرم چې د زوی د زېږېد و اعلان پرې وکړم نو که غه زما مخ ګوري ښنا يي چې د هغه نه به هم زما غوند ې‌بــې همته سړی جوړ شي. نو ه به د اوي چې د يوه نا رېنه او با همته سړي مخ وګوري.

ساپيان د غيرت او ننګ په ټکي سر او مال ور کوي. په د وی کې ښځو ته طلاق ورکول سخته بــې ننګــي د ه. څوک چې د چا په ښځه تورن شي نو د هغه ژوند بيا په مرګ شمېرل کيږي. د چا په کور کې چې څوک مړشي‌نــو کــه نېستمن هم وي نو هغه مجبور او مکلف د ی چې خيرات ورکړي. په د وی کې د خيرات نه پرته د مړي ښخول شرم ګڼل کيږي. همد اراز د وی ملا يانو او ميا ګا نو ته د خيرات، صد قې او سر سايې نه هيڅکله هم غاړه نه غړوي. د وی د عذر

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ننواتې په وړاند ې د ډېرې لويې ګناه نه هم تير يږي. لنډه د ا چې د وی په پښتني ننګ کې ډ ېر ټينګ د ي.([207])

83.8 مشهور شخصيتونه

په سا پيانو کې ډېر ستر مبا رزين، استاد ان، پو ځي منصبد اران، ليکوالان او شا عران تېر شوي د ي چې ځيني يې په حق رسيد لي او ځيني يې اوس هم ژوند ي د ي د لته د هغوی ياد ونه ضروري د ه.

1. غازي محمد عثمان خان ساپی چې د تګاب و او د انګر يزانو پر خلاف د ۱۸۷۹ ميلاد ي کال د سمبر د ميـــا شتي د پا څون د ر هبرانو نه و.
2. د خپلواکۍ د لارې ستر مبارز غازي ميرز مان خان کو نړی.
3. اروابناد غلام حسن خان ساپی
4. اروابناد شهيد قا ضي عبيد الله ساپی
5. اروابناد شهيد امان الله سيلاب سا پی
6. قا ضي مطيع الله چمبيلی
7. د کتور ود ېر ساپی
8. سر محقق زلمی هېواد مل
9. اروابناد جنرال محمد اصف سا پی
10. د پښتونخوا مشهور صحافي سليم سا پی
11. پو هاند د کتور ضمير سا پی
12. جنرال رحمت الله ساپی
13. مفتاح الد ين ساپی
14. د کابل پو هنتون استاد لطف الله ساپی
15. د د انش د خپر ند وېې ټو لنې مشر اسد د انش ساپی
16. د ساپي د کتاب چاپولو د مو سسې مشر امام الد ين ساپی
17. عظم الد ين عليمي

207پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، ۱۵۱-۱۵۵ مخو نه، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

84 سالار زي

که چېرې د سالارزيو د قبيلې د نسب شجره په غور سره وڅېړو نو څر ګند ه به شي چــې ســالارزيلـه اره سړبني پښتانه اود تر کا ښيو (تر کلا ښيو) د قبيلې د پنځوښا خونو نه يو مشهور ښاخ ګڼل کېږي. د تر کا ښيو نورمشهور ښا خونه ما موند، ابر اهيم خيل، اسوزي او شمل زي د ي.سالارزي د باجوړ په لر امد ک، بر امد ک لر سد ين، بر ســد ين، ښار، ناوه ګۍ، کوټکي، اليکي، چار منګ، بابوقره اورود کې مېشــته د ي. ([208]) همــد اراز د پښــتونخوا د ايــالت د نوښار په بره با نډه کې هم يو شمېر سالارزي استوګنه لري. په سالار زيو کې د برم اولاد ه برم خېــل او د هلال اولاد ه هلال خېل د د انګام او اسمار د تا ريخ سره نه شليد و نکي اړيکي لري.

د با جوړ نه پر ته د افغانستان د کونړ په ولايت کې هم زيات شمېر سالارزي استوګنهلــري او د د وی د اســتو ګنې ځا يو نه په لاند ې ډول د ي :

د انګام، شونکړۍ، اغذ باغ، اسمار، ساو، ساوخوړ، ناړۍ، څوکۍ، بارګام، ازېر ګل، بريکوټ، ډمبرو، حساره، کر هاله، د م کلی، نرنګ، کنجګل، د ونايي او ټا نګو د ره. ([209])

په سالارزو کې د قبيلې مشري د ابراهيم ځېلو (برم خېلو) په لاس کې د ه. د اسې روايت هم شته چې پـه يــوه وخت کې د سالارزو د لر امد ک په غو نډۍ نو مي کلي کې د کا مران په نامه يو سړی اوسېد ه. په د ې کلی کــې د د ه د يوې مېر منې نه د وه زامن د هلال او ابر اهېم (برم) په نامه وزېږېد ل . د زلميتوب په وخت کې د وی د خپل پلار سره بز ګري کوله او د پلار تر مړينې ورو سته هم د بز ګرۍ په کارونو بوخت ول. يوه ورځ برم په پټي کې يوې کو له او يو ملنګ چې پر اس سپور و د پټي تر څنګ ود رېد. ملنګ برم ته وويل :" لاړ شه اوګره راته راوړه' (په شړومبو کې پخې وريجي چې يو ځای شي او ګره ورته ويله کېږي). برم لاړ او له کورنه يې اوګره ورته راوړه. ملنــګ د اوګــرې کونډۍ (د لرګي کا سه) په لاس کې ونيو له اوا و ګره يې پر ځمکه توی کړه. برم له کوره د رې ځلې اوګــره راوړه او ملنګ د رې ځلې او ګره پر ځمکې تويه کړه، خو برم هيڅ ډول عکس العمل ونه ښود. ملنګ سر را پورته کړ او په د عا کې يې وويل:" بر مه! خد ای د ې د ټو لو سالا زيو خان کړه !" له د عا نه ورو سته ملنګ لاړ او برم په خپلېيــوېبــو خت شو. د يوې کولو په وخت کې برم د سرو زرو خزانه وموند له. هلال چې ته راغی نوبرم ورته ټو له کېسه وکړه. هلال په ملنګ پسي وزغا ستل. ملنګ ورته وويل : د سالارزو خاني مې برم ته ورکړه، ستا په خو له د ې خد ای بر کت کړي. ولسي جر ګې د ې ستا په خو له فيصله کېږي او په کو مه جر ګه کې چې ستا اولاد ه نه وي هغــه د ېنــه فيصــله کېږي و په کو مه جر ګه کې چې ستا اولاد ه نه وي هغه د ې نه جو ړېږي.([210])

208پښتني قبيلې، ۱۵٦ مخ، د پېښور چاپ

209معلو مات مختصر د رباره اقوام وقبا يل ولا يات سر حد ي کشور، ۱٦ مخ

210د پښتنو ټولنيز - اقتصاد ي جو ړښت، د پښتو څېړ نو بين ا لمللي مرکز ۲۱۹- ۲۲. مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

همد اسبب د ی چې اوس د د ه اولاد ه هلال خېل په سالارزيو کې ولسي شـــخړې او لا نجـــې حـــل او فصـــل او اواروي.

د سالار زيو يو بل ښاخ د سد ين او امد ک په د وو لو يو څا نگو ېشل شوي د ي.

د سد ين څا نگې د اد ي:

سين خېل، کټکي ځېل، عالي خېل، قلند ر خېل، خير خان خېل، کند ريان.

د امد ک څانگې د اد ي :

ابراهيم خېل (برم خېل)، هلال خېل، مېر د اد خېل، شومه خېل، اکا خېل، محمود خېل، بد ل زي، گبري، فتح ځان خېل، حيد ر ځېل، تور خېل، ځر گند خېل اوتاراڼ.

د ۱۹۶۱ زېږد ېزکال د سر شمېر نې له مخې په با جوړ کې د سالار زيو مجمو عي شمېر ۷ـ۵ـ تنه او د افغانستان د کو نړ په ولايت کې د د وی شمېر ۳۹۹۸۲ تنه ښود ل شوی و. اوس چې د د غې سر شمېر نې نه پوره پنځوس کلو نـــه تېر شوي د ي ښا يې د د وی په شمېر کې به ډ ېر شمېر زيا توالی راغلی وي.

د ډيورنډ د ناولې کر ښې تر لا سليک کېد و يعنې د ۱۸۹۳ زېد ېزنه د مخه د با جوړ سېمه د افغانستان د خاورې يوه برخه وه.

سالارزي په پښتني ننگ او غيرت ا و پښتو نوالې باند ې ټينگ خلک د ي. د وی ميلمه پا لو نکي، په علم اوپـــو هې با ند ې مين اوجنگيالي ځلک د ي. د وی. د ېرې او حجرې تل د ميلمنو پر وړاند ې خلاصې وي. د هند په نېمه وچه باند ې د انگريزي ير غلگرو په وړاند ې يې د انگرېزانو پر خلاف ډېرې توري وهلي د ي او همد اراز د پا کستانـــي د يکتا توري حکو متو نو په وړاند ې يې ډېرې د قد ر وړ مبازې کړي د ي چې د همد ې مبارزو په پا يلـــه کـــې د د وی سېمې څو څو ځلې بمبار شوي د ي او ډېر تاوانونه يې گا للي د ي، ځکه چې د د وی په خټه کې د خپلو اکۍ غو ښـــتنې روحيه ډ ېره پياوړې د ه.

د سا لارز يو د قبيلې يو شمېر ليکوال او مشهور علمي شخصيتو نه په لاند ې ډول د ي :

1. د افغانستان د علو مو اکېډيمۍ د ژبو او اد بيا تو د انستيتيوت پخوانی غړ ی سر محقق ښا غلی محمـــد نعيم سالارزی چې د پښتو اد بيا تو د پياوړ تيا او د پښتو قا مو سو نو په ليکلو کې يې د قد ر وړ خـــد متو نه کړي د ي.
2. په کا بل کې د يو ناما د د فتر ويآند ښا غلی نظيف الله سالارزی

(c) ketabton.com: The Digital Library

85 سهاک

سهاک یا ساک د پښتنو هغه قبیله د ه چې د نامه ریښه یې ډیره لرغونې و د حضرت مسیح علیه السلام د زیږیـــد و نه ٥- کلونه وړاندې هغو ساکانو ته رسیږي چې د سیستان و هیلمند په حوزه کې اوسېد ل چې د د وی اصلي ټاټوبی ساکستان یا سگستان و چې عربو ورته سجستان وایه و په فارسي کې ورته سیستان ویل کیږي. د غه ساکان په اصل کـــې کوچیان وو او د مسیح د مېلاد نه ٦ پیړی وړاندې د امو د سیند، فرغانې او د چیني ترکستان د سنکیانگ د حوزې نـــه یې په لیږد پیل وکړ او د سیستان سیمې ته یې ځا نونه ورسول چې وروسته د افغانستان په نورو سیمو کې هم خــواره شول.

په پښتنې د ود یزه شجره کې ساک (سهاک) د موسی زوی، د ابراهیم لمسی او د غلجي کړوسی د ی چې د نسب د شجرې پربنسټ یې اند ړا و ترکي ورونه ګڼل کیږي. ([211])

85.1 سهاک د قبیلې ښاخونه

د ساکو یا سهاکو قبیله په لاند نیو ښاخونو باند ې ویشلې شوې د ه:

حسن خېل، یعقوب خېل، خد ر خېل، بختو، یو سف خېل، الوزي، توتا خېل، اوریا خېل، گد ا خېل، اسماعیل خېل و چغ پای([212]). د تاریخ حیات افغاني په قول چې له نن نه ۱٤٥ کلو نه وړاند ې کښل شوی د ی د د وی مجمـــوعي شـــمېر اووه زره کو رنۍ ښود ل شوي د ي چې ښایې د ا شمېر به اوس ډېر زیات وي.

د سهاکو په قبیله کې د یوسف خېلو د ښاخ شمېر د سهاکو د قبیلې د پاتې ښاخو نو په پر تله زیات د ي.

85.2 سهاکو د قبیلې د استوګنې سیمې

1. د پکتیا ولایت د زرمت په ولسوالۍ کې.
2. د لوګر د ولایت په خروار نومې سیمه کې.
3. د ننګرهار ولایت د حصارک غلجي او د سره رود په ولسو الیو کې چې په د غه ولسوالۍ کې یې شمېر ۲۲٦۸ تنه ښود ل شوی د ی.
4. د کابل ولایت د پغمان ولسوالۍ په بیکتوت کې.

---

211 پښتنې قبیلې، ۱٥۸ مخ د پېښور چاپ

212 تاریخ حیات افغاني، ۲۹۱ مخ، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د کابل ولايت د سروبي په ولسوالۍ کې او همد اراز د د غې ولسوالۍ د اوزبين په سېمه کې.
6. د کابل ولايت د بگرامي د ولسوالۍ په شيو کيو اوسهاکو کې.
7. د کاپيسا ولايت د تگاب په ولسوالۍ کې.
8. د لغمان ولايت په مرکزد گل بېله په کلي کې.
9. د پروان په ولايت او په تېره بيا د هند وکش د غره د لړۍ په سهيلي د روکې.

کله چې زه د د ې مقالې لېکوال په ۱۳۵٦ لمرېزکال کې د فارياب ولايت مرکز ميمنې ته تللی وم نو د د غه ښار په شمال لويد ېز پنځه کيلو متری کې مې د پښتنو کوچيانو کيږد ۍ وليد لې او کله چې هلته ورغلـم او د د وی‌نـــه‌مـــې وپوښتل نو ځانونه يې ساک يا ساکزي کو چيان را وپيژند ل ا و ويل يې چې د وی اوړی او ژمی همد لته تيـــروي او د نورو کوچيانو په څېر نورو ځايونو ته لېږد نه کوي.[213]

سهاک ميلمه پالو نکي، غير تمن، په هيواد او علم او پو هې مين او په پښتني ننگ او غيرت باند ې ټينگ او ولاړ خلک د ي. د انگريزي ير غلگرو سره په د رې گونو جگړو کې يې له ځا نه ډېره مېړانه ښود لې اود سره روسي ناتار په وړاند ې په زړورتيا سره جنگيد لي د ي او د خپل هيواد د ژغورنې له پاره يې ډېرې قر بانۍ ورکړيد ي.

86 ستانکزي

که چيرې د ستانکزيو د قبيلې د نسب ونه يا شجره په غور سره و څېړو نو جو ته به شي چې د غه قبيله له اره غلجي پښتانه د ي او په احمد زيو چې د پښتنو خورا ستره او پياوړې قبيله د ه ور گډيږي. د د غې قبيلې خلک زياتره خلک د لوگر او ننگرهار په ولايتونو کې مېشته د ي.[214] ستا نکزي هم د نورو پښتنو په څېر ميلمه پالونکي، په علم او پو هې مين او په پښتو او پښتونولۍ او پښتني ننگ او غيرت خورا ټينگ خلک د ي. د وی هيواد پالونکي او د گـــران هېواد افغانستان د خپلواکۍ په لار کې يې ډېرې سرښند نې کړي د ي. د انگريزي ښکېلاکگرو ســـره‌پـــه د ري گونـــو جگړو کې ستانکزيو ډېرې توري وهلي او همد اراز د سره روسي ناتار په وړاند ې يې هم له ځانه ډېره مېړانه ښود لې د ه.

86.1 ستا نکزيو د استو گنې سېمې

د مخه مو وويل چې د ستانکزيو د قبيلې زياتره خلک د لوگر په ولايت کې اوسيږي. د لوگر ولايت نه سر بېره

213د مقالې د ليکوال شخصي ياد ښتونه

214پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد تاليف ١٦. مخ، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ننګر هار، کابل، ميد ان او ورد ګو، لغمان، بغلان، کند ز، بلخ، سمنګانو، هرات او هيلمند په ولايتونو کې هم يو شـــمېر ستانکزي استوګنه لري.

1. د لوګر په ولايت کې د ستانکزيو د قبيلې د استوګنې سيمې:
   - د لوګر ولايت په مرکز د حصارک په کلي کې.
   - احمد زي کلا
   - د محمد اغې لوېد ېز ته د مغول خېلو په سېمه کې.
   - شا هي کلا
   - تاج خان کلا
   - کتب خېل
   - غزني خېل
   - ابد ه خېل
   - کند هاري پل
   - شاه مزار
   - ابازک
   - بني شروګان
2. د کابل په ولايت کې د ستانکزيو د قبيلې سيمې په لاند ې ډول د ي:
   - د مو سهي په ولسوالۍ کې
   - د چهار اسياب ولسوالۍ په اليا س خېلو او نمو نياز کې
   - د پغمان په ولسوالۍ کې
   - د سروبي ولسوالۍ په تيزين او جګد لګ کې
3. د ميد ان او ورد ګو په ولايت کې د ستانکزيو د قبيلې د استوګنې سيمې په لاند ې ډول د ي:
   - د نرخ په ولسوالۍ کې
4. د کند ز په ولايت کې ستانکزي په لاند نيو ولسواليو کې ژوند کوي:
   - د امام صاحب په ولسوالي کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د خان اباد په ولسوالي کې

5. د بغلان په ولایت کې د ستانکزیو د قبیلې د اوسېد و سیمې په لاند ې ډول د ي:
   - د پلخمري په ولسوالۍ کې
   - د نهرین په ولسوالۍ کې
   - په بلا د وري کې.
6. د سمنگانو په ولایت کې ستانکزي د د غه ولایت د مرکز د ایبکو په ښار کې ژوند کوي.
7. د بلخ په ولایت کې ستا نکزي د غه ولایت د بلخ په ولسوالۍ کې استوگنه لري.
8. د هرات په ولایت کې
9. د هېلمند په ولایت کې
10. د لغمان په ولایت کې ([215])
11. د ننگرهار په ولایت کې ستانکزي د د غه ولایت په لاند نیو ولسوالیو کې استوگنه لري:
   - د سره رود په ولسوالۍ کې
   - د چپرهار په ولسوالۍ کې ([216])

د ستانکزیو قبیلې په خپلې غیږ کې یو شمېر استاد ان، پو هان او لیکوالان او د کریکټ د لوبې اتلان روزلي د ي چې کولای شو د هغو په لړ کې د لاند نیو ښاغلو نومونه یاد کړو:

1. د کابل پوهنتون د ژورنالیزم د پوهنځي استاد ښاغلی پوهند وی نصــر اللّٰـــه ســـتانکزی چـــې تکـــړه ژورنالیست او لیکوال او د څو علمي کتابونو مؤلف د ی.
2. د لوی غر د ویبپاڼې چلوونکی او د پښتو ژبې لېکوال ښاغلی رفیع الله ستانکزی.
3. د نگاه تلویزیون اوند ا راډیو ویاند ښاغلی محمد نسیم ستا نکزی.
4. ښاغلی اسد الله ستانکزی
5. د افغانستان د ملي کریکټ د ډلې لوبغاړی ښاغلی اصغر ستانکزی.

215ستانکزي څوک د ي؟ د لوی غر ویبپا ڼه، د رفیع الله ستانکزي مقاله

216معلومات مختصر د رباره اقوام وقبا یل ولایت سرحد ي کشور، ۳۲ مخ، د کابل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

87 ستانيزي

ستاني زي هم د پښتنو د غلجيو په ټولنيز ګروپ او ډله کې يوه پېژندل شوې قبيله ده چې د سليمانخيلو د قبيلې يو ښاخ ګڼل کيږي. ستانيزي د ننګرهار ولايت د غلجايي حصارک او د سره رود په ولسواليوا و همداز د ورد ګو په شمالي برخه کې استوګنه لري. د اسې روايتونه هم شته چې جبار خېل او با بکر خېل پښتانه د ستانيزيو مشهورې څانګې دي چې د کابل او جلال اباد تر مينځ سېمو کې مېشته دي. ([217])

ستاني زي هم د نورو پښتنو په څېر توريالي او غيرتمن خلک دي. که څه هم د کرنې لرې ځمکې لري، خو يو شمېر يې په کوچنيو سود اګريو او يو شمېر هم په د ولتي ملازمتونو بوخت دي.

د ستانيزيو د قبيلې يو وتلی ليکوال، کيسه ليکونکی او ژورناليست ښاغلی محمد نسيم ستانيزی دی چې اوس د امريکې غږ راډيو د پښتو څانګې وياند هم دی.

همداراز د ستانيزي د قبيلې پورې اړوند يو بل نامتو ليکوال او سياسي شنونکی ښاغلی ډاکټر احسان اذري ستانيزی دی.

88 سبري

د سبري قبيله چې ځينې وختونه د صبري په بڼه هم راغلې ده د پښتنو په کرلاڼي ټولنيز ګروپ پورې يوه اړونده قبيله ده چې خلک يې د خوست ولسوالۍ د سبريو په ولسوالۍ کې چې د دغه ولايت شمال ته پرته ولسوالۍ ده استوګنه لري. ختيز ته يې باک او تريزايي، جنوب ته يې د خوست د ولايت مرکز او لويديز ته د منګلو د قبيلې سره ګډه پوله لري. د سبريو د ولسوالۍ مرکز د يعقو بيو ښار ګوټی دی.

سبري غيرتمن، ميلمه پالونکي او په پښتنې ننګ او غيرت ټينګ خلک دي. د وی د انګريزي ير غلګرو سره د افغان - انګرېز په دريو نو جګړو کې په ميړ انه جنګيد لي او هم د روسي ښکيلاکګرو په وړاندې يې خپله مېړانه او پښتو نولي په اثبات رسولې ده او د خپلې خاورې او هېواد ساتنه يې په مېړانې سره کړې ده.

د سبري د قبيلې خلک په عمو مي توګه د کرنې او مالدارۍ په چارو بوخت دي. زيات شمېر ځوانانيې د غربيې او مز د وريو لپاره د خليج عربي هيواد ونو لکه: د وبۍ، شارجه، قطر او همداراز په سعودي عربستان کې شپې او ورځې تيروي. د دغه ځای خلک د مزرونه پوزي، پړي، جاي نمازونه او ټوکرۍ ګانې او شکرونه جوړوي.

د سبريو سېمه ډېره ښه شنه، حاصلخېزه او اباده ده. د سبريو د قبيلې شمېر په تخميني ډول ۱۹-۲٦ تنه ښودل

217پښتني قبيلې، ۱٦-مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی د ی.

د سبریو د قبیلې مشهورښا خو نه او خیلو نه په لاند ې ډول د ي :

- بازوخیل
- صالح خېل
- ابو خېل
- غزني خېل
- خود اخېل
- انتوخېل
- سنکي خېل
- د رنامي

ماخوذ د ([218]، [219]، [220]) نه.

89 ستوریاني

د ستوریاني قبېله چې کله کله په ځینو پخوانیو تاریخي کتابونو کې د استریاني په بڼه یې هم نوم راغلی د ی د سړبني پښتنو په ټولنیز ګروپ کې په وصلي توګه شامله قبېله د ه او د پښتونخوا په د ېره اسماعیل خان کې اســـتوګنه لري. د د وی د سېمې شمال ته شیراني، لوید یز ته یې زمري، ایسوټ او موسی خېل کاکړ او جنوب‌تـــه د کســـراني او بلوڅو بزد ارو او په ختېز کې د ګنډاپورو پښتنو سره پو له لري.([221])

ستوریاني په عمومي توګه د سلیمان غره په ختیزه برخه او د ګومل د سیند په جنو بي خواکې مېشته د ي. د د وی لوی کلی د کوی بهاره په نامه یاد یږي.

مشهورا و نامتوا نګریزي مؤرخ مونټ ستوارټ الفنسټن په خپـــل مشـــهورلـثـر (An Account of the Kingdom of Cabul) کې چې د ښاغلي پو هاند د کتور محمد حسن کاکړ او ښا غلي سر محقق نصر الله سو بمن له خوا

218http://en.wikipedia.org/wiki/Sabari_District

219معلو مات مختصر د رباره اقوام وقبا یل ولایات سر حد ي کشور ۵۹ مخ، کابل، ۱۳۶۳

220پښتني قبیلې، ۱۵۸-۱۵۹ مخونه، د پېښور چاپ

221د وړ، شیر رحمن، اضلاع، ایجنسي ها وقبایل ایالت پښتو نستان، ۹۸ مخ، د قومونو او قبایلو چارو وزارت، ۱۳۶۳ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کابل سلطنت بیان تر نامه لاندې یې په ګډه تر جمه او د افغانستان د علومو اکاډمۍ د پښتو څېړنو د نړېوال مرکزلـــه خوا په ۱۳۶۱ لمرېز کال کې چاپ شوی د ی د ستوریا نیو د قبیلې په اړوند د اسې کښلي د ي :

" ستوریاني تر د غو وروستیو وختونو پورې ټول کوچیان وو. د د وی سېمه په حقیقت کې د کرنې لپـــاره د ومره مساعد ه نه د ه. ډېر وخت تیرېږي چې د وی د غه سېمه د د امان د بلوڅانو نه ونېوله او ژمی به یې هلته اړول او په د وبي کې به یې خپلې مېښې او رمې د موسی خېلو کاکړو سېمو ته بېولې. د غه لېږ د ید نې د هغې جګړېلــه کبلــه چې د د وی او د کا کړو د یوې قو مي څا نګې تر مینځ شوې وې نا را حته کوونکې ثا بتې شــوې،پــه د ې چــې د وی مجبور وو د هغوی له سېمو نه وا وړي، نو د ستو ر یا نیو د قبیلې نیما یې بر خې خپلې رمې وپلورلې او په کر نـــې یې پیل وکړ. هغې بلې بر خې یې د پخوا په څېر خپل عاد ت ته د وام ورکړ، خو ډېر ژر د بته اړ ویستل شول چـــې د هغو نورو په لاره روان شي. د نو یو او پخو ا نیو مېشته شوو ستو ریا نو تر مینځ له څو جګړو وروسته ټوله قـــبیله کر وند ګره شوه.یوازې د وه څا نګې یې تر او سه هم کو چیا ني ژوند ته د وام ورکوي او اوس هم په پسر لي کې خپل ما لو نه سپو ستا ته چې د سلیمان تخت په جنوب لو ید ېز کې د ی خېژوي. سره له د ې هم ډېر ستو ریا ني تر او ســـه پورې سو د اګر او د ما لو نکو وړونکي پا تي شوي د ي او د ا هغسي ژوند د ی چې د ګر ځند ه پووند ه وو ژوند تـــه نږد ې د ی. د وی معمولا په خرو او غو ایا نو مالو نه وړي او نږ د ې څلور زره کو رنۍ شمیرل شوي د ي." ([222])

د ستوریاني قبیله په ډېرو نورو ښاخو نو او څا نګو با ند ې ویشلې شوې د ه چې مشهورې څا نګې یې د اد ي :

حسن زي، خان زي، شبي زي، اسما عیل زي، احمد زي، خواجه خیل، تو رخیل، اکو زي، کاره زي و ګـــد ار زي. ([223])

ویل کیږي چې د غه پووند ه قبیلې د کند هار او بنګال تر مینځ هم سو د اګري کوله. نن هم یو زیات شمېر ستو ریا ني په هند و ستان کې استوګنه لري اود د ې لپاره چې د نګې ونې او ښا یسته څېرې لري نو یو شمېر یې د پو لیسو په تو ګه د ند ې تر سره کوي.

ستوریاني په پښتني ننګ او غیرت ټینګ خلک د ي. د وی د ود ونه او رواجو نه د نورو ګا ونډیو پښتنو پـــه څېر د ي.

د روسي مشهور اتنوګرافر ستانیشفسکي د اتنوګرافیکو معلو ما تو له مخې چې د شلمې پیړۍ په پیلـکــېـیــې کړي وو د ستو ریا نیو د قبیلې د وګړو شمېر یې د ۳۵ زرو تنو په شا او خواکې ښو د لي د ي. ([224])

222د کا بل سلطنت بیان، د ویم ټوک ٦٣- ٦٤ مخو نه

http://www.pashtunforums.com/pashtun-history-8/pashtun-tribes-521223

224پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱۶۱- ۱۶۲ مخو نه، پېښور، د د انش خپر ند و یه ټو لنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

90 سد وزي

سد وزي له اره سړبني پښتانه د ي او د پوپلزيو د قبيلې يوه څانګه ګڼل کيږي. د د غې قبيلې مورث اعلـى يـا ستر نيکه اسد الله خان و چې په ۹٦٥ لمريز کال زيږېد لی او په ۲۱.۱ لمريز کال يې له د ې نړۍ نه ستر ګې پټې کړي د ي. نوموړی په عوامو کې په ملک سد و مشهور و او د د ه د نامه له کبله د غه قبيله په سد وزيو سره مشهوره شوه.

تاريخ حيات افغا ني د سد وزيو د قبيلې په اړوند د اسې کښلي د ي :

" سد وزي د پوپلزيو يوه څانګه د ه. سد وزيان تر ډېره وخته پورې نه يوازې د پوپلزيو د قبيلې، بلکـې د د رانيو د ټولې قبيلې خانان او مشران شمېرل کېد ل او جوته د ه چې سد وزيان د د رانې قبيلو په ټولـو څـ انګو کـې د ځانګړي د رناوي نه بر خمنه قبيله ګڼله کېد له، د ا ځکه چې د افغانستان بنسټ ايښود ونکی او واکمن لوی احمد شا ه بابا عليه الر حمه د سد وزي د ټبر نه و نو ځکه سد وزيان يوه بېله قبيله ګڼله کيږي، خو په اصل کې د غه قبيله د پوپلزيـو د قبيلې يوه څا نګه د ه. " ([225])

ملک سد و يو ډېر پوه او هوښيار سړی و چې د خپل قوم لپاره يې ډېر خد متونه وکړل او په پای کې د خپـل عمر په ۷۵ کلنۍ کې يې د د ې فاني نړۍ نه سترګې پټې کړې. د ملک سد و نه پنځه زامن پاتې شول چې خواجه خضـر خان، مود ود خان، زعفران خان، کامران خان او بهاد رخان نو ميد ل، چې بيا خواجه خضر خان د ولس او خپلې قبيلې د خلکو په خوښه په مشر تابه وټاکل شو او شل کاله يې د خپل قوم خد مت وکړ. خواجه خضر خان د وه زامن د رلـود ل چې يو يې خد اد سلطان او د ويم يې شير خان نو مېد ل.([226]) تر پلار وروسته خد اد اد سلطان د قبيلې مشر شو چې يو باتد بيره او ځيرک انسان و او د قبيلې ټو لې شخړې او لانجې يې د جر ګو له لارې اوارولـې. خـد اد ســلطان د غلجيانو او ابد اليانو تر مينځ پو لې د ورور ګلويزو اړيکوپر بنسټ و ټا کلې او بيا يې د قبيلې مشــري خپـل ورور شېر خان ته وسپارله.

شېر خان د خپلې مشرۍ په وخت کې د ايران د بيګلر بيګي يا سيا سي استازي سره په کند هار کې په مخا لفـت لاس پورې کړ. د ه هم د خپل عمر په ٦٥ کلنۍ کې له د ې نړۍ نه ستر ګي پټې کړې. تر شير خان نه وروسته يې زوی سر مست خان د سد و زيوقبيلې مشر وټا کل شو او د يرش کاله د د غې قبيلې د مشر په تو ګه پا تې شو، چې بيا د هغه ځای نا ستی د هغه زوی د ولت خان و، خو د د ې له پاره چې نو مو ړی په عمر کو چنی و نو د قبيلې د مشر تابه چارې به د د ه اکا حيات سلطان پر مخ بيولې. وروسته د ولت خان ا و د هغه زوی نظر محمد خان په کندهـارکـې د ليـران د بيګلر بيګي ګورګين د تو طيو له مخې ووژل شول. د د ولت خان تر مړ ينې وروسته د د ه نه د وه نور زامن پـاتـې شول چې يو يې رستم خان او بل يې زما نخان ول. کله چې رستم خان د خپل پلار تر وژل کيد و وروسته د سد و زيو

225تاريخ حيات افغا ني، د ويم چاپ ۱٤۲ نه تر ۱٥۲ پورې مخو نه، پېښور، د انش

226پښتانه د تاريخ په رڼا کې، ۱۲۷۸- ۱۲۷۹ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قبیلې مشر شو، نو د ی هم د ظالم ګورګین له خوا ووژل شو. په د غه وخت کې د سد و زیو قبیله بې مشره پاتې شوه.

په ۱۷۲۹هجري کال کې د حیات سلطان زوی عبد الله خان او د هغه زوی اسد الله خان چې ملتان ته تللی ول له ملتا نه بېرته کند هار ته راغلل او عبد الله خان د د غې قبیلې مشري ې په غاړه واخیستله. عبد الله خان او زوی یې اسد الله خان بیا هرات ته ولاړل، خو د هرات ګورنر عباس قلي خان د واړه بند یان کړل. په د غه وخت کې د هرات قزلباشانو د عباس قلي خان پر خلاف بغا وت وکړ او عباس قلي خان هم مجبور شو چې له هراته وتښتي. په د ې وخت کې عبد الله خان او زوی یې ا سد الله خان چې د عبا س قلي خان په بند یخا نه کې بند یان ول د عبا س قلي خان د تیښتې سره سم له بند یخانې وتښتید ل او غرو نو ته وختل او په بغاوت یې لاس پورې کړ او بیا د هرات د نیولو لپاره د ښار په لور وروخو ځید ل. له ښاره یو فر سخ لیرې د د سد و زیو او ایر انیا نو تر منځ جګړه ونښته چې په نتیجه کې ایراني حاکم جعفر خان ونیول شو او سد وزیانو ښار محاصره کړ او په د ې تو ګه د هرات ښار سد و زیو ته په لاس ورغی. ورو سته اسد الله خان سد وزی د فراه په جګړه کې د محمود له خوا ووژل شو.

تر د ې پېښو وروسته عبد الله خان سد وزی هم وفات شوا و بیاد خلکو په اتفاق سره زمانخان د سد وزیو د قبیلې مشري پرغاړه واخیسته ا و د ایرا ني پو ځو نو سره په مېړانه وجنګېد. د د ه زوی ذوالفقار خان هم د ایرانیا نو سره ډېرې جګړې وکړې.

تر هغه وو سته د سد و زیو په قبیله کې لوی احمد شاه بابا د ۱۷۴۷ نه تر ۱۷۷۳زیږ دیز په پورې د افغانستان واکمن شو او یوه ستره امپر اتوري یې جوړه کړه چې په تاریخ کې د د رانیانو د امپر اتورۍ په نامه سره مشهوره د ه چې د د ې امپر اتورۍ لمن په لو ید ېز کې تر اصفهان او نیشا پوره، په ختیز کې ترکشمېر، لاهور پنجاب او ډیلي پورې او په شمال کې تر مروې او بخا را پورې پراخه وه.

پټه د ې نه وي چې سد وزیان، د رانیان او ابد الیان په مجموع کې سره توپیر نلري او د یو ټبر او یوه پلار اولاد ه ګڼل کیږي، خو یوازې د ا چې سد وزي د پوپلزیو د قبیلې یوه څانګه د ه. لوی احمد شاه بابا په تاریخ کې کله د سد وزي، کله د ابد الي او کله د د راني په نومونو او لقبونو سره یاد شوی د ی. ([227])

نن ورځ د سد وزي د قبیلې پورې اړوند ه خلک په کند هار، هرات، فراه، هیلمند، زابل، کابل، ایران، پېښور، پښتونخوا، کویټه، لاهور، ملتان، کر اچۍ، ډېره جاتو، کشمیر، هند او ډېرو بهرنیو هیواد ونو کې استوګنه لري.

91 سرکاڼي

زموږ پښت پوهان او نسب پېژند ونکي د سرکاڼي قبیله د پښتنو په سړبني ټولنیز ګروپ پورې یوه اړوند ه

227پښتني قبیلې، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶٤ مخونه، د ویم چاپ، پېښور، د انش

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبیله ګڼې چې په الکوزیو ور ګډېږي. د اسې ویل کیږي چې د د وی اصلي ټاټوبی کند هار و، خو وروسته بیا د ځینو عواملو په وجه یې خپل اصلي ټاټوبی پریښی اوکونړ ته راغلي د ي او د د غه ولایت د سرکاڼو په ولسوالۍ کې مېشته د ي چې د د غې ولسوالۍ نوم هم د د وی د قبیلې په وجه د سرکاڼي د ولسوالۍ په نامه سره یادېږي. د سرکانیو ولسوالي د کو نړ په مرکزي برخه کې پر ته د ه چې په جنوب کې د پښتونخوا سره ګډه پوله لري. په د غې ولسوالۍ کې ۲۴۲ـ تنه او سیږي چې زیات شمېر یې په سرکاڼي قبیلې پورې تړلي خلک د ي. د غې ولسوالۍ مرکز د سرکاڼو کلی د ی. ([228])

د سرکانیو شمال ته د کو نړ سیند بهیږي چې د د غې ولسوالۍ ډېرې لرې بر خې خړوبوي. په د غه سیمه کې وچکالي او د اوبو نشتوالی د خلکو ډېره لویه ستو نزه د ه او تقر یبا په سلو کې ۷ـ ځمکې یې د وچکالۍ او د اوبو د نشتوالي له کبله شاړې او بنجرې پر تې د ي، له همد ې کبله یې ګڼ شمېر خلک بېوزله د ي. د سرکانیو ولسوالي د کونړ ولایت د مرکز اسعد اباد نه ۱۱ کیلو متره واټن لري. د د وی په ولسوالۍ کې اووه لوی کلي شته. ([229])

د د غې ولسوالۍ خلک سره له د ې چې ځمکې یې لږې او بې اوبو د ي نو په کرنې او مالد ارۍ باند ې خپل ژوند مخ ته بیا یې. د د وی ثاروي غواګانې، پسونه، وزې او خره د ي. سرکاڼي میلمه پا لو نکي، د علم او پو هې مینه وال او د خپل ګران هېواد افغانستان سره ډېره مینه لري. د وی د انګریزي ښکیلاکګرو سره د افغان-انګرېز په د ري ګونو جګړو کې په میړ انه جنګید لي او هم د روسي بلوسګرو په وړاند ې یې خپل ټټرونه د هېواد د سا تنې لپاره سپر کړي او خپله هیواد نۍ د ند ه یې په زړورتیا او پښتو نولۍ سره سر ته رسولې د ه. د د وی د هېواد پا لنې یوه ستر ګه بېلګه د اد ه چې د روسانو سره په جګړې کې د د وی په سلو کې ۹ـ کورونه بمبار شوي او له مینځه تللي د ي. د د غې ولسوالۍ ډېر خلک اوس هم په پښتونخوا او پاکستان کې د مها جرت شپې اوو رځې تیروي، په تېره بیا ډېر ځو انان یې په پاکستان او پښتونخوا کې په مزد وریو او غر ېبیو اخته د ي.

د سرکانیو په ولسوالۍ کې یوه لیسه او ځولو مړ نې ښو نځې شته، خود ښو ونکو شمېر یې لږ د ی. د د ې ولسوالۍ خلک د ځښاک پاکې اوبه نلري او په سلو کې ۸ـ خلک یې د سیند له او بو نه د څښاک او پخلي لپاره ګټه اخلي.

د سرکاڼو د ولسوالۍ سر ښېره یو شمېر سر کاڼي د کونړ ولایت په اسمار کې هم استوګنه لري.([230]) همد ارا ز د کو نړ په ولایت سر ښېره، سر کا ڼې د الکو زیو د قبیلې د یوه ښاخ په تو ګه د افغانستان په لو ید یځ او جنو ب لوېد یز کې ستو ګنه لري. ([231])

228http://en.wikipedia.org/wiki/Sirkanay_District

229http://www.aims.org.af/afg/dist_profiles/unhcr_district_profiles/eastern/kunar/sirkanay.pdf

230معلومات مختصر د رباره اقوام و قبا یل سر حد ي کشور، ۲۲ مخ

231پښتني قبیلې، ۱۶۵ مخ، د وهم چاپ، پېښور ـ د انش خپر ند ویه ټو لنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

92 سروانړي يا شېروانړي

زموږ پښت پو هان او نسب پيژ ند ونکي سر وانړي د پښتنود بيټنيو په ټولنيز ګروپ پورې تړي. د پښتني د ود بېزې شجرې پر بنسټ بيټ نيکه ډېر مشهور نيکه تېر شوی د ی او له پخوا زمانې نه مؤ رخا نو د د ه نوم او حـــال ليکلی د ی. په پښتني عنعنه کې هم بيټ نيکه خورا لوی پښتون او مشهور ستانه او نيکه ګڼل شوی د ی.(232)

د سروانړي قبيلې خلکو ته په هند وستان او پاکستان کې شېروانړي هم وايي. د سروانړيو د قبيلې ياد ونه او ذکر د هند د مغولي واکمنانو هر يوه جلال الد ين محمد اکبر (۹۲۳ .. ۱۰۱٤) هجري، نورالد ين جهـــانګير (۱۰۱٤ .. ۱۰۳۷) هجـــري و شاهجهان (۱۰۳۷ .. ۱۰٦۸) هجري د د ورې په مهمو تاريخي کتابو نو لکه تحفه اکبر شاهي يا تاريخ شير شاهي کې چې مؤلف يې پښتون عباس خان سر وانړی د ی او د مغولي واکمن جلال الد ن محمد اکبر په امر يې په ۹۹٤ هجري کال کښلی د ی، په تاريخ خانجهاني و مخزن افغاني کې چې مؤلف يې پښتون نعمت الله هروي نورزی د ی، په تاريخ د اود ي کې چــېـمـــؤ لف يې يو تن پښتون عبد الله د ی او هم د شاهجهان د د وري (۱۰۳۷ .. ۱۰٦۸) هجري په مهم تا ريخي کتاب تاريخ شاهي‌کـــې چې په تاريخ سلاطين افاغنه سره شهرت لري او د يوه تن پښتون تاريخپوه احمد ياد ګار له خوا چې د هنـــد د بنګـــال د وروستي پښتون واکمن د اود شاه کر لاڼي (۹۸۰ .. ۹۸۳) هجري په امر يې کښلی د ی راغلی د ی.

په هند وستان کې د پښتنو واکمنا نو يعنې لو د يانو او سو ريانو د واکمنۍ په وخت کې هم يو ډېر شمېرلـــوړ پوړي افسران ا، چا رواکي اوا مرا د سر وانړي په قبيلې پورې اړه د رلود ه چې په هغو کې د ملو خان سروانړي، فتح خان سر وانړي، د ريا خان سر وانړي، د اود خان سروانړي، سکند ر شاه سر وانړي او ابر اهيم سر وانړي نو مو نه د يا د ولو وړ د ي.(233)

تاريخ حيات افغا ني د سر وانړي قبيلې په اړوند د اسي کښلي د ي :

" ويل کيږي چې د شها ب الد ين غوري د واکمنۍ يا تر هغه لږ وروسته د سروانړي قبيلې د د راېڼ او چود هوان شا او خوا سېمې ونيولې او د د غه ځای ځمکې يې په خپله قبضه کې راو ستلې او د د غه قوم مشري د سرپيال کـــورنۍ په تېره بيا د شيخ مليح قتال کورنۍ ته ورکړل شوه. د راېڼ له ډېرې مود ې راهسې ړنګ پروت او هغه د رلبـــڼ چـــې اوس اباد د ی شيخ قتال سروانړي ود ان کړی د ی چې په شمالي د روازه کې يې تر اوسه پورې د نوموړي شيخ نښـــان موجود د ی. په پخوا وختونو کې د د راېڼ ښار اباد او ډېرې ښايسته او ښکلي ود انۍ يې لرلې چې اوس د روانو اوبو او شنو ونو نه پرته بله کو مه ښکلا نه د ه ورته پاتې. سروانړيو ډېره مود ه پر د غه ځای باند ې ولکه د رلود له، خو د هند د مغولي واکمن همايون د واکمنۍ په وخت کې له د غه ځايه ووتل او د د وی د وتلو لپاره د وه لاملونه موجـــود ول

232پښتني قبيلې، ۵۹ مخ، د د انش چاپ، پېښور

233تاريخ شاهي يا تاريخ سلا طين افا غنه، د احمد ياد ګار تاليف، رايل ايشياټيک سوسائټي اف بنګال، ۱۹۳۹ ميلاد ي کلکتـــه، د فهرســـت الرجـــال برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی د د وی د شمېر لږوالی او کمزوري، د ویم د د وی ماتې. لومړی علت یعنې د د وی د کمزوري علت د ا و چې د ستوریو د قبیلې او سروانیو تر مینځ د پښتني ننګ او غیرت په وجه لانجه را مینځ ته شوه چې په نتیجه کې په جګړې بد له شوه او په زاړه د راښ کې د د اوړو خواو و تر مینځ خونړۍ جګړه پېښه شوه چې له د واړو خواوو نه پکې ډېر کسان ووژل شول او کله چې د د واړو خواوو پاتي کسانو د غه حالت او مړي ولید ل و ډېر پښیمان او نوره یې جګـړه مناسبه ونه ګڼله او د یو او بل له وژلو نه یې لاس واخیست او هرې قبیلې خپل مړي چې په زرګونو تنه ول په کوچنیو کوچنیو قبرونو کې ښخ کړل او بېرته خپلو استوګنځایونو ته ستانه شول. د د غې جګړې نتیجه د ا شوه چې لـه هغـې ورځې نه د ستوریو او سروانیو شمېر ډېر لږ او تر هغې اند ازې پورې کمزوري شول چې د خپل هیڅ مخالف قوم او قبیلې سره یې سیالي نه شوه کولای. تر هغه ورسته د همایون پاچا د واکمنۍ په پیل کې کله چـې د میـاخیلو لوحـانې (لوانې) ښاخ او بختیارو په پاتې سروانیو یرغل وکړ، چې تر لږې مقابلې وروسته یو شمېر سروانې ووژل شـول او پاتې یې مغلوب او د د راښ له سېمې یې لاس لنډ شو او د غه سېمه د میاخیلو او بختیارو دقـبیلو لاسـتـه ورغلـه او سروانې چې ډېر لږ پاتي ول ځینې یې خواره او ځینې یې مالېر کوټلې ته چې اوس د هند د پنجاب په ایالت کې سرهند ته نږد ي مو قعیت لر ي ولاړل. " ([234])

تر هغه ځا یه چې ما د د ې مقالې لیکوال د سر وانیو په اړوند څېړ نه وکړه نو د وی د پښتونخوا ا یالـتـ پـه د بره اسما عیل خان، د کاکا صاحب د زیارت په سپین کا ښې کې او د خیر اباد د سیمې په امیرو او اټک کـې، د پاکسـتـان د پنجاب د واه د سېمې په چکاره نومې ځای کې، د ملتان په افغان کالوني نو مي ځای کې، ګو جر انواله، د جهیلم په افغـــان اباد اوسیالکوټ کې او د هند و ستان د هر یا نا د ایا لت په کر نال او د پنجاب د ایالت د مالیر کو ټله په سېمهکـې ا ســتو ګنه لري. ([235])

د هند مالېرکوټله په سیمه میشته سر وانې 92.1

د مالیر کو ټله سېمه د هند د پنجاب ایالت د سنګرور د ولسوالۍ یا ډیسټرکټ پورې یوه اړوند ه سېمه د ه چې د هند د خپلواکۍ ۱۹۴۷ عیسوي کاله پورې د سروانیو پښتنو یو ریاست ګڼل کید ه او سروانې پښتانه د د غې ســېمېـنــو ابان ول. که چیرې د مالېر کو ټلې د سر وانیو د نسب شجره وګورو نو د وی په اصل کې پښتانه بیتني د ي چـې لــو مړی په افغانستان کې او سید ل بیا له هغه ځایه د سلطان شهاب الد ین غوري د واکمنۍ په وخت کې یې د د راښ او چــو هوان سېمې چې اوس د پښتونخوا په د بره اسما عیل خان کې د ي په خپله ولکه کې را وستلې.

په د غه وخت کې د سروانیو یو مشهور تن چې شیخ صد رالد ین نو مېد او په صد ر جهان مشهوراو ډېر علبـد او له خد ایه یې وېره د رلود له په ۱۴۶۹ میلا د ي کال کې چې د ۷۸۶ هجري کال سره سمون خوري د خپل اصلي ټا ټو بي

234تا ریخ حیات افغاني، پښتو ژباړه، ۳۱۶ مخ، د انش، پېښور

235http://en.wikipedia.org/wiki/Sherwani_tribe

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رابړ نه د هند وستان خواته د سياحت لپاره رهي شو. کله چې د ما لېر سيمې ته ورسيد او د ســـتلج د ســيند ديـوې ويالې پر غاړه يې چې جهوم يې بولي او اثار يې اوس هم ليد ل کيږي يوه څپره ود انه او هلته د خد اى په عباد ت بـــو خت شو. په د غه وخت کې د هند پښتون واکمن سلطان بهلول لود ي لا واکمنۍ ته نه و رسيد لى.

يوه ورځ سلطان بهلول لود ي د سر هند د سيمې نه ډهلي ته روان و چې پر د غه عبا د تځي با ند ې وربرابـــر شو او د شيخ صد ر جهان سر وانې زهد او تقواى پرې ډېره اغېزه وکړه او په زړه کې يې وويل که چېرې زه د ډهلـــي او اګرې واکمني تر لا سه کړم نو خپله لور به د ه ته ور نکاح کړم. ډهلي ته د رسيد لو سره سم د سلطان بهلول لـــود ي ارمان پوره شو او د هند و ستان واکمني يې تر لا سه کړه. سلطان بهلول چې پر پښتو او پښتو نولۍ باند ې ټينګ ولاړ و پر خپلې پخو انۍ ژمنې يې وفا وکړه او خپله لور يې شيخ صد ر جهان ته ور په نکاح کړه او د هغه د ګوزارې لپـاره يې د ه ته ۱۲ ستر کلي او ٥٦ کو چنۍ سېمې ورکړې او هم يې د واد ه لپاره ټول سا مانونه اوشيان ورته ور وليږل. شيخ صد ر جهان ورو سته بيا يو کلى ود ان کړ او مالېر يې نوم پرې کېښود چې همد ااوس هم په مالېر کو ټله سره شـــهرت لري.

د اسې ويل کيږي چې نو موړي شيخ ورو سته بيا د کپور تله سېمې د رئيس بهرام له لور سره هم واد ه وکـــړ چې د بهلول لود ي له لور نه يې د حسن او د بهرام د لور نه يې د عيسى او موسى په نامه د وه زامن پيد ا شول.

شيخ صد ر جهان په ۱۵۱۵ عيسوي کال کې د ۷۱ کلو نو په عمر له د ې نړۍ نه ستر ګې پټې کړي او په مالېر کـــو ټله کې خاورو ته وسپارل شو چې زيارت يې اوس هم د خا صوا و عا مو زيا رتځى د ى. د شيخ صد ر جهان تر مړ يني ورو سته د د ه زوى حسن د خپل پلار په ځېر فقير انه ژوند تېراوه او د خپل پلار د مزار خد مت يې پر غاړه واخيست ا و عيسى او موسى د مالېر کو ټله د سيمې د رياست او نوابۍ چارې پر غاړه واخيستې. مو سى کوم او لاد نه د رلود او بې او لاد ه مړ شو. عيسى هم په ۱۵۳۸ عيسوي کال کې وفات شو، خو د هغه تر مړ يني وروسته د د ه يوا زينى زوى شاه محمد خان د ما لېر کو ټله د سيمې د نوابۍ چارې پر غا ړه واخيستلې. د شا ه محمد خان تر مړ يني ورو ســـتهپــه ۱۵٤۵ عيسوي کال کې د هغه مشر زوى معد ود خان چې په خواجه اسحق مشهور د مالېر کو ټله د سيمې نواب شو.

د خواجه معد ود خان تر مړينې وروسته په ۱۵٦٦ عيسوي کال کې د مالير کو ټله د رياســـت چـــارې د د ه زوى نواب فتح محمد خان ته په لاس ورغلې. د نواب فتح محمد خان تر مړينې وروسته په ٤.۱٦ ميلاد يکـــالکـــې د د ه زوى نواب محمد بازيد خان چې يو ډېر زړور سړى و د مالېر کوټله د سيمې نواب شو. محمد با زيد خان څلور زامن د رلود ل چې فيروز خان، اختيار خان، سرور خان او حسين خان نو مېد ل. د محمد با زيد خان تر مړينې وروسته د هغه مشـــر زوى نواب فيروز خان د د غې سيمې د نوابۍ پر ګد ۍ ډډه ولګوله. د نواب بازيد خان نه ورو سته نواب شير محمـــد خان نواب شو. د ه هم اووه زامن د رلود ل چې د هغه تر وفات ورو سته د د ه ر زوى نواب غلام حسين خان د نواب په تو ګه د ند ه تر سره کوله چې بيا تر هغه ورو سته نواب جمال خان نواب شو. تر نواب جما ل خان نه ورو سته په تـــر تيب سره يو په بل پسې د نوابۍ چارې نواب بهيکن خان، نواب بهاد ر خان، نواب عمر خان، نواب اسد الله خان، نـــواب

(c) ketabton.com: The Digital Library

وزير خان، نواب محبوب عليخان، نواب سکند ر علي خا ن، نواب غلام محمد خان اونواب ابر اهيم علي خان ـته وسپا رل شوې.

په او سني وخت د د غوسړ واني نو ابا نو د کو رنۍ نه يو هم نصرت اکرام خان د ی چې د پنجاب په کا بينه کې د سپورټ او بد ني و زنې وزير د ی. (236)

92.2 سر واڼي د قبيلې خيلونه

د د غې قبيلې ځيني ښنا خو نه ا و څا نگې په لا ند ې ډول د ي : سربيپال، سيني، بلي، جعفـري، ســوري، حســن خيل، هد يا يخل، سهيا، يو نس خيل، ايوب زي، د وي خيل، خضر خيل، زکوزي، يوسف خيل، متا خيل، پو پي زي، ناهر زي، اموټ، چنان زي، اجا خيل، هد و زي، مما خيل، بهد ين خيل، هوتي زي، هارون خيل، کز ولي، محمود زي، اميــک، اليک، احمد خيل گد ای، علي خيل، ظهر خيل، اغوک خيل، مموزي او نور. (237)

93 سربيپال

سربيپال له اره بيټني پښتانه اود سر واڼيو پښتنو يو ښاخ گڼل کيږي. د اسې ويل کيږي چې د سر واڼي قبيلې د سر بيپال د ښاخ نه شيخ صد رالد ين چې وروسته په صد ر جهان سره مشهور شو او يو عابد پر هيز گاره انسان و د خپل اصلي ټا ټو بي د راڼې نه چې د پښتونخوا په د ېره اسما عيل خان کې پروت د ی په ۱٤٦۹ ميلا د ي کال کــې چــې د ۷۸٦ هجري کال سره سمون خوري د هند وستان خواته د سياحت لپاره رهي شو.

کله چې د ما لېر سيمې ته ورسيد او د ستلج د سيند د يوې ويالې پر غاړه يې چې جهوم يې بولي او لشـار يــې اوس هم ليد ل کيږي يوه څپره ود انه او هلته د خد ای په عباد ت بو خت شو. په د غه وخت کې د هند پښـــتون واکمــن سلطان بهلول لود ي لا واکمنۍ ته نه و رسيد لی. يوه ورځ سلطان بهلول لود ي د سر هند د سيمې نه ډهلي تــــه روان و چې پر د غه عبا د تځي با ند ې وربرابر شو او د شيخ صد ر جهان سر واڼي زهد او تقواى پرې ډېره اغېزه وکړه او په زړه کې يې وويل که چېرې زه د ډهلي او اگرې واکمني تر لا سه کړم نو خپله لور به د ه ته ورپه نکاح کړم.

ډهلي ته د رسيد لو سره سم د سلطان بهلول لود ي ارمان پوره شو او د هند و ستان واکمني يې تر لا سه کــړه. سلطان بهلول چې پر ښتو او پښتو نولۍ باند ې ټينگ ولاړ و پر خپلې پخو انۍ ژمنې يې وفا وکړه او خپله لور يـــې شيخ صد ر جهان ته ور په نکاح کړه او د هغه د گوزارې لپاره يې د ه ته ۱۲ ستر کلي او ٥٦ کو چنۍ سېمې ورکړې او هم يې د واد ه لپاره ټول سا مانونه اوشيان ورته ور وليږل.

236ميزان، ٦٥ گڼه، ۲ـــ ميلاد ي، د مالېر کو ټله د سېمې افغا ني نوابان او د د وی ريا ست، د ډهلي چاپ، هند و ستان

237تاريخ حيات افغاني، ۳۱۷ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شيخ صد ر جهان ورو سته بيا يو کلی ود ان کړ او مالېر يې نوم پرې کېښود چې همد اوس هم په مالېر کو ټلــه سره شهرت لري. د اسي ويل کيږي چې نو موړي شيخ ورو سته بيا د کپور تله سېمې د رئيس بهرام له لور سره هـــم واد ه وکړ چې د بهلول لود ي له لور نه يې د حسن او د بهرام د لور نه يې د عيسی او موسی په نامه د وه زامـــن پيــد ا شول. شيخ صد ر جهان په ۱۵۱۵ عيسوي کال کې د ۷۱ کلو نو په عمر له د ې نړ ۍ نه ستر ګې پټې کړ ې او په مالېر کو ټله کې خاورو ته وسپارل شو چې زيارت يې اوس هم د خا صوا و عا مو زيا رتځی د ی. ([238])

د شيخ صد ر جهان تر مړ ينې ورو سته د د ه زوی حسن د خپل پلار په ځېر فقير انه ژوند تېراوه او د خپـــل پلار د مزار خد مت يې پر غاړه واخيست ا و عيسی او موسی د مالېر کو ټله د سيمې د رياست او نوابۍ چارې پر غاړه واخيستې. مو سی کوم او لاد نه د رلود او بې او لاد ه مړ شو. عيسی هم په ۱۵۳۸ عيسوي کال کې وفات شو، خو د هغه تر مړ ينې وروسته د د ه يوا زينی زوی شاه محمد خان د ما لېر کو ټله د سيمې د نوابۍ چارې پر غا ړه واخيستلې. د شا ه محمد خان تر مړ ينې ورو سته په ۱۵٤۵ عيسوي کال کې د هغه مشر زوی معد ود خان چې په خـــواجه اســحق مشـــهور د مالېر کو ټله د سيمې نواب شو.

د خواجه معد ود خان تر مړينې وروسته په ۱۵٦٦ عيسوي کال کې د ماليرکـــوټله د رياســـت چـــارې د د ه زوی نواب فتح محمد خان ته په لاس ورغلې. د نواب فتح محمد خان تر مړينې ورو سته په ٤.۱٦ ميلاد ي کال کـــې د د ه زوی نواب محمد بازيد خان چې يو ډېر زړور سړ ی و د مالېر کو ټله د سيمې نواب شو. محمد با زيد خـــان څلـــور زلمـــن د رلود ل چې فيروز خان، اختيار خان، سرور خان او حسين خان نو مېد ل. د محمد با زيد خان تر مړينې وروسته د هغه مشر زوی نواب فيروز خان د د غې سيمې د نوابۍ پر ګد ۍ ډډه ولګوله. د نواب بازيد خان نه ورو ستهنـــواب شـــير محمد خان نواب شو.

د ه هم اووه زامن د رلود ل چې د هغه تر وفات ورو سته د د ه ر زوی نواب غلام حسين خان د نواب په تو ګه د ند ه تر سره کوله چې بيا تر هغه ورو سته نواب جمال خان نواب شو. تر نواب جما ل خان نه ورو سته په تر تيب سره يو په بل پسې د نوابۍ چارې نواب بهيکن خان، نواب بهاد ر خان، نواب عمر خان، نواب اسد الله خان، نواب وزير خان، نواب محبوب عليخان، نواب سکند ر علي خا ن، نواب غلام محمد خان اونواب ابر اهيم علي خان.ته وسپا رل شوې. ([239])

په او سني وخت د د غوسې واني نو ابا نو د کو رنۍ نه يو هم نصرت اکرام خان د ی چې د پنجاب په کا بينه کې د سپورټ او بد ني و زنې وزير د ی.

لنډه د ا چې د سر واڼيو پښتنو د سر بيپال ښاخ اوس هم هند د پنجاب ايالت د ما لير کو ټله په سېمه کې استوګنه لري. زه د د ې مقا لې ليکوال د غې سيمې ته د وه ځلې تللی و م. يو ځلې د ۱۹۷۵ ميلاد ي کال د لوی اختر په و ر ځو کې کله چې هغه مهال مې په پنجاب پو هنتون کې چې د چند يګرهه په ښار کې پروت د ی خپلې زد ه کړې کولې او د مـــالېر

238تا ريخ حيات افغا ني، د پېښور چاپ، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲. مخونه

239ميزان، د ۲ــ ميلاد ي کال د نوامبر ۳.، د ډهلي چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کو ټله د نوابانو د کورنۍ سره مې د د وی په محل کې چې په شیش محل سره مشهور و لید ل او د نـــواب کـــورنۍ میلمستیا راکړه. د ویم ځل د ۲... میلاد ي کال د د سمبر په میا شت کې کله چې ماد خپلې کو رنۍ سره د هند وستان په پلا زمینې ډهلي کې د مها جرت شپې او ورځې تېر ولې نو په یو ه علمي سیمینار کې د ګډون له پاره د پنجاب د پټیالې ښار پنجابي پو هنتون ته تللی وم نو د پنجابي پو هنتون له خوا د مالېر کو ټلې د تللو زمېنه بر ابره او هلته مو یـــوه ورځ تېره کړه او په هغه وخت کې مو د سروانیو د قبیلې د سرپیال ښاخ د نوابانو د کورنۍ د یوتن سره چې نصرت لکـــرام خان نومېد او د پنجاب په کابینه کې د سپورت وزیر و ولید ل. ([240])

94 سړبني

د غه قبایل د خپل ستر نیکه سړبن په نامه په سړبني یا سړبنیو پښتنو سره شهرت لري. سړبن په پښتنو کـــې خورا مشهور نیکه تېر شوی د ی او له پخوا زمانو نه مؤرخانو د د ه نوم او حال لیکلی د ې. په پښتني عنعنه کې هم د ا سړی خورا لوی پښتون او مشهور نیکه ګڼل کیږي. د د ې عنعنې تصد یق په پخوانیو مؤرخینو کې ابو الفضل علامي (۱...٦ هجري) د مغولي واکمن اکبر د د ربار مؤرخ په خپل تاریخي اثر ائین اکبري کې په د ې ډول کـــړی د ی چـــې " پـــه پښتنو کې د رې ورونه بېټنی، سړبن او غرغښت ډېر مشهور نیکو نه د ي." ([241])

د روایتونو له مخې سړبن د قیس عبد الرشید زوی او د غرغښت او شیخ بیټني ورور د ی. ویل کیږي چـــې د سړبن نوم په اصل کې ابراهیم و، خو په سړبن مشهور شو. د د ې وجه د ا وه چې د د ه اولاد نه و او په د ې خبره به تل غمجن او پرېشانه و، نو ځکه بېټ نیکه د ه ته خپل زوی اسماعیل ورکړ. ([242])

سلیمان ماکو په خپل مشهور اثر تذکرت الاولیاء کې چې له (۲۱۲ هجري) وروسته لیکل شوی د ی د شیخ بیټني او د د ه د ورور سړبن ذکر د اسې کوي چې "نقل هسې کاند ي یارانو چې په روزګار د شیخ بیټني د د ه ورور چې سړبن نومېد ه او پر شیخ بیټني هم خورا ګران و، سړبن نه د رلود ل زامن او هر کله به یې ویل خپل ورور ته. بیټني خپـــل زوی اسماعیل ورکا او لوی سو د سړبن پر کاله. خد ای مهربان د اسماعیل په برکت سړبن ته نصیب کړل د ومره زامن چې اوس سو ګڼون د هغو..." ([243])

ویل کیږي چې د اسماعیل اولاد ه هم په سړ بنو ورګډیږي او ذکر یې په "مرات الافاغنه" کې د سړبني اولیـــا وو په لړ کې مو جود د ی.([244])

240د مقالې د لیکوال شخصي یاد ښتو نه

241ائین اکبري، لومړی ټوک، ۱۹۱ مخ

242پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۲٦٦ مخ

243عبد الحی حبیبي، د پښتو اد بیا تو تاریخ، د وهم ټوک، ٦۲ مخ، کابل ۱۳٤۲ کال

244پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۲٦٦ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړ بن د وه زامن د رلود ل چې د یوه نوم شر خبون یا ښر خبون (شرف الد ین) او د بل نوم خرښبون (خیر الد ین) و. د ښرخبون (شرف الد ین) د ژوند د حالاتو کومه پته نشته، خو د خرښبون (خیر الد ین) څه لږ شان حال په پټه خزانه کې مو جود د ی. د پټې خزانې مطابق شیخ خر ښبون په ٤١١ هجري کال کې وفات شوی د ی. ([245])

خرښبون هم د خپل تره (اکا) شیخ بیټني په څېر یو نېک او خد ای لمانځونکی انسان او د پاک خد ای په عباد ت به لګیاو. ویل کیږي چې د ی د کسي په غره کې او سېد ه. د رو ایتو نو له مخې د شیخ خر ښبون د ژوند انه په زما نــــه کې د هغه پلار او تره (ا کا) یعنې (سړبن او بیټ نېکه) لا ژوند ي وو او د وی ټول سره په یو ځای کې اوسېد ل، خو څه مود ه وروسته خر ښبون د خپل پلار او اکا په اجازت د خپلو اولاد ونو سره د کسي د غره نه د غوړې مرغې په لور په کډه لاړ او هورې مېشته شو.([246])

لنډه د ا چې د سړبن اولاد ه چې په سړ بنیو سره مشهوره د ه په لا ند نیو قبا یلو وېشلې شوې د ه :

ابد الیان، ترین، شیرانې، بابړ، هریپال، جلوانې، غرشین، میانه، بړیڅ، پوپلزي، بارکزي، اڅکــزي، اســحاقزي، موسی زي، نورزي، الیزي، اد وزي، خاکوانې، ماکو، یو سفزي، مند ړ، ترکلانې یا ترکانې، ګګیانې، مو مند، د اود زي، غوریا خیل، څمکني، زیړاني، محمد زي، ملا ګوري، خیشکي، کتاني، مهمنزي، کاسیان، شینواري، ستوریاني، سرکــانې او نور...

95 سلطان خېل (غلځي)

د سلطان خېلو په نامه د غه قبېله غلځي پښتانه او د سلیمان خېلو د قبیلې پــــلــوی تــبرپــوری اړمــلــري. د افغانستان نامتو محقق ښاغلی محمد ولي ځلمی په خپل اثر د غزني تاریخي جغر افیې کې د سلطان خېلــو دقــبیلې پــه اړوند د اسې لیکي :

سلطان خیل غلجي پښتانه او د سلیمان خېلو په قبیلې پورې یوه اړوند ه قبیله د ه چې د غزني ولایت د ســلطان خېلو په علاقد ارۍ کې استوګنه لري، نو ځکه د غه علاقد اري د سلطان خېلو قبیلې د استو ګنې له کبله په همد ې نامه نو مول شوې د ه. د سلطان خېلو د قبیلې زیاتره برخه کوچیان او لږ شمېر یې مېشته خلک د ي. د سلطان خېلــو دقــبیلې زیاتره برخه خلک ژمی په نورو ولایتو نو کې تېروي. د وی ډېر زړر، توریالي او په خپلو د ود ونو او رواجونــــو ټېنګ د ي." ([247])

245پټه خزانه، د محمد هوتک بن د اؤد تالیف، ٢٢مخ، ١٣٣٩ هري، کابل

246غوړه مرغې د کلات په سهیلي برخه کې د سره غره له جنوبي اړخه پیلیږي او د لوید بز خوا ته تر ارغستانه بیا د کوړک تر غره پورې د کاکړستان او کسي او سلیمان غره پورې سېمه د ه.(لیکوال)

247محمد ولي ځلمی، د غزني تاریخي جغر افیا، ١٦٨-١٦٩ او ١٧. مخونه، د کابل چاپ، ١٣٦٢ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سلطان خېلو د قبیلې د سیمې شمال ته د پکتیکا ولایت د ډېله او د غزني ولایت د اب بند ولسوالی، جنوب تـــه یې د پکتیا ولایت د زرمت ولسوالي چې پښتنا نه یې زرمله هم بو لي، ختېز ته یې کټواز او او منه او لو ید ېز ته یـــې د مقر ولاړې او به مو قعیت لري.

د سلطانخېلو د علاقد ارئ اب او هوا په اوړي کې معتد له او په ژمي کې یخه د ه، واوره پکې اوري. په پسرلي او مني کې یې هوا معتد له او په د وبي کې وچه وي. اوبه یې د کارېزونو، چینو او رود ونو نه برابرېږي چې د څښلووړ د ي. د د ې سره سره چې د غه سېمه پرېما نه او به نه لري، خو بیا هم غنم، او ربشي، جوار، مشنګ او مئ په پوره لنـــد ازه پکې کرل کیږي.

همد اراز په اومنه، ډېله او خوشامند کې هم ډېر شمېر سلطان خېل کو چیان استوګنه لري.(248)

96 سلطان خېل (نیازي)

د سلطان خېلو په نامه د ویمه قبېله په اصل کې د نیازیو د قبیلې د سر هنګ او لاد ه د ه. تاریخ حیات افغـــاني او پښتنا نه د تاریخ په رڼا کې مشهور تاریخي کتا بو نو هم په اتفاق سره وایي چې د سلطا ن خېلو قبېله د سر هنـــګ اولاد ه ګڼل کیږي چې په پیل کې د خپلې قبیلې د نورو خلکو سره د میا نوالي په سېمه کې مېشته وو، خو ډېر کلو نه د مخه په هغه ځای کې د کو رنیو شخړو په وجه د خټکو غره ته نږد ي مېشته شول او د عیسی خېلو په سلا او مشوره یې شـــاړې ځمکې ابا د ې کړې. (249)

د سلطان خېلو د قبیلې مشهورې څانګې د اد ي:

زنګي خېل، شهابي خېل، باجو خېل، جلو خېل، خد ر خېل، سامي خېل، نظم خېل، نظر خېل، سنجر خېـــل، د اود خېل، هند ال خېل، مید اد خېل، پهاړ خېل، شېر خېل، ګد اخېل اواغزر خېل.(250)

97 سلېمان خېل

زموږ پښت پوهان او توکم پېژند ونکي سلیمانخیل د غلجیو د قبیلي د ټولنېز ګروپ نه یوه مهمه قبیله ګڼـــي. د غلجیو په ټولنېز ګروپ کې د نورو قبیلو په پرتله د سلیمانخیلو قبیله د شمېرا و وګړو له مخې هم یوه لویه قبیله ګڼله شوې د ه چې د ټولو وګړو شمېر یې ۱۳ــــ تنه بنود ل شوی د ي. د سلیمان خیلو عنعنوي ټاټـــوبی د پکتیکـــا اوســـنی

248پښتنې قبیلې، ۱۷. مخ، د پېښور چاپ

249پښتانه د تار یخ په رڼا کې ۱۳۵۵مخ او تاریخ حیات افغاني ٦۳۵ مخ د پېښور چاپ

250پښتنې قبیلې، ۱۷۱مخ، د نسب ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولایت د ی او زیاتره سلیمان خیل د د غه ولایت د کټواز، وازي خوا، میټاخان او د او منې په ولسـوالیوکـې لسـتوګنه لري۔

د سلیمانخیلو د قبیلې یو شمېر خلک د پکتیا ولایت په مرکز ګرد ېز او د زرمت او ځمکنیو په ولسوالیو کې هم استوګنه لري او د اسي ویل کیږي چې د زرمت ولسوالۍ تقر یبانېمه برخه په تېره بیا سهیلي برخه یې د سلیمان خېلو نه ډکه د ه ([251]) د سلیمانخیلو یو شمېر ښا خونو او خیلو نو د خپل اصلي ټا ټوبي نه مهاجرت کړی او د ننګر هار ولایت د سره رود، حصارک او چپرهار په ولسوالیو او همد اراز د لغمان په ولایت کې مېشته د ي چې په نو موړو ولایتونـو کې د غه ښاخونه او خېلو نه د جبار خیلو، معروف خیلو، ستاني زیو، د ولتزیو، احمد زیو او بابکر خیلو پهـنـامهـیـاد ېږي ([252])۔ همد اراز د لوګر، غزني، مید ان اوورد ګو، بغلان، کند ز او کابل کې هم ډېر شمېر سلیما نخیل استوګنه لري۔ په للند ر، تیزین، جګد لک، ګند مک، الېشنګ، د لوګر په التمور، سپیګه، سرخاب اوازره کې هم سـلیمانخېل اسـتوګنه لري۔

د کند هار ولایت په مرکز د کند هار په ښار کې هم یو شمېرسلیمان خیل غلجي مېشته د ي. په تېره بیـا د د وی یو ه پښنه چې د ینار خېل نو میږي اوپه خپلو نومونو د کند هار د ښار په منځ کي کوڅې لري چې شـمیرئـېهـم ۲۰۰۰ کسانو ته رسیږي . د کند هار د سلیمانخیلو کې یو هم ملي پانګوال تیمورشاه خان احمد زی وچې په لومړي ځل یې پـه افغانستان کې د کاغذ جوړولو فابریکه جوړه کړه۔ د اسي هم ویل کیږي چې د کند هار سلیمان خیل په اصل کې له کټوازه راغلي او د لته یې اوس شپږم نسل ژوند کوي۔ د کند هار د ینارخیل پښتانه اوس هم په کند هار کي د ځانګړي شـهرت څښتنان د ي او د خلکو تر مینځ له عقید وي پلوه د ځانګړي د رناوي نه بر خمن د ي۔ اوس هم د کند هار خلـک خپـل ماشومان د خورد و اوا ود و لپاره د ینارخیلو ته بیایې، په تېره بیا هغه ماشومان چې ژبې یې بند یږي او د خبرو کولو ستونزې لري د د ینارخیلو په خورد و یې ژبې پرانېستل کیږي۔ ([253])

پر افغانستان برسېره ډېر شمېر سلیمانخیل په پښتونخوا او هم د پاکستان د کراچۍ په ښار کې استوګنه لري۔

یو شمېر سلیمانخیل د هند وستان په ختېز بنګال په تېره بیا کلکته (کولکته)، بمبئي (مومبای)،د اسامپـه لیـالت چې سلیمانخیل یې اشام بولي، بیهار او اوړیسا کې استوګنه لري اوخپلې سود اګرېزي چارې او معاملې پر مخ بیایي۔([254])

باید یاد ونه وکړو چې ستر بنګالي شاعر او لیکوال او پهاد بیاتو کې د نوبل د جایزې ګټونکي رابینـد رلنـات ټیګور (۱۸۶۱ .. ۱۹٤۱ زېږد ېز) چې د کابلي والا کو مه کېسه لیکلې د ه او بیا په ۱۹۵۶ کال ترې یو فلم هم جوړ شوی د ی د یو تن پښتون رحمت خان کېسه د ه چې په اصل کې سلیمان خېل پښتون و۔ همد اراز د یوه بل پښتون سلیمانخېل جانباز

251تواریخ خورشید جهان، ۲۱۹-۲۲۔ مخونه

252معلومات مختصر د رباره اقوام وقبائل ولایات سر حد ي کشور-۷٤ مخ

253د ښنوا د ویبپاڼې د مشر او چلوونکي ښاغلي خالد هاد ي حید ري هغه معلومات چې د سلیمانخېلو د قبیلې په اړوندیـې زمـاپه واک کـې راکړل

254د سلیمان خېلو د قبیلې په اړوند زما شخصي یاد د ښتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د هغه د میرمنې شوسمیتا بینرجي نه هم هند یا نو په ۲ـ۳ کال کې یو فلم جوړ کړی د ی. ([255])

د سلیمانخیلو د قبیلې ختېز ته د خروټو قبیله، جنوب ته یې د ډیورنډ کر ښه، لوېد ېز ته یې تره کي او شـمال خواته یې اند ړ موقعیت لري.

97.1 سلیمانخیلو د قبیلې ښاخونه او خیلونه

د سلیمانخیلو قبیله ډېرو څانګو، ښاخونو او خیلونو ویشلې شوې د ه چې د ځینو نومونه یې د ا د ي:

احمد زي، صالح خېل، منزي، د ینارخېل، شاه توري، علي خېل، نظام خېل، شاه خېل، قلند ر خېل، عیسی خېـل، معروف خېل، بابکر خېل، جبارخېل، ستا نیزي، ستانکزي، موسی خېل، ټغر، کړوخېل، یحیي خېـل،بـادیـن خېـل، اسماعیل زي، عبد الرحیم خېل، ډاسو، ګل خېل، منه خېل، سلطان خېل، نسو خېل، سر خان خېـل، ممـوزي، منـد وزي، خواجه خېل، نسو خېل، سد و خېل، د ولتزي، غني خېل، ګلد اد خېل، ساغري، روکي، لنډیزي، اد ین خېل، جلال زي، کلا خېل، محمود خېل، مشن خېل، پایند ه خېل، ممارخېل، اتمانخېل، شېرپای، امېرخېل، متا خېل، غیبو خېل، ناخېـل، فتـح خېل، جاني خېل، حسن خېل، شبکي خېل، پیارو خېل، قطب خېل، مغل خېل او نور... ([256])

یو شمېر سلیمانخېل کوچپاني ژوند لري چې د ژمي په مو سم کې د وزیر ستان شنو او نسبتا تود و سېمو تــه ځي او په د وبي کې د واړې خوا په شا او خواکې کیږد ۍ وهي.

97.2 د سلیمان خېلو د کرنې ځمکې

سلیمانخېل زیاتره د کرنې او مالد ارۍ په چارو بو خت د ي. په کو مه سېمه کې چې د وی استوګنهلــري هغــه ځمکه ډېره اواره او د اوبو ستو نزې یې ډېرې د ي، له همد ې کبله ډېر خلک یې له کارېزونو نه ګټه اخلي. د تېرو څو لسېزو راهېسې د واټر پمپو نورواج هم پکې شته او خلک د همد ې واټر پمپونو په وسیله خپلې ځمکې خړوبــوي. د د وی د سیمې زیاتره ځمکې یو فصل حاصل ورکوي.اقلیم یې په ژمي کې سوړ او په د وبي کې تود د ی.پــه شـرنې او ځینو نورو بر خو کې خلک انګور، زرد الو، مڼې، هند وانې او خټکي کري. که چېرې د ولت وغــواړي چــې د د وی ځمکې د اوبو له پلوه خړوبې شي نو د اوبو د بند ونو د جوړولو امکانات پکې شته. ([257])

255د مقالې د لیکوال شخصي یا د ښتونه

256پښتني قبیلې، د پېښور چاپ، ۱۷٤ مخ

257نوموړی اثر، ۱۷۳ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

97.3 خوراک يې

سليمان خېل په خوړو کې د غنمو له ډوډۍ نه ډېره ګټه اخلي. د دې کبله چې د وی په مالد ارۍ هم بو خت د ي نو د کرو تو، شېد و، مستو، کو چو او هګيو نه هم استفاد ه کوي. د ژمي په مو سم کې د و چو ميوو استعمال هم پکې رواج لري، خو د وريجو استعمال پکې لږ د ی.

97.4 جامې يې

د سليما نخېلو د قبيلې خلک خورا غټې لو نګۍ په سروي چې زياتره ژيړ بخون رنګو نه لري. د وی پر خپلو اوږو ځاد رو نه هم اچوي چې په خپله لهجه کې تازر بولي.

د ښځو جا مې يې په عمو مي تو ګه سرې او شنې د ي. په پېغلو نجونو او ځولنو ښځوکې يې د ګنډونواستعمالول هم شته. د وی په جامو کې ډېرې مرۍ هم استعمالوي چې د کميسو نولستونې په زرتارو، ليسو او چر مو باند ې ښکلي کوي. د د وی پر تو ګونه ۱٤ يا ۱٥ ګزو ته رسيږي. ښځې يې په عمو مي ډول پڼې په پښو کوي چې د وی يې په خپله لهجه کې کپۍ بولي.([258])

سليمانخيل په پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلک د ي. د وی ميلمه پا لو نکي او د علم او پو هې سره مينه لري. د وی د يني عالمانو او پيرانو ته ډېر د رناوی لري. د افغان – انګرېز په د ري ګو نو جګړو کې د انګريزي ښکيلاکګرو سره جنګيد لي او هم يې د روسي ير غلګرو په ګونډو کو لو کې يې خپل هيواد نی رسالت سرته رسولی د ی.

97.5 ځيني مشهورې ځيرې

د نورو پښتني قبيلو په څېر د سليمان خېلو قبيلې هم په خپلې غيږ کې ليکوالان، شاعران او افسران رو زلي د ي چې د ځينو نو مو نه يې په لاند ې ډول د ي ([259]):

1. د پښتو ژبې نا متو شاعر او ليکوال ښاغلی سليمان لايق
2. د اعليحضرت محمد ظاهر شاه په واکمنۍ کې د ژاند ارم او پوليسو قوماند ان ښاغلی اروابناد جنرال عبد الحکيم خان کټوازی چې يو ملي شخصيت و او بياورو سته په پېښور کې شهيد کړل شو
3. ليکوال او مترجم ښاغلی نظام الد ين سليمانخيل چې د محمد هوتک پټه خزانه يې له پښتو نه جرمني ژبې ته ژباړلې د ه

258د ښاغلي محقق نظا م الد ين سليمانخيل ياد د ښتونه چې زما په واک ې يې راکړي ول

259د سليمان خېلو د قبيلې په اړوند زما شخصي ياد ښتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. د محمد ظاهر شاه د واکمنۍ په وخت کې د ننګرهار والي ښاغلی محمد ګل سلیمانخېل
5. متقاعد جنرال ښاغلی حی ګل سلیمانخیل
6. د پکتیکا پخوانی والي ښاغلی محمد اکرم خپلواک
7. په ولسي جرګه کې د پکتیکا ولایت د خلکو استازی ښاغلی نادرخان کټوازی
8. د پښتو ژبې شاعر او لیکوال ښاغلی خیال محمد کټوازی

98 سنټیا

سنټیا له اره غرغښتي پښتانه دي او د پښتنو کاکړو یو مشهور ښاخ ګڼل کیږي. د تاریخي روایتونو پر بنسټ د وی د سنټ نېکه اولاده دي.

د سهیلي پښتونخوا نامتو مؤرخ او فولکلوریسټ پروفیسور ولي محمد خان سیال کاکړ په خپل مشهور اثر پښتو او پښتانه په سهیلي پښتانه کې د سنټیا کاکړو په اړوند داسې کښلي دي :

" په کاکړو کې د شمېر له پلوه ترسنځر خېلو وروسته د سنټیاکاکړانو شمېر زیات دی. د وی د سهیلي پښتونخوا په هندوباغ، کان مهتر زي، کچلاغ، هنه، سره غوړګۍ، سره خوله، نو حصار، غبرګ، غوڅکي، خانوزي، بلوزي، رود ملازي، مستنګ او په ځینو نورو ځایو نو کې مېشته دي."([260])

سنټیا کاکړ په لاند نیو خیلونو او ښاخونو باندې وېشل شوي دي :

پانیزي، مهترزي، بازیان، سارینګ زي، شهزي، ملازي او عیسی خېل.

سنټیا کاکړ زیاتره د کرکیلې په چار وبوخت دي. یو شمېر یې د سوداګرۍ چارې هم سر ته رسوي. د سنټیا کاکړو د ودو او دستور د کاکړو نورو خیلو نو او ښاخو نو ته ورته دی. د وی زړور، جنګیالي او په پښتنې ننګ ولاړ خلک دي.

د تاریخ په اوږد و کې سنټیا کاکړانو توري وهلي او تاریخي شخصیتونه او رجال یې پیدا کړي دي.

هیبت خان کاکړ چې د خانجهان لودي له خوا د هندوستان د پنجاب د سامانا د سیمې حاکم و هم د سنټیا کاکړو نه و.([261]) باید وویل شي چې په سهیلي پښتونخوا برسېره ډېر شمېر سنټیا کاکړ په هندوستان کې هم استوګنه لري. سامانا

260پروفیسور ولي محمد خان سیال کاکړ، پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کې، ٦٥ مخ، کوئټه، ۱۹۷٦ کال چاپ

261پښتني قبیلې، ۱۷۵- ۱۷٦ مخونه، د پېښور د دانش چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس هم د هند د پنجاب ايالت د پټيالې د ولسوالۍ يو ښار ګوټی ګڼل کيږي. ([262])

99 سنځر خېل

زموږ پښت پو هان او تو کم پېژند ونکي سنځرخېل له اره د کاکړو يوه پښه بولي چې د غر غښتو پښتنو پــــه ټولنيز ګروپ پورې اړه لري. د روايتونو له مخې سنځر نېکه يو تورزن مشر او منلی روحاني شخصــــيت و چـــې د مغولو پر خلاف يې اوږد ې مبارزې کړي د ي او ويل کيږي چې د د ه مزار په کو سه کې د ی او ډېر شمېر خلک د د ه زيارت او مزار ته ورځي.کوسه د سهيلي پښتونخواد کاکړ ستان د سيمې په ژوب کې مو قعيت لري. ([263])

د سهيلي پښتونخوا نامتو مؤرخ او فولکلوريسټ ښاغلی ولي محمد خان سيال کاکړ په خپل اثر "پښتو او پښتانه په سهيلي پښتونخوا کې" د سنځر خېلو کاکړو په اړوند د اسې ليکلي د ي :

" د کاکړو د قبيلې نوابي او سرد اري له پخوا زمانو نه د سنځر خېلو په لاس کې د ه او د وی د شمېر له پلوه د کاکړو تر بل هر ټبره زيات د ي." ([264])

سنځر خېل په لاند نيو ښاخونو او څانګو ويشل شوي د ي:

علي زي، عبد الله زي، کب زي، برن خېل، سنخېل، اتمانخېل، هرمزي، تيمني، عرب خېل، پنېزون، نيســي مکــد يزي او د ومړان. ([265])

سنځر خيل تورزن، ميلمه پالونکي، په علم او پو هې باند ې مين او په پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلک د ي. د وی په هروخت کې د ظلم او تيري او بهر نيو ير غلګرو او بلو سګرو په وړاند ي جنګيد لي د ي په تېره بياد مغولو او انګرېزانوپرخلاف د د وی مبارزې د پښتنو د تاريخ زرين با بو نه جوړوي چې موږ پښتا نه پرې وياړو.

100 سوري

سوريان يا زوريان د پښتنو يوه لر غو نې قبيله د ه چې د اوسيد و اصلي ځای يې د غور تاريخي سېمه د ه چې په مرکزي افغانستان کې پر ته د ه. د غه قبيله په اصل کې د لود يو پښتنو يوه پښه د ه او د پښتنو د نسبپــه عنعنــوي شجرو کې کښل شوي د ي چې د لود ي زوی سيانې د وه زامن د رلود ل چې يو يې اسماعيل او بل يې پړانګی نومېد ل

262http://en.wikipedia.org/wiki/Samana

263پښتني قبيلې، ۱۷٦ مخ، د پېښور چاپ

264پروفيسر ولي محمد خان سيال کاکړ، پښتو او پښتانه په سهيلي پښتونخوا کې، ٦٥ مخ

265پښتني قبيلې، ۱۷٦ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د اسماعیل له د ریو زامنو نه یې مشر سور نومېده چې د ده نسل د سور، سوري او یا زوري په نامه یادېږي. (266)

د غه خلک په پیل کې د مرکزي افغانستان د غور په غرونو کې اوسېدل، خو وروسته د شمېر ډېروالي او باهم جګړو او ځینو نورو عواملو د بېته اړایستل چې یو شمېر خلک یې له د غې سیمې نه په لېږد پېل وکړي. ځینې یې د هرېرود په واد یو کې مېشته شول، ځینې یې غزني ته ولېږد یدل او ځینې یې هم د سلیمان د غره ختیز د د لمانپه سیمه کې مېشته شول. همد ا اوس هم د د امان په سیمه کې سوري پښتانه استوګنه لري. د د غې قبیلې خلک په غور، باد غیس او هرات کې د زوریانو په نامه سره مشهور د ي چې اوس هم ډېر شمېر زوریان یا سوریان په د غو ولایتونو کې مېشته د ي. ځیني یې هند وستان ته ولېږد یدل. د سوري واکمنانو لړۍ چې له اره له غوره پیل شوې د هېه هند وستان کې یې یوه ستره واکمني رامینځ ته کړه چې سوري شېرشاه یې بنسټ ایښود ونکی ګڼل کیږي.

د افغانستان نومیالی مؤرخ او مشهور لیکوال لوی استاد اروابناد علامه عبد الحی حبیبي د "پښتواد بیاتو تاریخ" په نامه اثر کې د سوري پښتنو په اړوند د اسې کښلي د ي :

"سوري یا زوري د پښتنو شاهانو یوه لر غونې کورنۍ د ه چې له د وی نه د پښتو ژبې د اسلامي د ورې ډېر اثار موږ ته راپا تې د ي او د غه سوریان د پښتنو په تاریخ کې ډېر اهمیت لري. سوري د غور یوه مشهوره قبیله د ه چې اوس هم شته او زوري یې بولي اود ا نوم خورا زوړ او لر غونی د ی او عربو تاریخ او جغرافیا لیکونکو هم سور د زور یا زوري په بڼه راوړی د ی. " (267)

په اسلامي د وره کې لو مړنی مؤرخ چې د سوریا زور د نامه یاد ونه یې کړې د ه احمد بن یحیی مشهورپه البلا ذري د ی چې د ۲۵۵ هجري کلو نو په شا او خواکې او سېد ه. وروسته نورو مؤر خینو لکه احمد بن سهل بلخي (مړ ۳۲۲ هجري) په خپل اثر کتاب الاشکال یا صورالاقالیم کې چې په ۳۰۹ هجري کې یې کښلی د ی، اصطخري په ۳٤۰ هجري کې په خپل کتاب المسالک والممالک کې او یاقوت په معجم البلد ان کې د سور او زور یا د ونه کړې د ه. (268)

د اسلام د مخه هم سوریان د غور واکمنا ن تېر شوي د ي چې د د وی یوه کورنۍ د شنسبیانو په نامه یا د ېد له، ځکه چې د شنسبیانو د شاهي کورنۍ لوی نیکه شنسب نومېد چې د خرنک زوی و.

پرد ې سر بېره د اسلام په پیل کې د سوري کورنۍ یو بل واکمن ماهوي سوري نو مېد چې په مرو کې واکمن واو د ساساني امپراتورۍ وروستنی واکمن د ریم یزد ګرد یې چې عربان یې یزد جرد بولي ووژاه.

د مخه مو یاد ونه وکړه چې په غور کې د سوریا نو د شنسب کهول د اسلام په پیل کې د غور په غر ونوکې واکمني کوله چې په د غو واکمنانو کې یو هم امیر پولاد و چې د ابو مسلم معاصر او د هغه ملګری پا تې شوی د ی چې

266تاریخ حیات افغاني، ۴۰۳ مخ، د پېښور چاپ

267عبد الحی حبیبي، د پښتو اد بیا تو تاریخ، لومړی او د ویم ټوک، ٤۳۲مخ، د د انش خپرند ویه ټولنه، ۲ـ٥ کال، پېښور

268نو موړی اثر، ٤۳۳ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشهور مؤرخ منهاج السراج جوزجاني هم د منتخب تاريخ نا صري په حواله کښلي د ي چې امير پولاد د لبو مسلم ۱۳۹ هجري معاصر و. د امير پولاد زوی امير کروړ نومېد چې د جهان پهلوان په نامه ياد ېد ه چې د تاريخ سوري ليکوال محمد بن علي البستي هم د د ه ستاينه کړې د ه او ليکي چې امير کروړ جهان پهلوان ډېر زړور، اد يب او د قلم او تورې څښتن و.

که څه هم تاريخ سوري اوس نشته، خو د پټې خزانې مؤلف محمد هوتک د شيخ کته متي زی غورياخېل د "لرغوني پښتانه" په حواله د امېر کروړ سوري په اړوند د اسې ليکلي د ي :

"امير کروړ د امير پولاد سوري زوی و چې په ۱۳۹ هجري کال د غور په مند ېش کې امير شو او جهان پهلوان يې باله او د غور کلا ګاني او د بالشتان، خيسار او تمران ماڼۍ او بر کو شک يې ونېول او د رسالت له کهوله يې په خلافت کې ډېر کومکو نه وکړل. امير کروړ ډېر غښتلی پهلوان او په يوه تن له سلو جنګياليو سره جنګېد ه، نو ځکه يې کروړ باله چې معنی يې د ه کلک او سخت. امير کروړ په ۱۵٤ هجري کال د پو شنج په جګړو کې ووژل شو. "

د لته به بېځايه نه وي چې د امير کروړ جهان پهلوان د هغې وياړنې لومړني بيتونه رانقل کړو چې د خپلو سوبو په اړوند يې ويلې د ه ([269]) :

زه يم زمری پر د ې نړۍ له ما اتل نسته

په هند وسند وپر تخار او پر کابل نسته

بل په زابل نسته، له ما اتل نسته

100.1 د غور د شاهي کورنۍ نو ميالي

د غور په سوري واکمنانو کې د الاند يني کسان ډېر مشهور واکمنان او نو ميالي تېر شوي د ي ([270]):

1. شنسب د خرنک زوی د ٤. او ۸. هجري په شا اوخواکې
2. امير پولاد د شنسب زوی د ۱۳. هجري په شاوخواکې
3. امير کروړ جهان پهلوان د امېر پولاد زوی ۱۳۹-۱۵٤هجري
4. امير ناصر د اميرکروړ زوی د ۱٦. هجري په شااو خواکې
5. امير بنجي د نهاران زوی د ۱۷. هجري په شااوخواکې
6. امير سوري د ۲۵۳ هجري په شااوخواکې

269محمد هوتک، پټه خزانه، ۳٤ مخ، د ۱۳۳۹ کال چاپ کابل

270عبد الحی حبيبي، تاريخ مختصر افغانستان از ما نه های قد يم تا استقلال، ۱٦۵-۱٦ مخونه، کابل ۱۳٦۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. امیر محمد سوري د ٤۰٥ هجري کال په شا او خواکې
8. امیر بو علي د محمد سوري زوی د ٤۲٥ هجري ه شا اوخواکې
9. عباس د شیش زوی او د بو علي وراره د ٤٥۰ هجري په حد ود و کې
10. امیر محمد د عباس زوی د ٤٥۰ هجري په شا او خواکې
11. قطب الد ین حسن د محمد زوی د ٤٦۰ هجري په شااوخواکې
12. ملک الجبال عزالد ین حسین د قطب الد ین حسن زوی د ٥۱۰ هجري کال په شااوخوا کې
13. قطب الد ین محمد د عزالد ین زوی مړ ٥٤۱ هجري کال
14. بهاؤالد ین سام د عزالد ین زوی (٥٤٤ - ٥٥٤ هجري)
15. ملک شهاب الد ین خرنک د عزالد ین زوی د ٥٥۰ هجري په شااو خواکې
16. ملک شجاع الد ین د عزالد ین زوی د ٥٥۰ هجري په شااوخواکې
17. سلطان علاؤالد ین حسین جهانسوز عزالد ین زوی (٥٤٤ - ٥٥۱ هجري)
18. سلطان سیف الد ین د عزالد ین زوی (٥٤۳ - ٥٤٤ هجري)
19. ملک فخرالد ین مسعود د عزالد ین زوی د ٥٤۰ هجري کال په شا او خوا کې
20.سیف الد ین محمد د جها نسوز زوی د ٥٥۱ هجري کال په شا او خواکې
21. سلطان غیاث الد ین محمد سام (٥٥۸ - ٥۹۹ هجري)
22.سلطان معزالد ین محمد سام (٥٦۹ - ٦۰۲ هجري)
23.سلطان غیا ث الد ین محمود د غیا ث الد ین محمد زوی (٥۹۹ - ٦۰۷ هجري)
24.سلطان بهاؤالد ین سام د محمود زوی ٦۰۷ هجري
25.علاؤالد ین اتسز د جها نسوز زوی (٦۰۷ - ٦۱۱ هجري)
26.علاؤالد ین د رغور (٥۹۹ - ٦۱۲ هجري)
27.ملک ناصر الد ین کزیو د شهاب الد ین خرنک زوی د ٦۱۸ هجري کال په شااوخواکې
28.سلطان شمس الد ین محمد د فخرالد ین مسعود زوی د ٦٥۰ هجري کال په شااو خواکې
29.سلطان بهاؤالد ین سام د شمس الد ین محمد زوی (٥۸۷ - ٦۰۲ هجري)

(c) ketabton.com: The Digital Library

30.جلال الد ين ابوعلي د بهاؤالد ين سام زوی (٦٠٢ - ٦١٢ هجري)

31. علاؤالد ين مسعود د بهاؤ الد ين سام زوی (٦٠٢ - ٦١٢ هجري)

32.علا ؤالد ين مسعود د شمس الد ين محمد زوی د ٦١١ هجري په شا او خواکې

د سوريانو د قبيلې مشهور مؤرخين، ليکوال او شاعران :

د سوريانو قبيلې په خپلې غيږ کې پياوړي مؤرخين، ليکوال او شاعران روزلي د ي. د لته به بيځايه نه وي چې د ځينومشهورو کسانويادونه يې وکړو:

1. محمد بن علي البستي د تاريخ سوري مؤلف:

- د غه تاريخ او مؤلف يې موږ ته د پټې خزانې مؤلف محمد هوتک د لرغوني پښتانه په حواله راپيژني. په د ې تاريخ کې د لرغونو پښتنو په اړوند په تيره بيا د امير پولاد او د هغه د زوی د امير کروړ جهان پهلوان ۱۳۹ هجري په اړوند ډېر ګټور معلو مات لري.

2. شيخ اسعد سوري مړ ٤٢٥ هجري:

- د پښتو ژبې يو ډېر ښه شاعر و. د پلار نوم يې محمد و. د ی په غور کې اوسيد ه او دغور په سوري شاهي کورنۍ کې د ډېر د رناوي نه بر خمن و. نو موړي د امير محمد سوري په وير نه کې د ا قصيد ه ويلی د ه چې يوازې يو بيت يې رااخلو:

د فلک له چارو څه وکړم کوکار

زمولوي هر ګل چې خاند ي په بهار

3. ښکارند وی غوري ٥٨٠ هجري :

- ښکار ند وی د غور و او پلار يې احمد د غور د فيروز کوه کوتوال و د ه يوه بوللهٔ په لاند ې ډول د ه ([271]) :

د پسر لي ښکلوونکو بيا کړه سينګارونه

بيا يې ولونل په غرونو کې لالو نه

4. د د ې کبله چې غوريان سوري پښتانه ول د د وی اولاد ه وروسته د غور د غرونو نه د افغانستان په بېلا بېلو بر خو کې مېشته شول او ځينو يې په هند و ستان کې ستري سوبې کړي د ي چې يو له هغو نه هم سلطان شهاب الد ين غوري وچې د ٥٧١ هجري کال نه يې د ٦٠٢ هجري کلونو پورې يې په هند و

271پټه خزانه، ۳۸ او ٤٨ مخو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستان باندې يې هم خپل راج چلاوه.

100.2 ښاخونه او څانګې

د سوري د قبيلې د ځينو ښاخونو او څانګو نو مو نه په لاندې ډول د ي : (272)

شاهوخېل، الاخېل، يونس خېل، تره کي، محمود زي، شېر خېل، د ولت خېل، شاد ي خېل، د اؤد خېل، اتمان، کوټي، بهرام، نورا خېل اونور...

100.3 استو ګنې سيمې

لکه چې د مخه مو وويل په پيل کې د سوريانو د قبيلې اصلي ټاټوبی د غور تاريخي سيمه وه چې وروسته د شمېر د ډېر والي او ياهم د نورو ير غلګرو ځواکونو د بريد ونو او يا هم د نورو عواملو له کبله نورو ځايو نو ته وليږ د يد ل. په اوسني وخت کې سوريان د افغانستان د غور، باد غيس او هرات په ولا يتونو کې استوګنه لري چې په د غو ځايونو کې يې خلک د زوري يا زوريانو په نامه ياد وي.همد اراز د سليمان غره ختيز ته د د امان په سيمه کې د پاکستان د راولپنډۍ په چهچه کې او د هند و ستان د پنجاب د ايالت په بيجواره، د هريانا په ايالت اود اتهراپراد يش او بيهار په ايالتونوکې هم د د غې قبيلې خلک شته.

بايد ووايو چې د هند وستان په هند وانواو سکهانو کې هم د سوري په نامه قبيلې شته چې د کهتري اوکوهکران په کاستهونو پورې اړه لري او په پنجاب کې اوسيږي.

100.4 هند وستان کې د سوريانو واکمني

په هند وستان کې د پښتنوسوريانو د واکمنۍ بنسټ ايښود ونکی فريد خان و چې وروسته په شېرشاه سوري مشهور شو ځکه چې د زمري سره په يوازې وجنګيد اوزمری يې مړ کړ نو ځکه د شير خان لقب ورکړل شو او کله چې د هند وستان واکمن شو نو بيا يې د شېرشاه سوري لقب غوره کړ. شير شاه د حسن خان سوري زوی او د ابر اهيم خان سوري لمسی د ی.

په هند وستان کې د پښتون واکمن سلطان بهلول لود ي په خت کې ډېر شمېر پښتانه د روه له سيمې نه هند و ستان ته راغلل، ځکه د غه پښتون واکمن د روه يا د افغانستان پښتنو ته يو فرمان ليکلی و چې که هر پښتون هند و ستان ته ورشي نو د ی به منصبونه، خلعتو نه او جاګيرونه او په خپل پوځ کې به لوړ لوړ منصبو نه ورکوي. هماغه و چې د

272پښتني قبيلې، ۱۷۸ مخ، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهلول لود ي د د غه فر مان سره سم د فريد خان يا شير شاه سوري نيکه ابراهيم سوري د خپل زوى حسن خان ســوري سره يو ځاى د بهلول لود ي په واکمنۍ کې د منصبونو د تر لاسه کولو لپاره هند و ستان ته لاړل اوځــمــود ميــې د حصار فيروزه په کلا کې تېره کړه. د غه سيمه اوس يوازې د حصار په نامه ياد ېږي ([273]) چې د شمالي هند د هريانا د ايا لت يوه ولسوالي د ه.

هريانا نن ورځ د شمالي هند وستان يو ايالت د ی چې د پنجاب، ډيلي، راجستهان، اتهر کهنډ، هيما چل پراد يــش اواتهراپراد يش د ايا لتو نوسره ګډه پوله لري.

سوري شير شاه په ۱۴۷۹ عيسوي کال کې په حصار فيروزه کې چې د هند د هريانا په ايالت کې موقعيت لري د ې نړۍ ته ستر ګې پرانيستلې او پلار يې فرېد خان نوم پرې کېښود. د هند د پښتون واکمن بهلول لود ي د واکمنـۍ پــه وخت کې کله چې جمال خان ته د جو نپور حکو مت لاس ته ورغی نو هغه د فريد خان پلار حسن سوري ته د خــــواص پور او ټانډه سيمې د جاګير په ډول ورکړې او د پنځه سوه ژوبله ورو او جنګياليو مېړو مشر يې وټا که.

فريد خان وروسته بيا اګرې ته لاړاو هلته د ولت خان لود ي ته چې په هغه وخت کې د سلطان ابر اهيمـلــود ي د سترو امراوو نه وورغی. د ولت خان لود ي نو موړی سلطان ابر اهيم ته ورويېژاند او کله چې د فريد خان پلار حسن سوري مړ شو نو فريد خان ته د خپل پلار د جاګير فر مان ورکړل شو. کله چې لود ي سلطان ابر اهيم د مغولي بابر له لاسه د پاني پت په جګړه کې ووژل شواو پهاړ خان لواني چې د لود ي سلطان ابر اهيم له خواد بيهار د ا يالت صوبه د ار واو خپلسری او ياغی شوی او خپل ځان ته يې د سلطا ن محمد لقب غور ه کړی ونو فريد خان هغه ته ورغی او د هغه له خوا منصب ورکړل شو.يوه ورځ فريد خان له سلطان محمد سره يو ځاى ښکار ته لاړل چې نابېره يو زمری را ښــکاره شو.

فريد له زمري سره مقا بله وکړه او پخپله توره يې هغه وواژه.سلطان محمد د د ه د زړورتوب نه ډېر خوشــاله او د ه ته يې د شير خان لقب ورکړ او سلطان محمد ورځ په ورځ د د ه موقف لوړاوه څو چې يې د خپل زوى جلال خان استاد وټا که. شيرخان وروسته خپل ځواک ډېرکړ او د پښتنو په مر سته يې مغولي واکمن همايونـمــاتـکــړ.همــايون ايران ته وتښتيد او شيرشاه د هند وستان واکمن شو اود حضرت اعلى لقب يې غوره کړ.

شير شاه په هند وستان کې د پښتنو د يوې د اسې پياوړې واکمنۍ بنسټ کېښود چې د هند وستان تاريخ پــــرې وياړي او د د ه تلپاتي خد متونه ياد وي. د شير شاه له مهمو کارونو نه يود او چــې د بنګــال د ســونارګاونـنــهـيــې ترافغانستانه پورې سړک جوړ کړ او د سړک په د واړو غاړو ته يې ونې کښينولې څو مساپران ځانونه د ګرمــۍنــه خوند ي کړي. همد اراز يې په لاروکې کاروان سرايونه او جوماتونه جوړ کړل او څاه ګانې يې وکيند لې چې مســاپران ترې ګټه واخلي. د شيرشاه بل مهم کارد اوچې د پوستې او ډاګ سيستم يې په د اسې ډول تنظيم کړ چې ډېر چټک او ګړ ند ی و، ان نن ورځ هم هند يان په د ې معتقد د ي چې د شير شاه د ډاګ او پو ستي سيستم تر اوسني سيستم هم غـــوره

273تاريخ حيات افغاني، ۳_۴ او ۳_۵ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

و. شیر شاه په هند کې د ځمکو د اسې اصلاحات رامینځ ته کړل چې د د ه د ځمکې د اصلاحاتو د سیستم نه اوس هم ګټه اخیستله کیږي.

شیر شاه په هند وستان کې تقر یباشپږ کلونه په ډېر عد ل او انصاف سره واکمني وکړه چې د د ه عصر د هند په تاریخ کې یو طلایي عصر ګڼل کیږي. په پای کې د ۹۵۲ هجري کال د ربیع الاول د میاشتي په د ولسمه نېټه د کالنجر د کلا د نیولو په وخت کې د باروتود اور له کبله ټپي او بیا وروسته مړشواو د هند وستان د بیهار ایالت په سهسرام کې ښخ شو. د د ه زیارت ته اوس هم ګڼ شمیر خلک ورځي او د غه عاد ل واکمن روح ته د عقید تـنـذرانې ډالۍکوي.د شیرشاه تر مړینې وروسته یې زوی سلیم شاه پا چا شوچې بیا وروسته یې د ولس کلن زوی فیروزخان ته واکمني په لاس ورغله، خو نو موړی د نظام خان د زوی مبارز خان له خوا چې د سوري شیر شاه وراره و ووژل شو او نوموړي د محمد شاه عد لي یا محمد شاه سوري په نامه ځواک تر لاسه کړ. تر هغه وروسته د د غې کورنۍ نور واکمنان لکه ابـــر اهیم شاه سوري، سکند رشاه سوري او عاد لشاه سوري په هند کې واکمني چلولې د ه.

د شیر شاه د زمانې مشهور کسان چې د سوریانو په قبیلې پورې یې اړه د رلود ه ([274]):

احمد خان سوري چې د شیر شاه میرنی ورورو، قطب خان سوري، بر مزید خان سوري اوکمال خـان سـوري چې د شیرشاه د واکمنۍ ستر امیران ول. جلال خان سوري، سکند ر خان سوري، سید خان سوري، غازي خان سـوري، مبارک خان سوري، فتح خان سوري، نظام خان سوري، محمد خان سوري، مبارز خان سوري، مد ا سوري د شـیر شـاه میر نی ورور

100.5 سوریانو د واکمنۍ په اړوند مشهور کتا بونه

1. تاریخ د اود ي چې مؤلف یې عبد الله له اره پښتون او د مغولي واکمن جهانګیر معاصر د ی.([275])
2. تاریخ شیر شاهي د عباس خان سرواڼي لیکنه چې ډې کلونه وړاند ې په پښتو ټولنه کـې د اروابنـاد د کتور د ولت محمد لود ین له خوا ژباړل شوی و.
3. تاریخ شاهي د احمد یاد ګار اثر چې ماد د ې مقالې لیکوال تر جمه کړی، خو لا چاپ شوی نه د ی.
4. شیر شاه اور ان کا عهد د پروفیسر کالکارنجن قانو نګواثر په اردو ژبه.([276])

274احمد یاد ګا، تاریخ شاهي، د بینګال ایشیا ټیک سوسائټي، د اسماالرجال فهرست، ٤-٩-٤٤٦ مخونه، کلکته، هند وستان

275د اکتاب ماد د ې مقالې لیکوال د ۱۳٦۸ لمریز کال د لړم په میاشت کې له اردو نه پښتو ته ژباړلی وچې بیا په ۱۳۷. لمریزکـال د افغانسـتان د علومو اکیډیمۍ د پښتو څېړنو د نړیوال مرکز له خوا د اریانا په مطبعه کې د ٤... ټوکو په شمېر چاپ شو، خو په ۱۳۷۲ لمریز کال کې د کابل په تنظیمي جګړو کې وسوځید او څه ټوکونه چې پاتې ول نو په هټیوکې د وکاند ارانو د پوړیو کار ځیني اخیست. د غه اثر وروسته بیا د ویم ځل لپاره د انش خپرند و یې ټولنې په ۲_۷ عیسوي کال کې په پېښور کې د ۱... ټو کو په تېراژ خپور کړ.

276 د غه اثرما په کابل کې تر جمه او یوه کاپي مې د افغانستان د علو مو اکیډیمۍ د پښتو څېړنو بین المللي مرکز ته ورکړه، خـو کلـه چـې

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. افسانه شاهان هند ([277])

101 ساد ات یا سېد ان

زموږ په ګران هېواد افغانستان کې د بېلا بېلو قو مونو تر مينځ سيد ان هم استوګنه لري او هيڅ يو د اسې کلی، بانډه او سېمه به نه وي چې هلته څو کوره سيد ان پکې نه وي. د غه سيد ان د افغانستان په بېلا بېلو سيموکـــېپـــه بېلا بېلو نو مو نو سره ياد ېږي. د بېلګې په تو ګه د افغانستان په ختيځو ولا يتو نو ننګرهار، کونړ او لغمان کې د پا چا يانو او يا پا چا صا حبا نو او د سيد انو يا ساد اتو په نامه ياد ېږي. په ځينو ځا يو نو کې ورته اغا صا حـــب او د افغانســـتان د خوست په ولايت کې ورته سيد ګي وايي. په پښتونخواکې يې باد شاه يا باد شاه صاحب بولي. ([278])

په عمو مي تو ګه د افغانستان په هره سېمه او په تېره بيا د پښتنو په سيمو کې د غه سيد انوتـــه خلـــک ډېــر د رناوی کوي، ځکه چې د اسلام د ستر پيغمبر محمد (ص) د لور بي بي فا طمې (رض) اد د حضرت علي کرم الله وجهه او لاد ه ګڼل کيږي. پښتانه د وی پير خانه بو لي او ډېر د رناوی او عزت يې کوي.

همد اراز که څوک ناروغه شي نو د د م د عا او تعو يذونو لپاره سيد انو ته ورځي او هغه پښتانه چې د کوم سيد تر تعويذونولاند ې وي نو د کند هار په اصطلاح هغوی ته د روږيان وايي او د د وی نه ځا ښتونه او خورد ې هم اخلي. په پښتني سېمو کې د د غو سيد انو يا پا چايانو سره پښتنو خپلوی او خيښې کړي د ي او د وی د پښتنو سره د اســـې نږد ې ا ړيکي لري او د اسې سره اخښل شوي د ي چې ګواکې هيڅ پښتون هم د وی له ځانه جلا نه ګڼي. د د غو سيد انو نه پښتانه تل د خپل منځي شخړو او لا نجو په اوارولو کې مرسته غواړي او هره فيصله چې د وی وکـــړيـنـــو د واړو غاړو ته د منلو وړوي.

تاريخ حيات افغاني چې له نن نه ۱٤٥ کلو نه وړاند ې ليکل شوی د سيد ا نو په اړ وند د اسې ليکي :

"د بني ها شمي قر يشو نه د حضرت امام حسن (رض) او حضرت امام حسين (رض) او لاد ې ته چې د پيغمـــبر (ص) لمسيان ول سيد ان ويل کيږي. د افغانستان هيڅ يو لوی کلی نشته چې يو ياد وه کوره ساد ات د ې پکې نه وي.پـــه افغانستان کې سيد انو ته د خپل معمول نوم نه پر ته خواجه، سيد، ميا، اغا، پاچا، صاحب، صاحبزاد ه او مير هم وليـــي او

تنظيمي ټو پکيان پر کابل مسلط شول نو د چايونو د د مولو لپاره يې سوځولی وا و له بد ه مرغه ما يې بله کاپي نه د رلود له، خـــو خـــبر شوم چې ښاغلی د کتور نثار احمد صمد هم د غه اثر له اردو نه پښتو ته ژباړلی د ی.

277 د غه اثر چاپ شوی نه د ی، يوازې يوه قلمي نسخه يې د بريتانيا په بريټش ميوزيم کې خوند ي د ه مولف يې محمد کبير د شيخ اسماعيل زوی د ی. کله چې زه په هند و ستان کې وم زما يوه د وست د د غه کتاب د قلمي نسخې مايکروفيلم زما په واک کې راکړ.کله چې استراليا ته راغلم نو د اکتاب مې وژباړه اوس راسره د ی او که خد ای کول ډېر ژر به چاپ ته چمتو شي

278زما شخصي ياد د ښتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته زيات د رناوی کوي ([279])۔"

101.1 افغانستان کې د پښتنو سید انو د استوګنې سیمې

1. د کونړ ولایت د پشد د سیمې سید ان: د غه سید ان ډېر مشهور او خلک ورته ډېر د رناوی لري
2. د ننګر هار ولایت د رود اتو د و لسوالۍ د مزینې د سیمې پاچایان
3. د ننګر هار ولایت د سره رود د ولسوالۍ د سید انوکلی
4. د ننګر هار ولایت د خوږیا ڼیو د سیمې پا چایان
5. د لغمان ولایت د عزیزخان کڅ او د تیر ګړیو د کلي پاچایان
6. د کاپیسا ولایت د تګاب د ولسوالۍ سید ان چې د تګاب میاګل جان اغا هم د همد ې سید انو نه و
7. د پکتیا د ولایت سید ان چې په ګرد یز او زرمت کې اوسي۔ د ستر سید شیخ شاه محمد روحاني مزار هم په زرمت کې د ی چې ډېر اراد تمند ان لري
8. د خوست ولایت سید ان چې د وی ورته په خپله لهجه کې سید ګي وایي او د خوست په ډېرو کې استوګنه لري
9. د پکتیکا ولایت د ارګون د بر مل د سیمې سید ان
10. د مید ان او ورد ګو ولایت سید ان
11. د کابل ولایت د د ه سبزولسوالۍ د پایمنار پاچایان چې د پایمنارد پا چا صاحب زیارت هم هلته د ی۔ همد اراز د کابل په لوید ېز کې د کلای قا ضي په سېمه کې د شاه اغا زیارت هم ډېر مشهور د ی چې ډېر شمېر خلک یې زیارت ته ورځي
12. د لوګر ولایت د محمد اغې، خرخ او کلنګار د سیمې سید ان
13. د بغلان ولایت سید ان
14. د کند ز ولایت سید ان
15. د بلخ ولایت سید ان
16. د پروان ولایت د هوفیان شریف سید ان چې سید جان اغا پکې مشهور شخصیت تېر شوی د ی

279تاریخ حیات افغاني، د پېښور چاپ ٤٥٥ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

17. د غزني ولایت سید ان.چې زیاتره یې په واغز کې استوګنه لري

18. د زابل ولایت سید ان

19. د ارزګان ولایت سید ان

20. د هېلمند ولایت سېد ان: د هیلمند ولایت د ګرمسیر سید ان چې د خاص روحاني فیض نه برخمن د ي او په نو موړې سېمه کې عام پښتانه ورته ډېر د قد ر په سترګه ګوري. د د ې ترڅنګ بیا د سیاه بند سید ان چې اکثر خلک یې تور حلقي سید ان هم بولي د ولسي محبوبیت نه برخمن د ي اولویه پیرخانه لري. ([280])

21. د فراه ولایت سید ان

22. د هرات ولایت سید ان: چې په اصل کې د کونړ د پشد نه تللي د ي اود د وی نېکه مروارید اغا هلته ښخ د ی او زیارت ته یې ډېر شمېر خلک ورځي. د د وی د کورنۍ نه یو مهم تن توراغا نو مید ه. همد اراز د هرات ولایت د کرخ د ولسوالۍ سید ان او د هرات ولایت د انجیل ولسوالۍ د نوین د کلي سید ان هم مشهور د ي

23. د باد غیس ولایت سید ان.

24. د کند هار ولایت سېد ان: د د ې سیمې سېد ان تذکره لاند ې په بله برخه کښې ورکړ شوې د ه.

لنډه د ا چې د افغانستان په هر ولایت، ولسوالۍ او سیمو کې سید ان شته د ي.

101.2 د کند هار ولایت سېد ان

د کند هار په ولایت کې د پښین سید ان ډېر مشهور د ي. په کند هار کې سید ان د ارغند اب، پنجوائې، شاه ولیکوټ، میوند، ډنډ، معروف، ارغستان او ښوراوک په ولسوالیو او د کند هار د ښار په مرکز کې میشته د ي چې په ارغند اب کي یې ځانګړې سیمې د سید انو کلا چه، صوف، د ه ماسوس او د ارغند اب د سید لنو لنګر د ی د د ې ترڅنګ په کند هار ښار کې د سید انو په نوم کوڅې هم لري. که څه هم د کند هار د د ه ماسوس سید ان، خلک له اره صاحبزاد ه خېل بولي خو اوس په سید انوسره یاد یږي.

101.2.1 کند هار د سید انو ځینې مشهورې کورنۍ

1. په کند هار کې د نومیالي غازي شاه اشرف اغا کورنۍ: سید شاه اشرف اغا د افغانستان د خپلواکۍ هغه

280د ښنوا د ویبپا ڼې مشر ښاغلي خالد هاد ي حید ري را استول شوي معلومات

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومیالی د ی چې کله غازي امان الله خان د سقاوي اړود وړ په ترڅ کې کند هار ته راغی نو د غه نومیالي اوباتد بیره پښتون سید یې ملا وروتړله او د شاه امان الله بیرغ یې پورته کړ او ترغزني پوري د ټولو سیمو په نیولو کې یې د شاه امان الله خان مر سته وکړه.

2. د کند هار د پنجوائې د سید محمد اغا کورنۍ چې په پنجوائې او شاوخوا سیموکې یوه نو میالۍ کورنۍ د ه اود د غې کورنۍ زیاتره غړي اوس هم په کند هار او پنجوایي کې میشته د ي.

3. د شاه ولیکوټ د ژوند ي شا ه اغا کورنۍ چې په کند هار اوشا او خوا سیموکې خاص اراد تمند ان لري.

4. د کند هار د مشهور جهاد ي شخصیت اروابناد حمید اغا کورنۍ.

5. په کند هار کې د یعقوب جان اغا کورنۍ چې د کند هار د سپیڅلې خرقې ته څیرمه مېشته د ه او هغه کوڅه چې د کند هار میوند عمومي واټ او د سپیڅلې خرقې د شمالي د روازه سره نښلوي د یعقوب جان اغا په نامه یاد یږي.

6. د کند هار د سید عظیم اغا کورنۍ چې د ښار په څلورمه ناحیه کې یې اوس هم یوه غټه کلاچه شته چې اوس د نیک محمد اغا په کلاچې سره یاد یږي. د د غه سید عظیم اغا یو ځوی سید محمد نسیم اغا د د جنوبي زون تنظیمه رئیس و.

7. د کند هار د اوسني قومي مخورسپین ږیري سید عبد الظاهراغا کورنۍ چې په ډیرو جرګوکې یې د کند هار د خلکو استازیتوب کړی د ی د د ې کورنۍ زیات شمیر کسان اوس په جنوبي پښتونخوا کوئټه کې میشته د ي .

8. د کند هار د ارغند اب د حسام الد ین جان اغا علمي او سیاسي کورنۍ چې په سیمه کې د پوره شهرت نه برخمنه د ه. د د غه حسام الد ین جان اغا زوم محمد سرورخان د کند هار نا ئب الحکو مه و.

9. د کند هار د مشهور روحاني شخصیت سید عبد الرحمن شاه اغا کورنۍ چې په کند هار کې د خاص د رناوي نه برخمنه د ه. ویل کیږي چې د سید عبد الرحمان شا اغا غورنیکه سید اد م اغاد پښین د عمرزي سید انو نه و چې وروسته د ملي قائد اعلیحضرت احمد شاه بابا په وخت کي په کند هار کې میشت شوی و او د هغه زوی سید غلام جان اغا د کند هار یو د لویو قومي مشرانو څخه و او د هغه زوی سید عبد الروف اغا د کند هار د سید انو مشر او خان پاتې شوي و . د سید عبد الروف اغا زوی سید عبد الرحمن شاه اغا چې د کند هارد لو یوروحاني شخصیتونو نه واونوموړی لومړی کس و چې په کند هار کي یې یو عام میلمستون، ګلبڼ، د حیوانانو یو ژوبڼ ااو په لومړي ځل یو شخصي میوزیم جوړ کړی و. ویل کیږي چې نوموړی ډیر سخي سړی و او د قاد ریه طریقې پیرو هم و. د کند هارمشهور روحاني شخصیت پیرمرچ اغا د د ه د اراد تمند انونه و اواعلیحضرت محمد ظاهرشاه د هغه ژوبڼ او میلمستون

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته د سیل لپاره راته . د د ه کوټۍ اوس هم د سید عبد الرحمن شاه اغا په نامه د کند هار په نوي ښارکـــې موجود ه د ه او د ې ته ورته یوه لویه کوټۍ یې د کند هار په د هیمراسي کې هم شته.د د وی اصلي ځای په کند هار کې د بامیزو کوڅه د ه چې د بابیانو د کلاپه استقامت یې یو لوی احمد شاهي سرای اوس هـــم هلته د د ه په نامه شته.

10. د ه خواجه د سید قد وس اغا علم پالونکې کورنۍ چي د کند هار د کاروان او منار کوڅو په مینـــځ کـــې میشته د ه .

11. د ارغند اب د لنگر د سید انو کورنۍ چې په سیمه کې د سید انو یو د لوی نفوذ لرونکي کورنیونـــه د ه، د لنگر سید ان چې عام کند هاریان ورته ځانگړی د رناوی لري د کند هار په ارغند اب، میوند او کند هار ښار کې میشته د ي .

12. د کند هار د مشهور تاجر سید حبیب الله جان اغا کورنۍ چي د کند هار په ډنډ او نوي ښارکې میشته د ه.

13. د زلخان د سید انو کورنۍ چېد روسانو په وړاند ې ملي پاڅون کې یې هم د پام وړ ونډ ه د رلود ه د د غې کورنۍیو غړی سید فضل الد ین اغا د یوې جهاد ي جبهې مشر پاتې شوی و.

14. د تابین د غازي سید حید ر اغا کورنۍ چې د کند هار د ارغند اب په سېمه کې میشته د ه، سید حید راغا د میوند په غزا کې د غازي ایوب خان ترڅنگ د انگرېز سره په پوره مېړانه وجنگید او په هماغه ورځ په شهاد ت ورسید.نوموړی د سید انو د حید رزو قبیلې ته منسوب و او د هغه زوی سید عبد الغفار اغـــا د تابین د مشرانونه و.د سید عبد الغفار اغازوی ډگروال سید نجم الد ین اغا د سرد ار د اود خان شهیدلــــه نژد ې پوځي ملگرونه و او د جمهوري نظام په راو ستلو کې یې د سرد ار د واد خان سره پوره ملتیا د رلود ه. نوموړی لومړنی تن و چې په ارغند اب کې یې به خپلو هڅو سره د سیند پرغاړه د شاه اشرف ښونځی په عصري ډول جوړ کړ، د سید نجم الد ین اغا زوی سید خالدهـــاد ي حیـــد ري د پښـــتوژبي لیکوال او شاعر د ی چې د ښنوا انټرنیټ پاڼې بنسټ یې ایښی او د غه پاڼه چلوي.

15. د د یلاوور د سید سرور اغا کورنۍ: د غه کورنۍ د روسانو په وړاند ي په ملي‌پــاڅون‌کــي ډیــري قرباني ورکړي د ي او د سید سروراغا زوی شهید امین الله اغا مشهور په لالاملنگ د کند هارله مشهورو غازیانو نه وچې په یوازي ډول به یې د روسانو پوره محاصره ماتوله. د کند هارچریکان نومي تاریخي اثر کې د د غه غازي ډیرې زیاتې کارنامې راغلي د ي او په ۱۹۸۲ زېږد ېز کال کې د کند هار په میانجوی سیمه کې د روسانو لخوا په مخامخ جگړه کې په شهاد ت ورسید او د میانجوی په جومات کې ښـــخ د ی. د لالا ملنگ یو ورور سید طیب اغانومیږي.

16. د کند هار د فقیر روحاني شخصیت پیرمرچ اغا کورنۍ چې په هېلمند او کند هار کې میشته د ه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

17. د معروف د سید انو کورنی: د غه کورنی د کند هار په معروف ولسوالی کې میشته د ه چې په سېمه کې اڅکزي او علي زي خاص د رناوی ورته لري.

18. د بازګل اغا او سید ګل اغاکورنی : چې د کند هار د سید انو یوه مشهوره کورنی د ه او د ا څلویښت کاله کیږي چې په سعود ي عربستان کي میشته د ه او په مد ینه منوره کې استوګن د ي.ویل کیږي چې د غه کورنی د افغاني حاجیانو سره هرکال معنوي مرستي هم کوي.

19. د سپین کوځي صاحبزاد ه کورنی چې زیارت یې د کند هار ښار په د وهمه ناحیه کې د ی او خلک ورته ډېر د رناوی لري.

20.د تور اغا کورنی چي زیارت ئې د سپیڅلې خرقې سره نږد ې د ی او ډېر شمېر د روږیان لري.

21. د کند هار په د هله کې د سید محسن اغا کورنی چې اوس په معصوم اغا سره شهرت لري. ویـــل کیـــږي چې د د غو سید انو کورنی خپلې ډېرې ځمکې د د هلې د بند جوړولو ته ډالـــۍکـــړې وې او د اهـــم مشهوره د ه چې سید محسن اغا ته اعیحضرت غازي امان الله خان ډېر د رناوی د رلود او هغه به یې خپل پېر او مرشد باله. په هرو د ریومیا شتو کې به یې یو ځل کابل ته ورغوښت او د د ه د روحاني فیو ضا تو نه به یې ګټه او چتوله. د سید محسن اغا نیکونه سید ابد ال اغا او سید ال اغا نو مید ل چې لوی احمـــد شاه بابا هغوی ته ډېر د رناوی د رلود او کله یې چې د کند هار د ښار چې په هغه وخت کې د احمد شاهي ښار په نامه یاد ېد ه د جوړېد وراد ه او تکل وکړ نوابد ال اغا اوسید ال اغا یې چې د واړه ورونـــه وو راوغو ښتل او د د وی په متبر کولاسونو یې د د غه ښار د بنسټ ډبره کېښنو دلـــه، د د وی کـــورنی اوس هم د ښار په بامیزو کوڅه کي میشته د ه.

22.د سید حسین اغا کو رنی چې د کند هار په د یمراسی کې ئې غټه کلا او س هم د سید قا سم جان لغـــلپـــه نامه سره یاد ېږي.

23.د د ه ماسوس د غني جان اغا کورنی.

24.د ذاکر شریف د جهاد ي شخصیت سید محمد جان اغا کورنی.

25.د ګلجه اباد اوسبزکار د سید انو کورنی.

26.د مېر بازار سید ان چې د کند هار خلک ورته ډېر د رناوی لري او خپله پیر خا نه یې بولي.

101.2.2 کند هار سید انو مشهور شخصیتونه

1. غازي شاه اشرف اغا چې په د ویم ځل یې په کند هار کې د غازي امان الله خـــان بیـــرغ پـــورتهکـــړه او ترغزني پورې یې ټولي سیمې بیرته د غازي امان الله خان تر ولکې لاند ې راوستلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. غازي سيد حيد راغا چې د ميوند په تاريخي غزا کې د افغان غازيانوسره يوځای په شهاد ت ورسيد .
3. غازي شهيد سيد امين الله اغا چې په لالا ملنګ مشهور و او په کند هاريانو کې د د جهاد د يو وتلي اتل په نوم شهرت لري.
4. سيد محمد نسيم اغا چې د تنظيمه رئيس و.
5. موسی کليم اغا چې د مشهورو جهاد ي شخصيتونو نه و اود کوټې په سرياب کې ښخ د ی .
6. روحاني شخصيت پير مرچ اغا چې اوس هم ژوند ي د ی او په جنوبي افغانستان کې د خلکو د ځانګړي د رناوي نه برخمن د ی.
7. روحاني شخصيت شهيد سيد عبد الرحمن شا ه اغا چې په کند هار کې يې ژوبڼ او ميوزيم د رلود.او هم هلته ښخ د ی .
8. د کند هار وتلی ولسي شاعر سيد عبد الخالق اغا
9. ډګروال سيد نجم الد ين اغا چې د سرد ار د اود خان د نږد ې ملګرونه و او د هغه سره د جمهوري رژيم په رامينځ ته کولو کې يې مهمه ونډه د رلود ه. نوموړي د جهاد په د وره کي هم د کند هارد مجاهد يد نو په فوځي روزنه کي د پام وړ ونډ ه د رلود ه.
10. خالد هاد ي حيد ري چې د پښتو ژبې يو ځوان ليکوال، شاعر او ژورنالست او د ښېـــوا د ويـبپـــاڼـــې مسئول چلونکی د ی.

101.3 پښتونخوا د سيمې سيد ان

1. د سوات د بو نير د سيمې سيد ان چې سيد علي تېر مذي چې په پير بابا سره شهرت لري هوري ښـــخ د ی اوټول پښتانه ورته زيات اراد ت او د رناوی لري.
2. د باجوړ د سيمې سيد ان
3. د چترال د سيمې سيد ان
4. د د ير د سيمې سيد ان
5. د خيبر ايجنسی سيد ان
6. د کورمې ايجنسی سيد ان چې پښتانه او شيعه مذهبه د ي او د احمد زيو، د کرمان د سيد انو، د تېـــراه د سيد انو او د ماوره د سيد انو په نامه شهرت لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. د اورکزيو ايجنسۍ سيد ان
8. د د ېره غازي خان سيد ان
9. د پېښور د سيمې سيد ان
10. د بنگښو د سيمې سيد ان
11. د لکي مروت سيمې سيد ان: چه د شېخ شاه روحاني اولاد گنهل کېږي و د ابا خېل، متوري، و ميچن خېل کلو کښې استوگن لري. د د ې نه علاوه د تاجي زو سېد ان هم په علاقه کښې قد ر لري. نامتو ليکـوال و تاريخپوه ډاکټر سېد چراغ حسېن چه کوم نه گڼ شمېر کتابونه لکه د ود چراغ، تذکره پير سباک، انوار چراغ، و د قيصو کتاب ناليد لې بلا منصوب د ي، هم د ې سيمې نه د ې.
12. د شمالي وزيرستان سيد ان ([281]): د شمالي وزيرستان سيد انو ته په سېمه ابزه اصطلاح سيد گي وايـــي چې د وی د د غې سيمې په ځوی، د ويگر، ډنډ، ورغړ، رباط اوشوال کې استوگنه لري او نن د پښتنود يوې قبيلې په تو گه مو جود د ي. سيد گي په پيل کې په د وو بر خو ويشل شوي د ي چې ملکا خېل او ذکر خېل نو ميږي اود قبيلوي اتحاد له مخې ملکا خېل د ابر اهيم خېلو وزيرو سره متحد او يو مو ټی د ي. د سيد گي د قبيلې د خيلو نو او د استو گنې د سيمو نو مونه په لاند ې ډول د ي :

- ذکرخېل، شد اد خېل، ابا خېل، شومېر خېل، مولي خېل او مصري خېل چې په ډنډ او رباط کــې استوگنه لري
- شود ي خېل، لاد ه خېل، جبر خېل، ټول بيگ خېل، کبډي خېل، اتک خېل، رومي خېــل،مـد ک خېل، سرورخېل، زوبر خېل، نظر بيگ خېل او اخوند خېل چېپـــه د ويگــر او ځــوی کــې استوگنه لري
- مياگل خېل چې په د ويگر، ورغړ، ډنډ او شوال کې اوسيږي
- کاکا خېل، سره گنډه، تره کي گنډه، غوټي گنډه چې په ډنډ کې او سيږي
- ملکا خېل، بود ر خېل، مسيري خېل، ايبار خون خېل، گري خېل، خد ري، گرړخېــل، ميســون خېل او خړه شوپه چې زيات شمېر يې په ځوی او لږ شمېر يې په د ويگر کې استوگنه لري
- همد اراز حکيم خېل په ډنډ او رباط کې استوگنه لري

13. سهېلي پښتونخوا سيد ان: د سهېلي پښتونخوا سيد ان په پشين، ژوب، چمن، لورلايي، او کــوئيټه کــې استوگنه لري چې مشهور ښنا خونه يې ښاد يزي، عمرزي، حيد رزي او ابراهيمزي د ي.

281پښتني قبيلې د پېښور چاپ ۱۷۹ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د کوئټې په سید انو کې د سید عبد النافع اغا کورنۍ چې شاد يزي سيد ان د ي د ياد ولـــوور د ي چې زيات شمير مريد ان ئې په کوئټه، پښين چمن او نورو سيمو کې شته.
- په پښين کې د سید انو يوه بله مشهوره کورنۍ هم شته چې مشر يې د سرانانو علي اغا د ی چې يو ستر عالم، مد رس او د کويټې، پښين او کراچۍ په پښتنو او غير پښتنوکــې ډېــر شـــمېر مريد ان اواراد تمند ان لري.

بايد زياته کړو چې سيد انو د هند په نيمې وچې باند ې د ۱٤۱٤ میلاد ي کال نه تر ۱٤٥۱ ميلاد ي کاله پورې واکمني کړې د ه چې د د وی واکمني د سيد انو د واکمنۍ په نامه سر ه ياد ېږي چې د ځينو مشهورو واکمنانو نو مو نه‌يـــې په لا ند ې ډول د ي :

خضرخان، سلطان مبارک شاه، سلطان محمد شاه اوسلطان علاؤالد ين ([282])

101.4 افغانستان و پښتونخوا کې د سید انو مشهور شخصیتونه

افغانستان و پښتونخوا کښې د سېد انو مشهور شخصيتونه په د ې ډول د ي ([283]) :

1. د ختيز نابغه علامه سيد جمال الد ين افغاني
2. د پښتو ژبې ليکوال، شاعر او فيلسوف اروابناد استاد ښاغلی گل پاچا الفت.
3. د اعليحضرت محمد ظا هر شاه د واکمنۍ په وخت کې د عد ليې وزيرار وابناد ښاغلی سيد شمس الد ين مجروح
4. د کابل پوهنتون استاد اروابناد شهيد سيد بهاؤ الد ين مجروح.
5. د قبايلو د وزارت پخوانی معين ښا غلی سيد مسعود پو هنيار
6. د کونړونو پخوانی والي ښاغلی سيد فضل اکبر
7. د کونړ او سنی والي ښاغلی سيد فضل الله واحد ي
8. سياسي شخصيت او ليکوال شهيد ښاغلی سيد يو سف ميړني
9. په ولسي جر گه کې د خوږيا نيو پخوانی استازی ښاغلی فاروق ميړنی
10. د پښتو ژبې ليکوال ښاغلی سيد حسين پاچا

282هند وستان پر اسلامي حکومت، د مفتي شوکت علي فهمي اثر ۳۵ـ - ۳٦ـ مخونه، د هلي

283زما شخصي ياد د ښتو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

11. د پښتو ژبې شاعره، لیکواله او ویند ویه اغلې میر من مستوره شال

12. د پښتو ژبې لیکواله او ویند ویه اغلې میر من پروین علي

13. ستر روحاني شخصیت سید علي تر مذي مشهور په پیر بابا

14. د افغانستان د ملي محاذ مشر ښا غلی پیر سید احمد ګیلاني

15. ښاغلی سید اسحق ګیلاني

16. ښاغلې مېرمن فا طمه ګیلاني

17. د ننګرهار د لیسې پخوانی مد یر ښاغلی سید مقصود سعید ي

18. د ننګرهار د سره رود قومي مخور اروابناد معشوق جان اغا

19. ښاغلې د کتور کبرا مظهري مایار

20.د بېنوا د ویب پاڼې بنسټ ایښود ونکی او مشر ښاغلی خالد هاد ي حید ري

21. د پښتو ژبې مشهور شاعر ښاغلی سید محمد طا هر بینا

22.د پښتو ژبې شاعر او لیکوال ښاغلی سید نورالله ځل

102 شلماني

زمور پښت پو هان او نسب پېژند ونکي شلماني له اره سېږبني پښتانه ګڼي چې د مومند وپر سترې قبیلې ورګډېږي. د وی د پښتونخوا د خیبر ایجنسی کې د شلمان په د ره کې د تاترې په شا اوخواکې استوګنه لري او د د وی سېمه په لوی شلمان، کم شلمان ویشلې شوې د ه او د لنډي کوتل نه ۲۵ کیلو متره واټن لري او مشهور ښاخونه یې الیم زي، ترکزي او کم شلمان د ي ([284]).

د د وی په ګاونډ کې شینواري، اپرید ي او ملا ګوري مېشته د ي. د خیبر ایجنسی نه پرته ځینې شلماني په سوات، الا ډنډ، د یر، باجوړ، بو نیر، شنګله، هریپور، ملکنډ، ډارګی، سخاکوټ، صوابی، چارسد ه او عمر زیو (هشتنګر) چې مانا یې اته ښارونه د ي او پښتانه یې په خپله ورځنۍ محاوره کې اشنغر بولي مېشته د ي. د اسې ویل کیږي چې د شلمانیو ځینې کورنۍ د ننګرهار ولایت د سپین غر په لمنه کې د پچیر اواګام د ولسوالی د تورې بورې په سیمه کې هم شته.

284پښتني قبیلې، د کتور لطیف یاد، ۱۸. مخ د د انش چاپ، پېښور

(c) ketabton.com: The Digital Library

102.1 استوګنې سيمې

په پښتونخواه کښې د شلمانو د استوګنې سيمې په دې ډول دي ([285]) :

1. په خيبر ايجنسۍ کې د وی د شلمان په د ره کې استوګنه لري چې پېښور ته نږدې موقعيت لري.
2. په صوابۍ کې
3. په چارسد ه کې د عمرزيو او تور لنډي په کليوکې چې نوښار ته نږدې موقعيت لري.
4. د ملکنډ ايجنسۍ په سخاکوټ، ډارګۍ، بټخېله، الا ډنډ، ډهيرۍ، تهاڼه او ګاټ کوټۍ کې.
5. د سوات په بريکوټ. مېنګوره، شېر پالم، جورا، خاري رای، سيجبان، بولکرای، برتهانه، پېشتونای، باربارو او سواتيه کې (چې د سوات او د ېر تر مينځ پوله د ه)
6. د شانګله په کوټکۍ او نورو کليوکې.
7. د د ېر په ټايمر ګړه، بلمباټ، ناوه ګۍ او چکد ره کې.
8. د هزاره په هريپورکې
9. په بونېر کې

د شلمان کلمه د سلم، سريمان او سليمان سره ډېره ورته ښکاري چې د پښتنو د يوې لر غو نې سيمې (روه) نوم د ی او د تاريخ حيات افغاني د روايت نه هم د شلمان او سليمان اړيکه ښکاري.

تاريخ حيات افغاني د شلمانيو په اړوند د اسي ليکلي د ي :

"شلماني په پيل کې د کورمې د سيند په غاړو کې اوسېد ل چې د شلمان د سيمې له کبله د وی په شلمانيو باند ي مشهو ر شول. ترد ې وروسته د وی له د غه ځايه تېراه ته لاړل او بيا له د غه ځايه يې هم ولېږد بد ل او بيا د پېښور په شاه‌او خواکې په هشتنګر (اشنغر) کې مېشته شول. په پنځلسمې ميلاد ي پېړۍ کې يوسفزيو د وی له د غه ځايه بې واکه او وشړل. اصلي علت يې د او چې کله يوسفزيو د افغانستان نه پښتونخوا ته مهاجرت وکړ او د پېښور حد ود و تهورسېد ل نو د د لا زاکو د قبيلې نه يې د خپلې ګوزارې لپاره يو ه اند ازه ځمکه وغوښتله هغوی‌هم يوسفزيوته ځمکه ورکړه، خو کله يې چې د شلمانيو نه يې د خپلو ځمکو د څړوبولو لپاره د اوبو غو ښتنه وکړه‌نو شلمانيو هغوی ته مثبت ځواب ورنکړ. په پای کې يوسفزي د د و ابې سيمې ته راغلل اود شلماني قبيلې سره يې چې له پخوانه يې د هشتنګر په سيمه کې يې خپل واک ټينګ کړی و په جګړې لاس پورې کړ. د جګړې په نتيجه کې شلمانيو ماتې وخوړه اود د شلمانيو د قبيلې مشر چې خالو نومېد و وژل شو، خوبيا وروسته سلطان اويس سواتي هغوی ته د سوات

[285] http://www.shalman.iwarp.com/whats_new.html

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سیمې په الا ډنډ کې ځای ورکړ چې اوس هم یو شمېرشلماني د یو سفز یو په سېمه کې مېشته د ي. "([286])

شلماني ډېر میلمه پال او غیرتي خلک د ي. د وی د میلمنو لپاره ښې حجرې لري او د میلمنو ډېر قد ر کــــوي. شلمانیو په تاریخ کې ډېرې توري وهلي د ي. د وی د مغولو او انګرېزانو په وړاند ې په مېړانه جنګیـــدلـــي او خپـــل پښتني رسالت یې سرته رسولی د ی. شلمانیانود مغولو پر خلاف د ایمل خان مومند او د ریاخان اپریـــد ي د مبـــارزو ټینګه ننګه کړې د ه. ([287])

شلماني خوارېکښه خلک د ي او زیاتره د سو د اګریو په چارو بوخت د ي، ځکه چې سېمه یې غرنۍ او کرکېله پکې کمه د ه.په ټوله پښتونخواکې د شلمانیو مجموعي شمېر ۳ــ تنه خلک ښود ل شوي د ي.

102.2 نامتو شخصیتونه

شلمانو کښې نامتو شخصیتونه په د ې ډول د ي ([288]):

1. راحت خان شلمانی چې د هند د نیمې وچې تر خپلواکۍ د مخه د شلمانیو نا متو مشر و او ویـــل کیـــږي چې د ال انډیا د کانګریس د ګوند د مشر او د هند د لومړي وزیر پنډیت جواهرلال نهرو سره یې د هغه سفر په تر ځ کې چې پښتونخوا ته یې کړی و لید لي و او د پښتنو د راتلونکي برخلیـــک پـــه اړه یـــې ورسره خبرې اترې کړې وې. نو موړی د ملکنډ ایجنسۍ د سخاکوټ د شلمانیو نه و.
2. اروابناد نیک عمل خان شلمانی
3. اروابناد حاجي زبیر شاه شلمانی
4. اروابناد ملک حضرت شاه شلمانی
5. اروابناد حکیم شاه شلمانی
6. اروابناد نیک شا ه شلمانی
7. اروابناد شا کر ا لله شلمانی
8. اروابنا د رحمن الله شلمانی چې په بابو مشهورو او د سرکایې بالا اوسید ونکی و.
9. اروابناد ملک رحیم شاه شلمانی
10. اروابناد ګلستان خان شلمانی

286تاریخ حیات افغاني، ٤٨ـ مخ، د د انش چاپ، پېښور

287پښتني قبیلې، ۱۸ـ مخ

http://en.wikipedia.org/wiki/Shilman288

(c) ketabton.com: The Digital Library

11. ار وابناد زیبانشاه شلمانی

12. اروابناد زیرن شاه شلمانی

13. اروابناد محمد نثار شلمانی چې د ملکنډ ایجنسۍ د سخاکوټ د بازار اوسید ونکی و.

14. متوکل خان شلمانی د بهاما ډهیرۍ او سید ونکی.

15. ګران باچا شلمانی

16. حبیب الله خان شلمانی

17. محمد سعید غمګین چې د پښتو ژبې شاعر او د ملکنډ ایجنسۍ د بټخیله د الا ډنډ او سید ونکی د ی.

18. بابا عبد الر حمن شلمانی چې د پښتو ژبې شاعر او د ملکنډ ایجنسۍ بټخیله د الا ډنډ او سید ونکی د ی.
۳-حیات افغاني، د د انش چاپ، پېښور، ۵۱. مخو نه.

19. شیخ ګل صاحب شلمانی

20.اروابناد ملک غازي ګل شلمانی وزیر خېل

21. فرېد شهزاد خان شلمانی د مټه د سجبان او سید ونکی سید کریم خان شلمانی

22.قاضي عبد الحی شاه شلماني

23.شهید قاضي عبد الکریم شاه شلمانی چې د انګرېزانو سره په جګړه کې په ۱۸۹۵ میلاد ي کال شهید شــوی
واو مزار یې بای پاس تهاڼې ته نږد ې د ی.

24.محب ګل شلماني

25.عمر رحمن شلماني

26.سید احمد خان شلماني

27.فضل کریم شلماني

28.پروفیسر خورشید روشن شلماني

29.ډاکټر احمد خان شلماني

30.فضل غفار شلماني

31. جمیل تاج شلماني

32.ارشد کریم شلماني

(c) ketabton.com: The Digital Library

33.محمد امين خان شلماني

103 شملزي

زموږ پښت پوهان او نسب پيژند ونکي د شملزيو يا شمولزيو د قبيلې خلک غلجي پښتانـــه او د تـــو خـــو د قبيلې يو ښاخ ګڼي. د شملزيو د قبيلې خلک د زابل ولايت د شملزيوپه ولسوالۍ، د غزني په ولايت، د پکتيا ولايـــت د زرمت په ولسوالۍ کې چې زرمله يې هم بولي او د نيمروز ولايت د کنګ په ولسوالۍ کې استوګنه لري.[289]

د زابل ولايت د شملز يوولسوالي د همد ې قبيلې د نامه له کبله د شملز يو د ولسوالۍ په نامه سره ياد يــــږي. د شملزيو ولسوالي د زابل ولايت د د ربو نورو ولسواليو يعنې اتغر، شينکۍ او نو بهار سره ګډه پو له لري. همد اراز د شملز يو ولسوالي د ډيورنډ د کر ښې سره هم ګډه پو له لري او د شملز يو د ولسوالۍ د خلکو مجمو عي شمېر ۳۳۳۵۱ تنه ښو د ل شوي د ي. په د غې ولسوالۍ کې د ناصرو د قبيلې خلک هم استوګنه لري.[290]

شملزي غير تي، مېلمه پالو نکي، زړور او په پښتو او پښتو نوالې باند ې مين خلک د ي. شملزيو يو د نـــورو غلجيو قبيلو سره يو ځای د مغولو پر خلاف په زابل کې د وياړه ډکې مبارزې کړي د ي. همد ارز د افغان- انګريز په د رو ګونو تاريخي جګړو کې هم د شملزيوونډه د رنه د ه. د روسي ښکېلا کرو او بلو سګرو ځولکــونـــوپـــر خلاف د شملزيواو په مجمو عي تو ګه د تو خيو مبارزې زموږ د وياړلي هېواد په تاريخ کې په زرينو کر ښو ثبتې د ي.

د شملز يو د قبيلې خلک د زابل ولايت د نورو پښتنو په څېر د کر کيلې او مالد ارۍ په چارو بو خـــت د ي.د د وی په سېمه کې غنم او نورې غلې د انې کرل کيږي. همد اراز باد ام، انګور، مڼې او نور ډول ډول ميوې هم پکې شـــته. ځمکې يې ز ياتره د کاېزونو په اوبو خړوبيږي، خو په وروستيو وختونو کې خلک د خپلو کر نې د ځمکــو لپـــاره د واټر پمپونو نه هم ګټه اخلي. د د وی د ود و نه او رواجو نه کټ مټ د هغې سيمې د نورو پښتنو قبيلو په څېر د ي.

د شملزيو ولسوالي د زابل ولايت د مرکز د کلات نه ۷۰مېله واټن لري. له بد ه مر غه د افغانستان د ولت د غـــې سيمې ته هيڅ ډول پا ملر نه نه د ه کړې. نه پکې کوم روغتيايي مرکز شته چې خلک د خپلونارو غانو علاج پکې وکړي او نه هم د ولت د غې سيمې ته د بر يښنا، ښوونې او روزنې او نورو بر خو کې کو مه پا ملر نه کړې د ه، نو ځکه يې زياتره خلک ډېر بېوزله او د پو هې له نعمته بې بر خې د ي. که څه هم چې د د غې قبيلې خلک د علم او پوهـــې ســـره مينه لري او زيات شمېرليکوالان او شاعران يې په خپلې غېږه کې روزلي د ي. د د غې د لېکو الو او رو ښا نفکرانو نه يو هم ښاغلی حليم شملزی د ی. برسېره پرد ې چې د پښتو ژبې يو ښه او تکړه لېکوال د ی، په د يني او مـــذهبي او د يني برخه کې هم د بشپړې پو هې خاوند د ی. د شملزيو د قبيلې ځينې نور مشهور کسان حاجي عز يز الله خان شملزی،

---

289 پښتني قبيلې، د د کتور لطيف ياد تاليف، ۱۸۱ مخ، د پېښور د د انش خپرند ويه ټولنه.

290 http://en.wikipedia.org/wiki/Shamulzayi_District

(c) ketabton.com: The Digital Library

غلام شملزی او عبد السلا م خان شملزي د ي.[291]

104 شېتک

د پښتنو قبیلو په ډله کې د کرلاڼیو په ټولنیز ګروپ کې د شېټک قبیله ډېره مشهوره د ه. د شیتک د قبیلې په مجمو عي توګه مقصد د وړ، بنوڅي او تنې د ي.

ویل کېږي چې د د غې قبیلې مشر نیکه شاه فرید نومید چې وروسته په شیتک سره مشهور شو. نوموړی د ککی زوی او د کرلاڼ لمسی د ی. په پیل کې د شیتک د قبیلې خلک د سلیمان د غره په یوې لړۍ کې چې شوال نومیږي استوګنه د رلود ه چې اوس هم په د غه غره کې د خلکو پخوانی استوګنځی په ککۍ میله [292] مشهور د ی. ویل کیږي چې د شیتک د میرمنې نوم بانو یا بنو و او له همد ې کبله د وی په بانوزو یا بنو زیو باند ې مشهور شول چې وروسته د وخت په تېرېد و سره د غه کلمه د زیات استعمال په وجه په بنو ځیو بد له شوه.[293]

شیتک د رې میر منې د رلود لې. د یوې میر منې اولاد ه یې تنې او د وړد ي، د د ویمې میر منې یعنې بانو (بنو) اولاد ه یې کیوي او سوراڼي او د رېیمې میر منې اولاد ه یې جیم یا زیلم او هوید نو مېد ل چې د د وی اولاد ه ډېره لږه او په کیوي او سوراڼي کې شا مله د ه.[294]

د وی په پیل کې د تو چي په جنوب کې د غره په لمنه کې او سېد ل، خو د سلطان شهاب الد ین غوري د واکمنۍ په وخت کې شیتکو د بنو په سېمه باند ې برید وکړ او د د غه سیمې یعنې بنو لخوا...

په وخت کې شیتکو د بنو په سېمه باند ې برید ونه پیل کړل. د بنو د سیمې د تسمیې وجه په اغلب ګومان سره د هماغې ښځې یعنې د بنو د نوم له کبله د ی. کله چې شیتکو پر د غه ځای برېد وکړ نو په هغه وخت کې د لته منګل او هني پښتانه اوسېد ل. د د ې حملو په نتیجه کې د شیتک په اولاد ه کې د کیوي او سو راڼي اولس برید ونه جاري وساتل چې بیا وروسته منګل او هني له د غه ځایه ولېږ د ېد ل. د هني د قبیلې لږ شمېر خلک د هند وستان خواته لاړل او یو شمېر د منګلو د قبیلې سره یو ځای د سپین غره په جنوب کې اباد شول. د هني او منګلو د قبیلې تر وتلو ورو سته د د غې قبیلې خلک د خپل پېر په لار ښووونه د بنو سېمه په خپل منځ کې په د ې ډول سره وویشله چې د میری د مشر زوی کیوي اولا د ې ته یې سهیلي برخه چې اوس په میري سره مشهوره د ه ورکړه، د ککي اولاد ې ته یې تر ختیځو بر خو پورې چې په هغه وخت کې زیاد ه اباد ه او ښه سېمه وه ورکړه، د کیوي د ویم زوی سمي ته یې تر نار پورې منځنۍ برخه ځمکه او د سوراني او لا د ې ته یې د کورمې د رود شمال ته تر ټل پورې سیمې ورکړل شوې.[295]

---

291 د شملزیو د قبیلې په برخه کې د د ې مقالې د لیکوال شخصي یاد ښتو نه.

292مېله = (مېنه = ځای = ټا ټوبی) لیکوال

293پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۳٦۹ مخ

294پښتني قبیلې، د د انش چاپ، پېښور ۱۸۱- ۱۸۲ مخونه.

295حیات افغاني، د د انش چاپ، پېښور، ۵۱. مخو نه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شیتکو د اولاد ې یعنې د وړو، بنو ځیو او تنیو ذکر د مخه په خپلو خپلو رد یفونو کې راغلی د ی.

105 شیرانې

که چیرې د شیرانیو د قبیلې د نسب شجره په غور سره وڅیړو نو جوته به شي چې د غه قبیله د سړبن په ټولنیز ګروپ پورې یوه اړونده قبیله د ه. د شیرانیو د قبیلې شمال ته د وزیرو قبیله، لو ید یځ ته یې ژوب او د مند و خیلو د قبیلې سیمه، جنوب ته یې د کاکړو قبیله او ختیز ته یې هغه قبایل مېشته د ي چې په د یره اسماعیل خان کې استوګنه لري.[296]

د روایتونو پر بنسټ شرخبون پنځه زامن د رلود ل یعنې شیرانی، ترین، پانړ، بړیځ او اورمړ. ویل کیږي چې شیرانی د شرخبون مشر زوی و، خو پلار یې د مشرۍ پګړۍ ترین ته ورپه سرکړې وه،[297] له همد ې کبله شیرانی د خپل پلار او ورونو نه خپه او یو پیغام یې کاکړ ته چې د د ه مورنی نیکه و په د ې شرحه ورواستاوه:

"زه د لته ډېر په تنګ شوی یم، راشه او ماله ځانه سره بو ځه!"

کله چې کاکړ ته د غه پیغام وررسید ه نو د خپلو څو تنو زامنو سره د شرخبون کورته ورغی او ورته یې ویل چې شیرانی پربږد ه چې زما سره لاړ شي. شرخبون پرد ې خبره راضي نه و، خو کله چې شیرانې په تللو باند ې ټینګار وکړ نو په د غه وخت کې ترین په غو سه شو او شر خبون ته یې وویل چې شیرانی پربږد ه چې د کاکړ سره لاړ شي او که چیرې هغه د لته نه وي نو څه به وشي. په پای کې کاکړ، شیرانی له ځا نه سره بوت او شیرانې هم ژمنه وکړه چې د د ه اولاد ه د ې هیڅکله هم په سړ بنیو پښتنو کې نه شمېرل کیږي [298] او په د ې تو ګه د خپل مو رني نیکه یعنې د کاکړو په کورنۍ کې چې غر غښتي پښتانه د ي شامل شو او اوس په بنو او بد و کې د غر غښت د ټولنیزې ډلې سره اړیکي لري.

شیرانې د سهیلي پښتونخوا د شیر انیو په ډیسټریکټ یا ولسوالۍ کې استوګنه لري چې د د غه ډیسټریکټ د خلکو ژبه پښتو د ه. د شیرانې د یسټریکټ د ژوب، د یره اسماعیل خان او مو سی خیلو د ولسوالیو سره ګډه پوله لري. د شیرانیو سیمه د ګو مل جنوب ته پر ته د ه چې د سلیمان غر هم د د وی په سیمه کې مو قعیت لري. د وزیر ستان په څېر د د وی سیمه هم غر نۍ د ه. شیرانې زیاتره د کرنې او مالد ارۍ په چارو بو خت د ي. که څه هم د کرنې ځمکې یې لږې او او به هم چند انې پکې ډېرې نه د ي خو خلک غنم، جوار، اوربشي، وریجي او تنباکو کري. هغه شیرانې چې په غر نیو سیمو کې ژوند کوي د وی د غرونو لمنې په للمي ډول سره کري. د د وی حیوانات غوایي،

296اضلاع، ایجنسي ها وقبایل ایالت پښتو نستان، ۹۲ مخ.

297پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۲۷۷ مخ.

298حیات افغاني ۱۷۳-۱۷۶ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پسونه او وزې د ي.

د د وی په غر نیو سیمو کې د جنغوزیو او انارو ونې هم شته چې خلک یې ټولوي او په بازارونو کې یې پلوري. همد اراز د د وی په غر نیو سیموکې ډول ډول وحشي ځناور، ژوي او مر غان شته چې په د غو ځناورو او ژوو کې وحشي ګډان، سوی، وحشي پیشوګانې، وحشي لیوان، ګید ړې، وحشي وزې او هو سۍ شته.

105.1 مشهور کلي یې

شیرانۍ د پښتونخوا ایالت په د ېره اسماعیل خان او د سهیلي پښتونخوا د شیرانیو په ډیسټریکټ کې استوګنه لري، خو ځینو خلکو یې د موسی خیلو د ډیسټریکټ د سنغر سیمې ته چې اوس ورته تونسه شریف وایې لیږ د ید لي او د د غې سیمې د د رنګ په تحصیل کې ژوند کوي.شیرانیو د قبیلې مشهور کلي د اد ي [299] :

- لهار کلی
- کازا ملیزي
- ستانو راغه
- چچوبي(څڅو بی)
- میر علي خېل
- ماني خوا
- سور لکۍ
- شنه پو نګه
- احمد ي د رګا
- لاوارا
- مرغ بل
- تور راغه
- د ب شیخان
- مغال کوټ

299 http://en.wikipedia.org/wiki/Shirani

(c) ketabton.com: The Digital Library

- شين غر

105.2 مشهور ښاخونه او څانګې

د شيراڼيو قبيله په لاند نيو ښاخو نو او څانګو ويشلې شوې د ه

- حسن خيل
- اوبه خيل
- کپيپ
- کرمانزي
- محمد زي
- سالار خيل
- مروت خيل
- سپند زي
- جوهر خيل

105.3 ميلمه پالنه

شيراڼي ميلمه پالونکي خلک د ي. د وی د خپلو ميلمنو ډېر قد ر کوي. د وی خپلو ميلمنو ته ډول ډول خوند ور خواړه تياروي. د وی په خوړو کې د لاند ي د غوښو، کړايي کباب، سره کړو غوښو، سابو او اوګرې نه ګټه اخلي.

105.4 ښوونه او روزنه

که څه هم شيراڼي د علم او پو هې سره مينه لري، خو له بد ه مرغه د هغه ځای چارواکي د غې مهمې مسالې ته کو مه ځانګړې پا ملر نه نه کوي، نو ځکه د ښونځيو او تعليمي مو سسو د کموالي په وجه د د غه ځای ډېر خلک او په تېره بيا ځوانان او نجونې د علم او پو هې له نعمته بې برخې ساتل شوي د ي او خلک مجبورد ي چې خپل اولاد ونه او زامن د يني او مذهبي مد ر سو ته ورو ليږي.

شيراڼي په عمو مي تو ګه غريب خلک د ي. د د وی خلک زياتره د کرنې په چارو بو خت د ي، خو يو شمېر خلک يې د خليج په عربي هېواد ونو کې هم مزد وري کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیراڼي زړور او په خپلواکۍ مین خلک د ي. د انګریزي یر غلګرو په وړاندې یې له ویاړه ډکې مبارزې کړي د ي. د د غې قبیلې په نامتو مبار زینو کې یو هم ماشو خان شیراڼی و چې د انګریزانو سره په جګــړه کــې د ژوب د سیمې په سلیازي نو مې سیمه کې شهید شوید ی.

د د بره اسماعیل خان او د سهیلي پښتونخوا سر بېره یو شمېر شیراڼي د هند و ستان د راجستهان ایالت د ناګور شیراڼي اباد په سېمه کې استوګنه لري چې د د وی سیمې په څلورو محلو باندې ویشل شوي د ي یعنې، صو فیه، غـــو ثیه، نجمیان او نوري. همد ارز هلته څو کلي هم شته چې شیراڼي پکې استوګنه لري. د د غو کلیو نو مو نه په د ې ډول د ي :

- برنیل
- بهینیاد
- د انتا
- حمید پور
- ډونګاري

مشهور لیکوال حافظ محمود خان شیراڼي او د هغه زوی اختر شیراڼي د راجستهان د ناګور د سیمې شـــیراڼي د ي. ویل کیږي چې شیراڼي هند وستان ته لو مړی ځل د مغول واکمن همایون په وخت او د وهم ځل د اکبر پاچا په وختو نو کې راغلي د ي. د هند د راجستهان ایالت د شیراڼیو نه سربېره یو شمېر شیراڼي د هند وستان د ګجـــرات د لیـــالت د واد نګـــــر، کالیګـــــام او احمـــــــد ابـــــاد کـــــې هـــــم اســـــــتوګنه لـــــري.[300] په عمو مي ډول شیراڼي قبیلوي خصوصیات لري او د قوانینو تابع نه د ي.

106 شینواري

شینواری د پښتنو یوه مشهوره قبیله د ه چې د سړبن په ټولنیز ګروپ پورې اړه لري او د ســپین غــره پــه شمالي لمنو او د ننګرهار په جنوب ختیځ کې مېشته د ي. د د وی یوه برخه د پښتونخوا ایالت په لواړګی، څو کـــورنۍ یې د کوهاټ په ځنګلونو کې، پېښور، د کونړ ولایت په سره کمر، د پروان ولایت د شینوارو په ولسوالۍاو کشمیر کې هم استوګنه لري.

پښتانه د تاریخ په رڼا کې د شینوارو د قبیلې په اړه لیکي د ي:

لکه چې د د غې قبیلې د شجرې نه معلومېږي چې کاسیان په یوولسو څانګو وېشل شوې د ي چـــې د شـــینوارو

300 http://en.wikipedia.org/wiki/Sherani_District

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبیله هم په د وی کې شامله د ه. لکه چې د پټې خزانې د روایت نه معلومیږي د خرشبون په اولاد ه کې د کند او ځمند اولاد ه د غوړی مرغی نه د غزني، کابل او پېښور د واد ي له لوري مهاجرت پیل کړ، نو په د غه وخت کې کاسیان بېرته د سلیمان غره ته لاړل او هلته مېشته شول. البته د کاسیانو یوې قبیلې (شینواری) د خاښي خېلو سره مهاجرت وکړ او د خیبر په شمال او جنوبي غرونو کې مېشته شول.[301]

د شینوارو شمال لوېد یځ ته د خوګیانیو قبیله، شمال ته یې د کابل سیند او د مومند و قبیله، ختیځ ته یې د ډیورنډ کرښه تر لواړګی پورې امتد اد لري او د اپرېد یو د قبیلې سره پوله لري او جنوب خواته یې سپین غر موقعیت لري. د وی د ننګر هار ولایت د هسکې مېنې (د ه بالا)، مومند د رې، نازیانو، اچین، د وربابا، غني خیلو، سپین غر، رود اتواود چپرهار په ولسوالیوکې استوګنه لري.

د شینوارو قبیله په لومړی سر کې په د وو پلارو وېشله کېږي چې یوه ته سه پای او بل ته عبد الرحیم خېل وایي. چې سه پای مشر ورور او عبد الرحیم خېل کشر ورور د ی. مشر ورور په خپل منځ کې اوومتپې د ي؛ حسن خېل، حمزه خېل، الیاس خېل(لیاس خېل)، ریند اد خېل، حید رخېل، بابرخېل، سلیمانخېل او کشر ورور یې په د ې تپو وېشل شوې د ي او هغه علي شېرخېل، عد ل خېل او سنګوخېل د ي.

106.1 استوګنې سیمې او ځایونه

- حسن خېل: حسن خېل د هسکې مېنې د ولسوالی په اوغز، ګورګوری، پایی، شیخ مید ان، یاغی بند، شپوله او ګیزاره کې پراته د ي. یو شمېر حسن خېل په غوښت د ره کې هم استوګنه لري. ویل کېږي چې د حسن خېلو شمېر به (۱۶ــ) تنه وي.
- حمزه خېل: د وی په خپل منځ کې د وه تپې د ي چې یوه احمد خېل او بل یې مغد ود خېل د ي. احمد خېل اکثره په هسکه مېنه او لږ شمېر یې په تنګی، شرمبنی او لرو احمد خېلو کې اوسېږي. مغد ود خېل په ګاګره، ګجنه، مریز، سنګوټا او راوګی کې استوګنه لري. .
- الیاس خېل: الیاس خېل چې لیاس خېل یې هم بولي اکثره په هسکې مېنې، ګیزاره، لږ شمېر یې د هسکې مېنې په تنګی او یو شمېر په نری اوبو کې اوسېږي او د جعفریانو په نامه څو کورنۍ یې بیا د کوچیانو په ډول ژوند کوي.
- ریند اد خېل: د مامند په تنګی، باغ، اچین او ګرد ی کې پراته د ي. د ا ښاخ په څلورو څانګو وېشل شوی د ی او د پاخېلو، الیکه خېلو، بام خېلو او خلیفه خېلو نه عبارت د ي.
- حید رخېل: د ا تپه په خپل منځ کې د وه پلاره د ي چې یوه ته ((نیمې د ر)) او بل ته ((ممه خېل)) ولیي. ممه

301ښتانه د تاریخ په رڼا کې ۱۳۲۶-۱۳۲۷ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خېل په لنډی، مورګی چینه، د اوړی، اسد خېلو، تریلی، مید انک، سره کلا او هجوم کلی کې مېشته د ي.

- سیلمان خېل: په توتګی، وچکتوټ او د کوشتل په کلیو کې اوسېږي.
- بابر خېل:د ا یوه کوچنی څانګه د ه چې یو شمېر يې په صند ق، بټن او چهل ګزي کې اوسېږي.
- علي شېرخېل: د ا د عبد الرحیم خېلو یوه څانګه د ه چې څه برخه يې په لواړګی او څه يې په افغانستان کې مېشته د ي. د وی په اوو تپونو باند ې وېشل شوې د ي او هغه له عیسی خېلو، باخېلو، تړخېلو، پیروخېلو، اش خېلو، خوګاخېلو او شود ن خېلو نه عبارت د ی.
- عد ل خېل:د ا هم عبد الرحیم خېلو یوه ښه د ه. د ا تپه په خپل منځ کې د وه پلاره د ي یعنې عثمان خېل او کرګوخېل.
- سنګوخېل:سنګوخېل په د رېو پلرونو باند ې وېش شوې د ي؛ ګد وخېل، څلورپلاری او غني خېل، سنګوخېل د مند تی نه تر غني خېلو پورې د نازیانو په د رو کې پراته د ي.[302]

له د ې کبله چې د شینوارو یوه برخه د خیبر د تاریخي د رې په شاوخوا کې استوګنه لري نو د خیبریانو په نامه سره هم یاد ېږي چې اورکزی او اپرېد ي هم په همد ې نومونو مشهور د ي. د تورخم او شمشاد سیمې هم د علیشېرخېلو شینوارو د استوګنې سیمي د ي. د لواړګی شینواری په خپلو خېلونو کې وېش د حجرې له مخې ترسره کوي چې اوس د هر خېل حجري په لاند ې ډول د ي:

- خوګاخېل (۱۷۲) حجرې
- شېخ مل خېل (٦٨) حجرې
- اش خېل (۲۳) حجرې
- مختارخېل (۲۱) حجرې
- غني خېل (۳۵) حجرې.

د لواړګی شینواری اکثره د سود اګری په چارو بوخت د ی او هغه ترانسپورتي تجارتی لارې چې د کابل او پېښور تر منځ چلېږي د همد ې خلکو په لاس کې د ي.[303] د لواړګی شینواري د افغانستان د شینوارو سره بنې اړیکې لري. د لواړګی د شینوارو شمال خواته شلمان، ختیځ ته يې ملاګوری او جنوب ختیځ ته يې اپرېد ي موقعیت لري. د لواړګی سیمه د تورخم نه د خیبر د اپرېد و تر پوله شپږ میله اوږد ه او د رې څلور میله پلنه د ه. شینواري په مېلمنه پالنه کې مشهور د ي. د د وی حجرې تل د مېلمنو او مساپرو پر مخ خلاصې وي. د حجرو تر څنګ يې جوماتونه هم

302پښتنې قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱۸٦-۱۸۷ او ۱۸۸ مخونه، د پېښور چاپ

303اضلاع، ایجنسي ها وقبا یل ایالت پښتو نستان، ۵۷ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شته، په د وی کې د جرګې سستم ډېر قوي د ي او اکثره خلک خپلې لانجې د قومي جرګولـــه لارې اواروي. دلــواړګی شینواری اکثره خپلې جرګې په سپین جومات کې چې د لواړګی تر منځ د لويي هد يرې سره موقعيت لري جوړوي.

په شينوارو کې د نورو پښتني قبيلو په څېر د ننواتی د ود هم ډير قوي د ي چې ارو مرو يې قبلوي او منــــي يي. په د وی کې د سولې کولو د ود هم د پخوا په شان په خپل حال پاتې د ی چې (تيږه) يې‌بــولي او اېږېــد ې ورتــه (کاڼی) وايي [304]

همد ا راز د باجوړو په الينګار، چمرکنډ، څاوګی، شېخ بابا او سره کمره کې هم شينواری استوګنه لري. د شيګل شينواری تقريباً د رې سوه کاله پخوا د ځينو عواملو له کبله د سره کمره خواته تللی د ي او د شيګل ځمکه يې له نورو قومونو څخه چې په هغه وخت کې کافران وو نيولی وه. د شينوارو راګ شيګل ته او د نورو قومونو څخــه د شـــيګل نيول د شيخ بابا په مشری چې اصلي نوم يې (ذکريا) د ی ترسره شوې د ي. د د وی سره د شيګل په نيولو کې ماموند و هم ملګرتيا وکړه. شينواری د کافرانو د سخت مقاومت سره مخامخ شول په تېره بيا هغــه وخـــت چـــې د کنــډرو کلا محاصره شوه نو شېخ بابا امر وکړ چې ټول شينواری د ی د کلا د سوځولو لپاره يوه يوه ګېډۍ لرګي راوړي نوموړي کلا وسوځل شوه او شينواری بريالی شول چې وروسته شېخ بابا د شينوارو تر منځ شيګل وويشه چې‌پــه د ې وېــش کې اد رم (عبد الرحيم خېلو) ته کټه سيد، امان کوټ، ګربوړی، کنډرو، زبړبت ډاګ، ملاعلم کلی، شينکی، غرتنګـــی او شنګر شا ورسېد ل. سليمانخېلو ته چاکوړی، شينګرګل، نيم لاچی، سيمه لام، بنود يت، سورمل، برګلــيـــی اوـمــاټينه ورسېد ل. [305]

په لواړګی کې د عليشېرخېلو څانګې د ا د ي؛ خوګاخېل، شېخ مل خېل، پيروخېل، ميــرد اد خېـــل، اش خېـــل، مختارخېل، غني خېل، پتمی خېل، بسی خېل، طالب خېل، سيد خېل، اشرف خېل، طوطی خېل، شربی خېل، بابی خېـــل، شد ان خېل، ماد ور خېل، مياخېل او عالم خانی. د ننګرهار په ولايت کې د شينوارو شمېر (۱۵۵۲۷) تنه، د کونړ په ولايت کې (۵ــ) تنه د لواړګی شينواری (۱۲۷۷ـ) تنه او د سره کمر شينواری (۱۳ــ) تنه ښود له شوې د ي.

د ننګر هار ولايت پر شينوارو سر بېره يو شمېر شينواري د کند ز ولايت په مرکز، د د شـــت ارچـــي، لمــام صاحب او خان ابا د په ولسو اليو کې مېشته د ي. د پروان په ولايت کې هم د شينوارو په نامه يوه ولسوالۍ شته چې د او سيد ونکو شېر يې ۵۷.۳۹ تنه ښود ل شويد ي، خو په مجمو عي ډول په ټول افغانستان کې د شينوارو دقــبيلې شـــمېر ٤ـــ تنه ښود ل شويد ي. همد اراز د غزني ولايت په قره باغ ولسوالۍ کې هم يو شمېر شينواري استوګنه لري. د کلبــل په سمټ خانه، کلای زمانخان، ششد رک او د ه خد ايد اد کې هم ډېر شمېر شينواري استوګنه لري.

شينواري په هېواد مين خلک د ي. د وی د تاريخ په اوږد و کې د هېواد د هر غليم اوير غلګر په وړانــد ې‌پــه مېړانه جنګيد لي د ي او د خپل ګران هېواد افغانستان د د فاع لپاره يې خپل هېواد نی رسالت سر ته رسولی د ی.

304پښتانه، ۱۸ـ- ۱۸٦ مخونه، کابل، ۱۳٤۹ کال.

305د پښتنو ټولنيز - اقتصادي جوړښت، ۲۸، ۲۹ او ۳ـ مخونه، کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

106.2 نامتو شخصیات

د شینوارو قبیلې په خپلې غیر کې په افغانستان اوپښتونخوا کې ډېر نامتو شخصیتونه روزلي د ي. په د غـــو شخصیتونو کې شاعران، لیکوالان، انجنیران، ډاکتران، محققین، پوځي جنرالان او صاحبمنصبان، قا ضـــیان او ځینـــي مشهور قو مي شخصیتونه په لاند ې ډول د ي.

1. د پښتو ژبې نا متو شاعر ښاغلی اروابناد امیر حمزه خان شینواری چې پښتانه ورته د د رناوي له کبله حمـــزه بابا وایي.
2. اروابناد ښاغلی سرمحقق د وست شینواری چې د پښتو ژبې د اد بیاتو، گرامراوژبپوهنې په برخه کې یې ستر خد متونه کړي د ي.
3. اروابناد ښاغلی سر محقق محمد اکبر معتمد شینواری چې نامتو محقق او متر جم و.
4. اروابناد ښاغلی محقق خیر محمد ساد چې په پښتو ژبه یې ډېر اثار لیکلي د ي.
5. اروابناد ښاغلی محقق شهزاد ه زیارنچې په پښتو فولکلوریکه برخه او په تېـــره بیـــا د شـــینوارو دقـــبیلې د نرخونو، رواجونو او ځلو په برخه کې یې ډېرې مقالې لیکلي د ي.
6. اروابناد ښاغلی ډاکټر جکړ شینواری چې یو علمي شخصیت و او په پښتو ژبه یې ډېر اثار کښلي د ي.
7. ښاغلی ډاکټر ماه خان شینواریچې د پښتو ژبې یو تکړه محقق او څیړونکی د ی.
8. اروابناد ښاغلی رفیق شینواری چې د پښتو مو سیقۍ ته یې د قد ر وړ خد متونه کړي د ي.
9. ښاغلی حبیب الله زړه سواند چې د پښتو ژبې ښه شاعرد ی.
10. ښاغلی سلطان جان کلیوال
11. ښاغلی انجنیر ستانه میر زهیر شینواري
12. ښاغلی قاري استاد بر کت الله سلیم چې په افغانستان کې د سپیڅلي قران نامتو قاري د ی.
13. ښاغلی مثل خان شینواری
14. ښاغلی عبد الو کیل سوله مل شینواری
15. ښا غلی چټک شینواری چې د پښتو ژبې شا عر د ی.
16. اروابناد ښاغلی فضل هاد ي شینواری چې په شینوارو مولوي صاحب باند ې مشهور او د سترې محکمې رئیس و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

17. ښاغلی د کتور محمد ابر اهیم شینواری چې ښه لیکوال، د سیاسي مسا یلو شنونکی اوژورنالیست د ی.

18. اروابناد ښاغلی ماما زرغون شاه شینواری چې مجرب عسکري صاحب منصب و.

19. په ولسي جر ګه کې د شینوارو د خلکو استازی ښاغلی ببر ک شینواری.

20.په ولسي جر ګه کې د خلکو استازې اغلې ملالۍ شینوارې.

21. د افغانستان د کریکېټ د بورډ غړی ښاغلی سمیع الله شینواری.

22.ښاغلی هنر غیرت

23.ښاغلی ډاکټر بر هان الله شینواری

24.ښاغلی شمله د ار خان شینواری

25.ښاغلی غلام نبي شینواری

26.ښاغلی اجمل شینواری

27.د محاکمو پخوانی رئیسا رواښاد حبیب الله خان شینواری

28.اروابناد قاضي شیند ي ګل خان شینواری.

29.ښاغلی قا ضي محب الله خان شینواری

30.انجنیر هو ښیار شینواری.

31. په ولسي جرګه کې د شینوارو د خلکو استازی ښاغلی ډاکټر عصمت الله شینواری[306]

32.د افغانستان مشهور لیکوال، ژورنالیست او مبتکر کارتونیست ښاغلی هژبر شینواری.

33.ښاغلی مراد شینواری

34.ښاغلی عبد المحمد شینواری

35.ښاغلی قاضي کمال شینواری چې د پښتو ژبې ښه لیکوال او متر جم و.

په پښتونخوا کې د شینوارو مشهورې څیرې په لاند ې ډول د ي :

1. ښاغلی انجنیر اعظم خان شینواری د ورسک د ډیم مشر انجنیر

2. د وفدا مشر ښاغلی ذاکر شینواری

3. سیا ستوال ښاغلی ناظر خان شینواری

306زما (د د ې مقالې د لیکوال) شخصي یاد د ښتونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. ښاغلی بریګیډر قیوم شېر شینواری
5. سیا ستوال ښاغلی شهباز ګل شینواری
6. د پولیسو افسر ښا غلی اسرار خان شینواری[307]

د ۱۳۸۳ کال په پیل کې یو شمېر شینوارو د کابل د ښار د باغ علیمرد ان په سېمه کې غونـــډه وکـــړه اودیـــوې قومي شورابنسټ یې کیښود چې د شینوارود قومي شوراپه نامه ونومول شوه چې نوموړې شورابیاد همـــد ې کـال د چنګاښ په میاشت کې په رسمي توګه د عد لیې وزارت د سیاسي ګوند ونو او ټولنیزو سازمانونو په ریاست کې ثبـــت اوراجستر اوپه فعالیت یې پیل وکړ. نوموړې شورا خپل یوځانګړی ویبسایټ (ویبپاڼه)هم لري چې پته یې په د ې توګه د ه www.shinwari.org.د د ې شورامرکزي د فتر د کابل ښار د قوای مرکزد اریانا کارتې د شینواري مارکیټ پـــه د ریم پوړ کې د ی اوولایتی د فتر یی د ننګرهارولایت د مرکزجلال اباد د ښار د پوهنتون روغتون ته مخامخ مـــوقعیت لری. د اشوراځانته یوه اساسنامه اونشان هم لري.

107 طوطا خېل

د پښتني قبیلو د پېژند نې په لړ کې د اځل ګرانو لو ستو نکو ته د تو تاخېلو قبېله چې د طو طاخېلو په ښه هم راغلې د ه د رپېژنم. د توتا خېلو قبیله په اوسني وخت کې د پکتیا ولایت د مهمو قبیلو نه شـــمېرله کیـــږي. د پښـــتني عنعنوي او روایتي شجرو پر بنسټ تو تاخېل له اره د پښتنو د غلجیو په ټولنیز ګروپ او ډلې پورې یـــوه اړونـــد ه قبېله د ه او د اند ړو د قبیلې یو ښاخ ګڼل کیږي.[308]

د توتاخېلو د قبیلې خلک د پکتیا ولایت د سید کرم په ولسوالۍ کې د احمد زیو د قبیلې د خلکوترڅنګ ژونـــد کوي. د اسې روایتونه شته چې توتاخېل په لو مړي سر کې د غزني ولایت د اند ړو په سېمهکـــې ژونـــدکـاوه، چـــې وروسته د ځینو بېلا بېلو عواملو په وجه د خپلې استو ګنې او سنۍ سیمې ته لیږ د ید لي د ي.[309]

توتا خیل زړور، جنګیالي، غیر تي، میلمه پالو نکي او په پښتو او پښتونولۍ باند ې مین خلک د ي. د هېـــواد د خپلواکۍ په د ري ګونو جګړو کې یې د پکتیا د نورو پښتني غیرتمنو قبیلو په څېـــر یـــې د انګریـــزيـــېـــر غلګـــرو ځواکونو پر خلاف د ویاړه ډکې مبارزې کړې د ي او کله چې روسي ښکیلاګګرو او بلو سګرو زموږ په ټا ټوبې ګران افغانستان باند ې د وحشت نه ډک برید وکړ نو د توتاخېلو د قبیلې شاه زلمیو هم خپل هیواد نی رسالت په ښه تو ګه تر سره کړ.

307http://en.wikipedia.org/wiki/Shinwari_tribe

308معلومات مختصر د رباره اقوام وقبایل سر حد ي کشور، ۵۳ مخ.

309پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۱۹. مخ د پېښور د دانش چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تو تا خیلو د قبیلې خلک زیاتره خلک د کرنې اومالد ارۍ په چارو بوخت د ي، خو ځینې یې د ســـود لگـــرۍ چارې هم پر مخ بیا یي. هغه خلک یې چې د کرنې او مالد ارۍ په چارو بوخت د ي نو د وی غوایي، غولگـــانې، پســـونه، وزې او میږې هم ساتي.

د تو تا خیلو د قبیلې رواجونه او د ود ونه کټ مټ د هغو قبیلو په څېر د ي چې د وی ورسره ژوند کوي په د وی کې پښتني د ود ونه او په تېره بیا د جرگې سیستم پیاوړی د ی او خلک خپلې لانجې دقـــومي جـــرگـــولـــه لارې اوارو ي.

د د غې قبیلې ځینې کورنۍ د پکتیا ولایت په مرکز گرد یز او ځینې یې په کابل کې هم استوگنه لري.

107.1 مشهور شخصیتونه

د توتا خېلو قبیلې په خپلې غېږ کې ځینې نامتو شاعران، استاد ان او د علم او پو هې لارویان روزلي د ي چې د ځینو نومو نه یې په لاند ې ډول د ي:

1. د کابل د پو هنتون استاد ښا غلی پو هند وی نسیم گل تو تاخېل
2. د کند هار د پو هنتون رئیس ښاغلی ډاکتر حضرت میر تو تاخیل[310]

د ۱۳۵٤ لمریز کال د سر شمیرنې له مخې د پکتیا په ولایت کې د تو تا خېلو د قبیلې د خلکو شمېر ۲۲۳٤. تنه ښود ل شوي د ي چې ښایي اوس به یې په شمېر کې څو برابره زیاتوالی راغلی وي.[311]

108 علي خېل

که چیرې د پښتنو د نسب شجره یا د نسب ونه په غور سره تر څیړنې لاند ې ونیوله شي نو جوته به شي چې علي خېل د غلجیو پښتنو په ټولنیز گروپ کې یوه مهمه قبېله د ه، ځکه چې سلیمان چې او لاد ه یې د سلیمان خېلو پـــه نامه سره یاد یږي د هغه د ویم ورور علي نو مید چې اوس د هغه او لاد ه په علي خېلو سره مشهوره د ه.

تاریخ حیات افغاني چې له نن نه ۱٤٦ کلونه وړاند ې لیکل شوی د ی د علي خیلو غلجیو په اړوند د اسې لیکلي د ي :

" د زرمت سېمه چې پښتانه یې زرمله هم بولي نیمایې او سید ونکي یې علي خېل د ي. پا تې علي خېل په مقـــر او نورو سېمو کې استوگنه لري. د علي خېلو د مند وزي د ښاخ یوه څانگه اسما عیلزي د ي چې د وې وړې څانگې یـــې

310 د توتا خېلو د قبیلې په اړوند زما شخصي یا د د اښتونه

311 پښتني قبیلې، ۱۹. مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيد ن خېل او چند ړ خېل نو ميري چې د د ړې کو ټې په نامه سره هم ياد ېږي چې د خوست په سېمه کې د د وی څلور سوه کورنۍ مېشته د ي."[312]

د علي خېلو د قبيلې نورې څانگې د اد ي :

ممو زي، مش خېل، يوسف خېل، علي خان خېل، علي شېر خېل، مند وزي، کريم خېل، مشي خېل، نوروز خېل، باړي خېل، ازاد خېل، کړو خېل، خيري خېل، جباري خېل، اد م خېل، جانو خېل، اخوند خېل، سر مست خېل، ازارخېل، بنگي خېل، فرار خېل، فتح خېل، د ريا خېل، نيکنام خېل، ميرزاخېل، گيد ازي، زيبا خېل، عمر خېل، پارو خېل، سلطاني، اسماعيلزي، پيراخېل، مقرب خېل، تتي خېل، شکي خېل، ملککي، شالي خېل، شهباز خېل، فاطمه خېل، نيک زنخېل، تاو خېل، کشي خېل، هبت خېل، محمد خېل، مقام خېل، پيرخې، جوري زي، غو رگي، مير خانخېل، د وري خېل، کمال خېل، اعظم خېل، سني خېل.[313]

يو زيات شمېر علي خېل د پکتيکا ولايت په مرکز شرنه کې هم استوگنه لري چې د د وی شمېر د ۱۳۶ لمريز کال د سر شميرنې له مخې ۳۶۸۴۸ تنه د ی چې بنا يې اوس به يې شمېر ترد ې لا نور هم زيات وي.

د غزني په ولايت کې د علي خېلو د قبيلې خلک د د غه ولايت په مرکز او هم د مقر، گيلان، قره باغ او د اب بند په ولسواليو کې استوگنه لري چې په نو موړي ولايت کې د ۱۳۶ لمريز کال د سر شمېرنې پر بنسټ د د وی مجمو عي شمېر ۳۲۸۴۸ تنه ښود ل شوی د ي چې بنايې اوس به يې شمېرډېروي.[314]

د ننگر هار د ولايت مرکز جلال اباد ښار ته نږد ې د علي خېلو په نامه يو کلی شته. همد اراز د هند د پنجاب ايالت په جلند هر کې هم د علي خېلو د قبيلې خلک شته. د سهيلي پښتونخوا د ژوب په سېمه کې هم د علي خېلو په نامه يو ښا رگو ټی شته، خو هغه علي خېل چې د پکتيا ولايت د ځا ځيو په ولسوالۍ کې استوگنه لري هغه د ځا ځيو په قبيلې پورې اړه لري. هغه علي خېل چې په وزير ستان کې استوگنه لري هغه د وزېرو د قبيلې يوه څانگه د ه.[315]

علي خېل زړور، جنگيالي، ميلمه پا لونکي او په پښتني ننگ او غيرت ټينگ خلک د ي. د وی ډېر ښه اس ځغلوونکي د ي او په نېزه بازۍ او سانگې وهلو کې مشهورد ي.

لنډه د ا چې په ټول افغانستان کې د د وی شمېرد ۸۳۵۴۳ تنو په شا او خواکې اټکل شوي وو چې بنا يې اوس به يې شمېر خورا زيات وي.

312تاريخ حيات افغاني، ۲۸۷-۲۸۸ مخونه، د د انش چاپ، پېښور.

313د ياد شوی اثر د ۲۸۶ مخ د نسب ونه.

314پښتني قبيلې، ۱۹۱-۱۹۲ مخونه، د د انش چاپ، پېښور.

315 د د ې مقالې د لیکوال شخصي ياد د اشتونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

109 عمر خېل

د پښتني قبيلو د پيژند لو په لړ کې د اځل يوه بله قبېله د رپېژنو چې عمر خېل نو ميږي او د غلجيو پښتنو په ټولنيز ګروپ پورې اړه لري.

د عمر خيلو د قبيلې خلک د لغمان ولايت د مرکز پورې اړوند ه چهارد هي او همد اراز د ميد ان ولايت د نـــرخ په ولسوالۍ، د کند ز ولايت د علي اباد په ولسوالۍ او د بلخ ولايت د شولګرې او بلخ په ولسواليو کې هم استوګنه لري.

عمر خېل زياتره د کرنې او مالد ارۍ په چارو بوخت د ي، خو څرنګه چې د د غې قبيلې خلک د علم او پوهـــې سره زياته مينه لري نو زياتره يې د ولتي د ند ې هم لري.[316]

عمر خېل د نورو پښتنو قبيلو په څېر ميلمه پا لونکي، په هېواد مين اوپه پښتني ننګ او غيرت ټينګ خلـــک د ي.د عمر خېلوقبيلې ډېرپوهان، ډاکټران، انجنيران، ليکوال او د علم اوپو هې د د ګر نا متو کسان ټو لنې ته وړانـــد ې کړي د ي.

د عمر خېلو د قبيلې نامتو کسان د اد ي :

1. اروابناد عبد الکريم عمر خېل چې د لغمان ولايت د چهارد هي د سيمې د عمر خيلونه و او د اعليحضرت محمد ظا هرشاه د واکمنۍپه وخت کې يې د حکمرانۍ او ولايت د ند ې تر سره کړي د ي.
2. د کتور عبد الکبير رنجبر چې د اروابناد عبد الکريم عمر خېل په کورنۍ پورې اړه لري. نومـــوړی مـــورخ، ليکوال او د ډېرو علمي مقالو خاوند د ی. د د کتور نجيب الله د حکومت په وخت کې د افغانستان د علـــو مـــو د اکيډيمۍ رئيس او په تېره د وره کې د ولسي جر ګه کې غړی هم و.
3. د کتور عبد البصير رنجبر چې د افغانستان بانک رئيس و.
4. عبد الصمد ازهر چې په هند کې د افغانستان د د ولت سفير و.[317]

د ۱۳۵٤ کال د مرکزي احصا ئيې د سر شميرنې پر بنسټ د لغمان ولايت د عمر خېلو د قبيلې د خلکو شمېر ۲۱۸۸ تنه ښود ل شوی و چې ښناېې اوس به يې په شمېر کې ډېروالی راغلی وي.[318]

---

316 د کتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۱۹۲ مخ، د پېښور چاپ.

317 د مقالې د ليکوال (لطيف ياد) شخصي ياد ښتونه.

318 معلومات مختصر د رباره اقوام وقبائل سر حد ي کشور، ٤۲٥ مخ، د کابل چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

110 عیسی خېل

عیسی خېل له ا ره د پښتنو د لود ي قبیلو پورې یوه اړوند ه قبیله د ه او د لود ي د زوی نیازي اولاد ه ګڼلـــه کیږي. نیازي د خپلو د ریو مېړ منو نه د رې زامن د رلود ل چې با هي، جمال او خاکو نو مېد ل. عیسی په اصل کـــې د خاکو زوی و چې د د ه اولاد ه د عیسی خېلو په نامه سره یاد یږي.[319]

په پیل کې د نیازیو قبېله چې عیسی خېل یې یوه څانګه ګڼله کیږي د افغانستان د غزني ولایت د شلګر په سېمه کې مېشته ول چې وروسته د اند ړو او نورو غلجیو قبیلو د غلبې په وجه له د غه ځایه لېږد ید لو ته اړ ښتل شول او د سلیمان د غره ختیزو بر خو او د ټانک په سېمه کې مېشته شول.د شلګر د سیمې نه د د وی د لېږد ید و اصلي وجه د اوه چې د د وی شمېر لږ وو او د غلجیو قبیلو سره یې د مقابلې توان په ځان کې نه لېد ه. په د غـــه وخـــت کـــې د وی زیاتره د پوونده او سود اګرو په ډول ژوند کاوه او لږه اند ازه د کر کیلې په چارو هم بو خت ول.[320]

هغه وخت چې بهلول لود ي په ۱٤٥. زېږد یز کال کې د هند وستان واکمن شو، نو د خپل ځواک د پیاوړتیا لپاره یې د افغانستان یا روه نه د خپلې قبیلې خلک او نور پښتانه د نوکرۍ او نورو پو ځـي د ند و د تر سره کو لو لپاره هند و ستان ته ور وغو ښتل او په هند و ستان کې یې د پښتنو د مېشته کېد و لپاره یو ځانګړی فرمان جاري کړ.پـــه د غـــه وخت کې د نیا زیو د قبیلې ډېر ښنا خونه او څانګې هند و ستان ته وکو چېد ل او د لو د یانو په د ربار کې یې لوړ لوړ منصبونه او د ند ې تر لا سه کړې. همد اراز د هند وستان د بل پښتون واکمن سوري شېر شاه په وخت کـــې هـــم ډېـــر نیازي پښتانه په شاهي د ربار کې لوړ لوړ منصبونه تر لا سه کړل چې د هغوی له ډلې نه هیبت خان نیـــازي او عیســـی خان نیازي چې اولاد ه یې په عیسی خېلو سره شهرت لري د سوري شېر شاه د واکمنۍ په وخت کې د خپل لیا قت او پو هې په وجه د امارت رتبې ته ورسېد ل او د ومره شهرت یې تر لا سه کړ چې هیبت خان نیازي ته د سوري شېرشاه لـــه خوا د اعظم همایون خطاب وشو او د پنجاب صو بد ار یې وټاکه او عیسی خان نیازی د شـــېر شـــاه ســـوري د د ربـــار ځانګړی سلاکارو چې ورو سته د سلیم شاه سوري سره په جګړه کې ووژل شو.[321]

110.1 د عیسی خېلو د قبیلې ښنا خونه

د عیسی خېلو د قبیلې ځینې مشهور ښنا خونه د اد ي:

اپو خېل، زکو خېل، میرزو خېل، سنځله خېل، خواجه خېل، علي خانخېل، لنډو خېل، خاني خېـــل، د لـــو خېـــل، کربوس خېل، ممون خېل، باد ین زي، پیرالي خېل، پهاړ خېل، یعقوب خېل، فتح خېل، صاحبو خېل، بیرم خېل، او رپـــه

319 تاریخ حیات افغاني، د پېښور چاپ، ۳۱٤ مخ.

320 د کتور لطیف یاد، پښتني قبیلې، د د انش چاپ، پېښور، ۱۹۳ مخ.

321 تاریخ حیات افغاني ٦٢٧-٦٢٨ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خېل، ملتاني خېل، عمر خېل، سيد خېل، سارنګ خېل، چهنګي خېل، شيخ عمر خېل، غازي خېل، صابو خېل، شيخ احمد خېل، عثمان خېل، د رپه خېل، عمر خېل، احمد خېل، شيخ مهلي خېل، احمد خېل، سيد خېل، حرزاخېل، سکندر خېل، خضر خېل، شيخ فريد خېل، عمر خاني، شېر خاني، سليم خاني، جلال خاني، بهايي خاني، ماچهي خاني، پهاړ خېل، شمسي خېل، نورنګ خېل، سيد و خېل، سرور خېل، غالي خېل، سهالت خېل، زمان خېل، بهادر خېل، همل خېل، جهټه خېل، د رويش خېل.[322]

110.2 د قبيلې حال د تاريخ په رڼا کې

لکه چې د مخه وويل شول په پيل کې عيسى خېل د افغانستان د غزني ولايت د شلګر په سيمه کې اوسېدل چې بيا وروسته د اندړو او نورو غلجيو د غلبې په وجه يې خپله سيمه پر ېښود له او د سليمان غره په ختيځو لمنو او ټانک کې مېشته شول. تر هغه وروسته د نيازيو او له هغې جملې نه د عيسى خېلو د قبيلې ډېر خلک په ١٤٥. زېږد يز کال کې د هغه فرمان له مخې چې لودي ټولواک سلطان بهلول پښتنو ته د هند وستان د تلو لپاره جاري کړی وو ډېر شمېر يې هلته ولېږد بدل او هيبت خان نيازي، قطب خان نيازي او عيسى خان نيازي د سوري شېر شاه د واکمنۍ په وخت کې لوړلوړ منصبو نه تر لاسه کړل، خو وروسته بيا هيبت خان او عيسى خان نيازی د سليم شاه سره مقابله وکړه، خو هغوی ماتې وخوړله او د نيازيو قبيله د عيسى خان او هيبت خان تر مشرۍ لاندې وتښتېدل او د د هن کوټ سيمې ته چې د سنده د رياب په لويد يزه څنډه کې پرته ده ورغلل.

د تاريخ حيات افغاني ليکوال محمد حيات خان له نن نه ١٤٦ کلونه وړاندې په دې اړوند داسې ليکلي دي :

"په ٩٥٤ هجري کال کې خواجه اويس سرواڼي چې د سليم شاه سوري د پوځ پر مشرۍ مغرور و او د نيازيو د ټکولو لپاره رورغلی و په لومړي ځل يې د هيبت خان نيازي او عيسى خان نيازي د زړورتيا له کبله ماتې وخوړله، خو د ويم ځل يې د تازه دمو لښکروپه ملګر تيا هغوی له د هن کوټ نه پرشا وتمبول او عيسى خان نيازي او هيبت خان نيازي د خپلو ملګرو سره د راولپنډۍ په شمالي غرو نو کې د ګهکړو قبيلې ته پناه يووړه، خو شاهي پوځ او لښکرو په د غه ځای کې هم د هغوی د تعقيب نه لاس وانه خيست او تر د وو کلو نو پورې ګهکړو هم د شاهي لښکرو سره جګړې وکړې. کله چې ګهکړ و هم ماتې وخوړه نو نيازي د ځمکو اوځايو نو د تر لاسه کو لو لپاره کشمير ته لاړل او کله چې د کشمېر واکمن پوه شو چې د وی د ډهلي د سوري واکمن سليم شاه د قهر او غضب وړ ګرځېد لي دي نو د هغوی مخه يې ونېوله او د وی تر مينځ سخته جګړه وشوه چې په پای کې عيسى خان او هيبت خان نيازي د خپلو ځو تنو زامنو او وروڼو سره ووژل شول او د هغوی سرونه په ډېرې بير حمۍ نه د د وی د تنو نو جلا اود نورو بند يانو سره د سليم شاه سوري د ربار ته ولېږل شول.[323]

---

322 نوموړی اثر، د ٦٣. مخ د نسب ونه (شجره)

323 تاريخ حيات افغاني، ٦٢٨ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د د ې الو ګو لو په پای کې چې کوم نیازي او په تېره بیا عیسی خېل بچ پاتې شول هغوی په ټانک کې د خپلـــې قبیلې سره یو ځای شول، خوتر څو کلو نو وروسته په د غه سېمه کې د لو حاني(لوانې) د قبیلې د غلبې په وجه د نیـــا زیو د قبیلې بنا خو نه له د غه ځا یه د د امان سېمې ته چې اوس یې مروت بولي لا ړل اوتقر یبـا دېــرش کلـونــه د مروتو په تهل کې اوسېد ل. د پهاړ خېلو د سیمې تر څنګ د کو رمې د رود او د ګمیله د ویالې تر مینځ د نیا زیولـــوی کلي پر اته وواو د مد ي سر هنګ په نامه یو تن د د وی مشر او لوی شتمن و.

په د غه وخت کې د نیازیو قبیلې د سیمې ځمکې سره ووېشلې، خو د مهیار ښاخ ترې بې بر خې پاتــې شـو د مهیار ښاخ په د غه خبرې سخته واشیي وښود له او د مروتو نه یې د مر ستې غو ښتنه وکړه او پر د غې پلمې مروتـــو پر نیا زیو یر غل وکړ او د نیازیو لاس یې له د غې سیمې نه لنډ کړ او د تهل په سېمه کې چې د وی یې اوس مروت بو لي د وی پخپله استو ګن شول او نیازي په متفرق ډول سره خواره واره شول.عیسی خان نیازي اته زامن د رلود ل. کله چې د عیسی خان او لاد ه د نیازیو د پاتې قبیلې سره د تهل مروت نه د ټاک سیمې ته تلل، نو د وی پر هغې سیمې با ند ې قبضه وکړه چې اوس هلته د لکي روت سیمه د ه چې د ګمیل د رود شمال او د کورمې د رود سهیل ته موقعیت لري. کله چې نیازي د مروتو له خوا د د غه ځایه وایستل شول نو په هغه وخت کې د د ره تنګ نه راووتل اولــومــړی پــه ممیت کې په یوه ځای کې مېشته شول او بیا یې د کورمې د رود په سهیلي برخه کې یو کلی جوړ کړ چې په ټېټې مینې سره مشهورو.

همد اراز د وی د سند د د رباب پر غاړه نور کلي هم اباد کړل. کله چې بیا د عیسی خېلو د د وو ځــانګو ممـــو خېلو او زکو خېلو تر مینځ د ښمني را مینځ ته شوه نو عیسی خېل سره خواره واره شول او بیا په ۱۸۸۵ بکر مـــاجیتي [324] کال کې د عیسی خېلو د قبیلې مشر احمد خان د عیسی خېلو په نامه نوې قصبه جوړه کړه اود د وی سېمه د عیســـی خان نیازي د نامه په وجه په عیسی خېلو سره ونو موله شوه. کله چې عیسی خېل د لو مړي ځل لپاره د عیسی خېلوپـــه نامه نوې سیمه کې مېشته شول، نو هیڅ ویاله د کورمې د رود نه نه وه ورایستل شوې او د لوړو ځمکو نـــه بـــه ټېټــو ځمکو ته د یوه لرګي په ذریعه چې د وی ترنا باله او به بهید لې او ځمکې به یې خړو بولې، نو ځکه په د ې سیمهکـــې د ترنا په نامه یاد ېد له چې په عامو خلکو کې د تر نه په نامه مشهوره وه.هغه وخت چې عیسی خېلو پر د غې سیمې خپلې واکې ټینګې کړې نوشیخ فرېد چې د شیخ مهلي زوی او د عیسی خېلو د ممون خېلو په ښاخ پورې یې اړه د رلود ه اود ډېر ښه نیت خاوند او خد ای پالونکی انسان و د عیسی خېلو د ټولې قبیلي ښاخونه را وغو ښتل او د عیسی خېلو ټوله سېمه یې په لاند ې ډول د د وی تر مینځ وویشله:

ممون خېلو ته یې یوه برخه، باد ین زیو ته یې یوه برخه، زکو خېلو ته یې یوه برخه او اپو خېلو ته یې یــــوه برخه ورکړه چې د غه ویش پر څلورو ښا خو نو باند ې عملي شو.

---

324 بکر ما جیتي سنه د هند د اوجین د راجاد بکر ما جیت د نوم له کبله د ه.نوموړي په ۵۷ قبل ا لمیلاد کې پر ســـاکانوبــــری ومونــد.د لـتـــر عیسوي سنې ۵۷ کاله مشره د ه.(یاد)

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څه هم د عیسی خېلو اصلي ښا خونه پورتني ښا خو نه ول، خو د وی په پلو منځو نو کې بیا په شپاړسو بېر خو باندې د غه ویش د کو چنیو ځانګو تر مینځ ترسره کړ.

د افغاني واکمنانو په تېره بیا د راني واکمنانو په وخت کې به چې لښکر ته اړتیا لید له کېد له نو عیسی خېلو به د د غو ځلوروښا خو نو لښکر ورته برابراوه.

که څه هم عیسی خېلو د پخوانیو زمانونه د مروتو سره شخړې او لانجې د رلود لې، خو سره له د ې هم چې عیسی خېل د شمېر له مخې تر مروتو لږ ول د مروتو له لا سه مات نه شول ځکه چې د شخړو او جګړو په وخت کې په مجموع کې ټول نیازي او د هغې نه د عیسی خېلو د قبیلې ټول ښا خونه سره یو موټې کېد ل.

همد اراز که څه هم په پیل کې د عیسی خېلو د قبیلې د ښاخونو تر مینځ شخړې او لانجې لرې وې او خلکو د شخړو او لا نجو نه ډ ډه کوله، خود د راني احمد شاه د واکمنۍ په زما نه کې د د وی تر مینځ د قبیلې د سرد ارۍ او مشرۍ بر سر اختلا فونه ر او ټوکېد ل او د وی په خپلو منځو نو کې پر د وو ګوند ونو وویشل شول یعنې سنځله خېل، ممون خېل او با د ین زي په یوه ګوند کې وو او زکو ځېل په بل ګوند کې.

د د راني وا کمنۍ په وخت کې د عیسی خېلو مشهور مشران او سرد ارن په لاند ې ډول وو:

د لیل خان، خان زمان اواشپر خان.

همد اراز د انګرېزانو د واکمنۍ په وخت کې د د وی مشهور مشران عالم خان، سرفراز خان، عبد الله خان، غازي خان، شېر خان، حسن خان، محمد خان، نوازخان، خان زمان او حسین.

په او سني وخت کې عیسی خېل د پاکستان د پنجاب د میانوالۍ د ډسټرېکټ (ولسوالۍ)یو تحصیل د ی او د عیسی خېلو ښار د د غه تحصیل مرکز د ی. همد اراز کمر مشاني او کالا باغ هم همد لته مو قعیت لري.

میانوالي تر ۱۱۹ عیسوي کاله پورې د پخواني صوبه سرحد او اوسنۍ پښتونخوا یوه ولسوالي وه چې بنو یې مرکزو، خو بیا د بنو نه جلا او په پنجاب پورې وتړل شوه. د عیسی خېلو د تحصیل د وګړو شمېر ۷۶۳. تنه د ی او ۴۳ کلي لري.همد اراز د کالا باغ د و ګړو شمېر ۵۸۲٤ تنه ښود ل شوي د ي. د عیسی خېلو د تحصیل خلک د پښتو ژبې سر بېره په سرائیکي ژبه هم ګړیږي.[325]

د عیسی خېلو سېمه د ابا سین یا سند د ریاب په اوږد و کې تر د برشو میلو نه زیاته غځېد لې د ه، سوریې د ولس میله د ی او په د ریو خواوو کې لوړو غرو نو په غېږ کې نیولې د ه. د وی سیمه ډېره حاصلخېزه د ه چې پرېمانه او به او ګڼ شمېر نفوس لري او ډېر ښه کښت پکې کیږي.[326]

---

325 **http://en.wikipedia.org/wiki/Isakhel_Tehsil**

326 مونټسټوارټ الفنستین، د کابل سلطنت بیان، د پوهاند محمد حسن کاکړ او سر محقق نصرالله سوبمن ژباړه، د ویم ټوک، ٤٧ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

111 غلجي یا غلزي یا غرزي

غلجي په افغانستان کې تر ډېرو پښتنو قبیلو لوی دي. د غلجي په نوم چې نسب لېکونکو سره ولیکه غرزي او غلزي هم راغلي دي.

غلجي په افغانستان کې تر ډېرو ورسته د پښتنو د ویم سترتـــولنیزګــرو پ د ی چـې د پښـــتني شـجرو اوروایتونو له مخې د بي بي متو او لاد ه ګڼل کېږي چې د بیټ نیکه لوروه. د غلجي د قبیلې نوم د خلجـــي، غلـــزي او غرزي په بڼو سره هم راغلي د ی.[327]

د غلجیانو په اړوند تاریخ پو هانو او ختیځ پېژند ونکو بېلا بېلې لیکنې کړي د ي. ځینې د وی ترکان او غزان بولي چې د غز نو یانو او سلجو قیانو د واکمنیو په وخت کې ا فغا نستان ته راغلي او د غزني او زابلستان په سیمو کې مېشت شوي د ي. ځینو بیا د وی د مغولي چنګیزخان د زوم خالج خان د نامه له کبله د وی خلجیان ګڼلي د ي او ځینو هم د وی د هفتا لیانوبقایا او پا تي شوني بللي د ي.

د افغانستان نامتو مؤرخ اروابناد علامه عبد الحی حبیبي د پښتواد بیاتو په تاریخ کې د غلجیو پښتنو په اړوند د اسي کښلي د ي:

"خلجي، غلجي یا غلزي په اصل کې غرزی د ی چې په د ري ژبه کې یې کو هزاد بولي یعنې د غرو خلک چې د ا کلمه په غرڅ، غر چه، غلچه او نورو ډېرو تا ریخي کلما تو کې شته او کله (غ) په (خ) هم او ښتی د ی او غلجی، خلجی شوی د ي او غلجي له لر غو نو زما نو د غزني په غرو او رغو کې اوسي او د زاولستان یا اوسني زابل پخواني خلک د ي."[328]

بار تولد وایي:

"د غرج، غرچ یا غرش کلمه یوه پخوانۍ ار یا یي کلمه د ه چې د مر غاب په ټا پو کې د اریا ئیانو استو ګنځي ته ویل کیږي."

تو ماشک عقېد ه لري چې:

د ګر Gar یعنې غر کلمه لر غونې با کتري کلمه د ه او غر چه د غزني د اریایي او سېد ونکو نوم د ی او له د ې کبله خلج، غرج او غر چ د غره زوی یا غرزی د ی.غر اوس هم په پښتو کې یوه ژوند ۍ کلمه د ه. د اوســـتا پـــه"هـــوم یشت" کې غر د ګیري په بڼه راغلی د ی چې په خرد ه اوستا کې هم لید ل کیږي او په سنسکرېت کې هم ګیر او ګیـــري د غره په مانا د ی. ان عربانو پخواني ګر شاه ته د (ملک الجبال) لقب ورکړی و چې په عربي کې جرشاه د ی. په پښتو کې غر څه، غر څنی د غرني په ماناد ی چې د غر چه، غلچه او غلجي نوم هم له هغه ځایه راوتلی د ی.

عربي جغرافیا لیکونکو هم د ې ټکي ته اشاره کړې د ه چې غر د جبل په مانا د غر شستان او غـــر جســـتان پـــه

327 د کتور لطیف یاد، پښتني قبیلې، ۱۹۷ مخ، د پېښور چاپ.

328 علامه پو هاند عبد الحی حبیبي، د پښتواد بیاتو تاریخ لومړی او د ویم ټوک، ٥-٤ مخ، د پېښور چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاريخي نو مو نو کې د خيل و. ياقوت د البشاري په حواله وايي: چې غرج په اصل کې د غره په ماناد ی او خراساني مؤ رخينو چې د اکلمې له خپلو هېواد والو نه اوريد لي د ي هم د غر جستان نوم په اصلي بڼه غر ستان ليکلي د ی چې غــر ستان د غره د اوسيد ونکو او د وی د استو ګنې د ځای نوم د ی.

زمونږ د هېواد مشهور مؤرخ منهاج السراج جوزجاني د عربي مؤر خينو پر خلاف د غر جستان او غرشســـتان پر ځای غر ستان ليکلی د ی او د طبقات نا صري په زړو نسخو کې هم ځو واره غر ستان ليد ل کيږي.[329]

په هر حال غلجی يا غلزی يو پخوانی او لر غونی نوم د ی چې مانا يې د غره زوی د ی او د پښتنو غلجيانو لو مړنی نيکه غلجی با با و چې د رې زامن يې د رلود ل چې توران، تولر او بولر نو مېد ل چې د زامنو نو مونه يې هــم زړو او لر غو نو اريايي نو مو نو ته ورته والی لري. د تور کلمه په اوستا کې هم شته او د انوم تر او سه هم په پښتـــو ژبه کې په بېلا بېلو بڼو (تور، تورانی، تورک، توری او توره کي) شته. همد اراز بولر يا بلور يوزوړ تاريخي نوم د ی چې د ګېلګته نيولی د نورستان تر سېمو خلکو باند ې اطلا قېد ه او د بارتولد په وينا تر اوسه پورې هم د هغه ځــــای ځينې تور پوښنه قبايل ځانونه بلور بولي او د اکلمه تر اتلسمې پېړۍ پورې په چيني کتا بو نو کې ليد له کېد له.

د افغانستان په تاريخ کې د غلجيو قبيله ځکه د زيات اهميت نه بر خمنه د ه چې د وی د اتلسمې عيسوي پيړۍ په پيل کې د ميرويس خان هوتکي ۱۷ـ۹ـ۱۷۱۵عيسوي تر مشر تابه لاند ې وشول کولای چې په کند هار کې د صفويانو بيګلر بيګي ګرګين له مينځه يوسي اود يو خپلواک ملي د ولت بنسټ کيږد ي.

همد اراز د همد ې کورنۍ يو بل واکمن شاه محمود هوتکي په ۱۷۲۲ عيسوي کال کې ايرانی شاه حسين صـــفوي د واکمنۍ نه را وپرزاوه او پخپله د اصفهان پر تخت کښيناست.

غلجيانوپه هند کې هم واکمني چلولې د ه چې بنسټ يې د سلطان جلال الد ين غلجي له خوا په ۱۲۹ـ عيسوي کـــال کې ايښود ل شوی واورپسي د د غې کورنۍ نورو واکمنانو لکه:

سلطان علا ؤالد ين غلجي، سلطان قطب الد ين مبارکشاه غلجي، محمود غلجي او غياث الد ين غلجي په خپــل وار سره پر هند و ستان واکمني کړې د ه.

د پښتو ژبې مشهور شاعر او د توري اوقلم خاوند ستر خوشال خټک په خپل کليات کې په هند کې د غلجيـــانو د واکمنۍ بنسټ ايښود ونکی سلطان جلا ل الد ين ۱۲۹ـ-۱۲۹۶ عيسوي په زغرد ه او صراحت سره غلجی بللی د ی لکه چې وايي:

بيا سلطان جلا ل الد ين پر سرير کښيناست چې په اصل کې غلجی د ولايت و[330]

---

329 قد رت الله حد اد، غرزی، غلجي او خلجی د تاريخپو هانو له نظره، د کابل مجله، ۳ ګڼه، ٤١ مخ، ۱۳۳۸ کال.

330 د خو شال خان خټک کليات، ٦٦٩ مخ، د کند هار چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

111.1 د غلجيو د قبيلې وېش

لکه چې د مخه وويل شول د غلجيو د ټولنيز گروپ لوی نيکه غلجی بابا و. د غلجيو ټولنيز گروپ په لو مړي سر کې په د وو سترو ښاخو نو ويشل شوي د ي چې لو مړی يې توران او د ويم ابر اهيم د ی.

د د ې لپاره چې توران د غلجي مشر زوی و نو ځکه د غه ښاخ لو مړی د رجه گڼل کيږي. د توران ښاخ په د وو څانگو ويشل شوی د ی چې لو مړی يې هو تک او د ويم يې تو خی د ی چې د غه د وه عمد ه ښا خونه بيا پر نورو ېرو څانگو باند ې ويشل شوي د ي.

د غلجي د ويم زوی ابراهيم د وه زامن د رلود ل چې د هغه د شپږولمسيانو نه شپږ لوی ښا خونه رامينځتــه شوي د ي يعنې: سليمانخېل، علي خېل، اکا خېل، سهاک، اند ړ او تره کي.

د غلجيو د ټولنيز گروپ مهمې قبيلې په لا ند ې ډول د ي:

هو تک، توخي، اند ړ، سليمانخېل، احمد زي، ابر اهيم خېل، تره کي، اټوال، اد ين خېل، اکاخېــل، اليـــاس خېـــل، خروټي، امرخېل، اوريا خېل، حسين خېل، هود خېل، بابکر خېل، جبارخېل، کړو خېل، معروف خېل، ستانکزي، ستاني زي، پيارو خېل، د ولت زي، د ستو خېل، څلوزي، زاري خېل، ټغــر، جلال زي، څينـــزي، خـــد رزي، د رېکـــوټي، د فتاڼي(د وتاڼي)، د ينارخېل، زير ماني، ساک، سلطان خېل، شملزي، توتا خېل، اد ريمزي، علي خېل، عمر خېل، عيســـی خېل، قلند ر خېل، کورم خېل، گاړي، ملا خېل، ملک زي، نا صر، يو سف خېل، رستم خېل.

111.2 د غلجيو د قبيلې د استو گنې سيمې

په اوسني وخت کې غلجي قبايل په افغانستان کې يوه پر اخه سيمه په ولکه کې لري چــې د د وی د لـــستو گنـــې سيمې زابل، غزني، پکتيکا، ميد ان ورد گ، لوگر، کابل، پروان، د پکتيا ځينې ولسوالی، د کابل او ننگر هارتـــر مينـــځ واد ۍ اولغمان او ننگر هار د ي.همد اراز د افغانستان په شمالي ولا يتونو لکـــه بغلان، کنـــد ز، بلـــخ، تخـــار، ســـمنگانو، جوزجان، فارياب، سرپل، بلخ او هم د باد غيس او هرات په شاأوخواکې هم غلجي پښتا نه استوگنه لري.

د افغانستان سر بېره ډېر شمېر غلجي په نورو هيواد ونو کې هم استوگنه لري. د تاريخ حيات افغاني په قول: د ايران په کرمان، نرمان، شمير جنس، اصفهان، د ازبيکستان په بخارا، هند وستان او د روسيې په د اغستان کې هم غلجي پښتانه استوگنه لري، خو د وی خپل د ود، د ستور او ژبه له لاسه ورکړې د ه[331]

په افغانستان باند ې د روسانو تر ير غل وروسته ډېر شمېر غلجي پښتانه پښـــتونخوا، ســـهيلي پښـــتونخوا او پاکستان ته لېږ د يد لي د ي چې ډېر شمېر يې په پېښور او کوئيټه کې د افغاني کډوالو په ېڼډ غـــالو اويـــا هـــم پـــه

331 تاريخ حيات افغاني، ۲۹۱ مخ، د پيښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخصي او كرايي كورونوكې ژوند كوي. نورشمېر يې د پاكستان په نورو لو يو ښارونو په تېره بيا په كراچۍ كې په مزد وريو او خواريو او غر ييبو اخته د ي.

د غلجيو د ټولنيز ګروپ د هرې قبيلې پېژند نه په خپل خپل رد يف كې شوې د ه.

112 غرغښت

غر غښت د پښتنو په قبيلو كې يو مشهور ټولنيز ګروپ د ى چې په د غه ټولنيز ګروپ پورې يو شمېر قبيلې، ښاخونه، څانګې، خيلونه او پښې تړ لې د ي چې پښتانه يې غر غښتيان هم بولي. غرغښت په پښتنو كې يو مشهور نيكه تېر شوى د ى او له پخوا زما نو نه مؤرخانو د د ه نوم او حال ليكلى د ى. په پښتني عنعنه كې هم غر غښت يو خورا لوى پښتو ن او مشهور نيكه ګڼل كيږي. د د ې عنعنې تصد يق په بهرنيو مؤ رخينو كې ابو الفضل علامي (۱۰۰۶ هجري) چې د مغولي واكمن جلال الد ين محمد اكبر د د ربار نا متو مؤرخ اكبر او د شيخ مبارك ناګوري زوى او د مغولو د د ربار د ملك الشعرا ابوالفيض فيضي ورورد ى په د ې ډول سره كوي :

" په پښتنو كې د رې ورونه بيتني، غرغښت او سړبن ډېر مشهور نيكونه د ي." [332]

د تاريخي روايتو نو پر بنسټ غر غښت د ۳۸۸ هجري كال په شا او خوا كې ژوند ى و.

پرو فيسور ولي محمد خان سيال كاكړ په خپل مشهور اثر" پښتو او پښتانه په سهيلي پښتونخواكې" د غر غښتي پښتنو په اړوند د اسې كښلي د ي :

" غرغښت په اصل كې له د وو كلمو نه مركب د ى چې غر او غښت د ى او د غه زړه اريايي كلمه د ګور ګښت، ګر ګښت او غر ګښت نه راوتلې د ه چې مانا يې د غرو ګر ځيد ونكي يا په بله ژبه د غرو او سيد ونكي او موږ غر غښتيان د غروال او غر زيو په نو مو نو سره هم ياد ولاى شو."[333]

د روايتونو له مخې غرغښت نيكه د رې زامن د رلود ل يعنې د اني، بابي او مند و چې په د وى كې د د اني د اولاد ې شمېر د نورو په پر تله زيات د ى او د د اني په اولاد ه كې د كاكړو قبيله ډېره مهمه ګڼله كيږي.[334]

غر غښتي پښتانه نه يوازې د ا چې په افغانستان، سهيلي پښتونخوااو پښتونخواكې مېشته د ي، بلكې د پاكستان د پنجاب په چهچه او هزاره او هند وستان كې هم ډېر شمېر غر غښتيان مېشته د ي.

---

332 ابوالفضل علامي، ائين اكبري، لومړى ټوك، ۱۹۱ مخ.

333 پروفيسور ولي محمد خان سيال كاكړ، پښتو او پښتانه په سهيلي پښتونخواكې، ۳۷ مخ.

334 تاريخ حيات افغاني، ۲۴۹-۲۵ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مجموعي ډول د غر غښتي پښتنو په ټولنيز ګروپ کې د الاند ينۍ قبيلې ډېرې مشهورې د ي:[335]

1. ساپيان
2. کاکړ
3. ناغر
4. د اوي
5. ګد ون يا جد ون
6. بابي
7. مند و خيل
8. پني
9. خوند ي
10. لود ين
11. مشواڼي

113 غرشين

غرشين د پښتنويوه مشهوره او ستانه قبيله د ه. د تاريخ حيات افغاني ليکوال ډېټي محمد حيات خان له نن نه ۱۴۶ کلونه وړاند ې د غر شين قبيلې په اړه د اسې کښلي د ي:

" د غر شين د قبيلې د تسميې د وجې په اړوند د اسې ويل کيږي چې د د غې قبيلې ستر نېکه يو ډېر منلی او خد ای لما نځونکی انسان وچې د خپلې د عا له کبله يې يو وچ غر شين کړ، نو له همد ې کبله د د ه اولاد ه په غـــر شـــين سره مشهوره شوه. غرشين زياتره د کند هار په غر نيوسيموکې مېشته د ي اود وی ته خلک په د رنه ستر ګه ګوري. د غر شين د قبيلې څوکورنۍ د راولپينډۍ د بر هان د سيمې په غر شين نو مې ځای کې هم استوګنه لري. چې د د غـــې قبيلې نه لعل شاه يو ډېر ښه او منلی سړی و. "[336]

د پښتنو د غر شين قبيلې پورې تړلی يوستر شخصيت ملکيار غر شين د ی چې د ۵۸. هجري په شا او خوا کې يې ژوند کاوه چې د پښتنو مؤ رخانو د د ه نوم په خپلو مشاهيرو کې راوړی د ی او مشهور مؤرخ نعمت الله هروي پــه

---

335 http://en.wikipedia.org/wiki/Gharghasht

336 تاريخ حيات افغاني، ۱۷۸ مخ، د انش خپرند ويه ټو لنه، پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل تاریخ مخزن افغا ني کې لیکلي د ي چې ملکیار غر شین د شیخ ابو بکر طوسي معا صر و او په ډیلي کې یو ځـــای د رلود چې سلطان شها ب الد ین غوري د ملتان د یر غل په وخت کې د ه ته ور بخښلی و او د د ه مر قد هم هلته د ی.[337]

د نعمت الله هروي د د ې روایت نه څو سوه کاله د مخه سلیمان ماکو ٦١٢ هجري چې د پښتو ژبـــې‌لـــه پخوانیـــو لیکوالو او نثر لیکو نکو نه د ی د ملکیارغر شین په اړوند اسې لیکلي د ي:

" نقل کاوه شي چې په روزګار د غازي شهاب الد ین چې په ډیلي کې هغه ستر واکمن ټا ټوبی ورو ښاند ه او هم هورې مړ شو. نقل کاوه شي چې په جوبله (جګړې) کې مسلمانان تر شا ولاړل او کفارو بری وکړ. لیـــرې‌نـــه وه چـــې مسلمانان شي د کفارو په کټارو (نېزو) پو پنا او د ښنه (د ښمن) بری وکړي، نا څا په شیخ ملکیار راغی او پر د ښمن یې یر غل وکاوه او ډېر زښت یې ووژل. نرو مسلما نا نو هم د ملکیار تر اړخ توري وکښې او سره ومرو‌ړل یې د ښـــنه، ستر څښتن د وی ته په مېړانه د شیخ ورکړله سو به او بری چې پخوا هم نه وه په برخه شوې د چا، هیڅکله په هیڅ ځای کې"

د سلیمان ما کو له د ې بیانه جو تیږي چې ملکیار غر شین یو غښتلی او تو ریالی سړی وچې د تـــورې او اد ب له څښتنانو نه واود سلطان شهاب الد ین سره یې په جګړو کې ملګر تیا کو له. سره له د ې چې ملکیار غر شین د جګـــړو د ډګر اتل و اد بي ذوق یې هم د رلود. نوموړی پخپله هم شاعر و او د نورو پښتنو شا عرانو اشعار یې هم لو ستل.

ویل کیږي چې د جګړې په ډګر کې کله چې شیخ مکیار غر شین د سلطان معزالد ین د لښکرو ســـرمـیـــو ځـــای جنګېد ه او نږد ې وچې د سلطان لښکرې ماتې وخوري نو د ې توریالي اد یب د لښکرو د مورال د لوړ‌لو لپاره‌یـــوه د ننګ او غیرت نه ډکه سند ره و ویله چې ژوبله ور راوپارېد ل او پر د ښمن یې بری تر لا سه کړ.سلیمان ماکو لیکي: په جوبله کې ملکیار د ا پاړکي وویل چې غا زیان وپارېد ل او په څېر د زمر یو ورتوی شول:[338]

څښتن مو مل د ی — اوس مو یرغل د ی

هېواد د بل د ی — غازیانو ګورئ

څښتن مو مل د ی

توري تېرې کړئ — د ښن مو پرې کړئ

منګولې سرې کړئ — څله به تښتو

څښتن مو مل د ی

که ټینګ کړو زړونه — پر بري یونه

---

337 پوهاند علامه عبد الحی حبیبي، د پښتو اد بیاتو تاریخ، لومړی او د ویم ټوک، ٥١. مخ، د انش خپرند ویه ټولنه، پېښور

338 د سلیمان ماکو تذ کرت الاولیا، د ملکیار غر شین حالات.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې زمري يو نه اسلام را ثخه د ی

ثښتن مو مل د ی

غازيانو راشئ ټول شا اوخواشئ

د شهاب په ملا شئ د ښن مو غوڅ کړئ

ثښتن مو مل د ی

ملکيار غرشين په ډيلي کښې اوسېد ه او هماغلته مړشو او په د غه ښار کې د شيخ ابوبکر طوسي له مزاره سره يو ځای ښخ د ی. د شيخ ابوکبر طوسي مزار په اوسني وخت کې د پورانا کلا او د پرګتهي ميد ان تر مينځ په يوه لـــوړ ځای کې موقعيت لري.[339]

114 غوريا خېل

چې د استا د نامې بوی اخلي حميد ه!

ثه به نه وي خوش د ماغه غوري، خښي

(حميد بابا)

زمو ږ پښت پو هان او تو کم پيژند ونکي غوريا خېل سړبني پښتانه ګڼي او د پښتنو د عنعنــوي شــجرو پــر بنسټ غورياخېل د سړبن د زوی خر شبون اولاد ه د ه. ويل کيږي چې خر شبون د ږې زامن د رلود ل کند، جمنديــا ځمند او کاسي. کند بيا د وه زامن د رلود ل يو يې غری يا غوريا نو مېد چې د هغه او لاد ې ته غورياخېل ويل کيږي او د ويم زوی يې خښی يا خوخي نو مېد چې د خښي او ښاخي خېلو په نامه سره هم ياد ېږي چې يوسفزي، مند ړ او تـــر کلانړي يې اولاد ه د ه.

د روايتونو پربنسټ غوريا ثلور زامن د رلود ل: لومړی د ولت يار چې د نوموړي له اولاد ې نه د مو مند و او د اؤد زيو د وه مهم ښا خونه مينځ ته راغلي د ي، د ويم زوی يې خليل و، د ريم يې ثمکنی او ثلورم يې زيړانـــو مېد چې اولاد ه يې د زيړانيو په نامه ياد يږي.[340]

د اسې مستند او تاريخي روايتونه شته چې په پيل کې غوريا خېل د کند هار په ارغستانـکــې مېشـــت ول چـــې وروسته بيا د غزني سهيلي او لو ېد يزو برخو ته وليږد ېد ل چې غا لبا به د غه وخت د ۹۱. هجري کال په شا او خواکې

---

339 د ځينو پښتو زړو لغاتومعناوې په قو سو نو کې تو ضيح شوي د ي (ياد)

340 پښتني قبيلې، د کتور لطيف ياد، ۲ـ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وچې په کابل کې د بابر د واکمنۍ لومړۍ شپې او رځې وې. د اسې ویل کیږي چې په هغه وخت کې د د غې قبیلې ټول خلک پووند ه او د مالد ارۍ په کارونو بوخت ول، خو څرنګه چې وروسته د د غې قبیلې د خلکو په شمېر کې زیاتوالی راغی نود وی بیا له غزني نه د کابل شا اوخواته راولیږد بد ل.[341]

د پښتنو د تاریخ مؤلف اروابناد قا ضي عطا ؤالله خان د غوریا خېلو پښتنو په اړوند د اسې لیکلي د ي:

" مومند و، خلیل او د اؤد زیو ته غوریاخېل وایي. غوریاخېل د ۱۴۵. عیسوي کال په شا اوخواکې د غزني لویدیز ته د تر نک سیند پر غاړو اوسېد ل چې بابر په خپل تزک کې د غوریا خیلو د قبیلې د استو ګنې ځایونه د مشد او سمګانه کلي ښود لي د ي او تر څېړنو وروسته د ا جوته شوه چې نو موړي کلي د غزني جنوب ته پراته د ي. کله چې بابر د غلجیو د سیمې د ویش لپاره په ۱۵۰۷ عیسوي کال کې غزني ته روان شو او د سرد ه په مقام کوزشو(سرد ه ۲۵ یا ۳۰ میله د غزني سویل ته موقعیت لري) نو بابر وایي چې ما ته خبر وشو چې د مو مند وځینې قبیلې په مشد او سمګانه کې پرتې د ي. امیرانو ماته وویل چې د د وی لوټ کول په کارد ي، خو بابرو ایي چې ما ورته وویل چې موږ خپل رعیت ته نقصان رسول مناسب نه ګڼو."[342]

لکه چې د مخه وویل شول غوریا خېل لو مړی د کند هار په ا رغستان کې ا وسېد ل بیا له هغه ځایه غزني او له غزني نه کابل ته راولیږد بد ل.

د تاریخ حیات افغاني د لیکنې پر بنسټ وروسته بیا غوریا خېل له کابله ننګر هار ته ولېږد بد ل او ننګر هار ته تر تلووروسته یې چې کله په شمېر کې نورهم زیاتوالی راغی د خیبر د تاریخي د رې له لارې پېښور ته ولېږد بد ل او د د لا زاکو د قبیلې سره چې لا د مخه یې پر پېښور باند ې قبضه ټېنګه کړې وه د سلطان پورې په سیمه کې چې خلکوو رته په هغه وخت کې جنګ پوره هم و یله د غوریا خېلو او د پښتنو د لا زاکو تر مینځ خو نړۍ او سخته جګړه پېښه شوه. د یوه روایت له مخې میرزا کا مران د د ې لپاره چې د غوریا خېلو ځواکمنه قبیله د همایون سره د جګړې لپاره د ځان ملګرې کړي په د غه جګړه کې یې د غوریا خېلو سره مر سته وکړه چې په پایله کې د لا زاکو ماتې وخوړله چې ځینې خلک یې د جګړې په ډګر کې ووژل شول او ځینې یې هم د هزار خانې په نهر کې ډوب شول. که څه هم د غه نهر د ومره ډېرې او به نه د رلود لې چې څوک د ې ډوب کړای شي، خو د تصاد ف له مخې په د غه ورځ د د غه نهر په پورتنۍ برخه کې د ومره ډېر باران اورید لی و چې د د لا زاکو جنګیالي یې ډوب کړل.[343]

پر د لا زاکو باند ې د غوریا خیلوتر د غې سوبې او بر یالیتوب وروسته د غه سیمه د مو مند و، د اؤد زیو او خلیلو لاس ته ورغله او د لازاک د لنډي سیند نه پورې وتل او د لنګر کوټ په میره او نورو ځا یو نو کې مېشته شول. بیا وروسته هغه وخت چې د یوسفزیو مشر خان کجو و نو د غوریا خېلو او یو سفز یو تر مینځ د شیخ ټپور په سیمه

---

341 حیات افغاني، ۲۳٦- ۲۳۷ مخونه، د پښور چاپ.

342 د پښتنو تاریخ، قاضي عطاؤالله خان، لو مړی ټوک، کابل ۱۳۵٦

343 حیات افغاني، ۲۳۷ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې سخته جګړه شوه او غو ر یا خېلو ته سخت زیان ورسید، په تیره بیا د غوریا خیلو د قبیلې د خلیلود ښاخ خلک چې ډېر جنګیالي وو زیات شمېر کسان یې ووژل شول، خو د د وی د ماتې سره سره بیا هم یوسفزیو د د ې جرئت ونکړ چې د د وی پر سیمو باند ې قبضه وکړي. د د غې قبیلې ملک یا خان ته په پېښور کې غوریا خېل ارباب وایي.[344]

د پښتنو ستر شاعر رحمن بابا (۱٦٥ـ-۱۷۱٥)، ستر مؤرخ او قانونپوه اروابناد قاضي عطا ؤ الله خان (۱۸۹٥-۱۹٥۲)، او د خد اي خد متګارو د تحریک غړی ژبپوه او فیلا لو جیسټ اروابناد حسین بخش کو ثر غوریا خیـــل (مـــړ ۱۹۹ـ) د غوریا خیلو پښتنو قبیلې ته منسوب ول.[345]

د اخبره هم د یاد ونې وړ د ه چې د خپل اصلي ټا ټوبي نه د غوریا خېلو د لېږد په وخت کې د د وی یو شـــمېر په غزني، لو ګر، کابل او ننګر هار کې پا تې شول چې د ځینو اولاد ه تر اوسه هم په د غو سیمو کې شته.

د غوریا خېلو د سترې قبیلې د بېلا بېلو ښاخونو لکه مومند و، خلیلو، څمکنیو، د اؤد زیو او زیړ انیو یاد ونه د د ې مقالو په لړ کې په الفبایي تو ګه سره شوې د ه.

115 کاسي

زموږ پښت پوهان او توکم پیژند ونکي، کاسیان د پښتنو د سړبن په ټولنیز ګروپ پورې یوه اړوند ه قـــبیله ګڼي. د پښتنو د عنعنوي شجرو له مخې کاسي د شر خبون زوی او د سړبن نیکه لمسی د ی. شر خبـــون د رې زلمـــن د رلود ل چې کند، زمند (ځمند)ا و کاسي نو مید ل.[346]

د کاسیانو د قبیلې زیاتره خلک د سهیلي پښتونخوا په مرکز کوئیټه او کچلاغ کې اوسي.

د پښتونخوا نا متو مؤرخ سید بهاد رشاه ظفر کاکا خیل په خپل مشهور اثر "پښتانه د تاریخ په رڼا کې" د کاســـي پښتنو په اړوند د اسې کښلي د ي:

" د پټې خزانې د روایت نه معلومېږي چې د خر شبون په اولاد ه کې د کند او زمند (ځمنـــد) اولاد ه د غـــوړې مرغۍ نه لومړی د غزني او وریسې د کابل او پیښور د واد ۍ په لور مها جرت وکړ. په د غه وخت کې کا سیان ښېرته د سلیمان غره ته لاړل او هلته مېشته شول، البته د د وی یوه قبیله چې شینواري د ي د خاښي خیلو سره مها جرت وکړ او د خیبر په غر نیو سیمو کې میشته شول چې تر اوسه پورې هم هما غلته اوسیږي."[347]

"د پښتنو قبیلو د شجرې او مبنې" په نامه اثر کې د کا سیانو پښتنو د قبیلې په اړوند د اسې راغلي د ي:

---

344 نوموړی اثر ۲۳۷ مخ.

345 http://en.wikipedia.org/wiki/Ghoria_Khel

346 د کتور لطیف یاد، پښتني قبیلې، ۲ـ٤ مخ.

347 پښتانه د تاریخ په رڼا کې، ۱۳۲۷ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

"د تاریخونو په حواله ویل کیږي چې کا سیان نږد ې اووه سوه کلو نه پخوا د سلیمان له غره نــــه د کچلاغ پــــه سیمه کې مېشته شول اوورپسې د کوئیټې بنار ته راولیږد ید ل. د کا سیانو لو مړني خانان د عر ب خیلو مشـــران وو. ورپسې د انګرېزانود واکمنۍ په وخت کې د کا سیانو د قبیلې مشري ارباب خیلو ته ولیږد ید له چې اوس په کو ئیټـــه کې ډېر مشهورد ي."[348]

په کوئیټه کې د کا سیانو کلي د د وی د بناخونو او خیلونو په نومو نو سره شهرت لــري د بیلګــې پــه ډول د علمو چوک چې د ملک عالم خان کاسي د نامه په وجه د علمو د چوک په نامه سره یاد ېږي اویا هم سمن ګلي چې مشر یې عثمان خان کاسي و او همد اراز احمد خان زي چې پخوانی ارباب یې نواز کاسي و.

د کاسي د قبیلي خلک خپل مشران د ملکانو او اربا بانو په نامه سره یاد وي. د سمنګلی کلی چې دکـا ســیانو د یوه مشر نیکه سمن خان په نامه سره په سمن ګلي سره یاد ېږي او د کا سیانو د ۸ـ په شا وخواکې کورنۍ پکــې ژونــد کوي.[349]

په ۱۸۹۵ میلاد ي کال کې چې په کو ئیټه کې کو مه زلزله وشوه او د کوئیټې په بنار کې یې لویه تبا هي راوستله نود بد ه مرغه د کا سیانو د قبیلې خلکو ته پکې د سر د رانه زیا نونه ور ورسید ل چې ویــــل کیــــږي د د وی دټـــول نفوس اوومه برخه ژوند ي پا تې شول او پا تې نور یې د زلزلې قر باني شول.

کاسیان په عمومي تو ګه میلمه پالونکي، ننګیالي، توریالي او په پښتني ننګ او غیرت ټینګ خلک د ي. د وی د بنو کړو وړو ښتنان او په علم او پو هې ډېر مین خلک د ي اود نورو پښتنو په تناسب د علم او پو هې کسان پکې ډېر د ي.

تاریخ حیات افغاني تقر یبا ۱٤٦ کلونه وړاند ې د کاسي د قبیلې د بنا خونو شمېر ۱۱ ښود لي د ي چې د ځینو نـــو مو نه یې په لاند ې ډول د ي:

الوزي، ژمریاني، محمد زي، موسیغ، سیرون، کیتران، سام، سلټ، همړ، شینواري.[350]

د کاسي قبیلې د ځینو مشهورو کسانو نو مونه د اد ي:[351]

1. ارباب عبد الظا هر کاسي
2. میر ایمل کاسي
3. شهید غلام حسین کاسي

---

348 د پښتنو قبیلو شجرې او مېنې، د پو هنوال محمد عمر روند میا خیل تالیف، ۲۱۳، ۲۱٤او ۲۱۵مخونه.

349 د د ې مقالې د لیکوال (د کتور لطیف یاد) شخصي یاد اشتونه.

350 تاریخ حیات افغاني، د د کتور لطیف یاد او فرهاد ظریفي پښتو ژباړه، د پیښور چاپ، ۲٤۷-۲٤۸ مخونه.

351 http://wiki.answers.com/Q/Kasi_tribe_of_pashtun

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. نواب ارباب محمد عمر کاسي
5. نواب ارباب خد اید اد خان کاسي
6. ارباب عبد القاد ر کاسي
7. د رمحمد کاسي
8. ډاکتر عبد القیوم کاسي
9. ډاکتر عبد الملک کاسي
10. ملک ګل زمان کاسي

116 کاکاړي

کاکاړي چې لوی ماموند يې هم بولي له اره ترکلاڼي يا ترکاڼي پښتانه د ي او د ماموند و د قبيلې يو ښـاخ ګڼـل کيږي او ترکاڼي په اصل کې ښاخي خيل پښتانه د ي چې د پښتنو د سړبن په ټولنيز ګروپ پورې اړه لري.

د تاريخي روايتونو پر بنسټ يوسفزي، مند ړ او ترکاڼي يا ترکلاڼي په مجموعي ډول د ښخي يا ښاخي خيلـو پښتنو په نامه سره ياد يږي. د اسي ويل کيږي چې د د وی اصلي ټاټوبی د کند هار د ار غسـتان‌پـه حـد ود وکـې د غونډان او سره غره په شا اوخوا کې سيمه وه چې وروسته بيا د ځينو ټولنيزو عواملو په وجه له هغه ځـايه‌لـومړی د غزني د مقر سيمې ته او تر هغې وروسته د کابل شا او خوا ته وليږد يد ل. په هغه وخت کې مغولي ميرزا الـغ بيـګ د کابل واکمن و. تر څه مود ې وروسته د ښاخي خيلو او ميرزا الغ بيګ تر مينځ اړيکي مخ‌پـه خرابېـد و او ترينګلـي شوې. همد ا وجه و چې ميرزا الغ بيګ د يوسفزيو او په مجموع کې د ټولو ښاخي خېلو اته سوه تنه مشران ميلمـانه او وروسته تر هغوی يې د وی بې وسلې او بيا يې ټول له تيغه تېر کړل.[352]

ترد ې خواشينوونکي او زړه بو ګنونکې پېښې وروسته ښاخي خېل د ننګر هار خواته وليږ د يد ل.ترکلا ڼيو په لغمان کې واړول او يو سفزي، ګګياڼي او اتمانخيل[353] په ننګر هار کې او سېد ل. وروسته د غه د ريې واړه قـبيلې د خيبر د تاريخي د رې له لارې لو مړی پيښور او بيا د خپلو استوګنې په او سنيو سيمو، سوات، د ير او با جـوړ کـې مېشته شوې. تر کلا ڼي هم څه مود ه وروسته ميرزا الغ بيګ ته د لغمان د خلکو د شکايت په وجه له هغه ځا يه وليږ د يد ل او با جوړ ته لا ړل چې تر او سه پورې هما غلته مېشته د ي.[354]

352 د کتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۱-۸ مخ، د پيښور چاپ.
353 اتمانخيل په اصل کې کرلاڼي پښتا نه د ي.
354 پير معظم شاه، تواريخ حافظ رحمت خاني، ٦-٧ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لغمان کې د ترکلانیو د مېشته کېد و او بیا له هغه ځایه د د وی د لیږد په اړوند ډېر تاریخي مستند رو ایتو نه شته، د بېلګې په ډول ابوالمحمود مو لوي هد ایت الله سود روي وزیر اباد ي په خپل کتاب هد ایت افغا ني [355] کې او خان روشن خان په تذکره خان روشن خان کې [356] د کاکا زیو او په مجموع کې د تر کلا نیو د قبیلې یاد ونه کړې د ه او ویلي یې د ي چې د وی د لغمان په سره کلا او سه صد ه کې او سید ل چې د سه صد ه په نامه کلی تر او سه هم د لغمان پـــه ولا یت کې شته.

لکه چې د مخه مو وویل کاکازیو ته لوی ما موند هم وایي. لوی ما موند د ماموند و د سیمې په جنوب خــــتیز او جنوب لوید یز کې مېشته د ي. په ختیز کې د لو یو ما موند و او سا لارزیو تر مینځ برېد (حد) د ملا سید غر د ی او د لو یو او وړو ما موند و تر مینځ برید لوی خوړ د ی.[357]

د لویو ماموند و یا کا کا زیو د مشهورو خیلو نو نومونه په لا ند ې ډول د ي: [358]

د ولت خېل، خلوزي، مسعود خېل، عمر خېل، یوسف خېل، سلیمان خېل او مغد ود خېل.

1. په افغانستان کې د کا کا زیو یا لویو ما مو ند و د استو ګنې سیمې د اد ي : کاکازي یا لوی ماموند د افغانستان د کو نړ ولایت په مرورې، شوړتن، بر کانې، د انګام او پیچ د ره کې او سیږي.
2. په پښتونخوا کې: کاکا زي یا لوی ما موند د پښتونخوا د باجوړ ایجنسۍ په غاښي، شبنتر، ذکي، کټوټ، ګیــــري، زري، ترخو، لغړی، کالوزی، کره، موخه او میانه کې او سیږي. همد اراز په پېښور او ایبټ اباد کې هم استوګنه لري.
3. په سهیلي پښتونخوا کې: د سهیلي پښتونخوا په کو ئټه او پښین کلي کا کا زي کې.
4. په پاکستان کې: یو ډېر شمېر کاکازي د پاکستان په لاهور، کراچۍ، کشمیر، جهیلم، بهلوال، سرګود ا، سیالکوټ، د یره غازي خان، چکوال، عیسی خیلو او موسی خېلو کې استوګنه لري.
5. په هند وستان کې: په هند و ستان کې کا کا زي د پنجاب ایالت په ګرد اس پور، بابل چاک، فیض الله چاک، ست کو ها، وزیر چاک او د هاریوال کې استوګنه لري.

د کاکا زیو د ځینو مشهورو کسانو نو مو نه په لاند ې ډول د ي: [359]

1. د پاکستان ډپټي اډیټور جنرال ریحان ملک

---

355 هد ایت افغاني معروف په تاریخ کاکازي، د مولوي هد ایت الله سود روي وزیر اباد ي تالیف، په اردو ژبه ۱ـ۷-۱۱۷ مخونه، ۱۹۳۳کال، د وزیر اباد چاپ، لاهور.

356 تذکره خان روشن خان، ۱۷٦ -۱۷۷ مخونه.

357 د پښتنو ټولنیز-اقتصاد ي جوړښت، ۳۲۵ مخ، د پښتو ځیړنو نړیوال مرکز، ۱۳٦۲ کال، کابل.

358 http://en.wikipedia.org/wiki/Kakazai

359 http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Kakazai_people

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. بهاد ر یار خان سیاسي شخصیت او د محمد علي جناح ملګری
3. غلام احمد بلور
4. منیر احمد خان
5. ډاکټر اشفاق احمد
6. جسټیس عبد الو حید خان
7. اسما جها نګیر
8. شعیب ملک د پاکستان د کر یکیټ ټیم پخوانی کپټان
9. ډاکټر رضوان ملک

117 کاکړ

زموږ پښت پوهان او توکم پیژند ونکي کاکړ د پښتنو د غرغښت په ټولنیز ګروپ پورې یوه اړونـــد هقـــبیله ګڼي. د پښتنو د عنعنوي شجرو د روایا تو له مخې د غر غښت د زوی د اني په ځلورو زامنو کې کا کړ تر ټو لو مشرو چې اولاد ه یې نن په یوه لویه او پر اخه سیمه کې پر اته د ي.

د یوه بل روایت پر بنسټ کاکړ د کاک نیکه او لاد ه د ه چې د هغه د نامه له کبله په کاکړو سره مشهور شـــوي د ي او د اسې ویل کیږي چې کاک نیکه یو زاهد او نیک انسان و چې د سلطان غیا ث الد ین غوري د واکمنۍ په وخت کې وفات شو او مزار یې د هرات د جامع جومات ته څېر مه د ی.[360]

په پخوانیو زړو تاریخي متو نو کې د کاکړو اصلي او پخوانی ټا ټوبی د کا کړ ستان په نامه یاد شـــوی د ی او تر اوسه پورې د سهیلي پښتونخوا خلک د ژوب او بورې تاریخي ناوې د کا کړستان په نامه یاد وي.

په تاریخ حیات افغاني کې د کاکړو د سیمې په اړوند د اسې راغلي د ي:

" د کاکړو د ملک شمالي خواته د غلجیو د سیمې جنو بي برخې پر تې د ي، شمال لوید ېز ته یـــې د ارغســـتان سیمه او هم د توبې هغه برخه مو قعیت لري چې اڅکزي د رانیان پکې او سیږي. لوید ېز او سهیل ته یې د بلو چســـتان سیمه د سپینو ترینو د علا قې یوه برخه او د سلیمان غره یو ښاخ پروت د ی. د کاکړو ټوله سېمه له هرې خوانه د سلو میلو په اند ازه پلنوالی لري او ټوله سېمه یې غرنۍ او د غرونو له خوا احاطه شوې د ه او تر ټو لو لوړ غر یې د شمال نه جنوب خواته غځید لی د ی. که چیرې د د غه غره د لوید یزې خوانه څوک شمالي خواته راشي نو لو مړی به د سیو

360 د کتور لطیف یاد، پښتني قبیلې، ۲-٤ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناد اغ سیمې ته راورسیږي چې یو لوړ مید ان د ی چې یوازې د ځارویو د څرولو لپاره مناسب ګڼل کیږي، خو لوید یز ته یې ډېرې لو یې واد ي ګانې چې د غرونو تر مینځ پرتې د ي شته چې په هغو کې د تورې مرغې، برشور، ترین، توګي او هنه واد ي ګانې ډېرې مشهورې د ي." [361]

اروابناد استاد عبد الرؤف بینوا په خپل مشهور اثر پښتونستان کې د کاکړو سیمې د اسې راپېژني: [362]

1. د برشور واد ي یا د ره: د غه واد ي له لوړې چینې نه پیل او د پشین تر سیمې پورې غځید لې د ه، شمال ته یې د توبې سیمه د ه. په د غې د رې کې د کاکړو د قبیلې د تره غري او سنتیا ښاخونه اوسیږي.
2. د هنه د ره: د هنه واد ي د شال د علاقې سره لګید لې د ه. د اعلاقه د افغانستان د ټولواک اعلیحضرت احمد شاه بابا ابد الي له خواد قلات والي نصیر خان ته د د ه د هغه خد متونو په بد ل کې ورکړل شوې وه چې د ه ورته سر ته رسولي ول.
3. د کنچوغې د ره: د ایوه تنګه د ره د ه چې د کنډ د غره لوید یز ته پرته د ه چې ډېرې ښې ځمکې لري او زیاتره ځا یو نه یې ښه اباد د ي. د پسرلي په مو سم کې د د غې د رې غرنۍ سیمې شنې او له ګلانو نه ډکې وي. د کنچوغې د واد ي پورتنۍ برخه تنګه، خو کښتنۍ بر خې یې په تد ریج سره پراخیږي او تقر یبا دېرش میله اوږد والی لري. په د ې سیمه کې د کاکړو د قبیلې د سنتیا ښاخ استوګنه لري اود د ې سیمې خان په ورګس کې اوسیږي.
4. د بوري سیمه: د ایوه ښه اباد ه او زرخېزه سیمه د ه. یورود هم پکې بهیږي. د د غه ځای ځمکې په غر نیو ویالوسره خړوبیږي په د ې سیمه کې د کاکړو د قبیلې د ولس ښا خونه اوسیږي چې په د غو د ولسو ښا خونو کې د اري خیلو د ښاخ د خلکو شمېر زیات د ی.

په پو رتنیو سیمو سر بېره توره مرغه، ترین او تو ګي یې هم مشهورې د رې او سیمې د ي.

پرد ې برسېره د سهیلي پښتونخوا په لا ند نیو سیمو کې هم کا کړ ژوند کوي: [363]

1. د کوئیټې په هنه، غبرګ .کچلاغ، سره غوړګی، نوی کلی اوکوټوال کې. د
2. د زیارت په ړرند ه، ورچوم .احمد ون، ګوګی، چونګی، کڅ، منه، چینه، سنځاوی، ریګوړه، سملن اوپوځ .بغاوه کې.
3. د مسلم باغ په کان مهتر زی، تور غبرګی اوچرمیان کې.
4. د کاریزات په خانزی، بلوزی، شرنه، ګوال، خانی، زرغون اورود ملازی. کې.

---

361 تاریخ حیات افغاني، پښتو ژباړه د لطیف یاد او فر هاد ظریفي، ۲۵۱ مخ.

362 پښتو نستان، د اروابناد عبد الرؤف بینوا اثر، ۱۳۷ مخ، ۱۳۳. کال، د کابل چاپ.

363 د پښتنې قبیلې شجرې وپیژ نئ په فیس بوک کې د ښا غلي محمد فاروق خان کاکړ مقاله "د کاکړو قبیله"

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د سيوۍ په کړک، خجک، زرد الواوکهوست کې.

6. د ږوب په شيرک کلا، مرغه کيبزۍ، شاهيغالو، پلن کلی، بند ات موسی زۍ، قمر دين، لاکا بند، لغبرگی، سورکڅ، مينا بازار، زاروزي، زرد او مسافر پور کې.

7. د کلای سيف الله په گوال حيد رزۍ، شرن جوگيز، تريخ کلی، سيب زي، باران کلی.چارگل برج، تانيشپه، تنگی زيرت، کلی چينه، سنځل بند .باغ اوانځرگی کې.

8. د .لورلايي په بوری، پټانکوټ، زنگي واله، پوټی.ټاټی، باور، د رگی شبوزي، ميختز، کينگری، راړاشم، ږړ کاريز، رود لين، خانکی، اصغر لون، اونوا کلی کې.

9. د پشين په سرانان، ياروبرشور اوتوبه کاکړي گانگلزۍ کې.

10. د چمن په نورک سليمانخيل، مئ زی، حبيب ز، .عبد الرحمان زۍ اومجک کې

117.1 د کاکړو د قبيلې ښاخونه

د کاکړو قبيله په ډېر زياتو ښا خونو او څانگو با ند ې يشلې شوې د ه خو د لته به د د غې قبيلې د ځينو مشهورو ښاخونو ياد ونه وکړو:

117.1.1 سنځر خېل

د رواياتو له مخې سنځر نيکه يو تورزن مشر او منلی روحاني شخصيت و چې د مغولو پر خلافې اوږد ې مبارزې کړي د ي او يل کيږي چې د د ه مزار د ژوب په کوسه نومي ځای کې د ی چې ډېر شمېر خلک د د ه مزار ته ورځي.

پروفيسر ولي محمد خان سيال کاکړ د سنځر خېلو کاکړو په اړوند په خپل کتاب" پښتو او پښتانه په سهيلي پښتونخوا کې" کې د اسي ليکي:

"د کاکړونوابي او سرد اري له پخوانه د سنځر خېلو په لاس کې د ه او د وی د شمېر له پلوه د کاکړو تر بل هر ټبر زيات د ي."

د سنځر خېلو ښاخ په لاند نيو څانگو او خيلو نو باند ې ويشل شوی د ی:

علي زي، عبد الله زي، کب زي، برن خېل، سنخېل، هر مز ئي، تيمني، عرب خېل، پنيزون، نيسي، کد يزي او د ومړان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

117.1.2 سنتیا

د اهم د کاکړو یو ښاخ د ی. د تاریخي روایتو نو له مخې د وی د سنت نیکه او لاد ه د ي. د تاریخ په اوږد و کې سنتیا کاکړانو ډېرې تورې وهلي او تا ریخي رجال او شخصیتونه یې پید ا کړي د ي. په کا کړو کې د شمېر له پلوه له سنځر خیلو وروسته د سنتیا کا کړو شمېر زیات د ی. هیبت خان کاکړ چې د خانجهان لود ي له لوري د سمانا حاکم او د مخزن افغاني په تالیف کې لویه برخه لري د سنتیا کا کړو نه و.

د وی په هند وباغ، کان مهتر زي، کچلاغ، هنه، سره غوړگی، سره خوله، نو حصار، غبر گ غو ځکی، خانوزي، بلوزي، رود ملازي، مستنگ او په ځینو نورو ځایو نو کې میشته د ي.[364]

د کا کړو د سنتیا ښاخ په لاند نیو خیلو نو ویشل شوي د ي : پانیزي، مهتر زي، بازیان، سا رینگ زي، شموزي، ملا زي او عیسی خېل.

117.1.3 تره غري

د کاکړو د غه ښاخ د کاکړ ستان د بوري د تاریخي ناوې په موسی خېل تحصیل کې مېشته د ي. په کند هار، زابل، سیوۍ او د غزني په ولایت کې له پخوانه موسی خېل کا کړ استوگنه لري.

117.1.4 کسایي

کسایي د کاکړو ښاخ د ی چې د شال په د ره کې استوگنه لري، خو احمد شاه ابد الي د ا د ره د بلو څو مشر نصیر خان ته د هغه د خد متو نو په بد ل کې ورکړې وه.اوس د غه د ره د بلو چستان یوه برخه گڼله کیږي.[365]

همد ارازپه بیلا بیلو تاریخي منا بعو او اثارو کې د کاکړو د قبیلې شجرې کښل شوي د ي چې د ځینو ښا خو نو نو مو نه یې د اد ي: سام خېل، یونس خېل، موسی زي، تره غري، سر گړي، د رپي خېل، جلال خېل، ختن خېل، چرمي خېل، زنغوزي، سینې، سوران، عیسی زي، یعقوب زي، شاد ي خېل، با جو خېل،لیوب خېل، مند وزي، شاد زي، انگوزي، فاطمه زي، انوزي، الیاس زي، تاجوزي، مما خېل، با جو خېل، سالار خېل، سود ان زي، علي خېل، برات خېل، هرم زي، اتمان خېل، کیوي، خضر خېل، عبد لزي، شازي، زکوزي، مرزي، غوري زي، ملي زي، امیزي، ابر اهیم زي، انوزي، محمد زي، رجر زي، حسن خېل، یا سین خېل، احمد زي، کمالزي، ابو سعید زي، مرد ان زي، اد و خېل، شکور خېل، سنتیا، پا نیزي، مهترزي، بازیان، سارینگزي، شموزي، عیسی خېل، موسی خېل، سنځر خېل، تره غري، کسایي،

---

364 پرو فیسر ولي محمد خان سیال کاکړ، پښتو او پښتانه په سهیلي پښتونخوا کې ۷۷-۷۸ مخونه.

365 قاضي عطاؤالله خان، د پښتنو تاریخ، ۲۸ مخ، د کابل چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پڼیزون، موسی زي، د رپي خېل، سام خېل او نور...[366]

117.2 د کاکړو قبیلې ته یوه ځغلنده کتنه

په سهیلي پښتونخوا کې د کاکړو د قبیلې خلک په مجموعي تو ګه د کرنې او مالد ارۍ په چارو بو خت د ي، خو د د وی د کر نې ځمکې د د وی ورځنۍ اړ تیاوې نه شي پوره کولای. ځینې کاکړ کو چیاني ژوند لري او د خپلو رمــو او ګلو په د رلود لو خپل ژوند پر مخ بیایي.ځینې خلک یې د سو د اګر یوپه چارو هم بو خت د ي. د د وی د ود ونه او رواجونه کټ مټ د د وی د نورو پښتنو ګاونډیو قبیلو په څېر د ي.

کاکړ زړور، غیرتي او په پښتني ننګ او ناموس ټینګ خلک د ي. د وی همد اراز میلمه پالو نکـــي د ي. د وی سپین زړي اد د زړه او خو له خبره یې یوه وي. د کاکړو خلک د اتڼونو او مو سیقۍ سره ډېـــره مینـــه لـــري. د د وی کاکړۍ غاړې ډېرې مشهورې د ي.

کاکړ په علم او پو هې مین خلک د ي له همد ې کبله د ه چې د د وی په قبیله کې ستر عالمان، پو هان، شـــاعران، مورخین او لیکوالان تیر شوي او اوس هم شته د ي.

د سهیلي پښتونخوا نه پر ته ډېر شمېر کاکړ په افغانستان، پښتونخوا، پاکستان، هند و ستان او ایـــران کـــې هـــم استوګنه لري.

په افغانستان کې کاکړ د افغانستان په بېلا بیلو ولا یتونو لکه کند هار، هیلمند، زابل، هرات، غـــور،فـــراه،بـــاد غیس، فاریاب، سر پل، مزار شریف، کند ز، تخار، کابل، پروان، ننګر هار او لغمان کې استوګنه لري.

1. د کند هار ولا یت کا کړ: د د غه ولا یت په مرکز کند هار، پنجوایي، ارغند اب، پا شمول او ځینو نورو ولسو الیو کې استوګنه لري.
2. د هرات ولایت کاکړ: د د غه ولا یت په مرکز هرات او همد اراز د اوبې، پښتون زرغون، کرخ، ګذرې، اد رسکن او انجیل په ولسو الیو کې استوګنه لري.
3. د هیلمند ولایت کاکړ: د د غه ولایت په مرکز لشکر ګاه، ناوې، ناد علي، مار جې او ځینو نورو ولسوالیوکـــې او سیېرې.
4. د باد غیس ولایت کاکړ: د مرغاب په ولسوالیو کې د کاکړو په نامه یوه سیمه شته چې زه د د ې مقـــالې لیکـــوال هلته تللی یم او له نږد ې مې لید لې د ه چې خلک یې زیاتره د پسونو او رمو له لارې خپلهګـــوزارهکـــوي اود کرنې د لږو ځمکو په د رلود لو سره خپل ژوند مخته بیایي.

---

366 حیات افغاني، پښتو ژباړه، د ۱۵ـ مخ شجره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5. د فاریاب کاکړ: د فریاب او سر پل د ولایت په بیلا بیلو ولسوالیو کې هم یو شمېر کاکړ استوګنه لري.

6. د کند ز ولایت کاکړ: د کوند وز په مرکز د امام صاحب، خان اباد، د شت ارچي، چارد ره، علي اباد اوکلای ذال په ولسوالیو کې هم ډېر شمېر کا کړ استوګنه لري. چې د ځینو مشرانو نو مو نه یې غلام محمد خان، صالح الدین خان، وکیل میرزااو رئیس عبد الله د ي.

7. د تخار ولایت کا کړ : د د غه ولایت په مرکز او د خواجه بهاوالد ین، د رقد او خواجه غار په ولسوالیو کې استوګنه لري.

8. د ارزګان ولایت کاکړ: د د غه ولایت په مرکز او ځینو نورو ولسوالیو او په تېره بیا د چار چینو په سیمه کې استوګنه لري.

9. د زابل ولایت کا کړ : د د غه ولایت په ځینوو لسو الیو او له هغې جملې نه د شهر صفا په ولسوالۍ کې استوګنه لري.

10. د پروان ولایت کا کړ: د د غه ولا یت د غو ربند په ولسوالۍ کې د خیشکو د قبیلې په ګا ونډ کې استوګنه لري.

11. د غور ولایت کا کړ: د د غه ولایت په مرکز او ځینو نورو ولسوالیو کې استوګنه لري.

12. د کابل ولایت کاکړ: د کابل ولایت د سروبي په ولسوالۍ کې هم یو شمېر کاکړ پښتا نه استوګنه لري.

13. د لغمان د ولایت کا کړ: د د غه ولا یت په مرکز د مهترلام د ښار پورې اړوند د د یوې او عمر زیو په کلیو کې استوګنه لري چې د افغانستان ستر مورخ پو هاند محمد حسن کا کړ د همد ې سیمې کاکړ پښتون د ی.

14. د ننګرهار ولایت کاکړ: د د غه ولایت د سره رود، بهسود و او چپر هار په ولسوالیو کې استوګنه لري. د چپر هار کاکړو ته خلک په د رنه ستر ګه ګوري او د ستانه وو په نامه د د وی د رناوی کوي.

117.3 د هند وستان کاکړ

په پښتنو کې به یوه د اسې لو یه او کو چنۍ قبیله نه وي چې د هند و ستان په بېلا بېلو سیمو کې د ې شتون ونه لري د د ې له کبله چې پښتانه د لر غو نو زمانو نه د سود اګریزو چارو د تر سره کو لو او نورو خواریو او مزد وریو لپاره د ې هېواد ته تلل او له بلې خوا هند د افغانستان په ګا ونډ کې یو هیواد و چې مو ږ تل ورسره ښې اړیکي د رلود ل. له بله پلوه د تاریخ په اوږد و کې ډېرو پښتنو واکمنانو پر هند و ستان واکمني کړېد ه چې ښې بیلګې یې غلجیان (خلجیان)، لود یان او سو ریان د ي. د د غو واکمنیو په وخت کې ډېر پښتانه د منصبونو او د پو ځي دند و د تر لا سه کو لو لپاره د ې هیواد ته تللي د ي چې ځینو یې نو موړو پښتني واکمنا نو ته د چو پړ په بد ل کې ډېر جاګیر ونه هم تر لا سه کړي د ي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پیر نگیانو نه د هند و ستان د خپلواکۍ تر وخته یعنې د ۱۹۴۷ زېږد بز کاله پورې یوازې په هند وستان کــې ۵۔ پښتني ریا ستو نو شتون د رلود چې د د غو ریا ستو نو مشري به یوه پښتون نواب ته ورپه غاړه وه چې د د غــو ریا ستونو په لړ کې کولای شو چې د بهو پال، ټونک، فرخ اباد، رامپور، ملیر کو ټلې او ځینو نورو نو مو نه واخلو۔

کاکړ هم د نورو پښتنو په څېر د هند و ستان په بېلا بیلو بر خو کې میشته د ي۔ لکه د تاریخ حیات افغــاني‌پــه قول چې له ننه ۱۴٦ کلو نه وړاند ې لیکل شوی د ی د هند و ستان د هاریانا د ایالت د رهتک د ضلعې په کو هــانه‌نــو مې سیمه کې د کاکړو د اولاد ې د علي خیلو له ښاخ نه د ابو سعید زي څانګه او نور کاکړ استوګنه لري۔ ویل کیږي چې پــه هند کې د پښتون واکمن سلطان ابر اهیم لود ي د واکمنۍ په وخت کې د عبد المالي یا عبد العلي ابو سعید زي کــا کــړ د سهیلي پښتونخوا د بوري له سیمې نه له خپلو د ریوو روڼو سره هند و ستان ته لاړ او په کو هانه کې میشــته شــو۔ د سلطان ابر اهیم لود ي تر مړینې وروسته نو موړی بېرته خپل اصلي ټا ټوبي بوري ته ستون شو، خو د هغه د وه نور وروڼه له نورو کاکړو سره هلته پاتې او هما غلته میشته شول چې په هغه وخت کې د وی شمېر ۳۰۰ تنه ښود ل شــوي د ي۔

همد اراز د تاریخ حیات افغاني د لیکنې پر بنسټ د هند د اتهر پراد یش د ایالت د بلند شهر په ولسوالۍ کې هم د پښتنو ۹٦ سیمې شته چې په هغو کې ۱۲ سیمې یې زیا تې مشهورې د ي او هلته هم ګڼ شمېر پښتانه کا کړ اوسي، په تېره بیا د د وی زیات شمېر په خو رجه نو مې سیمه کې هم مېشته د ي چې شمېر یې د ٤__ کسا نو په شا اوخواکې اټکل شوی د ی۔[367]

همد اراز د هند په بینګال، د کن او د راجستهان د مرکز په جیپور کې هم کا کړ استوګنه لري۔

په د ې وروستیو کې د هند وستان د جیپور په ښار کې د هند ي پښتنو له خوا د ''کاکړي ګلد ان'' پهـنــامهـیــوه ټولنه هم رامینځ ته شوه چې موخه یې په د غه سیمه کې د پښتو ژبې او د پښتني د ود او د ستور ژوند ي ساتل او ود ه د ه.د د ې ټولنې بنسټ ایښود ونکې شیلپې بترا د ه چې ځان پښتنه کا کړه بولي او د پښتو ژبې او د کاکړو پښتنو د د ود او کلچر را ژوند ي کول غواړي۔

117.4 د کاکړو د قبیلې مشهور شخصیتونه

1. مولوي حبیب الله مشهور په محقق کند هاري۔
2. د پښتو ژبې ستر لیکوال، محقق او نو ماند مورخ اروا ښاد علا مه عبد الحی حبیبي چې په سلګو نو کتابــونه او په زرګو نو علمي مقا لې یې کښلي د ي۔
3. د پښو ژبې شاعر پیر محمد کا کړ۔

---

367 نو موړی اثر، ۲٦٥ مخ۔

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. د پښتو ژبې شاعر د وست محمد کاکړ.
5. د پښتو ژبې شا عر شمس الد ین کاکړ.
6. د پښتو بو ستان منظو مه شاعره زر غونه کاکړ.
7. د افغانستان وتلی مؤرخ پو هاند ډاکتر محمد حسن کا کړ.
8. اروابناد پو هاند عبد الغفار کاکړ.
9. عبد العلي اخند زاد ه کا کړ.
10. د افغانستان د خپلو اکۍ د لارې ملي مبارز حاجي محمد ایوب کاکړ.
11. شهید ملک احد کاکړ چې په ۱۸۹۳ زېږد یز کال کې په پښین کې د انګرېزانو له خوا شهید شو.
12. میا عبد الحکیم کاکړ مشهور په نانا صاحب.
13. سخي خان احمد خان د سهیلي پښتونخوا د کچلاغ د سیمې پا نیزی کاکړ.
14. د سهیلي پښتونخوا نامتو لیکوال او مؤرخ پروفیسر ولي محمد خان سیال کاکړ.
15. د پښتو ژبې لیکوال خانزمان کاکړ.
16. د پښتو ژبې لیکوال محمد فاروق خان کاکړ.
17. شهید مولوي عبد الغفار بر یا لی کاکړ.
18. عبد السلا م جو ګیزی.
19. ډاکتر کرام الد ین کاکړ.
20. خان محمد سرور خان کا کړ.
21. د میرویس خان هو تکي د پوځ مشر یو نس خان کاکړ.
22. ملک حا جي نور علي کا کړ.
23. ملا د اد الله کاکړ.
24. ډاکتر فیض الله کاکړ.
25. ملا بورجان کاکړ.
26. سرد ار شاه وزیر کا کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

27.ایډوکیټ عزیز الله خان کاکړ مشهور په عزیز ما ما.

28.عبد الغني خان غنو کاکړ پا نیزی.

29.خان محمد سرور خان کاکړ.

30.ملا محمد رباني.

31. د افغانستان د پوځ پخوانی جنرال هاشم خان کاکړ.

32.د پیرنګیا نو پر خلاف مبارز شهید شیر جان کاکړ چې په ژوب کې اعد ام شوی و.

33.سرد ار شیرک کاکړ.

34.سرد ار شاه وزیر کاکړ.

35.ډاکټر صاد ق فطرت نا شناس.

36.جنرال عبد الو حید کاکړ.

37.فرید احمد کاکړ.

38. عبد الله احسان کاکړ (د لراوبر پښتوویب پاڼې مسول چلونکی)

39.فریبا احمد ي کاکړ (په ولسي جرګه کي د کند هار د خلکو استازې) [368]

118 قلند ر خېل

زمونږ پښت پو هان او توکم پیژند ونکي قلند ر خېل د سلیمان خیلو د لوی ټبر پورې یو اړوند ه ښاخ ګڼــي. د قلند ر خېلو د قبیلې زیاتره خلک د کټواز په سېمه کې ا ستو ګنه لري چې د غزني په سهیل کې د د ېرشو میلو په واټن پرته د ه.[369]

د کټواز شمال ته د اند ړو سېمه، جنوب ته یې اورګون، ختیز ته یې ګرد یز او زرمت او لویدېـزتـهـیــې د غزني لویه ناوه پر ته د ه.

د کټواز د ځمکو لسمه برخه په کاریزونو او به کیږي او پا تې ځمکه یې د د ښت اومال څړ په بڼه د ه چې په د ې وروستیو وختو نو کې د ځینو سو د اګرو او هغو کسا نو له خوا چې په هند کې یې پیسې بند ېکــړي د ي د کټـــواز د

368 http://en.wikipedia.org/wiki/Kakar

369 مونټ سټوارټ الفنسټن، د کابل سلطنت بیان، پښتو تر جمه د پوهاند محمد حسن کاکړ او نصرالله سوبمن، د ویم ټوک، ۱۳۶ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځمکو یوه برخه یې د ژورو شاه ګانو او واړه پمپونو په لګولو سره تر کرنې لاندې نیـــولې ده او د ډاډ وړ حاصـــل ځیني اخلي.مهم حاصلات یې غنم، جوار او پالیزونه دي.[370] د قلند ر خېلو ځمکې زیاتره یو فصله دي یعنې په یوه کال کې یو ځل تري حاصل اخلي. د د وی د سیمې هوا په ژمي کې خورا سړه او په د وبي کې خورا توده ده. میـــوي یـــې انګور، زرد الو، مڼې، هند وانې او خټکي دي.

قلند ر خېل په خوړو کې د غنمو له ډوډۍ نه ډېره ګټه اخلي. د دې کبله چې د وی په مالد ارۍ هم بو خـــت دي نو د کور تو، شېد و، مستو، کو چو او هګیو نه هم استفاد ه کوي. د ژمي په مو سم کې د و چو میوو استعمال هـــم پکـــې رواج لري، خو د وریجو استعمال پکې لږد ی.

د قلند ر خېلود قبیلې خلک خورا غټې لو نګۍ په سروي چې زیاتره ژیړ بخون رنګو نه لري. د وی پر خپلو اوړو ځاد رو نه هم اچوي چې په خپله لهجه کې تازر بولي.

د ښځو جا مې یې په عمو مي تو ګه ســـرې او شـــنې دي.پـــه پېغلـــو نجونـــو او ځولنـــو ښـــځوکـــې یـــې د ګنډونواستعمالول هم شته.د وی په جامو کې ډېرې مرۍ هم استعمالوي چې د کمیسو نولستونې په زرتارو، لیسو او چر مو باند ې ښکلي کوي. ښځې یې په عمو مي ډول پڼې په پښو کوي چې د وی یې په خپله لهجه کې کپۍ بولي.

قلند ر خېل په پښتني ننګ او غیرت ټېنګ خلک د ي.د وی میلمه پا لو نکي او د علم او پو هې سره مینه لري. د وی د یني عالمانو او پیرانو ته ډېر د رناوی لري.

د افغان- انګرېز په د ري ګونو جګړو کې قلند خېل د انګریزي ښکیلا کګرو سره جنګید لي او هم یې د روسي یر غلګرو په ماتولو او ګونډو کولو کې یې خپل هیواد نی رسالت سرته رسولی د ی. یو شمېر قلند ر خېل کو چیـــاني ژوند هم لري.

له بد ه مر غه چې د افغانستان یوه رژیم هم د کټواز سیمې ته پا ملر نه نه د ه کړې چې هلته د هغه ځای د خلکـــو لو مړنۍ اړتیاوې لکه: روغتون، کلینیک، سړ کونه، د اوبو بند ونه او د نجونو او هلکانو ښوونځي جوړ کـــړي چـــې خلک تر اوسه پورې د ژوند انه د د غو ټولو لو مړنیو اړتیاوو د د رلود لو نه بې برخې د ي.

پر افغانستان برسېره ډېر شمېر قلند ر خېل په پښتونخوا او هم د پاکستان د کراچۍ په ښار کې استوګنه لري.

یو شمېر قلند ر خېل د هند و ستان په ختېز بنګال په تېره بیا کلکته (کولکته)، بمبئي (مومبای)، د اسام په ایالت چې د وی یې اشام بولي، بیهار او اوړیسا کې استوګنه لري او خپلې سود اګرېزي چارې او معاملې پر مخ بیایي.[371]

---

370 د غزني تاریخي جغرافیا، د محمد ولي ځلمي تالیف، ۱۶_-۱۶۱ مخونه، ۱۳۶۲ کال، کابل.

371 د قلند ر خېلو د قبیلې په اړوند د دې مقالې د لیکوال (د کتور لطیف یاد) یاد د اشتونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

119 قوال خېل

لکه څرنګه چې د یوسفزیو، ګګیا نیو او ترکلانیو پښتنو د پیژند نې په برخه کې راغلی د ي په هغه وخت کــې چې خاښي خېل او غو ریا خېل په مجموع کې او په تیره بیاد یوسفزیو قبیله په ځانګړي توګه د کند هار د شاوخوا سیمو نه د کابل خواته راو لیږرد ید ل و په هغه وخت کې مغولی واکمن سلطان ابو سعید د کابل د حکومت واکد ار و. په همــد ې وخت کې د خاښي خیلو لوی مشر ملک سلیمان شاه وچې د ملک تاج الد ین زوی او د ملک رځړ لمسی و. کله چې مــرزا الغ بیګ پاچا شو، ملک سلیمان شاه خپله لور مرزا الغ بیګ ته په نکاح کړه. په پیل کې د یوسفزیو او میرزا الغ بیګــتــر مینځ اړیکې ښې وې خو وروسته بیا ترینګلې شوې او ورپسې د یوسفزیو او میرزا الغ بیــګــتــر مینــځ مخــالفتونه رامینځ ته شول.

میرزا الغ بیګ هم د یوسفزیو پښتنو پر خلاف پلمې لټولې تر څو یوه ورځ یې د یوسفزیو پښتنو اته سوه تنه مشران میلمانه کړل او په ډېر چل او د وکې سره یې د خپلو کسانو له خوا د وی ښې وسلې کړل او غو ښتل یې چې د غه ټول کسان له مینځه یوسي چې په پای کې یې همد ا سي وکړل.[372]

د تواریخ حافظ رحمت خاني مولف پیر معظم شاه په خپل کتاب کې د یو سفز یو د مشرانو د بند ی کیــد و پــه اړوند د اسي لیکلي د ي :

" کله چې د یوسفزیو د غه مشران په هغه میلمستیاکې چې میرزا الغ بیګ ورته جوړه کړې وه ښې و سلې او بند یان شول نو د د غو بند یا نوپه ډله کې یو تن قد وت المکاشفین شیخ عثمان بن موتي مولیزی هم شا مل و. نومــوړی د هغه وخت له لو یو ولیانو نه شمیرل کید ه او د یوسفزیو ولس ورته ډېر عقید ت او اراد ت د رلود. په د غه وختــکــې چې مېرزا الغ بیګ د غه کسان بې وسلې او بند یان کړي ول نو د یوسفزیو یوتن نامتو شیخ او د رویش (تورقــــوال) چې د یوسفزیو د مولیزي ښاخ نه و او کند هار ته د سیاحت لپاره تللی و هم په د غه وخت کې د ربار ته راغی، په د غه وخت کې شیخ عثمان غږ کړ چې تور قوال هم راغی او په د غه پېښه کې راسره شریک شو."[373]

لنډه د ا چې میرزا الغ بیګ د ملک احمد ه پرته د یوسفزیو پښتنو د غه اته سوه تنه مشران ټول له تیغــه تېــر کړل.

چې ویل کیږي د کابل په سیاه سنګ کې د یو سفز یو له د غو وژل شوو مشرانود مړو نه یوه لویه هــد یــره جوړه شوه. هغه یو سفزي چې له د غه مغولي ناتاره بچ پاتي شول له کابله ننګرهار ته او بیا له غه ځایه د خیبر د تاریخي د رې له لارې پیښور او بیا له هغه ځایه د سوات په سیمه کې میشته شول.

---

372 حیات افغاني، ۱۲٦ مخ، د د انش چاپ، پیښور.

373 تواریخ حافظ رحمت خاني، د پیر معظم شاه تالیف، ۲٤ مخ، پښتو اکېډیمي، پیښور یونیورسټي، پبلیک ارټ پرېس، پیښور، ۱۹۷۱ع کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اوسني وخت کې هم د یوسفزیو د مولیزي په ځانګه کې یوه ډله شته چې د همدې تورقوال اولاده ده او د قوال خېلو په نامه سره هم یاد یږي.[374]

د افغانستان د لغمان د ولایت د مرکز مهترلام پورې یو اړونده کلی شته چې د قوال خیلو په نامه سره یاد یږي.[375]

120 کړو خېل

کړوخېل له اره غلجي پښتانه دي چې ځانونه په احمد زیو ور ګډوي چې زیاتره یې د کابل ولایت په شا اوخوا سیمو لکه خورد کابل، خاک جبار، چکړیو او د بت خاک په شا اوخواکې تر سروبي ولسوالۍ پورې میشته دي.

د کړو خیلو قبیله پر پنځو خیلو نو ویشلې شوې ده او د غه خیلونه په دې ډول دي: عنایت خېل، عبد الله خېل، د وران خېل، شریف خېل او ولي خېل.

عنایت خېل چې د کړو خېلو د قبیلې تر نورو خیلو نو په پر تله یې شمېر زیات دی او د مشر زوی اولاده ګڼل کیږي هم په پنځو کو چنیو ځانګو ویشله شوي ده چې نو مونه یې د ادي:

فتح خېل، رحمن خېل، د لوړ کورنۍ، د طلب کورنۍ او د نذیر کو رنۍ چې د غه ځانګې زیاتره د کابل ولایت د خاک جبار په ولسوالۍ کې استو ګنه لري، خو د د وی نه یو شمېر یې د لوګر، کند ز او تخار په ولا یتو نو کې هم استو ګنه لري. همد اراز د کړو خیلو د قبیلې د شریف خیلو ځانګه هم پر د وو خیلو نو ویشل شوي دي چې فقیر خېل اوګود ر خېل نو میږي.[376]

د اسې مستند روایتو نه شته چې کړو خېل د امیر شیر علي خان د واکمنۍ له زمانې نه د مخه په نیمه کو چې ډول ژوند کاوه او ځمکې یې نلرلې. په هغه وخت کې جبار خېل په هغه سیمه کې اوسېد ل چې نن ورځ یې خاک جبار بولي. هماغه و چې د کړو خېلو او جبار خېلو تر مینځ چې هغی هم د غلجیو پښتنو یوه قبیله وه خپل منځي اختلافات را مینځ ته شول. د د غو اختلا فا تو خبر امیر شیر علي خان ته ورسید.

امیر شیر علي خان د کړو خیلو او جبار خیلو د قبیلو مشران چې سعد الله خان کړوخیل او غازي ې اوارې کړي، چې د واړو غاړو د امیر شیر علي خان امر ومانه او سوله یې سره وکړه. د دې سولې د تړون له مخې د خاک جبار سیمه کړو خیلو ته ورکړل شوه او د هغې په بد ل کې یې د ننګر هار ولایت پورې اړونده سیمو جوکان او حصارک کې یې جبار خیلو ته ځمکې ورکړې.

---

374 پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد اثر، ۲ـ۳ مخ.

375 د د کتور لطیف یاد شخصي یاد د اشتونه.

376 لطیف یاد، پښتني قبیلې، ۲۱٤ مخ، د پېښور چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځر نګه چې په هغه وخت کې د کړو خیلو د قبیلې خلکو په خپل مینځ کې ډېر ټینګ یو والی د رلود نو د امیــر شیر علي خان موخه او مقصد د او چې په خاک جبار کې د انګر یزي ښنکیلاکګرو په وړاند ې یوه پیاوړ ې د فاعي کر ښنه رامینځ ته کړي او د انګریزانو په ټکولو کې فعاله ونډه واخلي چې همد اسـي هـم وشــول.کــړو خیلــو د انګریــزي ښنکیلاکګرو سره ډېرې جګړې وکړې او د کابل په بالا حصار کې یې د نورو پښتنو ملي مبارزینو ســره یــو ځــای د کیوناري په وژلو کې هم ستره ونډه واخیستله.

120.1 د وه وروستیو پیړیو کې کړو خیلو مشران

لکه چې د مخه وویل شول چې د کړو خیلو د قبیلې یو ښاخ عنایت خېل و چې په کړوخیلو کې دقــبیلې مشــر توب تل د عنایت خېلو د ښاخ په یوې څانګې فتح خېلو پورې اړه د رلود له چې په د وو وروستیو پیړیو کې د د غــې قبیلې ځینې مشران په لاند ې تو ګه د رپېژ نو:

علي مد د کړوخېل، د هغه زوی سعد الد ین کړو خېل چې په سعد و کړوخېل سره یې شهرت د رلود، د سعد الد ین کړو خېل زامن هریو محمد رحیم کړوخېل او محمد شاه خان کړوخېل ول (چې د افغانستان په تاریخ کې پــه غــازي محمد شاه خان) سره هم شهرت لري اود انګریزي ښکیلا ګګرو یو سر سخته د ښــمن و. د محمــد رحیــم زوی بیرګــډ عمراخان او د غازي محمد شاه خان کړوخېل زوی کر نیل میرد اد خان کړ وخیل. د پورتنیو مشرانو وروسته د د غــې قبیلې مشري د محمد رحیم خان کړو خیل د لمسیانو او د میر د اد خان کړو خېل د زامنو په لا س کې وه.[377]

د ضیا الملت والد ین ا میر عبد الر حمن خان ۱۸۸. - ۱۹۰۱ زیږد یز د واکمنۍ په وخت کې کړو خیــل تبعیــد او فرار شول، ځکه چې هغوی امیر عبد الر حمن خان د واکمن په تو ګه ونه مانه او هغه ته یې بیعت ونکړ. د د غې قبیلې یو شمېر د پښتو نخوا د تیراه د د وتوی سیمې ته ولیږد ید ل.

همد اراز یو شمیر کړو خیل د ارګون په میر زکه او د ننګر هار په شینوارو کې هم د امیر عبد الر حمن خــان د پو ځ سره وجنګېد ل، خو کو مه سو به یې په بر خه نه شوه او د ماتې سره مخا مخ شول.

د امیر عبد الر حمن خان تر مړ ینې وروسته یې چې زوی سراج الملت والد ین ۱۹۰۱ - ۱۹۱۹ زیږد یز واکمني تر لا سه کړه د کړو خیلو د قبیلې خلکو ته یې فر مانو نه ولیږل چې با ید بېرته خپلو اصلي سیمو او مېنو ته را ســتانــه شي چې د نو موړي فر مان له مخې کړو خیل د خپلې استو ګنې اصلي سیمو ته را ستانه شول.

کړو خیل غیر تي، میلمه پا لونکي او په علم او پو هې مین خلک د ي. د وی د هیواد په خپلــو لکــی میــن او د پښتو او پښتو نولۍ سره زیاته مینه لري. د افغان- انګرېز په د رې ګو نو جګړو کې د د وی ځلاند ه اوتــاریخي‌کــار نامې ځر ګند ې د ي. د کړوخیلو د قبیلې زیاتره خلک د کرنې او مالد ارۍ په چارو بو خت د ي، خو یو شمېر خلک یې

---

377 د اغلې نو شیروان کړو خېل نه د کړو خیلو د قبیلې په اړوند معلومات.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ولتي د نډ ې هم لري.

د کړو خيلو د قبيلې يو شمېر نا متو کسان په لا نډ ې ډول د ي:

1. د کړو خيلو د قبيلې قو مي مشر ښاغلي ولي خان کړو خيل.
2. د افغا نستان په ولسي جرګه کې د کابل د خلکو استازې اغلې شينکۍ کړو خېل.
3. افغان ژورناليست ښاغلی د انش کړو خيل.
4. د ښځو د حقو قو مد افعه اغلې نو شيروان کړوخيل[378]

د لته به بيځايه نه وي چې د کړو خيلو د قبيلې د ملي اتل او د انګريزي ښکيلا ګګروپـر خلاف د ملـي مبـارز غازي محمد شاه خان په اړوند هغه شعر ولولو چې د د ه په ستا ينه کې ويل شوی د ی او د هغه وخت سند ر غاړو به هم وايه:

کـــوزلـــه لنـــدنـــه ګورکيـــان [379] راغلـــل — پـــه پښـــتو نخـــوا کـــې يـــې حملـــې کـــړې
محمـــد شـــاه خـــان غـــازي ورمـــاتې رســـالې کـــړې — د کـــړو خيلـــو پـــر ځولنـــانو يـــې نـــارې کـــړې

غازي محمد شاه خان

ورونو راپاځئ په وطن يـــې ســـترګې ســـرې کـــړې — بياپـــرې ځولنـــانو د ټوپکـــو ســـرې لمـــبې کـــړې
محمد شاه خان غـــازي چـــې الله اکـــبر نـــارې کـــړې — د باجوړ او بـــه يـــې بيـــاپـــه وينـــو ســـرې کـــړې

غازي محمد شاه خان

پـــه هغـــې ورځـــې يـــې ورګـــډې رســـالې کـــړې — له ســـينه پـــورې يـــې خيمـــې د ود او لمـــبې کـــړې

---

378 د کړو خيلو د قبيلې په اړوند زما (لطيف ياد) شخصي يا د ښتونه.

379 ګورکه چې کله کله د ګور کهه په بڼه هم ليکل شوي د ي له اره د نيپال هېواد د ګورکهه قبيلې ته منسوب د ي او په همد ې نا مه په نيپال کـــې يوه ولسوالۍ هم شته چې د همد ې خلکو د استو ګنې اصلي ځای ګڼل کيږي. کله چې انګريزان د هند په نيمې وچې واکمني کـــوله پـــه ۱۸۵۷ زيږد يز کال د هند و ستان ټول ولسونه او پرګنې که هند وان ول او که مسلمانان په ګډه سره د پر نګيانو پر خلاف پا څون وکړ چې ډېـــر شمېر يې شهيد ان شول چې د ۱۸۵۷ کال پاڅون ته د هند و ستان په تاريخو نو کې ايام غد ر هم ويل کيږي. ګو رکهه چې ډېر جنګيـــالي او د نښې په ويشتلو کې مهارت د رلود انګريزانو په خپل پوځ کې برتي يا استخد ام کړي وو. همد غو ګو رکه وو د ۱۸۵۷ کال په پا څون کـــې د انګريزانو په ګټه ډېر خلک ووژل. ګورکهه و نه يوازې په هند وستان کې د انګريزانو لپاره وجنګيد ل، بلکې انګريزانو پـــه افغـــا نســـتان، پښتو نخوا، بر ما، بوټان او ان د تر کيې په هېواد کې هم د خپل ځان په ګټه وجنګول. په لو مړۍ نړيواله جګړه ۱۹۱٤- ۱۹۱۸ کـــې د وه ســـوه زره تنه ګورکه د انګريزانو په پوځ کې شتون د رلود. د ګورکهه پو ځيان د هند تر خپلواکۍ ۱۹٤۷ کاله پورې په هند و ستان کې انګريزلـــو ته ښه خد متونه وکړل او هغوی هم پرې ډېر باور د رلود. د هند تر خپلواکۍ وروسته د ګورکهه و پوځيان اوس هم د هند په پوځ کې شـــته چې ګورکهه ريجمنټ ياپلی پوځ يې بولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له انګريزلنونه‌يې ميمې [380] را ستنې‌کړې　　　له پر نګيانو سره‌يې‌نرمې بيا پنځې‌کړې

غازي محمد شاه خان

د پرنګيانو په چو نيو يې حملې کړې　　　نويې ور تشې بيا توبرې‌کړې
د مشهد يو، د کلد ارو يې ولجې کړې　　　د بابوګانو خيتې‌يې خيرې‌په نيزوکړې

غازي محمد شاه خان

د باجوړ له سينه‌يې‌پورې چې حملې‌کړې　　　د پر نګيانو يې پلتنې ور ستنې کړې
د شنو زمريانو‌يې سواتيانو نند ارې‌کړې　　　د ګورکيانو په خيمو يې ولولې کړې

غازي محمد شاه خان

121 کرلاڼي

د پښتنو يو مهم ټولنيز ګروپ کرلاڼي پښتانه دي چې ډېرې مشهورې پښتني قبيلې په د غه ټولنيز ګروپ پورې اړه لري. د کرلاڼ نوم په هغو تاريخونو کې چې د هند وستان په مغولي د ورې پورې اړه‌لري لکه د عباس سرواڼي (۹٤۷ هجري) په شير شاهي تاريخ يا تحفه اکبر شاهي کې، د شيخ رزق الله د هلوي (۸۹۷ – ۹۸۹ هجري) په واقعات مشتاقي کې، د جهانګير د د ورې د مؤرخ عبد الله (۱۰۳۷ هجري) په تاريخ د اود ي[381] کې، د احمد ياد ګار (۱۰٥٤ هجري) په تاريخ سلاطين افا غنه کې چې په تاريخ شاهي سره هم شهرت لري، د خواجه نعمت الله (۱۰۲٤ هجري) په تاريخ خانجهاني کې او د محمد کبير په افسانه شاهان هند [382] کې د کران کرران او کراني په بڼه هم راغلی د ی.

---

380 د انګرېزانو مير منې

381 تاريخ د اؤد ي د عبد الله تاليف د ی چې د هند د مغولي واکمن نو رالد ين جهانګير د واکمنی ۱۰۱٤ - ۱۰۳۷ په وخت کې ليکل شوی د ی. د غه کتاب ما د د ې مقالې ليکوال په ۱۳٦۸ لمريز کال کې د افغانستان د علومو اکيډيمۍ د پښتو څېړ نود نړيوالمرکز د سپا رښتنې له مخې په کابل کې د سوري شير شاه د زوکړې د ٥۰۰ کليزې د نړ يوال سيمينار لپاره وژباړه چې په هماغه کال د اريانا په مطبعه کې د ٤۰۰ ټوکوپه شمېر چاپ شو. د غه کتا ب د د ويم ځل لپاره د د انش د خپر ند ويې ټو لنې له خوا په ۲۰۰۷زيږ د يز کال کې د پښتو نخوا په مرکز پېښور کې د ۱۰۰۰ ټو کو په شمېر چاپ شو.

382 افسانه شا هان د محمد کبير اثرد ی چې مو رنۍ نيکه يې د پښتنو د سوريانو په قبيلې پورې اړه لري. د غه اثر په هند کې د سور ي او لو د ي پښتني واکمنا نو او په بينګال کې د پښتني کر لاڼي واکمنانو په اړوند ليکل شوی د ی ا وتر او سه لا چاپ شوی نه د ی. د قلمي نسخو مايکرو فلمو نه يې د لند ن په برېتيش ميوزيم، د هند وستان د عليګر د پو هنتون په کتا بتون په ۱/ ۹ شمېره او په نوي ډيلي کې د ايران د علم او فر هنګ د خونې په نور مايکرو فيلم سينټر کې شته. ماد د غې مقا لې ليکوال د غه کتاب د عليګړ د پو هنتون د ميکرو فيلم نه رانقل او پښتو ته مې ژباړلی د ی، خو لا تر او سه مې چا پ کړی نه د ی. چې د د غه اثر د کتا بت کال ۱۱۸۹ هجري د ی. (لطيف ياد)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کرلاڼيو په اړوند په بيلابيلو تاريخي کتا بونو کې مختلف افسا نوي روايتونه شته د ي، د بيلګې پــه تــوګه تاريخ حيات افغاني په د ې اړوند د اسي ليکي :

"د د لازاکو د قبيلې خلک چې د کرلاڼي پښتنو يو پياوړی ښاخ ګڼل کيږي په د ې اند د ي چې د کرلاڼ پلار سيد قاف نوميد چې د نسب شجره يې په اتم پښت کې حضرت امام حسين (رض) ته وررسيږي. د خټکو د قــبيلې خلــک د کرلاڼ پلار هوني بولي او خپله شجره هم د سړبني پښتنو سره ګډوي. شيتک عقيد ه لري چې کرلاڼ دکــوم شــهزاد ه زوی و. همد اراز د خوږيانيو د قبيلې خلک عقيد ه څرګند وي چې کرلاڼ د عبد الله اورمړ زوی و. د کرلاڼي د اولاد ې ځينې خلک وايي هغه وخت چې کرلاڼ نومی ماشوم د ې نړۍ ته سترګې پرانيستلې نو په هغه ځای کې کوم لښکر يــوه شپه تم شوی او بيا له هغه ځايه تللی و او د غه ماشوم بيا د اورمړو د قبيلې د يوه تن له خوا چې عبد الله اورمړ نوميد د اوسپنې تر يوې کړايي لاند ې وموند ل شو، نو ځکه د کړايي د نوم په وجه يې کرلاڼی نوم پــرې کيښــود [383] او د د ې لپاره چې عبد الله اورمړ کوم نارينه اولاد نه د رلود کرلاڼی يې په زويتوب ونيو او د د ه روزنه او پالنه يې وکړه چې د کرلاڼ نه بيا د وه زامن پيد ا شول چې يو يې کود ی او بل يې ککی و خو لکه چې د مخه وويل شــول چــې پــورتني روايتونه افسا نوي بڼه لري او يو روايت له بله سره هيڅ ورته والی نلري.

د افغانستان نوميالی مؤرخ لوی استاد اروابناد علامه عبد الحی حبيبي په خپل اثر د "افغانستان لنډ تاريــخ"کــې ليکي:

"په پښتني نسب نامه کې د کرلاڼ يا کرلاڼي په نامه يوه بله څا نګه هم شته چې د وی د پښتنولــه هغــو د ريــو نورو څانګو سړبن، غرغښت او بيټنيو سره خپلوي لري او سوچه پښتانه د ي. " [384]

د پښتو ستر شاعر خوشال خان خټک هم د کرلاڼيو او په مجموع کې د ټولو پښتنو ترمينځ د خپلوۍ د اړيکو په اړوند د اسې يو شعر لري:

پښــــــتون پـــــه اصــــــل ســــــــړبنی د ی
يـــــا غورغښــــــتی د ی يـــــا بيټنــــــی د ی
لــــود ي، غلجــــي د بيـــــټ لــــه لــــوره
پــــه ســـــړبن پــــورې بيــــا کرلاڼــــی د ی
(خوشال خان)

زما (د د ې مقالې ليکوال) په اند کرلاڼي هغه پښتانه د ي چې د نورو پښتني ټولنيزو ګروپونو لکــه (ســـړبن، غرغښت او بيټنيو) سره خپلوي لري او هم کرلاڼي پښتانه هغه پښتانه د ي چې د کرکيلې او کرنې په چارو بو خت د ي،

---

383 حيات افغاني، پښتو ژباړه د دکتور لطيف ياد او فر هاد ظريفي، ۳۲۱ مخ، د پيښور چاپ.

384 پوهاند عبد الحی حبيبي، د افغانستان لنډ تاريخ، ۱۸٤ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همد ې کبله د کرلاڼي کلمه د کر او کرنې سره اړخ لګولای شي.[385]

په تا ریخ حیات افغاني کې چې د کرلاڼیو د نسب کومه شجره راغلې د منو د ښاخونو، خیلونو او څانګو نومونه یې په د ې ډول راغلي د ي:

کود ی، ککی او بیا موسی زي، منګل، توري، هني، ورد ګ، د لازاک، اورکزي، موسی خیل، جاني خیل،لوري خیل، یعقوب خیل، ذکریا خیل، امازي، یاسین خیل، مند یزي، ماني زي، مو ني زي، حید ر زي، حسي زي، حسني زي، احمد خیل، وتک زي، عمر خیل، یحیي زي، سمر زي، سلطان خیل، امبره خیل، لبنکري خیل، حاجي میر خیل، میر وعظ خیل، بډا خیل، ناغه خیل، بر هان، خوګیاڼي، سلیمان، شیتک، اپرید ي، خټک، ځد راڼ، اتما نخیل، میرل خیل، خوجړه، مو ګی، کمال خیل، علي زي، مسوزي، د ولت زي، اسماعیل زي، لشکر زي، محمد خیل، ستاري خیل، فیروز خیل، نپیروڼي، سه پای، عبد العزیز خیل، ماني خیل، بر احمد خیل، بید اد خیل، اصغر خیل، صبوره خیل، احمد خیل، ساوزي، مست علي خیل، سلار خیل، خوید اد خیل، علي خواجه خیل، سید خیل، میر زای خیل، رابیا خیل، ممازي، ابا خیل، خد ي زي، علي شیر زي، ماموزي او پاړي.[386]

په او سني وخت کې کرلاڼي پښتانه پر ډېرو قبیلو ویشل شوي د ي چې د ځینو مهمو قبیلو نومونه یې د اد ي:

د لازاک، اورکزي، منګل، هني، ورد ګ، اپرید ي، خټک، ځد راڼ، اتمانخیل، خوږیاڼي، پړبه، عبد الرحمن یا د رمان، ځاځي، توري، وزیر، مسید یا مسعود، ګوربز، د وړ، تڼي، شیتک، بنوڅي، بنګښ، مقبل، سبري، مند وزي، اسماعیل خیل، زموخت یا زویمشت اوسبري چې د غې قبیلې بیا په ډېرو خیلونو، ښاخونو او څا نګو بانډ ې ویشل شوي د ي.[387]

کرلاڼي پښتانه نه یوازې په افغا نستان کې اوسي، بلکې په پښتونخوا، پاکستان او په هند کې هم استو ګنه لري. کرلاڼي پښتانه په عمو مي ډول د ډیورنډ د پولي د واړو غاړو ته په د اسې سیمو کې پراته د ي چې د پوځي او سوق الجیشي پلوه ډېر اهمیت لري، له همد ې کبله د ه چې کرلاڼي قبیلې د پولې د واړو خو اووتـه د د واړو هیواد ونو افغانستان او پاکستان په برخلیک کې مهم رول لوبوي چې د غه واقعیت همد ا اوس هم موږ په عملي توګه ګورو او انکار ترې نه شو کولای.

کرلاڼي پښتانه په مجموع کې تورزن خلک د ي. د وی د خپل هیواد افغانستان سره ژوره مینه لري د سکند ر، چنګیز، انګریز، روس او تر او سني وخته پورې واخله د وی د بلو سګرو او تیري کو نکو ځواکونو پر خلاف په میړانې راپورته شوي د ی. له همد ې کبله د د وی رول د د ې هیواد په سیاسي او ټولنیز بر خلیک کې له پا مه نه شو غورځولای او ډېر مهم ګڼل کیږي.

---

385 وګوره، پښتني قبیلې، د د کتور لطیف یاد تالیف، ۲۱۱ مخ، لمن لیک.

386 حیات افغاني، ۳۲۳ مخ د کرلاڼیو شجره.

387 پښتني قبیلې، ۲۱۲ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

121.1 د هند په بنګال کې د کرلاني پښتنو واکمني

که څه هم په هند کې د پښتني لود يانو په وخت کې کرلانيو پښتنو يو شمير پو ځي د ند ې د رلودلې، خو د وی په هغه وخت کې د ومره مشهور نه وو. د د وی د شهرت انګازې هغه وخت خپرې شوې چې په هند کې سوري واکمنانو واکمني د رلود ه او په اصل کې په هند کې د کرلاني قبيله د خپلو د وو نامتو شخصيتونو يعنې تاج خان کرلاني ۱۵٦٤ زيږد يز او سليمان کرلاني ۱۵۵۵-۱۵٦۱ زيږد يز چې د جمال خان کر لاني زامن وو له کبله مشهوره شوه.[388]

121.1.1 تاج خان کرلاني

تاج خان کرلانی د هند په بيهار او بنګال کې د کرلاني پښتنو د واکمنۍ بنسټ ايښود ونکی.

د هند په تاريخ کې د لومړي ځل لپاره د تاج خان کرلاني او سليمان کرلاني نومونه چې د سوري شير شاه پوځي جنرالان وو د قنوج په جګړه کې ليد لای شو. د ا هغه جګړه وه چې شير شاه د مغولي واکمن همايون پر خلاف ګټلې وه او د غو د وو تنو کرلانيو د هغه خد مت په بد ل کې چې شير شاه ته يې کړي وو د شيرشاه له خوا د وی ته په خواص پور، ټانډه او د جنوبي بيهار په سيمو کې جاګيرونه ورکړل شول.

د غه د واړه ورونه ډېر هو ښيار او ځيرک اود ډېر ې پو هې اوسياسي تد بير خا وند ان ول او شير شاه د د واړو قد ر او د رناوی کاوه او په تيره بيا د تاج خان کرلاني وړتيا او بيسارې پوهې پر شير شاه ډېره اغيزه کړې وه او نو موړی يې د خپل زوی جلال خان چې وروسته يې د اسلام شاه لقب د رلود ښوونکی او استاد ټا کلی و.

د اسلام شاه د واکمنۍ په وخت کې هم تاج خان د ډېر ځواک څښتن و او ډېر اعتبار يې پرې کاوه ان ترد ې چې د خپلې مړينې په وخت کې يې هم نو موړی ته د خپل نابالغ زوی فيروز شاه روزنه او پا لنه سپارلې وه. د ې له کبله چې پر اسلام شاه باند ې تاج خان ډېر ګران و او پرد ه يې ډېر اعتماد کاوه، نو هغه اميران چې د اسلام شاه سره جوړ نه وو د تاج خان په مخالفت کې ولاړ وو. کله چې بيا عاد ل خان د اسلام شاه پرتخت کښيناست نو د تاج خان کر لاني لپاره خبره نوره هم ګرانه شوه. د د ې لپاره چې تاج خان يو مد بر او د ستر ځواک څښتن و، نو عاد ل شاه په څر ګند ه تو ګه د هغه سره د خپلو اړيکو خرابول نه غو ښتل، خو په پټه او په زړه کې يې نوموړی نه خوښيد ه.

وروسته بيا چې د د ه په وړاند ې د عاد ل شاه او نورو اميرانو په کړووړو کې بد لون رامينځ ته شو نو د ی هم په چو په خو له د عاد لشاه له د رباره وتښتيد او جنوبي بيهار ته لاړ. په ۱۵۵۷ زيږد يز کال کې چې د محمد شاه سوري زوی بهاد رشاه د عاد ل شاه پر خلاف بريد وکړ نو تاج خان يې ملګر تيا کوله.

د عاد ل شاه تر مړينې وروسته چې بهاد ر شاه بيهار په خپله ولکه کې راووست، نو تاج خان يې د د غې صوبې ګورنر وټاکه.

---

388 سيد بهاد ر شاه ظفر کا کا خيل، پښتانه د تاريخ په رڼا کې، ٦٤ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کال ۱۵٦٤ زېږ. د يز کې تاج خان کر لاڼي پر بينګال بريد وکړ او د بينګال او بيهار صوبې د د ه په ولکه کــې راغلې او په د ې ډول يې د هند په ختيز کې د کرلاڼيو پښتنو د واکمنۍ بنسټ کېښود.

لکه چې د مخه وويل شول چې تاج خان کرلاڼی يو مد بر پښتون او د سياست په رموزو پوه سړی و. هغه پــه د ې پو هيد ه چې مغولي واکمن جلا ل الد ين محمد اکبر د بيهار او بينګال د نيولو سره ځومره ډېره ليوالتيا لري، له همد ې کبله نوموړي له پيله د ا پا ليسي غوره کړه تر څو په بيهار او بينګال کې خپله واکمني ټينګه او مستحکمه نکړي نو د مغو لو سره ډغرې وهل څه اسا نه کار نه د ی. همد ا وجه وه چې نو موړي د مغولو د ختيزو صــوبــو د وايســرا ی خانزمان سره د وستانه اړيکي ټينګ کړل، خوژوند ورسره ملګر تيا ونکړه او د بينګال تر سوبــې وروســته په ۱۵٦۵ زيږ د يز کال کې مړشو.

بايد زياته کړو چې مؤرخينو د تاج خان کرلاڼي د پوهې، زړورتيا او تد بير ډېره ستا ينه کــړې د ه. د هنــد د مغولي واکمن جلال الد ين محمد اکبر د د ورې د مشهور مؤرخ او د منتخب التواريخ د مولف ملا عبد القاد ر بد ايــوني ۹٤۷ - ۱ــ۳ هجري په قول تاج خان کرلاڼی په پښتنو کې يو پوه، مد بر او فاضل شخصيت تير شوی د ی.[389]

121.1.2 سلېمان کرلاڼي

د تاج خان کرلاڼي تر مړينې وروسته د هغه ورور سليمان کر لاڼی (۱۵٦۵ - ۱۵۷۲ زيږد يز) د بينګال او بيهار د واکمنۍ پر ګد ی کښيناست.

په ختيز هند وستان کې د سليمان کر لاڼي د واکمنۍ د وره يوه روښانه او ځلاند ه د وره ګڼل کيږي. سليمان کر لاڼی هم د خپل ورور تاج خان کر لاڼي په څېر يو مد بر او هو ښيار سيا ستپوه و. د ی د تا ج خان کر لاڼي دپــا ليســۍ لاروی واو هغې پا ليسۍ ته يې نوره هم ود ه ورکړه.سليمان کر لاڼي د خپل ورور تا ج خان کر لاڼي په څېر د مغولو د وايسرای خانزمان سره خپلې اړيکې خوږې کړې. د ه په بينګال کې د پښتنو د يوې پياوړې واکمنۍ په جوړولــو کــې ستر رول ولو باوه. سليمان کر لاڼی په د اسې وخت کې د چارو واګې ونيولې چې د سوري قبيلې بيلا بيل ښا خونه او څانګې لو مړی د خپل منځي جګړو او بيا د مغو لو سره د جګړو له کبله ځپل شوې وې او پښتانه په عمو مي تو ګه بــې مشره پاتې ول او د غه د سيا سي واک نه بې برخې پښتانه چې د يوه ليډر شيپ په تلا ش کې ول د سليمان کر لاڼي پــر شا اوخوا راټول شول او نه يوازې يې د هغه په د ربار کې يې منصبو نه تر لا سه کړل، بلکې د سليمان کر لاڼي سياســي او پو ځي قوت يې نور هم پياوړی کړ.

سليمان کر لاڼی يو ډېر پر هيز ګاره، په علم او پو هې مين او نياو من واکمن و. د د ه د عصر ټول مؤ رخين په د ې خبرې سره يوه خوله د ي چې نو موړی يو پر هيزګار او عاد ل واکمن و او د عالمانو او پو هانو ډېر د رنــاوی او قد ر يې کاوه او تل به د عالمانو او پو هانو په ټولي کې نا ست وو او د د وی د عالمانه ارشاد اتو نه به يې خوند اخيست.

---

389 **http://en.wikipedia.org/wiki/Taj_Khan_Karrani**

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بد ایوني په قول کله چې اکبر پا چا د ې خبرې نه خبر شو چې سلیمان خان کر لاڼی په د ومره زیاته اند ازه د عا لمانو قد ر او د رناوی کوي، نو د هغه په زړه کې هم د ا تلو سه او لیو التیا پید ا شوه چې هغه د ې هم یو د اسې ځای جوړ کړي چې عالمان او پو هان پکې راغونډ او ناسته پاسته ولري او په فلسفې او مذهبي مسائلو بحثونه وکړي.

د واکمنۍ په چارو کې هم سلیمان خان کر لاڼی یو بې تعصبه انسان و. د ه د مسلمانانو او هند وانو سره مساوي چلند کاوه.د د ه د واکمنۍ په وخت کې هند وان په ډېرو مهمو د ولتي د ند و ګو مارل شوي وو.یو بنګالی هند و رامانند ا ګوها او د هغه زامن بها یا نند ا، ګونند ا او سبا نند ا لوړې د ولتي څوکۍ د رلود لې او ان چې د وزارتونو د ند ې یې هم تر لا سه کړې. د بها یا نند ا زوی سري هاري د سلیمان د زوی د اؤد خان کر لاڼي د کو چنیوالي ملګری او د وست و. کله چې د اؤد خان کر لاڼي د واکمنۍد چارو واګې تر لا سه کړې نو د سري هاري رتبه او منصب نور هم لوړ شو. د اؤد خان هغه ته د وزیر اعظم د ند ه ورکړه او د هغه سلا او مشورو ته به یې په د رنه ستر ګه کتل.

1. د اوړیسا سوبه

د سلیمان خان کرلاڼي د واکمنۍ د وخت یوه مهمه پېښه د اوه چې اوړیسا فتحه شوه او د بینګال په واکمنۍ کې یې شا مله کړه. په هغه وخت کې د اوړیسا صو به یا ایالت د یوه هند و راجا په ولکه کې وه او ابر اهیم خان سوري چې د هر ځای نه نا هیلې شوی او د سیاسي ځواک نه بې بر خې سا تل شوی وهغه اوړیسا د صوبې واکمن یا راجا ته پناه وړې وه او د هغه ځای راجا هم نو موړي ته په د ې شرط پناه ورکړې وه چې د سلیمان خان کر لاڼي پر خلاف به جګړه کوي او بینګال او بیهار به ورته فتحه کوي. سلیمان کر لاڼی هم د ې وضعې او حالت نه ښه خبر و او د یوه منا سب وخت په لټه کې و.

په ۱۵٦۷ زیږ د یز کال چې مغولي واکمن جلا ل الد ین محمد اکبر د راجستهان پرچتو رګړ بلنـد ي پـر یـوځـي عملیا تو بو خت و سلیمان کر لاڼی د خپل زوی بایزید مړ ۱۵۷۲ زیږد یز او خپل یوه جنرال کالا پهاړ تر مشرۍ لا ند ې پر اړیسا برید وکړ او تر یوې خو نړۍ جګړې وروسته سلیمان کر لاڼي ته د اوړیسا سو به ور په بر خه شوه او د غه صو به یې د بینګال په واکمنۍ کې شا مله کړه. د د ې سوبې په تر سره کولوسره نه یوازې د سلیمان کر لاڼي د واکمنۍ لمنه پر اخه شوه، بلکې له مالي پلوه هم ډېر پیاوړی شو. سلیمان کر لاڼي په او ړیسا کې خپل یو وفاد اره وزیر میا لود ي چې په لود ي خان سره هم مشهور و د اوړیسا د ګورنر او خپل بل جنرال قتلو خا ن لواڼی (لو ها ڼی) یې د پوړې د سیمې ګورنر وټا که.

لکه چې د مخه وویل شول اکبر پا چا د خپلې واکمنۍ له پیله د ا هوډ کړی و چې په هر ډول کید ای شي باید په هند کې پښتانه د سیاسي ځواک او برم نه بې بر خې کړي او د همد ې مو خې د تر لا سه کو لو لپاره یې مو قع لټوله.

د سلیمان کر لاڼي واکمني د اکبر پا چا په ستر ګو کې یو اغزی و او د ی یې نشو زغملای. له بلې خوا سلیمان کر لاڼی هم یو مد بر او د سیا سي پو هې خاوند و او تر څو یې وسه رسید له د پو ځي زور از مو ینې نه یې ځـان لیـرې ساته او په د ې لړ کې یې ډېره محتا طا نه پا لیسي غوره کړې وه، سره له د ې چې د هغه په واکمنۍ کې د بینګال، بیهـار

(c) ketabton.com: The Digital Library

او اوړیسا په څېر زر خیزه سیمې او صو بې شا ملې وې او د هغه مالي وسایل او پو ځي ځواک ډېر پیاوړی و.

په ۱۵۶۷ زیږ د یز کال کې کله چې د هند د ختیزو سیمو لپاره د مغو لي حکومت وایسرای خانزمان ووژل شـــو، نو سلیمان کرلاڼی له د ې کبله خپه شو چې د د ه سره یې خوږې اړیکي د رلود لې، خو سلیمان کر لاڼي بیا هــم د خپــل پوه او تجر به لرونکي وزیر لود ي خان په سلا او مشورې سره هغه زړې پا لیسۍ ته د وام ورکړ او د مغولو د نـــــوي وایسرای منعم خان سره یې هم د وستانه اړیکي ټینګ کړل او تر هغه پورې چې ژوند ی و د خپل تد بیر او سیاسيـپـــو هې په وجه یې په بینګال کې یې د پښتنو لپاره یوه پراخه او پیاوړي واکمني رامینځ ته کړه او پښتنو امیرانو ته یـــې د چارو اګې سپارلې وې، تر څو چې د مغولو د ربار ته لاړ نه شي او د ستر خو شال بابا په خبره د مغولو د منصبو نو په هوس نه شي. د ا یو حقیقت د ی چې د سلیمان کر لاڼي تر مړینې وروسته د پښتنو یو والي ته سخت زیـــان ورســـید، ځکه د د ه تر مړ ینې وروسته یې زامنو هر یوه بایزید خان کر لاڼي او د اؤد خان کر لاڼي د خپل پلار د پا لیســۍپـــر خلاف ګا مو نه او چت کړل.[390]

2. د کوچ بیهار سوبه

د سلیمان خان کر لاڼي په وخت کې د کوچ بیهار د نیولو لپاره نو موړي خپل لوی پو ځي افسرکالا پهاړ ولیـــږه. کالا پهاړ د براهما پورترا د سیند نه هم ور تیر شو او د کاماتا جنرال شوکلاد هواجا چې د کو چ بیهار د واکمـــن وشـــوا سنګها د ریم زوی یې مات کړ او تر تیجپور پور ې یې چې اوس یې د ینا چپو ر بولي او د بنګله د یش هېـــواد یـــوه ولسوالي د ه پر مختګ وکړ اوپه د ې تو ګه کو چ بیهار هم فتحه شو.[391]

لنډه د اچې سلیمان کر لاڼی یو عاد ل او سوله خو ښوونکی واکمن و چې د د ه د واکمنۍ په وخت کې د بینګــــال او بیهار خلک خو شاله وو. نوموړی په ۱۵۷۲ زیږ د یز کال کې له د ې فاني نړۍ نه ستر ګې پټې کړې.

121.1.3 بایزید خان کرلاڼی

هغه وخت چې سلیمان خان کر لاڼی د ۱۵۷۲ زیږد یز کال د اکتوبر په میاشت کې وفات شو نو د هغـــهپـــر ځـــای بایزید خان کر لاڼی (۱۵۷۲ زیږد یز) د بینګال پر تخت کښیناست. تر تخت کښینا ستلو وروسته هغه د خپل پلار سلیمان خان کر لاڼي پا لیسي او تګلاره پر یښود له او خطبه او سکه یې په خپل نا مه جاري کړه. با یزید خان کر لاڼي نه یـــوازې د واکمنۍ په چارو کې د خپل پلار تګلاره پر یښود له، بلکې د هغو پښتنو امیرانو سره یې هم مخالفت پیل کړ چې د د ه د پلار د واکمنۍ په وخت کې یې ستر ستر منصبو نه د رلود ل. د د ې پا یله د ا شوه چې ټول پښتانه امیران له د ه نه په ډار

کې شول او د د ه پر خلاف یې ساز شو نه او منصو بې جوړې کړې چې مشري یې د سلیمان خان کر لاڼي یوه

---

390 http://www.banglapedia.org/httpdocs/HT/S_0593.HTM

391 http://en.wikipedia.org/wiki/Sulaiman_Khan_Karrani

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنرال قتلو خان لواڼي (لوهاڼي) ته ور په غاړه وه. د همدې سازشونو په نتيجه کې با یز ید خان د خپل اوښي هنسو نو مې له خوا د خپلې واکمنۍ په اتلسمه ورځ ووژل شو. د با یزید وژنې د پښتنو امیرانو تر مینځ قبیلوي شخړو او تعصباتو ته لمن ووهله او امیران په خپلو کې په جلا جلا ډلو سره وویشل شول او د تخت د نیولو لپاره د رې تنه کلند ید ان ود رید ل چې د غو شخړو او لا نجو ته د سلیمان خان کر لاڼي وفاد اره وزیر میا لود ي د پای ټکی کیښود او هغه د اچې د سلیمان خان کر لاڼي د ویم زوی د اؤد خان یې د واکمنۍ لپاره مناسب تن وباله او په د ې تو ګه د اؤد خان کر لاڼي د بینګال د پښتون واکمن په تو ګه د واکمنۍ پر ګد ۍ کښیناست[392]

121.1.4 د اؤد خان یا د اؤد شاه کر لاڼی

لکه چې د مخه وویل شو د اود خان کر لاڼی (۱۵۷۲- ۱۵۷۶) د خپل ورور با یزید خان تر وژلوو روسته د بینګال د کرلاڼیو پښتنو پر تخت تکیه وکړه چې په د ې برخه کې لود ي خان د د ه سره مر سته وکړه او نور پښتانه امیران یې په د ې خبرې قا نع کړل چې د اؤد خان د واکمنۍ لپاره یو منا سب شخص د ی.

لود ي خان یو ریښتینی پښتون وچې د ټولو پښتنو یو والی یې غو ښت.د د ه د تد بیر او پو هې په وجه تر ډېره حد ه پورې په پښتنو کې یو والی رامینځ ته شو. د اؤد خان کرلاڼي هم تر یوې مود ې پورې د لود ي خان سلا او مشورو ته غوږ نیوه، خو د ې حا لت ډېر د وام ونکړ. د اؤد خان یو احسا ساتي ځوان و او ویل به یې چې زه د ومره پر اخه واکمني لرم او بیهار، بینګال او او ړیسا زما د واکمنۍ په ولکه کې د ي نو زه د اکبر پا چا نه په څه کې کم یم. هماغه و چې د خپل ورور با یز ید خان په څیر یې خطبه او سکه په خپل نامه جاري کړه او د مغولود حکومت په څېر خپلو وزیرانو او امیر انو ته یې القاب ور کول او ځان یې په هند وستان کې د یوه جلا او خود مختاره واکمن په تو ګه اعلان کړ.

اکبر پا چا چې د د ه د پلار سلیمان کر لاڼي له وخته د پښتنو واکمني نه شوه زغملی نو ځکه یې خپل وایسرای منعم خان ته امر وکړ چې پر بیهار برید وکړي. لکه چې د مخه وویل شول د بایزید خان کرلاڼي تر وژلو وروسته په پښتنو کې یووالی کمزوری شوی و، که څه هم د لود ي خان د تد بیر او سیاسي پوهې په بر کت د غه پښتانه سرهلړ شانته راغونډ او یو مو ټی شوي وو، خو د ځینو امیرانو تر مینځ لا هم مخا لفتونه او تر بګنیو شتون د رلود.د ې مخا لفتونو د د اؤد خان کر لاڼي په زړه کې شکو نه راپید ا کړل او په پا یله کې یې لو مړی د لود یخان زوی او تر هغه وروسته یې د هغه پلار لود ي خان وواژه. د لود ي خان او د هغه د زوی وژنې نه یوازې د پښتنو یووالي ته سخت زیان ورساوه، بلکې د هغه په وژنې سره د مغولو په وړاند ې یو لوی خنډ هم له مینځه ولاړ اود ا یو د اسې حقیقت د ی چې د مغو لي د ربار مؤرخ ابو الفضل هم پرې اعتراف کوي او ایي:

"د ا د اکبر پا چا نیکمر غي وه چې د هغه د ښمن د اود خان کر لاڼي پخپله لود ي خان وواژه اود ا هغه کار و چې

392 http://www.banglapedia.org/httpdocs/HT/B_0365.HTM

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اکبر پا چاپو ځیانو د ډېرو هلو ځلو سره سره هم نه شو تر سره کولای."[393]

د پو رتنۍ خبر ې نه د ا جوتیږي چې لود ي خان د ځو مره ستر شخصیت خاوند و چې مغولي واکمن اکبر هم د هغه نه ویره د رلود ه او د هغه د ځپلو په فکر کې و. د تاریخي مستند و روایتو نو پر بنسټ د اؤد خان کر لاڼی، میالود ي یا لود ي خان د قتلو خان لواڼي، ګجر خان کر لاڼي او سري هاري چې د د اؤد خان د کو چنیوالي ملګری و په لمسون وواژه. د لود ي خان تر وژنې وروسته قتلو خان لواڼي ته د وزارت د ند ه او سري هاري ته د و ک الت د ند ه ورکړل شوه. قتلو خا لواڼي او سري هاري نه یوازې چې د لود ي خان په وژنه کې لاس د رلود، بلکې د غو د واړو امیرانو په ډېرو نازکو شیبو کې د خپلو شخصي ګټو لپاره د مغولي د ربار سره سازشو نه هم وکړل او د د اؤد خان کر لاڼي د واکمنۍ بیړۍ یې ډوبه کړه.

د د اؤد خان کر لاڼي له خوا د لود ي خان وژنې په پښتنو کې ډېره ستره بې اتفاقي رامینځ ته کړه. اکبر پا چا خو هسي هم پښتنو ته په او بو کې خولې خولې کید ه او د اسې ښه وخت په لاس ورغلی و چې باید له هغه نه یې ګټه اوچته کړې وای. همد او چې اکبر پا چا د جو نپور ګورنر منعم خان په د ې کار وګوماره چې بلید د د اؤد خان سره جګړه وکړي. ویل کیږي چې د اؤد خان ١٤۔۔ تنه پلي سر تیري، ٤۔۔ تنه سپاره، ٢۔۔ ټوپک اوتوپونه او ډول ډول وسلې، ٣٦۔ جنګي ها تیان او په سلګونو جنګي بیړۍ د رلود لې او په خپل پو ځي ځواک ډېر نازید ه او ځان یې د د ې جوګه ګاڼه چې د اکبر پا چا سر ه وجنګیږي. هماغه و چې منعم خان په ١٥٧٣ زیږد یز کال کې د یوه لوی پوځ سره پر بیها ر برید وکړ.

که څه هم د اود خان کر لاڼي د مغولو سره د مقا بلې لپاره یو ستر پوځ د رلود، خو هغه پټنې ته لاړ او په پوځي کلا اوچاونې کې پا تې شو. مغولي پو ځونو کلا محا صره کړه، خو مغو لي پو ځو نو د غه محاصره نه شوه ما تولی.

په پای کې په ١٥٧٤ زیږد یز کال کې پخپله اکبر پا چا په د اسې حال کې چې د وه نور جنرالان تود رمل او مان سینګ هم ورسره ملګري ول پر حاجي پور برید وکړ، ځکه چې د اؤد خان او د پټنې د کلا محصو رینو ته به خواړه او د جګړې سامان الات د حا جي پور نه رارسید ل. اکبرپا چا د حا جي پور سیمه تر یوې سختې خونړۍ جګړې نه وروسته فتحه کړه چې د حا جي پور په نیولو سره د پښتنو زړونه مات شول، خو سره له د ې هم د اؤد خان کر لاڼی د کلا پر یښو د لو ته تیار نه و. ویل کیږي چې هغه په نا خبرۍ کې نشه کړل شو او په هماغه شپه یې د کلا نه راویو ست او د بینګال خو اته یې بوته. ویل کیږي چې د کلا د خالي کو لو کار ګوجر خان کر لاڼي ته سپارل شوی و او په د ې کار سره پښتنو ته ډېر زیان ورسید. هغه د اچې مغو لو د شپې په توره تیاره کې د سیند بند مات کړ او د ومره او به ډېرې شوې چې د پښتنو د پوځ ډېر شمېر هاتیان او اسونه د مغولو د پوځ لا س ته ورغلل او ډېر شمېر پښتانه په سیند کې لا هو شول او ډېر شمېر هم د مغولو د تورو په ګوزارونو ووژل شول او پا تې یې ژوند ي ونیول شول.

---

393 پښتنا نه د تاریخ په رڼا کې، ٦٤٩ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مغو لو له خواپېښې د کلا ترنیو لو وروسته په ۱۵۷٤ زیږ د یز کال کې مغولو له پښتنو نه سراج ګړهـــه، مــو نګهیر، بهاګلپور او کول ګنګ او نورې ډېرې سیمې ونیولې.

تر د ې ماتې وروسته د اود خان کر لاڼي بینګال ته لاړ اود بینګال د خوند ي ساتلو لپاره يې د تیلو ګړهي د ره پیاوړې کړه. د ا د ره د لر غو نو زما نو راپد بخوا د شمالي هند نه بینګال ته د ور ننوتلو د روازه ګڼله کید له. د د ې د رې د خوند ي سا تلو لپاره سوري شیرشاه د خپلې واکمنۍ په وخت کې یوه کلا هم جـوړه‌کـړې وه. مغـولي واکمـن اکبراګړې یعنې خپلې پلا زمینې ته د بېرته ستنید و په وخت کې منعم خان د بیهار او بینګال ګورنر وټاکه او تود رمل یې هم ورته پر ښنود څو له د ه سره مر سته وکړي. په د غه وخت کې د مغولي پوځ مشر منعـم خـان‌هـم د اود خـان تعقیباوه او د خپلو پو ځو نو سره یې ځان د تیلو ګړهي د رې ته ورورساوه، خو منعم خان ته پرد ې د رې باند ې تیر ید ل څه اسا نه خبره نه وه. د منعم خان په د غې ستو نزې کې د سیمې ځینو ځمکه والو مر سته وکړه او هغــه‌تــه‌یــې بینګال ته د ننوتلو لپاره یوه بله پټه لاره ور وښو د له.منعم خان هم خپلې پو ځې ډلګۍ له د ې لارې د بینګال خــو لتــه ولیږلې. کله چې د تیلو ګړ هې د رې د ساتنې پو ځیانو چې د د اؤد خان کر لاڼي له خوا په د ې د ند ې ګومــارل شــوي وو د ا حالت ولید نو د تیلو ګړ هي د ره یې پر ینښود له او د تیلو ګړ هي د ره د کو مې جګړې پر ته د مغولو د پوځ په ولکه کې راغله. د مغولو له خواد تیلي ګړ هي د رې نیول په حقیقت کې د ټول بینګال د نیولو په مانا و. د اؤد خان کـــر لاڼي چې د د ې حالاتو نه خبر شو نو خپله پلا زمینه یې د ټانډې نه ستګاون ته ولیږد وله، خو منعم خان د ۱۵۷٤ زیـــږد یز کال د سپتمبر په میا شت کې یې ټانډه او ستګاون هم ونیول او په بینګال کې یې خپل وړاند ې تګ ته د وام ورکړ.

په کال ۱۵۷۵ زیږد یز کال کې د توکاري په سیمه کې چې اوس د بینګال د مید ناپور په ولسوالۍ پورې اړه لري د مغولو او پښتنو تر مینځ یوه خو نړۍ جګړه وشوه او سوبه د پښتنو په بر خه شوه چې په د ې جګړه ې د د اؤد خان پوځي جنرال ګو جر خان ښه وځلید، خو له بد ه مر غه پښتانه پو ځیان د غلیم د پوځ په ولجو را ټولولو بو خت شول. مغولي پوځ چې د د وی د غه حالت ولید نو بیا یې پر د وی برید وکړ چې په پا یله کې ډېر پښتانه پو ځیان ووژل شول

او ډېر شمېر د مغو لو پو ځیانو ته ژوند ي په لاس ورغلل چې د پښتنود ا ټول جنګي بند یان د منعم خان پـــه امرووژل شول او د د وی د ککریو او سرونو نه یې اتیا لوړې منارې جوړې کړې.

د ې ماتې د پښتنو پوځي او جنګي مورال او د د اؤد خان پوځي پیاوړتیا ته سخت زیان ورساوه. مغول چـــې د پښتنواو د اؤد خان کر لاڼي په حال ښه خبر وو، نو د اؤد خان ته یې د یوې شیبې لپاره د ساه ایستلو مجال او وخت نــه ورکاوه او تر د ې ما تې وروسته د اؤد خان کرلا ڼی د کټک کلا ته لاړ اوهلته یې پناه یوړه او د مغولو سره یې د سولې د خبرو غو ښتنه وکړه او د سولې خبرې اترې پیل شوې. که څه هم مغولو جګړه ګټلې وه، خو جګړو د وی هم ځپلـــي وو نو د وی هم مجبور شول چې د د اؤد خان سره د سولې خبروته غاړه کیږد ي. په پای کې د د وی تر مینځ یو تړون لا سلیک شو چې د هغې له مخې د اؤد خان کر لاڼي د بیهار او بینګال صو بې مغولو ته ورکړې او د اوړیسا صو بـــه د د اؤد خان سره پا تې شوه، خو پښتنو امیرانو په بیهار او بینګال کې د مغولو ځواک ونه مانه او په د غو سیمو کې یې‌لـــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مغولو سره جنگونه کول، په تېره بیا د بینګال شمالي او د بیهار جنو بي بر خې د پښتنو په لا س کې وې.

تر د ې تېرون شپږ میا شتې ورو سته منعم خان د ۱۵۷۵ کال د اکتو بر د میا شتې په ۲۳ نېټه مړ شو. د منعم خان تر

مړ ینې وروسته د اؤد خان بیا د بیهار او بینګال د نیولو هوډ وکړ، هغه په ډ ېرې چو پتیا ســر مېــر بینګــال برید وکړ او خپله زړه او پخوانۍ پلا زمېښه ټانډه یې بیا په خپله ولکه کې راوسته او د تیلو ګر هي د ره یې هــم بنــه پیاوړې کړه. د د اؤد خان کرلاڼي د ې نا ببره برید ونو په بینګال کې مغولي پو ځو نه وویرول او هغوی د جګړې نــــه پر ته بینګال

اکبر پا چا چې په خپلې د ارالخلا فه یا پلا زمېښې اګره کې د د ې پېښو نه خبر شو نو د خا ن جهان او تود ر مل تر مشرۍ لاند ې یې یو ستر پو ځ د بینګال د بیا نیولو لپار ه وګو ماره او د غه پوځ د ۱۵۷۵ زېږ د یز کال د نوامبر په

میا شت کې د اګرې نه د بینګال په لور ورروان شو او بها ګلپور ته نږد ې د بینګال نه د مغو لو تښتید لی پوځ هم ورسره یو ځای شو، خو د ې تښتید لي پوځ د ومره ویرې اخیستی و چې د نوي پوځ سره په سختۍ د بینګال د تلو لپاره چمتو شو.

د اځلې د اؤد خا ن کر لاڼي د تیلي ګړ هي د پیاوړتیا لپاره ۳ـــ تنه پښتا نه ګو مارلي ول، خو د یوه خــونــړۍ جګړې په ترڅ کې مغول په د ې وتو انېد ل چې د ا مهمه د روازه ونیسي. خانجهان د ټانډې خواته مخه کړه او د اؤد خان د د ه سره د مقا بلې لپاره د راج محل د ره نیولې وه او د لته د اؤد خان کر لاڼي خپل ځواک د ومره پیاوړی کړی و چې مغول پو ځو نه یې پوره اووه میا شتې ایسار او ځای پر ځای تم کړل. د ې اووه میا شتني ایسارتیا، د خوړو کموالي او د پر له پسې بارانونو اوربښت د مغولي پو ځو نو زړونه وغورزول.

پرد ې بر سیره مغولي پوځ چې زیات شمېر یې سني مذ هبه ول د حسین قلي بیګ چې اکبرپــا چــا ورتــه د خانجهان لقب ورکړی او شیعه مذ هبه و تر مشرۍ لاند ې جګړې کو لو ته تیار نه ول او د ا د اسې عوامل ګڼل کید ای شي چې د د اؤد خان کر لاڼي په ګټه وو. خانجهان چې د خپل پوځ حالت د رک کړ نو سمد لاسه یې د اکبر پا چا نه د خوراکي تو کو او پوځیانو د ور لیږلو غو ښتنه وکړه او اکبر هم هغه ته سمد لاسه خوراکي توکي او سا مان الات او پو ځیان ور ولیږل.له بلې خوا خانجهان د د اؤد خان کر لاڼي د وه مشهور امیران یعنې سري هاري او قتلو خان لواڼی د ځان پلو یان کړ ل. د اد واړه کسان هغه خلک وو چې د اؤد خان د د وی په لمسون او شیطانۍ خپل نامتو او مد بر وزیر لود ي خــان وژلی و. په د ې حسا سه شیبه کې چې د د اؤد خان کر لاڼي اود ټو لو پښتنو ژوند، عزت او نا موس له خطر سره مخــا مخ و، د د اؤد خان د د غو د ووتنو یاد و شوو امیرانو غد اري یو نه بخښل کید ونکی جرم ګڼل کیږي. ویل کیږي چې سري هاري د مغولو د پوځ جنرال خانجهان ته د د اؤد خان کر لاڼي د واکمنۍ مهم سند ونه او پو ځي پټ رازونه ور ښر ګند کړل او مغو لي جنرال د هغه سره د اژمنه وکړه چې په بد ل کې به ورته د جیسور سیمه د جا ګیر په ډول ور کوي. سري هاري نه یوازې د اچې مهم سند ونه او پټ پو ځي رازونه د مغولو په واک کې ورکړل، بلکې په د ې نا زک وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې يې د د اؤد خان کر لاڼي ټوله خزانه په کښتۍ کې بار کړه او په پټه يې د خپل جا ګير سيمې جيسور ته ورســـوله او خپل ورور يې هم له ځانه سره بوت. په همد ې تو ګه قتلو خان لواڼي هم د مغو لو سره ژمنه وکړه چې په جګړه کې به د مغو لو په ګټه کار کوي چې په بد ل کې ورته مغولو په اوړيسا کې د جاګير د ورکولو ژمنه وکړه.

د مغو لو سره د راج محل ترجګړې د مخه د اؤد خان کر لاڼي ته د ا پته ولګيد له چې سري هاري چې د ه پــرې اعتبار او باور د رلود له د ه سره غد اري کړې، نو د ی په د ې خبره د و مره نا هيلی او نا اميد ه شو چې سمد لاســـه د راج محل په ډګر کې د مغو لو سره جګړې ته چمتو شو. د ا فيصله کوونکي جګړه د ۱۵۷۶ زيږد يز کال د جــولای د ميـا شتې په ۱۲ نيټه د راج محل په ډګر کې وشوه. د هند ي تا ريخو نو په قول په د غه جګړه کې د اؤد خان کر لاڼی پخپلــه د يوه زمري په څير د مغولي د ښمن سره تر پا يه وجنګيد.

د راج محل جګړه د کر لاڼي پښتنو او مغو لو تر مينځ وروستنۍ فيصله کوونکې جګړه وه. له بد ه مر غه په د غه جګړه کې د د اؤد خان کر لاڼي د پو ځ يو ډېر تو ريالی افسر جنيد خان چې هغه هم کر لاڼی پښتون اود د اؤد خـــان کر لاڼي له تر بورانو نه ګڼل کيد ه هم د جګړې په پيل کې ډېر سخت ژوبل شو، خو سره له ې هم چـــې ژوبـــل و پـــه ميړانې سره و جنګيد، خو ورو سته بيا د مغو لو له لا سه ووژل شو. همد اراز په د غه جګړه کې د د اؤد خان کر لاڼي د پوځ يو بل نو ميالی افسر کا لا پهاړ هم سخت ژوبل شو. د د ې پيا وړو افسر انو په وژلو سره د جګړې په ډګــرکــې د پښتنو پو ځيانو مورال کمزوری او پښې يې سستې شوې او ماته يې وخوړه. په د غه وخت کې د اؤد خان کر لاڼی چې د زمري په څېر جنګېد ه د مغو لي د ښمن لا س ته ورغی. مغولي جنرال خا نجهان د د ه د وژلو امر وکړ چې تر وژلـــو ورو سته يې سر له تنې غوڅ او د اکبر د ربار ته وليږل شو.

د راج محل جګړې په ختيز هند يعنې بينګال، بيهار او اوړيسا کې د پښتنو واکمنۍ ته د پای ټکی کيښود.

د تاريخ خانجهاني ۱.۲۱ هجري د ليکوال نعمت الله په قول د راج محل په ډګر کې د پښتنو د مـــاتي ســـبب د د اؤد خان کر لاڼي سره د د ه د د وو تنو امير انو يعنې قتلو خان لوا ڼي او سري هاري غد اري وه.

د هند د منځنيو پيړ يو د تا ريخ د يوه زد ه کوونکي په تو ګه زما د د ې مقالې د ليکوال په اند که څه هم پخپله د اؤد خان کر لاڼی يو زړور واکمن و خو ځينې سترې تير وتنې يې هم کړې د ي چې زه يې ځينې بيلګې په لاند ې ډول پر ګو ته کوم:

1. د اؤد خان کر لاڼي با يد د خپل پلار سليمان کر لاڼي پا ليسي تعقيب کړې وای او ډېر احسا سا تي ګا مو نه يې نه وای او چټ کړي د مغو لو سره يې د سازش او نرمۍ لاره غوره کړې وای.
2. د ه بايد پر خپلو د وو تنو لوړ پورو چا رواکو يعنې قتلو خان لوا ڼي او سري هاري باند ې د ومره زيا ت باور او اعتبار نه وای کړی.
3. د اود خان بايد د قتلو خان لو انې او سري هاري په لمسون خپل نامتو امير لود ي خان نه وای وژلای، ځکه چــې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لود ي خان چې کوم خد متو نه د ه ته کړي و هغه يې با يد له ياد ه نه واى ايستلي۔

4. د اؤد خان بايد هيڅکله هم د مغو لو سره د سولې په تړ ونو باور نه واى کړاى، ځکه چې مغول په هر وخـــت او شيبه د ې ته چمتو وو چې د پښتنو ځواک وځپي [394]

122 کسايي

کسايي د کاکړو د قبيلې يو ښاخ د ی چې د سهيلي پښتو نخوا د شال په د ره کې اباد او مېشته د ي۔ ابد الي احمـــد شاه با با د شال د ره د بلو څو مشر نصير خان ته د هغه خد متونو په بد ل کې چې د ه ته يې کړي وو ورکړه۔ اوس د غه د ره د بلو چستان يوه بر خه ګڼله کيږي۔[395] د کسايي د ښاخ يا د ونه د مخه د کا کړو د قبيلې په بر خه کې شوې د ه۔

123 کوټي

محمد حيات خان له نن نه ۱٤٦ کلو نه وړاند ې په خپل مشهور اثر تاريخ حيات افغاني کې د کو ټي د ښاخ په اړوند د اسې ليکلي د ي:

"د کو ټي ښاخ خلک له اره سيد ان د ي خو وروسته په وصلي تو ګه په بيټنيو کې ورګډ شول، ځکه چې د بيټ نيکه لمسی د وړسپون زوی ابر اهيم د يوه سيد زوی په زويتوب ونيو ه او هغه يې لوی کړ۔ د غه ما شوم کوټي نو ميد چې د کو ټي ښاخ هم د د ه په نوم ونو مول شو۔ کو ټي د ابر اهيم د اصلي زوی د وتا ټي نه نيمه بر خه وا خيســـتله او د بيټنيو د قبيلې په يوې کورنۍ کې يې واد ه وکړ چې د محسن شاه او حسن شاه په نامه د وه زامن ترې پيد ا شـــــول۔ محسن شاه د جنګ شاه او فيروز شاه په نامه د وه زامن د رلود ل، نو ځکه د بيټني له قبيلې نه وشميرل شو، خو سره له ې هم د وی ته سيد ان وايي او په بنو کې يوه سيمه شته چې ورته "کوټي ساد ات" وايي چې او س هم د د وی اولاد ه او نسل هلته استو ګنه لري چې څانګې يې د ميري خېل، سيني خېل او د ولت خيلو په نا مه سره يا د يږي۔ ويل کيږي چې د د وی ښځې، وجود او نور فزيکي جوړښت د بيټني قبيلې له نورو ښا خونو او څانګو سره تو پير لري۔[396]

---

394 د د اؤد خان کر لاڼې د واکمنۍ په اړوند زما (د د ې مقالې د ليکوال)يا د د اشتونه

395 قاضي عطاؤالله خان، د پښتنو تاريخ، لو مړی ټوک، ۲۸۔ مخ، د کابل چاپ

396 محمد حيات خان، حيات افغاني، ۲۷۲ او ٤٥٤ مخونه، د پيښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

124 کورم خېل

د وی له اره غلجي پښتانه د ي او ځانونه په سليما نخيلو ورګډوي. د د وی يو شمېر د ننګر هار په ولايت مرکز جلال اباد په ښارکې استو ګنه لري. په نوموړي ولايت کې د ۱۳٦ـ زيږ د يز کال د سر شميرنې له مخې د د وی ټول شمېر ۲۳٤ـ تنه ښودل شوي د ي [397] چې ښايې اوس به يې په شمېر کې د وه برابره زياتوالی راغلی وي.

125 ګاړي

ګاړي له اره غلجي پښتانه د ي. يو شمېر يې د ننګر هار په ولايت او يو شمېر يې هم د بغلان ولايت په ځينو کليو کې مېشته د ي.

هغه شمېر ګاړي چې د ننګر هار په ولايت کې مېشته د ي نو د د غه ولايت د حصارک غلجايې په ولسوالی کې استو ګنه لري او په نو موړې ولسوالی کې د ۱۳٦ـ لمريز کال د سر شمير نې له مخې د د وی ټول شمېر د ۱۹۸ـ تنو په شا او خواکې ښودل شوي د ي چې ښايې اوس يې شمېر د هغې سر شمير نې په پر تله د وه ځلې زيات شوی وي. د بغلان او ننګر هار ولا يت د ګاړو سر برېره پا تې ګاړي د افغانستان په بېلا بيلو ولا يتو نو کې په خواره واره ډول استو ګنه لري. [398]

126 ګبري

ګبري په اصل کې تر کلاڼي پښتانه د ي، د پښتنو د سړبن په ټو لنيز ګروپ يا ډلې پورې اړه لري او د سالا رزيو د قبيلې يو ښاخ شميرل کيږي، خو د د وی په اړه جلا جلا نظريې هم شته. د پښتنو د ځينو تو کم پو هانو په لند کله چې په شپاړسمې زيږد يزې پيړۍ کې تر کلا ڼيو د با جوړ سيمه ونيوله، نو د باجوړ په ګبر نومې سيمه کې ګبر يا کا فران (غير مسلمانان) او سيد ل [399] او څه وخت چې تر کلا ڼيو د ګبر سيمه له د وی نه ونيوله نو د ګبر اوسيد ونکي يې مسلمانان کړل چې او سني ګبري د هغو ګبر د اوسيد ونکو اولاد ه د ه، خو د ځينو نورو په اند څه وخت چې تر کلا ڼيو د ګبر سيمه ونيوله د ګبر او سيد ونکي غير مسلمانان د با جوړ شمال د انګام او نورو د رو ته وتښتيد ل او په ګبر کې کافران پا تې نشول.

---

397 د کتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۲۱۸ مخ، د پيښور چاپ

398 د کتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۲۱۸ مخ، د پيښور چاپ

399 د پښتنو ټو لنيز اقتصاد ي جو ړښت، ۲۲۹ مخ، د افغانستان د علومو اکيډيمي، د پښتو څيړنې نړيوال مرکز، کابل، ۱۳٦۲ لمريز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د باجوړ د سيمې د ځمکو د ويش په وخت کې د سالار زيو يوه خيل ته د ګبر سيمه په ويش کې ورسيد له چې د وخت په تيرېد و سره د غه خيل د د غې سيمې د نا مه له کبله د ګبر يو په نا مه ســـره شـــهرت ومونـــد. د پښـــتني د قبيلوي شجرو پر بنسټ ګبري په خټه سا لارزي د ي، خو د ځای په ارتباط ورته ګبري ويل کړي.

ويل کيږي چې ګبري د سالارزيو سره يو ځای د کونړ د انګام ته راغلي د ي او د سالارزو ســـره‌يـــو ځـــای او سيږي او اکثريت يې خپلې ځمکې لري او سالارزي هم د وی خپل سيالان ګڼي.

پاتې د ې نه وي چې د لغمان د الينګار په د ره کې د د غه ولايت د مرکز پورې يو اړوند ه کلی شته چې ممکـــن تر کلا ڼي اوسي، ځکه چې کله د کابل واکمن مغولي مير زا الغ بيګ د يو سفزيو اته سوه مشران په کابل کې له تيغه تېـــر کړل، نو يو سفزي، ګګياڼي، اتمانخيل او تر کلا ڼي د کا بله راو کو چيد ل، يوسفزي، ګګياڼي اواتمانخيل ننګر هـــار او بيا له هغه ځا يه د خيبر په تاريخي لاره پيښور ته لاړل، خو تر کلا ڼيو په لغمان کې واړول.څه مود ه وروسته تر کلاڼي هم ميرزا الغ بيګ ته د لغمان د خلکو د شکايت په وجه له هغه ځا يه ولیږ د يد ل او با جوړ ته لا ړل چې تر او سه‌پـــورې هما غلته مېشته د ي.[400]

127 ګګياڼي

ګګياڼي له اره سړ بڼي پښتانه د ي او په بنا خي خيلو ورګډيږي. ويل کيږي چې د ا قبيله د خپلې مـــور ګـــاګۍد نوم په وجه په ګګيا ڼيو سره مشهوره شوې د ه. د پښتني عنعنوي او د ود يزو روايتو نو پر بنسټ شيخا او مر جانې د وه زامن د رلود ل چې يو يې مند نو ميد چې او لاد ه يې يو سفزي او مند ړ د ي او د بل نوم يې مک و.مک يوه لور د رلود له چې ګاګۍ نو مېد له او د زير کي په نا مه يو تن ورسره واد ه کړی و چې د ګاګۍ او لاد ه اوس د هغې د نامه‌لـــه بله په ګګيا ڼيو سره مشهوره د ه، خو د مک اولاد ه ډېره نه شوه او هغه هم په ګګيا ڼيو ورګډيږي.[401]

د تاريخي مستند و رو ايتو نو پر بنسټ د ګګيا ڼيو لو مړنی استو ګنځی د کند هار د ار غستان په حد ود و کې د غونډان او سره غره په شا و خو اکې د غوړې مر غۍ سيمه وه. ګګيا ڼي د ځوار لسمې زيږ د يزې پيړۍ په پيل کې د يو سفز يو. مند ړو او تر کلا ڼيو (تر کا ڼيو) سره يو ځای چې هغوی هم بنا خي خيل ول د تر ينو پښـــتنو دقـــبيلې د زور او فشار له کبله د خپلې سيمې پر يښود لو ته اړا يستل شول او له هغه خا يه لو مړۍ غز نې او ورو سته د کابل ور شو ګانو ته ولیږ د يد ل. په هغه وخت کې په کابل کې مغو لي واکمن مير زاالغ بيګ د کابل واکد ارو.

ميرزالغ بيګ په پيل کې په مجمو عي تو ګه د بنا خي خيلو قبيلو سره بنه چلند کاوه، خو په پای کې‌يـــې ديـــو سفز يو او ګګيا ڼيو تر مينځ يې بې اتفاقي واچو له او ورو سته يې بيا د ګګيا ڼيو سره پو ځې مر سته وکړه او هم يـــې

400 پير معظم شاه، تواريخ حافظ رحمت خاني، ٦-٧ مخونه

401 د کتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۲۱۹-۲۲. مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل پوځ ته امر وکړ چې د یو سفز یو په وړاند ې د ګګیا نیوملګر توب وکړي. میرزا الغ بیک په د ې تو ګه غو ښــــتل چې پښتانه په خپلو مینځو کې سره وجنګوي او د د وی یو والی او پو ځي ځواک مات کړي. یوسفز یو هم د میر زا الغ بیګ او ګګیا نیو سره په جګړې لاس پورې کړ چې په پا یله کې میر زا الغ بیګ ماتې وخوړه. په پا ی کې میــــر زا اللــغ بیګ بله چاره ونه لید له اوځو تنه سړي یې یو سفز یو ته ور ولیږل او د د وی ملکان یې را وغو ښتل او د هغوی ډېر عزت او د رناوی یې وکړ. یوسفزي د میرزا الغ بیګ په د غه چل ول و غو لېد ل او هره ورځ به یې له د ه ســـره تــګ راتګ کاوه.[402]

میرزا الغ بیګ چې ډېر زیر ک سړی و د ا ځل یې بله د وکه رامخته کړه. یوه ورځ یې د یو سفز یو د قبیلې اته سوه مشران او ملکان په د اسې حال کې میلمانه کړل چې ټول بې وسلې ول. پرته له یوه تن نه چې محمود نو مېــــد او د محمد زوی او د یو سفز یو د قبیلې د چغر زي د ښاخ نه و له ځانه سره په پټه یوه چاره راوړې وه. د میلمستیا په وخت کې محمود د میرزا الغ بیګ په بد نیتۍ و پو هید او خپلو نورو ملګرو ته یې وویل که ستا ســـو خـــو ښـــه وي زه بـــه میرزاالغ بیګ ووژنم، خو نورو ملګرو یې د ی له د ې کاره منعه کړ او ورته یې وویل چې باید د د ه د مالګې حــــق اد ا کړي، ښایي د ی له موږ سره بد ي ونکړي.[403]

ویل کیږي چې په د غه وخت کې د چنګا په نوم یو تن ګګیانی چې د یو سفز یو سره یې سخته د ښمني د رلود له د کابل مغولي واکمن میرزا الغ بیګ ته د اسلا او مشوره ورکړه چې په د ومره ډېر شمېر د یو سفز یو مشران چــــې بې وسلې د ي بیا په لاس نه شي د رتلای باید وخت غنیمت وګڼي او ټول ووژني. میر زا الغ بیګ هم د چنګا د غه ســـلا او مشوره ومنله او ټول یو سفزي یې ونیول او د یوه تن ملک احمد نه پر ته چې هغه هم د نورو وژل شوو مشر انو او ملکانو په غو ښتنه بچ پا تې شو پاتې ټول د یو سفزیو مشران او ملکان یې ووژل او له تېغه یې تېر کړل.

د یو سفزیود د غو اته سوه ملکانو او مشر انو تر وژل کېد و ورو سته یو سفزي، تر کلا نې او ګګیانې د کابل له شا اوخوانه په ډېر بیوزلي حالت کې وشړل شول او د ننګر هار خواته وکو چید ل.

هغه وخت چې په کابل کې د مغولو د کورنۍ ځواک مخ په زوال شو نو پښتانه ترین په کند هار او د هغه په شااو خواکې ډېر پیاوړي شوي وو چې په نتیجه کې غو ریاخیل [404] هم د ېته اړ ایستل شول چې د هغوی له لا سه هغه سیمه پر یږد ي نو هغوی هم د خا ښې خیلو لاره تعقیب کړه. تر غوریا خیلو وړاند ې د ننګر هار په سیمه کې ګګیانې او مهمنزي اباد شوي وو.[405] د غوریا خیلو په راتلو سره ګګیا نیو د ځان لپاره د لو یې سیمې د پید ا کو لو هلې ځلې پیل کړې. تر کلا نیو هم په د غو ورځو کې یوه ډله د حالا تو د معلو مولو لپاره با جوړ ته ولیږله. ګګیا نیو هم د تر کلا نیو په سیالۍ

---

402 پیر معظم شاه، تواریخ حافظ رحمت خاني، پیښور، پښتو اکیډیمي، ٦-٧ مخونه

403 حیات افغاني، د پیښور چاپ، ۱۹٦ مخ

404 غوریا خیل په اصل کې سړ بې پښتانه د ي او (مو مند و، د اود زیو، خلیلو، څمکنیو او زیړ انیو) ته په مجمو عي ډول غو ریا خیل ویـــل کیږي. (لیکوال)

405 مهمنزي په اصل کې سړ بني پښتانه د ي او د خر شبون د زوی د زمند اولاد ه د ه. د وی په اشنغر کې او سیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې ځيني کسان وليږل، خو د تر کلا ښيو له لا سه يې ماتې وخوړله او ښېرته راستانه شول. کله چې د ګګيا ښيو لاس د با جوړ نه لنډ شو نو د مهمنز يو په سلا او مشوره يې خپل سپين ږيري او مشران يو سفز يو ته په ننواتې ورولېږل او د يو سفز يو د ملک احمد نه يې د استو ګنې لپاره ځمکه وغو ښتله. ملک احمد چې د ښنا خي خيلو تر مينځ يې اتحـــاد او يو الى غوره باله نو د د وی ننواتې يې ومنله او د وی ته يې د وی د استو ګنې لپاره د د ولبــې ســيمهپــه واکـکــې ورکړه.

ګګيا ښيو ته چې کله د استو ګنې لپاره د د وابې سيمه په لاس ورغله نو د وی په ډله ايز ډول ډلې ډلــې او تــپې تپې د کړپې له لارې د و ابې ته راغلل او هلته ميشته شول. د د و ابې په سيمه کې د ګګيا ښيو تر ميشته کيد و ورو سته د وی د د لا زاکو سره د اسې چلند غوره کړ چې ملک احمد هم پرې خپه شواود د وی د مر ستې نه يې لاس واخيست. تر د ې وروسته د د لا زاکو او ګګيا ښيو تر مينځ په ګل بيلې نو مي ځای کې چې د د اود زيو په سيمه کې پروت د ی جګړه وشوه چې په د غې جګړې کې ګګيا ښيو د د لا زاکو له لاسه ماتې وخوړه. د ګګيا ښيو د غه ماتې ملک احمد د ښتــه اړيــو ست چې قبا يلي اتحاد او يو والى را مينځ ته کړي او د د لا زاکو سره يوې وروستۍ فيصلې ته ور سيږي.

د د ې وجه د اوه چې د د لا زاکو د لا سه يو سفزي هم په تنګ ول او همد او چې ټول يو سفزي، مند ړ، ګګيانړي، مهمنزي او ګد انه په يو سلا او مشوره يو لښکر جوړ کړ او د د لا زاکو پر خلاف يې جګړه پيــل کــړه چــې د د واړو خواوو تر مينځ د کاټلنګ او شهباز ګړی تر مينځ جګړه وشوه. د اخون د رويزه په قول په د ې جګړه کــې اتمــانخيلو ډېره ميړانه ښکاره کړه او د لا زاکو ماتې وخوړه.[406]

په اوسني وخت کې ګګيانړي پيښور ته نږد ې د خيبرپښتو نخوا د هنګو د و لسوالۍ يا ډسټريکټ پورې اړوند ه سيمې د و ابې کې ميشته د ي چې له پيښوره ۱.۱ کيلو مټره يا ۶۳ ميله واټن لري. د وابه ښکلي غرونه لري چــې ډېــرې ونې پکې د ي. په د و ابه کې د ښنا خي خيلو، تور غالي، سور غالي، ترکانړي، ميري خيل، مند راخيل، مزنړي او حيد ر خيلو قبيلې هم استوګنه لري. د ستر روحاني مشر او ستانه غني نيکه مزار هم هلته د ی.[407] تاريخ حيات افغاني ۱۴۶ کلونه د مخه د ګګيا ښيو د خلکو شمېر پنځه زره کونۍ ښود لي د ي.[408]

128 ګنډه پور

ګنډاپور له اره سړ بني پښتانه د ي او د د وی د لوی يا مشر نيکه نوم ستوری يا ستوريانی د ی چې په تاريخي کتا بو نو کې د استر يا نی يا او ستراني په ښو هم راغلی د ی. د پښتنو د د ود يزو شجرو پر بنسټ ستو رياني پنځــه

---

406 سيد بهاد ر شاه ظفر کاکا خيل، پښتانه د تاريخ په رڼا کې، ۳۲۳ مخ

407 http://en.wikipedia.org/wiki/Doaba,_Khyber_Pakhtunkhwa

408 حيات افغاني، ۲۳۳ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

زامن د رلود ل چې تری(ګنډا پور)، شیخی، مریړی، امرا او همږ نو مېد ل چې په د وی کې د تري، شیخي، مریړي او امرا او لاد ې ته په مجمو عي ډول ګنډاپور وايي او د ستور ي يا ستور ياني پنځم زوی همږ او لاد ه د خپل لوی نیکه ستور ي د نا مه له کبله په ستور ياني سره مشهوره د ه.[409]

محمد حيات خان په خپل مشهور اثر حيات افغاني کې د ګنډا پور د قبيلې په اړوند د اسې ليکلي د ي:

" په پيل کې د ستوري د قبيلې ټول ښنا خونه د لويد يز افغا نستان په ستوريانې (ژاه) نومې ځاى کې چې د کند هار په شمال ختيز کې د اوو منز لو په واټن پروت د ی استو ګنه د رلو د له او د ستور ي د ټولو زامنو نه تری (ګنډاپور) ډېر ښنا يسته و چې پر هغه باند ې د شير انې د قبيلې د مشر يوه پيغله لور مينه شوه او هغه نجلۍ د خپل مور او پلار له خوښې او رضا پرته د ګنډ اپور کو رته لاړه او ګنډ اپور له هغې سره د نکاح کو لو نيت وکړ، خو د ګنډ اپور پلار ستوري او د هغه نورو ورو ڼو د ی له د ې کاره منعه کړ او له ګنډاپورنه خپه شول او له هغه سره يې خپلې اړيکي پرې کړې. ترد ې ورو سته چې ګنډا پور په ستور ياني (ژاه) کې د خپلوورو ڼو او پلار نه مرور شو نو په ترد ي نومي ځاى کې يې چې د ستوريانې (ژاه) نه د وه لنډ منزله واټن لري استو ګنه غوره کړه ."[410]

لنډه د اچې کله ګنډ ا پور په ترد ي نو مي ځاى کې استو ګنه غوره کړه نود کر نې په چارو بو خت او کا ريز ونه يې جوړ کړل او د خپلې هغې مير منې نه يې چې په مينتوب يې ورسره واد ه کړی و د د ريو زا منو خاوند شو چې ابراهيم، حسين او عمران نو ميد ل اوڅلورم او لاد يې يوه لوروه چې خوبۍ نو مېد له او د خپلې بلې مير منې نه يې د يعقوب په نا مه زوی وزيږېد. هغه و خت چې تری يا ګنډاپور په ترد ي کې مړ شو نو د هغه زوی لبر اهيم د ګنډاپور يانو مشر وټاکل شو او کله چې بيا شيخي، امرا او مريړي د ګنډاپور د نسل او شتو زيا توالی او پر مختګ وليد، نو په ستوريانې (ژاه) کې يې خپله استو ګنه پر ښنود ه او په ترد ي کې د نورو پاتې ګنډا پور يانو سره يو ځاى شول چې تر د ې وروسته له د وی سره په ګټې او تاوان کې شريک شول.[411]

د مغولي واکمن شاه جهان د واکمنۍ په وخت کې د پښتنو د يوې قبيلې مروتو او د و لت خيلو تر مينځ يوه جګړه وشوه چې مروتو د غه جګړه وګټله اود د ولت خيلو قبيله د ټانک د سيمې نه په وتلو مجبو رشول او د د ولت خيلو د قبيلې لوی خان خانزمان د ګنډاپور يانو نه د مر ستې غو ښتنه وکړه او مرو ت يې له خپلو سيمو نه وشړل. تر د ې سوبې ورو سته بياد خانز مان په غو ښتنه ګند اپو ريان د روهړي په سيمه کې استوګن شول. د ګنډاپور شمال ته د د ولت خيلو قبيله، جنوب ته يې ميا خيل، لويد يز ته يې د سليمان غر او لمر خاته ته يې د يره اسماعيل خان موقعيت لري.[412] د تاريخي روايتونو پر بنسټ د وی په ۱۷ ليږ د يزې پيړۍ کې له افغا نستانه د خپلې استو ګنې اوسنۍ سيمې ته ليږ د يد لي د ي. يو شمېر ګنډاپور اوس هم د افغا نستان د غزني په ولايت کې د تره کو د قبيلې تر څنګ استو ګنه

---

409 د ډکتور لطيف ياد، پښتني قبيلې، ۲۲۲ مخ، د پيښور چاپ

410 حيات افغاني، ٤٤١ مخ، د پيښور چاپ

411 نوموړی اثر، ٤٤١ مخ

412 پښتانه د تاريخ په رڼاکې، ۱۳۹۸ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري.

ګنډاپور زړرور او ميړني خلک د ي.د وی د نګې ونې لري او پياوړي او غښتلي خلک د ي. په د وی کې د جر ګو سيستم شته او خلک خپلې لانجې او شخړې د جرګو مرکو له لارې اواروي. د د راني احمد شاه بابا د واکمنۍ په وخت کې د ګنډاپور د قبيلې ډېر خلک د د ه په پوځ کې د ند ې د رلود لې او د هغه د واکمنۍ په وخت کې د ګنډاپور د قبيلې د وسله والو ميړو شمېر د ولس زرو تنو ته رسيد ه.

ګنډ اپور په عمو مي ډول د کر نې او سو د اګرۍ په چارو بو خت د ي. حاصلات يې غنم، جــوار، بــاجري او ډول ډول ترکارۍ د ي.په پخوا وختو نو کې به د وی په د و بي کې له د امانه لويد يز افغا نستان ته راتلل او د لته به يې د بز ګرۍ لارې چارې او د اوبو د بند ونو د جوړولو کارونه زد ه کول او سو د اګري به يې هم کوله چې په پا يله کــې ګنډ اپوريان په روړي کې د ډېرو ځمکو څښتنان شو ل اوپه ژمي کې به يې هند وستان ته تــګ رلتــګ کــاوه.د وی څاروي اوښان، غوايي، خره، وزي او پسونه د ي.

128.1 د ګنډاپور د قبيلې خيلونه او څا نګې

د ګنډاپور قبيله په لاند نيو خيلو نو او څا نګو ويشلې شوې د ه:[413]

1. ابراهيم زي
2. حسين زي
3. مو سی زي
4. يعقوب زي
5. راني زي
6. خوبي زي
7. د رې پلاره

128.1.1 ابراهيم زي

ابر اهيم زي د ګنډاپور د قبيلې يو مشهور ښاخ د ی چې زياتره په کلا چي، لوني او ماد ي کې او سيږي. نورنګ خان ابر اهيم زی د د غه ښاخ مشر و. نو موړی په ملتان کې د سکهانو پر خلا ف جنګيد لی د ی او په لکهي مروتکــې د جاګيرونو خاوند و چې سرای نورنګ لکهي مروت د د ه د نا مه له کبله په همد ې نامه سره يا د يږي.

د ابراهيم زي څانګې د اد ي:

413 تاريخ حيات افغاني د ٤٤. او ٤٤٣ مخونو شجرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

10. د رېي پلاره
11. احمد خيل
12. فتو خيل
13. جبيل خيل
14. قند و خيل
15. مند اد ک خيل
16. سيد ان خيل
17. حولت خيل
18. عبد لزي

128.1.2 حسين زي

د حسين زي څانګې د اد ي

1. ډوډ خيل
2. عمر خيل
3. سکند ر خيل
4. شهو خانخيل
5. نظام خيل
6. بازيد خيل
7. زاولي خيل
8. تاجي زي
9. ماني خيل
10. عالي خيل
11. جلي خيل

128.1.3 يعقوب زي

د يعقوب زيو خيلو نه په لاند ې ډول د ي

1. شاه خيل
2. د ا نه خيل
3. سروان خيل
4. پيرا خيل
5. احمد خيل
6. خواجي خيل
7. مريې
8. موسى زي
9. ناصر خيل
10. نتو زي
11. پيراخيل
12. راناخيل
13. شاکي
14. شهزاد خيل
15. ياکخيل يا يحيي خيل
16. قد م خيل
17. سليما ن خيل
18. مهتر خيل
19. اختيار خيل
20. شبي خيل
21. بهاد ر خيل
22. محمد خيل
23. اختي خيل
24. بهلول خيل
25. د اد ي خيل
26. حيات خيل

(c) ketabton.com: The Digital Library

128.1.4 عمران زي

د عمران زيو خيلو نه د اد ي

1. عيسی خيل
2. سلطان خيل
3. سيد ان خيل
4. عثمان خيل
5. ميرا خيل
6. پا مک خيل
7. د ولت خيل
8. شهاب الد ين خيل
9. باره خيل
10. گنړ خيل
11. نصرت خيل
12. زرني خيل
13. رشيد خيل
14. الله د اد خيل
15. حيد ر خيل
16. سيد خيل
17. غنړ خيل

128.1.5 خوبي زي

د خوبي زي خېلو نه د اد ي:

1. ضحاک زي
2. سکند ر زي
3. خليل خيل
4. عبد ل خيل
5. کمال خيل
6. ملا خيل
7. حيات خيل
8. بابر خيل
9. جمک خيل
10. شد اد خيل
11. علي زي
12. بهای خانخيل
13. اند ک خيل
14. باقر خيل
15. ميد اد خيل
16. حفيظ خيل
17. ايسپ خيل
18. زرنيخيل
19. کو هک زي
20. غوراني
21. مر هيل
22. رڼازي
23. نور احمد خيل

128.1.6 د رې پلاري

د د ې پلاره خيلو نه په لاند ې ډول د ي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. سفر زي
8. نیکال خیل
9. غزن خیل
10. با زید خیل

128.2 د ګنډاپور د قبیلې د استو ګنې او سنی سیمې

ګنډاپوریان په او سني وخت کې د ګو مل د د ریاب پر څنډه په کلا چي کې چې د پښتو نخوا په د پره ا سما عیل خان کې مو قعیت لري ژوند کوي چې د ابا سین په لو بډ بزه څنډه، د خیبر پښتو نخوا په جنو بي بر خه او د ســـهیلي وزیر ستان سره پو له لري. حیات افغاني ۱٤۷ کلونه وړاندې د د وی شمېر ۳. زره تنه ښود لي د ي او نن ورځ د د وی شمېر د ۷. او ۹. زرو خلکو تر مینځ اټکل شوی د ی. د ګنډ اپو ریا نو د استو ګنې مشهور ځای کلا چي د ی چـــې ویـــل کیږي د ګنډاپور یا نو د قبیلې د مشر بارا خان په وخت کې ابا د شوی و د کلا چي ښار د د یوالو نو په ذریعـــه احـــاطه شوی د ی او د پلان له مخې جوړ شوی ښار د ی. د کلا چي د ښار د چاکو ګانو جوړولو صنعت، لاسي صنایع او د طلایي د ارو څپلیو جوړول د ځانګړي شهرت نه بر خمن د ي.

د کلا چي د ښار مشهورې محلې د اد ي:

1. د شاکي محله
2. د ابر اهیم زي محله
3. د حسین زي محله
4. د یعقو بزي محله
5. د موسی زیو محله (شمالي خوا)
6. د مو سی زیو محله (جنوبي خوا)
7. د باراخیلو محله
8. د جعفر زیو محله
9. د کمال خیلو محله
10. د خد ر خیلو محله
11. د جتن والا محله
12. د عثمان خیلو محله
13. د نتو زیو محله

د کلا چي د ښار نه بهرې محلې د اد ي:

1. د رانا زیو محله
2. د زرني خیلو محله
3. د بهلول خیلو محله
4. د خود بستي محله
5. محله چو ټي
6. لوني یا قاسم اباد
7. محله هارون اباد

د کلا چي د ښار ګیټونه (د روازې):

(c) ketabton.com: The Digital Library

1. شاکي گېټ
2. ماد ي گېټ
3. عثمان خیل گېټ
4. جتن والا گېټ
5. میتهو گېټ
6. مد ی خان گېټ

په کلا چي کې د گنډا پور یا نو کلي په لاند ې ډل د ي:

1. ماد ي
2. هت هالا
3. ټکـــــــــــــــــواړه
چې د عمران زیو گنډاپوریانو
د ازاد خان د خانۍ په وخت کې
اباد شوی د ی
4. لــــــــــــــــــوني
چې د سلیمان غره په خـــــتیزو
لمنو کې د لوني د ســـیند پـــر
غـــاړه مـــو قعیـــتلـــر ي او
گنډاپوریان د د غه ســـیند د او
بو نه د خپلو ځمکو د خړوبـــو
لو لپاره ډېره گټه اخلي
5. روړي
6. قلنــــــــــــــــــــد ر
لوید بز د ولت پور
7. کوند و کوټ
8. زرکاني
9. کنوري پوټا
10. گاره عبد الله
11. گاره مد ا
12. کوټ ظفر

د گنډاپوریانو ژبه پښتو د ه، خو په سرائیکي ژبه هم خبرې کولای شي.

د گنډا پوریانو مشهور او نو میالي کسان:

1. نورنگ خان ابر اهیم زی
2. زمان خان ابر ا هیم زی
3. گلد اد خان
4. قا لو خان
5. ازاد خان چې ټکواړه د د ه په وخت کې اباد ه شوې وه
6. جبیل خان
7. سرور جان خان ابر اهیم زی
8. سرد ار شاه جهان خان
9. اورنگزیب خان باراخیل
10. محمد رمضان خان رانا خیل
11. محمد حیات خان
12. عنایت الله خان گنډا پور
13. حق نواز خان ابر اهیم زی

د گنډاپوریانو علمي شخصیتو نه[414]:

1. حاجي غلام سرور خان گنډاپور چې د پېښور د اسلا میه سکول لو مړنی سر ښوونکی و
2. شیر محمد خان گنډاپور د تواریخ خو رشید جهان لیکوال چې ابراهیم زی گنډاپورو

414 http://en.wikipedia.org/wiki/Gandapur (د فبرورۍ لومړۍ نېټه ۲۰۱۲ کال)

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. ډاکټر محمد جانخان ګنډاپورچې په اټو میک انر جی‌کې یې پي.ایچ.ډي کړې وه
4. ا مین الله خان ګند ا پور د تار یخ سر زمین ګومل مؤ لف
5. فقیر نو رمحمد د رساله رو هي ژبا ړونکی
6. عطا ؤالله خان عطا بهاد ر خیل د پارسي ژبې شاعر
7. طا هر کلا چوي د پښتو ژبې شاعر چې د مینې غبر، د حسن لمن او مضراب یې لیکلي د ي
8. قاد ر د اد خان د تاریخ ګنډا پور لیکوال
9. ثناؤالله شمیم د پښتو ژبې شاعر
10. صلا ح الد ین ابر اهیم زی د اردو ژبې د د وو کتا بو نو مؤلف
11. شاه عالم خان ګنډاپوري د پښتو ژبې شاعر
12. عبد الر حمن خان ګنډا پور کما ل خیل
13. سید احمد اختر د اردو ژبې شاعر
14. الله نواز افق د اردو او سرائیکي ژبو شاعر

129 ګوربز

که چیرې د ګوربزو د قبیلې د نسب شجره په غور سره وګورو نو جوته به شي چې ګور بز د کرلاڼیو پښتنو په ټو لنیز ګروپ پورې اړه لري او د وزیرو د قبیلې یو ښاخ شمیرل کیږي. د شجرو پر بنسټ د وزیرو د قبیلې لوی نیکه وزیر د سلیمان زوی د وه زامن د ر لود ل چې یو یې لالی او بل یې خد ری نو مید ل. خد ری چې د وزیر مشـــــر زوی و د د ریو زامنو خاوند و چې تر ټولو کشری زوی یې مبار ک نو مید چې ګوربز د مبارک زوی و او دګـــوربز اولاد ه د هغه د نامه له کبله په ګوربزو سره مشهوره شوه.[415]

که څه هم ګو ربز د و زیرو د قبیلې یو ښاخ د ی، خو او س د د ې لپاره چې د وزیرو د قبیلې نه جلا استو ګنه لري او په د ود ونو او رواجونو کې یې هم سره لږ شا نتې تو پیرونه شته نو ځکه د د وی یاد ونه‌پـــه جلا ډول ســــره کوو.

محمد حیات خان په خپل اثر حیات افغاني کې د ګوربزو په اړوند د اسې لیکلي د ي:

---

415 لطیف یاد، پښتني قبیلې، ۲۲٤ مخ، د پېښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

"په پیل کې ګوربز د مسعود و (مسید و) وزیرو سره یو ځای د هغوی د غره په شمالي بر خه‌کې میشته ول، لکه چې د شکتو په د ره او د بابړو په غره کې تر او سه پورې هم ځینې پخواني سپین ږیري وزیر د ګوربزو د قبیلې د اوبو د ویالو او د هغوی د کورو نو نښې نښانې ښیي.اوس تر د وه سوو کلونو [416] زیاته موده تیره شوې د ه چې ګوربز له د غې سیمې نه وتلي د ي او له هغه ځا یه د د وی د تللو وجه د اسې ښو د لې شوې د ه چې د ګبر په غره کې لو مړی د بیټنیو پښتنو د ورګاړي ښاخ استو ګنه د ر لود له چې ورو سته بیا ګوربزو پر د وی یر غل وکړ او د ګبر غر یې ترې ونیوه، تر هغه وروسته د بیټنیو د قبیلې د کچین ښاخ پر ګوربزو برید وکړ او د د واړوتر مینځ‌تر سختو خو نړیو جګړو وروسته د ګوربزو قبیلې ما تې وخوړله او د ګبرغر بیا د بیټنیو لاس ته ورغی او د د ې لپاره چې ګوربز په د غو جګړو کې کمزوري شوي ول، نو له د ې کبله د وزیرو د سیمې په لو ید یزو او شمالي څنډو کې، د خوست د سیمې د جنوب ختیز او د د وړو د سیمې په شمال لوید یزو غر نیو سیمو کې میشته شول چې د د وی په د غې غرنۍ سیمه کې د ژمي په د وو میا شتو کې واوره اوري." [417]

ګوربز په اوسني وخت کې د افغانستان د خوست ولایت د ګوربزو په ولسوالۍ کې استو ګنه لري چې نو موړې ولسوالي د تنیو اومند وزیو د و لسوالیو سر ه ګډه پوله لري. باید وویل شي چې ګوربز په ختیزه او لوید یزه بر خه کې د پښتونخوا سره هم ګډه پو له لري.

که څه هم ګوربز بیو زله او غر یب خلک د ي، خو میړني، جنګیالي او په پښتني ننګ او غیرت کې تکړه خلک د ي. د د وی فزیکي جوړښت، ښې، خیرې او رنګونه د و زیرو د قبیلې د خلکو په څیر د ي.که څه‌هم‌ګوربز د وزیرو د قبیلې سره په ګټه او تاوان کې شریک نه د ي، خو هغوی خپل وروڼه ګڼي.ګوربزو په پخوا وختونو کې د وزیرو د قبیلې پر نر خونو او څلو باند ې عمل کاوه، خو اوس نو موړي نر خو نه او څلي د د وی له خوانه عملي کیږي. [418]

حیات افغاني افغاني له نن ۱٤۷ کلونه وړاند ې د ګوربزو د قبیلې د وسله والو میړونو شمیر ۱... تنه او د د ې قبیلې مجموعي شمېر یې ۱۱... تنه ښود لی د ی، خو په ۲ـ٦ زیږ د یز کال کې د ګوربزو د قبیلې مجمو عي شمیر ۲۳۲... تنه ښود ل شوي د ي.

---

416 محمد حیات خان خپل تاریخ حیات افغاني په ۱۸٦۵ زیږ د یز کال لیکلی د ی چې په د ې حساب سږ کال چې ۲ـ۱۲ زیږ د یزکال د ی او سنۍ سیمې ته د ګوربزو د قبیلې له راتګ نه تقر یباشا او خوا ۳۵ـکلونه تیر یږي

417 حیات افغاني، ٤۲۷ مخ، د پیښور چاپ

418 معلومات مختصر د رباره اقوام وقبایل ولایات سر حد ي کشور، ٦۹ مخ، د کابل چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

129.1 د ګوربزو د قبیلې ښاخونه

د ګوربزو قبیله د زود ین (ضیاؤ الد ین) او نصر الد ین په نامه په د وو تپو (طا یفو) ویشلې شوې د ه چې بیا د غه د وې تپې په لاند نیو ښاخونو ویشل کیږي.

د نصر الد ین ښا خونه د اد ي:

1. سرګلي
2. شیر خیل
3. ماني خیل
4. کد ي خیل
5. کاوي خیل
6. ګلک خیل

د زود ین (ضیاؤالد ین) ښا خونه په د ې ډول د ي:

1. نیزي خیل
2. نواب خیل
3. بیباخیل
4. ژونوال
5. ګنډي خیل
6. خري خیل
7. لنډي خیل
8. بورپه خیل
9. بیکي خیل
10. پریت خیل
11. جپکه ګنډه
12. پیري ګنډه
13. بیړي ګنډه

129.2 د ګوربزو مشهور کلي

انډیرلی، بګي خیل، ملایانو کلی، د پښانو کلی، شهید کلی اونور...

129.3 خوراک یې

د ګوربزو د قبیلې خلک زیاتره په خو ړلو کې د جوارو، غنمو، ږد نو، کورتو، شید و، مستو،کو چو او پیروي نه ګټه اخلي، خو خلک یې زیاتره د جوارو نه پخ شوې ډوډۍ خو ښوي.

129.3.1 میوي یې

د ګوربزو د قبیلې په سیمه کې مټک(چار مغز)، منې، مند تې (زرد الو)، انګور، الوچې، توتان، ګو رګـــورې، پورګي او مو مانې ډیرې پید ا کیږي چې له د غو میوو نه یې ځینې په تازه او ځینې یې په وچ ډول خوړل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

129.4 د ګوربزو جامې

د ګوربزو د قبیلې د نارینه ووخلکو پو ښاک د وزیرو او د خو ست د خلکو د جا مو پـــه ډیـــر د ي. د ښـــځو کمیسونه یې د ۱. متره نه نیولې تر ۲. مترو پورې ګڼ وي. همد اراز ښځې یې سره، سپین او تور ټیکري هم په سروي. همد اراز د د وی میر منې د مزرو څپلۍ هم په پښو کوي.

129.5 لاسي صنعت

د ګوربزو د قبیلې خلک د مزرو نه ښکلې او ښا یسته ټو کرۍ ګانې (شکرونه)، پړي، څپلۍ، ترنګړ، د کټ بوڼ او د خرو کتې جوړوي.[419]

130 لالي یا لیلي وزیر

لکه چې دنسب له شجرې نه څر ګندیږي لالي یا لیلي وزیر دپښتنو په کر لاڼي ټو لنیز ګروپ پورې اړه لري او لالی دخدري ورور او دوزیرو دقبیلې یو ښاخ شمېرل کیږي چې دخپلې قبیلې د پا ټې بر خې نه رابیلـــه شـــوې [420] او دسپین غره په شمالي او لویدیزه بر خه کې او سیږي او دوزیرو دقبیلې نه ددوی دجلا والي په اړه داسې ویل کیـــږي چې لالی دوزیر زوی دخپل پلار سره د شوال په غره کې او سیده چې د هغه له لاسه د شیتکو پښتنو له اولادې نه یو تن ووژل شو.

په دغه وخت کې لالی دبدل اخیستلو له ویرې د شوال سیمه پر ښودله او دخوږ یاڼیو سیمې ته لاړ او هلتهـــې واده هم وکړ.[421]

تاریخ حیات افغاني له نن نه ۱٤٦ کلونه دمخه ددوی دوسله والو کسانو شمېر پنځه زره تنه ښودلي دي.

همداراز د نوموړي تاریخ د مؤلف د لیکنې پر بنسټ د لالي وزیر اولاده د ننګر هار په سپین غره کې اوسیږي.[422]

419 د افغانستان د علومو اکیډیمۍ د ژبو اواد بیاتو د مرکز د علمي غړي ښاغلي سر محقق میر احمد ګوربز له خوا د ګوربزو د قبیلې په اړوند هغه معلومات چې زما په واک کې یې راکړل

420 پښتانه دتاریخ په رڼا کې، ۱۳۹٥ مخ

421 حیات افغاني، ٤۲۸ مخ

422 نو موړی اثرد ۳٥۸ مخ شجره

(c) ketabton.com: The Digital Library

131 لواڼي

دلواڼي قبيله چې نوم يې په تاريخونو کې دلوهاني، نو هاني او نو حاني په بڼو هم راغلی دی په لودي پښتنو ورګډيږي. دپښتانه دتاريخ په رڼاکې دکتاب ليکوال سيد بهادرشاه ظفر کا کا خيل د لو اڼي په اړوند داسې کښلي دي:

" لواڼي هم لودي پښتانه دي. داسماعيل زوی نوحان له خپلو دوو مير منو نه شپږ زامن درلودل او داسې ويل کيږي چې دده اصلي نوم نوح و چې ووسته په نوحان يا لواڼ سره مشهورشو او اولاده يې نن ورځ دلواڼيو په نامه سره ياديږي، خو پښتانه يې په خپلو ورځنيو خبرو اترو کې دلو حاني، نوهاني يا لواڼي په نامه يادوي."[423]

131.1 د لواڼيو د قبيلې ښاخونه او څانګې

د پښتنو قبيلو د دوديزو شجرو پر بنسټ لواڼي دوې مير منې درلودلې چې يوه يې شيرۍ او بله يې تورۍ نو ميد له. دلواڼي د لومړۍ مير منې شيرۍ نه يوزوی وزيريد چې مروت نو ميږي او نن ورځ دمروتو قبيله دپښتنو يوه مشهوره قبيله ګڼله کيږي چې دمروتو دښاخ خلکو ته سپين لواڼي هم ويل کيږي چې اوس مروت په لکهي مروت، ټانک او بنو کې اوسيږي.لواڼي دخپلې دويمې مير منې تورۍ‌نه پنځه اولادونه درلودل چې مماخيل، مياخيل، تتور، هوداو تيج دي چې بيا له دغو پنځو زامنو نه نورې ډيرې څانګې رامينځ ته شوې دي او دوی ته تور لواڼي هم ويل کيږي، خو دتورو او سپينو لواڼيو نو مونه او س په دوی کې زيات رواج نلري. [424]

131.2 دلواڼيو داستو ګنې سيمې

په افغا نستان کې لواڼي دغزني ولايت د شلګر، اندړواوقره باغ په ولسواليو کې استو ګنه لري چې ۵-کوره په شلګر او. ۳-کوره په قره باغ کې او سيږي. [425] دزابل او کند هار په ولا يتو نو کې هم دوی په خواره واره ډول ژوند کوي. دافغانستان په شمالي ولايتونو لکه بد خشان، تخار او کندز کې هم لواڼي شته. دسهيلي پښتونخوا په دکي او سيوۍ کې هم يو شمير لواڼي ميشته دي. ددوی يو شمير دځمکو څښتنان او يو شير يې هم کو چياني ژوند لري، ځينې يې په سوداګريزو کارونو بو خت دي. همداراز دپښتونخوا په ټانک، لکهي مروت او بنو کې هم لواڼي استو ګنه لري.په پخوانيو زمانو کې لوا ڼيو دهندوستان او مر کزي اسيا تر بخارا او سمر قنده پورې تګ راتګ کاوه او سوداګريز کارونه يې سر ته رسول.

---

423 حيات افغاني ۳-۶-۳-۷ مخونه

424 پښتانه دتاريخ په رڼا کې، ۱۳۴۷-۱۳۴۸ مخونه

425 پښتو او پښتانه په سهيلي پښتو نخواکې، ٤٥٦ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هند کې دلودي او سوري پښتنو واکمنانو په وخت کې لواڼیو په هندوستان کې ډیر پر مختګ وکړ، په تیره بیا دسلطان بهلول لودي دهغه فرمان له مخې چې پښتنو ته یې ولیږه ډیر شمیر پښتانه چې لواڼي هم پکې ول هندوستان ته لاړل، هلته یې لوړ لوړ پو ځي منصبونه او جا ګیر ونه تر لا سه کړل چې یو زیات شمیر لواڼي پښتانه اوس ه دهند دګجرات په ایالت او دهند په نورو سیمو کې استو ګنه لري. په هندو ستان کې دلودي واکمنانو په وخت کې دځینو مشهورو پو ځي کسانو نو مونه چې دلودیانو دسلطنت په ټینګښت کې یې ور سره مر سته کړې وه دادي:[426]

1. نصیرخان لو اڼی
2. دریا خان لواڼی
3. شهباز خان لواڼی

همدارازپه پخوانیو وختو نو کې دپښتونخوا د ټانک په سیمه کې په لو اڼیو کې ډیر پیاوړي مشران تیر شوي دي چې نو مو نه یې دادي:[427]

1. جلال خان
2. موسی خان
3. فیروزخان
4. بر مزید خان
5. محمد خان
6. شیرخان
7. دلیل خان
8. دولت خان
9. شهباز خان
10. غازي خان
11. حیات خان
12. قتال خان
13. خمریز خان
14. صاحب خان
15. سلیم خان
16. اکبر خان
17. هیبت خان
18. الله داد خان
19. خداداد خان
20. صاحبداد خان
21. سرورخان
22. نواب شهنوازخان

همداراز په لو اڼیو کې دپښتو ژبې دمشهور شاعر دولت لواڼی نوم هم بابد یاد کړو چې دپښتو ژبې مشهور شاعرا و ددیوان څښتن و چې دیوان یې له نن نه ۲۵ کلونه وړاندې دافغا نستان دعلو مو اکیډیمۍ چاپ کړی دی.

لنډه داچې لواڼي دافغا نستان او هند دنیمې وچې په تاریخ کې یوه مشهوره قبیله ده، په تیره بیا په هند کې دلودي او سوري واکمنیود دورې په تاریخونو کې یې دپام وړ کارونه تر سره کړي.

426 تاریخ شاهي معروف به تاریخ سلاطین افاغنه، دفهرست الرجال برخه

427 حیات افغاني، د ۳-۷ مخ شجره

(c) ketabton.com: The Digital Library

132 لودي

لودیان په اصل کې متوزي پښتانه دي. د پښتنو دتاریخي ر وایاتو او دودېزو شجرو پر بنسټ دلودیانو دقبیلې لوی نیکه ابراهیم نومیدچې نو موړی په لودي سره مشهور شو. نوموړی دشاه حسین غوري او دبیټ نیکه دلور بي بي متو زوی دی. بي بي متو دوه زامن درلودل چې یو یې غلجی ا وبل یې ابراهیم و چې بیا یې په لودي سره شهرت و موند. دا چې ابراهیم ولې په لودي مشهور شو یو روا یت شته او هغه دا چې کله چې بیټ نیکه علیه الرحمه د خپل کلي نه دخپلې استو ګنې غر نۍ سیمې ته ستو ن شو نو خپلې میر منې ته یې وویل چې بسم الله کړه او دپخواني نغري نه اور راو با سه ا و ډوډۍ پخه کړه او ماته یې راوړه چې پخپلو لمسیانو یې وویشم چې راته څر ګنده شي چې زما په لمسیانو کې کوم یو ډېر بختور دی؟ کله چې د بیټ نیکه میر منې هغه ډوډۍ پخه کړه نو دبي بي متو کو چني زوی ابراهیم هغه ډوډۍ واخیسته او په منډه یې خپل نیکه بیټ نیکه ته وړوړه او په مخ کې یې ورته کیښودله. بیټ نیکه ډېر خو شاله شو او ورته یې وویل چې ابراهیم لوی دی، همدارازبیټ نیکه ابراهیم ته دوعا هم وکړه چې له هغې ورځې نه ابر اهیم په لودي سره مشهورشو چې اولاده یې دلودي او یا هم دلودیا نو په نامه سره یا دیږي.[428]

132.1 دلودیانو دقبیلې ښاخونه

دلودیا په ښا خونو کې سیانی، نیازي، دوتاڼي، لواڼي، پړانګي، سوري او مروت مشهوردي چې بیا هر ښاخ په نورو ډېرو څانګو یشل شوی دی.

لودیان نه یوازې دافغا نستان دغزني ولایت په شلګر، اندړو، قره باغ او دزابل په کلات او کند هار کې استو ګنه لري،[429] بلکې په پښتو نخوا، دپاکستان دپنجاب په لاهور اوهمداراز په کراچۍ او دهندوستان د اتهرارادیش او بیهار په ایا لتونو کې هم استو ګنه لري.

زموږد ګران هیواد افغا نستان پیاوړی اوستر مورخ اروابنادعلامه عبد الحی حبیبي دپښتو اد بیاتو دتاریخ په لو مړي او دویم ټو ک کې په ختیز افغا نستان او ملتان کې د لودي پښتنو د ځینو واکمنانو یادونه کوي او لیکي :

"لودیان هم دپښتنویوه مشهوره کورنۍ ده چې دواکمنۍ او مشرتابه مرکز و او له ۳ـ هجري نه وروسته په ختیزه پښتو نخواکې ددې کورنۍ دواکمنانو نو مو نه اوربدل کیږي چې دلودیانو دغه کورنۍ نه شیخ حمیدلودي پر لغمان، ننګرهار، پیښور او تر ملتانه واکمني درلودله او ترده وروسته نصر لودي چې دهغه زوی و پا چا شو او ملتان یې دسلطنت مر کزو. کله چې غزنوي محمود پر ملتا ن بر ید وکړ نو دشیخ حمید لودي لمسی داودلودي دهمدې

428 حیات افغاني، ۲۷۵ مخ، دپیښور چاپ

429 پښتانه دتاریخ په رڼا کې، ۱۳۴۷-۱۳۴۸ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ نه په ملتان کې واکمن و۔ غزنوي محمود داود ونیوه، غزني ته یې راووست او دغورک په کلا کې یې بندي کړ چې بیا هما غلته مړ شو۔" [430]

همداراز له دغې کورنۍ نه شیخ رضي لودي دشیخ حمید لودي وراره او نصر لودي دپښتو ژبې ښه شاعران ول چې پټې خزانې د هغوی احوال او دشعرونو بیلګې راوړې دي۔ په همدې تو ګه علي سرور لودي ۹۶-زیږدیز په شااوخواکې اوسېده او دلودي دقبیلې دشا هو خیلو دڅانګې پورې یې اړه درلوده دهندوستان دسترو ادیبانو او عارفانو نه ګڼل کیږي چې په ملتان کې ا وسیده۔ دلودیا نو دلو یو مو رخینو نه یو هم داخبار لللودي دکتاب لیکوال احمدلودي دسعید لودي زوی دی چې د ٦٨٦ زیږدیز کال په شا اووکې یې ژوند کاوه چې دملتان دلودي واکمنانو احوال یې لیکلی دی۔

له بلې خوا پښتنو لودیا نو په هندوستان کې یوه لو یه واکمني درلوده چې له ۱۴۵۱ زیږدیز نه تر ۱۵۲۶ کلونو پورې یې پا چاهي کړې ده چې په هند کې ددغې کورنۍ دواکمنۍ بنسټ ایښودونکی سلطان بهلول لودي ۱۴۵۱-۱۴۸۹ زیږدیزدی چې تر هغه ووسته سلطا ن سکندر لودي ۱۴۸۹-۱۵۱۷ زیږدیز او تر هغه وروسته بیا سلطان ابر اهیم لودي ۱۵۱۷-۱۵۲۶ زیږدېزه پورې واکمنان ول۔

سلطان ابراهیم لودی (۹۲۳ھ۔ق)
Sultan Ibrahim Loudi (1517)

ابراهیم خان لودي، تاج خان لودي، خانخانان لودي، دریا خان لودي، دولت خان لودي، مبارک خان لودي، سعید خان لودي، سید خان لودي، قطب خان لودي، محمد خان لودي، دسلطان سکندر لودي زوی محمو دخان لودي، همایون لودي، ملک کالالودي، باربکشاه لودي، مبارکشاه لودي، عالم خان لودي، نظام

430 د پښتو ادبیاتو تاریخ، لومړی او دوهم ټوک، ۴۵۷-۴۵۸ مخونه، د پیښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان لودي، جمال خان لودي، يعقوب خان لودي، فتح خان لودي، موسى خان لودي، جلال خان لودي، حسين خان لودي، اسما عيل خان لودي، خانجهان لودي اواعظم همايون لودي.[431]

د لودي پښتنو د ووستي واکمن سلطان ابراهيم لودي مزارد هند په پا ني پت کې

لنډه داچې لودي پښتانه نه يوازې په افغا نستان او پښتونخوا کې مشهوره قبيله ده، بلکې په هندوستان کې هم دوی يوه پياوړې پښتني واکمني در لودله.

133 لودين

دپښتني د ودېزو شجرو پر بنسټ لودين غر غښتي پښتانه دي چې دافغا نستان په بيلا بيلو سيمو او ولا يتونو کې ميشته دي ،

دلودين د قبيلې خلک دافغا نستان د ننګر هار ، کند هار ، زابل، کندز ، بلخ، هرات، لو ګر او کابل په ولا يتونو کې استوګنه لري ،

دننګر هار په ولايت کې د لو دين دقبيلې خلک ددغه و لا يت دکامې او کوز کو نړ په ولسواليو کې او سيږي ،همداراز دلو ګرولايت لودين ددغه ولايت دمحمد اغه او پل علم په ولسواليو کې ميشته دي ، په همدې ډول دبلخ ولايت لو دين ددغه ولايت د مرکز مزار شريف او دد ولت اباد په ولسوالۍ کې استوګنه لري ،

د لو دين دپښتنو پا تې بر خه د غلجيو پښتنو په سيمو کې په خواره واره ډول سره اوسيږي. يوشمېر لو دين د سهيلي پښتو نخوا د مرکز کو ئيټې په شا او خواکې هم استو ګن دي ،

پاتې دې نه وي چې دننګر هار په ولايت کې ميشته لو دين چې ددغه ولايت په کامې او کوز کو نړ ولسواليو کې استو ګنه لري، ددوی شمېرد افغا نستان مرکزي سر شميرنې دادارې له خواچې په ۱۳٦۰ ليږديز کال کې تر سره شو ۱۱۸۹ تنه ښودل شوي دي چې ښنا يې اوس يې په شمېر کې ډېرز يا توالى راغلى وي ،[432]

دلودين قبيلې پخپلې غيږ کې ډېر پو هان او نا متو کسان روزلي دي چې کولای شو دلا ند نيو کسا نو نو مو نه ياد کړو:

1. ښاغلی سر محقق اروابناد ډاکټر دولت محمد لو دين چې دپښتو ژبپو هنې په بر خه کې يې دافغا نستان دعلو مو په اکيډيمۍ کې د قدر وړ کارونه کړي دي ، دده دژباړل شوو کتابونو نه د عباس سروانې د شير شاهي تاريخ او هم د ټام ساير نو مو نه اخيستلی شو ، بايد زياته کړو چې اروابناد دافغانستان د علو اکيډيمۍ دپښتو

431 تاريخ شاهي، داحمد يادګار تاليف، دفهرست الرجال برخه، د ۱۳۳۹ زيږديز کال چاپ، کلکته

432

(c) ketabton.com: The Digital Library

 څېړودنړيوال مر کز رئيس او دعلومو اکاډيمۍ د مر ستيال په توګه هم دندې سر ته رسولې دي ،

2. د لودين د قبيلې پورې اړوند بل تن ښاغلی جاويد لودين دی چې ا وس دافغانستان د بهر نيو چارو پــــه زارت کې سياسي معين يا مر ستيال دی ، نو موړي په لوېې بر يتانيا کې په حقوقو او سياسي علو مو کې خپلې لوړې زده کړې پای ته رسولي دي او په کا ناډا او ناروې کې دافغا نستان دلوی سفير په توګه يې هم دندې سر تــــه ر سولې دي ،

3. د لودين د قبيلې پورې اړوند بل تن ښاغلی ډاکټر عزيز الله لودين دی چې دهرات ولايت دلو دينانونـــه دی او د څه مودې لپاره دافغا نستان د ټو لټا کنو دخپلواک کميشن (کميسيون) مشر واوا وس دافغا نستان د فساد ســـره دمبارزې داداري مشر دی ،

4. همدارازدلودين په قبيلې پورې اړوند بل تن ښا غلی جنرال عتيق الله لو دين دی چې يو ځي زده کړې لـــري او دلو ګر ولايت دمحمد اغې دولسوالۍ دلودين په قبيلې پورې اړه لري ،نو موړی تر څه مودې پورې دلو ګـــــر دولايت دوالي په توګه هم دنده سر ته رسولې ده ،[433]

لنډه داچې لودين په افغا نستان کې يوه مشهوره پښتني قبيله ده ،

134 ما کو

که چيرې د ما کو پښتنو دنسب شجره وګورو نو دوی سړ بني پښتانه او د درانيو دپنجپای په ښاخ پـــورې اړه لري ، ددوی د وګړو شمېر لږ دی ، ددوی يو شمېر په کند هار او يو شمېر هم دنورزيو پښتنو سره يو ځای ميشته دي.

يو شمير ماکوان دهرات او غزني په ولايتو نو کې هم استو ګنه لري ، په کند هار کې دماکو دقبيلې دخلکو شمېر په ۱۳۶۵ لمريز کال کې ۱۵۵۷٤ تنه ښودل شو ي ول، چې ښايې اوس يې په شمېر کې ډېر زيا توالی راغلی وي ، د کند هار په ولايت کې دماکو دقبيلې خک د دامان او ار غستان په ولسواليو کې ا ستو ګنه لري ، دهرات په ولايت کـــې دمـــا کـــو دقبيلې خلک ددغه ولايت دانجيل، کشک او دکرخ په ولسواليو کې ميشته دي چې په نو موړي ولايت کې په ۱۳۶۵ لمريز کال کې ددوی ټول شمېر ۲٦۸۸ تنه ښودل شوي دي چې ښا يې اوس به يې په شمبر کې ډير زياتوالی راغلی وي .[434]

تاريخ حيات افغاني ليکي چې په غز ني کې هم د ماکو دقبيلې څو کلي شته چې دخاګوانيو دقبيلې دکليو تر څنګ پر اته دي اوسيمه ايز خلک دغه د خاګوانې د قبيلې خلک هم دخاګوانې ما کوانو په نامه يادوي ،[435]

---

433 دلو دين دقبيلې په اړوند زما(ډاکټر لطيف ياد) شخصي يادداشتونه

434 پښتني قبيلې، ۲۳۱مخ

435 معلومات مختصر درباره اقوام وقبايل سرحدي کشور، ۱۰، ۹۳، ۱۰۹، ۱۱۰ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټول افغا نستان کې د ۱۳٦۵ کال د سر شمیرنې پر بنسټ ددوی شمېر ۱۸۲٦۲ تنه ښودل شوي دي چې ښایې اوس به یې په شمېر کې دوه ځلې زیاتوالی راغلی وي،[436]

135 مامو ند

د پښتني شجرو پر بنسټ ماموند ښخي یا خوښي یا خاخي خیل پښتانه دي چې دتر کلا نیو پښتنو یو ښاخ ګڼل کیږي چې دسړبني پښتنو په ټولنیز ګروپ پورې اړه لري .

ماموند په لو مړي سر کې په دوو مهمو ښا خو نو ویشل شوي دي:

1. لوی ماموند چې کاکازي هم ورته وایي [437]
2. واړه ماموند

دماموندو لوی اکثریت د پښتونخوا په باجوړ ایجنسۍ کې استو ګنه لري .ددوی ختیز ته سالارزي اوشمال ته یې دانګام ا وشمال لویدیز خواته یې د شورتن او مرورې درې اولویدیز ته یې چارمنګ او جنوب ته یې د ښار ریاست پروت دی .لوی ما موند دماموندو دسیمې په جنوب ختیز او جنوب لویدیز ته او واړه ما مونددماموندوپه شمال او لویدیز کې میشته دي .په ختیز کې د لویو ما موندو او سالارزیو تر مینځ برید لوند خوړ دی .[438]

دلویو ما موندو د خیلو نو نومونه دادي:

1. مسعود خیل
2. مغدو دخیل
3. عمر خیل
4. یوسف خیل
5. سلیمان خیل
6. خلوزي

دوړو ماموندو خیلونه دادي:

1. بړوزي
2. اوریا زي
3. برم کازي

د ماموندو ځمکې په عمو مي ډول غنم، اوربشي، نسک او مشنګ کري ځکه چې للمي دي.د ماموندو هوا معتدله

---

436 تاریخ حیات افغاني ۱۵۲ او ۱۵۹ مخونه
437 پښتانه، تومړی ټوک، ۷۳ مخ
438 دپښتنو ټولنیز –اقتصادي جوړښت، ۲۲۵ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده .په کو م ځای کې چې د چینو اوبه شته نو هلته د شفتالو، توتانو او ما لټو باغونه هم شته.په با جوړ کې د مامونـــدو شمیر ۸۰۰۰۰ او دافغا نستان د کو نړ په ولایت کې ددوی شمیر ۱۸۳۹۱ تنه ښودل شوي دي . [439]

135.1 استوګن سیمې (لوی ماموند)

دلویو ما موندو ځیني خیلونه د مرورې په دره کې هم استو ګنه لري. دوړو ما مونـــدو ځینـــي خیلـــونه پـــه شورتن، دانګام او دپیچ درې په وټه پور کې میشته دي او برسیره پر دې د ما موندو ډیر شمیر کورونه د کونړ ولایت په سیمه کې هم پراته دي.

واړه ماموند د سالارزیو نه وروسته دانګام ته راغلي دي .دوی د جنوب له خوا د څړ ځایونو په هڅه دګوریګـــا غرونو ته را وختل او دلته یې بانډې جوړې کړې. دمالداری سره یې دګوریګا په دره کې ځمکــې واخیســـتې او دلتـــه میشته شول.د ګوریګا ما موند د ځمکوالی نه پرته رمې هم لري.په ما ماموندو کې اوبه لږې دي او زیاتره ځمکـــې یـــې للمي دي .

135.1.1 افغانستان

په افغا نستان کې دلویو ما موندو کلي دادي : کاکازي یا لوی ما موند دافغا نستان دکو نړ ولایـــت پـــه مـــرورې، شوړتن، بر کاڼي، دانګام او پیچ دره کې او سیرې ۰

135.1.2 پښتو نخوا

کاکا زي یا لوی ما موند د پښتو نخوا دباجوړ ایجنسۍ په غاښي، شبنتر، ذکي، کټـــوټ، ګیـــري، زري، ترخـــو، لغړی، کالوزی، کړه، موخه او میا نه کې او سیرې ۰ همداراز په پېښوراو ایبټ اباد کې هم استو ګنه لري .

135.1.3 سهیلي پښتونخوا

دسهیلي پښتونخوا په کو ئیټه او پښین کلي کاکازي کې .

135.1.4 پا کستان

یو ډېر شمېر کاکازي دپا کستان په لا هور، کراچۍ، کشمیر، جهیلم، بهلوال، سر ګودا، سیالکوټ، دیره غازي خان، چکوال، عیسی خیلو او مو سی خېلو کې استو ګنه لري ۰

---

439 دپښتنو ټولنیز –اقتصادي جوړښت ۲۲۶ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

135.1.5 هندوستان

په هندو ستان کې کا کا زي دپنجاب ايالت په گورداس پور، بابل چاک، فيض الله چاک، ست کو ها، وزير چاک او دهاريوال کې استو گنه لري.

135.2 استوگن سيمې (واړه ماموند)

دوړو ماموندو کلي دادي:

1. څپري
2. موضي
3. کگي
4. وړوکی خرکی
5. بانډه
6. شاهي تنگی
7. لوی خرکی
8. بدان
9. ډمه ډوله
10. ډبر

135.3 نوميالي

دکاکا زيو دځينو مشهورو کسانو نو مو نه په لاندې ډول دي: [440]

1. ريحان ملک (د پا کستان ډيټي اډيټور جنرال)
2. بهادر يار خان (سياسي شخصيت)
3. غلام احمد بلور
4. منير احمد خان
5. ډاکټر اشفاق احمد
6. جسټيس عبد الو حيد خان
7. اسما جها نگير
8. شعيب ملک (د پا کستان د کريکيټ ټيم پخوانی کپتان)
9. ډاکټر رضوان ملک

440 ويکيپيډيا، کاکا زي قبيله

(c) ketabton.com: The Digital Library

136 محمد زي

دغه قبیله په افغانستان کښې د محمدزیو، محمدزاییې، او محمدزیانو په نومونو سره همیادېږي.که چېرې د محمدزیو د قبیلې د نسبونه په غور سره وڅېړو نو جوته به شي چه دغه قبیله د سړبن په ټولنیز ګروپ کښې شامله ده او د درانیانو د زیرک د ښاخ د بارکزیو د څانګې پورې اړه لري. وئېل کېږي چه د محمد نیکه مزار د کندهار ولایت دارغستان په ولسوالی کې دې.

لکه څنګه چه د درانیانو په مبحث کښې مو ولوستل د پوپلزیو په ښاخ کې د سدوزیو قبیلې د ۱۷٤۷ زیږدیز کال نه تر ۱۸۱۸ زیږدیز کاله پورې په افغانستان کښې واکمني درلودله او کله چې وزیر فتح خان په ۱۸۱۸ زیږدیز کال کې مړشو نو د سدوزیو او محمدزیو تر مینځ د افغانستان د تخت د نیولو پر سر جګړې رامینځ ته شوې.

د محمدزیو په قبیله کې د سردار پاینده محمد خان د نامه له کبله د پاینده خیلو کورنی ډیره مشهوره وه . نوموړی د حاجي جمال خان زوی و .حاجي جمال خان د ایراني نادرشاه افشار په پوځ کې سردار و .کله چې نادر شاه افشار له مینځه لاړ نودی د افغانستان د تخت لپاره دی ډیر هیله من و او حقیقت هم دادی چې نوموړي دسدوزو د حکومت په زمانه کې په دولتي چارو کې لوی لاس درلود.[441]

د محمدزیو د دواکمنۍ بنسټ ایښودونکی امیر دوست محمد خان دی چې په امیر کبیر (ستر امیر) سره هم شهرت لري، او د سردار پاینده خان کشر زوی دې.

د محمدزیو په کورنۍ کې لاندیني واکمنان تیر شوي دي:

1. امیر دوست محمد خان
2. امیر شیرعلي خان
3. امیر محمد افضل خان
4. امیر محمد اعظم خان
5. امیر محمد یعقوب خان
6. ضیاء الملت والدین امیر عبدالرحمن خان
7. سراج الملت والدین امیر حبیب الله خان
8. الغازي اعلیحضرت امان الله خان

441 پښتنې قبیلې، ۲۳۵-۲۳٦ او ۲۳۷ مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

9. اعلیحضرت محمد نادرشاه

10. اعلیحضرت محمد ظاهرشاه

11. په افغانستا کې د جمهوري نظام موسس شهید سردار محمد داودخان.

په افغانستان کې دمحمد زیو دقبیلې واکمني ددوست محمد خان په کورنۍ کې د ۱۹۲۹ زیږدیزه پورې دوام وکړاو دویم ځل په ۱۹۲۹ زیږدیزکال کې هغه وخت پیل شو چې دسقاو زوی حبیب الله ماتې وخوړله او پا چاهي او دچارو واګې د اعلیحضرت غازي محمد نادرخان په لاس کې کښیوتې.

تر اعلیحضرت غازي محمد نادرخان وروسته دهغه زوی اعلیحضرت محمد ظاهرشاه او په هغه پسې دهغه دتره زوی سردار محمد داودخان حکومت کړی دی چې د ۱۹۷۸زیږدیز کال داپریل په میاشت کې دیوې پو ځي کودتا په پایله کې دمحمد زیو د کورنۍ نه دتل لپاره ځواک له لاسه ووت.

محمد زي د افغانستان په بیلا بیلو ولایتونو لکه: کابل، کندهار، هیلمند، هرات، ننګرهار، کندز، تخار، لغمان، بغلان، فاریاب او بلخ کې استو ګنه لري. په عمومي ډول خلک محمد زیو ته سرداران وایې ځکه چې پر افغانستان باندې دغې کورنۍ زیاته موده حکومت کړی دی.

په نوموړوولایتو نو کې دمحمد زیو داستو ګنې سیمې دادي:

1. د کندهار په ولایت کښې: محمدزي د کندهار ولایت په مرکزاو ددغه ولایت د میوند، پنجوایي، ارغنداب، ارغستان او معروف په ولسوالیو کې استو ګنه لري.له نن نه ۳۰ کلونه وړاندې په کندهار کې ددوی شمیرد ۳۳ زره تنو په شاو خواکې اټکل شوی و[442] چې ښایې دغه شمیر به اوس دوه چنده وي.

2. په کابل کې : یوزیات شمیر محمدزیان په کابل کې هم استو ګنه لري، خو د ۱۹۷۸زیږدیز کال د غوایي تر کودتا وروسته ددوی ډیرې کورنۍ اروپا، امریکې او آسترالیا ته ولیږدیدلې.

3. دننګرهار په ولایت کې: محمد زیان دننګرهار ولایت په مرکز دجلال آباد آبادپه ښار او دکامې، سره رود، خوګیانیو او بهسودو په ولسوالیو کې استوګنه لري.[443]

4. د هیلمند په ولایت کې: محمدزیان دهیلمند ولایت په مرکز لشکرګاه او ددغه ولایت دنهر سراج او نادعلي په ولسوالیو کې استوګنه لري.

5. دهرا ت په ولایت کې: دهرات په ولایت کې محمد زیان ددغه ولایت په مرکز او داوبې په ولسوالۍ کې اوسیږي.

442 معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سر حدي کشور.۹۱-۹۲ مخونه

443 نوموړی اثر ۲۷- ۲۸ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. دروزګان په ولايت کې: يو شمير محمدزي ددغه ولايت په مرکز تيرين کوټ کې هم استوګنه لري.

پټه دې نه وي چې يو شمير محمدزي په پښتونخوا، سهيلي پښتونخوا، پاکستان او دهندوستان په پنجاب او ددغه هيواد داتهراپرديش ايا لت ددیره دون په ښار کې هم استوګنه لري. له نن نه ۳۰ کلونه وړاندې په ټول افغا نستان کـــې د محمدزيو شمير ۵۰ زرو تنو ته رسيده .

لنډه داچې محمد زيو د ۱۸۲۸ زيږديز کال نه تر ۱۹۷۸ زيږديز کلونو پورې چې ۱۵۰کلونه کيږي‌پـــه افغانســــتان باندې واک چلولی دی.

137 متون

د متون سيمه دخوست ولايت دښار په شمال کې پرته ده او اوس متون دخوست ولايت يواداري واحد يا ولسوا لۍ ده .متون په اصل کې د کومې قبيلې نوم نه دی، بلکې ديوه روحاني شخص نوم دی چې د متون د غونډۍ پر ســـــ ښخ دی او دهغه دنا مه له کبله ددې ځای خلک د متونو په نامه يا دیږي.

په متون کې مختلفې او بيلا بيلې پښتني قبيلې سره يو ځای او د يوه قبيلوي واحد په تو ګه رامينځـتــه شـــوي دي چې هره برخه يې دونډي په نامه بلل کيږي چې د متونوالو دغه ونډې په لاندې ډول درپيژندل کيږي :

1. درود دښۍ غاړې متون : چې پکې ورغه کلی، کوړيون، درې کوټې، منډي خيل او موني يـــوه يـــوه ونډه لري.
2. درود دکيڼې غاړې متون : جش خيل، دري خيل، پټوره، احمد خيل او شاري خيل يوه يوه ونډه لري.

همداراز ګونډي يوه نيمه ونډه، منګس يوه ونډه، مندي خيل يوه نيمه ونډه او مټک يوه ونډه لري.[444]

متون مېلمه پالونکي او په پښتنې ننګ او غېرت ټينګ خلک دي. دوئي د علم او پوهې سره مينه لري. يو شمېر خلک ئې سرکاري ملازمتونه لري او يو شمېر ئې هم د خليج په عربي هېوادونو کښې په خواريو مزدورې بوخت دي. د متون د ولسوالی د خلکو مجموعي شمېر ۱۶۰۲۱۴ تنه ښودل شوي دي.

138 متي زي

متي زي په اصل کې سړبني پښتانه دي او په غوريا خيلو پښتنو ورګډېږي.د تاريخي روايتونو پر بنسټ شيخ متي د عباس زوی، د عمر لمسی او د خليل کړوسی و. خليل بيا د غوريا او غوريا د کند زوی او د خرښبون لمســـی و

444 پښتني قبيلې، ۲۳۳-۲۳٤ مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې خربښون د حضرت سړبن قدس الله سره له زامنو نه و.

د پټې خزانې د کتاب په روايت شيخ متي په(۶۲۳ ليږديز) کې زيږيدلی او په(۶۸۸ ليږديز) کې د ۶۵ کلونو په عمر د ترنک پرغاړه وفات شوی دی. د ده مزار د کندهار شمال ختيز ته په ۵۰ ميلی کې پر يوې غونډۍ پروت دی چې کلات يې بولي او دی په کلات بابا سره شهرت لري .شيخ متي خپل ژوند د ترنک پر غاړو او د غونډان په غره او د کلات په شا اوخوا کې تير کړی دی. د شيخ متي کورنۍ د پښتونخوا په خليلو غوريا خيلو کې خورا مشهوره ده.[445]

پښتنو مورخينولکه نعمت الله په مخزن افغاني کې، اخوند درويزه په خپل تذکرةالابرار والاشرار کې او ډېټي محمد حيات خان په تاريخ حيات افغاني کې دشيخ متي يادونه کړې ده. د پټې خزانې مولف وايي چې شيخ متي لوی زاهداوعابد او پر خدای مين انسان و، عالم او د دين مرشد واوروحاني ژوند يې کاوه.

شيخ متي په پښتنو کې دخپلو لوړو اخلاقو او عرفاني شهرت له کبله دبابا په لقب ياديږي.شيخ پخپله کورنۍ کې علماوادب او زهد اوتقوا په ميراث پريښوداو دده تر مړينې وروسته له دغې کورنۍ نه ستر شاعران او ليکوالان راووتل.

په پښتنو کې د شيخ متي کورنۍ د متي زيو په نامه سره ياديږي او دده له زامنو نه حسن او يوسف ډير مشهوررول چې ديوسف زوی شيخ کټه يو ستر ولي او د(لرغوني پښتانه) دکتاب مولف د ۷۵۰ ليږديزکال په شاوخوا کې تير شوی دی. ددغې کورنۍ نه بل ستر عالم شيخ قدم بن محمد زاهد بن ميردادبن سلطان دی.شيخ قدم د ۹۶۲ ليږديز کال په شااوخوا کې ژوندی و اوو دهند دپنجاب ايالت په سر هند کې وفات شوی دی او هلته ښخ دی. دده زوی شيخ قاسم مشهورولي او دتاليفاتو خاوند وچې په ۹۵۶ زيږديز کال کې زيږيدلی و اودده مشهور کتاب تذکره اوليای افغان دی.دشيخ قاسم له زامنو نه شيخ کبير بالاپير هم په تقوا او عرفان کې مشهوررو چې دنو موړي زوی شيخ امام الدين په ۱۰۲۰ ليږديز کال کې زيږيدلی او تاريخ افغاني او اوليای افغان دده په لاس ليکلي کتابونه دي.دهمدې علمي کورنۍ وروستنی مولف او شاعر ميا نعيم و چې په ۱۲۳۰ ليږديز کال کې يې دکندهار په ناکودک کې ژوند کاوه.

دشيخ متي بابا دکلا م يوه بيلګه:

پر لويو غرو هم په دښتو کې
پهلوی سهار په نيمو شپو کې
په غاړه غر او په شپيلکو کې
بيا دويرژلو په شپيلو کې
ټول ستا دياد ناري سوري دي
داستا دمينې ننداري دي
جنډې زرغون که په بيديادي

445 د پښتو ادبياتو تاريخ، لومړی او دويم ټوک، ۵۳۳-۵۳۴ مخونه، دپيښنور چاپ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبـــر بـــڼ خـــواته پـــه خنـــدا دي
ترنـــک چـــې خـــړ دی پـــه ژړادی
دلتـــول اغیـــز دمینـــې ســـتا دی
وګړیـــــو! ولـــې مـــتي ژاړي
ســـوري یـــې اورئ غـــاړې غـــاړې
څـــه غـــواړي څـــه ولیـــې څـــه بـــاړې
خپـــل تـــون او کـــوروکلی غـــواړي
چونې چـــې بیـــل شـــي نیمـــه خواشـــي
تـــل یـــې دبـــڼ پـــرلـــور ژړا شـــي

د متي زیو اولادې وروسته په لیږد پیل وکړ او په پیښور او بدني کې میشته شول چې له هغوی نه لوی لـــوی پښتانه را مینځ ته شول[446]، خو تر څه مودې وروسته ددغې قبیلې ځینې خلک له هغه ځایه بیرته دکنـــدهار شـــاوخوا او دزابل دتر نک غاړو ته راغلل .دشیخ متي کورنۍ په خلیلو غوریا خیلو کې ډیره مشهوره ده.یو شمیر مـــتي زي پـــه زابل، د غزني په شلګر او دکندهار په شااو خواکې استو ګنه لري[447].په زابل کې دشیخ متي بابا علیه الرحمه په نامـیـــوه لیسه هم شته .

139 موشیاني

مشاني یا موشیاني په اصل کې دنیازیو پښتنو یوه څانګه ده چې په لودیو پښتنوورګډیږي او دپښتنو دمتوزیو پښتنو په ګروپ کې شامله قبیله ده. دمشانیو لوی نیکه موسی نومید چې نوموړی دخاکوزوی او دنیازي لمســـی و . [448]
دتاریخ حیات افغاني دلیکنې پر بنسټ دموسی نوم په عامو خلکو کې ډیر استعمال او کارونې پـــه وجـــه پـــه مشـــاني، موشاني یا موشیاني سره مشهور شو[449].

مشانی زیاتره د پاکستان د پنجاب ایا لت د میانوالي د ډیسټریکټ(ولسوالۍ) د عیسی خیلو په تحصیل کې میشته دي او دوی زیاتره په کمر مشاني کې اوسیږي چې دغه ځای دمشانیو قبیلې دلوی نیکه موسی خان دنامه له کبله په همدې نامه سره شهرت لري.دکمرمشاني ګردچاپیره کوچنی بنارګوټي راتاوشوي دي چې دغه بنارګوټي مکروال، سلطان خیل،

---

446 پټه خزانه، ۱۲ مخ، ۱۳۵٦ کال، دکابل چاپ.
447 پښتني قبیلې ۲۳٤-۲۳۵ مخونه، دپیښور چاپ
448 پښتنی قبیلې، ۲۴۹ مخ، دپیښور چاپ .
449 حیات افغاني، ٦۳۵ مخ، دپیښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترک، عیسی خیل، ناصروالا، چپري، کوټ چنډنه، بورزي سیدان والي، منډه خیل اوکالاباغ دي. کمر مشاني د منرالونو د سوداګرۍ له کبله هم مشهور ځای دی. همداراز مشاني په، کمر مشاني پکه، خانباغ سراجیه،کوټ چنډنه، کونډیان، ماري، میانوالی ښار، موچ، موسی خیل، جنوبی مظفرپور، نایمال، پایخیل، پیپلان، روکړي اوشادیه‌کې هم استوګنه لري[450].

حیات افغانی لیکي:

مشانی لومړی دسرهنګو دقوم سره چې دسند ددریاب په ختیزه برخه کې میشته شول لکه چې اوس هم دداود خیلو مشانیو ښاخ په داود خیل نومې ځای کې او دمونډي ښاخ په ټیټي کې چې په میانوالي کې‌موقعیت‌لري میشته دي.پاتې مشاني دسند دریاب لویدیزې برخې ته راغلل او هلته میشته شول[451].

مشاني دمروتو او عیسی خیلو په دښمنیو کې دمروتو دقبیلې ملګري ووا و اوس په دادی خیلو او شادی خیلو سره شهرت لري[452]. په پخوانیو وختونوکې ددوی تر مینځ کورنۍ دښمنۍ ډیرې وې اوشادی خیل په یوه ګونــدی او داودخیل په بله ګوندي کې وو.

تاریخ حیات افغاني لیکي: چې مشاني قبیلې خلک لویدیزته دخټکو تر غره پورې سیمو باندې ولکه لري. ددوی د هغه ځمکو نه پرته چې دسیند پر غاړه پرتې دي نورې ځمکې یې ښې نه دي .

دمشانیو دقبیلې ځینې ښاخونه په لاندې ډول دي :

داود خیل، شادي خیل، شهبازخیل، تاني خیل، بنګي خیل، وټه خیل، یاروخیل، الله خیل، عمرخیل، منداخیل، ننوزي، کمالزی، موسی خیل، کاسی خیل، لوحاڼ خیل، شموخیل، موندیخیل، نهړخیل، استان خیل، ملندرخیل، عالم شیر خیل، بارکي خیل، نواب خیل، نصیر خیل، سر مست خیل، باني خیل، غازي خیل، سبحان خیل، میري خیل، نذري خیل، محمو دخیل، ببو خیل، ګلشي خیل، احمد خیل، بارګل خیل، مهرګل خیل، یارګل خیل، هاتي خیل، شمل خیل، جهان خیل، جنجو خیل، جبو خیل، عثماني خیل، جلوخیل، حنان خیل، پهللوان خیل، مرزاخیل، شریف خیل، اسماعیل خیل، زعفر خیل، عبدلي خیل، شاهو خیل، علي خیل، سلیمه خیل، لعل بیګ خیل، محمد خان خیل، ګل بیګ خیل، صدري خیل، الله یارخیل، جعفر خیل، بیخاني خیل، ګل بیګ خیل، رهنمای خیل او فتح خان خیل .

د مشانیودقبیلې ټول شمیر داویازره تنو په شاو خواکې اټکل شوی دی[453].

---

450 ویکیپیډیا، .کمر مشاني، http://en.wikipedia.org/wiki/Kamar_Mushani

451 حیات افغاني ۶۳۵مخ.

452 پښتنانه دتاریخ په رڼا کې، ۱۳۵۵ مخ.

453 حیات افغاني، دمشاني دنسب ونه (شجره)، ۶۳۶ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

140 محسود

مسید یا مسعود په کرلاڼیو پښتنو کې یوه مشهوره او جنګیالۍ قبیله ده.که چیرې ددغې قبیلې دنسب ونه (شجره) په غور سره تر څیړنې لاندې ونیسو نو څرګنده به شي چې دوزیرلو مړنی زوی خدري درې زلمن درلودل چې موسی، محمود او مبارک نو میدل چې موسی یې په درویش سره مشهور شو او دمحمو د زوی مسعود نومیده چې اولادې ته یې مسعود یا مسید وزیر هم ویل کیږي.[454]

ددغې قبیلې لویدیز او جنوب ته احمدزي وزیر، شمال ته یې اتمانزي وزیر او دختیز خواته دبیټنیو دقبیلې سره پوله لري.ددوی سیمه‌په جنوبي وزیرستان کې پرته ده او دافغا نستان سره کومه ګډه پوله نلري[455].

د مسیدو دقبیلې اصلي ځای دبر مل غر وچې دسلیمان غره یو ښاخ ګڼل کیږي او هغه وخت چې ددغې قبیلې په شمیر کې زیاتوالی راغی نو په دغه وخت کې دغې قبیلې دخپل یووالی په زور په خپلو ګا ونډیانو باندې بریالی او له دغه ځایه یې پرمختګ ته دوام ورکړاو تر ټولو دمخه دسلیمان دغرنیو سیمو نه شوال او دهغه شا اوخوا سیمې ددوی لاس ته ورغلې چې تر دې وړاندې هلته شیتکو پښتنو او نور و استوګنه درلودله.په همدې وخت کې داورمړ قبیله چې په کانیګروم او نورونږدې سیمو کې میشته وه زیاتره دافغانستان دلوګر ولایت او نوروسیمو ته لاړل او لږ شمیریې په دغه ځای کې پاتې شول .په دغه وخت کې مسیدو اوو زیرو ته ښه موقع په لاس ورغله او پر هغوی یې یرغل وکړاو په لومړني برید کې یې دبدر او شهیر سیمې ونیولې او په کانیګروم کې هغو اورمړو چې ددوی سره مقابله وکړه دمسیدو له خواماتې وخوړله . وروسته یې دبیټنیودقبیلې خلک هم دټانک ددرې او دهغه شاو خواسیموته‌پر شا وتمبول او پخپله یې پر دغو خایونو خپله ولکه ټینګه کړه. ددوی سیمه دکوهاټ نه تر دیره اسماعیل خانه‌پورې غځیدلې ده او دسیمې او ږدوالی یې (۱۴۰) میله دی.[456]

دمسیدو دقبیلې ښاخونه، خیلونه او څانګې :

مسیدپه دریو سترو ټپو ویشل شوي دي چې علی زي، شمن خیل او بهلول زي نو میږي .

علی زی په لاندنیو ښاخونو ویشل شوي دي :

منزي، شهی خیل، سلطاني، پتوني، خونخیل، بي بي زي، استوني، باروميٍ، پاتي خیل، شامیري، کانجیري، دړاکي، سلیمي خیل، ګورخیل، مل خیل، بیچي خیل، خونخیل، بهادرخیل، کاروړي، ګدي خیل، ملک دیني، پریدي، بروی خیل، کی خیل، درې پلاره، لنګر خیل او وزیر ګي.

---

454 حیات افغاني، ۳۵۷ مخ . دپیښور چاپ

455 اصلاع، ایجنسیها وقبایل ایالت پښتونستان، ۱۱۶ مخ، د قو مونو او قبایلو چارو وزارت.

456 حیات افغاني، ۳۵۷ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دشمن خیلو ښاخونه دادي : حالي خیل، چارخیل، بودین زي، ګالي شي .

دبهلول زیو ښاخونه او خیلونه دادي :

ایمل خیل، عبدلي، باند خیل، ملک شي، شینکي، نظر خیل، نانو خیل، درمن خیل، ګیګا خیل، هیبت خیل، جلا ل خیل، ګیګاډري او امر خیل .

همداراز ددوی دنورو ځینو ښاخونه نو مونه دادي :شمن خیل، بدن زي، قاسم خیل، عبدل خیل، دري خیل، غالب خیل، پهاړخیل، جمال خیل، شلیل خیل، پارخیل، رحیمداد خیل، شادی خیل، مریم خیل، تپی خیل، بویکي، عثمان خیل، یوسف خیل، بارونډ خیل، چهار خیل، ګاري خیل، علی خیل، شو مای، هیرال خیل، کاکا خیل، بلبا خیل،تاجي خیل، خوجي خیل، حیدری خیل، جمال خیل، ووجی خیل، نمبري خیل، ماما‌ل خیل، تال خان خیل، پیر محمد خیل، ببري خیل، مالي خیل، قاسم خیل، بنګال خیل، شري خیل، مولي خیل، یار محمد خیل، نظام خیل، ناظم خیل، توري خیل، شاه عالم خیل، غوزي خیل، زری خیل، بجال خیل، ملا خیل، شیر خان خیل، کوی خیل، دتي خیل، ککهي، مرکي خیل، کلکا خیل، میر واش خیل، متي خیل، ترکي خیل، ګلی شا هي، بابا خیل، منګي خیل، ککهای، شعیبي، بختي خیل، ببریخیل، ایدل خیل، حسن خیل، میرا خیل، ساري خیل، عیسی خیل، علي خیل، کیمل خیل، لنډي خیل، خلیل خیل، بیدی وای، سکندر خیل، جعفر خیل، منسري، مینا خیل، میر ګل خیل، میر واش خیل، اوساک خیل، شوه وان، عذرخیل، دتوړي، رحمن خیل، میټا خیل، منزري خیل، میر ویس خیل، ووچیک خیل ، ذکري خیل، جندي خیل، سلیمکی، شاه خیل، سر ماشی، سور ماشی، تور سر ماشی، اکاخیل، هیبت خیل، شیر خیل، ګیګا خیل، سر مست خیل، شیر دري خیل،مومن خیل، عبدالرحمن خیل، پیر داد خیل، میر داد خیل، سرداري خیل، رحیمداد خیل، بټک خیل، اندک خیل، دوړ خیل، هیوازخیل، لاډی خیل، شیر علي خیل، خواص خیل، عباس خیل، قادر خیل، رستم خیل، عمر خیل، دورمړ خیل، ناصر خیل، بختي خیل، شیرین خیل، قاسم خیل، نانا خیل، عبدالرحمن خیل، رحیمداد خیل، شاه بیګ خیل، شو بک خیل، شومر خیل، راجي خیل، لا لي خیل، شا ه میر خیل، تاګل خیل، عبد الرحمن خیل، میرداد خیل، سوداخیل، ولي خیل، کریمداد خیل، خواجه خیل، پیر داد خیل، ملک داد خیل، نازک خیل، شیر بیګ خیل، جلال خیل، شیراز خیل، بابا خیل، کولي خیل، شمي خیل میراب خیل، زمر خیل، میرا خیل، شمن خیل، سندرا خیل، خوازیخیل، تره خیل، کیکاری، چهار خیل، ممراز خیل، میر خاني، مونډا خیل، ککهاړي خیل، علي خا ني، کراچه خیل، بهلول زي، عبدالله، پنځه پلاره، عباس خیل، غوزیګي، قیمت خیل، نصري خیل، سلیمکی، شمک خیل، آزدي خیل، ګونا خیل، ظریف خیل، لالي خیل، ولیداد خیل، بادار خیل، ګلا خیل، کټه خیل، مانیر خیل، تورنګ خیل، ملنګ خیل، ایمل خیل، نظر خیل، عزیز خیل، مو من خیل، شبي خیل، پاټ خیل، میرخان خیل، خر مچ خیل، بنګا خیل، خان خیل، حسن خیل، تورخیل، خوی خیل، زرګر خیل، ممیا خیل، تا جي خیل، زرکي خیل، ملک شا هي، خویدادي، لنګر خیل، بابر خیل، پیا میر خیل، المار خیل، خدرخیل، کټي خیل، انډي خیل، میر خان خیل، بیزودای، بهلول خیل، میان خیل، پنجي خیل،شهباز خیل، ازبکي، بکشای، اسماعیل خیل، کمال خیل، لوئیس خیل، ممدای، کارون خیل، کارون، کهاني خیل، شابیا خیل، بوی خیل، بلبا خیل، مستي خیل، شا کهال خیل، آشناګی، بوجیا خیل، شوی خیل، سلطان خیل، کر مچ خیل، هیبچ خیل، بوبالي، موسی

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیل، سنځر خیل، جلال خیل، عمرا خیل، ممیا خیل، ولي خیل، وجي خیل، ملای، کر مچ خیل، کمر خیل، شابک خیـــل، شابیاخیل، بیبلی، ووچ خیل، بیجي خیل، عمر خیل، حکیم خیل، نورنګ خیل، بند خیل، نصري خیـــل، شـــاکي خیـــل، ټیټي خیل، عثمان خیل، آیکام خیل، سلطاني، ماروبي، صورت خیل، جنګي خیل، میرزا خیل، احمد خیل، بی بـــي زي، مغول خیل، دریا خیل، پیس خیل، پو ټیا خیل، تر کي خیل، عثمان خیل، شابي خیل، کمال خیل، با چا خیل، بریام خیل، شیر خیل، مغول خیل، مقبل خیل، حیدر خیل، خوص خیل، بارومي، بابا خیل، میر کا خیل، خیدي خیل، آستاني، بنګش خیل، دودي خیل، ابراهیم خیل، سیني خیل، تا جل خیل، کهای خیل، زریا خیل، کایدار خیل، عمر خیل، لیکي خیل، ځـــان خیل، خوجکي، پالي خیل، شومي خیل، دهاني خیل، بهادر خیل، خون خیل، پري خیل، ګریرای، خان خیل، مرســـیل، مرسای، موګي خیل، شهاب الدین خیل، شیخای، شوبا کای، ماچي خیل، علم خان خیل، میسید، ممیت خیل، محمود خیـــل، الیزی، منځی، پوتیا خیل، پالي خیل، دچي خیل، خنجری، درګای، ګوري خیل، بلند خیل، دهني خیل، کریـــم خیـــل، کرمي خیل، سبات خیل، سلیم خیل، کسادي خیل، ګجي خیل، مده خیل، ناور خیل، مل خیل، ولید خیـــل، راجـــي خیـــل، شمیرای، ګوري خیل، حسن خیل، کر ماچ خیل، بای خیل، کجرای، ګیدي خیل، خویداد خیل، بارومي، دولت خیل، شـــاه محمد خیل، علي محمد خیل، شیخ برید خیل، عمر خیل، کاهي خیل، چوند، نکراب خیل، زرګر خیل، لنګر خیل، عبـــدل خیل، کوټار خیل، عیسی ګي خیل، ګیدي خیل، کر ماچ خیل، فریدي، امزل خیل، بټي خیل، وزیرګـــي، مکهـــي خیـــل، زماني خیل، بټکی، تارګډی، پریدی، کای خیل، لنګر خیل، نکاراب خیل، عبدل خیـــل، ســـلیمونی، شـــمیرای، ترکیـــا، خوجری، عبدل، یدانی، مون خیل، ملک دینی، اکزي کچکی، شیتکی، تغی ګی او کیرا خیل .[457]

140.1 د مسیدو قبیلې د استوګنې سیمې او کلي

دمسیدو دقبیلې زیاتره خلک دپښتونخوا په جنوبي وزیرستان کې استو ګنهـــري او ددوی دکلیـــو او ســـیمو نومونه دادی :

مکین، خیسور، لاډها، دره، نیدون، کاڼي ګروم، بدر، څلویښتي و شکتوی، وانه، دشرکي سیمه، شهرنه، شـــم، رزمک، شکی، شوال او نور[458] یو شمیر مسید دافغانستان د لوګر، وردګو، غزنی، کندز او تخار په ولا یتونو کې هـــم استوګنه لري .یو شمیر مسید په کراچۍ او پیښور کې هم اوسیږي.ددوی دسیمې رواجونه، نرخونه او څلي کټ مـــټ دوزیرو دقبیلې دخلکو په څیر دي .

140.2 د مسیدو د قبیلې مشهور سیندونه

ګومل، ټا ک زوم، خیسور، شکتوی، سپلی توی، وانه توی، شوزه، شنګي، شاهور، بـــدرتوی، تـــوده چینـــه.

457 http://pti-fata.blogspot.com.au/2012/12/mehsud-tribe-of-south-waziristan-agency.htm

458 پښتو نستان، داستاد عبدالروف بینوا تالیف .۲۱۴ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کونړۍ غر، توروام، تنګي پرخې، اسپاس، کارامه او نور...

140.3 د مسیدو د قبیلې درې

لادها، بدر، الګا دره، مستنګ، شکتو، شیرانه، ټاک زم او رزمک.

140.4 د مسیدو د قبیلې غرونه

کونړۍ غر، سپین غر، پری غر، سپین کمر.

140.5 د مسیدو د سیمې آب او هوا او د کرنې حاصلات

جنوبی وزیرستان چې مسید پکې استوګنه لریدژمي په موسم کې سړهاو په دوبي کې توده هوالري. دمسیدو دسیمې دکرنې محصولات غنم.اوربشي، جوار، وریجې، مې، باجرې، ږدن او پټاټې دي.

140.6 د مسیدو د قبیلې مشهور کسان

دمسیدو دقبیلې خینې مشهور کسان دادي:

1. دانګریزانو پر خلاف ستر ملی مبارزملا پیونده.
2. دملا پیونده زوی شاه فضل الدین .
3. ملي مبارز نظم خان مسعود
4. غازی نواب ملک همدان خان مسید.
5. د داودخان په کابینه کې دافغانستان دکورنیو چارو وزیر فیض محمد .
6. دمسعودو دقبیلی ستر شاعرزیب منتظر مسید

140.7 د مسیدو جګړه ایزه پیاوړتیا

که چیرې دمسیدو پښتنو په اړوند دتاریخ پاڼې راواړوو نو دوی ډیر پیاوړي اوجنګیالی خلک دي .دډیرو پخوا زمانو راهیسې دوی وسلې لري او دهر دښمن په وړاندې په نره جنګیدلي دي.یوه انګریزتاریخپوه‌په خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشهور اثر(وزیرستان)کې دمسیدو دجګړه ایزې پیاوړتیا په اړوند داسې لیکلي دي :

مسید خورا پیاوړي او جنګيالي خلک دي .دوی دزغم خاوندان ا و ډیر سخت سري دي. ددوی هر یو تن وسله وال دی.دوی دخپلو ټوپکو په استعمالولو کې داسې مهارت لري چې دخپل دښمن د لښې تیروتنې نه هملویه ګټه او چتوي. په جګړې کې ټولو شیانو ته داسې پاملرنه کوي چې نه یې ځوک کلابند (محاصره) کولای شي اونه یې هم دښمن تر اړخه تیریدلای شي. دوی دجګړې په مخکنیو او شاتنیو لیکو کې دومره مهارت لري او په جګړې کې دومره دصبر او حو صلې خاوندان دي چې انسان ورته حیران پاتې شي .په ډیرو جګړو کې ډیر بې وسلې کسان چې یوازې تورې ورسره وي له وسله والو کسانو سره ملګرتوب کوي او که چیرې دلاس او یا تن په تن جګړې ته اړتیا پیښه شي نودوی دخپلو تورو سره ددښمن سره جګړه کوي.[459]

مسید دانګریزانو سره دخپلواکۍ په جګړوکې ډیرې قربانۍ ورکړي دي . دوی دانګریزانو سره د ۱۸۵۰زیږدیزه راواخله بیا دهند نیمې وچې نه دانګریزانو تر وتلو پورې (۱۹۴۷ زیږدیزه) پورې لس ځله جنګیدلي دي او هر ځل یې دوی ته په خپله سیمه کې ماتې ورکړې ده.انګریزی مورخ سر ویلیم بارټن په هغه وخت کې ددوی دجنګیالیو شمیر (۱۸۰۰۰) تنه ښودلي وواو هم ددغې قبیلې شمیر د ۱۹۶۱ کال دسر شمیر نې له مخې (۱۸۷۳۲۳) تنه ښودلي وو چې ښایې اوس به یې شمیر ډیر زیات وي.

141 مروت

مروت له آره په لودي پښتنو ورګډیږي او دلوانې(لوحانې) پښتنو یوه څانګه ده .دمروتودقبیلې خلک دپښتونخوادډیره اسماعیل خان دلکي مروت په ډیسټریکټ(ولسوالی)، ټانک، پنیاله او بنو کې استوګنه لري. همداراز یو شمیر مروت پدافغا نستان دغزني او پکتیکا په ولا یتونو کې هم استو ګنه لري.دلوانې نوم دهند دمنځنیو پیړیو په تاریخو نو کې دنوحاني، لوحاني او لو هاني په بڼو هم راغلی دی.

په تاریخ حیات افغاني کې دمروتو دقبیلې په اړوند داسې راغلي دي:

جوته ده چې ددغې قبیلې لوی نیکه دلوانې یا نوحاني زوی او دلودي دزوی سیانې لمسی دی .لوانې(نوحاني) دوې میر منې درلودلې چې یوه یې تورۍ نو میدله چې دپنځو زامنو موروه، دویمه یې شیرۍ نو میدله چې دهغې نه دمروتو دقبیلې لوی نیکه پیداشوی دی او ددغې قبیلې نوم هم دهغه نامه په وجه په مروت باندې مشهور شوی دی.[460]

مروت په سپینو لوانیو سره هم شهرت لري.په پیل کې دوی داوسنۍ پکتیکا دکټواز په سیمه کې چې اوس دسلیمانخیلو غلجیو پښتنو په ولکه کې ده استوګنه درلودله.که څه هم ددوی اصلی ټاټوبی کټواز و، خو دتودوخې په

---

459 نوموړی اثر، ۲۴۶ مخ.

460 حیات افغاني، ۵۹۵ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

موسم کې به یې دکو چیانو په څیر خپل مالونه او رمې دوانه په غره کې څرول. دوی یوازې دکهواز په سهیلي برخه کې په کر کیله بوخت ول چې اوس هم هلته یوه وړه سیمه دمروتو په نامه سره یادیږي.

دکهواز له سیمې نه دمروتو دقبیلې دلیږدیدلو لا ملونه:

دکهواز له سیمې نه دمروتو دقبیلې دلیږدیدلو په اړوند داسې ویل کیږي چې په هغه وخت کې دغلجیو دستړې قبیلې دسلیمان خیلو دښاخ سلطان خیلود ځانګې د لوی ملک آزادخان میرمن چې وسیلې نومیدله دخپل یوه مریي له خوا وتښتول شوه او هغه مریي دمروتو قبیلې ته په ننواتي لاړاو هلته یې پناه واخیستله.غلجیو یولښکر جوړکړاو د مروتو نه یې دخپل مجرم دورسپارلو غو ښتنه وکړه، خو مروتو دپښتني اصولو پر بنسټ دغه پناه اخیستونکی دوی ته ورنکړ.همداو چې دغلجیو نورې قبیلې لکه تره کي او اندړاو نورو دسلیمانخیلو په ننګ دمروتو او میا خیلو دقبیلو سره جنګ ته ملا وتړله او ددوی تر مینځ خونړۍ جګړې وشوې چې په دغو جنګ جګړوپه پایله کې ډیر شمیر مروت ووژل شول او غلجیو بریالیتوب ترلاسه کړ، نو همدا وجه وه چې مروت مجبورشول چې دکهواز سیمه پریږدی چې غالبا به دکهواز نه ددامان سیمې ته به دمروتو دقبیلې لیږد په ۱۵۰۰ زیږدیز کال کې شوی وي.

دتاریخي سر چینو پر بنسټ په هغه وخت کې ددیره اسماعیل خان ددامان په سیمه‌کې بلوڅانو استو ګنه درلودله او دټانک په سیمه کې هم دپښتنو یوه بله قبیله چې پړانګیان نو میدل اوسیدل چې پر هغو بلندې دپښتنو لوانیو له خوا برید شوی واو هغه سیمه یې په خپله ولکه کې راوستلې وه.په دغه وخت کې چې مروت دې سیمې ته راغلل نوڅمکو یو ویش ترسره شو او ددغه لومړي ویش په وخت کې دمروتو قبیلې ته هم څلورمه برخه ورکړل شوه چې وروسته بیا په مروتو کې هم یو ویش رواج درلود چې دخولې ویش یې ورته وایه او دهغه ویش مطابق‌په یې ځمکې په خپلو مینځو کې سره ویشلې .تر یوې مودې پورې دا ځای دمروتو په لاس کې و او دتودوخې په موسم کې به دوانه دغره ختیزو برخو ته تلل او دیخنۍ په موسم کې به بیرته دټانک سیمې ته راتلل څو په پای کې ددوی او د مسیدو دقبیلې تر مینځ د ښځو دپټ له کبله شخړې رامینځ ته شوې.څرنګه چې وزیر ددوی دتلو راتلوپه پورتنیو او ښکتنیو لارو باندې پراته وو نو ددښمنۍ له کبله ددوی دتلو راتلو لارې بیخي وتړلې شولې. په همدې وخت کې دټانک دسیمې دلانجو له کبله دلوانیي داولادې تر مینځ دښمنۍ رامینځ ته شوې، ددولت خیلو ځواک پیاوړی شو اوتر یوې جګړې وروسته یې مروت دټانک له سیمې نه وشړل او ددغې قبیلې خلک دبین ددرې نه نیولې دپیزو تر درې پورې په غرنیو سیمو کې میشته شول.په دویم کال بیا دولت خیلو دسیمو دنیولو له کبله یرغل وکړ او دټانک سیمه یې ونیوله، خو کټی خیلو دګنډاپور دقبیلې دخلکو نه مرسته وغو ښتله او دوی یې بیرته بر شا تمبولو ته مجبور کړل.دلکی مروت نوم ځکه دمروتو اوسنۍ سیمې ته ورکړل شوی دی چې مروتو په خپلو جګړو کې یو لک (سل زره) پو ځونه درلودل نو ځکه ددوی سیمه هم دلکی مروت په نامه سره یادیږي.بله نظریه داده چې دلکی مروت نوم دیوه هندو لکهی رام دنوم په وجه په لکهي مروت سره مشهورشوی دی.

باید زیاته کړو چې په ۱۸۳۶ زیږدیز کال لکی مروت دسکهانو لاسته ورغی، خو د ۱۸۴۹ کال دجنورۍ دمیاشتې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۱ د انګریزانو تر ولکې لاندې راغی.

مروت غښتلي، پیاوړي، لوړې او دنګې ونې، پراخه ټنډې،ګـرډې شیـرې اوبـادامي سـترګېلـري. دوی زیارکښه، دزغم اوصبر خاوندان، قانع او دښه استعداد درلودونکي خلک دي .په پخوانیو وختونو کې دمروتو سـپرو توري، لیندۍ او ډالونه استعمالول او پلیو بې توري، سپرونه، غشي او لیندۍ کارولې .

دوی په پخوانیو زمانو کې په پوونده ډول ژوند کاوه اوددې تر څنګ به په سوداګریو هم اخته وو،څـو کلـه چې په اوسنۍ سیمه کې میشته شول نو دځمکو او کر کیلو په چارو اخته شول او دوی دکرکیلې په چارو کې ډیر مهارت لري.

تاریخ حیات افغانی لیکي: که څه هم دمروتو په سیمه کې دخوراک لپاره غله پریمانه ده، خو دڅښاک داوبو لپاره دهغهو کلیو نه پرته چې دګمبیله، کورمې یا دلنګر درودونوپه غاړه پراته دی په پاتې مروتو کې د اوبو تنګسه ډیـره ده.

141.1 دمروتو دقبیلې ښاخونه

دمروتود قبیله په لاندنیو ښاخونو ویشل شوي دي :

کاکاخیل: چې داباخیلو.تاجزیو او ماتوره په څانګو ویشل شوي دی.

خدرخیل: چې دخواجي خیلو، حاجي خیلو او نظر خیلوپه څانګو ویشل شوي دی.

بهرام خیل: چې دتاتار خیلو، غزني خیلو، عمر خان خیلو، توتازیو، تاجزیو، دلخوزیو، لنـډیوه اوتـپيپـر څانګو ویشل شوي دي.

مینا خیل : چې دحکیم خانخیلو او محمد خان خیلو په څانګو ویشل شوي دي .

موسی خیل: چې دتختی خیلو، جانوزیو او پاسني په څانګوویشل شوي دي.

اچو خیل : چې دبیګو خیلو، عیسی خیلو او احمد خیلو په څانګو ویشل شوي دي .

خوداخیل: چې دسکندر خیلو او ماماخیلو په څانګو ویشل شوي دي.[461]

141.2 دمروتو دقبیلې مشهور کسان

دولت لو انې چې دپښتو ژبې مشهور شاعر او دديوان خاوند و او دپير روښان دمريدانو نه و، سـرفرازخان،

461 http://www.nps.edu/programs/ccs/Docs/Tribal%20Trees/Marwat_Tribe.pdf

(c) ketabton.com: The Digital Library

انجنیر نادرخان دټانک دملازایې مخور مشر، ډاکټر عبدالعزیزخان، انجنیر شیردل خان، ډاکټر فضل رحیم مروت دپیښور پو هنتون استاد، ډاکټر باری عبدالرشیدخان، برسټیر محمد اسلم خان، محبت خان، خان حبیب الله خان، فیض الله خان، سیف الله خان، انور کما خان، انور سیف الله خان، سلیم سیف الله خان، عصمت الله خان، سهیل عصمت خان، وقار عصمت خان، طیب عصمت خان، مطیع الله خان، عرفان ا لله خان، میرنوازخان، شاهنوازخان، دل جان خان، ډاکټر شیر بهادرخان، عبیدالله جان خان، ډاکټر گل امین، عنایت الله خان، سردار بهادر، غلام قاسم خان، میر نواز خان، شیرین جان خان، عبدالرحیم مجذوب، خان مشال خان، شیر افضل خان، کلیم داد خان سلیم داد خان، اختر منیر خان، عبدالمجید خان، زین العابدین، جاوید سیف الله خان، احمد جان احمد، خورشید مروت، رحمت الله درد.[462]

142 مشوانې

که چیرې دمشوانیو دقبیلې شجره په غور سره تر څیړنې لاندې ونیسو نو جوته به شي چې مشوانې له آره غرغښتي پښتانه دي، خو دوی کله ځانونوته سیدان وایې او کله هم ځانونه په کاکړو پښتنو ورګډوي او عقیده لري چې لوی ستانه او پیر سیدمحمد گیسودرازدیوې کاکړې میرمنې سره واده وکړ اومشوانې دهغه له نسله دي . مشوانې په افغانستان، پښتونخوا ، سهیلي پښتونخوا ،اوسني پاکستان او ان هندوستان کې هم استوګنه لري .

ویل کیږي چې ددوی د استو ګنې اصلي ځای دسلیمان غر و چې وروسته په بیلا بیلو وختونوکې له خپل اصلي ځایه لیږدیدلي او دافغانستان په بیلا بیلو برخو او هم دپښتونخوا دهریپور په سریکوټ .ګند ګهر، پیښور ،دمردان په صوابۍ ،مومندو ایجنسۍ . دیر، دیره اسماعیلخان او دجنوبي پښتونخوا په کوئیټه کې میشته شوي دي .

142.1 په افغانستان کې میشته مشوانې

د کونړ ولایت مشواني د ناړۍ ، دانګام او اسمارپه ولسوالیو کې استوګنه لري. دکونړ په ولایت کې ددوی شمیر ۱۰۱۴۷ تنه ښودل شوي دی چې ښایې په دې شمیر کې به اوس ډیر زیاتوالی راغلی وي. دکونړ ولایت کې میشته مشوانې دساپیانو دکلتور او دودونو تر اغیزې لاندې راغلي دي . همداراز یو شمیرمشوانې دننګرهار ولایت دبټي کوټ په ولسوالۍ کې هم ژوند کوي چې ډیر کلونه وړاندې ددوی شمیر ۲۳۸۸ تنه ښودل شوي دي[463]. دحیات افغاني دلیکنې پر بنسټ دمشوانیو څلورسوه کورنۍ په کوهدامن کې هم استوګنه لري چې دکابل شمال ته په پنځه ویشت میلۍ کې پروت دی ،خو د(حالات مشوانې) دکتاب مولف یې شمیر ۵۰۰ کورنۍ ښودلې دي. دکوهدامن مشوانې په کرکیله او ځینې یې هم په سوداګریزو چارو بوخت دي او دوی دخپلو اوښانو په مرسته تجارتي او سود اګریز مالونه او توکي

462 ویکیپیډیا، دمروتو قبیله.

463 معلو مات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدي کشور،۲۰ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر بخارا پورې ليږدوي اودوی دهوسا ژوند ځښتنان دي . حيات افغاني ليکي چې دمشوانيو ځوکورنۍ په کندهار کــې شته خو دحالات مشواني دکتاب مولف دکندهار سنگ حصار هم دمشوانيو داستوگنې ځای بللی دی او ليکلي يې دي چې دهيلمند په گرم سير کې هم مشواڼي اوسيږي چې شمير يې ۶۰ کورنيو ته رسيږي.همداراز دغلجيو په سيمه په تيره بيا زابل ولايت دقلات په شا او خوا کې هم مشواڼي شته چې ددوی يوه قبيله لودين نوميږي چې په خواره واره ډول ســره ژوند کوي . .يو شمير مشواڼي دافغانستان دکندز په ولايت او يو شمير مشواڼي دخو ستــپــه ولايــتکــېهــم شــته .يوشمير مشواڼي په نيمروز او سيستان کې هم ميشته دي.

142.2 پښتونخوا په هزاره، هريپور، گندگهر اوسريکوټ کې ميشـــته مشواڼي

د پښتونخوا دهزاره په سريکوټ کې هم ډير شمير مشواڼي استوگنه لري .سيد يو سف شاه عرف شاه جــيپــه خپل کتاب (حالات مشواڼي) کې چې په ۱۹۳۰ زيږديز کال يې په اردو ژبه ليکلی دی په هزاره ، گند گهر او سريکوټ کې دمشواڼيو ټول شمير ۱۲۰۰۰ تنه ښودلي دي چې اوس له هغه وخته ۸۳ کلونه تير شوي دی اوس يې شمير پنځوسو زرو تنومشواڼيو ته رسيږي .. نو موږی ليکوال له نن نه ۸۳ کلونه وړاندې دسريکوټ دســيمې لانــديني کلــي او بلنــدې دمشواڼيو داستوگنې سيمې بللي دي:

گهي ، دوړها، دمړها،عثمان ملړين ،وړوکې دره ،لويه دره، چونترۍ ، شنۍ ،هلکه چونترۍ ،گړنگ ،بــاغونه ، سيرۍ ،بيلها ،چونترو ، نوروخاک،شی بټي،چنارکوټ ،سنگر ،نيم، پيپل ،تهپلو، کنډرو ،ميره ، عبد ديکا،سرای ، تنگي ، باسوو، نارگاه ،کهيروچ، کره ، کنډاونه،سمبل ، بوکتير،وړوکی بوکــتير،پلوســو ســر ،تــاترو،کــوټکی ، وړوکــی کوټکی،شکنړوغار ، چميا ر انو کورونه ،شيرشاه کور ، ميداو ، ټانگدره ،رام دره ، بکــرو،شــو ډهنــډ ،بــو ټيگــرام ،وړوکي شتالو ، ډمبرو ،سو پلي، پورې سو پلي ،پورې گړنــگ ،مــاهولي،کــورونه ،غــازي،پــتي ، ډهکنــي ســر ، پهلواړي،اسيکوټ ،سامکوټ.همداراز دوی په گنډي ،امرخانه کې چې دوه لوی کلي دي ددې کليو په لاندنيو بلنــډوکــې استوگنه لري،گهړي ميره ، صوبړ او،شيره دل کنډاو،بازی سر، جولا گانو کورونه ،فيروز بانډه او خوډر کورونه کې استوگنه لري[464].

خو په اوسني وخت کې مشواڼي دسريکوټ په آرام دره ، گدواليان ، بسوميره ،شتالو شريف ،سريکوټ کلي ، با ټيگرام ،گلی ،غونډ ډهيرۍ، سرای ،بيلاه ،چونــترۍ ،شــانۍ .چنــارکوټ ،شــای،پــاټي.کيهــروچ،بگهونــا،دورلهــه، دمړاها،کوټکي ،پلهاري ،ډمکۍ ،بگنيا ،کوکر چاها،بيل ،گرهاناو ډهيرۍ ، سنگير،جبه ، چوای اوکيهاړي کې اوسيږي .

هغه شمير مشواڼي چې په سريکوټ کې ميشته دي نو ددوی زياتره کسان دانگريزانو په پو ځونو کې هم برتهی

464 سيديوسف شاه عرف شاه جي، حالات مشواڼی،۱۵-۱۴او ۱۶ مخونه . دلاهور چاپ ،۱۹۳۰ زيږديزکال

(c) ketabton.com: The Digital Library

(استخدام) شوي ووخکه مشواني ډير تکړه سرتيري او ښه پو ځيان دي . همداراز دوی دسکهانواو په تيره بيا په ۱۸۱۹ زيږديزکا ل کې په ګندګهر کې درنجيت سنگ دراليړل شوي پوځ سره چې مشري يې ديوان رام ديال ته ورپه غاړه وه او بيا بل ځل په سريکوټ کې دسکهانو دمشهور پوځي سردار هري سينګ سره چې دهريپور ښار هم دده دنامه له کبله په هريپور سره مشهور دی ډيرې جګړې کړي دي او په دغو جګړو کې دمشوانيو ملی اتل سليم شاه مشـــوانې و چـــې دسکهانو له لا سه شهيد شوی و.

142.3 په سريکوټ کې د مشوانيو د قبيلې خيلونه، ښاخونه او څانګې

دپښتونخوا په سريکوټ کې دمشو انيو دقبيلې ښاخونه دادي : ماني خيل ، جلال خيل ، صاحب خيل ،سين خيل ، دوراخيل ،حسين خيل ،وارث خيل ،وحدت خيل ، راجي خيل ، باجي خيل ،لودين ،ادم خيـــل ،موســـی خيـــل ، يوســـف خيل ،.متکاڼي، روغاني ،ګنجيان،مورجان خيل ،جاني خيل ،اماني خيل ، راحت خيل،بهاټل،سکهار او سين خيل .

142.4 د يوسفزيو په سيمه کې ميشته مشواني

دحالات مشواني دکتاب دمولف په قول مشواني ديو سفزيو په سيمه کې په اسماعيليه ،مرغـــزاو يارحســين‌تـــه نږدې دشوه او توتالۍ په کلو کې اوسيږي.همداراز په مردان، صوابۍ او کاټلنګ کې هم مشواني استو ګنـــلـــري‌يـــو شمير مشواني په ديره اسماعيل خان او وزيرستان کې هم اوسيږي.

142.5 په دير او جندول کې ميشته مشواني

په ښکتني دير کې مشواني په مسکيني دره ،صدبر کلي ، مايار او ثمر باغ کې استوګنه لري .ددیـــر او جنـــدول دمشوانيو په اړوند دپښتنو ټولنيز –اقتصادي جوړښت کتاب کې راغلي دي :دمشوانيو اکثريت چې ددير او جندول په سيمو کې ميشته دي لومړی ددوی خيلونو دځړ ځايونوپه هځه خپلې رمې د (ښشي کنډو) له لارې له دانګام نه شـــمالي غرونو ته راوستلې او يو سلو پنځوس کلونه وړاندې يې ددرې په ختيز او شمالي غرونو کې دځړځايونو شاوخوايې بانډې جوړې کړې . دپسرلي تر پايه به هغوي په بانډو کې اوسيدل او بيا به درمو ســـره دجنـــدول درو ته ورښـــکته کيدل .سل کال مخکې دمشوانيو ځينو خيلونو په پای کې خپلې رمې دجندول پرځای قاسم خان او زوړ براول ته را ښکته کړې . په دغه وخت کې دغه دواړه کلي نه وو، بلکې دلته ځينو شپنودلته کورونه جوړ کړل او په ژمي کې په کورونو کې اوسيد ل او ورپسې يې دکورونو شاوخوا نا آبادې شاړې ځمکې آبادې کړې . کارينونه (مينې) يې پکـــې جـــوړې کړې او تقريبا دلسو کلونو په موده کې ځو کورونه په کلو بدل شول. دسلو کلونو راهيسې دوی دشمالي غرونـــوپـــه لمنو کې په شاړو ځمکو باندې بانډې جوړولې چې اوس دقاسم خان او زوړ براول سربيره دمشوانيو کورونه او کلـــي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغره په لمنو کې ددرې تر خولې اسمار ته نږدې رارسیدلي دي .

دغه مشواني دځینو کورونو نه پرته په عمومی ډول غریب او بیوزله ولس دی. ځینې شتمنې کورنۍ یې دځمکو سره یو ځای مالداري ،سوداګري او سرکاري ملازمتونه هم لري . ددوی غریب او بیوسه خلک دسالارزو او ماموندو شپانه او بزګر دي .ځینې یې دغنمو او اوربشو دکرلونه وروسته دتلې(میزان) (سپټمبر – اکټوبر) په میاشتو کې دکار او غریبۍ لپاره جندول، باجوړ او دکونړ بیلا بیلو سیمو ته ځي. دلته دوی دجوماتونو لرګبانه(دژمي په سړو کې ولس دجومات دتودولو لپاره لرګبه (جمع لرګبانه) نیسي . لرګبه له غره نه لرګي راوړي او دکلي خلک ورته دیرش منه غله او داوسیدو کوټه ورکوي) او یا په کلیو کې ګاونډي(همسایه) کیږي. همسایه مشواني په کلي کې داوسیدو کوټه پیداکوي، ددوی نارینه دغرونو نه لرګي راوړي چې یو ه ګیډۍ (دشا بار)په یوه من جوار واو یا دهغه معادل په څلویښت افغانیو خرڅوي. دنورو قبیلو په تناسب په مشوانو کې دلیږدیدنې عملیه ډیره ده .ددوی نیستمن خلک دمني په پای کې دکور لږسامان او دخوراک توکي په خرو باروي او ښځې او نارینه یو ځای دجندول،باجوړ او کونړ په لور روان وي او دپسرلي په میاشت کې بیرته درې ته راستنیږي[465] .

په دیر او جندول کې دمشوانو دقبیلې ښاخونه او څانګې دادي :

نورتکیان، ګل بابا،ګل زري ، علي خیل ، صالح خیل ،شنو خیل ،جونه خیل ، اکا خیل ،رستم خیل ، ظفر خیل ،اتوخیل ، عثمان خیل ،مغلګي ،میرو خیل .

142.6 په سهیلي پښتونخوا کې میشته مشواني

یو شمیر مشواني دسهیلي پښتو نخوا دکوئټې په مضافاتو کې دکاسي په سیمه کې هم استوګنه لري.

په هندوستان کې یو شمیر مشواني د جنوبي هندوستان ددکن په ګلبرګه کې هم استوګنه لري اوویل کیږي چې دوی هلته دډهلی سلطنت په وخت کې میشته شوي دي .

دحیات افغانی په کتاب کې دمشوانو دخیلونو نو مونه داسې راغلي دي :

باجي خیل ،لودین ،متکاني ،سملهاني ،روغاني ،تفض، کزیوني ، غریب ، خرباړي ، یاغن،کپوړ ، مومند،یدور ترک،یوسف خیل ،موسی ،آدم خیل ،منجر[466] .

په سند کې میشته مشواني : دحالات مشواني دکتاب مولف په ۱۹۳۰ زیږدیز کال کې په لاړکانه کې دمشوانیو شمیر ۸۰ کورنۍ ښودلي دي چې زیاتره دمشوانیو دحسن خیلو دښاخ پورې اړه لري .

---

465 د پښتنو ټولنیز اقتصدی جوړښت ،-۲۲۶ ۲۲۷ مخونه

466 تاریخ حیات افغاني،۴۵۳ مخ . دپیښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

142.7 د مشواڼو د قبیلې مشهوراو نامتو کسان

1. د(حالات مشواڼی) دکتاب مولف سید یوسف شاه چې په شاه جي سره مشهور دی[467].
2. دسکهانو سره په جګړه کې دمشواڼو ملی اتل سلیم شاه مشواڼي
3. افغان لیکوال او څیړونکی عبدالقیوم زاهد مشواڼي .
4. دکونړ او جندول دمشواڼیو مشر اروابناد ملک زرین
5. افتخار علي مشواڼي
6. عمر خطاب مشواڼی
7. جمعه خان مشواڼي
8. حسن خان مشواڼي

143 مقبل

مقبل له آ ره کرلاڼي پښتانه دي چې دافغانستان دپکتیا ولایت د دنډ پټان په ولسوالۍ کې استوګنه لري .جنوب ته یې ځاځي میدان او سبري ،لویدیز ته یې دمنګلو قبیله ، شمال ته یې څمکني ، شمال ختیز ته یې ځاځي او ختیز ته دپښتونخوا دکورمې ایجنسۍ سره ګډه پوله لري چې دپولې نه پورې خوا هم په ستر غوزک ، میته ، سنګر او کمکي غوزک کې هم مقبل میشته دي او دافغانستان په دننه کې دمقبلو سره قبیلوي اړیکې او خپلوۍ لري.

لکه چې دمخه مو وویل چې مقبل دافغانستان په دننه کې دډنډ پټان په ولسوالۍ کې ژوندکوي چې هلته دوی په دووو درو کې چې دوچ زیګاړ او لوند زیګاړ په نامه سره یادیږي اوسیږي . دډنډ پتان په ولسوالۍ کې دمقبلو پښتنو نه پرته منګل او ځاځي هم استوګنه لري[468]. دمقبلو ځینې خلک دخوست دلکڼ په سیمه کې هم میشته دي[469].

مقبل زیاتره دکرنې ، مالدارۍ او سوداګرۍ له لارې خپله ګوزاره کوي . دغه خلک دلرګیو او چارتراشو دخرڅولو له لارې هم خپلې ورځنۍ اړتیاوې پوره کوي .

مقبل په لاندنیو ښاخونو او څانګو ویشل شوي دي :

---

467 دمشواڼیو دقبیلې دنامتو اومشهورو کسانو په اړوند زما (لطیف یاد) یادداشتونه

468 معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدي کشور، ۵۷ مخ

469 حیات افغاني ، ۳۲۶ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

موسی خیل ، حسن خیل ، وړوکی ، احمدخیل ، توري خیل ، مري خیل ، سلتک او بوبکي .

موسی خیل ، مري خیل ، توري خیل او سلتک دلوند زیګاړ په دره کې استوګنه لري او حسن خیل او وړوکي دوچ زیګاړ ددرې په سکومان کڅ ، چینې کلي ، کوټ کلي ،ستهو کلي ،نري کلي ، تیاره لګد او وچ لګد کې استوګنه لري .

144 ملا خیل

ملا خیل له آره غلجي پښتانه دي چې زیاتره خلک یې کو چیان دي او دافغانستان په بیلا بیلو ولایتونو کې استو ګنه لري .ملاخیل دغزني ولایت په اجرستان ، دکابل په شیوه کیو ، لوګر ، ننګرهار او لغمان کې هم شته دي .ملا خیل کوچیان او پوونده په اتلسمې ، نولسمې او شلمې پیړۍ کې سوداګریز کارونه هم کول چې دهند او افغانستان ، مشهد او بخارا تر مینځ تر سره کیدل او دخپلو او ښانو او کاروانونو سره به تلل او سوداګریز مالونه لکه ټوکران اونور ډول ډول توکي به یې له ځانه سره په او ښانو وړل .ویل کیږي چې په نولسمې پیړۍکې دملا خیلوقبیلې ۴۰۰۰ اوښان درلودل .

د ملاخیلو دقبیلې ځینې څانګې دادی : شاران پیره خیل ،عثمان خیل ، قادرخیل ، خواګاخیل ، شاهزاد خیل ، خواجه خیل او الیا س خیل[470].

دغزني داجرستان دملاخیلو دخیلونو او څانګو نومونه په لاندې ډول دي :

لنګرخیل ،ادن خیل ، عباس خیل خوزه خیل ، رضا خیل ، سید خیل ، عثمان خیل ، قلندر خیل پیرو خیل او چکمک. ددوی شمیر پنځه ویشت کلونه وړاندې ۱۵۹۹۶ تنه ښودل شوي و چې ښایې چې اوس په ۲۰۱۴ زیږدیز کال کې ددوی په شمیر کې نور زیاتوالی هم راغلي وي. یو شمیر ملا خیل دافغانستان په شمالي ولایتونوکېهم استوګنه لري[471].

145 ملکزی

ملکزي له آره غلجي پښتانه دي چې دافغانستان د کونړ ، ننګرهار او لغمان په ولایتونو (صوبو) کې استوګنه لري . دکونړ په ولایت کې دوی دکوز کونړ په ولسوالۍ کې میشته دي ، خو شمیر یې لږدی. د ملکزي په قبیله کې ډیر لیکوال او شاعران هم شته . دوی دعلم او پو هې سره ډیره مینه او لیوالتیا لری اوزیاتره یې په سرکاري او شخصي

470 معلومات مختصر درباره اقوام وقبایل ولایات سرحدي کشور ، ۸۴۰ مخ

471 دملاخیلو دقبیلې په اړوند دلطیف یاد یاداشتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دندو بوخت دي .دکونړ په ولايت کې ددوی شميرله نن نه ديرش کلونه وړاندې ۲۰۰ تنه ښودل شوی دي.[472]

146 ملاګوري

ملاګوري په اصل کې سړبني پښتانه دي چې په غوري يا غورياخيلوپښتنو ورګډيږي او بيا په غورياخيلوکې دومندو په سترې قبيلې پورې اړه لري.[473] ملاګوري په عمومي توګه د پښتونخوا په خيبر ايجنسۍ او دفاټا په قبايلي سيمه کې استوګنه لري .په خيبر ايجنسۍ کې د وی په دووسيمو کې اوسيږي چې يو يې اواره سيمه ده چې ښکته مينه ورته وايي او بله يې لوړه سيمه ده چې لوړه مينه يې بولي . همداراز يو شمير ملا ګوري په مونډا کې چې شبقدر ته نږدې پروت دي هم استوګنه لري . دملکنډ ايجنسۍ په بدرګه نومي ځای کې هم ملاګوري اوسيږي . په هرډول، زييم او شکور کليو کې چې چارسدې ته نږدې پراته دی هم يو شمير ملا ګوري ميشته دي . دمردان دپيرسادوپه کلي او دپيښور په شاه قبول او ډبګرۍ کې چې ددلازاک روډ پرغاړه پراته دي هم ملاګوري ميشته دي يو شميرملاګوري دافغانستان دننګرهار ولايت د لالپورې په ولسوالۍ او دوربابا دولسوالۍ په څخوبي او دهيلمندپه ولايت کې هم استوګنه لري . دملا ګورو سيمه داپريديو نه دتاترې دغرونو او دومندو دايجنسۍ نه دکابل دسيند په واسطه بيله شوې ده.

دملاګورو په اړوند ځينې روايتونه هم شته چې ګنې دوی دشهاب الدين محمد غوري(مړ ۱۲۰۶ زيږ ديز کال) اولاده ده او کله چې شهاب الدين محمد غوري دخپلو دښمنانو له خوا ووژل شونو ددوی دکورنۍ ځينې غړي د پښتونخوا تاترې غرونو ته چې په خيبر ايجنسي کې پروت دي راغلل او هلته يې ديو کلي بنسټ کيښود چې بره دره نوميږي، خو دا روايت بې بنسټه ښکاري ، ځکه ملاګوري په ومندو ورګډيږي اوله افغانستانه اوسنۍ سيمې ته دغورياخيلو او په تيره بيا دومندو مهاجرت اوليږد دسلطان شهاب الدين غوري ترمړينې ډيرې پيړۍ وروسته ترسره شوی دي.

د پښتو ژ بې ستر شاعر او ليکوال اروابناد استاد امير حمزه شينواری د(پښتانه) دکتاب په لومړی ټوک کې په خپلې يوې مقالې او ليکنه کې دملا ګورودقبيلې په اړه داسي ليکلي دي : ((ملاګوري دژبې، لهجې او کړو وړو له پلوه دومندو دسترې قبيلې سره تړاو لري ، دوی دکمکي شلمان نه دلمر خاته په لور دډبر غر نه لاندې پراته دي او دتاترې د مشهورغره په لمنو کې استو ګنه لري او دسيمو نو مونه يې مراد ډنډ ، شهيد مينه او لوړه مينه دي .دلته دمرمرو دډبرو يو کان هم شته او ابرک هم پکې پيداکيږي.[474]

---

472 معلومات مختصر درباره اقوام وقبايل ولايا ت سرحدي کشور ، ۸۲ مخ ، دقومونو او قبايلو چارو وزارت ، کابل.

473 ډاکټر لطيف ياد ، پښتنې قبيلې ، ۲۵۳- ۲۵۴ مخونه ،دپيښور چاپ

474 استاد امير حمزه شينواری، پښتانه ، لومړی ټوک ، ۱۸۲ مخ ، ۱۳۴۹ زيږديز کال ، کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

146.1 قبیلوی ویش

لکه چې دمخه موو ویل ملاګوري سړ بني پښتانه دي او دومندو دسترې قبیلې سره تړاو لري په پښتنو مورخینو کې ددې خبرې تصدیق دپښتونخوا ستر مورخ اروا ښاد سیدبهادر شاه ظفر کاکا خیل په خپل کتاب(پښتانه دتاریخ په رڼا کې) هم کړی دی او ملاګوري یې مومند بللی دی.[475] دحیات افغاني دتاریخ لیکوال دړېټي محمد حیات خان هم دملا ګورو په اړوند ورته نظر لري او هغوی یې دومندو یوڅانګه بللې ده.[476] دغه قبیله په لاندنیو څانګو او بناخونو ویشلې شوې ده: احمد خیل ، دولت خیل ، پار خیل ، تار خیل چې بیا په احمد خیلو کې شاه خان خیل او بیکهن خیل هم وړې څانګې دي.

همداراز ددوی دیو شمیرنوو څانګو نومونه دادي :میان خیل، چمیار خیل په شکور کې ، اره خیل او علي خان خیل په پیر سادو کې او بیا ن خیل په افغانستان کې .

په ملاګورو کې تار خیل پنځوس په سلو کې وګړی لری چې په دپښتونخوا په خیبر ایجنسی کې اوسیږي ،په داسې حال کې چې ددغې قبیلې دمشرۍ چارې بیا پار خیل پر مخ بیایی.

په اوسني وخت کې دملاګورو مشهور کلي او ځایونه دادي :

1. شهید مینه
2. لوړه مینه
3. شیر برج
4. مرا ډنډ
5. تاتره
6. نهر غاړه
7. پیرسادو
8. مونده
9. پینډې للمه

146.2 مشهورکسان

دملاګوریو دقبیلې مشهور شخصیتونه دادي :

1. حاجی شیر ا فضل ملاګوری
2. خان بهادر آدم خیل
3. ملک فضل مولا

475 اروا ښاد سید بهادر شاه ظفر کاکا خیل ، پښتانه دتاریخ په رڼا کې ، دپیښور چاپ

476 تاریخ حیات افغانی ، دړېټي محمد حیات خان لیکنه ، دډاکټر لطیف یاد ژباړه ،۲۴۴- ۲۴۵ مخونه ، دپیښور چاپ ، ۲۰۰۷ زیږدیز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. حاجي عبدالمنان ملاګوری
5. ملک امداد میر
6. د ملاګورومشهور شاعر او لیکوال منظر فریادي چې د ملا ګورو دادبي جرګې مشر هم دي
7. محمد علم شوګیر
8. فضل شاه وقار ملاګوری
9. د تاترې ښایسته شاه کاکا ملاګوری چې د خدایی خدمتګار غورځنګ (تحریک) غړی او د باچاخان بابا دملګرونه و.
10. مشهور جرنالیسټ (ژورنالیست) صفی الله ملاګوری
11. حاجی اختر محمد
12. افضل خاموش
13. آفتاب ملاګوری
14. ابرار احمد ملاګوری[477]

ملاګوري میلمه پالونکي ، په علم او پوهې مین او په پښتني ننګ او غیرت ټینګ خلک دی.دمغولو او انګریزانو پر خلاف یې تورې وهلي دي . ددوی دیرې او حجرې تل دمیلمنو پر مخ پرانیستلې وي .ددوی په سیمه کې دمیلو لپاره ډیر ښه ځایونه شته چې مشهورمیله ځایونه یې دحضرت معصوم بابا زیارت ، دورسک ډیم او شهید مینه چې دکابل سیند پر غاړه پرته ده .

دملاګورو سیمه وچه او غرنۍ ده او اوبه پکې لږې دي . ددوی سیمه دمرمرو دتیږو کانونه لري اوویل کیږی چې دوی په سیمه کې دمرمرو ۲۵۰ کارخانې شته . ددوی په غرونو کې دګورګوری ونې پیداکیږي . دملاګوریو ټول شمیر پنځوس زره تنه ښودل شوي دي .

147 مندڼر

د پښتنو دنسب دشجرو پر بنسټ دمندړو دقبیلې مشر نیکه (مند بابا) نومیده چې دخښي یا خشي زوی و .مند نیکه دوه زامن درلودل چې دیوه نوم یو سف و چې اولاده یې نن ورځ دیوسفزیو په نامه یادیږي اود بل زوی نوم یې عمرو.عمر یوزوی درلود چې مندړ نومیده چې اولاده یې د مندړوپه نامه یادیږي.

477 http://www.nps.edu/programs/ccs/Docs/Pakistan/Tribes/Mullagori2.pdf

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتاریخي روایتونو پر بنسټ دمندړ پلار عمر ډیر بادیانته او دینداره انسان و. ده هند ته هم سفر کړی و اوداسې ویل کیږي چې هماغلته وفات شوی دی . دده ترمړینې وروسته دده ورور یوسف هند ته لاړ او خپل وریرونه او خپله وریندار ه (دورور میرمن) یې بیرته خپلې سیمې ته راوستل او کله چې مندړ ځوان شو نو یوسف خپله لور ده ته په نکاح کړه .

مندړ دوه ز امن درلودل .دیوه نوم عثمان او دبل نوم اتمان و .عثمان هم دوه زامن درلودل چې دیوه نوم کمال او دبل امان و. دکمال اولادې ته کمالزي وایې چې په دووڅانگو ویشل شوي دي چې یوه څانگه یې مشران زي او بله یې دکشران زي په نامه یادیږي.

د اتمان اولاده هم په په دووښاخونو ویشله شوې ده چې دیوه ښاخ څانگې لکــازي ، کنــازي او علــي زي دي او داباسین په غاړه دمهابڼ په جنوب کې میشته دي .

مندړ دپښتونخوا ایالت په چمله ،کهلا بټ ، مانیرۍ ، بونیر ،هنډ ، شاه منصور ، پنجتار،یارحسـین ،مـردان او صوابۍ کې استوگنه لري .دچملې ختیز ته اباسین ، لویدیز ته یې یوسفزي ، شمال ته یې بونیر او جنوب ته یې مهـابڼ مو قعیت لري . بونیر دیوې درې په بڼه ده ځمکه یې نا اواره او غرنۍ ده .په ۱۸۶۳ زیږدیز کال کې دلمـبیله مشـهوره جگړه دانگریزانو اویو سفزیو او مندړو پښتنو تر مینځ هم همدلته پیښه شوې وه . داسیمه دمندړو پښتنو مرکز و.[478]

147.1 د مندړو د قبیلې ښاخونه او د دوی د استوگنې سیمې

لکه چې دمخه مو وویل مندړ دپښتونخوا په چمله ، مردان ، صوابۍ او بونیر کې استوگنه لري .دوی داباسـین سیند په شمالي برخه کې په اوارو میداني سیمو کې اوسیږي.

تاریخ حیات افغاني چې له نن ورځې نه یوسلو پنځوس کلونه وړاندې لیکل شوي دي دمندړودښاخونو ، څانگو او ددوي داستوگنې دسیمو په اړوند داسې لیکي :

((مندړ اووه لوي ښاخونه لري چې له ټولو نه یې عثمان زي او اتمانزي لوی ښـاخونه دي .دکمـالزي‌هـم‌پـه دوڅانگو ویشل شوی دی چې دطورو اوسیدونکي مشران زي او دهوتي اوسیدونکي کشران زي دي .دکشران زیــو ځینې نورې څانگې سکندرخیل، دیگان خیل، سادي خیل، بار ه خان خیل، محمود خیل، بهایی خیل(بای خیل)،اورســتم خیل دي . دمندړوبل ښاخ امازي دي چې دوه څانگې لري چې دولتزي او اسماعیل زي دي چې له دغو امازیو نــه یــوه څانگه دمهابڼ په غرونو دچمله وادي په ختیزو غاړو کې استوگنه لري او چارغولی دامازیو یو لوي کلی دي))[479]

د مندړو ددولتزیوڅانگه په کپور گړهي کې استوگنه لري .اتمانزي بیاپه څلورو ښاخونو ویشل شوي دي. علي

---

478 لطیف یاد ، پښتنې قبیلې ۲۵۴-۲۵۵ مخونه، دپیښورچاپ ، ۲۰۰۷ کال

479 حیات افغاني ، دډاکټر لطیف یاد ژباړه، پیښور ، ۲۰۹-۲۱۰ مخونه ، دپیښور چاپ ، ۲۰۰۷ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

زي : چې ددوی له نسله طاهرخیلي څانګه په ګند ګهر کې استوګنه لري او نور ښاخونه يې کنازي ، اکازي او علي زي دي .بل دسدازي ښاخ دي چې په پنځو څانګو ويشل شوی دي چې په دوي کې عمر خيل ، مير احمد خيل او بهزاد خيـــل پـــه هنډ ، صوابۍ ، مرغوز او کهلابټ کې اوسيږي همداراز دمندړو نور ښاخونه په لاندنيو ځايونو کې استوګنه لري[480]

1. اباخيل: په ګنډّ ، زبده ، هنډ، صوابۍ او شاه منصور کې اوسيږي
2. عمرخيل: په کالا دره ، صوابۍ او مانيرۍ کې اوسيږي .
3. بهزادخيل : په کهلابټ کې استوګنه لري .
4. خدوخيل :په پنجتار ، براکي ، توتابي وباجا او بام خيلو کې استوګنه لري .
5. رځړ: په پنځو څانګوويش لشوې ده ، ماني زي ، ملک زي ، اکوزي ، خضرزي آو محمود زي (ماموزي)
6. ماني زي : په يار حسين ، شيردره او يعقوبي کې استوګنه لري .
7. اکوزي : په دوبيانو ، سره چينه او اسماعيليه کې استوګنه لري.
8. خضرزي : په شيوه، کالوخان اوشيره غونډۍ کې ميشته دي.
9. محمودزي (ماموزي) په نوي کلي ، شيخ جانا ، اسوټا او نارنجي کې اوسيږي .

په مندړو کې ستر تاريخي شخصيتونه او اتلان تير شوي دي چې مشهوريې خان ګجو بابا دی چې دمنـــدړو او يوسفزيو مشرو.همداراز دهند مشهوررو هيله سردار نواب نجيب الدوله نجيب خان چې دهند دنجيب آبـــاد ســـيمه دده دنامه له کبله مشهوره ده او دپاني پت په تاريخي جګړه کې داحمدشاه بابا ملګری و هم مندړپښتون و.[481]

دمندړو دود اودستور کټ مټ يوسفزيو پښتنو ته ورته دی او ويلای شو چې دا دواړه قبيلی سره له دی چـــې سره نږدې خپلوان دي ټول رواجونه يې هم سره يو دي.

ويل کيږي چې په ټوله پښتونخوا کې دمندړو پښتنو ټول شميرد دوه مليونو تنو په شاو خواکې دي.

148 مندوخيل

که چيرې دمندوخيلو دنسب شجره په غورسره تر ځيرنې لاندې ونيسو نو جوته به شي چـــې دوی پـــه غـــر غښتي پښتنو ورګډ يږي. مندوخيل دژوب دوادۍ په ختيز و برخو کې دګومل اوکندر ددريابونو په ختيزه برخـهکـې دژوب دښار او دهغه ترشاو خواسيمو پورې پراته دي . دژوب سيند له هندو باغ (اوسنی مسلم باغ) نه پيـــل اوشـــمال

480 http://historyofpashtuns.blogspot.com.au/2015/04/history-of-yousafzai-tribe.html

481 دمندړو پښتنو په اړوند زما (لطيف ياد) يادداشتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ختيزې خواته غزيدلی دی او دسرماغې تر څنګ دګومل د سيند سره يوځای شوی او دجنوب خواته يې مخه کـــړې ده .ويل کيږي چې دژوب دسيند اوبه دکر کيلې لپاره خوراګټورې اوبه دي چې له ځانه سره داسې مواد لري چې دکرنـــې لپاره ډيرښه او ګټور دي.[482]

تاريخ حيات افغاني دژوب دسيند او دمندو خيلو پښتنودسيمو په اړوند داسې ليکي:

هغه وياله چې دژوب له سينده بيله شوې ده نو ميداني سيمو ته بهيږي چې هلته غنم او نورې غلې دانې کرلــې کيږي .همداراز دغه ميداني سيمه ښه څړ ځايونه لري او درمو او ځارويو دپوولو او څرولو لپاره هم ترې کار اخيستل کيږي . ددغې ويالې په دواړو غاړو دمندو خيلو کلي پراته دي. دژوب دوادي شمالي برخه دسيوناداغ دجنوبي برخې دغرنيو سيمو سره پوله لري او دګومل ددرې جنوبي غره کې هغه ځای چې دژوب ، بورې او سليمان غره په منځ کــې پروت دی دبابړو او هريفال(هرپيال) دښاخونو ځمکې دي. دژوب په ختيزه او سويلي برخه کې يوه شاړه او غير آباده سيمه پرته ده چې دايسوټ او موسی خيلو ښاخونه پکې خپلې رمــې څــروي . دژوب ســيمه حاصــلخيزه او زيــاتره دنهرونو په ذريعه خړوبيږي.[483]

د ژوب سيند(۴۱۰) کيلو متره اوږدوالی لري چې په کجوري کڅ کې دګومل له سيند سره يوځای کيږي.

دژوب وادي يوه تاريخي سيمه ده چې مشهور چينايي سياح هيون تسنګ هم په ديارلسمې زيږديزې پيړۍکــې له دې ځايه ليدنه کتنه کړې ده او په خپل يونليک کې يې دژوب دتاريخي وادۍ يادونه کړې ده .همداراز دګورګاني امير تيمور(مړ ۱۴۰۵ زيږديز) لښکرې هم دلته راغلي دي او دژوب ميړنيو پښتنو دژوب ددفاع اوســاتنې لپــاره ورســره جګړې کړي دي . ايرانی نادرشاه (۱۷۳۶-۱۷۴۷ زيږديز)هم پردې سيمې يرغلونه کړي دي او ددې ځای پښتنو دايرانـــي غليمانو سره هم په نره جنګيدلي دي.

ددرانی احمد شاه بابا (۱۷۴۷-۱۷۷۲ زيږديز)په وخت کې داسيمه دهغه په پاچاهی کې شامله وه او بيکر نيکه چـــې جو ګی زی پښتون و ديوه فرمان له مخې داحمد شاه بابا له خوا دژوب واکمن ټاکل شوی و.[484]

دژوب ديسټريکټ(ولسوالی) بنسټ په ۱۸۹۰ زيږديز کال کې دانګريز رابرټ سنډيمن له خوا ايښــودل شــوی دي .دژوب لرغونی نوم هم اپوزي و، خو کله چې انګريزان په ۱۸۸۹ زيږيديز کال دې سيمې ته راغلل ددغه ځای نـــوم يې بدل کړ او فورټ سنډيمن نوم يې پرې کيښود. په ژوب کې زياتره منــدوخيل ،کــاکړ، شــيرانی، ناصــر ،داوي ، خوستي، لهون، ساپيان، بابړ او هريفال(هرپيال) اوسيږي ، خو دمندو خيلو شمير پکې تر نورو پښتنو زيات دی.

دمندو خيلو قبيله په لاندنيوښاخونو ويشلې شوې ده:

کاريزي ، ايرب زی،اپوزي ،سون خيل ،ممي زي او شيخان، خوپه مندو خيلو کې دکاريزي ښاخ ددغــې قــبيلې

482 ډاکټر لطيف ياد ، پښتنې قبيلې ،۲۵۶-۲۵۷مخونه. دپيښور چاپ .، ۲۰۰۷ کال

483 حيات افغاني، دمحمد حيات خان تاليف، داردونه پښتو ته ژباړه دلطيف ياد. ۲۶۱ مخ ، د پيښور چاپ ، ۲۰۰۷ زيږديز کال

484 ويکيپيډيا ، دژوب ډيسټريکټ (ولسوالي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشران پاتې شوي دي.په ژوب کې نن ورځ تقريبا پنځوس زره خلک استو گنه لري.

مندوخيل سپين زړي ، سپيځلي ،ميلمه پال، دښو کړو وړو خاوندان او په پښتو او پښتونواله ټينګ خلـــک دي .ددوی زياتره دودونه او رواجونه کاکړو ته ورته دي .زياتره خلک يې دکرنې اومالدارۍ په چارو بوخت دي ، خـــوله نيکه مرغه نن ورځ پکې دعلم او پوهې سره تړلي کسانهم پکې شته.

مندو خيلو دانگريزي تيري کوونکو پر خلاف له وياړه ډکې مبار زې کړي دي او تاريخي شخصيتونه يې پــــه خپله غيږه کې روزلي دي چې کولای شو ددغې قبيلې دکاريزي دښاخ دسيدال خيلو له څانگېنـــه دلانـــدنيوتـــاريخي شخصيتونو نومونه و اخلو:

سيدرحمت، ظريف خان ، خانان، اختر خان ، اکرم خان ، شيرخان او ازمير خانـپــه دغــو پورتنيــوتـــاريخي شخصيتونو کې يو هم غازي ازمير خان و چې دمندوخيلو دسيدال خيلو څانگې ته منسوب و.نوموړی په ۱۸۹۳ زيږديز کال کې داخترخان په کور کې دې نړۍ ته سترگې پرانيستلې .د ازمير خان پلار ته دخان لقب دافغانستان دهغه وخـــت د واکمن سرا ج الملة والدين امير حبيب الله خان له خوا ورکړل شوی و. هغه وخت و چې ده په کابل کې دامير حـــبيب الله خان سره وليدل نو هغه ده ته يو جرمنی ټوپک هم دسوغات په توگه ورکړ او ده ته يې دخان خطاب وکړ.

سردار اختر خان بو زړور او بهادر انسان و. ده دانگريزي ښکيلاکگرو نه ژوره کرکه درلودله.دامير حبيب الله خان تر مړينې وروسته هغه د غا زي امان الله خان دليدلو لپاره کابل ته لاړ څو دامير امان الله خان سره دانگريزانو پــــر خلاف مشورې وکړي ، خو دبيرته راتگ په وخت کې دمکاوير په سيمه کې دخپل آســـه راولويــــد او وفـــات شـــو. دده داتلوالۍ کيسې نه يوازې په ژوب کې مشهورې وې ، بلکې دده داتلواليو او ميړنتوب دکيسو نه د افغانستان پښتونخوا پښتنې قومونه لکه سليمان خيل ، خروټي ، مسيد او وزير هم خبر وو.

خان اختر خان اوپه تيره بيا دده زوی ازمير خان دانگريزانو پر خلاف دوياړه ډکې مبارزې وکړې ، خوازمير خان د ۱۹۱۹ زيږديز کال داکتوبر دمياشتې په يوولسمه نيټه دخپلو نورودريو ورونو هريو ه شاه مرادخان ، وزير خان او سردار خان په گډون دانگريزانو سره په جگړه کې دشهادت جامونه وڅښل. همداراز ددوی سره په دغه جگـــړه کـــې دده دولس تنه نور خپلوان هم شهيدان شول.[485]

همداراز دژوب دسيمې په چاکوند نومي سيمې کې دافغان –انگريز پـــه دريمـــه جگـــړه ک ې چـــې دافغانســـتان دخپلواکۍ داتل غازي امان الله خان په وخت کې وشوه دژوب ډير شميرنور پښتانه هم شهيدان شـــول چـــېقـــبرونه او اديره يې اوس هم هلته شته دي.

په اوسني وخت کې دمندو خيلو دقبيلې مشهور کسان په لاندې ډول دي :

1. عبدالرحيم مندوخيل

485 گمنام مجاهد شهيد وطن غازي ازمير خان مندو خيل وشهيد برادران، دمنورخان مندوخيل مقاله په اردوژبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. نقیب الله مندو خیل
3. صالح محمد خان مندوخیل
4. شیخ جعفر خان مندو خیل
5. ملک شیخ محمد یار خان مندو خیل
6. صوبدار خیل مندوخیل
7. ډاکټر ایاز مندو خیل

149 مندوزي

که چیرې دمندوزیو دنسب شجره په غور سره ولولو نو جوته به شي چې دوی په خوړیاڼیو ورګډېږي اوله آره کرلاڼي پښتانه دي . مندوزي په پخوا وختونو کې دخپلې اصلي قبیلې نه جلاشوي دي ، دخوست سیمې ته تللي دي او هلته استوګنه لري .

مندوزي دخوست دولایت په لویدیزه برخه کې استوګنه لري. ددغې قبیلې لویدیزې خواته دځدراڼوقبیله، جنوب ته یې دشمل سیند پروت دی چې اسماعیل خیل او مندوزي یې سره جلا کړي دي، ختیزخواته داسماعیل خیلو سره ګډه پوله لري او دشمال خواته هم دځدراڼو دقبیلې سره نښتی دی.[486]

دمندوزیو دقبیلې زیاتره خلک دکرکیلې په چارو بوخت دي ، خو به دوی کې یو زیات شمیر خلک دولتی او سرکاري دندې هم لري.

مندوزي زړور، میلمه پالونکي او په پښتني ننګ او غیرت ټینګ او ولاړ خلک دي.

دمندوزیو دقبیلې ځینې نورې څانګې او ښاخونه په لاندې ډول دي:

حسن زي ، درې نومي ، شیایي خیل، اسماعیل زي او درې کوټي .[487]

150 منګل

که چیرې دمنګلو دقبیلې دنسب شجره په غورسره ولولو نودوی په اصل کې کرلاڼي پښتانه دي . د پښتنو

486 معلومات مختصر دربارّ اقوام وقبایل ولایات سرحدي کشور ،۶۲ مخ . دقومونو او قبایلو چاروورزارت ،د کا بل چاپ

487 ډاکټر لطیف یاد ، پښتنې قبیلې ، ۲۵۷ مخ ، دپیښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددوديزو شجروپر بنسټ منګل دکرلاڼ دزوی کودي ددويمې ميرمنې دويم زوی دی.

منګل دا فغانستان دپکتيا او خوست په ولايتونو او همداراز دپښتونخوا د قبايلي سيمې په کورمې ايجنسی،داورکزيو په ايجنسی او دهنګو په ولسوالی کې ژوند کوي .

هغه شمير منګل چې دپکتيا په ولايت کې ژوند کوی نو دوی ددغه ولايت په لاندنيو ولسواليو کې اوسيږي :

1. دجاني خيلو په ولسوالی کې
2. دډنډ او پټآن به ولسوالی کې
3. د سيد کرم په ولسوالی کې
4. دځاځيو په ولسوالی کې
5. دڅمکنيو په ولسوالی کې

هغه شمير منګل چې دخوست په ولايت کې ژوند کوي ددغه ولايت په لاندنيو ولسواليو کې ميشته دي :

1. دموسی خيلو په ولسوالی کې
2. دقلندر په ولسوالی کې
3. دځاځي ميدان په ولسوالی کې
4. دخوست په ښار کې

150.1 دپښتونخوا دکورمې په ايجنسی کې ميشته منګل:

هغه شمبر منګل چې دپښتونخوا د کورمې ايجنسی په قبايلي سيمه کې ژوند کوي نو دوی ددغې ايجنسی په لاندنيو برخو کې اوسيږي :

1. تري منګل ، کورتري منګل، ګوبرانه ، حقداره ، ګيدو، سور سورنګ، تنګي ، پيواړ او شلوزان.
2. د هنګو دولسوالی په ټل کې .
3. د اورکزيو په ايحنسی کې .

سربيره پر دې ډير شمير منګل په کابل کې هم ميشته دي اويو شميربې دسعودي عرب او دخليج په نورو هيوادونو کې په غريبيو او مزدوريو اخته دي.

منګل د پکتياا و خوست ولايتونو دسترو پښتني قبيلو په ډله کې راځي . دمنګلو شمال ته ځاځي ، شمال ختيز ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې څمكني او مقبل او لويديزته يې توتاخيل او احمدزي او جنوب ته يې ځدران او دخوست نورې پښـــتني قــبيلې او ختيز ته يې سبري او مقبل پراته دي[488]

تاريخ حيات افغاني چې له نن نه ۱۵۰ كلونه دمخه ليكل شوى دى دمنګلو دقبيلې په اړوند داسې ليكي :

دځينو روايتونو پر بنسټ منګل تقريبا شپږسوه كلونه دمخه دهني دقبيلې سره يوځاى دبنوپــه ســيمه‌كــې اوسيدل ، خو دشيتكو دقبيلې دغلبې په وجه يې دبنو سيمه پريښودله او دخوست او او دكورمې غرنيــو ســيموتــه راغلل او هلته ميشته شول چې تر اوسه پورې هم هلته ميشته دي.[489]

منګل زياتره دكر كيلې په چارو بوخت دي ،خودكرنې ځمكې پكې لږې دي .،نو ځكه دوى دځنګلونــو دونــو دسوداګرۍ اودچارتراشو دلرګيودخرڅولو له لارې چې په ودانيزواو تعميراتي كارونو كې ترې ګټه اخيســتل كيــږي خپله ګوزاره پر مخ بيايي.

منګل په پښتني ننګ او غيرت كې تكړه ، ميلمه پالونكي ، زړور او جنګيالي خلك دي. دافغانستان دخپلواكۍ په درې ګونو جګړو كې يې توري وهلي او ډيره ميړانه يې ښودلې ده .

دمنګلو خلك دعلم او پوهې سره هم زياته مينه لري . له همدې كبله ده چې نن ورځ په دوى كې تكړه محققيــن ، تاريخپوهان، دطب ډاكټران ، انجنيران، دولتى لوړ پوړي چارواكي او پوځي افسران شتون لري .دمنګلو دقــبيلې‌پــه محققينواو علمي شخصيتونو كې دافغانستان دعلو مو اكيډيمۍ دنامتو غړو چې دافغانستان دتاريخ او دپښتو ادبياتو په اړوند يې زياتې علمي څيړنې كړې دي دښاغلي سر محقق نصرالله سوبمن منګل او ښاغلي سر محقق علي محمد منګــل نومونه دياودونې وړ دي .

150.2 دمنګلو دقبيلې ښاخونه او څانګې

منګل په دوو لويو ښاخونو ويشل شوى دي چې يويې موسى خيل او بل يې جاني خيل نوميږي .

150.3 دموسى خيلو منګلوښا خونه او څانګې

ميرال خيل ، خجوړي ، وړه دړه ، ايكم، كونډي ، مرخزن، دارك، ايلم، ســبوګى ، ســلطان ، غــوزك،بــتي ، ورياخون، موګى ، كمال خيل.اني خيل ، ايب خيل،

---

488 معلومات مختصر دربار ه اقوام وقبايل ولايات سرحدي كشور، ۴۷ مخ ، دقومونو اوقبايلو چاروزارت، ۱۳۶۳ ليږديزكا ل ، كابل

489 حيات افغاني ، دډپټي محمد حيات خان ليكنه ، دلطيف ياد ژباړه ، ۳۲۶ مخ ، دپيښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

150.4 دجاني خيلو منګلو ښاخونه او ځانګې

سپيرګۍ دړه ، غوړه دړه، وړه سپيرګۍ ، لويه سپيرګۍ ، ستن خيل، المر خيل، ياري خيل، شخل خيل، فضل خيل ، اګر خيل، اتمر خيل ، بابر خيل ، بوزي خيل ، ميا خيل، بلزی ، منزي ، بل خيل، خسی خيل ، قيمت خيل ، بګي خيل، خدوخيل، دودي خيل، باړي ، خوشال خيل، خوبي خيل ، براهيم خيل.[490]

دهغه رپوټ له مخې چې په ۱۳۵۴ ليږديز کال کې دپکتيا دهغه وخت د والي له خوا دافغانستان دپلان وزارت ته ورکړل شوی و په دغه ولايت کې دمنګلو دقبيلې شمير (۱۱۹۲۱۴) تنه ښودل شوی و .اوس چې دهغې مودې نه دځلويښت کلونو په شا اوخوا کې موده تيره شوې ده ښايي ددوی په شمير کې ډير زياتوالی راغلی وي .

151 موسی خيل

موسی خيل په اصل کې کاکړپښتانه دي چې د غرغښتو پښتنو په ټولنيز ګروپ او ټبر پورې اړه لري .موسی خيل دکاکړو يو مشهورښاخ دي چې دغه ښاخ دسويلي پښتونخوا دبوري دتاريخي ناوې دموسی خيلو په تحصيل کې استوګنه لري . په ژوب ، لورلايی اوسيوۍ کې هم موسی خيل کاکړ ميشته دي .[491]

يو شمير موسی خيل په کندهار ، زابل او دغزني ولايت په شلګر کې هم استوګنه لري .[492]

دسويلي پښتونخوا دموسی خيلو دتحصيل موسی خيل ۶۱ کلي لري چې د ۱۹۸۸ زيږديز کال دسر شميرنې له مخې يې شمير (۱۳۴۰۵۶) تنو ته رسيداوپه دغه تحصيل کې موسی خيل په لاندنيو ځانګو ويشل شوي دي :لهيرزی ، بيل خيل او مرغزاني. دموسی خيلو دودونه او رواجونه کټ مټ دنورو کاکړوپه څيردي .[493]

152 مومند

مومند د پښتنو دسړبن په ټولنيز ګروپ کې يوه ډيره ستره قبيله ده اوپه غورياخيلو پښتنو ورګډيږي .دغورياخيلو لوی نيکه غری يا غوريا نوميد. دپښتني ددوديزو شجرو پر بنسټ غوريا څلورزامن درلودل چې دولت يار ، خليل ، ځمکنی(ځوکنی) او زيړانی نوميدل. دولت يار دوه زامن درلودل چې يو يې مومند اوبل يې داود

490 ډاکټر لطيف ياد ، پښتني قبيلې ، ۲۵۸ مخ، دپيښور چاپ

491 ډاکټر لطيف ياد ، پښتني قبيلې ، ۲۶۰ مخ ، دپيښورچاپ

492 پروفيسر ولی محمد خان سيال کاکړ، پښتو اوپښتانه په سهيلي پښتونخوا کې،۷۷-۷۸ مخونه

493 دموسی خيلو کاکړو په اړوند زما (لطيف ياد) ياد داشتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومید.[494]

مشهور گرامرپوه او دسنسکربت دژبې عالم پانینی هم دعیسی مسیح علیه السلام ترزیږیدو پنځه پیړۍ وړاندې دهمدغې قبیلې یادونه کړې ده او هغه یې دمدهومنت په بڼه لیکلی دی چې مقصد او مراد ترې هم دا مومند دي.

دتاریخي روایتونو پر بنسټ دمومندو لومړنی استو گنځی غوره مرغه و چې وروسته له هغه ځـایه دغزنـي لویدیزپه مقر او قره باغ او اوسني زابل کې دترنک دسین غاړو ته ولیږدیدل .

بابر په خپل مشهور تاریخي کتاب توزک بابري کې چې په ۱۴۵۰ زیږدیز کال یې لیکلی و دمومندو

دقبیلې ذکر او یادونه کړې ده او لیکلي یې دي چې مومند دغزني په جنوب کې اوسیدل.کله چې بیا

ددوی په شمیر کې زیاتوالی راغی نو دوی له غزني نه کابل ته او بیا له هغه ځایه ننګرهار ته و خوځیـــدل اود خیبر دتاریخي درې پر لارې پیښور او ددوي داستوګنې په اوسنۍ سیمه کې میشته شول .

دمومندو هغه شمیر خلک چې په میداني او اوارو سیمو کې میشته دي هغوی ته کوز مومند او هغه مومند چې په غرنیو سیمو کې میشته دي هغوی ته بر مومند وایی ، خو په اصل کې دواړه یو مومند دي .شـمال‌تـه‌یـې‌بـاجوړ و لویدیز ته یې دکونړ سیند ، جنوب لویدیز ته یې دخیبر تاریخي دره او ختیز ته یې پیښور پروت دی.[495]

ویل کیږي چې داسلام دسپیڅلي دین تر خپریدو دمخه لوی کنیشکا هم ددوی داستوګنې داوسنۍ دسیمې په شاو خوا کې یوه موده اوسیدلی او یو شمیر بودایي راهبانو هم دلته ژوند تیر کړی دی.

152.1 په افغانستان کې میشته مومند

1. دننګرهار په ولایت کې

مومند دننګرهار ولایت په مومنددرې ، لال پورې (لعلپورې)، کامې ، باریکاب، لاچه پور ، غازي اباد، ګوشتې ، کوز کونړ ،د چپرهار ولسوالۍ د دولت زیو ، للمه ، تریلي ، غزوکلي او غور آباد په کلیواو همداراز په‌هـډې ، باسول ، هزارناو .،ګردي ، ډکه ، شګې ، اړخي ، سورډاګ بټي کوټ، روداتو،بهسودو، شینواراواو دننګرهار په مرکز دجلال ابادپه ښارکې کې استوګنه لري .

2. دکونړپه ولایت کې :

دکونړدولایت مومند ددغه ولایت په مرکز اسعدآباد،پشد، خاص کونړ، سرکانیو ، نورګل او نرنګ کې میشـــته دي .

---

494 ډاکټر لطیف یاد ، پښتني قبیلې ، ۲۶۰ مخ ، دپیښورچاپ

495 حیات افغاني ،د محمد حیات خان لیکنه ، دډاکټر لطیف یاد ژباړه ، ۲۴۰ مخ ، دپیښور چاپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. **دلغمان په ولايت کې :**

دلغمان په ولايت کې هم سرخکانو ته نږدې اتمرخيل مومند استوګنه لري.

همداراز دافغانستان په نورو ولايتونو لکه : بلخ ، سمنګان ، لوګر ، کندز ، هرات ، زابل، غزني او دکابل په شاو خوا سيمو کې هم مومند ميشته دي .يو شمير مومند په افغانستان کې دکوچيتوب ژوند هم تيروي .

152.2 په پښتونخوا کې ميشته مومند

په پښتونخوا کې ميشته مومند په لاندنيو سيمو کې ميشته دي :

دمومندو په ايجنسۍ کې :

دپښتونخوا دمومندوپه ايجنسۍ کې ډېرشمير مومند استوګنه لري چې ددغې ايجنسۍ مرکز يا هيډ کوارټر غلنۍ ده .دمومندو دايجنسۍ لويديز ته افغانستان ، جنوب ته يې دخيبر ايجنسي ختيز ته يې پيښور او دير او شمال ته دباجوړ دايجنسۍ سره پوله لري .

دغه ايجنسي په فاټا کې شامله ده او شپږلکه خلک پکې اوسيږي چې زياتره يې مومند دي .

همداراز دخيبر او باجوړ په ايجنسيو کې هم مومند ميشته دي . دپښتونخوا په مرکز پيښور کې هم زيات شمير مومند استوګنه لري.

152.3 دپښتنو په شجرو کې دمومندو دښاخونو نومونه

کالا، يعقوب ، حسن ، مهلي ، عمر، مندو ، کوکو ، ميار ، موسى زي ، ترل، شجاع ، سليمان خيل ،مند رزي، غبازي ، امازي ، موسى زي ، ابراهيم، ابا خيل ، غازي ،متي زي ، احمد ، منډو، ايوب ، شابو خيل ، ساک ، تور ، بائيک زي ، لکا خيل ، پايخيل ، بهلول خيل ، داودزي ، مريم زي ، خواجه زي ، تاجوزي ، عمرزي ، باقي زي ، حا جي خيل ، عثمان خيل ، سدوخيل ، ابوزي ، اتمانزي ، اکازي حليم زي ، موسى خيل ، خوګاخيل ، ماما خيل ، نظر خيل ، باره خيل ، اتمر خيل ، عيسى خيل ، مټاخيل ، بوتو خيل ، مدوخيل ، ضرب على خيل ، بران خيل ، عيسى خيل ، شاه منصور خيل ، مورچه خيل ، سلطان خيل ، اټوخيل ، دريا خيل او نور...

152.4 په اوسني وخت کې دمومندو مشهور خيلونه

خويزي ، حليم زي (اليم زي) ، اتمانزي ، بايزي ، کوډاخيل ، کاچي ، اتمر خيل ، ترکزي ، نظر خيل ، عيسى خيل ، برهان خيل ، باره خيل ، موسى خيل ، خوګا خيل ، ميرو خيل ، بابازي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

152.5 دمومندو دځینو مشهورو خیلونو داستوګنې ځایونه

1. **خویزي**

خویزی دمومندو یومشهور خیل دی چې ختیز ته یې ګنداب . لویدیز ته یې کوډاخیل او بابا زي او جنوب تـــه یې دکونړ سیند بهیږي .دخویزو ځمکې للمې دي ،دخویزو مشهور کلي دادي : محمد کور ، کنګ ، سم غابنـــی ، وچه ژوره ، ملافهیم کلی ، زناور چینه ، سور ابیلن او شین ورسک.

2. **حلیمزي (الیمزي)**

دوی دبایزو په شمال ختیزه برخه په کمالي دره او ګنداو کې استوګنه لري او په مومندو کې دډیر نفوذ او واک خاوندان شمیرل کیږي.

3. **اتمانزي**

ددغې قبیلې ختیز ته دانشکول ، لویدیز ته یې کندهاري ، شمال ته یې ددویزو غرونه او جنوب ته یې کمـــالي دره مو قعیت لري .داتمانزو ځمکه اواره ، خاورینه او للمي ده.خلک یې اکثره دکرکیلې له لارې خپله ګـــوزاره کوي او ددوی لوی کلي یخ ډنډ او هاشم کور دي چې ددوی ټول کلی دیخ ډنډ په نامه یادیږي .

4. **بایزي**

دا ځانګه دمومندو په قبیله کې ډیره مشهوره ده چې دمومندو دلمر پریواته خواته غرونو کې میشته دي .

5. **کوډاخیل**

ددې ځانګې ختیز ته خویزي ، لویدیز ته یې داتمرخیلودلبنکر کلی او جنـــوب تـــه یـــې بـــره دره مـــوقعیت لري،ددغه ښاخ خلکو دانګریزي ښکیلاکګرو سره ډیرې مبارزې هم کړي دي .

6. **کاچي**

دا دمومندو یوه ځانګه ده چې خلک یې زیاتره دکابل او پیښور تر مینځ دسوداګرۍ دمالونو دوړلو راوړلو له لارې خپل ژوند تامینوي.

7. **اتمرخیل**

اتمرخیل دجړوبي درې په سهیل کې استوګنه لري .لویدیزه څنډه یې د دوړخیلو سره نښتې ده .ختیز ته یـــې بابازي او کوډاخیل او شمال ته یې هم بابا زي پراته دي .ددوی مشهورکلي تورخیل، خنجرکلی، وتکـــی ، تنـــی، حاتم کلی، لبنکر کلی، قاسم کور، مته ، هرلي او مزرۍ چینه دي .

8. **ترکزي**

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترکزي دتورګړي نه تر دانشکوله پورې دالیزیو او ترکزیو پوله ده او بیا ددانشکول نه تر متي پـــورې پـــه برابره لیکه پراته دي .

9. خواجه زي

دمندوجوړ او الکي کوهي نه چې الیمزو (حلیمزو) او ترکزو پوله ده تر خا پښن او اتمر خیلو پورې پراته دي .

10. نظرخیل

داتمرخیلو په جنوب کې دنظرخیلو قبیله میشته ده،ددوی سیمه غرنۍ ده او خلک یې په مالدارۍ خپله ګوزاره کوي .دد وی د کلیو نومونه په لاندې ډول دي : کوزکلی، برکلی،او دملا خیلو کلی.

11. بابا زي

بابا زي دبیدمنۍ او شمشاد په درو کې میشته دي .ددوی د سیمې ځمکي للمي دي او غنم ، اوربشې یې دکرنـــې پیداوار جوړوي.ډیر شمیر خلک یې دسوداګرۍ چارې هم پر مخ بیایي .

همداراز برانخیل ، عثمان خیل او مساخیل هم دمومندو مشهورې څانګې دي .

152.6 د مومندو مشهورې درې او ډاګونه

1. دګنداب دره

دګنداب په دره کې حلیمزي اوسیږي .ددې درې ختیز ته دکړپې دغونډیو لړۍ پرته ده .لویدیز ته یې دخاپښن غر پروت دی او جنوب ته یې دکونړ سیند بهیږي. ددې درې زیاتره ځمکې للمـــي دي . ددې درې‌لـــوی کلـــي دادي:

توره تیږه ، شاتي کور، سور ډاګ ، ظفر غونډۍ او کټه سنګ.

2. دپنډیالۍ دره

په دې دره کې دترکزي دښاخ دعیسی خیلو او برهان خیلو څانګې استوګنه لري . دادره لکنډي ته وتلې ده پـــه دې دره کې للمي او آبي ځمکې هم شته او لوی کلي یې یخ ډنډ او هاشم کوردی.

3. کمال دره

په دې دره کې دحلیمزي دښاخ دپو شاخیلو او ابراهیم خیلو څانګې استوګنه لري . خلک یې زیاتره دبزګرۍ په کارونو بوخت دي او مشهور کلي یې اتو خیل ، غازي بیګ کور او کجشاه دي . په دې دره کې میټاخیل استوګنه لري چې په خوګا خیلو ورګډیږي .په دې دره کې دکرنې ځمکې لږې دي او خلک یې په مالدارۍ ګوزاره کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې ځای خلک دخپلو غرونو لرګي په کامه او کونړ کې خرڅوي . ددوی کلي سپين جومات ، نرۍ اوبه ، سپين تنګی ، باره خان ، څپري ، سربند او بيله دي. همداراز شونکړی دره ، جړوبی دره ، شالي هولي دره او ســـلالا دره هم دمومندو دلويو او مشهورو درو نه شميرل کيږي.

4. د دانشکول او يخدړند ډاګ

په دې ډاګ کې اتمانزي او ترکزي عيسی خيل مومند استوګنه لري چې ځمکې يې بنې او للمي دي.

5. بهي ډاګ

داډاګ (۲۴) ميله اوږدوالی او بنځلس ميله پلنوالی لري چې په دې ډاګ کې کوډاخيل ، خويزي او بايزي پراتـــه دي.[496]

6. دسرکو ډاګ

دا ډاګ دخوګا خيلو او اتمر خيلو دغرونو دلمنو نه را غزيدلې اوپه ديرش ميله اوږدوالي او شل ميله پلنوالي د ګوشتې او خويزو سيمې ته ورغزيدلی پروت دی. په دې ډاګ کې خوګا خيل ، ماما خيل ، دوړ خيـــل او لـــر شمير اتمر خيل ميشته دي .

152.7 د مومندو مشهور شخصيتونه او نوميالي

1. ايمل خان مومند چې دمغولو پر خلاف ستر مبارزو.
2. دپښتو ژبې نامتو شاعر رحمان بابا
3. دپښتو ژبې نازک خيال شاعر حميد مومند بابا
4. دپښتو ژبې ليکوال او ستر ملي شخصيت اروابناد وزير صيب محمد ګل خان مومند بابا
5. دپښتو ژبې مشهور ليکوا ل او شاعر اروابناد قلندر مومند
6. ملي مبارز کاکا جي صنوبر حسين مومند
7. دهيواد دخپلواکۍ دلارې لوی مبارز غازي ماسل خان مومند(محصل خان)
8. د خپلواکۍ دلارې مبارز او دمومندو دقبيلې نامتو مشر سعادت خان مومند
9. مشهور روحانی مشر اودهيواد دخپلواکۍ دلارې سترمبارز مولانا امير محمد چې دچکنـــورپـــه ملا صاحب سره يې شهرت درلود.

---

496 پښتنانه دتاريخ په رڼا کې ،۱۲۸ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

10. دپښتونخوا مشهور لیکوال اروابناد دوست محمد خان کامل مومند
11. دپښتو ژبې لیکوال او دمومندو ملي مشر اروابناد میراجان سیال.
12. د پښتو ژبې نامتو لیکوال اروابناد استاد قیا م الدین خادم
13. د اعلیحضرت محمد ظاهر شاه دواکمنۍ په وخت کې صدرا عظم اروابناد محمد موسی شفیق
14. افغان فضانورد بناغلي عبدالاحد مومند[497]

153 مهمن زي (ممن زي- محمدزي)

مهمنزیو ته ممنزي او محمدزي هم ویل کیږي ، خو باید دوی دهغو محمدزیو سره یو ونه ګڼل شي چې بارکزي درانیان وو او په افغانستان کې یې حکومت کاوه .مهمنزي یا محمد زي دپښتنو دسړبن په ټولنیز ګروبـکـې رلځـي او دخرشبون نیکه دزوي څمند اولاده ګڼل کیږي چې بیا د څمند په اولاده کې دممنزیو یا محمد زیو بناخ دشمیر ل ه مخـې دڅمند پر نورو بناخونو زیات دی. مهمنزي(محمدزي) دڅمند له پاتې بناخونو تر وتلو او لیرد وړاندې دیوســـفزیو دقبیلې سره یوځای د کندهار دارغستان له سیمې نه په ګډه سره ولیږدیدل او دیو سفزیو سره یوځای دکابل په پیښو او واقعاتو کې شریک ول، خوله بده مرغه کله چې دوی دکابل نه دننګرهار خواته وکوچیدل نو ددوی او یو ســفزیوتــر مینځ دیوې لانجې پر سر جګړه ونښته چې په دغې جګړې کې یو سفزي پردوی بریالي شول.مهمنزي تر یوې مــودې پورې په ننګرهار کې اوسیدل .کله چې دیو سفزیو مشهور مشر ملک احمد خان غوښتل چې له دلازاکو سره وجنګیږي نو مهمنزیو ته دننواتې په توګه ورغی او دهغو نه یې ددلازاکو په وړاندې په جګړه کې مرسته وغوښتله. مهمنزي هــم په دې شرط له یوسفزیو سره یوځای شول چې داشنغر سیمه به دوی ته ورکوي چې مهمنزيـتــر اوســهـپـورېپــه چارسدې ، تنګي ، نوښار او پړانګ کې اوسیږي.[498]

مهمنزي په عمومي ډول دعلم او پوهې په وړانګو منور او متمدن خلک دي . دپښتنو ستر مشر فخر افغان خــان عبدالغفارخان دمهمنزیو (محمد زیو) دقبیلې د اتمانزیو دڅانګې نه و.[499]

دمهمنزیو مشهور بناخونه دادي : الیاس زي ، بهوزي ، عمرزي ، باره زي ، نصرت زي ،اتمانزي ، تنګي ، رڅړ او شیرپاو.[500]

دتاریخ حیات افغاني مولف محمد حیات خان یوسلو پنځوس کلونه وړاندې ددوي شمیر (۸۰۰۰) کورنۍ بنــودلی

497 دمومندو دمشهورو شخصیتونو او نومیالیو په اړوند زما (لطیف یاد) یاددابنتونه
498 پښتني قبیلې ، ۲۶۶ مخ
499 د مهمنزیو (محمد زیو) په اړوند د(ډاکټر لطیف یاد) یادداشتونه
500 پښتانه دتاریخ په رڼا کې ، د ۱۲۹۳ مخ شجره

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دپښتونخوا د چارسدې په ولسوالۍ یا ډیسټریکټ کې استو ګنه لري.[501]

501 حیات افغاني ، ۲۴۷ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پای

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library